DE

ARISTARCHI

STUDIIS HOMERICIS.

SCRIPSIT

K. LEHRS

PROF. REGIMONTANUS.

EDITIO RECOGNITA ET EPIMETRIS AUCTA.

LIPSIAE

APUD S. HIRZELIUM.

MDCCCLXV.

CHR. AUG. LOBECKIO

CAR. LACHMANNO

PHILOLOGIS ILLUSTRIBUS

LUD. GUIL. SACHS

MEDICO CELEBERRIMO

UT OLIM DEDICAVIT VIVIS

SIC NUNC PIAE EORUM MEMORIAE

DEDICAT

AUCTOR.

PRAEFATIO

editionis prioris a. 1833.

Quibus et studiis et odiis evenerit ut quadraginta per annos, cum Wolfius Alexandrinae grammaticae fundamenta substruxisset, nemo ad Aristarchum pernoscendum traheretur, id recte dici non potest nisi vel acerbe dicatur vel ridicule. Verum ridere vel obiurgare qui decet in praefatione? Haec enim Musa mendica est, fores pulsans introitumque postulans, Praefatio dicta a praefando veniam. Ergo admissionis causas conquirens primam ut maxime probabilem expromit eam quod, cum nihil fieri potuisset facilius, librum non afferat duplo maiorem. Etenim magnum librum magnum malum esse, etiamsi diffiteri non liceat primum ab amplissimorum voluminum conditore iactatum, tamen aureum carmen esse. Quod si ullis temporibus opportune prolatum sit, hac aetate librorum feracissima rectissime dici iureque excludi qui nec tempori parcat lectorum nec nummis. Altera causa a materia repetitur: nam „proba est materia“. Quis est enim paulo intelligentior philologiae artifex in certis quibusdam huius disciplinae partibus occupatus quin secure machinantes demiratus Nephelococcygiam strui imaginetur suisque pressus angustiis fundamenta curari, firmamenta anquiri pervelit? At parum est ut proba materia sit „nisi probum adhibeas fabrum“. Non potest auctor de fabrica sua gloriari; imo saepe dum haec scribit apud animum suum cogitavit quam eximios ex eiusmodi opera fructus hae litterae percipere potuissent, si quis ad eam aggressus esset et varietate rerum et ingenii celeritate instructior. Nunc ipse intimo sentit pectore nec erit qui intelligat melius, ab ultima meta quam et possimus et debeamus attingere quam longo distemus intervallo. Sed prospectus si displicet, respicite paululum: ad eum locum quousque Wolfio decursum erat reflectite oculos: iam aeque

et candide proloquiminor, quod nunc confectum est spatii tam exiguum videatur ut frustra hic auctor laborasse censendus sit. Quae vero singulis quibusdam locis peccata, neglectu, squalida remanserunt, quae minus multa forent nisi publice prodeundi et Aristarchomerum exornandi sero subortum consilium esset,

> ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα μεταφρασόμεσθα καὶ αὖτις.
> νῦν δ' —
> ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἅλα δῖαν.

1865. Haec modo relegenti rediit memoria viri admirabilis aeque atque amabilis, Lobeckii, qui iocatus quondam ex me quaesivit, illa atra navi an atramentum significassem. Ecce videtur recte divinasse. Nam nunc dum nova desideratur editio sane fata explentur, et subit admiratio tantum in hoc libello consumi atramenti. Sed si praeter omen illud naturales cur hoc factum sit causas circumspicimus, ego unam invenio, quod — si tantum de me ipso dicere fas est — cum contigisset ut quaedam incognita antea doceri possent, quamvis ultra quaedam sciri posse cupiens tamen non plus dixi quam sciveram. Solatium hoc habeamus quod tamen ex antiquis illis Alexandrinis philologis adhuc quidem nullus est cuius rationes aeque perspicere liceat atque Aristarchi, sive reliquorum cognoscendorum exaruerunt fontes sive adhuc latent. Ab incertis nunc etiam abhorrui. Clari quidam viri quibusdam locis respiciendi erant, addenda praeterea quaedam vel levius immutanda ex libris ineditis antea. Sic tamen factum video, ut prioris editionis iam nulla fides sit. Accesserunt praeterea Epimetra, partim dispersa antea, et haec emendatiora, partim nova, omnia ea lingua scripta, qua iam talia scribi non decet modo sed maxime necesse est, qua iam magno litterarum nostrarum emolumento talia ab omnibus scribuntur nisi qui coacti scribunt.

INDEX
dissertationum et capitum.

Dissertatio I.
De fontibus doctrinae Aristarcheae.

Dissertatio II.
De Aristarchea vocabulorum Homericorum interpretatione.

Dissertatio III.
De explicatione poetae quatenus pendet a scientia antiquitatis Homericae.

Dissertatio IV.

De prosodia.

Dissertatio V.

De criticis Aristarchi rationibus.

EPIMETRA.

Dissertatio I.

De fontibus doctrinae Aristarcheae.

C. I.

Aristonici liber de notis Aristarchi.

§. 1. Quaestionum, quas ad antiquitatem illustrandam instituimus, nullae difficiliores, nullae tot impedimentis obstructae, quam quae solis scholiastarum grammaticorumque litteris nituntur. Nam cum perpaucas aetas tulit integras, tum antiquissimorum, unde hi posteriores sua mutuati sunt, praecepta et testimonia partim per discipulorum ora tradita fuere, partim incuria deflexa, partim etiam inique detorta, partim inscite vel adaucta vel decurtata reperiuntur. Quare cum summa in hoc genere opus sit cautione, ne erroribus vel mendaciis testium circumveniamur, tum de Aristarcho dicturi, cuius nomen cum ipsa paene critica aequiparatur, quasi severo monitore uti videmur, ne quid gravius in ea arte peccemus. Ergo disputandi initium inde facere visum ut testium, qui in hac quaestione adhibendi sunt, fidem et diligentiam accurate exploremus. Et primum quidem locum Scholia Homerica sibi postulant.

Codex Scholiorum Venetus A, quo primum his de Alexandrina grammatica quaestionibus facultas data, quattuor grammaticorum coniunctos exhibet libros, non integros illos, attamen etiamnum omnibus fere grammaticorum scriptis, quorum excerpta 2
ad aetatem nostram pervenerunt, copiosiores. Qui illi libri sint ipse qui haec collegit et concinnavit prodidit indice singulis rhapsodiis subscripto: παράκειται τὰ Ἀριστονίκου σημεῖα καὶ

τὰ Διδύμου περὶ τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως, τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἰλιακῆς προσῳδίας Ἡρωδιανοῦ καὶ ἐκ τῶν Νικάνορος περὶ στιγμῆς. Hic illud brevitati datum, quod *Νικάνορος περὶ στιγμῆς* dictus est liber, qui proprie dicendus esset *περὶ Ὁμηρικῆς στιγμῆς*, quod et libri indoles indicat et bis sic invenitur in subscriptione rhapsodiae tertiae et quartae. Suid. *Νικάνωρ ὁ Ἑρμείου, Ἀλεξανδρεὺς γραμματικός, γεγονὼς ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Καίσαρος . . . ἔγραψε περὶ στιγμῆς τῆς παρ' Ὁμήρῳ καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν διαφορᾶς ἐν τῇ διανοίᾳ.*

Item quod dicit *παράκειται τὰ Ἀριστονίκου σημεῖα*, noluit solum intelligi textui notas appositas esse, sed simul ex Aristonici libro *περὶ σημείων* singulis versibus annotationis esse adscriptum quod eo pertineret. Quod semel legimus in subscriptione rhapsodiae duodevicesimae *παράκειται τὰ Ἀριστονίκου σημεῖα μετὰ ὑπομνηματίου*, non opus est fingere, cum a primo auctore ubique hoc modo scriptum esset, in reliquis postea excidisse, imo ille vel ipsos lectores putavit statim intellecturos, una cum signis etiam qui signa illustrarent commentarios in hoc opere inveniri, vel, quo magis inclino, *τὰ Ἀριστονίκου σημεῖα* eadem brevitate dixit librum de signis, ut *Δίδυμος ἐν τῇ διορθώσει Φ*, 210 pro *Δίδ. ἐν τῷ περὶ διορθώσεως.* Sic *Ἀπολλώνιος ἐν τῇ μετοχῇ*, Orion p. 89, 8, i. e. *ἐν τῷ περὶ μετοχῆς. Πολέμων ἐν τῷ παρὰ Ξενοφῶντι κανάθρῳ* Athen. IV. p. 138. e. Et *Ἀριστόνικος ἐν σημείοις* in his ipsis scholiis *Δ*, 22. Ut illud *μετὰ ὑπομνηματίου* ab recentiore manu adiectum putem. Item Orion 188, 6 (Et. M. 627, 40) Et. M. 377, 37. *Ἐν τοῖς σημείοις τοῦ ποιητοῦ* Orion 119, 28. Est liber Aristonici *περὶ σημείων Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας* vel *περὶ σημείων Ὁμήρου.* Suidas: *Ἀρι-*
3 *στόνικος Ἀλεξανδρεὺς γραμματικός· ἔγραψε περὶ τῶν σημείων τῶν ἐν τῇ Θεογονίᾳ Ἡσιόδου καὶ τῶν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας· ἀσυντάκτων ὀνομάτων βιβλία ς'.* Haec enim vera interpunctio est, non hoc modo: *καὶ τῶν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας ἀσυντάκτων ὀνομάτων.* Quid sit *ἀσυνταξία ὀνομάτων* vide apud Lobeckium paralip. p. 30. De illa interpunctione si cui antea dubitare licebat, postquam ipsum librum inspeximus, debebat nemo. Omnium minime ferendus Larcherus, rectam loci interpunctionem,

quae est apud Eudociam (Vill. 64), depravans ad Orionem p. 43, cum apud ipsum, de quo commentabatur, Orionem non modo *Ἀριστόνικος ἐν τῷ περὶ σημείων τοῦ Ὁμήρου* citetur, p. 94, 17, sed etiam *Ἀριστόνικος ἐν τῷ περὶ σημείων Ὀδυσσείας*, p. 94, 20.

§. 2. Iam ad indolem consiliumque huius libri pergens initium faciam ab iis colligendis reliquiis, quas extra Venetum codicem servatas habemus. Orion p. 119 *Ὀπὴ τόπος τετρημένος, ἀφ' οὗ τις δύναται ὀπήσασθαι καὶ περιβλέψασθαι· οὕτως Ἀριστόνικος ἐν τοῖς σημείοις τοῦ ποιητοῦ*. Pertinet hoc haud dubie ad *α*, 320 (*ἀνόπαια*). Idem p. 94 *λάρυξ ὁμοίως διὰ γὰρ τούτων, τοῦ λαιμοῦ καὶ λάρυγγος, τὴν ἀπόλαυσιν ἔχομεν τῶν τροφῶν. οὕτως Ἀριστόνικος ἐν τῷ περὶ σημείων Ὀδυσσείας*. Corrigit Larcherus: *λάρυγξ καὶ φάρυγξ ταὐτόν· ὁμοίως γὰρ διὰ τούτων*. — Poterat facilius *λάρυξ ὁμοίως φάρυξ· διὰ γὰρ* —, v. Lobeck. Aglaoph. I. p. 779. Sed neutrum verum. Tu scribe: *λάρυξ ὁ λαιμός· διὰ γὰρ* — et haec desumpta esse puta ex annotatione ad Odyss. *τ*, 229

ἐν προτέροισι πόδεσσι κύων ἔχε ποικίλον ἐλλόν,
ἀσπαίροντα λάων —

Quo loco Eustathius: *τὸ δὲ λάων Ἀρίσταρχος μὲν ἀντὶ τοῦ ἀπολαύων, ἀφ' οὗ καὶ λαιμός καὶ λαυκανία* —; poterat addere, quod apud Aristonicum additum fuisse intelligimus, *καὶ λάρυγξ*. — Orion p. 94, 16 *λύχνος* (*τ*, 34) *ὁ λύων τὸ νύχος τουτέστι τὸ σκότος. οὕτως Ἀριστόνικος ἐν τῷ περὶ σημείων τοῦ Ὁμήρου*. — 4
Idem p. 43, 12 *δειλός ὁ δεδιὼς τὰς μυίας* (recte Larcherus ex Eust. p. 855, 48 corrigit *ἴλας*). *οὕτως Ἀριστόνικος*. — Quae ex Orione attulimus de *ὀπή* et *λύχνος*, iisdem verbis in librum suum transtulisse invenimus Etymologum p. 627, 40. 572, 21. Haec quoque, quae nunc solus habet, ex eodem fonte derivasse, minime dubium. p. 337, 37 *ἕρσαι αἱ ἐν ἔαρι γεννηθεῖσαι ἢ αἱ ἁπαλαὶ καὶ τελέως νέαι, μεταφορικῶς, ὡς Ἀριστόνικος ἐν σημείοις*. p. 41, 36 *ἀΐδηλος, οἷον κεῖνος δ' αὖτ' ἀΐδηλος ἀνὴρ* (*χ*, 165), *ὁ ὀλοθρευτικός· οὐ γὰρ ἄξιος Ἀριστόνικος δηλοῦν λέγων τὸν ἀδηλοποιόν*. His addimus fragmentum ex libro de notis Hesiodeis. Orion p. 96, 27 (cf. Et. 555, 38) *λακίδες ἐπὶ σχίσματος*

ἱματίου. παρὰ τὸ λακεῖν καὶ ἠρέμα ψοφεῖν ἐν τῷ σχίζεσθαι. οὕτως Ἀρίσταρχος ἐν τοῖς σημείοις Ἡσιόδου. Lege *Ἀριστόνικος.* Adi Ruhnkenium praef. ad Hes. p. VII, quo loco de corruptionibus, quas Aristarchi nomen subiit, exponit.

§. 3. Haec qui lustraverit, verendum est ne Aristonicum fingat sibi aliquem veriverbii aucupem istosque quos de notis Homericis Hesiodeisque conscripsit commentarios nihil nisi nugas etymologicas captasse. At Scholia Veneta inspicientes alia omnia invenimus, doctissimas de antiquitate Homerica, de verborum significationibus, de versibus spuriis observationes; his totus liber refertus reperitur, his etymologiae quae insunt (insunt autem illis, quas ex Orione cognovimus, simillimae) sed ita excellentissimis observationibus obscurantur, vix ut appareant. Res expeditu facilis. Orion cum etymologicon scriberet complures perreptavit libros grammaticos, sed sola quae inveniri possent etymologica aucupans, reliquorum securus. Sic usus est ille eodem consilio scriptis Apollonii Dyscoli: qui si ex his re-
5 liquiis nobis diiudicandus esset, quas Orion servavit (v. indicem), ex eodem omnes, quod veteribus male cessisse scimus, etymologico genere, pro doctissimo argutissimoque grammatico futilem et paene ridiculum haberemus.

§. 4. Aristonicus, Straboni suppar, inter doctissimos fuit grammaticos scriptaque eius et opiniones commemoratione dignae habitae a praestantioribus. Strabo I. p. 101 Tz. *Ἀριστόνικος μὲν οὖν ὁ καθ' ἡμᾶς γραμματικὸς ἐν τοῖς περὶ τῆς Μενελάου πλάνης* (δ, 84) *πολλῶν ἀναγέγραφεν ἀνδρῶν ἀποφάσεις περὶ ἑκάστου τῶν ἐκκειμένων κεφαλαίων. ἡμῖν δ' ἀρκέσει κἂν ἐπιτέμνοντες λέγωμεν.* — Serv. Aen. III, 334 Chaonios cognomine campos). Epirum campos non habere omnibus notum est; sed constat ibi olim regem nomine Campum fuisse eiusque posteros Campylidas dictos et Epirum Campaniamque vocatam, sicut Alexarchus, historicus Graecus, et Aristonicus referunt. — In rebus grammaticis ad partes vocatus ab Herodiano. *Γ*, 198 *Ἀρίσταρχος δισυλλάβως* (*οἰῶν*) *ὡς αἰγῶν καὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης. Ἀριστόνικος δὲ τρισυλλάβως ὡς τὸ ὄϊων μέγα πῶν.*

Et licet snmere iisdem fere argumentis, quibus Herodianus trisyllabam formam h. l. defendit, ipsum Aristonicum usum esse. *K*, 252 *οὕτως καὶ Δωρόθεος ἐν τριακοστῷ πρώτῳ τῆς Ἀττικῆς λέξεως ἀξιοῖ γράφειν* (sc. *παροίχωκε*), *τὴν μὲν πρώτην διὰ τῆς οι διφθόγγου, τὴν δὲ δευτέραν διὰ τοῦ ω, παροίχωκεν, ἀποτεινόμενος πολλὰ πρὸς Ἀριστόνικον καὶ Τρύφωνα ἄλλως γράφοντας, ἐπιδείξας τὸ οἴχωκεν ἰακόν. οὕτως δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ τεχνικὸς οἶδε τὴν γραφήν.* Item ad *N*, 137 de spiritu, accentu, etymo vocabuli *ὀλοοίτροχος* cum aliis auctoritatibus Aristonici sententiam affert (quod scholion negligenter ac potius perverse trauscriptum legitur Et. M. p. 622). Quae hac paragrapho contulimus, ea putamus ex Aristonici commentariis Homericis desumpta esse, quo qui huius grammatici reliquias nobis collectas 6 dare voluerit alia habebit quae referat, e. g. ex Eustathio et Hesychio. Horum commentariorum diserta fortasse mentio fuit eo loco, quo Ammonius huius grammatici copias meminit. p. 103 *ὀλίγον καὶ μικρὸν διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ ὀλίγον ἐπ᾽ ἀριθμοῦ, τὸ δὲ μικρὸν ἐπὶ μεγέθους τάσσεται. Ἀριστόνικος ἐν ὑπομνήματι ἐκάλεσ᾽ ἐπὶ στοιχείου ὀλίγην νησῖδα Καλυψοῦς. φασὶ δὲ οὕτως· ὀλίγην μικράν ὑπαλλακτικῶς. τὸ μὲν γοῦν ὀλίγον ἐπ᾽ ἀριθμοῦ, τὸ δὲ μικρόν ἐπὶ μεγέθους τάσσεται. καὶ Ὅμηρος· δίφρον ἀεικέλιον παραθεὶς ὀλίγην τε τράπεζαν* (*Υ*, 259) *τὴν μικράν.* Hic igitur locus corruptns, ut patet, possit suspicionem movere illo Aristonici *ὑπομνήματι*, cum sermo sit de re in Homericis etiam carminibus notanda, commentarium Homericum significatum fnisse. Attamen Valckenario assentiendum erit locum sic emendanti (p. 181): *Ἀριστόνικος ἐν ὑπομνήματι Ἑκάλης ἐπὶ ϛίχου*

ὀλίγην νησῖδα Καλυψοῦς

φησὶν οὕτως, ὀλίγην μικράν, cet.

Illud *ἐπὶ στίχου* novi ex Apollonii lex. Hom. *ἐπισταμένου· ἐπὶ στίχου ἐν τῇ ξ Ὀδυσσείας* (359) *ἀνδρὸς ἐπισταμένου Ἀρίσταρχος ἐπιστήμονος.* Quod sic scribendum est, non, ut solet, commate vel puncto posito ante *Ἀρίσταρχος*. Est hoc brevius dictum pro eo quod est apnd eundem Apollonium: *συμφερτή. ἐπὶ τοῦ στίχου τούτου „συμφερτὴ δ᾽ ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν“ ὁ Κομανὸς γενόμενός φησι*... Sed res nostra non multum capit detrimenti. 7

Nam ut nusquam Aristonici commentarii Homerici ipso adiecto titulo commemorentur, tamen fuisse loci modo positi certissime testantur. Quod ex multo paucioribus, quae tum innotuerant, sagax perspexit Valckenarii ingenium, l. l. Reliqui, quos posuimus, loci quos ad Homeri locos pertineant per se patet; quod de veteribus Epiri cognominibus regibusque disseruisse videmus, vel ad catalogum Navium 635, vel ad regem Echetum (σ, 84) pertinuisse putabimus. Ceterum hos commentarios ex docto illo genere fuisse, quod plerique secuti sunt, copias geographicas et mythologicas ab Homero occasione sumta coacervans, nec hoc obscurum. De eiusdem grammatici commentariis Pindaricis constat ex schol. Pind. Ol. I, 33. III, 31. VII, 153. In Hesiodeis commemoratur ad Theog. 178 *ὁ δ' ἐκ λοχεοῖο πάïς ὠρέξατο χειρί) Ἀριστόνικος λοχεοῖο φησὶν ὡς θυρεοῖο· λοχεὸς γὰρ λέγει. βεβίαζαι δὲ τὸ λοχεοῖο παρὰ τὸ ἔθος.* Hinc commentarios in Hesiodum scripsisse concludi non potest, id quod Valckenarius putavit ad Ammonium l. l. Possunt enim haec ex aliquo libro grammatico, Herodiani opinor, transcripta esse: Aristonicum vero de forma *λοχεός* sententiam suam ad Homericum *θυρεός* exposuisse fingi potest. Nisi ex ipso libro de notis Theogoniae a Suida commemorato sunt.

§. 5. Ab commentariis Homericis varia et extrinsecus adscita doctrina instructis, in quibus etiam ab Aristarcho dissensisse invenitur, libri de notis toto colore et consilio diversi fuere. In his enim suam quasi exuit personam, id unum totumque
8 agens, ut quas **Aristarchus** notas versibus Homericis apposuerat, eas indicaret easque ita illustraret, ut causas argumentaque Aristarchi observationesque, quibus stabiliendis illae notae inservirent, congereret. Ut proprie et ab initio libri indicem fuisse putem: *περὶ Ἀριστάρχου σημείων Ὁμήρου.* Res certissima est, et qui vel scholia ipsa diligenter attenteque perlegerit vel reliquas nostras de Aristarcho disputationes pervolvere dignatus fuerit tam non potest latere, ut hoc loco omnia maxima minima momenta comportare non nimio opere laborandum putem. Sed primum ostendam, non suas Aristonicum illustrare notas. Hoc

patet ex eiusmodi locis qualis est *P*, 24 *τὸ σημεῖον Διονύσιος* (Thrax) *διὰ τὸν Ὑπερήνορά φησι. P*, 125 *ὁ δὲ Διονύσιος τὸ σημεῖόν φησιν ὅτι ἤλλακται πτῶσις*. Item *T*, 49 *ὁ δὲ Διονύσιος τὸ σημεῖόν φησιν ὅτι* .... *O*, 571 *ὅτι τῷ εὐκτικῷ ἀντὶ προςτακτικοῦ ἐχρήσατο, ὥς φησι Διονύσιος*. Aliis locis compluribus dicit *σημειοῦνταί τινες, ὅτι* ...., quos locos infra ponam ostendamque haudquaquam obstare, quominus Aristarcheas notas ab eo illustratas putemus.

Etenim Aristarchi notas intelligi ab Aristonico primum patet ex observationibus compluribus hic sine nomine positis, quas aliunde tenemus Aristarchi esse. Legimus observationes de *νέον, ζωςῆρ, ζῶμα, δεδουπότος, ἕρμα, φόβος, ὧδε, ἀντί*, simpliciter positas hoc modo: *ἡ διπλῆ ὅτι φόβον τὴν φυγήν, ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ὧδε οὐδέποτε τοπικῶς καθάπερ ἡμεῖς λέγει*. Sed has observationes Aristarchi esse (cui non ipsa praestantia persuadeat?) scimus ex Apollonii lex. Hom.

Saepius legimus *ἡ διπλῆ πρὸς τὴν ὁμωνυμίαν;* at Aristonici nota ad *B*, 837 scimus: *ἰσημειοῦτο δὲ ὁ Ἀρίσταρχος τὰς ὁμωνυμίας πρὸς τὰ Πυλαιμένους. Π*, 358. *P*, 115 *Αἴας δ' ὁ μέγας) ἡ διπλῆ ὅτι συγκριτικῶς λέγεται πρὸς τὸν ἕτερον Αἴαντα ὁ μέγας ὁ Τελαμώνιος, ἐπεὶ ἐκεῖνος μείων*. At per Didymum
ad *B*, 111 accepimus, compluribus locis ab Aristarcho exposi- 9
tum esse de duplici usu Homerico vocabuli *μέγας*, cum nunc simpliciter dicatur, nunc ad distinguendum a cognomini minore, ut in Aiace Telamonio (*πρὸς τὴν κατὰ τὸν Αἴαντα τὸν ἕτερον διάκρισιν*). Cf. Apollon. Synt. 41, 10. — *Π*, 109 *ἡ διπλῆ ὅτι ἔν τισι γράφεται καπ φάλαρα* (pro *καὶ φάλαρα*). At duo scholia fide dignissima (Didymi et Nicanoris) de Aristarcho testantur, alterum *γράφεσθαί φησιν ὁ Ἀρίσταρχος καὶ τύπτετο δ' αἰεὶ καπ φάλαρ' εὐποίητα διὰ τοῦ π*, alterum *Ἀρίσταρχος διὰ τοῦ καί συνδέσμου καὶ φάλαρα γράφων πάντως βραχὺ διέστελλεν ἐπὶ τὸ αἰεί*. — *K*, 204 *ἑῷ αὐτοῦ· ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ πλήρους τὰ τοιαῦτα προφέρει*. Aristarchum hanc sermonis Homerici legem observasse aliunde constat (v. quaest. ep. spec. I p. 29). Saepissime diplen positam invenimus, quod vocabulum aliquod positum sit, ut dicunt, *ἰδίως*. In his est *γάρ* ab initio orationis

(e. g. post vocativum) positum. *P*, 215. *Ψ*, 627. Has vero notas Aristarchi esse scimus ex Apollonio Dyscolo de coni. p. 506, 5 ἀλλὰ μὴν καὶ συνήθως ὁ ποιητὴς ἀρκτικῷ αὐτῷ προςχρῆται (coniunctione γάρ, contra rationem, quae enuntiationes γάρ habentes postponi iubet). καὶ οὐ τοῦτο τεκμήριον τοῦ ἀποδοκιμάζεσθαι τὸν λόγον (h. e. rationem nostram, quam exposuimus, improbabilem esse), εἴγε καὶ τὰ τοιαῦτα Ἀρίσταρχος παρεώσατο (l. παρεσημειώσατο), καθότι καὶ ἐπ' ἄλλων πλείστων ἰδιάσαντά τινά ἐστι παρ' αὐτῷ. — *Σ*, 38 ἡ διπλῆ . . ὅτι ἀθρόοι ἐπὶ τῶν τριῶν· ἀρχὴ γάρ ἐστι πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰ τρία. At Herodianus: Ἀρίσταρχος δασύνει, φάσκων ὅτι ἀρχὴ πλήθους ὁ τρεῖς ἀριθμός. — *N*, 191 ἡ διπλῆ ὅτι διήρηκε χρόος ἀντὶ τοῦ χρώς· διο βαρυτονητέον. At Didymus: οὕτως αἱ Ἀριστάρχου χρόος ὡς λόγος· βούλεται δὲ διῃρῆσθαι τὴν εὐθεῖαν. Ζηνόδοτος δὲ γράφει χρώς. Eadem consensio Aristonicum inter et Didymum vel 10 Herodianum de Aristarcho testantes *M*, 56. *N*, 359. *Ξ*, 499, 500. *Y*, 53. Et possum plura afferre. Sed satis factum opinor.

Sequitur ut animadvertamus, ab Aristonico sola tertia persona verbi indicari Aristarchum ne nomine quidem addito. *O*, 449 ἀθετοῦνται στίχοι γ' — ὕςερον δὲ ἐν τοῖς περὶ τοῦ ναυστάθμου ἀπολογεῖται. At τὰ περὶ τοῦ ναυστάθμου Aristarchi esse, scimus ex *K*, 53. Et plus duodecim praeterea notae positae πρὸς τὰ περὶ τοῦ ναυςάθμου. *Y*, 269 ἀθετοῦνται στίχοι δ', ὅτι διεσκευασμένοι εἰσί . . . . ἵνα δὲ μὴ δοκῇ λύσεως τι εἰρηκέναι (l. ἠπορηκέναι). Aristarchum significat. Eodem pertinet quod ἀθετοῦνται dicere solet simpliciter, intelligens: ὑπ' Ἀριστάρχου (v. Wolf CCLXXII). Patet iam ex iis scholiis, quibus postremis usi sumus. Patet ex aliis, ut *B*, 529 cl. *I*, 395. *Σ*, 444. Nec videtur esse cur praetermittam *Ψ*, 91. 806. 822. — *Δ*, 117 ἀθετεῖται. Ab Aristarcho factum esse discimus ex Apollonio lex. Hom. s. ἕρμα. Nec in his diutius morabor. De προηθετοῦντο ὑπ' Ἀριστοφάνους vel προηθετοῦντο ὑπὸ Ζηνοδότου, quo sexcenties scriptor noster utitur, quo ipse testatur **Aristarcheas sibi atheteses exponi, sufficit lectores remisisse ad Wolfium prol. CCLXXI.**

§. 6. **Mihi enim his omissis, quibus res confirmetur, quam sibi singulis quisque paginis experiri potest, ad ea properandum** est, quae nisi recte iudicata contrarium suadere vel etiam testari videantur. Primum illi considerandi loci, quibus pro vulgari suo ἡ διπλῆ ὅτι vel τὸ σημεῖον ὅτι utitur hoc: σημειοῦνταί τινες, quae nos vox ab Aristarcho ad alios ducere videtur. Ε, 253 γενναῖον· σημειοῦνταί τινες ὅτι οὕτως εἴρηται ἐγγενές, πάτριον. σημειοῦνται δὲ καὶ τὸ ὀκνείω δ' ἵππων (255) ἀντὶ τοῦ ὀκνηρῶς ἔχω. τινὲς δὲ ἐπὶ τοῦ φόβου τιθέασι τὸν ὄκνον. Ζ, 219 Οἰνεὺς μέν· σημειοῦνταί τινες ὅτι πρὸς τὸ πρῶτον ἀπήντηκεν. Ζ, 131 σημειοῦνταί τινες ὅτι ὡς περὶ θεοῦ τοῦ
Διονύσου διαλέγεται. Ζ, 472 ἀπὸ κρατὸς κόρυθ' εἵλετο) σημει- 11
οῦνταί τινες τοῦτον διὰ τὸ τὸν τραγικὸν Ἀςυδάμαντα παράγειν τὸν Ἕκτορα λέγοντα „δέξαι κοινήν μοι πρὸς πόλεμον δὲ καὶ φοβηθῇ παῖς (An forte δέξαι κυνῆν μοι, πρόςπολε· πεφόβηθ' ὁ παῖς? Bekk.). Η, 156 σημειοῦνταί τινες διὰ τὸ παρήορος ὅτι παρηρτημένος καὶ κεχυμένος. Η, 303 δῶκε ξίφος) σημειοῦνταί τινες ὅτι ἀφώπλισεν ἑαυτὸν δοὺς τὸ ξίφος ὁ Ἕκτωρ. Η, 465 δύσετο· σημειοῦνταί τινες ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐδύετο. Θ, 340 σημειοῦνταί τινες ὅτι ὑγιῶς διέσταλκε (opinor γλουτούς et ἰσχία). Θ, 361 σχέτλιος· σημειοῦνταί τινες ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀγνώμονα· οὐκ ἐν τῷ καθόλου δέ, ἀλλ' εἰς ταύτην μόνην. Ι, 242 σημειοῦνταί τινες ἀντὶ τοῦ μαλερῷ πυρί (sc. ἐμπρήσειν μαλεροῖ). 246 Ἄργεος ἱπποβότοιο· σημειοῦνταί τινες ὅτι τὴν ὅλην Πελοπόννησον οὐκ οἶδεν ὁ ποιητής, Ἡσίοδος δέ. Ι, 254 σημειοῦνταί τινες ὅτι παρεῖται τὸ „τάδε λέγων“. Λ, 65 πᾶς· σημειοῦνταί τινες ὅτι τοῦτο ἀντὶ τοῦ ὅλος. ib. 201 σημειοῦνταί τινες ὅτι ἐν ἴσῳ τῷ σοὶ ἡ τεΐν ἀντωνυμία Δωρικὴ οὖσα κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ε ἐξηνέχθη· ὅθεν φυλάσσεται ὁ αὐτὸς τόνος. Λ, 314 σημειοῦνταί τινες ὅτι ἀριστείαν ἐνταῦθα Ὀδυσσέως παράγει. 604 κακοῦ δ' ἄρα οἱ πέλεν ἀρχή· σημειοῦνταί τινες ὅτι οὐ πόῤῥωθεν ἡ προαναφώνησις· κἀκεῖ οὖν οὐκ ἐπὶ τὸ πόῤῥω ἡ ἀπότασις „Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή“ (Α, 5). Μ, 17 σημειοῦνταί τινες πρὸς τὰ ἐν τῇ Η (443) ἀθετούμενα ὅτι καὶ ἐκ τούτων διαβάλλεται πρὸς τὸ πρόςωπον γενόμενα. Μ, 105 σημειοῦνταί τινες ὅτι βόας τὰς ἀσπίδας εἴρηκεν. Μ, 178 τῷ δὲ „λάϊνον Ἀργεῖοι

δὲ“ διπλῆν παρατιθέασιν ἔνιοι διὰ τὸ ὑπερβατόν, περὶ τεῖχος
λάϊνον. 211 σημειοῦνταί τινες ὅτι τοῦτο ὡς γενόμενον λέγει,
γενόμενον δὲ οὐ παρίστησι. καὶ παρεῖται ἡ πρόθεσις· ἐν ἀγο-
ραῖς γάρ. M, 303 σημειοῦνταί τινες ἐνταῦθα ὅτι περισσὴ ἡ προ-
θεσις ἡ περί (φυλάσσονται περὶ μῆλα). O, 545 ἡ διπλῆ ὅτι
κασίγνητοι κοινότερον οἱ συγγενεῖς· σημειοῦνται γάρ τινες ὅτι
12 τοὺς ἀνεψιοὺς κασιγνήτους ἐκάλουν . . . . T, 10 σημειοῦνταί
τινες ὅτι Δωρικὸν τὸ τύνη. 85 σημειοῦνταί τινες ὡς ἂν λεγόν-
των τινῶν ὅτι ἠδίκησεν ἀφελόμενος τὴν Βρισηΐδα. T, 400 ση-
μειοῦνταί τινες ὅτι ἐντεῦθεν ἡ διασκευὴ τοῦ τεθρίππου πε-
ποίηται „Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε“ (Θ, 185). Y, 229 σημει-
οῦνταί τινες ὅτι ἁλὸς πολιοῖο ἔφη (V). Y, 307 σημειοῦνταί
τινες πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ ἐπεὶ μεταγράφουσί τινες Αἰνείω
γενεὴ πάντεσσιν ἀνάξει ὡς προθεσπίζοντος τοῦ ποιητοῦ τὴν
Ῥωμαίων ἀρχὴν (AB). Φ, 282 σημειοῦνταί τινες ὡς ἅπαξ
εἴρηκεν (ἐρχθέντα). 383 ὅτι τὸ πλῆρές ἐστι τυμβοχοῆσαι· διὸ
σημειοῦνταί τινες. X, 41 σημειοῦνταί τινες ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου
τὸ ἐναντίον δεδήλωκεν (AB). X, 208 σημειοῦνταί τινες διὰ τὸ
δοκοῦν ἄπορον εἶναι μετὰ μικρὸν τούτων λεγομένων „τρὶς περὶ
ἄστυ μέγα Πριάμου δῖον“ (251). X, 349 σημειοῦνταί τινες πρὸς
τὴν εἰκοσινήριτα λέξιν ὅτι πρὸς εἴκοσι ἐξισούμενα, εἰκοσαπλᾶ.
362 σημειοῦνταί τινες ὅτι μόνη κάτεισιν εἰς Ἄιδου ἡ ψυχὴ καὶ
οὐ δεῖται τῆς Ἑρμοῦ παραπομπῆς. Ψ, 267 τριτάτῳ· σημει-
οῦνταί τινες ὅτι ἀντὶ τοῦ τρίτῳ καὶ ὅτι ἄπυρον καὶ ἀναθημα-
τικόν, ἕτερον τοῦ ἐμπυριβήτου. Ψ, 523 σημειοῦνταί τινες ὅτι
ἃ ἄνω εἶπε δίσκου οὖρα νῦν δὲ συνθέτως δίσκουρα. Ψ, 543
κεχολώσομαι· σημειοῦνταί τινες ὅτι ἀντὶ τοῦ μηνίσω (B). 726
σημειοῦνται δέ τινες καὶ τὸ κόψ' ὄπιθεν κώληπα, ὅτι τὸ κῶλον
οὕτως εἶπεν. 826 σημειοῦνταί τινες ὅτι σόλον τὸν δίσκον εἶπεν
(AD). Ω, 624 σημειοῦνταί τινες ὅτι Ἡσίοδος ἐποίησεν „ὤπτη-
σαν μὲν πρῶτα, περιφραδέως δ' ἐρύσαντο“. οὐδεὶς δὲ περι-
φραδέως ἐξέλκει τὰ κρέα, ἀλλὰ μᾶλλον ὀπτᾷ.

Primum monendum, in his unum alterumve locum esse, ubi illud σημειοῦνταί τινες non ab Aristonico profectum est, sed ab epitomatore, qui eum legisset ἡ διπλῆ —, cum hoc in suum usum converteret, formula usus est σημειοῦνταί τινες.

Hoc nonnunquam factum esse, luculentum exemplum habemus
Σ, 510, ubi AD exhibent *σημειοῦνταί τινες ὅτι οἱ ἐπιστρατεύ-
σαντες πόλει τινὶ καὶ μετὰ σπονδῶν ἀπαλλασσόμενοι ἐλάμβα-
νον παρὰ τῶν πολεμουμένων τὸ ἥμισυ τῶν ἐν τῇ πόλει κτη-
μάτων*. Sed ipsa Aristonici annotatio servata hoc modo: *ἡ* 13
διπλῆ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἔθος, ὅτι οἱ πολιορκούμενοι, cet. Idem
factum *Ψ*, 523, quod intelliges ex Herodiani quae ibidem est
observatione. De reliquis, in quos hoc non cadit, quid sta-
tuendum sit, ea observatione ducemur, quod pleraeque, quae
dicuntur a quibusdam positae esse, notae iis rebus adhibentur,
quas plerumque ab ipso Aristarcho notatas esse invenimus.
Sic quod legebamus *Z*, 219 *Οἰνεὺς μέν*) *σημειοῦνταί τινες ὅτι
πρὸς τὸ πρῶτον ἀπήντηκεν*. Sed innumeris locis diplen posi-
tam invenimus „*ὅτι πρὸς τὸ δεύτερον πρότερον ἀπήντηκε.*“ *B*,
629. *Δ*, 450. *Z*, 198. *H*, 8. 276. 306. *Θ*, 65. *I*, 531. *Λ*, 109.
(221). 834 *N*, 1. 763. *Ξ*, 391. *O*, 8. 56. 330. *Π*, 251, *Σ*, 406.
595. *Y*, 68. 233. *X*, 158. *Ω*, 605. Item *Λ*, 65 *πᾶς*) *σημειοῦν-
ταί τινες ὅτι τοῦτο ἀντὶ τοῦ ὅλος*. Sed saepissime diple posita
eo argumento „*ὅτι πᾶς ἀντὶ τοῦ ὅλος*“ *B*, 809. *Θ*, 58. *Λ*, 65.
M, 340. *N*, 191. 408. 548. *Π*, 333. 801. *X*, 286. *Φ*, 345. *Ψ*,
135. — *M*, 303 *σημειοῦνταί τινες ἐνταῦθα ὅτι περισσὴ ἡ πρό-
θεσις ἡ περί* (*φυλάσσονται περὶ μῆλα*). At et aliae voculae
superfluae nota indicatae et praepositiones, v. *Θ*, 19. *Π*, 591.
T, 62. Cum hoc vero loco praeterea coniungendum schol. *K*, 188
*φυλασσομένοισι· ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ φυλάσσουσι, παθητικὸν
ἀντὶ ἐνεργητικοῦ*. Item quod erat *M*, 211 *σημειοῦνταί τινες ὅτι τοῦ-
το ὡς γενόμενον λέγει, γενόμενον δὲ οὐ παρίστησι, καὶ παρεῖται
ἡ πρόθεσις, ἐν ἀγοραῖς γάρ*, huic primum respondent plurimi loci
propter omissam praepositionem notati (*λείπει, ἐλλείπει, παρεῖ-
ται ἡ πρόθ.*), v. e. g. *Λ*, 596. *B*, 356. 576. 689. *Δ*, 244. 335.
Z, 2. 37. 331. 507. *Θ*, 109. 124. 317. 632. *K*, 353. *Λ*, 667.
M, 155. *N*, 403. 474. *O*, 432 (*Κυθήροισι, ὅτι ἐλλείπει ἡ ἐν.
ἔστι γὰρ ἐν Κυθήροις*). *Ω*, 306 (*μέσῳ ἕρκεϊ* pro *ἐν*). *Π*, 81.
546. *Y*, 375 et aliis locis. Sed illud *ὅτι τοῦτο ὡς γενόμενον* 14
λέγει, γενόμενον δὲ οὐ παρίστησι huic (ne locos istos comme-
morem, qui notati sunt *διὰ τὸ σιωπώμενον*) geminum *Θ*, 230

ἡ διπλῆ ὅτι τοῦτο γινόμενον μὲν οὐ παρέστησεν, ὡς γενόμενον δὲ παραδίδωσιν. — *X*, 41 σημειοῦνταί τινες ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον δεδήλωκεν. At plane eadem ratione *Λ*, 330 ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἀκουστέον, οὐκ ἐγήθησεν ἀλλ' ἐλυπήθη. *Λ*, 281 οὐκ ἄκοντε, ἡ διπλῆ ὅτι διὰ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον. *M*, 458 ἵνα μή οἱ ἀφαυρότερον βέλος εἴη· ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἡρμήνευκε. *O*, 155 οὐδέ σφωϊν ἰδὼν ἐχολώσατο θυμῷ· ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἐναντίον ὑπακοῦσαι δεῖ, ἀλλ' ἀπεδέξαντο. Cf. *Ξ*, 416 οὔπερ ἔχει θράσος· ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἀντικείμενον δεῖ ὑπακούειν, ἀλλὰ δέος. Et *O*, 11. — *I*, 242 σημειοῦνταί τινες ἀντὶ τοῦ μαλερῷ πυρί. Sed casus pro casu positus ubique notatus (ὅτι πτῶσις ἤλλακται), ut *Λ*, 169. *Γ*, 138. *Δ*, 331. *E*, 298. 300. *K*, 298. 469. 574. *Λ*, 121. 583. 606. *N*, 205. *O*, 462. 464. *Φ*, 296. — *Φ*, 282 σημειοῦνταί τινες ὅτι ἅπαξ εἴρηκεν. At ἅπαξ εἰρημένα notata, v. *Λ*, 106. *B*, 217. *N*, 564. *Ξ*, 509. *Π*, 747. *P*, 599. *Σ*, 236. *Ψ*, 311. 791. — σημειοῦνταί τινες ὅτι Δωρικὸν τὸ τύνη (cl. *Λ*, 65 ἡ τεῒν Δωρικὴ οὖσα). Cf. *Z*, 262 ἡ διπλῆ ὅτι ἄκρως Δώριον τὸ τύνη. — σ. τινὲς ὅτι βόας τὰς ἀσπίδας εἴρηκεν *M*, 105. Cf. *H*, 238 ἡ διπλῆ ὅτι τὴν ἀσπίδα ξηρὰν λέγει βῶν. *M*, 137 ἡ διπλῆ ὅτι οὕτως τὰς ἀσπίδας βόας αὔας. — *I*, 254 σ. τινὲς ὅτι παρεῖται τὸ „τάδε λέγων.“ Cf. *Π*, 496 ἡ διπλῆ ὅτι ἤτοι ἀπέστροφε τὸν λόγον . . . ἢ ἐλλείπει τὸ „τάδε λέγων.“ Sed iam haec mihi taedium movent; sentio enim me laborare in re aperta. Quare reliqua, si quis forte uti voluerit, brevissime indicabo. *Z*, 472. cf. *I*, 575. *Ω*, 735. — *Λ*, 314 cf. *O*, 266. — *Λ*, 604 cf. *Λ*, 5. — *Θ*, 361 cf. *K*, 164. — *I*, 246 cf. *T*, 115. — *T*, 400 cf. *Θ*, 185. — *Y*, 229 cf. *Π*, 589. — *Y*, 307 cf. *Y*, 298. — *X*, 208
15 cf. *X*, 251. — Ad *Ψ*, 543 cf. dissert. sec. s. v. — *Ω*, 624 cf. *H*, 70. *X*, 209. *X*, 351. *Ω*, 257. *Λ*, 59. (*B*, 599. *Z*, 153. *Ξ*, 170.) —

§. 7. Ergo hoc dicimus, omnes, quas Aristonicus tractat, notas Aristarchi esse. Concedimus tamen uno alterove loco a discipulis signa addita esse ex mente Aristarchi.

Talia enim, quae solitus fuerat notare Aristarchus, si uno alterove loco non notaverat, fugerat eum, et si quis digito

monstrasset, ipse statim diplen posituro annuisset. Item si quis quid odoratus esset, quod ad aliquam lectionem magistro probatam aliquid momenti addere posset, nota posita „locum reprehendit, qui praeteritus negligentia erat.“ Poterat etiam fieri ut Aristarchus consilio unum alterumve locum praetermitteret, qui rei iam satis probatae vel incertum vel levissimum momentum adderet. Talia igitur addiderunt discipuli; quamquam rarum spicilegium erat. Praeterea nec illud omittendum, cum Aristarchi editio Homeri saepius descripta nec iam integra esset (ut postea videbimus), facile potuisse quasdam ab Aristarcho appositas notas intercidere: quo minus discipulis dubitandum erat, quin adderent quae eius rationibus sine ulla dubitatione convenirent. Denique hoc in censum venit. Bis ediderat Aristarchus Homerum. Sed si etiam post alteram editionem in publicum emissam in legendo et interpretando Homero perrexit, hoc demum tempore quaedam animadvertit antea nondum observata. Haec sensim haud dubie cum editiones identidem describerentur textui addita; attamen quaedam, quae ore tantum propagata vel per commentarios, quos non omnes omnes habebant, disiecta essent, eruenda fuisse patet et sero accessisse. Attamen damus, ut iam antea significavimus, quasdam notas, quas Aristarchus nec posuerat nec indicaverat, ex eius mente et doctrina ab discipulis appositas esse. Haec via, qua alii
quasi lacunas quasdam expleverant, ipsi quoque Aristonico con- 16
cessa fuit. Hinc est quod nonnunquam invenimus *σημειωτέον* vel *σημειώσαιτο ἄν τις*. *Ο*, 11 *αἷμ' ἐμέων*) *ἡ διπλῆ. πρὸς τὸ αἷμ' ἀπέμασσεν* (*Σ*, 437) *τοῦτο ἄν τις σημειώσαιτο*. Scil. *Σ*, 437 Aristarchus *αἷμ' ἀπέμεσσεν* probaverat prae altera lectione *ἀπέμασσε*. Hunc locum *αἷμ' ἐμέων* si revera non notaverat a suo more descivit, quod forte non meminerat. Quin gratiam habiturus fuerit animadvertenti non dubitandum est. *Φ*, 5 *ἤματι τῷ προτέρῳ ὅτε μαίνετο φαίδιμος Ἕκτωρ· τοῦτο ἂν σημειώσαιτό τις πρὸς τὸ τινάσσετο μαινομένοιο* (*Ο*, 609). *γράφουσι γάρ τινες μαρναμένοιο*. *Ψ*, 120 *διαπλήσσοντες· παρασημειώσαιτο ἄν τις τοῦτο πρὸς τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ* (*κ*, 440) „*τῷ ἀποπλήξας κεφαλήν*“ (altera ibi lectio erat *ἀποτμήξας*) *ἀντὶ τοῦ ἀποκόψας*.

Eos locos praetereo, qui Aristonici non sunt, ubi σημειωτέον vel σημειούμεθα est vulgari sensu: „hoc attende vel h. l. notandum“ ut Γ, 306. Φ, 588. Sed hoc fortasse commemoratione dignum quod est Χ, 379, ubi haec Aristonici: τὰ γὰρ τοιαῦτα ἐσημειοῦντο πρὸς κρίσιν ποιημάτων, ὅτι σπανίως Ὅμηρος κακομέτρους ποιεῖ. Aut scripsit ἐσημειοῦτο aut Aristarchi aequales discipulos vel contubernales*) comprehendit,
17 quorum opera Aristarchus usus est**). Diximus de Aristonici

*) Sueton. illustr. gr. 7 „Gnipho — Alexandriae quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysii Scythobrachionis — fuisse dicitur“. — Persaeum cum Zenone magistro in eadem domo habitasse, patet ex historiola ab Athenaeo tradita p. 607 e. φησὶ γὰρ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος ἐν τῷ περὶ Ζήνωνος γράφων ὧδε „Ζήνων ὁ Κιτιεύς, Περσαίου παρὰ πότον αὐλητρίδιον πριαμένου, διοκνοῦντος εἰσαγαγεῖν πρὸς αὑτὸν διὰ τὸ τὴν αὐτὴν οἰκεῖν οἰκίαν.“ — De contubernio intelligendum videtur hoc in vit. Apollon. Rhodii ἐγένετο δὲ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, τὸ μὲν πρῶτον συνὼν Καλλιμάχῳ τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ. Apud Galen. de libr. pr. T. XIX. (K.) p. 43 hoc legimus: ἔτι δὲ καὶ παῖς ὤν, ἡνίκα πρῶτον ὁ πατήρ με τῷ τὴν λογικὴν θεωρίαν Χρυσίππου καὶ τῶν ἐνδόξων Στωικῶν διδάξαντι παρέδωκεν, ἐποιησάμην ἐν αὐτῷ τῶν Χρυσίππου συλλογιστικῶν ὑπομνήματα. Non intelligo ἐν αὐτῷ; sed scribendum opinor ἐν αὐτοῦ et de contubernio cogitandum. — Persii et Cornuti contubernium agnosco in pulcherrimis poetae versibus Sat. V, 41 sqq. — Fronto epistol. ad amicos I. 13 p. 198 N. „Sardius Saturninus artissima mihi familiaritate coniunctus est per filios suos doctissimos, quos in contubernio mecum assiduos habeo.“ Et ep. subsequenti: „Sardius Saturninus filium habet Sardium Lupum, de mea domo meoque contubernio in forum deductum.“ Denique cf. ep. 24. 28.

**) Si quis in schol. Aristonici notas quaerit illud tenendum, quae scholia incipiunt ab ὅτι partim Aristonici esse intelligendumque esse ἡ διπλῆ ὅτι. Nec difficile est haec ab istis discernere, ubi ὅτι illud ex more omnium veterum scholiastarum initio notarum positum. Quae corrupta sunt facile cognoscuntur. Sic Λ, 307 ἡ διπλῆ ὅτι τὸ τρόφι ἀποκοπῇ τοῦ τρόφιμον ὁ Ἡρωδιανός φησιν — Hic crede, si placet, ab Aristonico citatum esse Herodianum aliquot saeculis posteriorem. — Κ, 18 ἡ διπλῆ ὅτι Πάμφιλος τὴν ἐπί ἀναστρέφει. πιθανώτερον δέ ἐστι τὸ ἀκόλουθον φυλάττοντας ἀναγινώσκειν ἐπὶ πρῶτον Νέστορα. οὕτως ὁ Ἀσκαλωνίτης. Observatio prosodica Herodiani est (sed mutila, v. quaest. ep. spec. I §. 9 p. 20. 21). Sed ἡ διπλῆ ὅτι ducit ad Aristonicum, cuius verba exciderunt. — Κ, 225 εἴπερ τε· ἡ διπλῆ ὅτι Ἀρίσταρχος εἴπερ τι (l. τε) καὶ οἱ ἀπὸ τῆς σχολῆς· καὶ ὅτι περισσὸς ὁ τέ. Confusa haec. Iudicium de varia lectione est Didymi. Aristonici fuit ἡ διπλῆ ὅτι περισσὸς ὁ τέ (quod multis locis observat). — Κ, 445 ἡ διπλῆ ὅτι Ἀρίσταρχος ἠὲ κατ' αἶσαν ἔξω τοῦ ῥα καὶ ὅτι ὅμοιον τῷ ἠὲ μετὰ Τρώεσσι. Haec observatio de lectione Aristarchea

libro, quo „Aristarchi notas, quibus aliena carmina compunxit, recognoverat" (Senec. ep. 88). — Similem librum novimus Philoxeni *περὶ σημείων τῶν ἐν Ἰλιάδι* (v. Suid.). Diogenis vel Diogeniani liber *περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων* (Suid.) et 18
Suetonii, cuius idem index (id. s. *Τράγκυλλος*), videntur potius in explicanda externa notarum forma versati esse et quid singulae notae in singulis scriptoribus ex grammaticorum more indicarent expositum habuisse. Etenim eaedem notae alia in aliis scriptoribus significabant. v. Menag. ad Diog. La. III, 65. — Isidori caput I, 20 et similia nuper inventa ad Suetonii librum referri constat. V. Reifferscheid p. 138. — Sed ex Anecdoto Parisino, quod nunc est apud Reifferscheidium p. 139, hoc apposuisse ad rem nostram pertinebit: „Asteriscum Aristophanes apponebat illis locis quibus sensus deesset, Aristarchus autem ad eos versus, qui hoc puta loco recte positi erant, cum aliis scilicet non recte ponerentur.

C. II.

Didymi liber de Aristarchi editione Homeri. De adornatione codicis Veneti A. Herodiani liber de prosodia Homerica.

§. 1. Si quidem laborum nostrorum, quos aliorum causa suscepimus, haud contemnendum praemium est si quid inde

---

Didymi est, nec verba *ἡ διπλῆ* hoc loco nisi errore intrusa: nam quod diplen explicat Aristonici schollon ipsum servatum est sic: *πρὸς τὸ οὐχί ὅτι ὑγιῶς διὰ τοῦ ψιλοῦ ἀντιστοίχου.* — Stringimus haec ut genus errorum cognoscatur. Unum addam quod fallax est. *P*, 125 *ἡ διπλῆ ὅτι ἔοικε παρεπιτιμῶντι ὁ Ἀρίσταρχος τῷ Ὁμήρῳ· οὐ γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ Ἕκτωρ ὁ σκυλεύσας.* — Nec hoc sanum. Aristonicus sic fere scripsit: *ἡ διπλῆ πρὸς τὸ δοκοῦν μάχεσθαι.* (v. *Z*, 265. *Α*, 51) *οὐ γὰρ* — Quae interposita sunt vel aberraverunt huc ex alia nota nunc deperdita (v. c. Porphyrii) vel ab aliquo lectore adscripta eodem consilio, quo *Γ*, 306 ad Nicanoris notam adscriptum est: *σημειωτέον ὅτι σαφῶς ἐνταῦθα βραχεῖαν διαστολὴν τὴν ὑποστιγμὴν εἴρηκεν.*

vel ad nos ipsos non quaerentes redundat emolumenti, hoc Aristarchus expertus est. Etenim quam artem subtiliter diligenterque tractare docuerat, eam Didymus tam egregie ad editioues Aristarchi Homericas adhibuit, ut nihil mihi videatur in hoc genere fingi posse perfectius. Eiusmodi libros, qualis Aristarchi fuit editio Homeri, quo tot nitebantur eius commentarii, unde proficisci, quo redire schola eius debebat, diligenter esse descriptos dubitari nequit. Attamen nulla ratione satis poterat caveri, ne quid gliscentibus saeculis prave describeretur compluresque loci invenirentur, quibus quae Aristarchi editiones se
19 profitebantur iam non conspirarent. Non minor apud posteriores grammaticos Herodiani auctoritas quam olim Aristarchi fuerat. Attamen vide quam Byzantini pedissequi nonnunquam librorum incerta fide laboraverint. Schol. Dion. gr. 676 Herodiani definitionem prosodiae explicat, cuius initium est: προςῳδία ἐστὶ ποιὰ τάσις ἐγγραμμάτου φωνῆς ὑγιοῦς — Huc progressus interpretando addit: Ἐν πολλοῖς δὲ βιβλίοις εὑρίσκεται καὶ ὑγιῆς, ἵνα πρὸς τὴν τάσιν ἀναφέρηται. Ergo hoc dico, paulatim vel scribendo et transscribendo Aristarcheas lectiones iucertas factas esse. Fuit igitur aliquot saeculis post perutile quae tum ut Aristarcheae ferebantur lectiones ad fidorum monumentorum regulam exigere. Praeterea cum accederet, ut non semel Aristarchus sed bis Homerum edidisset, hoc etiam perutile utriusque editionis lectiones inter se conferre singulisque versibus utriusque editionis vel consensum vel dissensum notare. Sed ne sic quidem omnis in textu Homerico ab Aristarcho posita opera illustrata. Nam cum post alteram editionem emissam multos annos in meditando et interpretando Homero perstitisset atque etiam commentarios edere pergeret, partim discipulis coram, partim in commentariis veteres suas lectiones reprobaverat, alias, ut dies diem docuerat, optaverat, defenderat, stabiliverat. Ergo hoc etiam perutile, lectionibus editionum constitutis, variante lectione ex utraque congesta, addere ex commentariis et ex traditione (ea vero discipulorum scriptis vel etiam memoria continebatur) lectiones paulatim ab eodem adscitas. Tum demum recte de Aristarcheo textu Home-

rico constabat. Hanc totam quam descripsimus operam suscepit Didymus in libro *περὶ τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως*. Qua ratione hoc negotio perfunctus sit, tum vero aliquanto plus praestitisse mox patebit. Ego primum lectoribus eum ex Didymi libro proponam locum, qui vel solus eorum, quae dixi, fidem praestare potest. Ad *B*, 111 *Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ* haec fuit Didymi annotatio.

σχολικὸν ἀγνόημα (i. e. error scholae, sc. Aristarcheae) *τὸ δοκεῖν Ζηνοδότειον εἶναι τὴν μετὰ τοῦ ς γραφήν, μέγας ἀντὶ τοῦ μέγα. καὶ δόξειεν ἂν ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς ταῦτα δεδόσθαι* (i. e. et Dionysius quidem Thrax videatur hoc ita ponere). *ἐν γὰρ τῷ περὶ ποσοτήτων καθάπτεται Ζηνοδότου ὡς ἠγνοηκότος ὅτι τῷ μέγα ἀντὶ τοῦ μεγάλως Ὅμηρος ἀποχρῆται. παρ᾿ ὃ δὴ καὶ κατά τινα τῶν ὑπομνημάτων μετειλῆφθαι τὸ μέγα ἀντὶ τοῦ μεγάλως* (h. e. quare etiam in quibusdam Aristarchi commentariis vocabulum *μέγα* h. l. per *μεγάλως* translatum inveniri). *τὸ δὲ οὐκ ἔχει τἀκριβὲς οὕτως. εἰ γὰρ τὰ συγγράμματα τῶν ὑπομνημάτων προτάττοιμεν, ἕνεκα γοῦν τἀκριβοῦς γράφομεν κατὰ Ἀρίσταρχον Ζεύς με μέγας. ἐν γοῦν τῷ πρὸς Φιλητᾶν συγγράμματι τῇ γραφῇ κέχρηται, δύο λέγων τὸ μέγας σημαίνειν, τότε μὲν τὸ καθ᾿ αὑτό, καθάπερ νῦν, „Ζεύς με μέγας Κρονίδης" καὶ „κεῖτο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων"* (*Π*, 776), *τοτὲ δὲ αὐτὸ* (l. *αὖ τὸ*) *πρὸς τὴν κατὰ τὸν Αἴαντα τὸν ἕτερον διάκρισιν „Αἴας δ᾿ ὁ μέγας"* (*Π*, 358). *κἀν ταῖς Λιταῖς ἐξηγούμενος „αὐτὰρ ἔπειτ᾿ Αἴας τε μέγας"* (*I*, 169) *ἔν τινι τῶν ἠκριβωμένων ποιημάτων* (l. *ὑπομνημάτων*) *γράφει ταῦτα κατὰ λέξιν· „οὐ κατ᾿ ἐπίθετον λέγει μέγας, ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἑτέρου Αἴαντος. ὅταν δὲ λέγῃ „Ζεύς με μέγας Κρονίδης" οὐκέτι ὅτι καὶ ἕτερος μικρός ἐστι." καὶ τοὺς ἀπ᾿ αὐτοῦ δὲ χρωμένους ἔστιν εὑρεῖν τῇ γραφῇ, Διονυσόδωρον τὸν Ἀλεξανδρέα καὶ Ἀμμώνιον. ἐπιλέγουσι δὲ οὐδέν. διὸ καὶ τὰς μαρτυρίας αὐτῶν οὐκ ἐγράψαμεν. καὶ Καλλίστρατος ἐν τῷ περὶ Ἰλιάδος οὕτως προφέρεται, ὥστε ὅμοιον εἶναι τῷ „ἐπεὶ μέγας ὠδύσατο Ζεύς"* (*Σ*, 292). *οὐδὲ ὁ ἐπιθέτης δὲ Πτολεμαῖος τὰς Ζηνοδότου γραφὰς ἐκτιθέμενος ταύτην ὡμολόγει Ζηνοδότου εἶναι.* (Huic scholio diserte additum: *ταῦτα ὁ Δίδυμος.*)

21 §. 2. Tam egregium fragmentum non tantum ut recte intelligatur postulat, sed etiam ab omni parte ut lectionis et interpretationis fides praestetur. Hoc igitur primum agamus.

Σχολικὸν ἀγνόημα sic verti: „error scholae.“ Plerumque adiectivum *σχολικός* ita usurpatum invenimus, ut ad id, quod proprie significat, putidae vel fastuosae diligentiae accedat significatio, uti apud Longin. III, 5 *πολλὰ γὰρ ὥσπερ ἐκ μέθης τινὲς εἰς τὰ μηκέτι τοῦ πράγματος, ἴδια δ' ἑαυτῶν καὶ σχολικὰ προφέρονται πάθη.* X, 7 *ἀλλὰ τὰς ἐξοχάς, ὡς εἴποι τις, ἀριστίνδην ἐκκαθήραντες ἐπισυνέθηκαν οὐδὲν φλοιῶδες ἢ ἄσεμνον ἢ σχολικὸν ἐγκατατάττοντες διὰ μέσου.* Dion. compos. v. p. 302 Sch. *ἐνταῦθα ἡ μὲν ὑπόθεσις ἀπῄτει πολλὰ παρασχέσθαι τῶν εἰρημένων ἑκάστου παραδείγματος· καὶ ἴσως οὐκ ἂν ἀηδὴς ὁ λόγος ἐγένετο πολλοῖς ὥσπερ ἄνθεσι πεποικιλμένος τοῖς εἰαρινοῖς· ἀλλ' ὑπέρμετρον ἔμελλε φανήσεσθαι τὸ σύνταγμα καὶ σχολικὸν μᾶλλον ἢ παραγγελματικόν.* Cf. Gesner s. v. Haec quasi accessoria significatio a nostro loco aliena, qui illud solum fert quod diximus. Sic Athen. 83. b. *ἐπεὶ καὶ ἄλλος τις τῶν ἑταίρων τοῦτ' ἔχειν οὕτω διεβεβαιοῦτο, ὁρμώμενος ἔκ τινων σχολικῶν ὑπομνημάτων ἀνδρὸς οὐκ ἀδόξου.* Commentarios scholae dicit, h. e. scholae vel scholasticorum usui destinatos, non in publicum editos. —

„Καὶ δόξειεν ἂν ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς τοῦτο δεδόσθαι.“ H. l. nonnunquam promptiores fuimus ad scribendum *διαδεδόσθαι*, „videtur hic error percrebuisse per Dionysium.“ Attamen *δεδόσθαι* verum erit. Athenag. legat. p. 134 *Ἡσίοδος οὔτε Λήδας οὔτε Νεμέσεως δίδωσι τὴν Ἑλένην, ἀλλὰ θυγατέρα Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος.* Unde intelligitur Schol. Pind. Pyth. V, 93 *ἀπὸ οὖν τῆς Πύλου τὴν Μεσσήνην σημαίνει. οἱ γὰρ νεώτεροι τὴν Πύλον, ἧς ὁ Νέστωρ ἡγεῖτο, οὐ περὶ τὴν Τριφυλίαν*
22 *τῆς Ἀρκαδίας, ἀλλὰ περὶ τὴν Μεσσήνην διδόασιν.* Sed nolo nunc de usu huius vocabuli, qui ab eadem radice propagatus multiplex et varius apud grammaticos reperitur, fusius explicare. Ad nostrum tamen locum vindicandum hoc ponam Herodiani: *II, 207 ταῦτα) ἐπὶ τὴν τα συλλαβὴν ὀξεῖα· ἐγκλιτικὴ γάρ ἐστιν ἡ μέ· ταῦτά μ' ἀγειρόμενοι. οὕτω καὶ Ἀρίσταρχος. ὁ μέντοι*

Κρατήτειος Ἑρμείας τὸ ἅμα λέγει ἐγκεῖσθαι. οὕτω δὲ δώσει καὶ διὰ τοῦ ϑ τὴν γραφήν, οὐκ ἔχουσαν οὕτως. Ergo recte dicetur *ὁ Διονύσιος ταύτην τὴν γραφὴν δίδωσιν ὡς Ἀριστάρχειον* vel *ὁ Διονύσιος τοῦτο δίδωσιν ἐν τῷ περὶ ποσοτήτων.* —

Παρ᾽ ὃ δὴ καὶ κατά τινα τῶν ὑπομνημάτων μετειλῆφθαι τὸ μέγα ἀντὶ τοῦ μεγάλως. Hoc mirum est: exspectes enim ... *μετειλῆφθαι τὸ μέγα εἰς τὸ μεγάλως* vel *μ. ἀντὶ τοῦ μέγα τὸ μεγάλως.* Sed de hoc statim dicam: primum, ne quis fluctuet, monebo *κατὰ τὰ ὑπομνήματα* non esse nisi „in commentariis." Ariston. *Δ*, 2 *οὐκ ἄρα γεγάμηται ὑφ᾽ Ἡρακλέους, ὡς ἐν τοῖς κατὰ τὴν νέκυιαν ἠϑετημένοις.* Didymus *Δ*, 3 *ἐῳνοχόει· κατ᾽ ἔνια τῶν ὑπομνημάτων ἐνῳνοχόει φέρεται.* (Cf. *H*, 6. 452.) Promiscue utitur *ἐν τοῖς ὑπομνήμασι* et *διὰ τῶν ὑπ.* et *κατά.* Sed iam de vocabulo *μεταλαμβάνειν* dicendum. *Μεταλαμβάνειν*, quod apud antiquos est „commutare" (v. Graser spec. Platon. p. 86), apud grammaticos est „alio modo dicere" vel parva loci mutatione facta ut alius sensus evadat, i. e. *παρῳδεῖν*, ut Athen. 336. f. *κρεῖττον δ᾽ ἂν εἶχε, φησὶν ὁ Χρύσιππος, εἰ μετελήφϑη τὰ ἐπὶ Σαρδαναπάλου οὕτως* — vel aliis verbis dicere ut idem sensus maneat, ut Apollon. synt. 152, 13 *παρὸν οὖν φάναι „πρὸς ταῖς ἐμαῖς ϑύραις ἕστηκα" καὶ μεταλαβεῖν „πρὸς ταῖς ϑύραις μου ἕστηκα."* Hic usus frequentissimus. Ponitur vel sine praepositione, ut locis citatis. Sch. *O*, 246 *ὀλιγοδρανέων) τὸ ὀλιγηπελέων μετείληφε.* Porphyr. qu. Hom. 3 *ὡς οὖν ἀελλόπους ἡ Ἶρις λέγεται, ἣν μεταλαβὼν ποδήνεμον προσηγόρευσε.* Qu. 2 *ὃ γὰρ εἶπεν „ἦλϑε μὲν αὐτὸς ἐφέστιος" μετα-* 23
λαβὼν ἔφη „ἦλϑε δ᾽ Ὀδυσσεὺς καὶ οἶκον ἱκάνετο." Vel praepositionem adsciscit. Quae plerumque est *εἰς. Α*, 567 *ἀάπτους) ὁ δὲ Ζηνόδοτος καὶ αὐτὸς ὁμοίως εἰς τὰς ἰσχυρὰς μετελάμβανε. O*, 10 *εἴατο) Ἀρίσταρχος μεταλαμβάνει εἰς τὸ ὑπῆρχον. Α*, 114 *οὗ ἕϑεν) οὕτως ὀξυτονητέον τὴν οὔ ἀπόφασιν, ἵν᾽ εἰς ἁπλῆν μεταληφϑῇ ἀντωνυμίαν. O*, 114. Apollon. syntax. 152, 1. 153, 5. Sed sexcenta exempla sunt. Iam dicitur etiam *μεταλαμβάνειν ἀντί*, sed contraria ratione, quam eo loco, in quo nos versamur. Sic Schol. Aristid. p. 441, 31 *τὴν δὲ ἑτέραν σπουδαῖον καὶ καλόν) τὸ σχῆμα μεταληπτικὸν τοῦ λόγου· οὐ*

γὰρ εἶπε σπουδαίαν, ἀλλὰ σπουδαῖον, τὸ πρᾶγμα μεταβαλὼν (l. μεταλαβὼν) ἀντὶ ὀνόματος, h. e. μεταλαμβάνει τὸ ὄνομα εἰς τὸ πρᾶγμα. Cf. antiquorum exempla constructionis μεταλαμβάνειν τι ἀντί τινος ap. Graser. spec. Platon. p. 86. In illa constructione cum ἀντί nititur is usus passivi, qui invenitur schol. Ξ, 499 ὁ δὲ φῆ κώδειαν ἀνασχών) ὁ μὲν Ζηνόδοτος καὶ τὸν δέ καὶ τὸν φή ἐγκλίνει, ἵνα τὸ φή ταὐτὸν ὑπάρχῃ τῷ ὡς καὶ τὸ μεταλαμβανόμενον τοιοῦτον ᾖ· ὁ δὲ ὡς κώδειαν ἀνασχών. Γ, 128 οὗς ἕθεν) ἐγκλιτικῶς ἀνεγνώσθη διὰ τὸ μεταλαμβανόμενον, ἐπεὶ εἰς ἁπλῆν ἡ μετάληψις.*) Voc. ἀντιμεταλαμβάνειν usus est Aristonicus Π, 30 ἡ διπλῆ, ὅτι ὁ χόλος ἀντιμετείληπται ὡς ἰσοδυναμῶν τῇ μήνιδι. H. e. ὁ χόλος μετείληπται ἀντὶ τῆς μήνιδος. His igitur exspectes nostro loco versa vice dicendum fuisse κατά τινα ὑπομνήματα μετειλῆφθαι
21 ἀντὶ τοῦ μέγα τὸ μεγάλως. Hac enim puto verborum collocatione Didymus usus erat. Attamen non celandum est unum esse editae lectionis refugium, ut μεταλαμβάνειν sua natura deposita se accommodaverit ad aliorum quorundam constructionem, quae interpretari significant, max. ἀποδιδόναι. Porphyr. Δ, 1 ὁ μὲν Ἀρίσταρχος ἠγορόωντο ἀποδέδωκεν ἀντὶ τοῦ ἠθροίζοντο. Item Μ, 258 (v. similia quaest. Ar. spec. p. 36). Sed in ipso verbo μεταλαμβάνειν hanc mihi occurrisse constructionem nunc certe non memini. — Quod αὖ τό scribi volumus pro αὐτό non eget defensione. Sequitur

Ἔν τινι τῶν ἠκριβωμένων ποιημάτων. Legimus Φ, 130 haec Didymi: Ἀρίσταρχος διὰ τῶν ποιημάτων Ἀριστοφάνη φησὶ στίχους ἓξ ἠθετηκέναι —. At sexcenties dixit Didymus διὰ τῶν ὑπομνημάτων. Et sic scribendum est et h. l. et Γ, 272 οὕτως Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ β' ποιήματι τῷ περὶ πα-

---

*) Strab. IX p. 435 ὅταν οὖν ἄσημον τελέως ᾖ τὸ λειπόμενον νυνὶ σύστημα οὔτ' ἄξιον μνήμης τίθεμεν οὔτ' αὐτὸ οὔτε τοὔνομα τὸ μεταληφθέν. Hoc vertunt: „nomen quod accepit." Hoc potest significare. Attamen illo loco Strabonis sententia postulare videtur „nomen quod antea erat, nunc mutatum est" (τὸ μετ. sc. εἰς ἕτερον). Quod grammatici vulgo μεταλαμβάνειν, hoc Aristoteles dixit μετατιθέναι poet. XXII, 13 (cf. Dion. comp. v. p. 38, 56).

θῶν Διδύμου, ut *P*, 201 *ζητεῖ ὁ Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ α΄ ὑπομνήματι τοῦ* (l. *τῷ*) *περὶ παθῶν Διδύμου*. Et *I*, 453 *ταῦτα ἱστορεῖ Ἀρποκρατίων ὁ Δίου διδάσκαλος ἐν ποιήματι τῆς ī t.* (sic). Denique *Υ*, 471 *ἐνέπρησεν*) *Φιλόξενος καὶ Ἀρίσταρχος. περὶ δὲ τῆς γραφῆς Ἀριστάρχου* (l. — *ος*) *ἐν ποιήματί φησιν οὕτως*. —

§. 3. Sed iam tempus est his missis denuo illud Didymi scholion inspicere, ut exploremus quid inde ad Aristarchi studia cognoscenda possit elici. Primum Aristarchi libros (*συγγράμματα*) distinguit ab eius commentariis.

At nihil scripsit quam commentarios, si Wolfio fides ex Suida concludenti (CCXXIX): *λέγεται γράψαι ὑπὲρ ω΄ βιβλία ὑπομνημάτων μόνων*. Verum et Suidae testimonium sine dubitatione sic accipere licet: „si tantummodo commentarios numeres"*) et Didymus tum hoc loco scripta loquitur praeter commentarios, tum alibi ipsis additis titulis plura commemorat: *πρὸς Φιλητᾶν* h. l. et *Δ*, 524. *πρὸς Κομανόν Δ*, 97. *Β*, 798. *Ω*, 110. *πρὸς τὸ Ξένωνος παράδοξον Μ*, 435. *περὶ Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας I*, 349.**) Quorum Wolfius tum non meminerat.

§. 4. Sed quid illud est quod libros quam commentarios dicit fide digniores esse? Scilicet quod inter commentarios

---

*) Res non tam pendet a casu, qui pro constructionis regulis et pro collocatione verborum varius esse poterit, quam ab usu vocabuli *μόνος*. Plut. Pomp. 72 *στρατιώτας δὲ μόνους ἑξακισχιλίους φησὶ πεσεῖν Ἀσίνιος Πολλίων*, h. e. si tantum milites numeres, non lixas quoque et calones.

**) *Τὰ περὶ τοῦ ναυστάθμου* (testimonia infra invenies) hic propter duas caussas omitto. Meinekius apud Platonium *περὶ διαφορᾶς χαρακτήρων* in verbis *Κρατῖνος ὁ τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας ποιητὴς ἅτε δὴ κατὰ τὰς Ἀρχιλόχου ζητήσεις αὐστηρὸς μὲν ταῖς λοιδορίαις ἐστίν* corrigi voluit *Ἀριστάρχου*, qu. scen. I p. 19. Cogitavit haud dubie de libro Aristarchi sic inscripto. Sed nec traditum et praeterea habeo cur de eiusmodi libro vehementer dubitem. Proponam aliam coniecturam, quam mox vir sagacissimus expellet meliore: *ἅτε δὴ ἰάμβους Ἀρχιλόχου ζηλώσας*. Sic certe stat illud *ἅτε δή*. Verba *αὐστηρὸς* ad *λοιδορίαις* an casu anapaestica sunt? Nesciebamus tunc Hemsterhusium in idem incidisse ac proposuisse *ἅτε δὴ καὶ τὰ Ἀρχιλόχου ζηλώσας*. Vide nunc Meinekium hist. crit. com. p. 53, cui nunc *καταχήνας Ἀρχιλόχου ζηλώσας* placet.

ferebantur minus elaborati. Narrat Galenus (praef. ad Hippocr. de nat. hom.), se olim in sectatoris cuiusdam usum commentarium in Hippocratis librum de elementis conscripsisse: qui commentarius ad illius captum elaboratus esset: mox se invito hunc commentarium in multorum manus venisse. Atque idem saepius a se factum esse narrat *περὶ ἰδ. βιβλ.* prooem. ed. Bas. IV p. 361 (XIX p. 10 ed. Kühn.) *φίλοις ἢ μαθηταῖς ἐδίδοτο (τὰ ἐμὰ) χωρὶς ἐπιγραφῆς ὡς ἂν οὐδὲ πρὸς ἔκδοσιν, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκείνοις γεγονότα δεηθεῖσιν ὧν ἤκουσαν ἔχειν ὑπομνήματα.* Talia igitur sunt, quae Ath. p. 83. b *σχολικὰ ὑπομνήματα* dicit. *Ἐν δὲ ἐνίοις τῶν σχολικῶν ὑπομνημάτων ταυτὶ γέγραπται* — habemus in Scholiis Aristophaneis ad Av. 1242. Immo non dubito quin inter hos scholasticos commentarios fue-
26 rint qui ne ab ipso quidem magistro scripti sed ad eius scholas ab discipulis consignati essent. Recte igitur Didymus eiusmodi commentariis minus tribuit quam libris ab ipso auctore doctorum iudicio expositis. Vide quam ea de re ingenue Galenus fateatur, haec addens: *γεγραμμένων οὖν ὡς ἔφην οὐ πρὸς ἔκδοσιν αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν δεηθέντων ἕξιν τε καὶ χρείαν εἰκὸς δήπου τὰ μὲν ἐκτετάσθαι, τὰ δὲ συνεστάλθαι καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτήν τε τῶν θεωρημάτων τὴν διδασκαλίαν ἢ τελείαν ὑπάρχειν ἢ ἐλλιπῆ. τὰ γοῦν τοῖς εἰρημένοις γεγραμμένα πρόδηλον δήπου μήτε τὸ τέλειον τῆς διδασκαλίας ἔχειν μήτε τὸ διηκριβωμένον· ὡς ἂν οὔτε δεομένων αὐτῶν οὔτε δυναμένων ἀκριβῶς μανθάνειν πάντα πρὶν ἕξιν τινὰ σχεῖν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις.* In caussis poterat addere (quamquam inest in antecedentibus) quod scribenti nec vacuum nec commodum est, quae privatis parietibus destinata sunt summa diligentia elaborare. Sed qui diligenter commentariorum elaborati essent (*τὰ ἠκριβωμένα ὑπομνήματα*) his suam auctoritatem Didymus non derogat. Quod apud Schol. Plut. 385 legimus *τὰ λίαν ἐπιτετηδευμένα ὑπομνήματα* (antiquum scholion est, fortasse ipsius Didymi) eandem putaverim differentiam accuratius inter elaboratos et perfunctorie exaratos grammaticorum commentarios respicere. Schol. *H*, 130 *φίλας ἀνὰ χεῖρας*) *ἐν ταῖς ἐξητασμέναις Ἀριστάρχου βαρείας χεῖρας.*

Si corrigendum est ἐν τοῖς ἐξητασμένοις eosdem dixit commentarios, quos hic ἠκριβωμένους: sin recte scriptum ἐν ταῖς ἐξητασμέναις intelligi vult editionis Aristarcheae exemplaria a diligentioribus librariis descripta et bene correcta.*)

§. 5. Hunc Didymum eiusque in Aristarcheis lectionibus exquirendis positam operam Wolfius si cognovisset melius, hunc 27
si tenuisset Didymum esse, qui per tota scholia duplicis Aristarcheae editionis lectiones apponit, nunquam ille negasset duplicem Aristarchi editionem fuisse (CCXXXVII). At Ammonius, Aristarchi auditor et in schola successor (Ἀμμώνιος ὁ Ἀριστάρχειος, ὁ διαδεξάμενος τὴν σχολήν *K*, 397), librum scripserat περὶ τοῦ μὴ γεγονέναι πλείονας ἐκδόσεις τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως (*K*, 397). Quidni opponam eundem Ammonium scripsisse περὶ τῆς ἐπεκδοθείσης διορθώσεως (sc. Ἀριστάρχου), de qua non poterat scribere, si nulla erat. Si ad supposititiam hic liber pertinebat, inscribendus erat περὶ τῆς ὡς Ἀρισταρχείου φερομένης διορθώσεως. Suspicatus est Wolfius utroque titulo eundem Ammonii librum indicari. Hoc verum fortasse: affirmari nequit. Sed hoc affirmandum, illum priorem titulum hoc sibi velle: περὶ τοῦ μὴ γεγονέναι πλείονας ἐκδόσεις τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως — τῶν δύο.**) Nisi apud Aristarcheos de duplici magistri editione constabat, non poterat duplicis editionis lectiones per totum Homerum exponere Didymus et utriusque vel consensum vel dissensum notare. Credere vero Ammonium probare voluisse, quod dein pro falso agnitum, temerarium. Quis in hac re verum docuerit potius quam scholae successor? Cui ipse Didymus non tantum fidem tribuit, sed etiam prae aliis fidem deberi significat. Vide modo *B*, 111. *K*, 397. cf. *T*, 365. *Z*, 76 (ubi ὡς Ἀριστάρχου leg. non — χος). *Γ*, 368. *H*, 7. *Γ*, 560. Crederem si summa credendi necessitas esset, quae nulla est. Ergo mihi certum est nec Ammonium de duplici editione dubitasse: omnes vero postea Aristarcheos

*) A διορθωτῇ: de quo mihi alio dissert. Aristarch. loco dicendum est.

**) Antisthenis liber περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἀντιλέγειν. Diog. La. III. 35.

duplicem statuisse, hoc Didymus non sinit dubitare. Quomodo
28 fieri potuerit ut praeter eas, quas Aristarchus editioni paraverat, aliae editiones eius nomine circumferrentur, hoc ipse Wolfius satis pulchre strinxit p. CCXXXVIII.

§. 6. Ad Didymi librum redeundum est. Vidimus id praecipue egisse Didymum ut de lectione Aristarchea quam in editionibus habuisset vel variis temporibus probasset constaret; atque ut hoc exquireret et editiones et commentarios et libros tum Aristarchi tum Aristarcheorum adhibuisse. Sed in eo non substitit. Voluit etiam de fontibus Aristarcheae lectionis, tum quatenus aliorum consensum tulerit constare. Quare omnes, quotquot innotuerunt, editiones et antiquiores Aristarcho, ut Zenodoti, Aristophanis, et recentiores adhibuit earumque lectiones adscripsit. Denique haud raro etiam iudicium suum adiicit, in quo cum a partium studio remotissimum invenimus. Saepius quidem assentitur Aristarcho: sed est ubi alias lectiones (Zenodoti etiam) vel aeque bonas vel etiam meliores iudicat. Iudicia plerumque brevia. Adscribam quaedam, ut mos eius aliquo modo cognoscatur. *B*, 266 *οὕτως αἱ Ἀριστάρχου ἔκφυγε* (non *ἔκπεσε*). *καὶ ἔστιν ἡ χρῆσις Ὁμηρικὴ τῆς λέξεως, παρίστησι δὲ ἐνίοτε τάχος· „φύγεν ἡνία“* (*Ψ*, 465) *καὶ „ἔκφυγε χειρός“* (*E*, 18). *Ξ*, 382 *ἔνια δὲ τῶν ὑπομνημάτων δῶκεν ἀντὶ τοῦ δόσκεν. καὶ ἔστιν εὐφραδέστερον. T*, 95 *Ἀρίσταρχος „Ζεὺς ἄσατο.“ καὶ οὕτως ἐν ἁπάσαις, Ζεὺς ἄσατο· καὶ ἔστι ποιητικώτερον. ἐν δέ τισι τῶν εἰκαιοτέρων Ζῆν᾽ ἄσατο. Y*, 170 *γράφεται ἀμφοτέρωσε ἔν τισιν, οὐ φαύλως.* 188 *ἡ Ῥιανοῦ καὶ Ἀριστοφάνους βοῶν ἔπι· οὐκ ἀχαρίτως. Γ*, 292 *οὕτως αἱ Ἀριστάρχου ἀπὸ στομάχους· αἱ δὲ πλείους διὰ τοῦ ε, ἐπὶ στομάχους. καὶ ἔστιν οὐκ ἄχαρις ἡ γραφή. Γ*, 18 *ἔχει δὲ τὸν Ὁμηρικὸν χαρακτῆρα καὶ ἡ σὺν τῷ ἄρθρῳ γραφὴ καίπερ οὐκ οὖσα Ἀριστάρχειος*, et reliqua, quae lectores velim ad-
29 eant. *N*, 502 *πρῶτος) ἡ Ἀριστοφάνειος πρόσθεν, καὶ μήποτε βέλτιον· πρότερος γὰρ ἂν εἶπεν. H*, 436 *ἐκ πεδίου) ἐν τῇ κατὰ Ἀριστοφάνη οὕτως ἐγέγραπτο, ἐν πεδίῳ· καὶ μήποτε ἄμεινον τοῦτο. M*, 428 *ὅτῳ) Ζηνόδοτος ὅτεῳ. καὶ ἐμφαίνει Ὁμηρικὸν χαρακτῆρα· καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησι „τῷ ὅτεῳ τε πατὴρ κέλεται“*

(*β*, 114). *Η*, 428 *πυρκαιῆς*) *οὕτως αἱ Ἀριστάρχου κατὰ γενικήν· ἡ δὲ Ζηνοδότου πυρκαιῇ. καὶ ἔστι χαριέστερον ὡς τὸ „ἐν δὲ πυρῇ ὑπάτῃ νεκρὸν θέσαν“* (*Ψ*, 165). *Σ*, 492 *ἐκ θαλάμων*) *Ζηνόδοτος ἐς θαλάμους. καὶ ἔστιν οὐκ ἀπίθανος ἡ γραφή*. *Σ*, 142 *ἀγορεύσατ'*) *παρὰ Ζηνοδότῳ ἀγορεῦσαι· καὶ ὑποφαίνει τὸ Ὁμηρικὸν ἔθος*. *Σ*, 565 *ἐπ' αὐτήν*) *παρὰ Ζηνοδότῳ ἐς αὐτήν· καὶ ἔχει λόγον ἡ γραφή*. (Contra e. g. *Ω*, 20 *περὶ δ' αἰγίδα πάντα κάλυπτεν χρυσείην· οὕτως αἰγίδα χρυσείην αἱ Ἀριστάρχου, περὶ ὅλον αὐτὸν ἐκάλυπτε τὴν χρυσῆν αἰγίδα· καὶ μήποτε Ὁμηρικώτερον „τοῖόν τοι ἐγὼ νέφος ἀμφικαλύψω χρύσεον“* (*Ξ*, 343). Sunt haec et similia iudicia brevia: etenim habebat ad hoc latiorem campum, sc. commentarios suos in Homerum: in hoc vero libro haec ultimum locum habebant, lectionum apparatus summum*): attamen quaedam ex istis doctiora sunt quam prima specie videntur: habent enim rationem cum Aristarchi doctrina: alia nunc breviora quam ab auctoris manu profecta sunt: quaedam nunc etiam latius exposita (ut *Γ*, 18).

§. 7. Non iniucundum videtur totum quem Didymum adhibuisse etiamnum invenimus apparatum recensere:

Editiones sunt praeter Aristarcheas hae: Chia, Massiliotica, Cretensis, Cypria, Argiva, Sinopica (v. Wolf CLXXVI), *ἡ πολύστιχος* (*A*, 258. *Δ*, 335), Antimachi, Rhiani, Philetae, Zenodoti, Sosigenis, Philemonis, Aristophanis, Callistrati (*Z*, 434. *Γ*, 18, Cratetis (*Ω*, 253), tum quas dicit *κοινάς*, *δημώδεις*. Aeolicae (schol. Od. *ξ*, 280, 331. *σ*, 98) et Cyclicae (ib. *π*, 195. *ρ*, 25)**) mentio in scholiis ad Odysseam ne dubita quin ex eodem

---

*) Contra Ptolemaei Ascalonitae librum *περὶ τῆς ἐν Ὀδυσσείᾳ Ἀριστάρχου διορθώσεως* (Suid.) putaverim in diiudicandis Aristarchi orthographia et accentibus maxime versatum fuisse.

**) In bibliothecam Alexandrinam volumen venerat Iliadem et Odysseam una cum cyclicis complectens. Hunc Homericorum carminum textum (is fuit fortasse, qui in fine Iliadis additum habebat: *ὡς οἵ γ' ἀμφίεπον τάφον Ἕκτορος, ἦλθε δ' Ἀμαζών, Ἄρηος θυγάτηρ μεγαλήτορος ἀνδροφόνοιο*) bibliothecae praefecti et grammatici nomine *τῆς κυκλικῆς διορθώσεως* ferebant. — Quae praeterea commemoratur editio, schol. Od. *ξ*, 204, *ἡ ἐκ Μουσείου* in Didymi copiis recensere non possum (h. e. hae lacerae reliquiae

fonte sit. Commentarii Aristarchi et scholae destinati et editioni paratae, inde ab istis qui primi fuerunt, cum nondum ipse textum edidisset, sed annotationem suam ad Aristophanis editionem applicaret (*τὰ κατὰ Ἀριστοφάνην ὑπομνήματα Ἀριστάρχου B*, 133). Praeterea Dionysii Thracis, Dionysii Sidonii, Chaeridis (*B*, 865. *Z*, 71. *I*, 605), Demetrii Ixionis, Diodori (? *B*, 865), Ptolemaei Epithetae commentarii ad textum Zenodoteum (si hoc modo recte interpretamur *B*, 111). Scripta denique praeter Aristarchea Ammonii *πρὸς Ἀθηνοκλέα, περὶ τοῦ μὴ γεγονέναι πλείους ἐκδόσεις τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως, περὶ τῆς ἐπεκδοθείσης διορθώσεως, περὶ τῶν ὑπὸ Πλάτωνος*
31 *μετενηνεγμένων ἐξ Ὁμήρου**), Dionysii Thracis *πρὸς Κράτητα, περὶ ποσοτήτων*, liber aliquis Dionysodori Alexandrini (*B*, 111), Parmenisci *πρὸς Κράτητα*, Ptolemaei Oroandae *περὶ Ὁμηρικοῦ χαρακτῆρος, περὶ τῆς ὁπλοποιίας*, Apollonii Rhodii *πρὸς Ζηνόδοτον*, Athenoclis *περὶ Ὁμήρου*, Callistrati *πρὸς τὰς ἀθετήσεις, διορθωτικά***), *περὶ Ἰλιάδος*, Demetrii Ixionis *πρὸς τὰς ἐξηγήσεις, πρὸς τοὺς ἠθετημένους*, Ptolemaei Epithetae *περὶ Ἰλιάδος*.***).

§. 8. Sed quamquam his tam multis tamque bonis subsidiis usus est, tamen non poterat ubique vel ipsas Aristarchi lectiones vel earum fontes expiscari. *K*, 124 *μάλ' ἐπέγρετο) ὁ Ἰξίων μέγ' ἐπέγρετο· καὶ μήποτε ἡ Ἀριστάρχειος οὕτως εἶχεν. N*, 2 *παρὰ νηυσί· Ζηνόδοτος καὶ Ἀριστοφάνης περὶ νηυσί· μή-*

---

non testantur); nam illa annotatio Didymi non est; est fortasse Aristonici (cf. *Σ*, 39). De huius editionis nomine si licet coniecturam facere, honoris caussa (sicut in templis nonnunquam factum esse accepimus) Homericorum carminum exemplar in Musarum sacello, quod cum schola Alexandrina coniunctum fuit, asservari solitum esse et hoc exemplar significari putaverim. — Non ausus sum afferre Chamaeleontem. Neque enim pro certo scio, sitne eo usus Didymus, quamquam sic videatur ex *M*, 231, nec constat mihi, praeter librum de Iliade fuerit etiam eius editio carminum Homericorum: quod quidam loci suadere videntur.

*) Hoc libro, ni fallor, lectiones versuum Homericorum a Platone citatorum, quales in exemplaribus Platonicis circumferebantur, examinabat.

**) *Σ*, 255. Cod. V *Καλλίμαχος*.

***) Addenda fortasse Chaeridis *διορθωτικά* ex Schol. Od. *η*, 80.

ποτ' οὖν διχῶς. Praecipue confer quae dixit de lectione *ουτασε Π*, 467 (de quo loco infra nobis dicendum est fusius). Sed hoc certe effecit, ut eius modestia (illo *μήποτε* plerumque utitur) et doctrina sciamus, ubi dubitationi locus sit.

§. 9. Etenim iam si ea, quae de Aristonici Didymique libris exposuimus, respicimus, hoc nemo poterit dubitare quin de tam bonis Aristarcheae doctrinae fontibus nobis gratulandum sit. Uter fide dignior sit si in universum indicandum, palma tribuenda Didymo. Nam is multo pluribus usus est subsidiis et accuratius. Aristonicus nec libros (*τὰ συγγράμματα*) inspexit nec alias editiones inveniturque in iis erroribus fuisse, quos Didymus scholae errores dicit. Talem scholasticorum errorem in lectione *μέγας Ζεύς B*, 111 notavit Didymus: at est in eo errore Ari- 32 stonicus, *B*, 111. *I*, 18. Non conveniunt de explicatione Aristarchea *B*, 125 (vide nunc quae dixi ad Aristonicum Friedlaenderi eo loco). — Loco *Π*, 467 miraberis quam Aristonicus securus sit, ubi Didymus Aristarchea non esse vel esse non posse extricavit. Hinc simul colligimus (nam diserta ea de re testimonia non sunt, nec alter alterum ad partes vocat) Aristonicum librum suum scripsisse antequam Didymi opus in vulgus editum esset. Hoc opere, si iam tum innotuerat, Aristonicus carere non potuit nec quidquam ad eius consilium commodius; Didymus contra, ipsos fontes adiens, Aristonici breviario carebat facillime. Nobis utriusque opera quanti facienda sit quamque grato accipiamus animo indicavimus satis. Hoc tamen iure utemur, quod ipsum disputatione nostra vindicavimus, ut ne istos quidem laude minime defraudandos auctores sine errore esse in Aristarchea doctrina lectioneque tradenda meminerimus.

§. 10. Ceterum quae Didymi, quae Aristonici notae sunt in cod. Veneto facile produntur utriusque operis consilio. Attamen est ubi non possit fieri ut uterque distinguatur. Nam et aliis in rebus haud raro et in athetesibus explicandis saepissime utriusque opera simillima erat. Hoc ipse epitomator indicat. *Θ*, 535 annotatione Aristonici posita addit: *τὰ αὐτὰ δὲ λέγει περὶ τῶν στίχων τούτων ὁ Δίδυμος ἃ καὶ Ἀριστόνικος· διὸ οὐκ*

ἐγράψαμεν τὰ Διδύμου. O, 86 ταῦτα ὁ Δίδυμος ὁ (l. *ὁμοίως*) *Ἀριστονίκῳ λέγει περὶ τῆς γραφῆς τῆς δέπασσι. H, 253 ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστόνικος ἐκτίθησιν, ἣν περιττὸν ἐνομίσαμεν γράψαι.*

Deinde cautio adhibenda, ad quem finem unumquodque scholion eiusdem auctoris sit. Etenim qui haec congessit ea nonnunquam ratione usus est, ut plures annotationes connecteret per *δέ*, hoc modo: *A, 593 κάππεσον ἐν Λήμνῳ) πρὸς τὰ περὶ*
33 *Ὀλύμπου· παράκειται γὰρ ἡ Λῆμνος τῇ Θρᾴκῃ· τινὲς δὲ μεταποιοῦσιν ἐς Λῆμνον· ἀλλ' ὁ ποιητὴς χρῆται τῷ τοιούτῳ σχήματι, ἐν δ' ἔπεσ' Ὠκεανῷ, κάππεσεν ἐν κονίῃσι, θοῇ ἐν νηὶ πέσῃσιν· οὕτως Ἀρίσταρχος.* Haec Aristonici sunt usque ad *τῇ Θρᾴκῃ*. Reliqua Didymi. *P, 202 οὐχ οὕτως παρείληπται ὡς ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ τάττομεν διστακτικῶς τὸ σχεδόν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐγγύς· αἱ δὲ Ἀριστάρχου ὅς δή τοι σχεδὸν εἰσι.* Initium Aristonici, *αἱ δέ* — Didymi. Hoc ubique notandum si quis his scholiis utitur. Sic *A, 205 οἰνοβαρές) ὅτι Ζηνόδοτος τοῦτον τὸν τόπον ἠθέτηκεν ἕως τοῦ ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον. καθ' ἑκάστην δὲ λοιδορίαν βραχὺ διασταλτέον.* Usque ad *σκῆπτρον* Aristonici, reliqua Nicanoris. *A, 255 ἕως τοῦ μάχεσθαι συναπτέον· βραχὺ δὲ διασταλτέον παῖδες, θυμῷ, μαρναμένοιιν. περισπαστέον δὲ τὸν ἦ* . . . . Initium Nicanoris. A *περισπαστέον δέ* Herodiani. *Σ, 437 διὰ τοῦ ε αἱ Ἀριστάρχειοι καὶ αἱ πλείους, ἀπέμεσσεν. Ζηνοδότειος δέ ἐστιν ἡ διὰ τοῦ α ἀπέμασσεν· βραχὺ δὲ διασταλτέον* — Didymus — Nicanor. Et sic porro.

§. 11. Tam bonis subsidiis posterioribus grammaticis ad Aristarcheas lectiones et praecepta cognoscenda uti licuit. Herodianus in libro de prosodia Homerica Didymo usus est: *A, 441 οὕτως δὲ καὶ Ἀρίσταρχος ἔγραφεν ἐκ πλήρους ὡς Δίδυμος μαρτυρεῖ. N, 450* (*ἐπίουρος*) *καὶ Ἀρίσταρχος δὲ οὕτως, ἐκδεχόμενος τὸν φύλακα· μέμνηται δὲ καὶ ὁ Δίδυμος τῆς ἀποδόσεως καὶ Τρύφων.* Sed iisdem iam subsidiis usi erant qui ante eum de Homericis lectionibus accentibusque scripserant, quos diligentissime consuluit, ut Trypho (*περὶ τῆς ἀρχαίας ἀναγνώσεως*), Alexio, Ptolemaeus Ascalonita, Tyrannio. Quare nonnunquam satis habet ad hos auctores recurrere. Sic *N, 191 Ἀλεξίων*

φησὶν ὅτι Ἀρίσταρχος ὡς σοφός προηνέγκατο, sc. *χροος* (Ariston. et Did. consentiunt in contrario), *Τυραννίων δὲ ὡς πόλος*. *N*, 246 34
Ὁ Ἀσκαλωνίτης φησὶν ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος δύο ποιεῖ, θεράπων καὶ ἐΰς, τινὲς δὲ ὑφ' ἓν ἀνέγνωσαν ὡς Ἐτεωνεύς. *B*, 662 *Πτολεμαῖός φησιν ὁ Ἀσκαλωνίτης Ἀρίσταρχον ἀνεγνωκέναι ὁμοίως τῷ ἔκτα σὺν οὐλομένῃ ἀλόχῳ* (*λ*, 410) *κατὰ συστολήν. Τυραννίων δὲ κατ' ἔκτασιν*. Fortasse debebat saepius Didymum inspicere.

Herodianea scholia facile colore suo agnoscuntur. Quae veteribus dictae prosodiae nemini incognitum. Ergo ubicunque aliqua in Homero vox esset, cuius de tono, sono, passionibus dubitari et disputari opus esset, eam versuum ordinem sequens illustrare, aliorum sententias vel probare vel reprobare, sua confirmare. Summum magistrum Aristarchum saepissime respicit, assentiens in plerisque, raro et verecunde dissentiens. Saepissime ei res est cum Tryphone, Alexione, Ptolemaeo, Tyrannione, Nicia, Pamphilo (quem ego non dubito ipsum *Ὁμηρικὴν προσῳδίαν* scripsisse*), Hermapia, aliis: etenim doctissimum opus est. Ceterum vel sermonis et terminologiae in plerisque Herodianeis unus idemque color, ut non dubium sit, quae quidem excerpsit epitomator in his plerisque ipsa Herodiani verba servasse. Nam vel in particulis agnoscitur. Sic *ὡς ὅτι* pro *ὅτι*, quod in reliquis scholiis haud frequens (ut *Δ*, 539. *I*, 626. *X*, 447), creberrime in Herodianeis recurrit, *N*, 191. *Λ*, 454. 754. *Λ*, 129. 264. *B*, 592. 831. *Γ*, 280. *Δ*, 228. *E*, 283. 297. *Θ*, 109. 178. *I*, 6. 385. 636. *M*, 126. *N*, 22 bis. *Σ*, 340. *Y*, 234 (*μ*, 22. *φ*, 27). Attamen ingentem iacturam fecimus. Nam primum non omnia excerpsit, ut ipse significat: *παράκειται — τινὰ ἐκ τῆς Ἰλιακῆς προσῳδίας Ἡρωδιανοῦ*, et patet ex ipso Herodiano. Sic ex eius nota ad *Θ*, 355 patet excidisse notam ad *Λ*, 573; ex *B*, 427 excidisse ad *Λ*, 40 (quae nota servata est in Etymolo- 35
gico); ex *B*, 648 excidisse *B*, 533; ex *Λ*, 385 excidisse *Δ*, 109; ex *Λ*, 409 excidisse *B*, 346. cf. *M*, 205. *N*, 71. Deinde ne ea quidem, quae apposuit, omnia integra dedit; sed omisit si qua annexa erant quae vel longiora vel cum re minus cohaerere vi-

*) Dico hoc propter Rankium, Hes. 126.

derentur. Hoc nonnunquam deficiens conexus prodit, nonnunquam alia via patet, e. g. Herodiani notam ad *Σ*, 21 ex parte tantum appositam esse patet ex *Φ*, 279.

§. 12. His igitur quatuor libris Aristonici, Didymi, Herodiani, Nicanoris ab initio scholia cod. A contexta; nec diu post Herodiani aetatem hanc operam susceptam esse arbitror. Eum, qui haec comportavit, alia multa praeter haec addidisse vix putaverim; sed addidit fortasse quaedam quae ex aliis Herodiani scriptis afferuntur, maxime si quando in his ab ea doctrina, quam in libro de prosodia Homerica exposuerat, dissensisse inveniebatur. Haec, quod observaverim, plurima diligenter et apte allata, ut ab homine, qualem fingere opus est eum qui tam doctum consilium susceperit*), proficisci potuisse non negem. Et addidit idem fortasse praeterea unum vel alterum simili consilio Didymi notis et Aristonici.**) Sed tempore gli-
36 scente plurima alia ex recentioribus commentariis Homericis (ut Porphyrii) aliisque vulgatis libris huic quoque codici appicta sunt. Invenitur qui sibi placuit in annotationibus ex Apollonii Dyscoli libris appingendis, sed negligentissime saepe, ut *Δ*, 22 col. Apollon. de adv. p. 553. Vid. praeterea *Δ*, 99. 508 (ubi punctum ponendum post Ὦρος). *Δ*, 343. *Δ*, 101 (*ὡς δείκνυται ἐν τῷ περὶ συντάξεως* ne addito quidem nomine Apollonii). *E*, 219 (*ἐν τῷ περὶ ἀντωνυμιῶν δηλοῦται*, item sine nomine). Cf. V, D ad *O*, 138. *Σ*, 505***). Sic appicta sunt quaedam ex lex. Apollonii (ut *B*, 271. *Γ*, 448), quaedam Orionis, Choerobosci, nec semper nomina auctorum addita. Sic *Δ*, 66 doctum

*) Verbo moneo hoc opus Odysseam quoque complexum esse. Quatuor scriptorum vestigia quocunque pedem posueris in scholiis obvia.

**) Cogito hoc loco maxime de *K*, 398, ubi et Didymi et Aristonici observationes traditae, sed levis correctio addita sic: *ταῦτα ὁ Ἀριστόνικος περὶ τῆς γραφῆς ταύτης φησί, διπλῆν βάλλων τῷ στίχῳ· ἐν μέντοι τῇ τετραλογίᾳ* (h. e. ni fallor, commentariorum libri quatuor) *Νεμεσίωνος οὕτως εὗρον περὶ τῶν στίχων τούτων*, cet. Refutabit me fortasse, si cui de huius Nemesionis aetate constat, quae mihi aliunde ignota est.

***) Fortasse huc pertinet unus alterve locus ex his. *Δ*, 410. *E*, 142. *Z*, 411. *K*, 67. 252. *M*, 204.

scholion est de flexione substantivorum in ας, quod in Etymologico quoque legitur (s. ὑπερκύδαντας) et ap. Eustathium p. 445, unde patet Eustathium iam h. l. in scholiis invenisse. Est id Choerobosci in Theodosium, apud Gaisfordium p. 35. Sunt alia ex Porphyrianis sumpta, partim integra, partim brevem eorum summam habentia (ut *T*, 79), alia ex reliquis scholiis.

Contra haud pauca ex cod. A paullatim in reliquos codd. translata, imo quaedam in hoc cod. deficientia hodie in aliis exstant. Ut omnino ex omni fere scholiorum Homericorum genere particulae invicem translatae et commixtae apparent.*)

C. III.

De fide codd. L et V et Eustathii.

§. 1. Si quis igitur codice A recte uti vult, quodam lectionis usu et prudentia opus est. Qua non opus in codd. V et L et quae B cum his communia habet. Nam de his breviter dici potest, nullum unum verbum iis credendum esse.**) L ad *Λ*, 567 *αἱ πᾶσαι ἀέπτους.* at sic unus habuit Aristophanes (*ἐν γλώτταις*). *Λ*, 585 *πᾶσαι ἑνικῶς ἔχουσι τὸ χειρί, οὐ πληθυντικῶς.* At schol. A, ex quo hausit, non omnes dicit, sed quatuor certas enumerat. Item *Λ*, 598 *οἰνοχόει Ἰακῶς πᾶσαι.* At sex 38

*) Hic mihi error delendus erat, quem in priore editione de Senacherimo commiseram, quem personatum Hortibonum (ex Arabicis vocibus dschenna et kerim — hortus, benignus) putaveram. Admonuerunt me complures ex Peyronii Notitia de libris Valperga-Calusii p. 23 de Michaele Senacherimo vel Senacheribo Nicaeno saeculi XIII. v. Bernhardy hist. litt. Gr. p. 117. Et nunc comperimus in codice Vindobonensi ad Od. *μ*, 290 haec esse: *οἱ μὲν γράφουσιν . . . . ἐμοὶ δὲ τῷ σεναχηρεὶμ οὕτως ἐξήγηται ἀέκητι τῶν θεῶν ἀνάκτων· εἴρηται γὰρ ὑπερβολικῶς.* v. Ueber die Handschriften der Scholien zur Odyssee von Max von Karajan. Wien 1857. p. 48.

**) Hoc ut dixeram ita est et ita tenendum est. Accidit ut quidam benevolentes etiam viri hoc intelligerent quasi dixissem nullum unum verum verbum inesse. Quod sane si dixissem absurde dixissem.

suis nominibus in schol. A enumeratae, hoc quae habeant, minime omnes. Item falso πᾶσαι V ad *Γ*, 368. BLV ad *H*, 171. — BL ad *Δ*, 607 τὸ ἦχι χωρὶς τοῦ ι κελεύει γράφεσθαι Διονύσιος καὶ παράγει Δωριεῖς ἄχι λέγοντας. Aristarchum, qui item sic scripsisse traditur in cod. A, omiserunt („Ἀρίσταρχος τὸ ἦχι χωρὶς τοῦ ι γράφει καὶ Διονύσιος. παρατίθεται δὲ ὁ Διονύσιος τοὺς Δωριεῖς λέγοντας ἄχι"). *Δ*, 609 cod. A sic: πρὸς ὂν λέχος· ὅτι Ζηνόδοτος πρὸς ὃ λέχος. — Quid L? Ζηνόδοτος
39 πρὸς οὗ. Scilicet illud ὃ non intellexit. — BLV ad *B*, 330 κεῖνός θ' ὣς ἀγόρευε) ὀξυντέον τὴν ος διὰ τὸν τε. οὕτως Ἀρίσταρχος καὶ Ἡρωδιανός. Eo modo incredibili paene oscitantia corruperunt hoc ex cod. A: οὕτως Ἡρωδιανὸς διὰ τοῦ θ. Ἀρίσταρχος δὲ διὰ τοῦ τ (sc. τώς). — Aristarchum pro Zenodoto habet L ad *Θ*, 349. Sed palmam meruit hoc: *E*, 695 docet schol. A: Πελάγων) Πτολεμαῖος ὁ Ὀροάνδου διὰ τοῦ σ Σελάγων. Quid L? „Πτολεμαῖος διὰ τοῦ σ γράφει Πελάσγων." Hoc etiam festivum: *I*, 575 in A annotatum: ὅτι ἐντεῦθεν ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ Μελεάγρῳ τὸν χορὸν ἀπὸ ἱερέων παρήγαγε. At L: ἐντεῦθεν καὶ Σοφοκλῆς τὸν χορὸν Οἰδίποδος ἐξ ἱερέων ποιεῖ. Nimirum Oedipodem cum sacerdotibus meminerat, Meleagrum non noverat. In eiusmodi auctore talia vix commemoranda quod dixit ἐν τοῖς Ἀριστάρχου ὑπομνήμασι, *B*, 355, cum legeret in A, quod non idem est, Ἀρίσταρχος καὶ τὰ ὑπομνήματα. Similiter V ad *K*, 51 ἀθετεῖ Ἀριστοφάνης. At A: Ἀριστοφάνης προηθέτει. Ergo si intellexisset, scribere debebat: ἀθετεῖ Ἀρίσταρχος καὶ Ἀριστοφάνης. Similiter erravit ad *O*, 231. — Item V ad *Λ*, 179 Ἀριστοφάνης τοὺς δύο ἀθετεῖ, Ζηνόδοτος δὲ οὔ. Incredibili oscitantia scholion A exscripsit, in quo refertur Aristarchum utrumque versum reprobasse (cuius mentionem non facit quia solito more dictum ἀθετοῦνται Aristarchi nomine omisso), Zenodotum ne scripsisse quidem (Ζ. οὐκ ἔγραφεν), Aristophanem alterutrum reprobasse. V ad *Φ*, 169 Ἀρίσταρχος ἰθυκτίωνα. At haec est Zenodoti lectio: ἡ διπλῆ, ὅτι Ζηνόδοτος γράφει ἰθυκτίωνα. Sed illi melius visum illustriorem ponere.*)

*) Blateravit nuper quaedam de codicibus Homericis eo sermone, qui

§. 2. Nec Eustathius similibus erroribus liber est, quem limis oculis quos ad manum sumserat libros percurrisse certum est. Tantum afferam, quantum satis est ad genus errorum significandum. p. 1387, 20 *Ζεῦν* attribuit Polycrati, debebat Aeschrioni. 40
Qui negligentius Athenaeum inspiceret (hinc enim hausit p. 335. c.) hoc poterat facile pati. Item p. 1376, 24 Pisistratum pro Cimone nominat, cum item ex Athenaeo hauriret p. 533. b. Haeserat enim in Pisistrati nomine, Cimonis, quod mox interiicitur, neglexerat. Quamquam ubi Athenaeum male intellexit fortasse iam epitome, qua usus est, culpanda (v. Dind. ad locum priorem p. 335). Sed vide alia: *A*, 298 *ὅτι κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἡ Μασσαλιωτικὴ καὶ Σινωπικὴ ἔκδοσις τῆς Ἰλιάδος τὸ μαχήσομαι διὰ τοῦ η.* At scholia („*οἱ παλαιοί*") praeter has duas editiones plures nominant; ille oculo stringens quae optime placerent quasi sorte duxit. *H*, 475 (p. 692, 20) *ἡ δὲ τῶν ἀνδραπόδων λέξις νεωτερική ἐστι κατὰ τοὺς παλαιούς· διὸ καὶ Ἀριστοφάνης καὶ Ζηνόδοτος ἠθέτουν τὸ ἔπος ἐν ᾧ κεῖται ἡ λέξις αὕτη.* H. l. cod. exhibet nunc haec Aristonici: *ἀθετεῖται, ὅτι νεωτερικὴ ὀνομασία τοῦ ἀνδράποδον· οὐδὲ γὰρ παρὰ τοῖς ἐπιβεβληκόσιν Ὁμήρῳ νοεῖται. λυπεῖ δὲ καὶ τὸ ἄλλοι πλεονάζον.* Hic concedo nunc excidisse, quae Eustathium adhuc legisse putamus, *ἠθετεῖτο καὶ παρὰ Ζηνοδότῳ καὶ Ἀριστοφάνει.* At Aristarchum quoque versum reiecisse, hoc ex illo *ἀθετεῖται* nescivit extricare. Ad *O*, 44 Eustathius sic: *τὸ δὲ τειρομένους, ὅπερ ἡ Μασσαλιωτική, φασί, γραφὴ κτεινομένους ἔχει.* At scholia: *ἐν τῇ Ἀριστοφάνους καὶ Μασσαλιωτικῇ καὶ Ἀργολικῇ οὕτως ἐφέρετο κτεινομένους.* — *P*, 276 dicit *Βῆσσα* ab Herodiano per duplex *σσ* scriptum esse: at ex Steph. Byz. apparet nomen appellativum tantum ab Herodiano sic scriptum esse, non urbis nomen. *λ*, 14 ita loquitur (quod idem facit scholiasta h. l.) quasi plures pro *Κιμμερίων* scripserint *Χειμερίων*. At solum Proteam Zeugmatitem fecisse apparet ex Et. M. (513, 49). Strictim oculis

---

neque erat unquam in rerum natura neque esse poterat nec a sano homine quoquam intelligi potest, Valentinus Rose Pseudaristot. p. 150 sqq. *οἷαί τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων.*

percurrisse copias suas Eustathium, hoc etiam proditur illustri documento. Usus est scholiorum volumine eorum, quae hodie
41 codex Venetus A habet: sed praeterea tractabat, quem saepissime ad partes vocat, librum commentariorum, Apionis et Herodori nomine inscriptum. Eo vero libro eadem illa scholia contineri (quod ita esse Excursu opusculi mei ostendam) longum per iter hoc comitatu utenti non patuit.

Dissertatio II.

De Aristarchea vocabulorum Homericorum interpretatione.

C. I.

Exponitur quid ante Aristarchum in vocabulorum interpretatione grammatica praestitum videatur. In vocibus Homericis illustrandis non multum antea profectum. Quo magis quaedam Aristarchi (qui universe hunc locum egregie tractavit) condonanda peccata. Error in vocabulo διερός.

§. 1. Doctae accurataeque, quae apud Alexandrinos valuit, 12
poeticorum vocabulorum interpretationi si quaeris quemadmodum prioribus saeculis praelusum fuerit, tam vel exilia vel prava conamina reperies, ut haec tota laus fere integra Alexandrinis philologis relinquenda videatur. Et circumspicientes veterum instituta, unde aliquid eiusmodi videri possit promanasse, primum ducimur ad ludos litterarum, quibus Homerum et quosdam alios poetas (v. Bernhardy synt. p. 4) cum pueris strenue tractatos esse accepimus. Quod sine verborum reconditorum 13
interpretatione haud procedere potuisse cum res ipsa loquatur tum locuplete teste cognovimus, hoc bonae priscaeque institutionis fuisse, glossas Homericas ut pueri intelligerent. Quis hodie nescit Aristophanis fabulam, in qua civem Atheniensem induxit cum duobus filiis, uno bonis probisque maiorum moribus adhaerescente, altero novae disciplinae illecebris corrupto. Hunc ut convincat pater sophistarum rhetorumque disciplinam

detestans, nec Homericas glossas scire coarguit. Ar. fragm. Dind. p. 41

πρὸς ταῦτα σὺ λέξον Ὁμηρείους γλώσσας, τί καλοῦσι κόρυμβα;

et

τί καλοῦσ' ἀμενηνὰ κάρηνα;)*

Quaerimus igitur fuerit aliquid ex his magistrorum explicationibus scripto traditum, quod ad Alexandrinorum tempora pervenerit. Hoc factum esse aio. Commemorantur et refutantur ab Aristarcho saepius qui communi nomine dicuntur glossographi. Hoc nomine docti Alexaudrini, si qui ante Aristarchum glossas scripserant, ut Philetas, Aristophaues (quamquam hi ne Homericas quidem glossas scripserant, quae solae illis locis respici videntur) sed isti significari non possunt, quod et illustres grammatici suo quisque nomine refutandi erant nec hi de tot vocabulis unum idemque attulisse censendi sunt praesertim falsa. Quod si cui argumenti non satis videtur is ipsas illorum glossographorum interpretationes inspiciat: statim intelliget tam
44 pueriles in explicandis vocibus Homericis errores non potuisse nisi ea aetate grassari, quae omni doctrinae apparatu destituta nòn locorum comparatione sensum vocabulorum exquireret, sed quidquid primum intuenti seusus flagitare videretur, id pro interpretatione arriperet. Σ, 540 *νεκρούς τ' ἀλλήλων ἔρυον κατατεθνηῶτας) ἡ διπλῆ ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων τόπων οἱ γλωσσογράφοι νεκροὺς τοὺς νέους ὑπέλαβον λέγεσθαι.* — Ψ, 16 *δεύοντο ψάμαθοι, δεύοντο δὲ τεύχεα φωτῶν δάκρυσι· τοῖον γὰρ πόθεον μήστωρα φόβοιο) ἡ διπλῆ ὅτι αὐξητικῶς τὸ τοῖον, οὐχ ὡς οἱ γλωσσογράφοι ἀξιοῦσιν ἀγαθόν.* Eust. δ, 206 *τοίου γὰρ καὶ πατρός, ὃ καὶ πεπνυμένα βάζεις) ἰστέον ὅτι τὸ τοίου γὰρ πατρός οἱ γλωσσογράφοι ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ φασίν, ὡς τὰ παλαιὰ σχόλια λέγει.* cf. B ad *H*, 231 *οἱ γλωσσογράφοι τὸ τοῖοι ἀντὶ τοῦ ἀγαθοί· ὅθεν καὶ Καλλίμαχος τῷ τοίων ἀεὶ (?) κέχρηται.* Ω, 164 *ἀμφὶ*

*) Hoc fragmentum maxime Seidleri opera nunc paene correctum et restitutum videtur. Sed versu ultimo, ubi accepimus *τίς τοῦτο τῶν ξυνηγόρων τηρεύεται* vel *τερύεται*, nec *γηρύεται* verum fuerit nec *θηρεύεται* (quod Fritsch. proposuit de Daetal. p. 54), sed *τερατεύεται*.

δὲ πολλὴ κόπρος ἔην κεφαλῇ τε καὶ αὐχένι τοῖο γέροντος) ἡ
*διπλῆ ὅτι τὸ τοῖο οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ, ὡς οἱ γλωσσογράφοι, ἀλλὰ
θαυμαστικῶς τοιούτου* (sch. B). — *Σ*, 378 *οἱ δ' ἤτοι τόσσον μὲν
ἔχον τέλος, οὔατα δ' οὔπω δαιδάλεα προςέκειτο) τόσσον μέν,
ὅτι ἐπὶ τῶν παρὰ μικρὸν τετελειωμένων οὕτως λέγει „ὃς τὸ
μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν“* (*Ψ*, 454). *„τοῦ δὲ καὶ ἄλλο τόσον
μὲν ἔχε χρόα“* (*X*, 322). A. *οἱ δὲ γλωσσογράφοι τόσον ἀντὶ τοῦ
σῶμα.* V. cf. sch. B et V ad *X*, 322. *Ψ*, 454. — *Δ*, 315 *γῆρας
ὁμοίϊον) ὅτι οἱ γλωσσογράφοι ὁμοίϊον τὸ κακόν.* Cf. Eust. p. 476.
— *I*, 540 *ὃς (σῦς) κακὰ πόλλ' ἔρδεσκεν ἔθων Οἰνῆος ἀλωήν)
ὅτι οἱ γλωσσογράφοι τὸ ἔθων ἀποδιδόασι βλάπτων· ἔστι δὲ
ἐξ ἔθους ἐπιφοιτῶν.* — *K*, 56 *ἐλθεῖν ἐς φυλάκων ἱερὸν τέλος)
ὅτι οἱ γλωσσογράφοι ἱερὸν τέλος τὸ μέγα τάγμα.* — *P*, 151
*ἐπεὶ Σαρπηδόν', ἅμα ξεῖνον καὶ ἑταῖρον, κάλλιπες Ἀργείοισιν
ἕλωρ καὶ κύρμα γενέσθαι) ἡ διπλῆ ὅτι τὰ ἑλώρια* (*Α*, 4) *οὐκ
ἔστι βρώματα, ὡς οἱ γλωσσογράφοι, ἀλλ' ἑλκύσματα.* — *Ω*, 367
*ἡ διπλῆ ὅτι οὐ πάντως βρώματα τὰ ὀνείατα, ὡς οἱ γλωσσο-
γράφοι, ἀλλὰ πάντα τὰ ὄνησίν τινα περιποιοῦντα, ὡς νῦν τὰ* 45
δῶρα. — *Ψ*, 661 *ᾧ δέ κ' Ἀπόλλων δώῃ καμμονίην) ὅτι οὐκ ἔστιν
ἓν ἀνθ' ἑνὸς καμμονίη νίκη, ὡς οἱ γλωσσογράφοι, ἀλλ' ἡ ἐκ
πολλῶν* (l. *καταμονῆς*, v. Sch. *X*, 257). *διὸ ἐπὶ δρομέων οὐ τάσ-
σει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πυκτευόντων καὶ μονομαχούντων* (*X*, 257).
μία (l. *μετὰ*) *γὰρ καταμονῆς.* — *Π*, 822 *δούπησεν δὲ πεσών)
ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων ἀπεδέξαντο οἱ γλωσσογράφοι τὸ δουπῆ-
σαι ἓν ἀνθ' ἑνὸς ἀντὶ τοῦ ἀποθανεῖν· ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι οὐκ ἐπὶ
παντὸς θανάτου τάσσει τὴν λέξιν ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐν πολέμῳ
πιπτόντων διὰ τὸν παρακολουθοῦντα ψόφον ἐκ τῶν ὅπλων.*
Eadem res bis praeterea monita, *N*, 426. *Ψ*, 679. — Praeterea
quinquies iidem glossographi notati, quod *ποιπνύειν* per *δια-
κονεῖν* (ad *Ξ*, 155), *πρόμος* per *βασιλεύς* (*Γ*, 43), *μάσταξ* per
ἀκρίς (*I*, 324), *ἀφήτωρ* per *στροφεύς* (quod idem Zenodotum pec-
casse, *I*, 404), *βράσσων* per *ἐλάσσων* (verbo *βραχύς* nusquam
Homerum uti, *K*, 226) explicuerint.*) Sic ludorum magistri

*) Hi soli certi sunt Aristonici loci de glossographis. Idem usus in Apollonii lex. Hom. venit, partim iisdem in vocabulis, quorum in explicatione adhuc in scholiis Aristarcheis apparet, *v. ἀφήτωρ, ὀνείατα.* Eusta-

discipulos Homerum intelligere docebant, breviter, opinor, dictantes usque dum excellens doctrina memoria haereret, sic fere ut in Cratylo Platonis legimus (409. A) *τὸ δὲ ποικίλλειν καὶ αἰολεῖν ταὐτόν*: quamquam quasdam etiam doctiores si Deo placet regulas ex illa mature Graecis adamata etymologia addidisse facile crediderim, quale scilicet illud est, quo ut noto utitur
46 Plato (Crat. 405. C) *ὥσπερ τὸν ἀκόλουθόν τε καὶ τὴν ἄκοιτιν, ὅτι τὸ α σημαίνει πολλαχοῦ τὸ ὁμοῦ.* Talia interpretamenta ex puerili disciplina per Atheniensium ora volitabant: nec profecto Homeri gloriae plus offecerunt, quam tot vocabula Graeca, Romanorum vulgo profecto ignotissima, comicis Latinis, quam hodie centenae obscurissimae voces Goethii, Klopstockii, Vossii (ne Richterum dicam), quos omnes stupent, quam vel non intelligant vel ridicule paucissimi sentiunt. Istas vero quae magistris usui essent quasque per manus traderent interpretationes litteris consignatas et identidem descriptas esse tam probabile et consentaneum est, ut si non factum esset vix esset credibile; item has omnes glossas tam sibi similes fuisse ut ovum ovo non similius: denique harum auctores vel scriptores nomen non habuisse, ut non potuerint indicari nisi communi indice „*οἱ γλωσσογράφοι.*"

Ecquis meliora a rhapsodis exspectaverit? Nec dixit quisquam hos de lingua Graeca bene meruisse nec istorum Homeri laudatorum vel doctrina vel poetae studium, quale ex Platone et Xenophonte cognovimus, praeter vulgus sapuisse persuadet.*)

Rhetores certe Homero nil profuerunt, imo defuerunt: ut eodem Aristophanis fragmento a Galeno servato, quo iam supra usi sumus, constat: nam ab Homericis ad Solonis glossas causarum actoribus profuturas iuvenum animos avocaverunt. Quare

---

thius nunc eosdem glossographos dixit, ex scholiis nostris hauriens, nunc ab Athenaeo mutuans et lexicographis Ameriam, Hermonem, Clitarchum aliosque recentiores, qui libros glossarum nomine ediderunt. Recentioribus Scholiis Homericis nulla in huius vocabuli usu fides. Sic L. *O*, 324 *οἱ γλωσσογράφοι ἤγουν Ἀπίων καὶ Ἡρόδωρος*, quod ille Eustathium exscribens proprio Marte addidit (cf. Eust. 476).

*) In scholiis, si recte memini, semel rhapsodi (Hermodori) explicatio affertur, inepta illa, *Φ*, 26.

ille novae artis studiosus iuvenis, convictus in Homeriearum glossarum ignorantia, *ἀντιπροβάλλει* (Galeni verba sunt) *τῶν ἐν τοῖς Σόλωνος ἄξοσι γλωττῶν εἰς δίκας διαφερούσας ὧδέ πως·* 17

ὁ μὲν οὖν σός, ἐμὸς δ' οὗτος ἀδελφὸς φρασάτω
τί καλοῦσιν ἰδυίους.

Iure nostro sumimus has explicationes vel in traditione quadam vel in etymologicis et iudicialibus nugis substitisse.

Iam ad sophistas festinat animus ut exploremus, quid hi suae sapientiae praecones, quos in poetis explicandis se iactasse constat, attulerint magnifici. Audiamus Protagoram, quid in exponendo poemate sequendum putet. Simonidei carminis interpretationem aggrediens sic loquitur apud Platonem (339. A): *καὶ δὴ καὶ νῦν ἔσται τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ αὐτοῦ μέν, περὶ οὗπερ ἐγώ τε καὶ σὺ νῦν διαλεγόμεθα, περὶ ἀρετῆς, μετενηνεγμένον δὲ εἰς ποίησιν.* Et in eandem sententiam haec (ib.): *ἡγοῦμαι, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ἀνδρὶ παιδείας μέγιστον μέρος εἶναι περὶ ἐπῶν δεινὸν εἶναι· ἔστι δὲ τοῦτο τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν λεγόμενα οἷόν τ' εἶναι ξυνιέναι ἅ τε ὀρθῶς πεποίηται καὶ ἃ μή, καὶ ἐπίστασθαι διελεῖν τε καὶ ἐρωτώμενον λόγον δοῦναι.* In quo facile est intelligere illud *ἅ τε ὀρθῶς πεποίηται καὶ ἃ μή* hoc significare „quae poetae sententiae rectae, quae pravae sint.“ De recta verborum interpretatione nihil dicit. Illa, ut breviter dicam, moralis interpretatio (Hippiae dialogi memineris, quo exquiritur Achillem an Ulixem Homerus virtute praestantiorem finxerit) et sophistarum et aequalium philosophorum animos occupabat: sophistarum vero a studiis adeo abhorret ut accurata vocabulorum interpretatione verum poetae sensum elicerent, ut speciosis ad excitandum quaestiones argumentationibus non minus poetica vocabula ludibrio habuisse censendi sint quam vulgaria habuisse constat. Hoc tamen hic etiam habuerunt meriti ut adversarios ad evolvendas animi notiones instigarent: et tales carminum interpretationes, 18 qualem Protagorae argutiis Socrates opponit, quamquam insignes insunt errores (ut de verbo *ἐκών*) et fortasse si totum carmen haberemus plures apparerent, tamen si tum plures fuissent, aliquanto prius in hoc genere aliquid profectum esset.

Nam quod quasi fundamentum sui commentarii ponit, illud carmen certo consilio, ad coarguendam Pittaci sententiam, scriptum esse, quod accuratissime attendit ad particulam *μέν*, quod duplicem significationem vocabuli *χαλεπός* explicare tentat, haec omnia bonae iustaeque interpretationis laudabile habent initium. Sed revera neminem opinor tale exemplar, quale hic a Platone ultra aetatem suam sapiente fictum est, edidisse. Illa vero in distinguendis vocabulis similiter significantibus diligentia, cui Sophistas et maxime Prodicum operam dedisse scimus, nihil ad interpretandum poetas valebat, cum non usum perquirerent sed ut in tota, quae illorum dici potest, grammatica rationem (at quae poterat esse ratio in tanta artis infantia) usui opponerent (v. Protag. 341. A. Prodici subtilitatem in formula *δεινός ἀνήρ* *)). Etyma vero quaerere nec novum nec fructuosum erat. Sed illorum argutiis et quaestionibus, ut iam antea significavi, sobriis adversariis veri quaerendi occasio data. Ex eo genere, de quo nunc quaerimus, prima habemus exempla apud Aristotelem. Qui art. poet. c. XXVI varia solvendi genera enumerans quaedam verborum significationibus solvenda esse docet. Haec
49 quam maxime ad causam nostram pertinent (§. 16) *τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν, οἷον γλώττῃ·*

οὐρῆας μὲν πρῶτον —

ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα·

εἶδος μὲν ἔην κακός,

οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν. τὸ γὰρ εὐπρόσωπον οἱ Κρῆτες εὐειδὲς καλοῦσι. καὶ τὸ

ζωρότερον δὲ κέραιρε

οὐ τὸ ἄκρατον ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον. Dein §. 21 *τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως· οἷον τῶν κεκραμένων οἶνόν φασιν ἔνια· ὅθεν πεποίηται ὁ Γανυμήδης*

---

*) Quod interesse voluit inter *τέρψις, χαρά, εὐφροσύνη* tetigit Nitzschius ad Od. VIII, 40. — Unam novimus bonam observationem, Hippiae de voce *τύραννος*, quod ante Archilochum in usu non fuisse docuit. De quo cum Lobeckium interrogarem respondit mihi ad hoc illum fortasse non tam grammaticis rationibus latum esse quam civilibus.

Διῒ οἰνοχοεύειν
οὐ πινόντων οἶνον. καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους.

Haec cum considero Aristotelica et falsa esse pleraque et a grammatica interpretatione alienissima (nihil Homeri consuetudine illustrat, vel Cretenses licere putat citari in voce poetae frequentata*)), huc arcessere velim eos, qui adhuc de Alexandrinorum meritis fastidiosius loquuntur, hinc ut intelligant, quantae molis fuerit Cloacinam condere artem. Praeterea miror quam vanam Aristoteles consumserit operam. Quaestio erat sophistarum, quomodo *χαλκεύς* dici potuerit a poeta (*γ*, 432), qui idem paucis ante versibus (425) *χρυσοχόος* diceretur, de quo paucis versibus post profiteretur poeta: *χρυσὸν εἰργάζετο* (435). Respondendum docet Aristoteles, communem sermonem plane simili ratione ferrarios dicere *χαλκέας*. Homerum ipsum dixisse (*ι*, 390—394) vel non meminerat omnino (quod illis temporibus facillime fieri potuit) vel non adhibuit, quod verendum erat ne eadem quaestio denuo excitaretur. At communis usus, ad quem provocat philosophus, tutusne erat ab argutulo sophista? Poterat et hunc ut ineptum reiicere et quaestione implicare, sicut Prodicum Plato cavillantem facit in *δεινὸς ἀνήρ*, quod vulgo dicebatur.**) An extra hos sophistarum cancellos meliora attulit Aristoteles? Nescivit explicare *θεὸς αὐδήεσσα*, quare coniectura substituit *οὐδήεσσα*, i. e. quae in terra domicilium habet. Schol. *ε*, 334. *κ*, 136. Et quid censes de hoc? increpat Diomedes Alexandrum (*Λ*, 385) *τοξότα, λωβητήρ, κέρᾳ ἀγλαέ, παρθενοπῖπα· Ἀριστοτέλης δέ φασι κέρᾳ ἀγλαὸν εἶπεν ἀντὶ τοῦ αἰδοίῳ σεμνυνόμενον, ἐπὶ τοιούτου σημαινομένου τὴν λέξιν ἐκεῖνος νοήσας.****) Addam haec, quamquam non plane

*) De usu Homerico voc. *εἶδος* v. Voss. ad Il. *Δ*, 115. Sched. crit. I p. 196.

**) De usu voc. *δεινός* cf. Aristot. probl. XIX, *δ*'.

***) Hoc in schol. V sic legitur: *κέρᾳ τῇ τριχί, ὅθεν καὶ τὸ κείρειν. Ἀριστοτέλης δέ ὦ τῷ τόξῳ σεμνυνόμενε.* Quod mancum et mutilum est, ut ex Eustathio patet. — *κ*, 136 pro *Ἀρίσταρχος* scrib. *Ἀριστοτέλης*. Contra Schol. Theocr. I. 34 *ἔθειρα ἡ τῆς κεφαλῆς θρίξ. Ὅθεν Ἀριστοτέλης ἐν Ὁμήρῳ ἔγραψεν· κυανέαι δ' ἐγένοντο γενειάδες ἀμφὶ γένειον* (*π*, 176) *οὐκ ἐθειράδες* leg. *Ἀρίσταρχος*.

ad idem genus pertinent: *Φ*, 252 *αἰετοῦ — μέλανος τοῦ θηρητῆρος. Ἀριστοτέλης μελανόστου ἀναγινώσκει τοῦ μέλανα ὀστᾶ ἔχοντος· ἀγνοεῖ δὲ ὡς οὐ δεῖ ἀπὸ τῶν ἀφανῶν ποιεῖσθαι τὰ ἐπίθετα.* Quod hic suam rerum naturalium scientiam temere inculcavit Homero, idem dici debet de *κῶπες* (Aelian. V. H. XV, 28), in quo minus inepte sed artis criticae regulis non magis convenienter egit. Non desideramus plura: quae si desiderabilia essent, servata haberemus ab Alexandrinis. Ergo ad Homerum explicandum attulisse Aristotelem, quod doctiori aevo alicuius momenti videretur, nec exempla, quae ad manum sunt, nec Alexandrinorum silentium credere patitur. Sed nihil si di-
51 cerem ex eius sectatorumque studiis ad multorum verborum intelligentiam redundasse, immerito copiosorum hominum laboribus obtrectarem. Non multum tribuo etymologicis studiis, de quibus Cicero Qu. Acad. I, 9: „Verborum etiam explicatio probatur (sc. Academicis veteribus et Peripateticis) i. e. qua de causa quaeque essent ita nominata, quam etymologiam nominabant.“ Nam per omnem antiquitatem cum paene nihil sani attulerit etymologia tum illa quaestio, in qua ipsius Aristotelis partes haud exiguas fuisse fragmentis cognovimus, *φύσει* an *νόμῳ* rebus imposita sint nomina, ad doctrinam augendam inutilis.

Fuerunt in eadem schola subtiles vocabulorum definitiones et distinctiones (virtutum maxime vitiorumque), qualem ab Aristoxeno servavit Ammonius (p. 5): *αἰδώς καὶ αἰσχύνη — διαστέλλει δὲ Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς τὴν διαφορὰν ἐν τῷ πρώτῳ νόμῳ παιδευτικῶν· φησὶ γάρ· διαφορὰν τήνδε νομιστέον αἰδοῦς τε καὶ αἰσχύνης, ὅτι ἡ μὲν αἰδὼς πρὸς ἡλικίαν, πρὸς ἀρετήν, πρὸς ἐμπειρίαν, πρὸς εὐδοξίαν. ὁ γὰρ ἐπιστάμενος αἰδεῖσθαι πρὸς ἑκάστην τῶν εἰρημένων ὑπεροχῶν προσέρχεται οὕτως διακείμενος, οὐ διὰ τὸ ἡμαρτηκέναι τι, ἀλλὰ διὰ τὸ σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τὰς εἰρημένας ὑπεροχάς. ἡ δ' αἰσχύνη πρῶτον μὲν πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ἔπειτα ἐπὶ τοῖς νομιζομένοις αἰσχροῖς.* Similia haud pauca ipse Aristoteles habet. Sunt haec pulcra, arguta, ab nativo patrii sermonis sensu profecta: sed quid usus commiscuerit (in paucissimis autem illam ab ortu subtilitatem servavit), quid consuetudo scriptorum ferat, hoc illi philosophi, et suo quidem

iure, quaerere supersederunt. Longe plus utilitatis erat in iis observationibus, quas cum de civitatibus, de legibus veterumque institutis et moribus, de litterarum historia, de musica scriberent larga manu effuderunt. Vide, ut his exemplis utar, quae
Aristoteles in politiis docuerit de *ἄναξ, πρύλις, πυῤῥίχη* (p. 125), 52
χλαῖνα et *χλαμύς* (131), *ἀχάνη* (144. 153), *νοῦμμος* (150), et ut in hoc ad utilissimas observationes grammaticas ductus fuerit, vel hoc probare potest Athenaei XI p. 499. d. (Neum. p. 116) *Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Θετταλῶν πολιτείᾳ θηλυκῶς λέγεσθαί φησιν ὑπὸ Θετταλῶν τὴν λάγυνον.* Omnino in cuiusque generis scriptis haec schola doctum ab antiquitate et rerum verborumque cognitione colorem quaerebat. Sic plures scripserunt *περὶ μέθης.* Athenaei fragmenta docent, hi libri ad philosophiam moralem pertinentes quantum ad antiquitatem et sermonem illustrandum attulerint. Ab Theophrasto (pauca appono speciminis causa) *ζωρότερον πίνειν* illustratum ex Empedocle (423. f), a Chamaeleonte (item in libro *περὶ μέθης*) *ἀποσκυθίζειν* (427. b). Haec egregiam continebant Alexandrini laboris materiam operosaeque doctrinae initia et exempla. Hac via progressi Alexandrini dispersam doctrinam collegerunt, auxerunt, scriptoribus explicandis adhibuerunt. Glossarum studium eo tempore tam viguit, ut a comicis irrisum sit. Inducit Strato (Athen. 382) cocum nihil nisi per glossas dicentem, quem herus tam se non intelligere conqueritur

ὥστε τῶν τοῦ Φιλητᾶ λαμβάνοντα βιβλίων
σκοπεῖν ἕκαστα τί δύναται τῶν ῥημάτων.

Is Philetas Cous primus hac aetate glossas scripsit (*γλῶσσαι ἄτακτοι*): Callimachus *ἐθνικὰς ὀνομασίας* (Athen.), collegitque idem glossas Democriti (*πίναξ τῶν Δημοκρίτου γλωσσῶν*, Suid.). Item alii in eadem opera desudarunt, e. g., Ister Callimacheus edidit *λέξεις Ἀττικάς* (Eust. 1627), Dionysius Iambus *περὶ διαλέκτων* (Ath.), Aristophanes *γλώσσας* et alterum opus huc pertinens, cuius partes novimus *περὶ ἡλικιῶν* et *συγγενικά*, Antigonus Carystius *περὶ λέξεως* (Ath.), Polemo *περὶ ὀνομάτων ἀδόξων ἐπιστολή* (Ath. 409. d). Artemidorus Aristophaneus (si 53
quidem is ad hanc aetatem pertinet) *ὀψαρτυτικὰς γλώσσας* et

περὶ Δωρίδος (Ath.). Iam etiam medici grammaticique Hippocratis glossas percensere coeperunt. Certe ante Aristarchum glossas Hippocrateas scripsit Herophilus (Galen. praef. voc. Hipp. p. 404 Fr.) et Xenocritus Cous grammaticus (Erotian. praef. p. 6 Fr.). Accesserunt qui vel iustis commentariis vel variis opusculis antiquitates vel antiquos scriptores illustrarent, qui quantum ad voces explanandas attulerint ex Eratosthenis fragmentis *περὶ ἀρχαίας κωμῳδίας* perspici potest. Sed his omnibus non multum ad meliorem Homeri interpretationem redundaverat. Insignes illi attulerant doctrinae copias, tota effuderant copiarum cornua, omnes Graeciae angulos ad voces moresque his vocibus expressos explicandos perreptaverant, nulla fortasse fuit placenta, nullum vas, nulla staminis pars, nulla navigii, nullus hominum bestiarumque articulus, quorum non nomina exploraverant, quibus studiis cum alios poetas tum vero comicos egregie illustratos esse et per se patet et reliquiae testantur. Sed haec pleraque ad sermonem aetatemque Homeri, cuius ipse unus testis est, aut non poterant admoveri aut admota veritatis lumini offecerunt. Nondum intellexerant glossis explicatis ad iustam Homeri interpretationem minimam partem effici; ipsa quae vulgatissima viderentur pertentanda et ad Homeri regulam examinanda esse nondum in animum induxerant. Hoc partim effecit poetae perspicuitas, quae ei saepe, ut Wolfius recte dixit, fraudi fuit; partim philologiae non dicam condonandum, sed utile et necessarium est sero intelligere, amputando artem crescere. Quod ego nunc de primorum Alexandrinorum studiis Homericis disputo, idem de Hippocrateis sensit Galenus. Quod tam bene verbis expressit tamque apte
54 ad Homerum ut haec nisi apponerem iniuriam facere viderer legentibus. Locus hic est (praef. voc. Hipp. p. 400): *ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' οὐκέτι ἐστί, τὰ μὲν τοιαῦτα γλώσσας καλοῦσι καὶ ταῦτα ἐξηγησόμενος ἔρχομαι· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ζητήσεως μὲν οὐχ ἧττονος προςδεῖται, συνήθη δέ ἐστιν εἰς τάδε, κατὰ τὰς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν ἐξηγήσεις ἄμεινον ἐπισκοπεῖσθαι. Τίς γὰρ ἡ κρίσις καὶ τί τὸ θεῖον καὶ τί τὸ ἀρτίως καὶ τίς ἡ*

ἐπ' ἄκρων εὐεξία καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα λόγου μὲν παμμήκους εἰς ἐξήγησιν δεῖται, συνήθη δέ ἐστιν οὐδὲν ἧττον ἢ βίος καὶ βραχὺς καὶ τέχνη καὶ μακρά καὶ καιρός καὶ ὀξύς· καίτοι καὶ τούτων ἔνια δεῖταί τινος ἐξηγήσεως. Ὅθεν ἔμοιγε καὶ θαυμάζειν ἐπῆλθε τῶν ἅπασαν ἐξηγεῖσθαι τὴν Ἱπποκράτους λέξιν ἐπαγγειλαμένων, εἰ μὴ συνίσασιν ὅτι πλείω παραλείπουσιν ὧν διδάσκουσι.

Haec omnia primus intellexit in Homero et praestitit Aristarchus. Quare non scripsit glossas, sed in continua poetae interpretatione accuratissime versatus est, in consuetis vocabulis, quorum et ad maiorem Homericorum locorum partem plerumque pertinet utilitas et explicatio certior, plus etiam quam in rarioribus et antiquitate obscuratis operae ponens et ne quid praetermittatur verbum verbo reddens. Abiecit illas doctrinae sarcinas, non tam existimans ex aliis scriptoribus multa ad Homerum illustrandum promi posse quam cavendum esse ne aliorum consuetudine temere ad poetam translata imprudentes in vitia et errores incurramus. Hinc illud est, quod saepe eum fecisse videmus, ut non tantum quid significent vocabula doceat, sed quid non significent quidque a vulgari consuetudine vel ab aliorum usu differant. Nonnuuquam etiam certos scriptorum locos affert qui falso intelligendo perverse poetam imitati esse viderentur. Denique Homericorum testem et auctorem uuum Homerum habuit. In vocibus rarius vel semel occurrentibus 55
quid sibi voluerit poeta ad propriam eius virtutem, quae perspicuitas est et simplex et conveniens dictio, expendit. Antequam ad Aristarcheas interpretationes accedam, quantum eiusmodi operam poeta desideraverit, constabit insignibus quorundam, qui ante eum de Homero commentati sunt, doctorum et illustrium Alexandrinorum erroribus. Fortasse non maguopere mirabimur quod qui usus vocis ἥρως apud poetam esset nesciverit Ister (*B*, 110. *N*, 629. *O*, 230), fortasse ne illud quidem quod Philetas ignoraverit quid poetae significet φρίξ (Sch. *Φ*, 126).

Sed idem Philetas vide quam ridiculis erroribus obnoxius fuerit. Sch. *B*, 269:

ἀλγήσας δ' ἀχρεῖον ἰδὼν ἀπομόρξατο δάκρυ) ὅτι Φιλητᾶς τὸ ἰδών περισπᾷ, οἷον τῶν ὀφθαλμιῶν, ἰδεῶν. οὐδέποτε δὲ Ὅμηρος ἰδέας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν. Vide similia Zenodoti. Sch. *K*, 515 *Οὐδ' ἀλαοσκοπίην εἶχ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων)* ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει ἀλαὸν σκοπιήν. παροιμιακὸν δέ ἐστιν· οὐ τυφλὸς ἐς σκοπιάς, ἀλλὰ τοὐναντίον δεδορκώς· καὶ ὁ ποιητὴς οὐδέποτε εἴρηκε σκοπιὴν τοὺς ὀφθαλμούς.

Sch. *Φ*, 538:

ὣς ἔφαθ'· οἱ δ' ἄνεσάν τε πύλας καὶ ἀπῶσαν ὀχῆας·
αἱ δὲ πετασθεῖσαι τεῦξαν φάος.

ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος τοὺς στίχους ἠθέτηκε, γελοῖον ἡγούμενος διὰ πύλης φωτίζεσθαι τὴν πόλιν, τοῦ παντὸς τόπου ἐναιθρίου ὄντος. λέγει δὲ „τεῦξαν φάος“ ἀντὶ τοῦ τὴν σωτηρίαν τοῖς φεύγουσιν ἐποίησαν „φόως δ' ἑτάροισιν ἔθηκεν ἄνδρα βαλών“ (*Z*, 6). Vel frequentissime occurrentium vocabulorum tam vacillabat cognitio, ut quibusdam commodum visum ἔγχος aliquo loco Homerico pro gladio accipere, quod Aristarcho demum refutandum erat (Sch. *H*, 255. 273)*).

56 §. 2. Iam his paucis exemplis (alia porro progredienti occurrent) intelligitur quantis ex erroribus Homeri interpretatio Aristarcho eripienda esset. Quo minus si quid ipse peccavit in tanto, tam vario, tam novo quem sustinuit labore mirari vel detrectare aequum videbitur. Est ubi in etymologia lapsus sit, quod genus cum antiquorum etiam prudentissimis fraudi fuisse inveniatur nunc (quod diu debebat) a doctissimis quibusque aequissime censetur: **) est ubi arte et ratione egregius fallaci quadam specie locorum probantium deceptus sit, quod (ut exemplo utar recens disceptato) in vocabulo πρυλέες passus est, si quidem eius vocis explicatio bene cessit Hermanno (opusc.

---

*) De Stoicis dicere non operae pretium erat. Teste Plutarcho de aud. p. 31 in Homericis Cleanthes voluit Ζεῦ ἀναδωδωναῖε „ἀναγινώσκων ὑφ' ἕν, ὡς τὸν ἐκ τῆς γῆς ἀναθυμιώμενον ἀέρα διὰ τὴν ἀνάδοσιν“; Chrysippo εὐρύοπα Κρονίδης excellentem oratorem significabat.

**) v. Niebuhr. hist. R. I. p. 23. Müller. Prolegom. Myth. p. 232. Buttmann. Mythol. II. p. 353.

philol. IV. p. 288). Denique sunt quaedam, sed paucissima, in quibus sua ipse effecit praestantia, ut vere sui dissimilis fuisse dicendus sit. Nam quod aliis quodammodo pro excusatione esse concedimus, ut pro nativa poetae simplicitate aliquid grandius sonans consectentur vel ex vulgari sermonis consuetudine vel ex remotarum dialectorum docta suppellectile aliquid transferant ad Homerum, id si quando in Aristarcho offenditur continuo mirationem facit. Istos nimirum scopulos, quo facile docti copiosique homines quasi Sirenum carmine trahuntur, non declinasse sed fugisse, ea summa ac propria Aristarchi virtus est. Ponam ex hoc genere exemplum. ζ, 201:

οὐκ ἔσϑ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτός, οὐδὲ γένηται,
ὅς κεν Φαιήκων ἀνδρῶν ἐς γαῖαν ἵκηται.

Ibi legitur in scholiis: *διερός) οὕτως τὸν ζῶντα Ἀρίσταρ-* 57
χος· ὁ δὲ Καλλίστρατος γράφει δυερός ὁ ἐπίπονος, κατὰ τὴν δύην, ἤτοι κακοπαϑητικός.

Hoc loco si Aristarchus *διερός* explicuit *ζῶν*, altero loco Homerico, quo idem iucidit vocabulum, ι, 43 *ἔνϑ' ἤτοι μὲν ἐγὼ διερῷ ποδὶ φευγέμεν ἡμέας ἠνώγεα*, eum sensum vocis *ζῆν* adhibuisse censendus erit, de quo exponitur ab interpretibus ad Soph. Oed. T. 45. Quae translatio cum tragico cothurno accommodata sit, ab Homerica simplicitate aliena, tum illud offensionis plenum, quod *διερός*, ut vel pueris notum, non vividum significat, sed udum. Quamquam nescio quomodo acciderit, ut hoc, quod offensionis plenum esse dixi, et vetustorum et recentiorum plurimis promtum et expeditum videretur. Num negabitur, ipsos vivos succum et sanguinem habere? Schol. ζ, 201: *οὐκ ἔσϑ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτός) ζῶν ἐῤῥωμένως καὶ ἰκμάδος μετέχων· τὴν μὲν γὰρ ζωὴν ὑγρότης καὶ ϑερμασία συνέχει, τὸν δὲ ϑάνατον ψυχρότης καὶ ξηρασία· ὅϑεν καὶ ἀλίβαντες οἱ νεκροὶ λιβάδος μὴ μετέχοντες.* Quae sunt ab Eustathio, quem pro huius sententiae asseclis causam agentem producamus. Addit enim haec: *καὶ ὁ κωμικὸς δὲ παίζων αὐαίνου λίϑον ἐν ᾅδου εἶναι πλάττει, ἀπὸ τοῦ αὐαινωϑεὶς τοὔνομα. Πλούταρχος δὲ ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν συμποσιακοῖς φησιν οὕτως· ὑγρότητι καὶ ϑερμότητι τεϑήλασι τὰ ζῷα· ἡ δὲ ψυχρότης καὶ ξηρότης ὀλέϑρια·*

διὸ χαριέντως Ὅμηρος διερὸν βροτὸν καλεῖ .... ὁ δὲ ἀλίβας καὶ ὁ σκελετὸς ἐπὶ νεκρῶν λέγονται. Brevius, sed in eandem sententiam lexicographi, e. g. Et. M. *οἱ γὰρ ζῶντες ὑγροί, αὖοι δ' οἱ τεθνεῶτες.* Hesych. *διερὸν ὑγρόν, χλωρόν, ζῷον ἔναιμον* (l. *ζωόν, ἔναιμον*). *ὑγρὸς γὰρ ὁ ζῶν, ὁ δὲ νεκρὸς ἀλίβας.* Idem *διερῷ ποδί, ὑγρῷ ἔτι ἀπὸ τῆς βάσεως ποδί, οἱ δὲ ζώντως, ἐνεργῶς* (leg. cum Heinsio *ζῶντι, ἐνεργῷ*).

Si quidem a physiologis sermo Graecus conditus esset,
58 haec omnia ita habere crederem: nunc vero recte quidem mortuum hominem *ξηρόν, αὖον, σκελετόν* dici potuisse contendo: quippe et est et oculis ita esse cernitur ab omnibus: sed udum hominem nullum esse nisi qui sudat vel e lavacro prodiit vel pluvia madet vel etiam — sed quid multa colligo in re aperta? Hic enim valere debet, quod in simillima causa prudenter observatum est a grammatico ad *Θ*, 252: *αἰετοῖ — μέλανος τοῦ θηρητῆρος. Ἀριστοτέλης μελανόστου ἀναγινώσκει, τοῦ μέλανα ὀστᾶ ἔχοντος· ἀγνοεῖ δὲ ὡς οὐ δεῖ ἀπὸ τῶν ἀφανῶν ποιεῖσθαι τὰ ἐπίθετα.* Quae observatio Aristarchea videbitur comparanti Aristonicum ad *Π*, 634.

Denique hoc etiam aliquid momenti habebit, quod qui aliquo poesis sensu imbuti essent id, quod Homerum admisisse volunt, nunquam imitati sunt. Fortasse minus huc attinet advocare poetas Atticos, ut Aristophanem (cuius *διεροὺς οἰωνούς* Nub. 336, *διερὰ μέλη* Av. 212 iam Schneiderus et Passovius et commemoraverunt et explicuerunt) vel Aeschylum, apud quem si recte legitur in Eumen. 258 *αἷμα μητρῷον .. τὸ διερὸν πέδῳ κεχυμένον οἴχεται*, nihil significari potest quam *ὑγρόν*. Sed ipsi posteriores epici, admirabilium Homeri captatores, poeticae elegantiae non fastidiosissimi existimatores, hanc tamen translationem non admiserunt. Tenet apud Apollonium, Theocritum, Oppianum, Nonnum, epigrammatarios vox *διερός* (coniunctim cum verbo *διαίνειν*) uvidi madidique significationem, quae ex epicis primum apparet apud Hesiodum Op. 458. Ergo si solam spectamus vocabuli significationem, haec non obstaret, quo minus *ι*, 43 *διερῷ ποδί*, ut nonnulli voluerunt, interpretaremur „navi", nisi hoc, ut rectissime ab Eustathio monitum, *διθυραμβῶδες*

esset; reliquae vero interpretationes eidem Eustathio commemoratae, ut *διερῷ ποδὶ φεύγειν* sit „madido pede fugere“ vel „pede per mare fugere“, aperte ineptae. Denique ad alterum
locum, quem principio posuimus, horum nihil aptari potest. 59
Quo igitur his ambagibus pervenimus? Ad illud videlicet Socraticum, ut nescire intelligamus. Quod sciendi principium est. Vulgaris vocabuli notio si ut reliquis poetis accommodari potest facillime, sic Homero neutiquam, oritur suspicio, hoc ex iis esse vocabulis, quae cum specie communia videantur vi et origine Homeri propria, usu antiquata censenda sint. In his una veri inveniendi via est, ut quidquid praeiudicatae opinionis imbibimus seposito unum solumque Homerum attendamus. Quod in Homericis propter miram simplicitatem, qua nihil admittit quaesiti, proxima quaeque adsciscit et suis locis maxime convenientia, cedit nonnunquam prospere et cessit haud raro Aristarcho, quem eam ob causam (est haec quaedam divinatio) a Posidonio honorifice Vatem appellatum esse opinor.

Ciconum urbe direpta praedaque inter socios partita vindictam timens Ulixes iubet sodales *διερῷ ποδὶ φευγέμεν* (ι, 43), quod omnes mihi assentient nihil aliud esse posse quam „fugaci pede“ se proripere, antequam hostes copiis collectis accedant. Iam vocabulum contemplemur. Agnoscimus unum ex illis adiectivis in *ερός*, qualia sunt *κρυερός, στυγερός, σκιερός*: et forte fortuna ipsa, quam quaerimus, radix tam est nota, tam Homero frequentata, ut ab hac parte iam nullo modo laboremus. Etenim *δίω, δίεσθαι* quis nescit? Quae si significant „fugere,“ *διερός* est fugax; sin significant „fugare,“ quod item significant,*) *διερός* est „fugator.“ Quamquam etiamsi duplex haec notio verbis non inesset, in adiectivo duplicis, quam activam et passivam dicere solemus, significationis concursus quem mediocriter doctum offenderet? Horum tantum admonebo, quae sunt ex eo-
dem scrinio, *στυγερός, σφαλερός, φοβερός*. Activam significatio- 60
nem adi. *διερός* in altero loco agnoscimus. Nausicaae famulae Ulixe conspecto aufugiunt, at ipsa blanditiis eius capta

*) *Χ*, 251, meliores edd. *δίες* exhibebant pro *δίον*.

ἀμφιπόλοισιν ἐϋπλοκάμοισι κέλευσεν·
στῆτέ μοι, ἀμφίπολοι· πόσε φεύγετε, φῶτα ἰδοῦσαι;
ἦ μή πού τινα δυσμενέων φάσθ' ἔμμεναι ἀνδρῶν;
οὐκ ἔσθ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτός, οὐδὲ γένηται,
ὅς κεν Φαιήκων ἀνδρῶν ἐς γαῖαν ἵκηται,
δηϊοτῆτα φέρων·

Tu colo posito post βροτός hoc puta virginem dicere: „Quonam aufugitis viro conspecto? Numne eum hostem esse putatis? Non est iste vir fugator homo (h. e. non is est quem fugere opus sit); neque omnino erit qui improbo consilio ad Phaeaces accedere audeat." Novi eum usum pronominum οὗτος, ὅς, quem vulgo in hoc loco interpretando sequimur, Homericum esse; imo adhibendum fuisse puto ad β, 40:

ὦ γέρον, οὐχ ἑκὰς οὗτος ἀνήρ — τάχα δ' εἴσεαι αὐτός —
ὃς λαὸν ἤγειρα·

quem locum perperam tentavit Vossius ad hymn. Dem. p. 36.*) Novi etiam eum locum, qui nostro tam specie similis est, ut ab isto mihi summopere timendum sit, π, 437:

οὐκ ἔσθ' οὗτος ἀνήρ, οὐδ' ἔσσεται, οὐδὲ γένηται,
ὅς κεν Τηλεμάχῳ σῷ υἱέϊ χεῖρας ἐποίσει.

Ego contra defendam, οὗτος, ut mea interpretatio postulat, crebro apud Homerum poni δεικτικῶς ut Κ, 477. Λ, 612. 650. Ξ, 219. Φ, 373. Ω, 368. α. 159. 340. η, 48. et οὗτος ἀνήρ, eadem
61 ratione, ϑ, 238. ϱ, 566. Ξ, 471. Χ, 38. Ψ, 790 (cf. Σ. 257. ω, 260). Ceterum meae interpretationis vestigium est in glossa ex schol. Palat. allata ad ζ, 201. διερός βλαπτικός.

Alios quosdam errores graviores infra iunctim ponam. Nunc singulas Aristarchi observationes lectorum oculis oblatum ibo. Et primum proximo capite exemplum pertractabo, unde omnium optime eius ratio perspicitur.

*) ὅγε sic α, 403. μὴ γὰρ ὅγ' ἔλθοι ἀνὴρ ὅστις σ' ἀέκοντα βίηφιν κτήματ' ἀποῤῥαίσει. κεῖνος ὅς Ν, 232. Opp. Hal. IV, 348. ὅδε Apollon. Rh. I. 6. τῷ non τῳ l. Od. λ, 289. cf. e g. ϑ, 161 (κ, 74). — οὗτος ἀνήρ vel ὡνήρ ὅς — Homericae simili ratione in loco Herodoteo esse annotat Eustathius p. 1559: οὐκ ἔστι οὗτος ὡνὴρ ὅτι μὴ σύ, τῷ ἐστι δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ ὧδε διαθεῖναι.

C. II.

Βάλλειν, οὐτάσαι, sim.

§. 1. In hoc explanando agam quam potero curiose omniaque grammaticorum testimonia accurate enotabo. Haec enim saepe perlustrans, quorum lactabilem copiam bona servavit fortuna, visus sum mihi quasi in intimam istorum grammaticorum fabricam inspicere. Apparet in magistro sollers ingenium, exacta diligentia, ars et ratio paene consummata et hodie tot interpositis saeculis in paucis reiicula: apparet in discipulis quanta harum virtutum fuerit persuasio, quanta in colligendis summi doctoris observationibus sedulitas, quas tamen partim ore traditas partim per commentarios sparsim disiectas nonnunquam ab eo, quod auctor sibi voluerat, nescii deflectant.

Triplex de verbo *βάλλειν* Aristarchi observatio est.

I. *Βάλλειν* non dicitur nisi de hasta vel sagitta vel omnino de missili quod eminus iactatur, itaque distinguitur ab *οὐτάσαι, τύψαι, νύξαι, πλῆξαι*, quae contra nusquam dicuntur 62
nisi de vulneribus cominus illatis. Idem valet de substantivis *βέλος, βολή, ὠτειλή*.

Ecce testimonia Aristonici. *Δ*, 540. *ἄβλητος καὶ ἀνούτατος ὀξέϊ χαλκῷ) ἡ διπλῆ ὅτι διέσταλκε τὸ οὐτάσαι καὶ τὸ βαλεῖν. Ε*, 147. *πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ πλῆξε καὶ ἔβαλεν, ὅτι ἐκ χειρὸς ἐπάταξεν. Λ*, 191. *ἢ δουρὶ τυπείς, ἢ βλήμενος ἰῷ) ἡ διπλῆ πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ τύψαι καὶ βαλεῖν. Ξ*, 424. *ἀλλ' οὔτις ἐδυνήσατο ποιμένα λαῶν οὐτάσαι οὐδὲ βαλεῖν) ὅτι διαστέλλει τὸ οὐτάσαι καὶ βαλεῖν. Ο*, 495. *βλήμενος ἠὲ τυπείς) ὅτι διαστέλλει τὸ βαλεῖν καὶ τὸ τύψαι. Υ*, 378. *μήπως σ' ἠὲ βάλῃ ἠὲ σχεδὸν ἄορι τύψῃ) ἡ διπλῆ ὅτι διέσταλκε τὸ βαλεῖν καὶ τὸ τύψαι, διδασκαλικῶς προσθεὶς σχεδόν, οἷον σχέδην, ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Υ*, 462. *τὸν μὲν δουρὶ βαλών, τὸν δὲ σχεδὸν ἄορι τύψας) ἡ διπλῆ ὅτι πάλιν ἀντιδιέστειλεν. Φ*, 576. *εἴπερ γὰρ φθάμενός μιν ἢ οὐτάσῃ ἠὲ βάλῃσιν) πρὸς τὴν ἀντιδιαστολὴν*

*τοῦ οὐτάσαι καὶ βαλεῖν**). X, 68. *ὀξέϊ χαλκῷ τύψας ἠὲ βαλών*) *πρὸς τὴν ἀντιδιαστολὴν τοῦ βαλεῖν καὶ τύψαι.* Sunt quidam loci, ubi cum de pluribus partim eminus partim cominus vulneratis simul sermo fiat illorum verborum uno poeta defungitur. Hi loci, ne quis putet vocabulorum differentiam tolli, ab Aristarcho notati: usus verbi, qualis in eiusmodi locis est, in schola dicitur *συλληπτικός.* N, 782. *Δηΐφοβός τε βίη θ' Ἑλένοιο ἄνακτος οἴχεσθον μακρῇσι τετυμμένω ἐγχείῃσιν ἀμφοτέρω κατὰ χεῖρα*) *ἡ διπλῆ ὅτι* *σ υ λ λ η π τ ι κ ῶ ς* *τὸ τῷ ἑτέρῳ συμβεβηκὸς ἐπ' ἀμφοτέρων τέταχεν· οὐ γὰρ ἀμφότεροι ἐτύπησαν, ἀλλ' ὁ μὲν Ἕλενος ἐβλήθη, ὁ δὲ Δηΐφοβος ἐτύπη.* Ξ, 28. *ἡ διπλῆ ὅτι συλληπτικῶς εἴρηκε βεβλήατο* (ins. *καὶ*) *ἐπὶ τῶν οὐτασμένων.*
63 *Ξ*, 63. *ἡ διπλῆ ὅτι πάλιν συλληπτικῶς· οὐ γὰρ πάντες ἐβέβληντο.* Ib. 128. *ἡ διπλῆ ὅτι συλληπτικῶς καὶ ἐπὶ τῶν βεβλημένων οὐτάμενοι εἴρηκε.* Ib. 379. (sch. V) *συλληπτικῶς τὸ οὐτάμενοι· Διομήδης γὰρ βέβληται.* Cf. ad *Λ*, 659 et *Π*, 24, ubi utitur substantivo *σύλληψις, ἡ δ. πρὸς τὴν σύλληψιν.***)

Hinc, opinor, de incomparabili hominis diligentia et de ratione constabit, qua in eiusmodi observationibus probandis usus est, nec minus illud, cum omnibus, qui quidem alicuius momenti videri possent, locis diplen apponeret, haud facile quidquam in utramque partem fugere potuisse eum praesertim, qui bis poetam ediderat, commentarios Homericos libellosque eodem spectantes scripserat complures quique haec carmina tot coram discipulis identidem exposuerat. Eadem veterum fuit persuasio, nec mediocrium vel negligentium, sed egregii grammatici, qui multo labore quid Aristarchus in Homero praestitisset inquisiverat, Didymi. Is cum librum de Aristarchi editionibus Homeri conscriberet, unum repperit locum, huic vocabulorum usui absonum. Scilicet *Π*, 467 de Sarpedone legitur

ὁ δὲ Πήδασον οὔτασεν ἵππον,

cum ex antecedente versu pateat Sarpedonem hastam torsisse.

---

*) Hoc pro noto sumebat Strabo scribens id quod legimus X. p. 449 (37 Tz.).

**) Ξ, 28. haec ratio complexionis recentiori scholiastae nescio cui displicet.

Ad hunc igitur locum Aristonicus adscripsit haec: *ἡ διπλῆ ὅτι ἐξ ἐπαναλήψεως τὸ ἄρθρον εἴληφε κατὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ οὐ περὶ ἑτέρου λέγει, ἀντὶ τοῦ Πήδασον δὲ οὔτασε, καὶ ὅτι δοκεῖ συγκεχύσθαι τὸ οὔτασε· βεβλήκει γὰρ τὸ δόρυ.* Sed Didymus, quod perquam memorabile est, hoc: *δοκεῖ διὰ τούτων συγχεῖσθαι ἡ διαφορὰ τοῦ βαλεῖν καὶ οὐτάσαι· βέβληται γὰρ ὁ Πήδασος. καὶ μήποτε γραφή τις ἐφέρετο δι' ἧς τὸ τῆς λέξεως ἐφύλασσεν Ὅμηρος. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸ ἀπαραμύθητον* 64 *ὁ Ἀρίσταρχος ἀφῆκεν· ἐν τοίνυν τῇ Φιλήμονος οὕτως ἐφέρετο „ὁ δὲ Πήδασον ἤλασεν ἵππον“· ἔστι γὰρ ὅτε ἐπὶ τῆς* (add. *πόῤῥωθεν*) *πληγῆς τὸ ἤλασεν κεῖται, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀρήτου* (*P*, 517), *„καὶ βάλεν Ἀρήτοιο“, εἶτα „νειαίρῃ δ' ἐν γαστρὶ διὰ ζωστῆρος ἔλασσεν“.* Versor in testimoniis, quibus quaedam egregie comprobantur gravissima, quae aliis huius opusculi capitibus confirmavi. Quod non gloriose dico, sed ad tutandam veritatem. Sed quod de pessima fide scholiastae V disserui, hic certissimum documentum est. Is enim hoc loco ita scribit: *οὐτάσαι τὸ ἐκ χειρὸς τρῶσαι· ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τῷ βαλεῖν τῷ ῥήματι κέχρηται. λέγει γὰρ „Σαρπηδὼν δ' αὐτοῦ μὲν ἀπήμβροτεν“ ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀφιέντων τάσσεται. διὸ καὶ γράφει Ἀρίσταρχος·*

ὁ δὲ Πήδασον ἀγλαὸν ἵππον,
τόν ῥά ποτ' Ἠετίωνος ἑλὼν πόλιν ἤγαγ' Ἀχιλλεύς,
ὃς καὶ θνητὸς ἐὼν ἕπεθ' ἵπποις ἀθανάτοισιν,
τὸν βάλε δεξιὸν ὦμον. —

Ain vero? Eiusmodi additamenta ex aliis locis Homericis repetita vel consarcinata aut ipse fingere solet Aristarchus aut etiam in codice reperta recipere? Imo vero tam suspiciosa habet, ut in reiiciendis vel obelo notandis etiam iustos terminos excedere videatur. Sed porro haec consideremus. Hic nec doctus nec antiquus grammaticus unde Aristarcheas lectiones quam Didymus cognoverat melius, qui et utramque oculis usurpavit editionem Aristarchi commentariosque eius librosque Homericos ad veram Aristarcheam lectionem expiscandam adhibuit? Denique tam bona utimur fortuna, ut quam nihil hic scholiasta sciverit de Aristarchea lectione hac ipsa in re testi-

ficatus sit. Scilicet ex ista Didymi annotatione patefactum est, hunc unum in Aristarcheo Homero occurrisse ei locum, quo lex de usu vocabuli *βάλλειν* migrata esset, praeterea nullum. At
65 in ea recensione, qua nos utimur, praeterea unus est, *N*, 573: *ὡς ὁ τυπεὶς ἤσπαιρε μίνυνθά περ*, cum antea diserte dictum esset (567) *βάλε δουρί*. Quid igitur ad hunc locum schol. V? *„τυπείς, καὶ μὴν προεῖπε βάλε δουρί“· οἱ μὲν τὸ μέτωπον πληγείς, οἱ δὲ τὴν ψυχήν, ὡς τὸ „καταπληγεὶς φίλον ἦτορ“· οἱ δὲ ὡς τὸ „Πήδασον οὔτασεν ἵππον“· ἐβέβλητο γὰρ ὑπὸ Σαρπηδόνος· οἱ δὲ ἀντὶ τοῦ τύπτων τοῖς ποσὶ λακτίζων.* Hic ille si Aristarchearum lectionum tam gnarus fuit quid in ineptis potius explicationibus volutatur quam Aristarcheam lectionem, quae alia fuit, attulit? Res clara est, et illo loco unum Didymum fide dignum esse et hoc loco in Aristarchi editionibus non lectum fuisse: *ὡς ὁ τυπεὶς ἤσπαιρε.* Quid igitur fuit? Aut nulla coniectura non fallax aut fuit *δαμείς.* *)

Ceterum iam hic monendum, quod infra ostendam, *ὁ δὲ Πήδασον ἤλασεν ἵππον* Aristarchi lectionem non fuisse: nec hoc videtur dicere voluisse Didymus.

Huius, quam nunc tractamus, observationis ignarus fuit Zenodotus cum aliis, atque videtur quae aliquot locis varians inveniebatur lectio Aristarcho in hoc ut in aliis multis observandi occasionem dedisse. Primum *Π*, 105: *βάλλετο δ' αἰεί· ἡ διπλῆ ὅτι τινὲς γράφουσι τύπτετο δ' αἰεί· προείρηκε δὲ βαλλομένην καὶ βάλλοντες* (104. 5.)· *τὸ δὲ βαλεῖν ἐστιν ἐκ χειρὸς τύψαι* (leg. *τὸ δὲ βαλεῖν ἐστι πόῤῥωθεν, τὸ δὲ τύψαι ἐκ χειρός* vel *τὸ δὲ ἐκ χειρὸς τύψαι*). Deinde *Π*, 807. Patroclus ab Apolline manu percutitur; adduntur haec: *στῆ δὲ ταφών· ὄπιθεν δὲ μετάφρενον ὀξέϊ δουρὶ ὤμων μεσσηγὺς σχεδόθεν βάλε Δάρδανος ἀνήρ, Πανθοίδης Εὔφορβος — ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει σχεδὸν οὔτασε Δάρδανος ἀνήρ. ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ἐκ βολῆς τέτρωται, ὡς διὰ τῶν ἑξῆς δείκνυται „ὅς τοι*
66 *πρῶτος ἐφῆκε βέλος“* (812). Et deinceps ad eam rem confirmandam non solum ad hunc versum, sed ad omnes, unde hoc

*) *Γ*, 368 duplex lectio fuit *οὐδ' ἔβαλόν μιν* et *οὐδ' ἐδάμασσα.*

patet, diple apposita, e. g. 812: *ὅτι βέβληται καὶ οὐκ οὔτασται, ὡς Ζηνόδοτος· βέλος γοῦν κέκληκε διὰ τὸ βεβλῆσθαι;* item ad 819. 828. *P*, 15.

Sequitur *Y*, 273: *δεύτερος αὖτ' Ἀχιλεὺς προΐει δολιχόσκιον ἔγχος καὶ βάλεν Αἰνείαο κατ' ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην — ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος μετεποίησεν οὕτως, μελίην ἰθυπτίωνα Ἀσπίδα νύξ' ἐς χαλκὸν ἀμύμονος Αἰνείαο. οὐκ ἐκ χειρὸς δὲ ἐπέτυχεν ὁ Ἀχιλλεύς, ὅπερ διὰ τοῦ νύξε σημαίνεται, ἀλλὰ βέβληκε τὸ δόρυ· διὸ καὶ ἑξῆς αὐτὸ βέλος εἴρηκε* (283 *ταρβήσας ὅ οἱ ἄγχι πάγη βέλος*). Deinde, ut solet, versibus omnibus, unde hoc ita esse confirmatur, diple apposita, ut 283 *ἡ διπλῆ ὅτι βέβληκε τὸ δόρυ, οὐ νένυχεν ἐκ χειρός, ὥςπερ Ζηνόδοτος πεποίηκεν· τὸ γὰρ ἄγχι παγῆναι οὐκ ἄλλως ἔστιν ἢ ἐκ προθέσεως* (recte Bekkerus emendavit, *προέσεως*): item ad 279. 284. 346. Denique *Λ*, 439 in Aristarchi editione fuit

γνῶ δ' Ὀδυσεὺς ὅ οἱ οὔτι τέλος κατακαίριον ἦλθεν.

Hic notatum legimus: *Ζηνόδοτος δὲ γράφει βέλος· οὐ βέβληται δέ, ἀλλ' ἐκ χειρὸς πέπληγε.* Quocum cf. 451:

φθῆ σε τέλος θανάτοιο κιχήμενον·

πρόδηλον κἀκ τούτου ὅτι γραπτέον „τέλος κατακαίριον". Ζηνόδοτος δὲ γράφει πάλιν „φθῆ σε βέλος θανάτοιο". Hoc loco, ut saepe haec Aristarchea lumina intuens, dolore commoveor, quantum ab hac criseos Homericae praestantia diligentiaque hodie absimus. Etenim ipse Wolfius priore loco *βέλος* edidit, cum tamen et ista omnia gravissima sint et *τέλος κατακαίριον* longe exquisitior lectio sit et Didymus testetur non Aristarcheas solum editiones habere *τέλος*, sed addat „*καὶ σχεδὸν ἅπασαι*" et vero res ipsa declaret haec ex codd. esse: quod ni ita esset alterum ad alterum confirmandum admovere esset absurdum.*) 67

*) Omnino Wolfius in eo mirifice lapsus est atque a se ipse descivit, quod minus quam par erat Aristarcheis lectionibus Homerum suum applicuit. Nam cum ipse (quae eius immortalis laus est) docuisset egregie, quam in hoc Homeri perpoliendi negotio toti pendeamus ab Alexandrinis, non ab his qui vulgo feruntur codicibus, continuo consequens erat ut quae omnium Alexandrinarum editionum et olim longe habita est praestantissima et ab ipso certe hac laude cumulata et fingendi audacia minime suspecta, ea nobis quasi lex esset et norma, nisi quid in ista peccatum in-

Quod de verbo *βάλλειν* valet, idem de subst. *βέλος* *M*, 458. *ἡ διπλῆ ὅτι πᾶν τὸ βαλλόμενον βέλος λέγει καὶ νῦν τὸν λίθον* (ut
68 saxum a Cyclope iactatum *ι*, 495, scamnum et crus bubulum,

ventum esset a consuetudine poetae plane absonum. Et sensit in hoc inconstantiam suam: recensita enim serie lectionum, quae vel aperte meliores vel aequiparandae vulgatis ex Aristarchea editione a sese receptae sint, hoc addit vaticinium (CCXL): „Et sunt alia, in quibus admodum vereor, ne futuri sint multi, qui tarditatem meam mirentur.“ Nos ideo miramur minus, quod causas eius erroris perspicere videmur. Scilicet de praestantia Aristarcheae editionis in universum quidem satis sibi Wolfius persuaserat, de fide et auctoritate non satis. Resederat quidam in animo eius scrupulus propter falsam, quam de universa arte critica veterum sibi finxerat opinionem: quare ultro citroque commotus non eo pervenerat, ut a coniectandi libidine tam liberum fuisse Aristarchum certissime crederet, quam loci quidam gravissimi nec ipsi Wolfio ignoti etiam diserte testantur. Inde factum est, ut et eo loco, qui me ad hoc diverticulum invitavit, unice veram Aristarchi lectionem respueret, et multis aliis locis contra quam rationes ab ipso institutae ferrent a summi grammatici exemplari deficeret. Quamquam id exemplum, quo hic usus eram in editione priore, *Δ*, 564 *Τρῶες ὑπέρθυμοι τηλέκλητοί τ' ἐπίκουροι*, ubi traditum *Ἀρίσταρχος πολυηγερέες*, non aptissimum erat et iure reprehensum a Bekkero, Hom. Blaetter p. 171. Neglexeram enim eum versum et quidem prorsus eundem semel praeterea recurrere *I*, 233, de quo Aristarcheum nihil traditum. Quamquam mihi quidem vix dubium est, si *Δ*, 564 *πολυηγερέες* in ipso textu habuit, altero etiam, et quidem item ex exemplarium quorundam fide, habuisse. Sed ultra eius constantiam progressam esse non dixerim, vix ad versum ab illis iam paulum immutatum *M*, 108 *ἔνθ' ἄλλοι Τρῶες τηλέκλητοί τ' ἐπίκουροι*: ubi, opinor, si non inveniebat non desiderabat, si inveniebat ut pulcrum nec de trivio ortum accipiebat libenter. Bekkerus summae sibi in hoc genere constantiae legem scripsit eam, quam certe Wolfius non magis quam Aristarchus tenebat. Sic Bekkerus quia *κλειτοί* et *ἀγακλειτοί ἐπίκουροι* audiunt, constantiae causa item *τηλεκλειτοὶ ἐπίκουροι* scripsit, non Wolfius. Et in Bekkero paene quaeras cur non item *K*, 420 *πολυκλειτοὶ δ' ἐπίκουροι* scripserit, sed *πολύκλητοι*, nam quod Il. *Δ*, 438 de iis dicitur *ἀλλὰ γλῶσσ' ἐμέμικτο, πολύκλητοι δ' ἔσαν ἄνδρες* (reliquae quas Buttmannus affert lex. I, 95 causae, ut verum dicamus futiles, certe enim non moverunt), id Bekkerum quidem non erat cur moveret, aut si movit, iam quaeretur cur non a *πολυκλήτοις ἐπικούροις* semel probatis transeatur ad *τηλεκλήτους*. Sed a Bekkero veniam petimus si acutissimae criseos rationes, ubi nondum ab ipso audivimus, et ipsi quaerimus et nonnunquam non ex mente eius assequimur. Ut *πολυκλήτους ἐπικούρους* illo loco, sic reliquit semel *P*, 362 *νεκροὶ ὁμοῦ Τρώων καὶ ὑπερμενέων ἐπικούρων*, et *P*, 220 *κέκλυτε μυρία φῦλα περικτιόνων ἐπικούρων*, ubi illic *ἀγακλειτῶν*, hic *περικλειτῶν*, *πολυκλειτῶν*, *πολυκλήτων* videntur ad manum esse. Sed nobis ad Wolfium redeundum est. Etenim si etiam ultra progredimur ad quaeren-

quo Ulixes percutitur *ϱ*, 464. *υ*, 305). Item de *βολή*. *E*, 145. *ἡ διπλῆ ὅτι τὴν πόῤῥωθεν τρῶσιν βολὴν λέγει.* Hactenus quae 69

---

dum, cur non de arte critica veterum et de ipso Aristarcho rectius iudicaverit Wolfius, eam invenimus causam potissimam, quod quae Scholiorum Venetorum origo et structura sit parum intellexerat. Sic quae huc pertinentia scripsit p. CCXLIV. not. ea et manca sunt et falsa plurima, quamquam aliis quibusdam locis multo propius ad rei veritatem accessit. Scilicet in hoc saepe hominis subtile ingenium admiratus sum, quod ex repetita scholiorum lectione pleraque recte odoratus est, quae quidem etiamtum nescivit, etiamsi sciri licet. Sed hoc condonandum illi in magno multiplicique opere occupato et primum hos scholiastarum thesauros immensa opera excutienti. — In eo igitur quod longe pluribus quam decebat locis Aristarcheas lectiones aspernatus est, unum criseos Wolfianae errorem positum iudico. In aliis, ubi Alexandrinorum lectiones vel haud innotuerunt vel liberum esse debet indicium nostrum, ut in interpunctione, eo peccavit, quod sermonis Homerici leges et maxime periodorum struendarum rationes non satis cognitas habebat. In quo ipse plura correxisset, nisi post editionem anni 1804 et 1807 hoc totum negotium raro resumsisse videretur. Redigendus in memoriam non tam error commissus *α*, 130 quam erroris ab ipso profecta emendatio in Anal. litt. T. II.

Hic etiam uno nunc exemplo defungar. *Γ*, 400 notissimi versus sunt, quibus Helena a Venere ad mariti amores lectumque vocata Deae respondet:

δαιμονίη, τί με ταῦτα λιλαίεαι ἠπεροπεύειν;
ἦ πῇ με προτέρω πολίων εὐναιομενάων
ἄξεις ἢ Φρυγίης ἢ Μῃονίης ἐρατεινῆς,
εἴ τίς τοι καὶ κεῖθι φίλος μερόπων ἀνθρώπων;
οὕνεκα δὴ νῦν δῖον Ἀλέξανδρον Μενέλαος
νικήσας ἐθέλει στυγερὴν ἐμὲ οἴκαδ᾽ ἄγεσθαι,
τοὔνεκα δὴ νῦν δεῦρο δολοφρονέουσα παρέστης;
ἧσο παρ᾽ αὐτὸν ἰών. —

Primum non probo signa interrogationis, quibus deletis multo acerbior evadit ironia. (Od. *ζ*, 278 scrib. *ἧ-που* pro *ἦ*. *Ἠ-δή* irrisioni indicandae inservit *Φ*, 55. *E*, 422 et *H*, 26, qui locus item pulcrior interrogatione deleta. *ἦ μὲν δή Γ*, 430, quo loco veteres ad irrisionem non attendisse videntur). Sed quo maxime tendo, hoc est. Wolfiana interpunctio habet duo cola per *οὕνεκα-τοὔνεκα* coniuncta, quod Homericum esse nego. Is particula *οὕνεκα* ubique sic usus est, ut enuntiationi, cuius rationem continet, postponatur. Unus nunc est locus, qui ab hac poetae consuetudine recedit eandemque, quam hic Wolfius tulit, periodi formam exhibet, *N*, 727:

Ἕκτορ, ἀμήχανός ἐσσι παραῤῥητοῖσι πιθέσθαι.
οὕνεκά τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
τοὔνεκα καὶ βουλῇ ἐθέλεις περιΐδμεναι ἄλλων;

Sed ne hic quidem locus potest ita distingui, ne nulla cogente necessitate ab Homeri usu discedamus. Ergo scribe *πιθέσθαι*, — *ἔργα*. — *ἄλλων*. Cf. *Λ*, 21 *πεύθετο γὰρ Κύπρονδε μέγα κλέος, οὕνεκ᾽ Ἀχαιοὶ ἐς Τροίην*.

exposita sunt ea sive rem ipsam spectamus seu comprobandi rationem seu usum criticum omnium debent puncta ferre. Quod nunc sequitur huic annexum fortasse ab aliis aliter diiudicabitur. Cum *οὐτάσαι* non dicatur nisi de vulnere cominus illato videatur inde ductum substantivum *ὠτειλή* de eiusmodi tantum plagis dici posse. Et hic usus invenitur his locis: *E*, 870 (cf. 858). *Λ*, 266 (ubi Ariston. *ἡ διπλῆ ὅτι τὴν ἐκ χειρὸς πληγὴν ὠτειλὴν λέγει, παρὰ τὸ οὐτάσαι.* Cf. 252). *Ξ*, 518. *Π*, 862 (cf. 820). *P*, 297 (cf. 296). 86 (cf. 48). *Φ*, 122 (cf. 114). *κ*, 164 (cf. 158. 162). *τ*, 456 (cf. 449). *ω*, 188, quo loco dictum est
70 *συλληπτικῶς* (v. *χ*, 292. 307), ut *T*, 25. *Σ*, 351, ubi hoc ab Aristonico notatum. Attamen duo sunt loci ubi *ὠτειλή* dicitur de vulnere sagitta illato, *Δ*, 140 (cf. ad 157) et 149 (*αὐτίκα δ' ἔῤῥεεν αἷμα κελαινεφὲς ἐξ ὠτειλῆς* et *ὡς εἶδεν μέλαν αἷμα καταῤῥέον ἐξ ὠτειλῆς*), de Menelao Pandari sagitta icto*). Quod cum Aristarcho non videretur fieri posse, hos versus obelo notavit. Ad priorem locum annotatum est: *ἀθετεῖται ὅτι οὐκ ἂν λέγοι Ὅμηρος ὠτειλὴν τὸ ἐκ βολῆς τραῦμα*, ad alterum: *ἀθετεῖται πάλιν διὰ τὴν ὠτειλήν*. Et ut minus dubitemus de etymo non omiserunt animadvertere ad *Ξ*, 518 *κατ' οὐταμένην ὠτειλήν*) *ἡ διπλῆ ὅτι παρετυμολογεῖ τὴν ὠτειλὴν ἀπὸ τοῦ οὔτασε.* At dixi iam antea de hoc non unum omnium indicium fore: ego assensum sustineo: lectores reputent quid reliqui loci haud sane pauci valeant et quod in vocabulis *βολή*, *βέλος*, *πληγή* a *βάλλειν* et *πλήσσειν* ductis servatur possitne continuo ad *ὠτειλή* transferri, quod ab *οὐτάσαι* (hinc enim ortum esse

---

νήεσσιν ἀναπλεύσεσθαι ἔμελλον· τοὔνεκά οἱ τὸν δῶκε χαριζόμενος βασιλῆϊ. Simillima etiam constructio *A*, 94–96. Nostro loco post *ἀνθρώπων* comma sufficit, post *ἄγεσθαι* colon ponendum. Ceterum nec apud recentiores epicos *οὕνεκα-τοὔνεκα* me invenire memini. Addam quod in via est. *Z*, 333 interpungendum sic:

Ἕκτορ, ἐπεί με κατ' αἶσαν ἐνείκεσας οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν·
τοὔνεκά τοι ἐρέω. —

colo non commate posito post *αἶσαν*: ut in eadem constructione recte factum est *υ*, 229. Cf. *Γ*, 59. — *εἰ* — *τοὔνεκα* bis occurrit *A*, 291. *Υ*, 182 (v. Xenoph. Athen. 414. b). *ὅττι* — *τοὔνεκα* *ψ*, 116.

*) Idem Menelai vulnus *ἕλκος* dicitur 190, 217: quod de utroque vulnerum genere dicitur.

vix licebit dubitare) et forma et significatione paulo certe abest longius: sed hoc ne negligant, quod ad Aristarchum cognoscendum facit, quam modeste dixerit: *ὅτι οὐκ ἂν λέγοι Ὅμηρος* —

Non probamus hodie, quod aliquot locis *βέλος* acceptum est pro vulnere. *Θ*, 513 *ἀλλ' ὥς τις τούτων γε βέλος καὶ οἴκοθι πέσσῃ) ἡ διπλῆ ὅτι βέλος εἴρηκε τὸ τρῶμα ὁμωνύμως τῷ τιτρώσκοντι.* *Ξ*, 439 *βέλος δ' ἔτι θυμὸν ἐδάμνα) ὅτι βέλος τὸν βεβλημένον τόπον.* Nostrum est hoc ex veterum disciplina illustrare, quae declaratur his geminis exemplis. *Φ*, 502 *Λητὼ δὲ συναίνυτο καμπύλα τόξα, πεπτεῶτ' ἄλλυδις ἄλλα μετὰ στροφάλιγγι κονίης) ὅτι μέμιχε τὸν κατὰ τοῦ τόξου λόγον τῷ* 71
κατὰ τῶν βελῶν· καμπύλα μὲν γὰρ τὰ τόξα, πεπτεῶτα δ' ἄλλυδις ἄλλῃ τὰ βέλη· ὡς χοῖνιξ τὸ μετροῦν καὶ τὸ μετρούμενον (τ, 28) καὶ κοτύλη (ο, 312. ρ, 12) οὕτως καὶ τὰ βάλλοντα καὶ τὰ βαλλόμενα τόξα. *Ι*, 324 *ὅτι οἱ γλωσσογράφοι μάστακα τὴν ἀκρίδα, δέον μάσημα καὶ βρῶμα· ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὸ τὸ στόμα ὁμωνύμως, καθάπερ τὸ χοῖνιξ τὸ μέτρον καὶ τὸ μετρούμενον· „ἀλλ' Ὀδυσεὺς ἐπὶ μάστακα χερσὶ πίεζε“* (δ, 287). Sic igitur (hoc illi sibi volunt) *βέλος τὸ βάλλον καὶ τὸ βαλλόμενον* vel *τὸ τιτρῶσκον καὶ τὸ τιτρωσκόμενον.* — In illud *μετροῦν καὶ μετρούμενον* incides apud Plutarchum def. or. *ιβ' ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο δῆλον τὸ πολλάκις τὸ μετροῦν καὶ τὸ μετρούμενον τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι προσαγορεύεσθαι, κοτύλην καὶ χοίνικα καὶ ἀμφορέα καὶ μέδιμνον.* Quae simillime legimus apud Longinum proleg. Hephaest. p. 150. Lips. Invenitur *τὸ περιέχον καὶ περιεχόμενον,* e. g. Epim. Hom. 197, 32.

Unum restat in scholiis quod huc pertinet idque de Aristarcho quaerenti gratissimum. Admonet enim (quod ad testimonia de eo tradita recte diiudicanda permagni momenti est) optimas eius observationes a posterioribus grammaticis nonnunquam deflexas ac potius detortas esse. Nam cum Aristarchus observasset, *βάλλειν* dici tantummodo de eminus iacto missili, neque ideirco offenderetur isto, quo Homerus utitur, *σχεδόθεν βάλε,* inventus est qui ex illa rectissima observatione perverse contenderet *σχεδόθεν βάλεν* (videlicet contraria sibi) non coniungi

posse. Fuit is Seleucus, minime ignobilis grammaticus. v. Sch. V ad *Π*, 807. Inepte. *P*, 600 *ὁ γάρ ῥ' ἔβαλε σχεδὸν ἐλθών*. Quod hinc didicimus ipsos discipulos prave nonnunquam Aristarchi doctrinam interpretatos esse, eo utemur in proximo, quo iam festinat oratio.

§. 2. II. *βάλλειν τινά* non significat apud Homerum „petere aliquem“, sed „percutere.“

(Ea percussio quod aut eum vulnere est aut sine vulnere, inde modo dicitur significare *ἐπιτυγχάνειν* vel *πατάσσειν, παίειν*, modo *τιτρώσκειν*).

Omnem usum vocis *βάλλειν* quam difficile sit ex tanta lo-
72 eorum copia eruere ipse expertus sum. Quare statim dicam, ut res se habeat. Sic melius Aristarchi doctrina explicabitur. *βάλλειν τινά* id significat, quod Aristarchus docuit: sed eo non pertinent omnino ii loci ubi *βάλλειν* sibi adiunetum habet accusativum iaculi, e. g. *βάλλειν ἰόν;* pro hoc accusativo ponitur etiam dativus *βάλλειν ἰῷ*, et coniunctim *βάλλειν τινὰ ἰῷ*. Iam ubi nullo addito casu solum *βάλλειν* invenitur, nostrum est iudicare locis singulis sitne is accusativus, qui iaculum significat, animo supplendus, an is, quo homo iaculo ictus: quod in nonnullis in medio relinquetur*). Addam, ne quid desit, *ἕλκος βάλλειν* (*ἕλκος τό μιν βάλε Πάνδαρος ἰῷ E*, 795. *Π*, 511) dici, ut *ἕλκος τύπτειν* (*Ω*, 421)**). Iam ad Aristonici testimonia pergo. *Γ*, 368 *ἐκ δέ μοι ἔγχος ἠΐχθη παλάμηφιν ἐτώσιον οὐδ' ἔβαλόν μιν*) *ὅτι σαφῶς τὸ οὐδ' ἔβαλόν μιν ἀντὶ τοῦ οὐδὲ ἐπάταξα αὐτόν. Δ*, 117 *τὸ βάλλειν Ὅμηρος οὐκ ἐπὶ τοῦ ψιλῶς προέσθαι τίθησιν. E*, 17 *Τυδείδεω δ' ὑπὲρ ὦμον ἀριστερὸν ἤλυθ' ἀκωκὴ ἔγχεος οὐδ' ἔβαλ' αὐτόν*) *ἔβαλ' ἀντὶ τοῦ ἐπέτυχεν. E*, 52 *ἐσθλὸν θηρητῆρα, δίδαξε γὰρ Ἄρτεμις αὐτὴ βάλλειν ἄγρια πάντα*) *ὅτι σαφῶς τὸ βάλλειν ἀντὶ τοῦ τυγχάνειν. Θ*, 299 *πάντες* (*ὀϊστοὶ*) *δ' ἐν χροῒ πῆχθεν ἀρηϊθόων αἰζηῶν, τοῦτον δ' οὐ δύναμαι βαλέειν κύνα λυσσητῆρα*) *ὅτι ἀντὶ τοῦ παῖσαι καὶ*

*) Sic notissimum illud *βάλλ' οὕτως αἴ κέν τι φόως Δ. γένηαι* Vossius certe in ea editione, qua ego utor, vertit: Triff so fort. Alii malent: Wirf so fort.

**) *βάλλειν τραῦμα* Plat. rep. 408. A.

(l. τὸ) βαλεῖν. Ib. 301 ἦ ῥα καὶ ἄλλον ὀϊστὸν ἀπὸ νευρῆφιν ἴαλλεν Ἕκτορος ἀντικρύ, βαλέειν δέ ἑ ἵετο θυμῷ· καὶ τοῦ μέν ῥ' ἀφάμαρθ', ὁ δ' ἀμύμονα Γοργυθίωνα, υἱὸν ἐῢν Πριάμοιο, κατὰ στῆθος βάλεν ἰῷ) ἡ διπλῆ πρὸς τὸ βαλέειν. 313 loco simillimo: ἡ διπλῆ πρὸς τὸ βάλεν ἀντὶ τοῦ ἔπαισεν. Θ, 322 ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρί· βῆ δ' ἰθὺς Τεύκρου, βαλέειν δέ ἑ 73 θυμὸς ἀνώγει) βαλέειν ὅτι ἐπὶ τοῦ τρῶσαι (hoc nunc quidem tantum in cod. V, sed fluxit sine dubio ex cod. A). Λ, 350 προΐει δολιχόσκιον ἔγχος καὶ βάλεν, οὐδ' ἀφάμαρτε, τιτυσκόμενος κεφαλῆφιν, ἄκρην κὰκ κόρυθα) σημειοῦνταί τινες ὅτι οὕτως εἴρηται καὶ ἐπέτυχεν. Λ, 376 ὁ δὲ τόξου πῆχυν ἀνέλκεν, καὶ βάλεν, οὐδ' ἄρα μιν ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός, ταρσὸν δεξιτεροῖο ποδός) ἡ διπλῆ ὅτι τὸ βάλεν ἀντὶ τοῦ ἐπέτυχεν. Ο, 571 εἴ τινά που Τρώων ἐξάλμενος ἄνδρα βάλοισθα) ὅτι τὸ βαλεῖν προέμενόν ἐστιν ἐντυχεῖν (l. ἐπιτ.). Π, 25 βέβληται ἀντὶ τοῦ ἐκ βολῆς τέτρωται. Π, 481 τοῦ δ' οὐχ ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός, ἀλλ' ἔβαλ', ἔνθ' ἄρα τε φρένες ἔρχαται ἀμφ' ἁδινὸν κῆρ) ὅτι σαφῶς διὰ τοῦ ἔβαλε σημαίνει τὸ ἔτυχεν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ὅπου — Cf. Nicanor Π, 618 (ubi pro εἴ σε ἔβαλλον διεπερόνησα ἄν leg. εἴ σε διεπερόνησα). Hoc etiam apponi meretur, quod de ἐκηβόλος dicitur in cod. B ad Α, 14, ἑκηβόλου τοῦ ἕκαθεν ἐπιτυγχάνοντος· πλεῖστοι γὰρ ἕκαθεν βάλλουσιν ἀλλ' οὐ τυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ· „οὐκ ἔβαλες τὸν ξεῖνον“ (υ, 305) ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔτυχες· βάλλειν γὰρ κυρίως τὸ ἐπιτυγχάνειν.

Innumeri sunt loci, ubi vel praecedente προΐει, ἐφίει, ἀκόντισε βέλος et sim. consequitur καὶ βάλε vel tota sententia certissimum sit βάλλειν esse percutere. Hinc regula constat: et si quis forte occurrit locus per se non satis expressus, ex regula aliunde effecta, non pro arbitrio diiudicandus est. E. g. Σ, 534 (cf. ι, 55)

αὐτίκ' ἐφ' ἵππων
βάντες ἀερσιπόδων μετεκίαθον, αἶψα δ' ἵκοντο.
στησάμενοι δ' ἐμάχοντο μάχην ποταμοῖο παρ' ὄχθας,
βάλλον δ' ἀλλήλους χαλκήρεσιν ἐγχείῃσιν·
ἐν δ' Ἔρις, ἐν δὲ Κυδοιμὸς ὁμίλεον —

Hoc loco per se spectato verbo βάλλειν etiam significationem

71 petendi convenire quis negaverit? Attamen altera significatio plurimis locis probata ne dicam melius (quamquam acriter intuenti sic visum est) certe aeque bene convenit: et hoc unice poetam voluisse statuendum est. Sic nisi agimus, ut egit Aristarchus, pro certa firmaque interpretatione indocta evadit fluctuatio: quod in Homero nondum satis cavimus. *H*, 358 hos versus legimus:

Αἴας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' Ἕκτορι χαλκοκορυστῇ
ἵετ' ἀκοντίσσαι· ὁ δὲ ἰδρείῃ πολέμοιο,
ἀσπίδι ταυρείῃ κεκαλυμμένος εὐρέας ὤμους,
σκέπτετ' ὀϊστῶν τε ῥοῖζον καὶ δοῦπον ἀκόντων.

Quos ita vertit Vossius:

Aias der grössere strebte den erzumschimmerten Hektor
Stets mit dem Speer zu erreichen —

Quod speciosum sed falsum est. Etenim *ἀκοντίζειν* ubique significat apud Homerum „petere". Ergo hic potius loci sensus est: „immer war sein Sinn darauf gerichtet nach Hektor zu werfen". De loco specioso, qui est *H*, 242 si intellexero dubitationes esse, in posterum explicabo accuratius.

Locos eos, ubi accusativus verbo non additus, fortasse non omnes recte accepit Aristarchus. *Γ*, 76 hi versus sunt:

ὣς ἔφαθ'· Ἕκτωρ δ' αὖτ' ἐχάρη μέγα μῦθον ἀκούσας,
καί ῥ' ἐς μέσσον ἰὼν Τρώων ἀνέεργε φάλαγγας,
μέσσου δουρὸς ἑλών· τοὶ δ' ἱδρύνθησαν ἅπαντες.
τῷ δ' ἐπετοξάζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί
ἰοῖσίν τε τιτυσκόμενοι λάεσσί τ' ἔβαλλον.

Hic Aristonicus: *ἡ διπλῆ ὅτι Ὅμηρος τὸ βάλλειν ἐπὶ τοῦ τιτρώσκειν τίθησι· νῦν δὲ ἔμφασιν ἔχει.* Hoc interpretor: „hoc vero loco speciem habet, hic locus speciosus est" ut *B*, 809, *Z*, 169. *B*, 299. et verb. *ἐμφαίνειν* *E*, 875. Dolemus hic manca esse scholia. Censuit fortasse Aristarchus hunc locum sic construendum esse *τῷ δ' ἐπετοξάζοντο ἔβαλλόν τε ἰοῖσι λάεσσί τε*
75 *τιτυσκόμενοι*, quo facilius ad supplendum accusativum *αὐτόν* ducebatur. Nos illam constructionem veriorem ducimus, ad quam legentes promtiores sumus quaeque propter duplex *τε* aequabiliter positum concinnior videtur, *τῷ δ' ἐπετοξάζοντο*,

ἰοῖσί τε τιτυσκόμενοι λάεσσί τε βάλλοντες. Sed pro altero participio transiit ad verbum finitum, ut *Y*, 48:

αὖε δ' Ἀθήνη,
στᾶσ' ὁτὲ μὲν παρὰ τάφρον ὀρυκτὴν τείχεος ἐκτός,
ἄλλοτ' ἐπ' ἀκτάων ἐριδούπων μακρὸν ἄϋτει.

K, 388. *E*, 145. *ρ*, 66. *ο*, 6. *ψ*, 351. v. Fritzsche quaest. Luc. p. 112. Quod sic vocabuli *ἐπετοξάζοντο* altero versu latius patet significatio, hoc utrum scrupulum iniiciat, an hanc interpretationem commendet?

Monui supra hac parte disputationis nobis usui fore, quod certissimo exemplo probabamus, Aristarchi observationes nonnunquam deflexas esse a discipulis. Hoc iudico factum esse ab Aristonico ad *Δ*, 117

(αὐτὰρ ὁ σύλα πῶμα φαρέτρης, ἐκ δ' ἕλετ' ἰόν),
ἀβλῆτα, πτερόεντα, μελαινέων ἕρμ' ὀδυνάων.

Ibi Aristonicus: *ἀβλῆτα* cet. *ἀθετεῖται ὅτι νῦν ἁπλῶς ἄβλητον καὶ μηδέ ποτε βεβλημένον καὶ ἀφειμένον, οὐχ Ὁμηρικῶς. τὸ γὰρ βάλλειν Ὅμηρος οὐκ ἐπὶ τοῦ ψιλῶς προίεσθαι τίθησιν.* At si dicitur *ἰὸν βάλλειν* (*υ*, 62. *χαλκὸν β. E*, 317), recte dicitur *ἰὸς ἀβλής.* Illud vero dici, quomodo fugere potuerit eum, qui primus usum vocabuli animadvertit quique vel ad observandum usum vel ad comprobandum singulis locis attendebat, quo diplen apponeret, ego non video. Aut non fecit observationem aut recte fecit. Ergo, ni fallor, sic statuemus. Apposuerat Aristarchus versui obelum. Sed in commentariis signorum causas non omnibus locis omnes apposuerat, partim quod ipsa nota in rebus saepius monitis pro commentario esset, partim quod in isto more singulos quosque versus notandi non triginta volumina 76
(quae nunc sufficere putat Wolfius), sed vix ducenta commentario Homerico suffecissent. Compensavit hoc aliquo modo, quod non semel sed saepius Commentarios Homericos edidit. Si quis igitur sectatorum signa eius illustrare vellet (ut Aristonicus), nisi omnes Commentarios adhibuit poterat aliquid nescire vel scripto ab eo traditum. Sed ubi Aristarchi manus deficeret ipsi ex disciplina sententiam eius supplebant: in quo errori obnoxios fuisse nisi exemplis constaret res ipsa doceret. Sic

illum versum, de quo loquimur, Aristarcho suspectum fuisse puto eo argumento, quod apud Apollonium est, lex. Hom. s. ἕρμα . . . . ἐπὶ δὲ τοῦ μελαινέων ἕρμ' ὀδυνάων ὁ μὲν Ἀρίσταρχος ἀθετεῖ τὸν στίχον λέγων· οἷον γάρ φησι (l. τὸν στίχον· γελοῖον γάρ φ.) ἔρεισμα τῶν ὀδυνῶν λέγεσθαι, ἔπαινον γὰρ οὐκ ἔχει τοῦ δυναμένου ὀδυνῆσαι. Quod quidem argumentum et ipsum Aristonicus non praetermisit, sed illud alterum de ἀβλής de suo addidit, quippe qui disciplina teneret: τὸ βάλλειν Ὅμηρος οὐκ ἐπὶ τοῦ ψιλῶς προέσθαι τίθησι, vel τὸ βάλλειν προέμενόν ἐστιν ἐπιτυχεῖν. quod ille falso interpretatus est eique loco adhibuit, quo non pertineret.

§. 3. III. Duplex vocabuli βάλλειν perf. pass. est, βέβλημαι et βεβόλημαι: illo de corpore, hoc de animo laeso Homerus utitur. *I*, 3 πένθεϊ δ' ἀτλήτῳ βεβολήατο πάντες ἄριστοι) ἡ διπλῆ ὅτι ἔνιοι βεβλήατο· καὶ Ζηνόδοτος οὕτως· ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ ψυχὴν τρώσεως καὶ ἀλγηδόνος ἀεὶ τοῦτο τάττει, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ σῶμα πληγῆς οὐκέτι οὕτως. Sex modo versibus interpositis exemplum est, quod rem confirmet: Ἀτρείδης δ' ἄχεϊ μεγάλῳ βεβολημένος ἦτορ) ἡ διπλῆ ὅτι πάλιν τὸ βεβολημένος διὰ τοῦ ο ἐπὶ ψυχῆς.

77 §. 4. Nondum solvi nomen meum. Supra (§. 1. p. 54) ostenderam me probaturum, *Π*, 467 Aristarcheam lectionem non fuisse ὁ δὲ Πήδασον ἤλασεν ἵππον. Didymus, qui hanc lectionem in Philemonis editione se invenisse ait, eo probare vult certe hoc loco lectionem fluctuasse. Deinde suum addit iudicium, non improbabilem videri hanc lectionem, quippe cum ἐλαύνειν sit ubi de vulnere eminus inflicto inveniatur. At Aristarchus docuerat ἐλαύνειν sic non dici, sed cum οὐτάσαι, τύψαι, πλῆξαι eodem loco habendum esse. Hoc Aristarchi praeceptum ignorasse Didymum ne putes: sed visus est sibi quosdam locos legisse, quo illud praeceptum perverteretur. Unum ipse attulit, *P*, 517:

ἦ ῥα καὶ ἀμπεπαλὼν προΐει δολιχόσκιον ἔγχος,
καὶ βάλεν Ἀρήτοιο κατ' ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην·
ἡ δ' οὐκ ἔγχος ἔρυτο, διὰ πρὸ δὲ εἴσατο χαλκός·
νειαίρῃ δ' ἐν γαστρὶ διὰ ζωστῆρος ἔλασσεν.

Qui locus quod Didymus voluit non probat, nec est ullus, qui
verissimum Aristarchi praeceptum infirmet. *ἐλαύνειν τινά* nun-
quam aliter dicitur nisi gladio, securi, sim. *τὸν ἔλασ' ὦμον
φασγάνῳ ἀΐξας E*, 80. *ξίφει ἤλασε κόρσην N*, 576. *αὐχένα μέσ-
σον ἔλασσεν φασγάνῳ ἀΐξας K*, 455. *Ἄντιφον αὖ παρὰ οὖς
ἔλασε ξίφει Λ*, 109. Item *N*, 616 (securi). *N*, 614. *Π*, 338. *Ξ*,
497. *Y*, 475. *X*, 326. *χ*, 328. *χ*, 97. *οὐλήν, τήν ποτέ μιν σῦς
ἤλασε λευκῷ ὀδόντι τ*, 393. *φ*, 219. *ψ*, 74. *ω*, 332. *τ*, 449. 465. —
Cf. *ρ*, 278 *μή τίς σ' ἔκτοσθε νοήσας ἢ βάλῃ ἢ ἐλάσῃ*, cui
respondet 283 *οὐ γάρ τι πληγέων ἀδαήμων οὐδὲ βολάων*. Hoc
igitur docuit, neque vero eo pertinent illi loci, qui Didymo im-
posuerunt, quibus (sive mittuntur tela sive prope figuntur) di-
ctum est *ἐλαύνειν χαλκόν, ὀϊστόν*, sim. *ἐν* vel, quod saepius occur-
rit, *διά* et *διαπρό*, e. g. *ἦ ῥα, καὶ ἐν δεινῷ σάκεϊ ἔλασ' ὄβριμον
ἔγχος Y*, 259. 269. *μεταφρένῳ ἐν δόρυ πῆξεν ὤμων μεσσηγύς,
διὰ δὲ στήθεσφιν ἔλασσεν E*, 40. *Λ*, 448. cf. *X*, 284. *ὀϊστὸς* 78
ὤμῳ ἐνὶ στιβαρῷ ἠλήλατο E, 400 cet. En tertium exemplum
verissimae observationis Aristarcheae ab discipulis detortae.
Sed paene oblitus eram praecepti Aristarchei testem ciere.
Ariston. ad *Λ*, 68 (*ὄγμον ἐλαύνωσι*)· *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἐλαύνωσι
τύπτωσι καὶ τίθησιν ἐπὶ τῆς ἐκ χειρὸς πληγῆς τὸ ἐλάσαι*. Cf.
Apollon. lex. H. *ἐλαύνωσι θερίζωσι· ἡ γὰρ ἐκ χειρὸς τύψις
ἔλασις μεταφορικῶς. ἐλάσαι γὰρ τὸ ἐκ χειρὸς τύψαι*. Suid.
ἐλαύνουσιν αἰτιατικῇ· ὄγμον ἐλαύνουσι· τύπτουσι· τιθεῖσι (l.
τίθησιν) *ἐπὶ τῆς ἐκ χειρὸς πληγῆς τὸ ἐλάσαι Ὅμηρος*. cf. schol.
ε, 132, ubi iam certissimis vestigiis Aristarcheos agnosces. Vera
observatio, quamquam male adhibuisse videtur ad *ὄγμον ἐλαύνειν*,
iam eam ob causam (nam de significatione voc. *ὄγμος* nunc
non quaeram)*), quod non dici potest *τύπτειν στάχυας*, sed re-
quiritur cui caedendi, et decidendi notio subiecta sit. — Co-
gnoverat etiam ex illa observatione Aristarchus solum recte scribi
ε, 132 et *η*, 250 *Ζεὺς ἔλσας ἐκέασσε μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ*, non,
quod Zenodotus tenuerat, *ἐλάσας*. v. scholia ad locum priorem.

---

*) Herm. de dram. com. sat. Op. I. p. 56. Voss. ad hymn. Dem. 454 et ad Arat. 748. Franke ad hymn. l. l. et quae nuper dedit in eius libri censura Spitznerus.

§. 5. Quod quidam philosophorum de genere humano dixerunt, quo propius ab origine sua abfuerit, eo integrius fuisse, id de vocabulis verissimum est. Ille, qui apud Homerum in plurimis valet, suis certisque finibus descriptus usus nec a tragicis lyricisve nec ab epicis vel antiquioribus vel quos Homeri imitatores dicere solemus Alexandrinis servari solet. Factum idem in iis vocibus, de quibus modo exposuimus. Eurip. Hippol. 684:

Ζεύς σ᾽ ὁ γεννήτωρ ἐμὸς
πρόῤῥιζον ἐκτρίψειεν οὐτάσας πυρί.

Ubi Schol. *οἱ νεώτεροι οὐκ ἴσασι τὴν διαφορὰν τοῦ οὐτάσαι καὶ βαλεῖν· Ὅμηρος δὲ οὐτάσαι μὲν τὸ ἐκ χειρὸς καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τρῶσαι, βαλεῖν δὲ τὸ πόῤῥωθεν* (v. Clark. ad *P*, 86:
79 qui ad hanc rem attenderat etiam *Δ*, 525. 540). Idem Eurip. Herc. F. 194 *τυφλοῖς ὁρῶντας οὐτάσας τοξεύμασιν.* — Aeschylus *πληγέντ᾽ ἀτράκτῳ τοξικῷ τὸν αἰετόν* fragm. Myrmid. p. 81 Sch.*) *βέλος* de gladio Eur. El. 1141. Ar. Acharn. 326. — Pindarus *ἄκοντι ἔλασε σκοπόν* Ol. X, 85. (Homerus ut decet *σκοπὸν ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνήρ* *χ*, 6). Nonn. XXI, 9 *αὐτὰρ ὁ θαρσήεις ἐπεμάρνατο μείζονι πέτρῃ τρηχαλέῃ, καὶ στέρνα βοώπιδος ἤλασε Νύμφης.* — Apollon. Rh. IV, 597 *τυπεὶς κεραυνῷ*, et II, 1046 *ἧκεν ἐπ᾽ οἰωνὸν ταχινὸν βέλος, αὐτὰρ ἔπειτα πλῆξεν*, idem III, 1310 *βεβολημένος* pro *τετυμμένος*. Oppian. Hal. *B*, 373. 473 *οὐτάζει βελέεσσι*, item *οὔτασται* cum *βέλος* coniunctum *Δ*, 522.**). *B*, 522 *καὶ γάρ τοι καὶ βουσὶν ἀνάρσιος εὖτε πελάσσῃ οἶστρος, ἐνιχρίμψῃ δὲ βέλος λαγόνεσσιν ἀραιαῖς.* Cyn. *B*, 468 *πικρὰ βέλεμνα* orygis cornua***). Sic haec Oppianus

*) Memorabile est, *πλήσσειν*, cuius constans apud Homerum usus est de vulneribus et plagis prope inflictis, de solo fulmine aliter dici (*πλ. κεραυνῷ* *Θ*, 455. *O*, 117. *μ*, 416. *ξ*, 306. — *Βέλος* pro gladio ap. Soph. Trach. 885 ex vulgari interpretatione. Sed Hermannus haec alio modo adornavit.

**) *ὠτειλή* Hyacinthi vulnus Bion VII, 4.

***) *ὀξυβελής* est ap. Hom. *Δ*, 125 *ἆλτο δ᾽ ὀιστὸς ὀξυβελής*, quod Meiringius in Commentatione de subst. copul. ap. Hom. p. 12 recte explicat *ὀξὺ βέλος ὤν*. Quod transferri potest ad *πόθος ὀξυβελής* Halieut. *Δ*, 41. Sic explicuerim quod apud eundem scriptorem legimus *Δ*, 105 *νίκης γλυκίδωρον κράτος*, i. e. *νίκης κράτος γλυκὺ δῶρον ὄν*. Sed. ib. *B*, 346 *αἶψα δὲ*

perturbare sibi non minus quam tragicis licere putavit, haud
ignarus ille prisci sermonis proprietatis. *E*, 260 *ἄγχι δὲ θῆρα*
βάλλουσ᾽, οὐτάζουσι. — Quint. Sm. *Α*, 271 *καί ῥ᾽ ἔβαλε Σθενέ-* 80
λοιο κατάντιον οὐδ᾽ ἄρα τόν γε οὔτασε. Item *Γ*, 62. *Η*, 117.
Ι, 275 (cf. 240). Apud eundem legimus *πλήξας χερμαδίῳ Η*,
94 et *πληγαί* de iactis lapidibus *ΙΑ*, 120. Nec illud Homeri-
cum: *θείνουσι σιδηρείῃσι βολῇσι* Opp. Hal. *Ε*, 401. Etenim
hoc etiam verbum *θείνειν* certum apud poetam usum habet in
gladio aliisque prope laedentibus. Ex Quinto praeterea enotavi
quod videtur apponendum esse. Scil. illae breviores formae
βλήεται, βλῆτο, βλῆσθαι, βλήμενος in Homericis non inveniuntur
nisi si quis percussus dicitur *βέλει*, quodcunque est: sed Quin-
tus dixit *βλήμενος ἐν κονίῃσι Γ*, 316. *Ε*, 184. *ς*', 456. *βλήμενος*
ἐκ δίφροιο I, 139. Denique *βεβλῆσθαι* et *βεβολῆσθαι* promi-
scue dici a recentioribus, iam Lobeckio observatum ad Phryn.
p. 589. (*βλήμενος ἄλγεσι θυμόν* Qu. Sm. *Ε*, 461: contra Apollo-
nius ausus erat I, 262 merum et nudum *βεβολημένη* dicere pro
λύπῃ βλαβεῖσα, δυσθυμοῦσα, ut scholiastae paraphrasi utar:
μήτηρ ἀμφ᾽ αὐτὸν βεβολημένη). Dixit de eadem re Buttmannus
ad Arat. 492, qui si Aristarchi, si Lobeckii memor fuisset, for-
tasse facilius quid doceat intelligeremus. —

Haec poeticae dictionis discrimina cognoscere utilissimum:
et velim quidquid ab Homero posteriorum poetarum oratio in
vocabulorum usu differt aliquando ita in unum colligi, ut in
Attici vulgarisque sermonis discrepantia a veteribus factum est:
nos tamen haec ideo hoc loco perlustramus, quod quasi pro
Aristarcheae operae complemento sunt, qui nec Alexandrinos
sicubi ab Homero desciverant notare praetermisit (ut in Calli- 81
macho fecit, v. sch. *Ξ*, 499). Deinde hinc intelligimus, ad Ari-

---

νῶτα καρύβου ὀξυβελῆ περιβάλλεται ἀμφιχυθεῖσα nec illa explicatio valet nec ex Homerici sermonis lege haec *βέλη* sunt. Cf. Empedocles v. 234 *αὐτὰρ ἐχίνοις ὀξυβελεῖς χαῖται νώτοις ἐπιπεφρίκασι* (Hal. *Β*, 225 *ὀξυβελεῖς ἐχῖνοι*). *νώτοισιν ὀξυβελέσσι* Cyneg. *Γ*, 399 pro eo, quod nunc legimus,

θοὰς ἔφριξεν ἐθείρας (sc. hystrix)
καί τ᾽ ὀπίσω νώτοισιν ἀκαχμένον ὠκυπέτησιν·
ἰθὺς ἀκοντίζει μαλερὸν βέλος —

coniicit et defendit Lobeckius Ai. p. 270. paralip. p. 266.

starcheam doctrinam epicos cursum suum dirigendum esse non censuisse. Quod in grammaticis et orthographicis docte sollerterque demonstravit Gerhard. lect. Apoll. p. 91—97. Idem in vocabulorum significationibus apparet. Nec mirum. Non est quod haec istos vel ignorasse vel improbasse putemus, sed Homericos esse noluisse*). Quid censes? nescivisse Quintum Smyrnaeum, equites pugnantes ab Homero non induci? At ipse in id carmen induxit. quod nisi istorum morem cognoveris Homeri imaginem prae ceteris referre exspectaveris. v. *Θ*, 186. *I*, 2. *IΔ*, 184. Cf. equitum certamen in ludis funebribus *Δ*, 545. Nescivisse eundem, apud Homerum ambrosiam cibum esse Deorum non potum? Attamen ipse nihil dubitavit scribere, *Δ*, 139 *Νύμφαι ἀμβροσίην ἐκέραιρον ἐνὶ χρυσέοισι κυπέλλοις.* Tryphiodorus ad visenda Graecorum castra Priamum cum senioribus facit mulis vehi, 241

οἱ δὲ θοῆς οὐρῆας ὑποζεύξαντες ἀπήναις
ἐκ πόλιος κατέβαινον ἅμα Πριάμῳ βασιλῆϊ
ἄλλοι δημογέροντες.

Sed apud Homerum mulis curru iunctis non utuntur nisi ad vehenda onera. Quod Tryphiodorum ignorasse eo minus credere decet, cum de Priamo vehiculo urbe egresso scribens non posset non meminisse simillimi loci Homerici *Ω*, 324, quo ipso loco Priamum equos agere videmus, plaustro contra, quo dona portantur, subiunctos mulos. Sed Tryphiodorus posterioris, imo sui aevi morem expressit (v. Scheffer c. VIII.). Aetatem qui-
82 dem suam illi epici tam non dissimularunt, ut Quintus similitudinem a bestiariis sumserit, ϛ', 532. Alexandrini cum epica carmina condere aggrederentur non id egerunt, ut ubi Homerus vel fabulas vel mores et instituta vel dicendi artificia vel sermonem Graecum reliquisset, ibi et ipsi pedem sisterent itaque illum exprimerent quasi aliquis Iliadi proximus rhapsodus qui nullum aliud haberet exemplum. Sed ut saeculis superioribus poesis Graeca per gradus progressa est, nunc per aliquod tempus in imita-

*) De Alexandrinorum imitatione Homeri dixere Naekius Choer. VIII. IX., Gerhardus lect. Apoll. c. VI, Weichertus de Apollonio p. 37, Loebe spec. quaest. crit. p. 2.

tione consistens, nunc commutato partim audientium desiderio partim converso litterarum statu partim ingeniosum propter vel certe audacem novatorem novos colores assumens, sic Alexandrina poesis usa est iis, quae saecula ante paraverant; quorum illa non tantum imitatrix sed amplificatrix et novatrix esse voluit: quod nisi ita esset, non haberemus huius poesis epicae historiam suis aetatibus et terminis descriptam. Et noluerunt grammatici esse sed poetae. Ad imitandum vero Homerus iis cum aliis poetis multis uno eodemque loco erat, nisi quod Homerica et ad memoriam promtissima et omnis Graecorum poesis per viscera serpentia etiam ultro scribentium stilum subibant saepius: velut hodie fere qui scribunt idyllia Vossianis frustulis apparent. Quamquam Alexandrini haec ipsa decliuassent studiosius, nisi in antiquiorum poetarum locis vel exprimendis vel adumbrandis Graecorum ingenium etiam antiquitus aliquid sive doctrinae sive illecebrae quaesivisset*). His momentis constat eorum imitatio: attamen sui iuris suaeque aetatis et voluerunt esse 83
et erant. Homericis vocabulis (ad haec ut me referam), Homerica

*) Boeckh. tragg. Gr. c. XX. — Dixi, universe hos poetas non alio modo imitatos esse Homerum quam alios antiquorum. Nam si quid ex carminibus aequalium transtulerunt, ut ipse quaedam Apollonius a Callimacho (v. Gerhardium et Naekium de Hecale), Virgilius honoris causa ab Gallo (Voss. ad Eclog. II.), id minus ad rem nostram pertinet. Illa igitur imitatio duplex est, una stricta, quae etiam integros versus transsumit; ut alii ab Homero, sic Apollonius ex Eumelo (v. Weichert p. 206) et Latini poetae versus Ennianos. Altera est, quae acumen doctrinamque quaerit in exemplari deflectendo, non ut lateat imitatio sed ut pateat, quale est illud Oppiani Hal. Γ, 147

τοὔνεκα τῇσιν ἐχαλκεύσανθ᾽ ἁλιῆες
καυλὸν ἐπ᾽ ἀγκίστρῳ δολιχώτερον, ἄρχος ὀδόντων.

Cui generi non putaverim absimile fuisse, quod Aeschylus dixit *ἠριγένεια λέαινα* (Hes.). Similia quaedam sunt in iis, quae Gerhardus recensuit p. 84 sqq. Nam si quis pro Homerico *πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων* dicit *τρίβον ἀνθρώπων ἀλεείνει* (p. 88), is non celare studet imitationem, sed dum ita exprimit exemplar, ut necessario agnoscatur, simul suam quandam venditat copiam. Quod illis haud raro contrario cessisse et pro ubertate apparere inopiam, imo adamasse hoc genus, quod tamen prae novis inventis facilius est, nec abnuo nec sententiae meae adversatur. Sed eodem genere imitationis extra Homerica quoque usi sunt, ut ex multis ad Apollonii exemplar factis, quae Gerhardus ex Dionysio aliisque proposuit, intelligere licet.

vocabulorum significatione et structura non contenti longorum saeculorum remotarumque regionum thesauros recludere et ipsi condere nova et deflectere et laxare antiqua, ut sicut ante gliscentibus aetatibus poetici sermonis fines prolati sunt, item per hos extremos Graeci carminis molitores factum esse inveniatur. Sed his et imitandi et novandi institutis utrum elegantiae veritatisque se finibus continuerint an secreta carminum genera et dialectorum discrimina extra modum et ad molestiam usque turbaverint, nova exoritur quaestio, ardua et multis partibus paene inaccessa. Ego hic pedem figo, quo me partes vocabant meae. Etenim rationes delineandae erant, cur ad recentiorum epicorum officinas Aristarchea doctrina aditum non habuerit nec habuisse consentaneum sit. —

Nunc ad reliquas verborum interpretationes pergimus.

C. III.

Ὧδε

semper apud poetam significat „sic“; nunquam „huc“ vel „hic“.

84 Apollon. lex. Hom. 872 *ὧδε· κατὰ Ἀρίσταρχον οὐδέποτε συνήθως ἡμῖν κεῖται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ οὕτως τάσσεται·*

ὧδε δέ τις εἴπεσκεν ἰδὼν ἐς πλησίον ἄλλον·

ἐπὶ δὲ τοῦ Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε (Σ, 392) *οὕτως ἀκούει· πρόσελθε οὕτως ὡς ἔχεις, ἐκ προχείρου, μηδὲν ἀναβαλλόμενος.* Quae eadem leguntur schol. A ad *B*, 271. Praeterea testatur Apollon. Dysc. adv. p. 590, 24. *ἔχοι δ' ἂν ἐπίστασιν καὶ τὸ ὧδε συνήθως μὲν τὴν εἰς τόπον σχέσιν δηλοῦν, ἐν δὲ τοῖς Ὁμηρικοῖς, ὡς Ἀριστάρχῳ δοκεῖ, ἐν τῷ καθόλου μὴ τοπικῆς ἔχεσθαι σχέσεως, τῆς δὲ κατὰ ποιότητα.* Cf. p. 616, 26. Notam ad eam rem indicandam appositam explicat Aristonicus *Γ*, 297 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ὧδε οὐδέποτε τοπικῶς καθάπερ ἡμεῖς*

λέγει, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ οὕτως τοῦτο παραλαμβάνει. Item *O*, 513. Et *Σ*, 392 ad illud ipsum *πρόμολ' ὧδε: ὅτι τὸ ὧδε οὕτως ὡς ἔχεις, οὐδὲν ὑπερθέμενος· καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ „ἀμφίπολοι στῆθ' οὕτω;"* denique *M*, 346 *ἡ διπλῆ περιεστιγμένη πρὸς Ζηνόδοτον ὅτι ἔοικεν ἐξειληφέναι τὸ ὧδε τοπικῶς. ἑξῆς γὰρ γράφει* (v. 359) *„κεῖσε γὰρ ἔβρισαν"**) *ἔστι δὲ ἀντὶ τοῦ οὕτω.* Haec Aristarchi observatio oppugnatorem nacta est Buttmannum, Gramm. Gr. II. p. 285. Confirmat enim quosdam esse locos Homericos, quibus localis particulae significatio explorata sit, *Σ*, 392 *πρόμολ' ὧδε*, *α*, 182 *νῦν δ' ὧδε ξὺν νηῒ κατήλυθον*, *ρ*, 544 *τὸν* 85 *ξεῖνον ἐναντίον ὧδε κάλεσσον*, et si recte aestimes etiam *M*, 346 *ὧδε γὰρ ἔβρισαν Δαναοί* et *β*, 28 *νῦν δὲ τίς ὧδ' ἤγειρε;* Sed his missis, quae tum demum poterunt recte aestimari ubi quae explorata dicuntur pertentaverimus, tres istos locos speculemur. Hic primum dicam etiamsi ex centum et viginti duobus locis (tot Seberus enumerat**)) tres essent, quibus localis significatio firme inhaereret, tamen plerisque Aristarchi observationem probabilem visuram et de tribus locis mirabiliter in diversum declinantibus quaerendum. Deinde si Aristarchus contrarium tueri voluisset haud paulo diligentius negotio suscepto provisurum fuisse quam illos, qui cum isto subtilissimo et assiduo observatore nonnunquam quasi cum puero egerunt, quem docere vel dedocere ludus sit. Neque enim talia neglexisset, qualia sunt *O*, 513 vel *K*, 91 vel *Ω*, 780. Denique hanc esse boni et subtilis interpretis virtutem non speciosis quibusdam locis falli, sed his ipsis firma interpretationis fulcimenta ex manifesto scriptoris usu quaerere. Quid putas Buttmannum dicturum fuisse, si *ρ*, 447 pro

στῆθ' οὕτως ἐς μέσσον

poetae canere libuisset *νῦν στῆθ' ὧδ' ἐς μέσσον*? Scilicet exploratum esse hoc loco particulam *ὧδε* significare — *τοπικῶς*.

---

*) Sic scripsi quamquam legitur in scholiis: *ἑξῆς γὰρ γράφει „εἰ δέ σφιν καὶ κεῖθι"* (348). Sed primum Zenod. non scripsit *καὶ κεῖθι* sed *κἀκεῖσε* (sch. 348): quod ipsum imperitam, quae haec polluit, manum prodit: deinde quod Aristonicus dicit non sequitur ex v. 348, sed ex 359.

**) Uno quo nunc est *ὧδ'* Aristarchi lectio est *ὦκ'*, *Ξ*, 289.

Tu et hunc locum animadverte et ζ, 218 *ἀμφίπολοι, στῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν* et *Φ*, 184 *κεῖσ' οὕτω*, et *η*, 30 *ἀλλ' ἴθι σιγῇ τοῖον**), et intelliges qualis, quam frequens et pulcher harum particularum usus cum imperativis sit et quam acriter castigan-
86 dus esset Aristarchus, nisi ex his facillimum transitum invenisset, ut recte intelligeret haec: *Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε* (quod cum *αὔτως* comparans cum veteribus explicat Hermannus Op. I p. 340) et *τὸν ξεῖνον ἐναντίον ὧδε κάλεσσον*. Utrumque recte cepit Nitzsch. ad Od. *α*, 182. Et *α*, 182, item *β*, 28, quod scholia et consentiens iis Apollon. synt. p. 72 afferunt „*οὕτως ὡς ὁρᾷς*“ et priore loco „*οὕτως ὡς ὁρᾷς, ὡς ἰδιώτης, οὐχ ὡς ἐπέβαλλε βασιλεῖ*“ hoc ita satisfacit (modo ne obliviscare in his subtilibus linguarum elegantiis paululum necessario claudicare paraphrasin) ut non videam, cur his duobus locis Nitzschius particulae novam significationem affinxerit.

Sed Vossium quomodo refellam, indefessi laboris virum, cuius nomen omnibus Homeri studiosis verecundiam iniicere debet? Is (ad hymn. Cer. 116) confirmat in illo *στῆθ' οὕτως ἐς μέσσον* particulam *οὕτως* significationem localem habere! Demitto auriculas!

Probavit Aristarchi observationem, qua nihil esse potest certius, Nitzschius: nec Passovius quidquam dubitavit: itidem a veteribus sexcenties res inculcatur, v. praeter Eustathium schol. *B*, 258. *N*, 326. *K*, 91. *α*, 182. *β*, 111. *γ*, 125. Illud *πρόμολ' ὧδε* Paraphrasta Bekkeri reddidit *πρόελθε οὕτως***). — Denuo dicendi necessitatem nobis imponit Bekkerus. Quod faciemus in Epimetris.

*) Apollon. Rh. I, 1290 *ἧσ' αὔτως εὔκηλος*. II, 617 *μηκέτι δείδιθι τοῖον*.

**) Apud Atticos quoque est ubi *ὧδε* vim suam abiiciat et ita dicatur ut *οὕτως* „sic temere.“ Plat. Soph. 217. E. *τῷ γὰρ ὄντι τὸ νῦν ῥηθὲν οὐχ ὅσον ὧδε ἐρωτηθὲν ἐλπίσειεν ἂν αὐτὸ εἶναί τις, ἀλλὰ τυγχάνει λόγου παμμήκους ὄν*.

Πόνος et *πονεῖν*

nunquam doloris significationem habet sed laboris.

(Graecis vocabulis Aristonicus utitur *ἀλγηδών* et contra *ἔργον* et *ἐνεργεῖν*. Recentiores eandem rem tangentes pro eo dicunt nonnunquam *κακοπαθεῖν* et *κακοπάθεια*, quod idem est. 87
Sch. Apollon. IV, 1453 *γειομόροι μύρμηκες· οἱ περὶ τὴν γῆν κακοπαθοῦντες*).

Res per diplen notata *B*, 291. *E*, 667. *H*, 319. *K*, 116. 164. *Σ*, 413. *X*, 11. *Ψ*, 245. Hunc Homericum usum significat schol. Soph. Ai. 866, cum dicit: *πόνος πόνῳ πόνον φέρει*) ἔστι τὸ μὲν πόνος πόνῳ ἀρχαϊκὸν ὡς ἔργον ἐπ' ἔργῳ. τὸ δὲ δεύτερον πόνον κοινῶς οἷον κάματον.*

Nec hic substiterat Aristarchus, sed annotavit praeterea, praecipue dici de labore bellico (*πολεμικὸν ἔργον*), v. ad *Z*, 77. *N*, 2. *Φ*, 249. cf. B ad *Τ*, 227. Quae verissima est et ad locos quosdam recte intelligendos utilissima observatio, e. g. *E*, 667: qui locus haud recte accipitur ab omnibus. Invenitur idem usus (prosae scriptores sic utuntur vocabulo *ἔργον*, de quo dixit Hermannus ad Luc. de conscr. h. p. 159) apud alios quoque antiquos poetas ut Hes. Theog. 881 de Titanum proelio *αὐτὰρ ἐπεί ῥα πόνον μάκαρες θεοὶ ἐξετέλεσσαν*. Theogn. 981 Gsf. (987 Be.) *οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη, αἵ τε περ ἄνδρα φέρουσι δορυσσόον εἰς πόνον ἀνδρῶν*. Cf. Simon. XX Gsf. Erravit Passovius cum dixit dolorem significari *T*, 227. *Φ*, 525 et aliis locis. Neque enim alii loci sunt et *T*, 227 certissima est significatio laboris bellici v. belli. *Φ*, 525 *ὣς Ἀχιλεὺς Τρώεσσι πόνον καὶ κήδε' ἔθηκεν* item dictum ut *πόνον τ' ἐχέμεν καὶ ὀϊζύν* „laborem et luctum"; imo hic versus cum antecedente compositus *πᾶσι δ' ἔθηκε* (urbs incendio correpta) *πόνον, πολλοῖσι δὲ κήδε' ἐφῆκεν* ita declarat „laborem et luctum" indicari, ut si illud dubium esset, hoc loco confirmaretur. „Omnibus, poeta inquit, incendium laborem creat, multis (quorum perimuntur bona vel cognati pereunt) maerorem: sic Achilles atro-

citer ingruens Troianis omnibus laborem, multis (propter amo-
88 res interemtos) luctum creavit". De uno loco vellem Passovius sententiam suam dixisset, qui videtur adhuc a recentioribus omnibus parum intellectus esse. Est *B*, 289 sqq.

Ulixes Agamemnonem appellans nunc, inquit, ignominiam tibi parant Achivi neque perficient, quod huc profecti sustinuerunt: cupiunt enim iam redire:

> ὥστε γὰρ ἢ παῖδες νεαροὶ χῆραί τε γυναῖκες
> ἀλλήλοισιν ὀδύρονται οἶκόνδε νέεσθαι.
> ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστὶν ἀνιηθέντα νέεσθαι.

h. e. „nimirum laboribus fungimur ut moleste ferentes redire velimus." Quid sit ἦ μὴν καί discendum ex *I*, 57, ubi Nestor Diomedi bene quidem, inquit, locutus es, neque tamen rem acu tetigisti: ἦ μὴν καὶ νέος ἐσσί „nimirum (id quod ad excusandum valet) iuvenis es". Deinde ἀνία, ἀνιᾶν, ἀνιάζειν Homero ubique est molestia, molestia afficere, m. affici, moleste ferre (non maeror vel dolor: quod iam Dammio perspectum. *Σ*, 300 haud recte acceptum a Passovio, quem fugisse videtur acerba huius loci ironia). Porro πόνος est „labor" quod veteribus verum loci sensum aperuit. Aristonicus cum hoc ipso loco de hac significatione verbi admoneat Aristarcheos sic intellexisse declarat, unde ad posteriores pervenit. Quorum unus (BLV) rectissime interpretatur: πολὺς μὲν οὖν ἐστὶν ὁ πόνος ὥστε λοιπὸν (sc. ἐστί) ἀκηδιάσαντά τινα νεῖσθαι. Cf. *γ*, 117 πρίν κεν ἀνιηθεὶς σὴν πατρίδα γαῖαν ἵκοιο. Usus infinitivi simillimus *β*, 284 οὐδέ τι ἴσασιν θάνατον καὶ Κῆρα μέλαιναν, ὃς δή σφι σχεδόν ἐστιν, ἐπ' ἤματι πάντας ὀλέσθαι. Alteram significationem vocabuli πόνος si quis putet adhiberi posse is quoquo se verterit non faciet ut cum proxime sequentibus hic versus cohaereat.

Φόβος, φοβεῖσθαι, φέβεσθαι.

His nunquam timendi, sed fugiendi notio apud Homerum subiecta est.

Apollon. lex. Hom. p. 832 Ἀρίσταρχος σεσημείωται ὅτι 89
συνήθως φόβος ἐπὶ τῆς φυγῆς. Aristonicus Z, 41 φοβέοντο πρὸς πόλιν ἥπερ οἱ ἄλλοι) ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἔφευγον· ἐπὶ τούτου γὰρ ἀεὶ τὴν λέξιν τίθησιν. E, 223 ἡ διπλῆ ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ φόβον Ἄρηος φορεούσας τὴν ἐν πολέμῳ φυγήν. καὶ ὅτι τὸ φοβεῖσθαι καὶ φέβεσθαι ἐπὶ τοῦ φεύγειν Ὅμηρος τίθησιν, οὐκ ἐπὶ τοῦ κατὰ ψυχὴν δέους. Λ, 71 (cf. Θ, 107) ἡ διπλῆ ὅτι φόβον τὴν φυγήν· ὃν δὲ ἡμεῖς φόβον δέος λέγει. M, 46 ταρβεῖ οὐδὲ φοβεῖται) ἡ διπλῆ ὅτι οὐ τὸ αὐτὸ σημαίνει δι' ἀμφοτέρων, ἀλλὰ διὰ μὲν τοῦ ταρβεῖ δέδιεν ὃ ἡμεῖς φοβεῖται, διὰ δὲ τοῦ φοβεῖται φεύγει. λέγει οὖν οὔτε δέδιεν οὔτε φεύγει. N, 471 ἡ διπλῆ ὅτι ἀντιδιέσταλται τῷ φόβῳ τὸ ἔμενε, ἐξ οὗ σαφὲς ὅτι ὁ φόβος τὴν φυγὴν σημαίνει. Praeterea ad Θ, 149. Λ, 402. N, 470. X, 141. 250. B, 767. E, 252. Z, 278. Θ, 139. K, 510. Λ, 121. 173. M, 144. O, 666. P, 597. Φ, 606. 575. P, 667. Egregius huius observationis usus fuit in diiudicanda lectione Σ, 247:

ἐς δ' ἀγορὴν ἀγέροντο (Τρῶες) πάρος δόρποιο μέδεσθαι.
ὀρθῶν δ' ἑσταότων ἀγορὴ γένετ'. οὐδέ τις ἔτλη
ἕζεσθαι· πάντας γὰρ ἔχε **τρόμος**, οὕνεκ' Ἀχιλλεὺς
ἐξεφάνη.

Ariston. h. l. τρόμος) Ζηνόδοτος φόβος κακῶς. ἀγνοῶν ὅτι φόβος ἐστὶ καθ' Ὅμηρον ἡ μετὰ δέους φυγή. διὸ ἡ διπλῆ. Item K, 10

ὣς πυκίν' ἐν στήθεσσιν ἀνεστενάχιζ' Ἀγαμέμνων
νειόθεν ἐκ κραδίης· τρομέοντο δέ οἱ φρένες ἐντός.

Aristonicus: ὅτι Ζηνόδοτος γράφει φοβέοντο· τὸν δὲ φόβον εἴωθε λέγειν Ὅμηρος τὴν μετὰ φυγῆς δειλίασιν· ἐλέγχεται δὲ ὁ Ζηνόδοτος ἁμαρτάνων ἐκ τοῦ „ὣς δ' αὔτως Μενέλαον ἔχε 90
τρόμος" (v. 25). — P, 607. Fugiunt Argivi, 596. 7:

νίκην δὲ Τρώεσσι δίδου, ἐφόβησε δ' Ἀχαιούς.
πρῶτος Πηνέλεως Βοιώτιος ἦρχε φόβοιο,

quam Argivorum fugam, Troianorum victoriam porro persequitur. Et de Troianorum fuga nullo modo cogitari posse, ubi Hector (605) Idomenei quidem hasta percutitur, sed frustra, ita ut in lorica sedeat frangaturque hastile, tam perspicuum firmumque est haec legenti ut de falsa quorundam lectione v. 607 iure suo acerbius iudicium pronuntiet Didymus. Aristarchea lectio h. v. est

ἐν καυλῷ δ' ἐάγη δολιχὸν δόρυ· τοὶ δ' ἐβόησαν
Τρῶες· ὁ δ' (Hector) Ἰδομενῆος ἀκόντισε —

Quid h. l. Didymus in libro de Aristarchi editione notaverit, hoc modo traditum: οὕτως δὲ μόνως φησὶν ὁ Δίδυμος ἐν τοῖς διορθωτικοῖς τοὶ δ' ἐβόησαν. ἀβέλτερον γὰρ τελέως τὸ τοὶ δ' ἐφόβηθεν. οὐ γὰρ φεύγουσιν ἀλλὰ διώκουσιν. καὶ ἐπὶ Πατρόκλου τὸ ὅμοιον „ἐπὶ δ' ἴαχε λαὸς ὄπισθε Τρωϊκός" (723). Nec Δ, 456 dubitabimus Aristarchi iudicio subscribere. Legebatur et legebamus nos in Wolfiana:

ὣς τῶν μισγομένων γένετο ἰαχή τε φόβος τε.

Sed accepimus haec: Ἀρίσταρχος πόνος· οὐ γὰρ γέγονέ πω φυγή. Hoc est Didymi. Alterum quod eodem loco legimus ἡ διπλῆ ὅτι τὴν μετὰ δέους φυγὴν φόβον εἴρηκεν, quod Aristonicum simulat, duplici modo mirum est. Nam et falsam in exemplari suo habuisse lectionem nec id sensisse putandus erit et simul ipse falso explicuisse τὴν μετὰ δέους φυγήν. De quo restat ut moneam ea fere repetens quae dixi apud Friedlaenderum Ariston. p. 101. Scilicet tot locis, quos enumeravimus, in quibus de significatione vocis φόβος et φοβεῖσθαι docemur, tribus tantummodo locis metus notionem fugae adiunctam inveniri permirum est, hoc loco et Σ, 247 ἡ μετὰ δέους φυγή, et Κ, 10 ἡ μετὰ φυγῆς δειλίασις. Hoc Aristonicum sibi passum esse excidere longe longeque minus verisimile quam illos tres locos aliena manu corruptos ad nos pervenisse. Aristarchus certe simpliciter docuerat φυγήν et φεύγειν significare, adiunctam metus significationem voci φύζα cum suis attribuerat.

Nec φοβεῖσθαι μή est apud Homerum nec φόβος cum

genitivo rei: quae apud posteriores epicos inveniri infra ostendam, ut decet apud eos quibus *φοβεῖσθαι* timere est.

Φύζα

quando fugam significat eo differt a φόβος, quod adiunctam habet notionem metus vel ignaviae.

Apollon. lex. H. *Ἀρίσταρχος σεσημείωται ὅτι συνήθως* 91
φόβος ἐπὶ τῆς φυγῆς, φύζα δὲ ἐπὶ τῆς μετὰ δειλίας φυγῆς. Significat autem fugam ubique excepto uno loco *I*, 2 *φύζα φόβου κρυόεντος ἑταίρη.* Ubi legimus: *ἡ διπλῆ ὅτι ἀεὶ μὲν σημαίνει τὴν μετὰ δέους* (melius Apollon. *δειλίας*) *φυγήν· ὅθεν καὶ φυζανικῆς ἐλάφοισιν* (*N*, 102). *νῦν δὲ ἔκπληξις**). — Egregia observatio et verissima, quam ne quis cavilletur summi viri motus auctoritate, Immanuelis Bekkeri, in Epimetris huic editioni accedentibus cavebimus.

Τρεῖν

est fugere non timere.

Ariston. *X*, 143, *ὣς ἄρ᾽ ὅγ᾽ ἐμμεμαὼς ἰθὺς πέτετο· τρέσε δ᾽ Ἕκτωρ τεῖχος ὕπο Τρώων, λαιψηρὰ δὲ γούνατ᾽ ἐνώμα*) *ὅτι τὸ τρέσαι οὐ τὴν πτόησιν σημαίνει, ἀλλὰ σὺν τῷ φεύγειν.* Pro *σὺν τῷ* plura in mentem veniunt; equidem puto scriptum fuisse: *συνήθως αὐτῷ.* Hoc potius probo quam *συντόνως.* *Ξ*, 522 *οὐ γάρ οἵ τις ὁμοῖος ἐπισπέσθαι ποσὶν ἦεν ἀνδρῶν τρεσσάντων ὅτε τε Ζεὺς ἐν φόβον ὄρσῃ*) *ὅτι οὐ λέγει τρεσσάντων δεισάντων ἀλλὰ φυγόντων „τρέσσαι δ᾽ οὐκέτι ῥίμφα πόδες φέρον"*
(*N*, 515**)). Recte. Probant et composita *διατρεῖν* (*διέτρεσαν* 92

*) Quidquid de corrupto loco Apollonii IV, 5 statuetur, hoc sentimus vocabulo *φύζα* parum apte usum esse.

**) Haec mihi videntur sola Aristonici testimonia, non *N*. 515 *ὅτι τρέσσαι φυγεῖν μετὰ δέους ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς φυγεῖν „τρεῖν μ᾽ οὐκ ἐᾷ Παλλὰς Ἀθήνη"*, *E*, 256. Quod ex bona observatione corruptum est a recentiori-

ἄλλυδις ἄλλῃ), παρατρεῖν (*E*, 295), περιτρεῖν (*Λ*, 676), ὑποτρεῖν, et simplicis verbi omnia fere exempla certa et expressa. Duo sunt, ubi quis dubitare possit, *P*, 332. *Φ*, 288. Sed hi quoque loci alteram significationem admittunt, imo contextus, si accuratius inspicitur, suadet. Ad *P*, 332 vid. v. 316. 343 (τρεῖν ἄσπετον est quod nos dicimus „unglaublich") cf. *Ξ*, 132. Ad. *Φ*, 288 cf. *Φ*, 575. (μή τι λίην τρέε „weiche ganz und gar nicht).

Sed commorandum est in hoc vocabulo, de quo si unum Dammium exceperis lexicographi nostri omnia falsissima docent bonisque quos collegerunt locis prave usi sunt. Quid quod ne illud quidem de leone propter famem renovato iterum iterumque impetu pecora aggrediente, quem pastores coniectis facibus repellunt, τάς τε τρεῖ ἐσσύμενός περ *Λ*, 554. *P*, 663, recte accipiunt et de timido intelligunt, non de repulso? — Cui φόβος iniectus est is fugit, cui φύζα iniecta est is facit hoc pavidus, trepidante corde, πεφυζώς: τρεῖ ille qui periculo percepto vel vero vel ficto celeri corporis motu retractat: maxime et quasi technico vocabulo dictum est in bello, ubi illa retractatio ita fieri solet, ut locum statumque ὁ τρέων non teneat, οὐκ ἔμεινεν ἀλλ' ἔτρεσε, sed celeriter in fugam se convertens profugiat. Nos, et fit inde ut difficilius intelligamus, vocabulum quod ad omnes Graeci vocabuli flexus se accommodet non habemus, nec habent Latini. Virgilius XII, 889 Quae nunc deinde mora est? aut quid iam Turne retractas? Non cursu, saevis certandum est cominus armis — illo „retractas" putaverim Graecum τρεῖν exprimere voluisse. Quod ad nos attinet uno alterove loco in re bellica sentias melius quam „fliehen" respondere „flüchten", eo sensu, quem habet nonnunquam, quem Adelungius his verbis describit: „flüchten einen Ort zur Vermeidung einer Gefahr schnell und eilfertig verlassen". ἀνδρῶν τρεσσάντων ὅτε τε Ζεὺς ἐν φόβον ὄρσῃ. Et ad hanc retractandi significationem et illud pertinet de Socrate in Phaedone 117. b καὶ ἅμα ὤρεξε

---

bus ut eo loco, quem initio posui, *X*, 143, in cod. V est τρέσε μετὰ δέους ἔφυγε. Qui μετὰ δέους videntur addidisse ut ad vulgarem significationem accederent; non inest hoc in verbo apud Homerum (v. *Λ*, 546), nec ab origine inest, sed celeris motus. De quo mox dicemus.

τὴν κύλικα τῷ Σωκράτει. καὶ ὃς λαβὼν καὶ μάλα ἵλεως, οὐδὲν τρέσας οὐδὲ διαφθείρας οὔτε τοῦ χρώματος οὔτε τοῦ προσώπου, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἰώθει ταυρηδὸν ὑποβλέψας πρὸς τὸν ἄνθρωπον, quod minime est „nihil timens", sed „nihil retractans": prorsus ut Xen. Anab. I, 8, 6 καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου. In Plutarchi Agesilao c. 11 de Agesilao a basio Megaboti pulchri pueri se abstinente sermo est eiusque continentia vocabulis a pugna desumtis describitur. Ibi et haec sunt: φυγὴ τοῦ φιλήματος, et mox: σὺ οὐχ ὑποστὰς ἀλλὰ τρέσας τὸ φίλημα τοῦ καλοῦ καὶ φοβηθείς· ἐπεὶ καὶ νῦν ἂν ἔλθοι σοι πεισθεὶς ἐκεῖνος ἐντὸς φιλήματος· ἀλλ᾽ ὅπως αὖθις οὐκ ἀποδειλιάσεις. Χρόνον οὖν τινα πρὸς ἑαυτῷ γενόμενος ὁ Ἀγησίλαος καὶ διασιωπήσας οὐδὲν ἔφη δεινὸν πείθειν ὑμᾶς ἐκεῖνον· ἐγὼ γάρ μοι δοκῶ τὴν αὖ τὰν μάχαν ταν περὶ τοῦ φιλάματος ἅδιον ἂν μάχεσθαι πάλιν ἢ πάντα ὅσα τεθέαμαι χρυσία μοι γενέσθαι.

Attendas ne hic quidem in verbo τρέσαι satis expressam infuisse notionem timoris, nam haec per se addita καὶ φοβηθείς. In acie Homerica et apud heroes nullo modo per se turpe est τρέσαι, nec est nec exspectatur semper esse σταδίην μάχην: fit illud τρέσαι ab illis saepe firmo nec trepido consilio, et quo quis ita inclinata acie pedibus velocior eo magis laudatur: est haec quoque herois virtus. Hinc illud de senescente Idomeneo N, 509

> Ἰδομενεὺς δ᾽ ἐκ μὲν νέκυος δολιχόσκιον ἔγχος
> ἐσπάσατ᾽ οὐδ᾽ ἄρ᾽ ἔτ᾽ ἄλλα δυνήσατο τεύχεα καλά
> ὤμοιϊν ἀφελέσθαι· ἐπείγετο γὰρ βελέεσσιν.
> οὐ γὰρ ἔτ᾽ ἔμπεδα γυῖα ποδῶν ἦν ὁρμηθέντι,
> οὔτ᾽ ἄρ᾽ ἐπαῖξαι μεθ᾽ ἑὸν βέλος οὔτ᾽ ἀλέασθαι.
> τῷ ῥα καὶ ἐν σταδίῃ μὲν ἀμύνετο νηλεὲς ἦμαρ,
> τρέσσαι δ᾽ οὐκέτι ῥίμφα πόδες φέρον ἐκ πολέμοιο.
> τοῦ δὲ βάδην ἀπιόντος ἀκόντισε δουρὶ φαεινῷ
> Δηΐφοβος —

Quo loco τρέσσαι celeritatis notionem satis expressam habet, atque ea vocis natura est ut etiam omisso ῥίμφα potuisset dicere quod intelligi volebat, sed non potuisset φοβεῖσθαι οὐκέτι

πόδες ἔφερον. Sed timoris notio nulla inest nec hoc loco nec ab origine vocabulo inest. Mutato autem proeliandi more, et maxime apud Lacedaemonios, ubi ea lex proelii est constituta, ut nunquam loco statuque cedatur, non mirandum est si οἱ τρέσαντες in acie „die flüchtigen" simul ἀποδειλιάσαντες visi illo nomine ignominiose notabantur, nonnunquam etiam forma vocabuli iam ipsa ad irrisionem vergente ὁ τρεσᾶς. Et in universum sane consentaneum est τρεῖν natura timidis maxime accidere eosque retractare fugamve capessere cum indicio timoris — ut satis causarum sit cur, ut apud tragicos nonnunquam factum invenimus, in notionem timoris transire potuerit. Natura timidis, inquam, sive hominibus sive bestiis, ut columbis, in quibus sane quid sit τρεῖν optime intelligi potest cum celeri gradu sive volatu se loco auferunt, facile eae quidem periculum suspicantes et pavidae. Quare praecipue τρήρωνες dictae. Ac de columbis putes dictum fuisse pulchrum vocabulum ab Hesychio servatum ἀνέτρεσαν ἀνεφοβήθησαν, et de simili quadam bestia ex genere pavidarum potius quam de homine quod idem servavit τρηρὸς ἐλαφρὸς δειλός.

Sed ad unum locum Homericum redeundum est Λ, 546.

> Ζεὺς δὲ πατὴρ Αἴανθ᾽ ὑψίζυγος ἐν φόβον ὦρσεν·
> στῆ δὲ ταφών, ὄπιθεν δὲ σάκος βάλεν ἑπταβόειον.
> τρέσσε δὲ παπτήνας ἐφ᾽ ὁμίλου θηρὶ ἐοικώς,
> ἐντροπαλιζόμενος, ὀλίγον γόνυ γουνὸς ἀμείβων.

Quod Vossius ita vertit:

> Flüchtete dann umschauend im Männergewühl wie ein Raubthier,
> Rückwärts häufig gewandt, mit langsam wechselnden Knien.

Quod egregie translatum est. Quamquam enim de tarde retro cedente proprie non dicimus „er flüchtet", tamen in illo „er flüchtete" sentimus vim aoristi „celeriter in fugam se coniecit": de momento quo celeriter retractat vel ut fit tergum vertit: quam primam et propriam vocis τρεῖν significationem esse putamus, aoristo quidem praecipue accommodatam.

Antequam finem huic disputationi imponam hoc monen-

dum, ut ne in posterum in vocabulo τρεῖν vel Latino tremere vel nostro „zittern" utamur. Nullo id tempore et nullo loco significat. Etiam satis cautum est ne forte male accipiamus locum qualis hic est Quinti Smyrnaei de Achille et Memnone congressis II, 522

σθεναρὴ γὰρ ἐπὶ σφισι δῆρις ὀρώρει
ἠμὲν ὅτε ξιφέεσσι συνέδραμον ἠδ' ὅτε λᾶας
βάλλον ἀπεσσύμενοι περιμήκεας, οὐδέ τις αὐτῶν
χάζετο βαλλομένων, οὐδ' ἔτρεσαν, ἀλλ' ἅτε πρῶνες
ἕστασαν ἀκμῆτες κατειμένοι ἄσπετον ἀλκήν·
ἄμφω γὰρ μεγάλοιο Διὸς γένος εὐχετόωντο,

in hunc igitur locum ne quis incidens intelligendum putet „tremuerunt", sed: „nec pugna cesserunt nec retractaverunt." cf. VIII, 165. 170 (ἄτρεστος). 340. Hic puto nostro „zurückzucken" auctoris sententiae responderis: est ubi pressius videatur „er schrack zurück", ut VIII, 218 et XII, 180: quo loco ante oculos habuit illum Hesiodeum Theog. 850, ubi est τρέσσ' Ἀΐδης ἀσβέστου κελάδοιο καὶ αἰνῆς δηιοτῆτος.

Primus in Quinto locus, ubi vocabulum occurrit, est statim ab initio I, 14: ex quo Achilles Hectorem interfecerat Troes in urbe manserunt

δειδιότες μένος ἠΰ θρασύφρονος Αἰακίδαο.
ἠΰτ' ἐνὶ ξυλόχοισι βόες βλοσυροῖο λέοντος
ἐλθέμεν οὐκ ἐθέλουσιν ἐναντίαι, ἀλλὰ φέβονται
ἰληδὸν πτώσσουσαι ἀνὰ ῥωπήια πυκνά.
ὣς οἳ ἀνὰ πτολίεθρον ὑπέτρεσαν ὄβριμον ἄνδρα,
μνησάμενοι προτέρων, ὁπόσων ἀπὸ θυμὸν ἴαψεν.

Transitum factum videmus a retractando ad detrectandum periculum e longinquo minitans. Callimachus fr. LXXI Simonidem querentem inducit de tumuli sui eversore: οὐδ' ὑμέας, Πολύδευκες, ὑπέτρεσεν, οἵ με μελάθρου Μέλλοντος πίπτειν ἐκτὸς ἔθεσθέ ποτε — h. e. non recessit ab impio facinore propter periculum instantis a Dioscuris poenae. Dixeram supra: τρεῖ ille qui periculo percepto vel vero vel ficto celeri corporis motu retractat. Potest addi, ex Homero enim addendi occasio non erat, vel praesente vel etiam loci temporisve spatio absente.

Θύειν

nusquam apud Homerum dicitur de immolanda hostia, sed de offerendis ἀπαρχαί, et θυηλαί sunt ἀπαρχαί.

I, 219 θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον· ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς) ἡ διπλῆ ὅτι θῦσαι οὐ σφάξαι, ὡς (hoc enim inserendum) ὁ Τιμόθεος ὑπέλαβεν καὶ Φιλόξενος ὁμοίως τῇ ἡμετέρᾳ συνηθείᾳ, ἀλλὰ θυμιᾶσαι· καὶ ὅτι θυηλὰς τὰς ἐπιθυομένας ἀπαρχάς· καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ (ξ, 446) „ἦ ῥα καὶ ἄργματα θῦσε θεοῖς αἰειγενέτῃσι". Significat Timotheum sive comicum sive dithyramborum scriptorem et Philoxenum in carminibus suis parodicis ad quosdam locos Homericos ita respexisse ut in illis θῦσαι vulgata deinde significatioue τοῦ σφάξαι τὰ ἱερεῖα accepisse appareret. Et de Philoxeno quidem ex Suidae loco s. ἔθυσας paulo certius divinare licet: ἔθυσας ἀντιθύσῃ· τοῦτο παρὰ Φιλοξένῳ ὁ Κύκλωψ λέγει πρὸς τὸν Ὀδυσσέα· ἀπεκδέχονται γὰρ (h. e. falso accipiunt, v. ἀπεκδοχή apud Nicanorem ad Ξ, 500) τὸ ἔνθα δὲ πῦρ κείαντες ἐθύσαμεν (ι, 231) παρὰ τῷ ποιητῇ εἰρῆσθαι ἐπὶ τῶν ἀρνῶν, οὐχὶ δὲ τὸ ἀπεθύσαμεν νοεῖσθαι. Recte emendat Bernhardius τὸ ἐπεθυμιάσαμεν vel ἐθυμιάσαμεν, ipsum ille Suidam afferens θῦσαι τὸ σφάξαι, καὶ τὸ θυμιᾶσαι παρ' Ὁμήρῳ. Sic Ammonius p. 132 σφάξαι καὶ θῦσαι διαφέρει. θῦσαι μὲν γάρ ἐστι τὸ θυμιᾶσαι, σφάξαι δὲ τὸ ἱερουργῆσαί τι ζῷον. καὶ Ὅμηρος τὴν διαφορὰν τετήρηκεν, οὕτως μὲν θῦσαι εἰπών — „θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει θυηλὰς" ἐπὶ τοῦ θυμιᾶσαι, σφάξαι δὲ „αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν". Bekker An. p. 42 θῦσαι ἀντὶ τοῦ θυμιᾶσαι

θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει

Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον· ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς, λέγει δὲ ἀπαρχὰς τῶν τεθυμένων ἱερείων· καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ τὸ θῦσαι ἀντὶ τοῦ θυμιᾶσαι. Ib. p. 44 ἱερώσυνα τὰ τοῖς θεοῖς ἐξαιρούμενα μέρη καὶ θυμιώμενα. Ὅμηρος τοῦτο διδάσκει πρῶτον· θεοῖσι δέ cett. βούλεται γὰρ λέγειν τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἐν τῇ εὐωχίᾳ παρατιθεμένων, ὅπερ εἰώθασι ποιεῖν ὅταν

προσφέρωνται τροφήν. Athen. V, 7 καὶ πρὸ τοῦ θοινᾶσθαι δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν ἡμᾶς διδάσκει πάλιν Ὅμηρος, ἀπαρχὰς τῶν βρωμάτων νέμειν τοῖς θεοῖς. οἱ γοῦν περὶ τὸν Ὀδυσσέα καίπερ ὄντες ἐν τῷ τοῦ Κύκλωπος σπηλαίῳ

ἔνθάδε πῦρ κείαντες ἐθύσαμεν, ἠδὲ καὶ αὐτοὶ
τυρῶν αἰνύμενοι φάγομεν.

καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς καίπερ ἐπειγομένων τῶν πρέσβεων ὡς ἐν μέσαις νυξὶν ἡκόντων ὅμως

θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει cett.

Ceterum ex his grammaticorum locis, quibus addas Hesychium θῦσαι ἀπάρξασθαι θυμιᾶσαι θυσιάσαι, apertum est, θυμιᾶσαι significare in honorem deorum quidquid est ἀπαργμάτων, ne de solis suffimentis cogites, flammae iniicere. Usus ea paraphrasi in Homerico θύειν Aristarchus, et si forte ultra non voluit, quod tamen pro certo non dixerim, ut e. g. eius usus esse non posset ο, 222, ubi per θῦσαι ut ex v. 258 patet intelligitur oblata σπονδή, adhibuisse putandus erit vocabulum ἀπάρξασθαι. Substantiva igitur ad θῦσαι sunt θυηλαί et θύη. Hoc ο, 261, ubi Theoclymenos Telemachum inveniens σπένδοντ᾽ εὐχόμενόν τε θοῇ παρὰ νηὶ μελαίνῃ sic loquitur: ὦ φίλ᾽, ἐπεί σε θύοντα κιχάνω τῷδ᾽ ἐνὶ χώρῳ λίσσομ᾽ ὑπὲρ θυέων καὶ δαίμονος. Et Ι, 499 καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσιν λοιβῇ τε κνίσῃ τε παρατρωπῶσ᾽ ἄνθρωποι, et Ζ, 270, ubi Hecubam Hector hortatur ἀλλὰ σὺ μὲν πρὸς νηὸν Ἀθηναίης ἀγελείης ἔρχεο σὺν θυέεσσιν ἀολλίσσασα γεραιάς. In hoc etiam substantivo ut in θυηλαί Aristarchum sola θυμιάματα et ἀπαρχάς intelligi voluisse non dubitandum, et sicubi in commentariis et lexicographis vel apud paraphrastam Bekkeri (ut p. 709 in illo λοιβαῖς τε κνίσης τε —) praeterea etiam explicationem θυσίας invenimus hoc non illum et diligentiores grammaticos illum secutos referre. — Homericis contra ponam haec Apollonii Rhodii I, 420 τήνδε δέξαι θυηλήν de bobus immolatis, et II, 156 καὶ ἀθανάτοισι θυηλὰς ῥέξαντες μέγα δόρπον ἐφόπλισαν.

Φράζω

nunquam est dico, sed indico.

93 Apollon. lex. H. p. 658 s. *πεφράδοι:*

πῶς κ' ἔοι εἴ τις νῶϊ θεῶν αἰειγενετάων
εὕδοντ' ἀθρήσειε, θεοῖσι δὲ πᾶσι μετελθὼν
πεφράδοι; (Ξ, 335)

πεφράδοι διασημαί(l. *μά*)*νειε· ὁ δὲ Ἀπίων ἂν εἴποι* (illud *ἂν* delendum erit, Bekker *ἀνείποι*, vix recte), *τοῦ Ἀριστάρχου σεσημειωμένου ὅτι τὸ φράσαι οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ εἰπεῖν τάσσεται.* Id. p. 840 s. *φραδέος: οὐδέποτε τοῦ ποιητοῦ ἐπὶ τοῦ εἰπεῖν τάσσοντος τὴν λέξιν· διόπερ Ἀρίσταρχος ἐν τῇ P* (l. Ξ) *τῆς Ἰλιάδος ἠθέτησε.* Significat Ξ, 500:

ὁ δὲ φῆ κώδειαν ἀνασχών,
πέφραδέ τε Τρώεσσι καὶ εὐχόμενος ἔπος ηὔδα.

Hoc si cum scholiis et Eustathio conferas*), scimus de Aristarcho, versum *πέφραδέ* — obelo notatum esse certissimo argumento, quod hic usus verbi *φράζειν* ab Homero plane abhorreret, alterum, cuius pro spurio notandi causas non videret
94 (quamquam sunt fortasse) tenuisse, sed *φῆ* pro verbo accepisse, cum abstrusam particulam *φή* in Homerum inferendum non censeret. Buttmannum (lexil. I, 236) de his versibus et de veterum interpretatione disputasse invenies, cum nec Aristarchi observationem de voce *φράζειν* nec eius nosset athetesin. Sed ipsas Aristonici notas adscribamus. Ad *B*, 144, nam is alter locus erat, quo in Zenodotea ferebatur *φή: κινήθη δ' ἀγορὴ ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης) ὅτι Ζηνόδοτος γράφει φὴ κύματα. οὐδέποτε δὲ Ὅμηρος τὸ φὴ ἀντὶ τοῦ ὡς τέταχεν.* Et nostro loco: *ἡ διπλῆ ὅτι ἀναγνόντες τινὲς φὴ κώδειαν ὑφ' ἕν, ἵν' ᾖ ὡς κώδειαν, προσεπέταξαν τὸν ἠθετημένον. οὐδέποτε δὲ Ὅμηρος τὸ φὴ ἀντὶ τοῦ ὡς τέταχεν. ἴσως δὲ καὶ Ἀντίμαχος ἐντεῦθεν ἐπλανήθη „φη γέρων οἶσιν“* (*γεράνοισιν?* Be.) *εἰπών.*

*) Error ut declinetur, moneo, annotationem Σ, 253 non Aristonici esse.

δεῖ δὲ ἔξωθεν παραλαμβάνειν τὸ ὡς καὶ ἀθετεῖν τὸν στίχον· ταυτολογίαν γὰρ περιέχει. Quo loco observes, quod iterum iterumque observare operae pretium est, quam caute ex his reliquiis iudicandum sit. Nam nisi fortuito apud Apollonium hoc ipsum perstitisset, de observatione Aristarchea ad vocem *φράζειν* pertinente et de gravissimo in hoc loco diiudicando momento memoria intercidisset. — Locos quosdam veterum de accentu *φή* compositos et emendatos dedimus quaest. ep. p. 45. 46. In Scholio quodam explicatiore ad *Ξ*, 500, quod erat cur Herodiano non adscriberemus, illud *ἐγκλίνει*, dicitur enim *ὁ μὲν Ζηνόδοτος καὶ τὸν δὲ καὶ τὸν φὴ ἐγκλίνει, ἵνα τὸ φὴ ταὐτὸν ὑπάρχῃ τῷ ὡς* —, nihil aliud esse quam „deposito accentu scribit in oratione continua", quod in circumflexo fieri non potest, quamquam recte monitum a Buttmanno, tamen denuo monendum videtur, quia vel nunc intelligi animadvertimus de enclitica. — Totum pervolvas Homerum, nusquam dixit *πέφραδε Τρώεσσι* vel *ἐν Τρ.* pro *εἶπε, ἀγορήσατο, μετηύδα* sim. Ubique, quod recte et subtiliter Aristarchus observavit, *φράζειν* significat indicare (anzeigen, angeben). Minime obstat *α*, 273

αὔριον εἰς ἀγορὴν καλέσας ἥρωας Ἀχαιοὺς
μῦθον πέφραδε πᾶσι, θεοὶ δ' ἐπιμάρτυροι ἔστων.
μνηστῆρας μὲν ἐπὶ σφέτερα σκίδνασθαι ἄνωχθι —

hoc dictum est fere ut *ἔπος πάντεσσι πιφαύσκων* (*χ*, 131). In quibus solemus brevitatis causa dicere verbum positum esse pro re: quod quid sibi velit docti intelligunt. Rectissime hymn. Ven. 128 coniunctum vocabulum cum synonymo *δεικνύναι, αὐτὰρ ἐπειδὴ δεῖξε καὶ ἔφρασε.* — Il. *Α*, 83 in Agamemnonis oratione ad Calchantem

σὺ δὲ φράσαι εἴ με σαώσεις

hanc lectionem pro Zenodotea **φράσον** elegerat Aristarchus, non quod **φράσον** stare non posset (ut videri possit ex Apollonii lex. p. 840), sed quod eo loco **φράσαι** significantius visum, ut Aristonicus docet: **ὅτι Ζηνόδοτος γράφει φράσον· μᾶλλον δὲ τὸ φράσαι ἁρμόζει.** Nec **Θ**, 142 **αὐτὸς νῦν προκάλεσσαι ἰὼν καὶ πέφραδε μῦθον**, ubi annotatur **οὔτε Ἀρίσταρχος οὔτε Ζηνόδοτος οὔτε Ἀριστοφάνης ἐπίστανται τοῦτον τὸν στίχον**, vocabuli

significatio absona visa, sed haud dubie aberat versus in melioribus Mss. Nam (ne de Aristophane dicam) Zenodotus certe ad vim vocis ne attenderat quidem. Non possum in hac re aliter iudicare nec cum Nitzschio sentire.

Σῶμα

apud Homerum dicitur tantum de cadavere.

95 Apollon. lex. H. p. 754. *Ὁ Ἀρίσταρχος παρατετήρηκε τὸ σύνηθες Ὁμήρῳ. καὶ σεσημείωται διπλῇ ὅτι σῶμα οὐδέποτε Ὅμηρος ἐπὶ τοῦ ζῶντος εἴρηκεν.*

σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι (*X*, 342)

καὶ πάλιν

μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας (*Γ*, 23).

δέμας δ' ᾔικτο γυναικί

καλῇ τε μεγάλῃ τε (*ν*, 288).

Haec ultima mutilata quid sibi velint (sc. de vivo corpore Homerum dicere *δέμας*) et per se patet et illustratur his Plutarchi poes. Hom. c. 124 *ὅθεν κἀκεῖνο δοκεῖ τοῖς φιλοσόφοις τὸ εἶναι τὸ σῶμα τρόπον τινὰ τῆς ψυχῆς δεσμωτήριον. Καὶ τοῦτο δὲ Ὅμηρος πρῶτος ἐδήλωσε. τὸ μὲν γὰρ τῶν ζώντων ἀεὶ δέμας προσαγορεύει, ὡς ἐν τούτοις „οὐ δέμας οὐδὲ φυήν“ καὶ „δέμας δ' ᾔικτο γυναικί“ καὶ „ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν εἶδός τε δέμας τε“ τὸ δὲ ἀποβεβληκὸς τὴν ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο ἢ σῶμα καλεῖ, ὡς ἐν τούτοις· „σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν“ καὶ „σώματ' ἀκηδέα κεῖται ἐνὶ μεγάροις Ὀδυσῆος“ καὶ „σῶμα γὰρ ἐν Κίρκης καταλείπομεν ἡμεῖς“.* Idem c. 128 *οὕτως οὖν καὶ Ὅμηρος οὐδαμοῦ τῆς ποιήσεως εὑρεθήσεται σῶμα τὴν ψυχὴν καλῶν, ἀλλὰ τὸ ἐστερημένον ψυχῆς ἀεὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι προσαγορεύει.* v. Schol. *A*, 115 (quod Porphyrii est). *Γ*, 23. De quo loco nemo subacti iudicii dubitabit, at quosdam grammaticos haesisse Eustathius ostendit; a quo tamen ipso quid verum sit peti potest.

Δαίς

non dicitur de bestiis, sed solo de cibo hominum.

Unde contra Zenodotum diiudicata lectio Il. *Α*, 5 *οἰωνοῖσί τε πᾶσι*: ille legebat *οἰωνοῖσί τε δαῖτα*. Ex scholiis excidit: tradit Athenaeus, de suo causam addens, I p. 12. e. *Δαίς* dictum 96
esse a *δαίεσθαι* quod a fera rapacitate ad modestiorem cultum progressi homines in epulis aequam cuique portionem apponerent, unde *δαὶς ἐΐση. καὶ ἐπὶ μόνων τῶν ἀνθρώπων δαῖτας λέγει ὁ ποιητής, ἐπὶ δὲ θηρίων οὐκέτι. ἀγνοῶν δὲ ταύτης τῆς φωνῆς τὴν δύναμιν Ζηνόδοτος ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ ἐκδόσει γράφει*

αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
οἰωνοῖσί τε δαῖτα

τὴν τῶν γυπῶν καὶ τῶν ἄλλων οἰωνῶν τροφὴν οὕτω καλῶν, μόνου ἀνθρώπου χωροῦντος τὸ ἴσον ἐκ τῆς πρόσθεν βίας. V. praeterea Eust. h. l. et Suid. s. *δαίτη*.

Heynius „contrarium, inquit, docet locus Il. *Ω* 43".

λέων δ' ὣς ἄγρια οἶδεν,
ὅςτ' ἐπεὶ ἂρ μεγάλῃ τε βίῃ καὶ ἀγήνορι θυμῷ
εἴξας εἶσ' ἐπὶ μῆλα βροτῶν, ἵνα δαῖτα λάβῃσιν.

Quis paulo attentior non statim intelligit, Aristarchum legisse

εἶσ' ἐπὶ μῆλα, βροτῶν ἵνα δαῖτα λάβῃσιν.

Κ, 485 *ὡς δὲ λέων μήλοισιν ἀσημάντοισιν ἐπελθών*, ne alios locos commemorem ut *ζ*, 132. 134. —

Ὄσσα

non vocem significat simpliciter ut apud alios poetas, sed famam divinitus excitam.

Hinc apparet

ὄσσεσθαι

non, ut quidam faciunt, ducendum esse ab *ὄσσα* ut significet

dicere, sed ab oculis (ὄσσε), significatque et oculis videre et per translationem animo videre.

Aristonicus *B*, 93 ὅτι ὄσσα ἡ θεία κληδών, οἱ δὲ νεώτεροι ψιλῶς ἐπὶ πάσης φωνῆς.

Hinc refutata quorundam falsa explicatio, qui *A*, 105 κάκ' ὀσσόμενος ab ὄσσα ducentes interpretarentur „male dicens".
97 Ariston. h. l. κάκ' ὀσσόμενος ὅτι ἀπὸ τῶν ὄσσων κακῶς ὑπιδόμενος, οὐκ ἀπὸ τῆς ὄσσης, τῆς φωνῆς κακολογήσας. οὐ γὰρ χρῆται Ὅμηρος τῇ ὄσσῃ ψιλῶς ἐπὶ τῆς φωνῆς, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῆς θείας κληδόνος. Porro servata haec, ad *Ω*, 172 ὀσσομένη) ὅτι ἀπὸ τῶν ὄσσων προορωμένη. *X*, 356 προτιόσσομαι) ἡ διπλῆ ὅτι ἀπὸ τῶν ὄσσων ἡ μεταφορά (v. ib.). Eadem hoc tempore docuit Buttmannus Aristarchi operam in hac voce positam ignorans. Quod *A*, 105 potius translationem mavult Buttmannus, id probamus. Fortasse etiam *X*, 356 plus vidit.

Ὀμφή

item apud Homerum non quamcunque vocem significat sed divinum praesagium et indicium.

Vellem testimonia ad nos pervenissent integriora. Ad *B*, 41 θείη δέ μιν ἀμφέχυτ' ὀμφή) in ABDLV hoc scholion est: ὅτι ὀμφὴ ἡ θεία κληδών, οὐ πᾶσα φήμη. διὸ καὶ ὁ Ζεὺς πανομφαῖος, ὁ κληδόνιος· ὀμφὴ δὲ ἡ τὸ ὂν φαίνουσα. λέγει δὲ ὅτι ἔναυλον εἶχε τὴν τοῦ ὀνείρου φωνήν. ἐμφαντικὸν δὲ τὸ ἀμφέχυτο πρὸς τὸ μηδὲν αὐτῆς ἐπιλελῆσθαι αὐτόν. Hic locus Aristonici esse mihi videtur usque ad κληδόνιος. Sed scribendum erit: ὀμφὴ ἡ θεία κληδών, θεία φήμη, οὐ πᾶσα φωνή. Quod Eustathius habet: οἱ δὲ νεώτεροι ἐπὶ ἁπλῶς λόγου τιθέασι καὶ τὴν ὄσσαν καὶ τὴν ὀμφήν, hoc toto colore Aristarcheum est, sed alia, quae idem habet, non ab eo sunt. Et. M. ὀμφὴ θεία φήμη, κληδών. Hes. ὀμφὴ φήμη θεία, κληδὼν θεία. v. Buttm. lex. I, p. 23. Nitzsch. ad Od. *γ*, 215. — Ζεὺς πανομφαῖος est *Θ*, 250, ubi hoc Aristonici scholion est: ἡ διπλῆ

ὅτι οὐκ ἔστι καθολικὸν ἐπίθετον ὁ πανομφαῖος, ὁ κληδόνιος 98
καὶ πάσης κληδόνος παραίτιος, καὶ ὅτι ἅπαξ ἐνταῦθα τὸ ἐπίθετον.

Μάχαιρα

non gladium significat sed cultrum, quem heroes iuxta gladium suspensum gerunt.

Γ, 271 ἡ διπλῆ ὅτι τὴν παραξιφίδα μάχαιραν καλεῖ· διὸ καὶ λέγει αὐτὴν παρηρτῆσθαι τῷ κουλεῷ τοῦ ξίφους. τὸ δὲ πολεμιστήριον ἄορ ξίφος φάσγανον [καλοῦσι]· συνώνυμα γάρ. Delenius καλοῦσι, quia omnia verba inde ab τὸ δέ ab Aristonico abiudicandi non videtur causa esse. *Λ*, 844 ἡ διπλῆ ὅτι μάχαιραν καλεῖ τὸ παραξιφίδιον, εἰς τὰς τοιαύτας χρείας εὔθετον. BL ad *Τ*, 252 μάχαιραν δὲ τὴν περιξιφίδα (l. παραξ.), ἣν νῦν ζωνομάχαιραν καλοῦσιν. Huius observationis egregius usus fuit ad crisin versuum *Σ*, 597. 8, ubi Vulcanus in scuto dicitur finxisse puellas cum adolescentibus saltantes:

καί ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας
εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων.

Aristonicus: ἀθετοῦνται αἱ δύο, ὅτι οὐδέποτε μάχαιραν εἶπε τὸ ξίφος. ἄλλως τε καὶ οὐ πρέπον χορεύοντας μαχαίρας ἔχειν. οὗτοι δὲ οὐδὲ παρ' Ἀριστοφάνει ἦσαν. Eadem observatione Zenodoti lectio reprobata *Ν*, 610, haec scilicet: Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν pro ξίφος ἀργυρόηλον. „ἀγνοεῖ δὲ ὅτι Ὅμηρος τὴν παραξιφίδα μάχαιραν καλεῖ, τὸ δὲ πολεμιστήριον ξίφος".

Φρίξ

non est frigus sed maris exoriente vento citati horror, et — sic voluit Aristarchus — ipsa exorientis procellae agitatio.

Falso hoc verbum acceptum erat falsaeque lectioni locum dederat *Φ*, 126

99 *θρώσκων τις κατὰ κῦμα μέλαιναν φρῖχ᾽ ὑπαΐξει ἰχθύς.*

H. l. Aristonicus Aristarchi doctrinam explicat sic: *ἡ διπλῆ πρὸς τὸ σημαινόμενον. Φιλητᾶς γὰρ καὶ Καλλίστρατος γράφουσι φρῖχ᾽ ὑπαλύξει, λέγοντες ὅτι οἱ πίονες τῶν ἰχθύων καὶ εὔτροφοι τὸ ψύχος ὑπομένουσι καὶ οὐ φθείρονται. ὁ δὲ ποιητὴς οὐδέποτε φρίκην τὸ ψύχος εἴρηκεν, ἀλλὰ τὸ ἐκ γαλήνης πρῶτον ἐξορθούμενον κῦμα, ὁμωνύμως δὲ τούτῳ καὶ τὸν ἄνεμον τὸν οἱονεὶ ἐπιστίζοντα τὴν θάλασσαν „οἵη δὲ Ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἔπι φρίξ“* (*H*, 63) *καὶ „ὡς δ᾽ ὑπὸ φρικὸς Βορέω ἀναπάλλεται ἰχθὺς θῖν᾽ ἐν φυκιόεντι, μέγα δέ* (vel potius *μέλαν δέ*) *ἑ κῦμα καλύπτει“* (*Ψ*, 692) [*ἡμεῖς δὲ λέγομεν ψύχος κρύος καὶ πάχνην*]. *ἔστιν οὖν τὸ λεγόμενον μέλαιναν φρῖχ᾽ ὑπαΐξει τὸ μέλαν κῦμα ὑποτροχάσεται ἰχθύς.* Eust. ad *H*, 63 *ὅτι φρῖκα Ζεφύρου καλεῖ τὴν πρώτην ἠρεμαίαν αὐτοῦ κατὰ θαλάσσης ἐπίπνοιαν.* Et schol. *δ*, 402 *φρικὶ τῇ ἐπιγενομένῃ μελανίᾳ ἐν τῷ* (l. *πόντῳ*) *ἐκ τῆς ἐπιπολαίου κινήσεως τῶν ὑδάτων* (*κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀνέμων* additum in altero sch.). Non videtur necessarium fuisse alteram significationem assumere, ut ipsius exorientis procellae agitatio indicetur, ne tum quidem si *H*, 63 *μελάνει δέ τε πόντον*, quae fuit Aristarchi lectio, approbatur. Passovium quoque in priore significatione acquievisse video: sed Vossium *Ψ*, 692 alteram expressisse („wie vor dem kräuselnden Nord ein Fisch aus dem Wasser emporsteigt“). Ceterum illa aequoris primum vento exhorrescentis agitatio vulgo a Graecis dicebatur *φρίκη*, Aristot. probl. 23, 23.

Τλήμων

nunquam miserum significat, sed durum laborisque patientem.

K, 231 *ἡ διπλῆ ὅτι τλήμονα οἱ νεώτεροι τὸν ἀτυχῆ, ὁ δὲ*
100 *Ὅμηρος τὸν τλητικόν, τὸν ὑπομενητικόν.* Item *E*, 70. *Φ*, 430. Non eget egregia observatio vel commendatione vel confirmatione.

Σχεδόν

nunquam significat paene, fere, sed locale adverbium est, prope.

P, 202 *οὐχ οὕτως παρείληπται ὡς ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ τάσσομεν διστακτικῶς τὸ σχεδόν.* Υ, 290 (V) *σχεδόν ἀντὶ τοῦ ἐγγύς, καὶ οὐχ ὡς ἡμεῖς.*

Πάλιν

nunquam rursus significat, sed retro.

E, 836 *ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ εἰς τοὐπίσω.* *E*, 257 *πάλιν αὖτις ὅτι οὐ τὸ αὐτὸ λέγει διὰ τοῦ πάλιν καὶ αὖτις, ἀλλὰ τὸ μὲν αὖτις ἀντὶ τοῦ πάλιν, τὸ δὲ πάλιν τοπικὸν ἀντὶ τοῦ εἰς τοὐπίσω.* *Z*, 189 *ἡ διπλῆ πρὸς τὸ πάλιν, ὅτι οὐ χρονικῶς.* *I*, 56 *τὸ πάλιν οὐκ ἔστιν ἐκ δευτέρου ὡς ἡμεῖς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἔμπαλιν ἐρεῖ, ἐναντίως.* *K*, 281 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ πάλιν εἰς τοὐπίσω.* 356 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ πάλιν συναπτέον τῷ ἀποστρέψοντας, ἵνα ᾖ εἰς τοὐπίσω ἀποστρέψοντας*: (haec vocabulorum coniungendi ratio falsa, ut locum inspicienti patebit; *πάλιν ὀτρύναντος* est *εἰς τοὐπίσω ὀτρ.*). *Λ*, 326 *ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ ὄπισθεν* (l. *ὀπίσω*) *ὁρμῶντες* (*παλινορμένω*), *ὡς παλιμπλαγχθέντας.* Hinc recte intelliges *πάλιν ποίησε γέροντα π*, 456 i. e. „ex iuvene retro mutavit in senem“, non ut schol. BL ad *N*, 3. Plura addere non necesse: etenim accuratissime de hac voce egit Passovius. Nec *B*, 276 (quod moneo propter Nitzschium Beitr. zur Gesch. d. ep. Poesie p. 327) *πάλιν αὖτις* aliter dictum atque *E*, 257 et alibi: nunc Thersites per Ulixem repressus est, nec retro rursus eum immittet animus ferox. Sed illud superest quod notandum. Observavit Aristarchus fabulam de Graecis, antequam oram Troianam tangerent, in Mysiam ad Telephum delatis Homero ignotam esse. Originem vero fingendae fabulae putavit posterioribus in Homero fuisse, cum illam 101
Achillis orationem

νῦν ἄμμε παλιμπλαγχθέντας ὀΐω
ἄψ ἀπονοστήσειν

Homericam vocabuli vim ignorantes intelligerent „iterum errantes“. *Α*, 59 *ἡ διπλῆ πρὸς τὴν τῶν νεωτέρων ἱστορίαν, ὅτι ἐντεῦθεν τὴν κατὰ Μυσίαν ἱστορίαν ἔπλασαν.*

Τάχα

nunquam significat fortasse, sed ubique temporis adverbium est.

Sch. Vulg. *α*, 251 *αὕτη ἡ λέξις οὐ τίθεται παρὰ τῷ ποιητῇ διστακτικῶς ὡς ἐν τῇ συνηθείᾳ ἀλλ' ἑκάστοτε ἀντὶ τοῦ ταχέως.* Aristonicus *Ξ*, 8 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ τάχα ἀντὶ τοῦ ταχέως.* Incertum ex his minutis reliquiis hoc etiam ab eo intellectum fuerit, semper significare „mox“, nunquam „cito“. Frequens usus minitantibus, ut *τάχ' εἴσεαι* „mox senties“ et similia multa. Pulcer variusque vocabuli usus nostrae particulae simillimus leniter huc illuc inflexus. *Ψ*, 606 *οὐ γάρ κέν με τάχ' ἄλλος ἀνὴρ παρέπεισεν Ἀχαιῶν*, quod nos dicimus „nicht so bald“, Latini aegre, haud facile. *Α*, 654 *τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο* facile (videmus ut gliscente tempore pervenerit ad nostrum „vielleicht“) etiam innocentem incusaverit. Cf. *Β*, 373. *Η*, 158. *Π*, 71. 617. Hinc *τάχ' ἔμελλεν*. *Ζ*, 52 *καὶ δή μιν τάχ' ἔμελλε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν δώσειν ᾧ θεράποντι καταξέμεν· ἀλλ' Ἀγαμέμνων ἀντίος ἦλθε θέων* „bald hätte er ihn gegeben“. Cf. *ι*, 378. *Α*, 181. *Ψ*, 773. — Facile sentimus, quid dicat Achilles Agamemnoni iratus, *Α*, 204:

ἀλλ' ἔκ τοι ἐρέω, τὸ δὲ καὶ τελέεσθαι ὀΐω·
ἧς ὑπεροπλίῃσι τάχ' ἄν ποτε θυμὸν ὀλέσσῃ

102 „haud diu aberit tempus, cum quondam sua eum perdet superbia“*). His constat eadem ratione explicandum esse *β*, 76 *εἴ*

*) Machon Athen. 528. b.

ὀνηλάτ', εἰ μὴ θᾶττον ἐκστήσει ποτέ
ἐκ τῆς ὁδοῦ, τὰ γύναια ταῦτα καταβαλῶ.

De *τάχ' ἄν* v. Matth. p. 1199. Andoc. myst. §. 117 *τάχα γὰρ ἄν αὐτὸ βούλεσθε πυθέσθαι.* — Ad coniunctum *τάχα* et *ποτέ* inspice Fritzschium quaest. Luc. p. 193.

χ' ὑμεῖς γε φάγοιτε, τάχ' ἄν ποτε καὶ τίσις εἴη. Quod plurimum faciet ad illam Telemachi orationem, qua nulla Homeri pars difficilior est, expediendam. Sed hoc, quod longiorem desiderat orationem, differo. Verum alium locum tentabo, si forte vocabuli potestate effecta cesserit explicatio. *β*, 89 *ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος, τάχα δ' εἶσι τέταρτον.* Quod Nitzschius ita vertit „schon ist es jetzt das dritte Jahr und bald wird gehen, d. h. kommt das vierte". Id vero cum aliis locis repugnet (*β*, 106. *τ*, 151. *ω*, 141), Langius in Censura Commentariorum Nitzschii, quae inserta est Seebodii bibl. crit. 1826 p. 1098, sic potius vertendum statuit: „denn schon ist das dritte Jahr vorüber und schnell geht das vierte". Sed debebat Langius sic: „es ist das dritte Jahr und bald geht das vierte". *εἶσι* abit. Ex Marciano et Harleiano nunc hoc scholion habemus: *ἡ διπλῆ πρὸς τὸ ἑξῆς δοκοῦν ἀσυμφώνως λέγεσθαι „ὣς τρίετες μὲν ἔληθε δόλῳ, ἀλλ' ὅτε τέτρατον ἦλθεν ἔτος"* (106). *διὸ καί τινες μετεποίησαν „ὣς δίετες μὲν ἔληθε δόλῳ, ἀλλ' ὅτε δὴ τρίτον ἦλθεν ἔτος". οὐδὲν δὲ ἐναντίον ἔχει τὰ ἔπη· τὸ γὰρ τάχα ἀντὶ τοῦ ταχέως, τὸ δὲ εἶσιν ἀντὶ τοῦ δίεισι καὶ τὸ τέταρτον.* Ex quo tamen genuinam Aristarchi paraphrasin hanc esse *ταχέως δίεισι* non praestiteris. Alii hic et ad *ν*, 377 interpretantur *ταχέως διελεύσεται.* Et fieri tamen potest ut idem significatum voluerint quod nos: quamquam *εἶσι* accurate non est *δίεισι* sed *ἄπεισι. τάχα*, ut dixi, ex nostro more vertendi non est celeriter, sed mox. *εἶμι* apud Homerum motum indicat quemcunque, ut nec unde nec quo fiat quaeratur. *Π*, 160 de lupis *καί τ' ἀγεληδὸν ἴασιν. Β*, 87 *ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων. Γ*, 61 *πέλεκυς ὥς — ὅστ' εἶσιν διὰ δουρὸς ὑπ' ἀνέρος. β.* 428 *νηὸς ἰούσης*, quo loco Vossius intentum cursum significari ait (hymn. Dem. p. 110. cf. ad Arat. p. 84. 160); at id non in vocabulo inest, sed in sententia. *Φ*, 522 *ὡς δ' ὅτε καπνὸς ἰὼν εἰς οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει.* Ad hanc significationem pertinet *ψ*, 362 *αὐτίκα γὰρ φάτις εἶσιν ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντι ἀνδρῶν μνηστήρων, οὓς ἔκτανον ἐν μεγάροισιν.* Quo vel unde motus fiat adiectis vocabulis declaratur, ut *ἀντίος εἶσιν, πάλιν, αὖτις, ἄψ, δεῦρο, κεῖσε, ἐξ, εἰς* cet. Haec et talia vocabula ubi ab- 103

sunt, sed cogitatione supplentur, tum abit in significationes et veniendi et abeundi. Illa est e. g. *τ*, 571 *ἥδε δὴ ἠὼς εἶσι δυςώνυμος*. *ι*, 279 *ἀλλά μοι εἴφ᾽ ὅπῃ ἔσχες ἰὼν εὐεργέα νῆα*. Recte Wellauerus ap. Apollonium III, 1155 *ἄρ᾽ ἰοῦσαν* revocavit pro *ἀνιοῦσαν*. Virg. Aen. VI, 392 (Charon loquitur): Nec vero Alciden me sum laetatus euntem (i. e. venientem) accepisse lacu. Abeundi notio est *I*, 701 *ἀλλ᾽ ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤ κεν ἴῃσιν ἤ κε μένῃ*. *Z*, 221 *καί μιν ἐγὼν κατέλειπον ἰὼν ἐν δώμασ᾽ ἐμοῖσιν*. Virg. Aen. XI, 46.

Et hanc significationem is sibi locus vindicat, in quo versamur; *τάχα* hic significat, quod ubique: „mox". Sed ex Hesiodeis iam novimus *δὶς μὲν γὰρ καὶ τρὶς τάχα* (fortasse) *τεύξεαι*, Opp. 399.

Ἰθύς

adverbium locale est.

Y, 79 *ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐπ᾽ εὐθείας καὶ κατ᾽ ἐναντίον*. *M*, 254 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἰθὺς τοπικῶς τίθησιν ἀντὶ τοῦ ἐπ᾽ εὐθείας καταντικρὺ νηῶν.*

Μέλεον.

Π, 336 *ἡ δ. ὅτι μέλεον ἀντὶ τοῦ μελέως ματαίως· καὶ διὰ παντὸς οὕτως Ὅμηρος χρῆται· οἱ δὲ τραγικοὶ ἐπὶ τοῦ οἰκτροῦ καὶ τάλανος. καὶ ἡ συνήθεια. πρὸς οὓς καὶ ἡ σημείωσις*. *K*, 480 *ὅτι οἱ νεώτεροι μέλεον τὸν ἀτυχῆ, ὁ δὲ Ὅμηρος ἀντὶ τοῦ ματαίως*. Item *Ψ*, 795. (Cf. B ad *Ω*, 409 *μελεϊστί· τινὲς οἰκτρῶς, οὐκ εὖ· μέλεον γὰρ ὁ ποιητὴς τὸ μάταιόν φησιν· ἔστιν οὖν ἀντὶ τοῦ κατὰ μέλος*).

Γράφειν

non est scribere, sed i. q. ξέειν.

Z, 169 (in Proeti tabella) ἡ διπλῆ ὅτι ἔμφασίς ἐστι τοῖς 104
τῆς λέξεως γράμμασι χρῆσθαι· οὐ δεῖ δὲ τοῦτο δέξασθαι· ἀλλ' ἔστι γράψαι τὸ ξέσαι· οἷον οὖν ἐγχαράξας εἴδωλα δι' ὧν ἔδει γνῶναι τὸν πενθερὸν τοῦ Προίτου. *H*, 175 loco item notissimo, quo sortes ducunt principes κλῆρον ἐσημήναντο, ἡ διπλῆ ὅτι σημείοις χρῶνται οὐ γράμμασι. Tum v. 187 κλῆρον ἐπιγράψας) ἡ διπλῆ ὅτι οὐ γράμμασι τῆς λέξεως, ἀλλ' ἐγχαράξας σημεῖα· εἰ γὰρ κοινῶς ᾔδεσαν γράμματα, ἔδει τὸν κήρυκα ἀναγνῶναι καὶ τοὺς ἄλλους οἷς ἐπεδείκνυτο ὁ κλῆρος.

Ἦ

i. e. dixit, ponitur tantum post orationem peractam.

In scholio *A*, 219, item in Etymologico: τοῦτο τὸ ἦ ψιλῶς λεγόμενον καὶ περισπωμένως δηλοῖ . . . . δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἔφη „ἦ καὶ κυανέῃσιν" (*A*, 528). καὶ σεσημείωται Ἀρίσταρχος ὅτι ὁ μὲν Ὅμηρος ἀεὶ ἐπὶ προειρημένοις λόγοις ἐπιφέρει τὸ δηλοῦν τὸ ἔφη, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ δὲ Πλάτων μετ' αὐτὸν ἐπιφέρει τὸν λόγον. Idem de Aristarcho traditum apud Photium et Suidam s. ἦ δ' ὅς. Observandi occasionem dederat falsa lectio Zenodoti *Y*, 114 quae fuerat

> ἦ δ' ἄμυδις καλέσασα θεοὺς ῥεῖα ζώοντας·
> Φράζεσθον — —

pro

> ἡ δ' ἄμυδις καλέσασα (vel potius στήσασα ut Aristarchus cum plurimis) θεοὺς μετὰ μῦθον ἔειπεν.

Quo loco Aristonicus: ἡ διπλῆ περιεστιγμένη, ὅτι Ζηνόδοτος γράφει θεοὺς ῥεῖα ζώοντας, ἐξ οὗ φανερός ἐστι κατὰ τὸ περισπώμενον ἀνεγνωκὼς „ἦ δ' ἄμυδις", ἵν' ᾖ ἔφη, ὡς ἐκεῖ „ἦ καὶ

κυανέῃσι"· ἠγνόηκε δὲ ὅτι ἐπί τισι προειρημένοις τίθεται παρ' Ὁμήρῳ τὸ ἦ, οὐκ ἐν ἀρχῇ λόγου. Idem h. l. observat Didymus. Porphyrius ad *E*, 533 et hoc idem commemorat et plures exquirit vocabulorum ἦ et φῆ differentias. Nobis attendendum est illas formulas ἦ καί et ἦ ῥα καί ab initio versuum tam firmas fuisse in illa antiqua oratione ut raro aliquid immutationis ferrent, ferrent tamen. Passovius quidem quod semel, ut ait, subiectum adiunctum esset in ἦ ῥα γυνὴ ταμίη· ὁ δ' ἀπέσσυτο δώματος Ἕκτωρ (*Z*, 390), id suspectum habuit, φῆ commendans. Sed est item

ἦ ῥ' ὁ γέρων· πολιὰς δ' ἄρ' ἀνὰ τρίχας ἕλκετο χερσίν *X*, 77. Et sunt praeterea haec:

ἦ ῥ' ἅμα τε προσέειπεν Ὀδυσσῆα πτολίπορθον σ, 356.

ἦ ῥ', Ἀχιλεὺς δ' ἑτάροισιν ἰδὲ δμωῇσι κέλευσεν Ω, 643.

ἦ ῥ' εὖ γιγνώσκων, Τρῶας δ' ἄχος ἔλλαβε θυμόν Ξ, 475.

In quibus tamen ἦ ῥα tenetur. Uno eo loco, ubi nec ἦ καί nec ἦ ῥα est, Φ, 361, legitur

φῆ πυρὶ καιόμενος, ἀνὰ δὲ φλύε καλὰ ῥέεθρα.

Quare est cur miremur in hymnis φῆ ῥα θεά, Dem. 145 (in quo novum in formula ὣς ἄρ' ἔφη additum subiectum, v. 59 ὣς ἄρ' ἔφη Ἑκάτη), φῆ ῥ' ὁ γέρων, Merc. 212. (ἦ καί est Ap. 204.) — Apud Apollonium Rhodium ἦ ῥ' ἅμα καί II, 619. ἦ ῥα μέγα φρονέων I, 348. II, 19. ἦ ῥα περιφραδέως III, 947. Sed apud eundem φῆ ῥα χαλεψάμενος III, 382. φῆ ῥα κασιγνήτης πειρωμένη III, 693. (Cf. ὣς ἄρ' ἔφη πόσιος πειρωμένη ψ, 181.) Et is fortasse hanc varietatem quaesivit. Qui non contentus formulis Homericis fecit etiam φῆ ἄρα· Χαλκιόπη δέ III, 718. φῆ· ὁ δ' ἄρ' ἀστραγάλους III, 154. ὣς ηὔδα III, 75. 564. 912. IV, 99. 1380. 1562. ἴσκεν· ἐπήνησαν δὲ νέοι III, 555: sed III, 194 ὣς φάτ'· ἐπήνησαν δὲ νέοι. ἴσκεν Ἀγηνορίδης II, 240. ἴσκεν ἀπηλεγέως III, 439; et adamavit istud ἴσκεν. — Theocritus, — apud quem 25, 84 ἦ ῥα καὶ ἐσσυμένως ποτὶ τωὔλιον ἶξον ἰόντες Hermannus in Zimmermanni annalibus 1840 p. 975 mutandum censuit in ἦ ῥα μάλ' ἐσσυμένως δέ — propter mutatum subiectum, iniuria quidem, v. Φ, 233, — Theocritus igitur 22, 75 ἦ ῥ' Ἄμυκος καί —,

sed ib. 181 *εἶπε, τὰ δ᾽οὐκ ἄῤ ἔμελλε θεὸς μεταμώνια θήσειν.* — Hoc *εἶπε* Callim. Del. 133. epigr. I, 5. *εἶπεν ὁ παῖς* Cer. 57. *ἔννεπε* Dian. 86. Del. 205. *ὥς ἔνεπεν* Dian. 158. *ἁ μὲν ἔφα* et *ἡ μὲν ἔφη* Lav. 82. Del. 249, quod in feminino, in quo versus tulit, maluit quam *ὥς ἄῤ ἔφη* Homericum, quod tenuit Del. 99. *φᾶ μέν* Lav. 93 apud Meinekium. Q. Smyrnaeus *Δ*, 563 *ἦ· μέγα τοὶ δ᾽ ἐγέλασσαν*, iure hoc quidem nunc in dubitationem vocatum. *ἦ μέγα νεικείων* ib. 741. *B*, 81. *Γ*, 128. *ἦ μέγα κυδαίνων Δ*, 583. Item cum participio *E*, 521. 612. *ς′*, 308. *Z*, 287. *Θ*, 23. *ΙΓ*, 287. *ἦ ῥ᾽ ὁ γέρων B*, 81. *Γ*, 490. (*ὥς ἄρα φῆ Τρώων τις Δ*, 32. *ὥς ἄῤ ἔφη Τελαμῶνος ἐΰς πάϊς*) *ἦ ῥα μέγα στενάχων Γανυμήδεος ἀγλαὸν ἦτορ H*, 433. *ὥς φαμένοιο γέροντος ἀνίστατο θαρσαλέος φώς Δ*, 323. — Nonnus Callimachea: *ἔννεπε* XXIII, 70. XVII, 306. *εἶπε* I, 481. II, 356. V, 533. *ἡ μὲν ἔφη* I, 344. II. 163.

Ἴσκεν

nunquam significat „inquit“ sed ubique „aequavit“.

Aristonicus *Π*, 41 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἴσκοντες ἀνάλογόν ἐστι* 105
*τῷ κατὰ διαίρεσιν ἐΐσκοντες, ὁμοιοῦντες „ἔϊκτο δὲ θέσκελον
ἔργον“* (*Ψ*, 107). *ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τοὺς ἀπεκδεξαμένους* (an 106
παρεκδ.?) *τὸ „ἴσκεν ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα“* (*τ*,
203)*· τὸ γὰρ ἴσκεν ὑπολαμβάνουσι κεῖσθαι ἀντὶ τοῦ ἔλεγεν,
οὐκ ὀρθῶς.* BL ib. *ὁμοιοῦντες. οἱ δὲ νεώτεροι ἐπὶ τοῦ λέγοντος τάττουσι τὴν λέξιν.* Cf. sch. Apollon. I, 834. Recte hunc locum intellexit Aristarchus, sed alterum, cui haec significatio neutiquam adhiberi potest, *χ*, 31

ἴσκεν ἕκαστος ἀνήρ, ἐπειὴ φάσαν οὐκ ἐθέλοντα
ἄνδρα κατακτεῖναι

obelo notavit. Schol. h. l. *οὐδέποτε Ὅμηρος ἐπὶ τοῦ ἔλεγε τὸ ἴσκε, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ ὡμοίου· ἠπάτηται οὖν ὁ διασκευαστὴς ἐκ τοῦ ἴσκε ψεύδεα πολλά.* Quae haud dubie ipsa sunt Aristonici verba. Et putaverim haec quoque, quae ad priorem locum

Eustathius tradidit, Aristonici scholii habere vestigia manifesta: *τὸ δὲ ἴσκεν οἱ μὲν γλωσσογράφοι ἀντὶ τοῦ ἔλεγεν ἐκδέχονται· οἱ δὲ ἀκριβέστεροι ἀντὶ τοῦ ἤϊσκεν, ὅ ἐστιν εἴκαζεν ἀπεικονίζων πρὸς ἀλήθειαν.* V. Buttm. lex. II p. 84, qui hac aetate illud nos vocabulum recte diiudicare docuit, Aristarcheam intermortuam doctrinam sibi excitari nescius. Quam dicitur Aristarchus in ea voce secutus esse scribendi rationem, de ea alius dicendi locus est.

Στεῦται, στεῦτο

est „in animum inducebat", nunquam „stabat".

Hinc iudicatum spurium esse locum Necuiae 584 de Tantalo:

στεῦτο δὲ διψάων —

Γ, 83 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ στεῦται ἀντὶ τοῦ κατὰ διάνοιαν ὁρίζεται. Ε*, 832 *ἡ διπλῆ πρὸς τὸ στεῦτο, ὅτι τὸ κατὰ διάνοιαν διωρίζετο ἡ λέξις σημαίνει. Β*, 597 *ὅτι τὸ στεῦτο κατὰ διάνοιαν ὡρίζετο, οὐκ ἐπὶ τῆς τῶν ποδῶν στάσεως, ὡς ἐν τοῖς κατὰ τὴν νέκυιαν ἠθετημένοις „στεῦτο δὲ διψάων". Ι*, 241 *στεῦται διορίζεται·*
107 *στάσιν γὰρ ψυχῆς σημαίνει ἡ λέξις. ἡ δὲ ἐπαναφορὰ τῆς σημειώσεως πρὸς τὸ ἐν Ὀδυσσείᾳ „στεῦτο δὲ διψάων". Φ*, 455 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ στεῦτο κατὰ διάνοιαν ὡρίζετο, διεβεβαιοῦτο, πρὸς τὰ ἐν τῇ νεκυίᾳ ἀθετούμενα.* Sch. *λ*, 584 (item Aristonici) *ἵστατο νῦν ἐπὶ ποδῶν· κέχρηται δὲ τῇ λέξει ὁ διασκευαστὴς παρὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ συνήθειαν.* Schol. Pind. Ol. I, 97 (qui Didymus erit) *Ὅμηρος δὲ αὐτὸν ἑτέρως ὑποτίθησι τιμωρεῖσθαι·*

ἑσταότ' ἐν λίμνῃ· ἡ δὲ προςέπλαζε γενείῳ·
στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι.

καὶ τὰ ἑξῆς· πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὸν Ἀρίσταρχον νόθα εἰσὶ τὰ ἔπη ταῦτα.

Dixit nunc de ea re Nitzschius ad *λ*, 584. „Das Wort bedeutet überall, mit seinem Sinne, den bald Worte, bald Gesten und Worte zugleich beurkunden, bald blos Gesten, bald kein äusseres Zeichen „nach etwas stehen, gerichtet sein." Rectissime, modo addas: oder auf etwas stehen, bestehen, behaupten, ver-

sichern. Aristarchum dicit hoc vocabulum recte intellexisse et apta paraphrasi usum esse, sed errasse cum hunc unum locum cum ceteris non convenire censuisset. Etenim eandem significationem valere, quod praeter alios vidisse Bernhardium vertentem „er gebahrte sich wie ein Dürstender". Et mox: „in wie fern Tantalos stand (im See), ist schon vorher gesagt, hier sind vielmehr seine Bewegungeu, sein Streben und sich darnach gebehrden zu denken". Haeccine gestiendi significatio eadem est? Imo vero, quod ego intelligam, contraria et ab illa, quam reliqui loci testantur, in quam, etiamsi etymon nihil cures, reliqui loci concurrunt, alienissima. In illa enim firmitatis et perseverantiae notio tenetur, in gestiendo inest notio motus. Unde fit ut gestire ipsum per se sit aliquid „Geberden machen", sed perseverare — utor hoc potissimum Latino vocabulo, quod cum grano salis intelligetur — nihil per se est, nisi addatur in quo perseverantia, constantia locum habeat: sive persevero, si vis persto, me facturum, i. e. propositum habeo, statutum habeo, statui, stat mihi hoc facere, — sive persevero hoc ita esse, i. e. affirmo. Graecae paraphrases erunt *διανοεῖσθαι* vel potius *διορίζεσθαι, διαβεβαιοῦσθαι, διισχυρίζεσθαι, ὑφίστασθαι, ὑπισχνεῖσθαι,* quae reliquis locis egregie conveniunt, an et nostro? Illud quod indicavimus complementum reliquis locis additum per infinitivum. Et idem, quod huc usque aliter videbatur, Nitzschium ipsum hoc loco velle apparet. Iam enim haec dicit: „der Infinitiv, den *στεῦτο* erfordert, ist hier *ἑλέσθαι*: er strebte wol durstig, nur bis zum Trinken vermochte er es nicht zu fassen". Sed hoc si ita esse potest, quid, quaeso, tantis opus erat ambagibus? Quis tandem dubitabit *διψάων στεῦτο πιέειν ἑλέσθαι* recte dici et ex norma reliquorum? Sed poetam, qui hoc voluisset, tam perversa, imo inversa verborum collocatione usurum fuisse hoc vero non dubitabimus, sed negabimus. Ergo, quocunque me converto, hunc locum non intelligo nisi „*παρὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ συνήθειαν*". Sed hoc quaeri poterit nova quae hic est significatio utrum fuerit ex auctoris sententia illa, quam Aristarchus voluit „stabat", an *στεῦτο δὲ διψάων* perseverabat, perstabat sitiens, er verharrte im Durste. Quae tamen ipsa

significatio non eadem est cum reliquis locis. Nam in illis habebamus perseverantiam actionis, hic passionis. —

Cum nostro *στεῦτο* Latinum „studere“ nuper coniunxit Corssenius krit. Beiträge p. 113.

Γεγωνέμεν

est „clamare“ non „dicere“.

Θ, 223 *πρὸς τὸ γεγωνέμεν ὅτι οὐ ψιλῶς ἐστι φωνεῖν ἀλλ' ἀκουστὸν φθέγγεσθαι.* Huius observationis duplex Aristarcho causa fuit, primum quod recentiores poetae simplicem dicendi notionem vocabulo subiiciunt, e. g. tragici (v. e. g. Aesch. Prom. v. 201. Philoct. 238*)), deinde propter versum *ϱ*, 161, qui spurius est et pro spurio agnitus et aliis causis et quod *ἐγεγώνευν* si clamare interpreteris eo loco ineptum est nec reliquae narrationi conveniens (v. *ο*, 525**)).

Μῆλα

apud Homerum oves et caprae.

108 *Κ*, 485 *ὅτι μῆλα οἱ νεώτεροι* (v. Aristoph. gramm. ap. Eust. p. 877. 1648) *πάντα τὰ τετράποδα, Ὅμηρος δὲ αἶγας καὶ ὄϊς.* 486 *ἡ διπλῆ ὅτι ἐπεξηγεῖται τίνα τὰ μῆλα.*

---

*) Sic *ἴαχε* simplicem dicendi notionem induit, v. Schrader ad Mus. v. 267.

**) Quod Buttmannus in scholio *β'* vult pro *ιβ'* et *οὐκ* delet ante *ἀκαίρως* hoc probamus: quod *εἰσελθεῖν ἐν τῇ νηΐ* interpretatur navem ascendere scholiastaeque „confusionem reliquit“, improbamus. Verba *πρὶν εἰσελθεῖν ἐν τῇ νηΐ* mutila sunt, fortasse sic restituenda: *πρὶν εἰσελθεῖν* (sc. *εἰς ἄστυ*) *οὐκ ἐν τῇ νηΐ.* Scholion *Δ*, 208 (ut hoc moneam in transcursu) non ad hunc locum pertinet, ut Bekkero visum, sed ad *Γ*, 395. Legendum igitur *εἴκοσι τρεῖς* pro *εἴκοσι*.

Μῆλα

sunt etiam omnes fructus, non sola mala.

I, 542 *ὅτι μῆλα πάντα τὰ ἀκρόδρυα ἔλεγον οἱ παλαιοί, οὐχ ὡς ἡμεῖς εἰδικῶς.* Contra *η*, 120.

Πρόβατα.

Ξ, 124 *ἡ διπλῆ ὅτι πρόβατα πάντα τὰ τετράποδα διὰ τὸ ἑτέραν βάσιν ἔχειν πρὸ τῆς ὀπισθίας, καθὼς καὶ Ἡσίοδός φησι „χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις“.*

Ἥρως.

Hoc epitheton non tantum principibus tribuitur, sed omnibus Achivis.

B, 110 *ἥρωες Δαναοί) ὅτι πρὸς πάντας ἀποτεινόμενος τὸν λόγον ἥρωας λέγει· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς Ἴστρον λέγοντα μόνους τοὺς βασιλεῖς ἥρωας λέγεσθαι. M*, 165 *ὅτι πάντας κοινῶς καὶ οὐ τοὺς ἡγεμόνας μόνους ἥρωας καλεῖ. O*, 230 *ἥρωας καλεῖ καὶ οὐ μόνον τοὺς βασιλέας ὡς Ἴστρος. N*, 629 *ἡ διπλῆ ὅτι σαφῶς πάντας τοὺς Ἕλληνας ἥρωας καλεῖ· πρὸς Ἴστρον λέγοντα μόνους τοὺς βασιλεῖς ἥρωας λέγεσθαι ὑφ' Ὁμήρου.* V. Voss. Sched. Crit. I p. 242.

Πρόμος

non regem significat, sed id quod πρόμαχος.

H, 75. 116. 136. *O*, 293. *X*, 85. Hoc recte sed falsus 109
in etymologia, cum re vera putat ex *πρόμαχος* decurtatum

esse (*H*, 75 ἡ διπλῆ ὅτι πρόμον τὸν πρόμαχον κατὰ συγκοπήν). Quo de genere erroris infra dicetur.

Ἔῤῥειν

non est simpliciter „ire“ sed adiuncta notione taedii vel molestiae.

Θ, 239. *I*, 364. *Σ*, 421. Eust. 756, 30. 1648 (ἔῤῥ' ἐκ νήσου — „μετὰ φθορᾶς ἄπιθι“).

Χυτὴ γαῖα

apud Homerum certos significationis fines habet, ut non dicatur nisi de tumulo.

Z, 464. *Ξ*, 114. *Ψ*, 256 (ἡ διπλῆ ὅτι οὐ πᾶσα γῆ χυτή, ἀλλ' ἡ τοῖς νεκροῖς ἐπιχεομένη). Cf. sch. Apollon. IV, 1536 χυτὴν δὲ Ὁμηρικῶς τὴν ἐπὶ τοῖς νεκροῖς χεομένην γῆν.

Ἀήρ

est ubi significet apud poetam caliginem.

P, 644. 649 (Voss. sched. crit. 210).

Ποιπνύειν

non est ministrare, sed operam dare.

Ξ, 155 ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ποιπνύοντα ἐνεργοῦντά ἐστιν, οὐχ ὡς οἱ γλωσσογράφοι ποιοῦσι τὸ ποιπνύειν διακονεῖν
110 ἐκ τοῦ „ὡς ἴδον Ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα“. γέγονε

δὲ παρὰ τὸ πονῶ πονύω πνύω ποιπνύω ἀναδίπλωσις. Res vera (nisi quod fortasse melius dicetur „studiose operam dare“), etymon falsum. V. Buttm. lex. I p. 176.

Ἕλωρ

non est cibus, sed rapina.

Explicatur ἕλκυσμα (*P*, 151. *Σ*, 93) et ἕλεμα (*P*, 667). Pro cibo acceperant glossographi.

Δουπῆσαι

non de quacunque morte dicitur, sed de ea, quae fit cadendo et cum strepitu.

Π, 822 δούπησεν δὲ πεσών) ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων ἀπεδέξαντο οἱ γλωσσογράφοι τὸ δουπῆσαι ἐν ἀνθ' ἑνὸς ἀντὶ τοῦ ἀποθανεῖν. ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι οὐκ ἐπὶ παντὸς θανάτου τάσσει τὴν λέξιν ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐν πολέμῳ πιπτόντων διὰ τὸν παρακολουθοῦντα ψόφον ἐκ τῶν ὅπλων. *N*, 426 Ἰδομενεὺς δ' οὐ λῆγε μένος μέγα, ἵετο δ' αἰεὶ ἠέ τινα Τρώων ἐρεβεννῇ νυκτὶ καλύψαι, ἢ αὐτὸς δουπῆσαι, ἀμύνων λοιγὸν Ἀχαιῶν*)· ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ παρεπομένου τὸ ἀπολέσθαι· οἱ γὰρ ἐν πολέμῳ πίπτοντες ψόφον ἀποτελοῦσι τοῖς ὅπλοις. ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τοὺς γλωσσογράφους. οὗτοι γὰρ ἐν ἀνθ' ἑνὸς ἐδέξαντο δεδουπότος ἀντὶ τοῦ τεθνηκότος. Tendit ad *Ψ*, 679:

Εὐρύαλος δέ οἱ οἶος ἀνίστατο, ἰσόθεος φώς,
Μηκιστέος υἱός, Ταλαϊονίδαο ἄνακτος,
ὅς ποτε Θήβασδ' ἦλθε δεδουπότος Οἰδιπόδαο
ἐς τάφον —

Totum adscribam scholion, quod habet luculentum exemplum expli- III
cationis Aristarcheae, ἡ διπλῆ ὅτι ἐπὶ τοῦ Μηκιστέως ἀκουστέον ὅς ποτε Θήβας ἦλθεν, οὐκ ἐπὶ τοῦ Εὐρυάλου, ὡς ὁ Κράτης. Hoc

---

*) Voss: Ob er auch selbst hinkrachte —

(nemo vero dubitabit) non tantum eo nititur, quod Cratetem neglexisse mireris, quod Oedipus non potest Troianorum heroum aequalis esse sed patrum, non Diomedis e. g. sed Tydei, sed simul consuetudine, ad quam propendere poetam Aristarchus observaverat: *ὅτι πρὸς τὸ δεύτερον πρότερον ἀπαντᾷ.* Tum pergit: *καὶ ὅτι οἱ νεώτεροι παρὰ τὸν Ὅμηρον τὸν Οἰδίπουν φασὶν ἑαυτὸν τυφλώσαντα ποδηγούμενον εἰς Ἀθήνας ἐλθεῖν καὶ ἐκεῖ τελευτῆσαι.* Sed quae antiquior fabula fuerit Homero indicata nullum exstabat testimonium. Attendit igitur, si quid ex hoc ipso loco elici posset. Primum hoc: *νῦν δὲ ὁμόλογον ὅτι ἐν Θήβαις ἐτελεύτησεν.* At quo leto? Diligenter observato usu vocabuli *δουπῆσαι* statim hunc fructum cepit, quod fato non periisse perspexit, sed bello potius. Quo tamen loco non substitit. Sed legamus primum ipsam annotationem: *καὶ πρὸς τὸ δεδουπότος· οἱ γλωσσογράφοι γὰρ ἓν ἀνθ' ἑνὸς τεθνηκότος ἐξεδέξαντο· ἐκ παρεπομένου δὲ νοητέον ὅτι ἤτοι ἐν πολέμῳ τετελεύτηκε, ψοφοῦσι γὰρ οἱ πίπτοντες „δούπησεν δὲ πεσών“· ἢ κατεκρήμνισεν ἑαυτόν· καὶ γὰρ οὗτος ὁ θάνατος μετὰ ψόφου.* Bello perisse, eo primum duxit Homericorum locorum comparatio. At pupugit hoc animum. Quo enim bello Oedipum cecidisse fingamus? Vocabuli etymon propriamque notionem spectantibus videbitur de omni nece adhiberi potuisse, quae fit cum strepitu. Quid si prisca fuit fabula, Oedipum flagitio et scelere patefacto cum mortem quaereret ex illa funesta rupe sese demisisse, qua immane olim monstrum tot praecipites dederat hospites, qua illo tempore deiici et ipsi fuisset optatius? Hoc belle excogitatum. Cf. Eust. *ἢ ὡς ὑπερ-*
112 *παθήσαντος καὶ κατακρημνίσαντος ἑαυτὸν ἐξ ὕψους.* Attamen constanti, qui apud Homerum exemplis probatur, usui tantum tribuisse ut propensior esset ad caedem in bellica expeditione intelligendam, concludi potest ex Apollonio, qui hanc solam eius explicationem commemorat p. 286 *δουπῆσαι ψοφῆσαι· ἐκ δὲ τοῦ παρακολουθοῦντος ἀποθανεῖν πεσόντα ἐν πολέμῳ· ὅθεν τοῦ δεδουπότος Οἰδιπόδαο ἀκούει Ἀρίσταρχος ἐν πολέμῳ ἀνῃρημένου.* Vix putaverim aliquid excidisse.

Καμμονίη

non omnis victoria est, sed quae paratur stando et sustinendo.

Ψ, 61 ὅτι οὐκ ἔστιν ἓν ἀνθ' ἑνὸς καμμονίη νίκη, ὡς οἱ γλωσσογράφοι, ἀλλ' ἡ ἐκ πολλῶν (l. καταμονῆς)· διὸ ἐπὶ δρομέων οὐ τάσσει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πυκτευόντων καὶ μονομαχούντων (Χ, 257), μιά (l. μετὰ) γὰρ καταμονῆς. Χ, 257 ἡ διπλῆ ὅτι καμμονίη νίκη οὐ καθολικῶς, ἀλλὰ ἡ ἐκ καταμονῆς· διὸ ἐπὶ τῶν μονομαχούντων καὶ πυκτευόντων τίθησιν, ἐπὶ δὲ δρομέων οὐκέτι. Eust. Χ, 257 Καμμονίη δὲ οὐχ ἁπλῶς ἡ νίκη, οἷον ἡ τῶν δρομέων ἢ τῶν ἱππέων, ἀλλ' ἡ ἐκ καταμονῆς, ὡς ἡ τῶν μονομαχούντων καὶ πυκτευόντων. οὗτοι γὰρ καταμένοντες ὡς τὰ πολλὰ καὶ διακαρτεροῦντες ἀποκάμνειν τοὺς ἐναντίους ποιοῦσι καὶ οὕτω νικῶσι.

Ἱππότα et *ἱππηλάτα*

falso acceptum a quibusdam pro fugitivo, cum demonstrari possit id non significari sed equitem.

Tzetz. Hes. Scut. 216 ἱππότα Περσεύς. Κατὰ τοὺς γλωσσογράφους (ins. ἐστὶν) ἱππότην ἀκούειν τὸν φυγάδα. Ariston. Ξ, 117 ἱππότα Οἰνεύς) ἡ διπλῆ ὅτι ἐλέγχονται οἱ τὸν ἱππότην ἀποδιδόντες φυγάδα· ὁ γὰρ Οἰνεὺς κατέμεινεν ἐπὶ τῆς πατρί- 113
δος. Id. 119 ἀλλ' ὁ μὲν αὐτόθι μεῖνε) ὅτι ὁ Οἰνεὺς κατέμεινεν ἐπὶ τῆς πατρίδος, ὁ δὲ ἱππότης ἄρα οὐ φυγὰς ἀλλ' ἱππικός. Eust. p. 305 διὸ καὶ ἱππότης νῦν εἰρῆσθαι δοκεῖ καὶ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ φυγάς. κεῖται γάρ ποτε τὸ ἱππότης ὄνομα κατὰ τοὺς γλωσσογράφους καὶ ἐπὶ τοιούτου σημαινομένου. Hesych. ἱππότα. ἱππότης, ἱππικός· οἱ δὲ νεώτεροι φυγὰς οὐκ εὖ, κάλλιον γὰρ ἐπιστήμων ἱππικῆς, ἱππικώτατος. ἄλλοι (l. ἄλλως) ἱππηλάτης. Ubi νεώτεροι non sunt recentiores grammatici, quae Heinsii sententia fuit ad Hesiod. Scut. l. l., sed Homero posteriores poetae. Apoll. lex. H. p. 440 ἱππότα· οἱ

μὲν νεώτεροι ἱππότην τὸν φυγάδα λέγουσι, ἱππότα Φοῖνιξ (quod non est apud Homerum, quamquam est ἱππηλάτα Φ. Π, 196), ὅτι φυγὰς ἀπὸ τῆς πατρίδος πρὸς Πηλέα ἦλθεν· ὁ δὲ Ὅμηρος οὐκ ἔοικεν ἐπὶ τούτου τάσσειν. ἔστιν οὖν ὁ ἱππότης ἱππικὸς κατὰ πόλεμον, ὡς Νέστωρ καὶ Οἰνεύς. Erit fortasse qui hic apud Apollonium mentionem fuisse putet mirae lectionis quorundam in loco illo Π, 196 γερήνιος (i. e. scilicet γέρων) ἱππότα Φοῖνιξ.

Λευγαλέος

non humidi significationem habet, quam quidam recentiores poetae male intellectis quibusdam locis Homericis ei tribuerunt, sed perniciosi.

Ι, 119 φρεσὶ λευγαλέῃσι πιθήσας) ἡ διπλῆ ὅτι οἱ νεώτεροι λευγαλέον τὸ δίυγρον ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως· „νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι ἐρχθέντ' ἐν μεγάλῳ ποταμῷ" (Φ, 281)· ἔστι δὲ λευγαλέον. τὸ ὀλέθριον παρὰ τὸν λοιγόν. Υ, 109 λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω) ὅτι λευγαλέοις οὐ διύγροις, ὡς οἱ νεώτεροι, ἀλλ' ὀλεθρίοις παρὰ τὸν λοιγόν. Φ, 281 ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ τούτου οἱ νεώτεροι ἐξεδέξαντο λευγαλέον τὸν δίυγρον· ἔστι δὲ κατὰ κοινωνίαν στοιχείων λευγαλέον ὀλέθριον, παρὰ τὸν λοιγόν. καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ (β, 61) „λευγαλέοι τ' ἐσόμεσθα". Schol. V h. l. λευγαλέῳ χαλεπῷ οὐ διύγρῳ, ὡς Ἡσίοδος. τί γὰρ ἐπὶ τοῦ „λευγαλέοι τ' ἐσόμεσθα". Qui Hesiodum
114 finxit fortasse. Potius qui sint illi νεώτεροι Photio credimus: λευγαλέα διάβροχος· οὕτω Σοφοκλῆς. Et. M. 516, 28 λευγαλέον τὸ ὑγρόν. Σοφοκλῆς μύρῳ (μόρῳ) λευγαλέῳ.

Γύαλα θώρηκος

non certam quandam loricae partem significat, sed ipsa loricae convexa.

Bl. ad Ε, 99 γύαλον δὲ τὸ περὶ τὸν ὦμον κοῖλον τοῦ θώρακος μέρος. Ibidem Aristonicus ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ὅλον κύτος

τοῦ θώρακος γύαλον διὰ τὴν κοιλότητα λέγει, οὐ μέρος ὡρισμένον τοῦ θώρακος. Quod schol. BL dicit possis putare esse opinionem ab Aristarcho refutatam, temere arreptam ex eiusmodi locis qualis hic est, καὶ βάλ' ἐπαΐσσοντα, τυχὼν κατὰ δεξιὸν ὦμον, θώρηκος γύαλον, cum tamen alii loci sint eiusmodi βάλε γαστέρα μέσσην, ῥῆξε δὲ θώρηκος γύαλον, κατὰ στῆθος βάλεν ἰῷ θώρηκος γύαλον. Reliqua Aristonici testimonia sunt *E*, 189. *N*, 507. *O*, 530. *T*, 361 (κραταιγύαλος). V. Passov. et Pausan. X, 26, 2.

Ἐπίουρος

i. q. οὖρος, *custos.*

Herodian. *N*, 450 Κρήτῃ ἐπιουρος· τοῦτο τριχῶς ἀνεγνώσθη. Ζηνόδοτος γὰρ ὡς ἐπίκουρος, ἐκδεχόμενος βασιλέα καὶ φύλακα· καὶ Ἀρίσταρχος δὲ οὕτως, ἐκδεχόμενος τὸν φύλακα· μέμνηται δὲ καὶ ὁ Δίδυμος τῆς ἀποδόσεως καὶ Τρύφων (puta in libro περὶ ἀρχαίας ἀναγνώσεως). ἐκεῖνο δὲ προςτίθησιν ὁ Τρύφων ὅτι ὁ ἐπίουρος ὡς ἐπίσκοπος οὐ πάντως ἔχει ἐγκείμενον τὸν οὖρον τὸν φύλακα κατὰ ταύτην τὴν ἀπόδοσιν. τί γὰρ κεκώλυκε παρὰ τὸ ὁρῶ εἶναι ἐπίορον καὶ ἐπίουρον τὸν ἐπιορῶντα, ἐψιλῶσθαι δὲ διὰ τὴν ἐπένθεσιν τοῦ υ. καὶ ἡμεῖς δὲ συγκατατιθέμεθα τούτοις. εἰσὶ δὲ οἳ ἀνέστρεψαν τὴν πρόθεσιν Κρήτῃ ἔπι· ὁ δὲ Ἀσκαλωνίτης παρέλκειν ἡγεῖται τὴν ἐπί, διὸ καὶ τὸν τόνον 115
φυλάσσει τῆς προθέσεως, ὁμοίως τῷ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνήρ (*γ*, 422).

Apud Hesychium (nam Apollonii loco, unde ea sunt, corruptissimo prorsus uti non licet) haec de accentu leguntur: ἐπίουρος. εἰ μὲν προπερισπωμένως περισσὴ ἡ πρόθεσις. οὖρος γὰρ ὁ φύλαξ. εἰ δὲ προπαροξυτόνως πάλιν ὁ φύλαξ. ἀπὸ ξυλίνου ἐπιούρου. Ego non intelligo, si Aristarchus, ut videtur, ἐπιουρος ex οὖρος factum putabat eadem significatione, cur non scripserit ἐπιοῦρος. Quod non fecit, quantum ex Herodianeo scholio intelligi licet. Nam valuisse tamen putes regu-

lam, in quam mox proxima nostra legens saepius incides, composita nomina cum praepositione, ubi nihil novae significationis accedit, servare accentum suum. — Dicamus igitur de significatione. Bene Aristarchus attenderat ad hoc genus compositionis, cuius certissima sunt apud Homerum exempla. Sic *μετάγγελος* h. e. internuntius, *Ψ*, 199. *O*, 144*). Et ut *μετάγγελος* est *ὁ μετά τισιν ἄγγελος*, sic *ἐπιβουκόλος* et *ἐπιβώτωρ ὁ βουκόλος*, *ὁ βώτωρ ὢν ἐπί τινων*, minime vero id, quod Nitzschium velle video (ad Od. *γ*, 422), pastoribus praefectum significat. Sic effecit Aristarchus, ut etiam *ὑφηνίοχος* et *ὑποδμώς* (*Z*, 19. *δ*, 386) recte intelligeret. Illud est *ὁ ὑπό τινι ἡνίοχος*, hoc *ὁ ὑπό τινι δμώς*, ut utrumque nihil differat a simplici, *ὑποδμώς* a *δμώς* non plus quam *ὑποδρηστῆρες* (*o*, 330. cf. *ὑποδρώωσι* 333) a *δρηστῆρες* (*π*, 248. *σ*, 76. *δρήστειραι* *τ*, 345). Aristonicus *Z*, 19 *ὑφηνίοχος*) *ἡ διπλῆ ὅτι παρέλκει ἡ πρόθεσις ὡς ἐν τῷ Ποσειδάωνος ὑποδμώς*. Et quis, quaeso, sit ille *ἵππων ὑφηνίοχος*, quam quem quisque principum in proelio secum habebat ad agendos curandosque equos, qui multis aliis locis *θεράπων*, *ἡνίοχος*, *ἡνίοχος θεράπων* dicitur? Cf. *Θ*, 104. 109. 113. 119. *Λ*, 341. 488. 620. *M*, 76 cf. 84. 111. *N*, 386. *O*, 445. Et vatidicum illum et immortalem, de quo filia dicit

πωλεῖταί τις δεῦρο γέρων ἅλιος νημερτής
ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, ὅς τε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδε, Ποσειδάωνος ὑποδμώς,

num putabimus aliquem inferioris ordinis famulum significari? Nec res patitur nec sermo desiderat. *λ*, 489 pro *βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ* quidam legerunt *κε πάρουρος* (v. Hemsterh. ad Luc. dial. mort. XV. 1), quod non videtur
116 commendabile esse, sed vox ad regulam facta. Vin eandem praepositionem? *ἀκοίτης παρακοίτης*, *ἄκοιτις παράκοιτις*. Commemoravimus haec: *ἐπίουρος* (*ν*, 405. *o*, 39**)), *πάρουρος*, *πα-*

---

*) H. l. sic scribi debere non *μετ' ἀγγ.* (quamquam sic posse putat Eust.) ex hoc ipso clarum, ex altero certissimum.

**) *βουκολίων ἐπίουροι* Cyn. I, 174. *βουκολίων οὖροι* 374. — *κυνες προβάτων ἐπιφύλακες* — dubia lectio apud Longum I, 21.

ῥακοίτης (ις), ἐπιβουκόλος (γ, 422. υ, 235. φ, 199. χ, 268. 285. 292), ἐπιβώτωρ (ν, 222 ἀνδρὶ δέμας εἰκυῖα νέῳ, ἐπιβώτορι μήλων), μετάγγελος, ὑφηνίοχος, ὑποδμώς*)). Quibus proxima sunt ἐπιμάρτυρος (*H*, 76. α, 273). Cf. Apollon. Rh. IV, 229 κακῶν ἐπιμάρτυρας ἔργων. Nonn. XLVI, 29 καὶ κρυφίων λεχέων ἐπιμάρτυρές εἰσι κεραυνοί. ἐπιποιμένες μ, 131. Quod est ι, 270 Ζεὺς δ' ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε putaverim ad idem genus referendum esse, cum certe verbum ἐπιτιμᾶν Homero ignotum sit, τιμή vero vindicta familiare. Denique in censum venit ἐπιΐστωρ, φ, 26 φῶθ' Ἡρακλῆα, μεγάλων ἐπιΐστορα ἔργων. Simplex ἴστωρ est, quod ap. Homer. Σ, 501. Ψ, 486 testem significat, non quod Passov. vult, arbitrum. Proprie significat gnarum, ut hymn. in Lunam XXXII, 2 ἡδυεπεῖς κοῦραι Κρονίδεω Διός, ἴστορες ᾠδῆς. Hes. Opp. 790 εἰκάδι δ' ἐν μεγάλῃ πλέῳ ἤματι ἴστορα φῶτα γείνασθαι· μάλα γάρ τε νόον πεπυκασμένος ἐστίν. Soph. El. 840 κἀγὼ τοῦδ' ἴστωρ, ὑπερίστωρ. Illud μεγάλων ἐπιΐστορα ἔργων non cum veteribus explico magnorum laborum gnarum (v. Strab. I p. 9), sed in crimine (sc. Autolyci, qui equas surripuerat, deinde Herculi vendiderat) conscium**). Hoc ἐπιΐστωρ pro „peritus" mutuatus est Apollon. II, 872. IV, 1559 (νηῶν, πόντου) pro „conscius" IV, 16, pro „testis" IV, 89. — Qu. Sm. *E*, 203 ἀνδρὶ πολυκμήτῳ μογερῆς ἐπιΐστορι θήρης. Hoc non dubitandum, quin ἐπαμύντωρ π, 263 et ex Aristarchi lectione *N*, 384 ἦλθ' ἐπαμύντωρ pro ἦλθεν ἀμύντωρ (quod tamen Ξ, 449 et *O*, 540 ab eo aliter scriptum 117
esse non traditum) et ἐπαρωγός λ, 498 recte dicerentur, etiamsi his verba composita ἐπαμύνειν, ἐπαρήγειν non subiecta essent. Cf. Δ 235 οὐ γὰρ ἐπὶ ψεύδεσσι πατὴρ Ζεὺς ἔσσετ' ἀρωγός***). — Ὀπηδός est hymn. Merc. 450. συνοπηδός, συνοπαδός antiqua. Verbum συνοπηδεῖν vel potius συνοπαδεῖν ex Byzantinis affertur. συνοπάων Orph. hymn. XXX, 5.

*) Imitatus est Matro Ath. p. 135. f. κυανόχρως δ' ἀμίας ἐπὶ τοῖς μέγα, ὅστε θαλάσσης πάσης βένθεα οἶδε, Ποσειδάωνος ὑποδμώς.

**) μέγα ἔργον scelestum facinus γ, 261.

***) Ἐπαρηγών, quod Homerus non habet, apud Apollonium est I, 1039. IV, 858.

Nihil, ut haec stringam, apud Homerum incertius quam eiusmodi substantiva rem indicantia. *Ὑπόκυκλα*, ut quidam maluerunt Σ, 375, expressam haberet praepositionis significationem. Quocum male componit *ὑποπυθμένες* Mueller de cycl. ep. p. 70. Qui enim sic legebant *Λ*, 635 (legit autem Asclepiades Myrleanus Ath. 492. a.) pro adiectivo esse volebant. Sed referendum videtur huc *ἐπιμείλια* (sc. ex veterum sententia), quod Aristarchus praeoptavit *I*, 147 cf. 289

ἐγὼ δ' ἐπιμείλια δώσω.

Tradidit Herod. haec: *Ἀρίσταρχος ἓν μέρος λόγου ὑπέλαβεν ὡς ἐπιφέρνια. Ἀπολλόδωρος δὲ διαλύει ἐπὶ εἶτα μείλια· οὕτως δὲ καὶ Ἀλεξίων.* Illa adiecta praepositio id fere exprimit quod quodam loco dicit poeta *ἕδνα, ὅσσα φιλεῖ φίλης ἐπὶ παιδὸς ἕπεσθαι;* Referendum huc, quod quibusdam placuit *ἐπίουρα K*, 351

ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην, ὅσσον τ' ἐπίουρα πέλονται
ἡμιόνων —

quod omnino praepositionis explicationem admittere non videtur. Item *ἐπιφρίξ* de quo certe cogitarunt *H*, 63 *οἵη Ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἐπὶ φρίξ* de quo sic Herodianus: *ὁ Ἀσκαλωνίτης ἀναστρέφει πόντον ἔπι, οὕτως καὶ οἱ ἄλλοι· καὶ ἄμεινον· οὐδὲν γὰρ ἔσται τὸ ἐπιφρίξ, χωρὶς εἰ μὴ παρέλκῃ ἡ πρόθεσις. ὅπερ οὐ πιθανόν· οὐ γὰρ κατεπείγει.* Eust. sic,
118 haec negligentius describens: *ἐν δὲ τῷ ἐπιφρίξ πλεονάζει ἡ πρόθεσις· φρίξ γὰρ τὸ κοινόν· εἰ μὴ ἄρα κατ' ἀναστροφὴν ἀναγνῷ τις χεύατο πόντον ἔπι φρίξ.* Sed *ἐπιμῆνις* Aristarchus *E*, 178

ἱρῶν μηνίσας· χαλεπὴ δὲ θεοῦ ἐπιμῆνις.

Quo loco Herodianus: *Ἀρίσταρχος παρολκὴν οἴεται τῆς ἐπί, ὁμοίως τῷ ἐπισμυγερῶς* (*γ*, 195) *καὶ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνήρ. ὅταν δὲ παρέλκῃ ἡ πρόθεσις οὐ ποιεῖται ἐξαλλαγὴν τόνου. εἰσὶ δὲ οἳ ἀνέγνωσαν ὁμοίως τῷ ἐπεὶ οὔ τοι ἔπι δέος* (*Λ*, 515), *ἵνα τὸ ἔπεστι σημαίνηται. ἄλλοι δὲ ἐπίμηνις, ἓν μέρος λόγου ποιοῦντες, ἄμεινον δὲ τῷ Ἀριστάρχῳ συγκατατίθεσθαι.* Eustathius (p. 535 extr.) *ἔστι δὲ πλεονασμὸς ἐνταῦθα τῆς ἐπὶ προθέσεως, ὡς καὶ ἐν τῷ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνὴρ καὶ ἐπίουρος.*

Id. p. 1009, 40 τὸ δὲ μετάγγελος περιττὴν καὶ αὐτὸ ἔχει πρόθεσιν, καθὰ καὶ τὸ ἐπίουρος καὶ τὸ χαλεπὴ δὲ θεοῦ ἐπιμῆνις καὶ ἐπιβουκόλος ἀνὴρ καὶ τίς ἂν καταθνητῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνδρῶν κατατεθνηώτων. Ad eandem normam Aristarchum iudicavisse putem illud ἐπιῆρα φέρων (v. sch. *A*, 572. Apollon. lex. H. 344), quod si falsum est, certe atroces poenas luit Buttmanno (lex. I, 153. 155). Denique ξ, 533 Βορέω ὑπ' ἰωγῇ. Sic Aristarchus (v. Apoll. l. H. 448), alii ὑπιωγῇ nisi fallit Schol. ε, 404. ἐπιωγή ε, 404. Explicuit hoc Aristarchus per ὑποσκέπη. Non praetermittendum περίκυκλος adiectivum plerumque, pro substantivo enotatum ex Gregor. Nazianzeno a Wernickio ad Tryph. p. 85

φασὶ ταῶ μεγάλαυχον, ἐπὴν περίκυκλον ἐγείρῃ —

Vix voluit aliter. Cognoscenda erat veterum opinio haud dubie ultra veritatem et necessitatem progressa. Attulimus per saturam quorum digerendi nec materia est nec locus.

Ἀνάγειν, ἀνάπλους

amat dicere Homerus de Graecorum navigatione ad Troiam.

Facta haec observatio propter *N*, 627 μὰψ οἴχεσθ' ἀνά- 119 γοντες) ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος γράφει μὰψ οἴχεσθον ἄγοντες, καὶ τὸ δυικὸν συγχεῖται ἐπὶ πολλῶν τασσόμενον· καὶ ἠγνόηκεν ὅτι ἀναγωγὴν καλεῖ τὸν ἐκ Πελοποννήσου ἐς Τροίαν πλοῦν. *Γ*, 48. *I*, 337. De ἀνάπλους *A*, 22*). Item ἀναβαίνειν. Cf. Voelker geogr. Hom. p. 104.

Βαθύκολπος

Homerus tantum mulieres barbaras nominat non Graecas.

Hanc ob causam reiecta Zenodoti lectio *B*, 484 ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες βαθύκολποι pro Ὀλύμπια δώματ'

*) Inepta loquitur schol. V ad *N*, 367.

ἔχουσαι. — Σ, 339 ἀμφὶ δέ σε Τρωαὶ καὶ Δαρδανίδες βαθύκολποι κλαύσονται) οὐδέποτε τὰς Ἑλληνίδας βαθυκόλπους φησί. πῶς οὖν Ζηνόδοτος γράφει „ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες βαθύκολποι“; Ω, 215 Τρωϊάδων βαθυκόλπων) ἡ διπλῆ πρὸς τοὺς γράφοντας „ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλ. β.“, ὅτι ἐπὶ βαρβάρων τὸ ἐπίθετον τίθησιν. Subtilis observatio, quamquam fortasse ad rem expediendam non satis firma: nam praeter hos duos locos et praeterea unum (Σ, 122 καί τινα Τρωϊάδων καὶ Δαρδανίδων βαθυκόλπων) sane non reperitur in Homericis. Sed iam in hymnis promiscue haberi nihil valet contra Aristarchum. Ven. 258 Νύμφαι μιν θρέψουσιν ὀρεσκῷοι βαθύκολποι.

Γυῖα

manus et pedes.

Ψ, 627 οὐ γὰρ ἔτ' ἔμπεδα γυῖα, φίλος, πόδες, οὐδ' ἔτι χεῖρες ὤμων ἀμφοτέρωθεν ἐπαΐσσονται ἐλαφραί) ἡ διπλῆ ὅτι ἐπεξηγήσατο τὴν ἔμπεδα γυῖα λέξιν. Scilicet ὅτι πόδες καὶ χεῖρες.
120 Unde pro spurio agnitus versus Ω, 514. Αὐτὰρ ἐπεί ῥα γόοιο τετάρπετο δῖος Ἀχιλλεύς, καί οἱ ἀπὸ πραπίδων ἦλθ' ἵμερος ἠδ' ἀπὸ γυίων. ἀθετεῖται. προείρηται γὰρ ἱκανῶς διὰ τοῦ αὐτὰρ ἐπεί ῥα γόοιο. καὶ ἀκύρως τέθειται τὸ γυίων. οὐ γὰρ οὕτω λέγει πάντα τὰ μέλη, ἀλλὰ μόνον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Mihi haec verissima videntur. Et quidem haec vocabuli natura est ut nunc χεῖρες et πόδες (brachia et genua) simul, nunc alterutrum intelligi possit: quod similiter fit in vocabulo μῆλα αἶγες et οἶες. In hoc quoque vocabulo admonemur quam mancas habeamus Aristarchi notas. Nam nec in illo versu, ubi est γυῖα ποδῶν Aristarchi nota ad hanc rem faciens servata est nec in aliis quibusdam et ipsis satis expressis et ad demonstrandum aptissimis. De ἀμφίγυος tamen vide Ariston. N. 147. De ἀμφιγυήεις (et hoc quidem esse ἀμφίγυιος ego non dubito) quid senserit nescimus. — Nunc Nitzschius hanc vocem attigit ad Od. κ, 363. Qui postquam illam quam dixi-

mus significationem apud Homerum praevalere concessit admonuitque etiam apud posteros nulla aetate eam prorsus deficere, sic pergit: „Demungeachtet thut jene Bestimmung zu viel. Auch bei Homer würde man oft zu steif die Beschränkung auf die Hände und Beine festhalten: Il. XIX, 385. 164. 169. Od. XVIII, 88. 212. Genug die Glieder, in so weit und in so fern sie sich bewegen und Gelenke und Spannkraft haben, werden durch das Wort bezeichnet; so dass es denn freilich Il. XXIII, 689 statt πάντοθεν ἐκ μελέων nicht γυίων heissen könnte und eben so wenig unten 393.“ Hic primum ille locus qui est Od. XVIII, 212 solo errore adscriptus est: τῶν δ' αὐτοῦ λύτο γούνατ', ἔρῳ δ' ἄρα θυμὸν ἔθελχθεν: qui est potius, ut vides, ex illis, quibus edocemur γυῖα λύεσθαι et γούνατα λύεσθαι pariter apud poetam dici. Sed ille tamen proximus Od. XVIII, 88 per se ipse docet genua per γυῖα indicari: ὣς φάτο, τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τρόμος ἔλλαβε γυῖα. Porro Il. XIX, 385 γυῖα dicuntur τρέχειν et tanquam alae aliquem levare. Restat igitur Il. XIX, 164—169: ubi Ulixes hortatur ut antequam proelium ineant cibum sumant milites. Nam cibi miles expers

εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάᾳ πολεμίζειν,
ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται ἠδὲ κιχάνει
δίψα τε καὶ λιμός, βλάβεται δέ τε γούνατ' ἰόντι.

Quid quaeso aptius et mori Homerico convenientius quam dicere, pugnanti, cum vires deficiunt, iam non leviter manus pedesque moveri sed graviter genuaque labare. Sed cibis corroborato θαρσαλέον ἦτορ ἐνὶ φρεσὶν οὐδέ τι γυῖα πρὶν κάμνει πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο. Constat igitur in Homericis nullum unum esse locum quin illa significatio ποδῶν καὶ χειρῶν aptissima sit. Illum quidem versum καί οἱ ἀπὸ πραπίδων ἦλθ' ἵμερος ἠδ' ἀπὸ γυίων nec Nitzschius defendit nec Bekkerus tenuit; in quo iam ne illa quidem agilium vel mobilium membrorum vis inesset, cuius apud Homerum item exemplum nullum est, sed immobilium, cuius Homerica egressis apud Pindarum est, e. g. cum medicus est membris invalidis, γυίοις, περιάπτων φάρμακα Pyth. III, 91. — (In Thesauro operae

pretium erat locos vocabuli Empedocleos notare, quorum primus v. 3 *εὖτέ τις ἀμπλακίῃσι φόνῳ φίλα γυῖα μιήνῃ*).

Κερτομεῖν

Homero est aliquem laedere verbis, non facto.

Hinc versus *Π*, 261 obelo notatus, simul aliis argumentis suspectus visus, quae scholiasta profert. Huc pertinent haec: *ἀθετεῖται. τὸ κερτομεῖν οὐ τίθησιν ἐπὶ τοῦ δι᾽ ἔργων ἐρεθίζειν, ἀλλὰ διὰ λόγων.* — Contrarius usus est hymn. Merc. 338.

Κοιμᾶσθαι

non ubique dormire, sed cubitum ire.

Π, 482 *κοιμήσαντ᾽ ἄρ᾽ ἔπειτα καὶ ὕπνου δῶρον ἕλοντο*) *ὅτι διέστειλε τὸ κοιμηθῆναι καὶ τὸ ὑπνῶσαι. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ἐν Ὀδυσσείᾳ* (*υ*, 4) „*Εὐρυνόμη δ᾽ ἄρ᾽ ἐπὶ χλαῖναν βάλε κοιμηθέντι. ἔνθ᾽ Ὀδυσεύς, μνηστῆρσι κακὰ φρονέων ἐνὶ θυμῷ, κεῖτ᾽ ἐγρηγορόων*“. Quae fortasse non tantum grammaticorum dubitatio, sed enstaticorum captiuncula fuit.

Ἀντί — εἶναι

pari loco esse.

Φ, 75 (cf. *I*, 116) *ἀντί τοί εἰμ᾽ ἱκέταο*) *ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἴσος ἱκέτῃ εἰμί,* „*ἀντὶ κασιγνήτου ξεῖνος*“ (*Θ*, 546) *ἀντὶ τοῦ ἴσος κασιγνήτου.* Hinc recte intellexit *ἀντιάνειρα*. Apollon. lex. H. p. 152. Et. M. p. 111, 35 *τὰς δὲ ἀντιανείρας Ἀμαζόνας*
121 *ὁ μὲν Ἀρίσταρχος ἰσάνδρους, ἔνιοι δὲ τὰς ἀντιαζούσας οἷον ἐναντιουμένας ἀνδράσι.* Recte etiam huius significationis me-

mor Θ, 233 non ἄντα intellexit cum aliis (v. Apollon. p. 151 *)) sed ἀντί „ἠγοράασθε — Τρώων ἀνθ' ἑκατόν τε διηκοσίων τε ἕκαστοι στήσεσθ' ἐν πολέμῳ, νῦν δ' οὐδ' ἑνὸς ἄξιοί εἰμεν".

Ἑάων

ἀγαθῶν, item υἱος ἐῆος, quod nesciens Zenodotus scripsit ἑοῖο O, 138. Ω, 528.

Ἔθειραι.

Schol. Theocr. I, 34 ἔθειρα ἡ τῆς κεφαλῆς θρίξ. Ὅθεν Ἀριστοτέλης (l. — σταρχος) ἐν Ὁμήρῳ ἔγραψεν χνάνεαι δ' ἐγένοντο γενειάδες ἀμφὶ γένειον, οὐκ ἐθειράδες (π, 176). Ad X, 315 in cod. V ἔθειραι, νῦν καταχρηστικῶς αἱ χαῖται τῆς κόρυθος. Hoc etiam est ab Aristarcho.

Προπάροιθε

in Iliade etiam invenitur de tempore, non tantum in Odyssea, ut chorizontes volunt.

K, 476. *Λ*, 734. *X*, 197.

Βασιλεῖς.

Y, 84 βασιλεῖς καὶ τοὺς κατὰ μέρος ἄρχοντας λέγει „δώδεκα γὰρ βασιλῆες ἀριπρεπέες κατὰ δῆμον" (θ, 390).

*) Verba ὡς καὶ ἡμεῖς — στίχον (δέ del.) ponenda videntur post ἀντιθέῳ Ὀδυσῆϊ. Nisi maior corruptela subest.

Γέροντες.

122 *B*, 21 *γερόντων*) *τῶν ἐντίμων, ἐν οἷς καὶ Διομήδης καὶ Αἴαντες.* (Cf. *I*, 36).

Ἑταῖρος

i. q. *συνεργός.*

N, 456 *ἑταρίσσαιτο*) *ὅτι ἀντὶ τοῦ συνεργὸν λάβοι. πρὸς τὸ „ἵκμενον οὖρον ἵει πλησίστιον ἐσθλὸν ἑταῖρον“* (*λ*, 7. *μ*, 149). *K*, 242 *ὅτι ἕταρον νῦν οὐ φίλον ἀλλὰ συνεργὸν λέγει· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ ἑταρίσσαιτο ἀντὶ τοῦ συνεργὸν λάβοι.*

Σπεύδειν

crebro significat operam dare, ad laborem paratum esse.

Item *σπουδῇ* i. q. *μόγις.*

Δ, 232 *ἡ δ. ὅτι τὸ σπεύδοντας οὐχ οἷον ταχύνοντας ἀλλ' ἐνεργοῦντας καὶ κακοπαθοῦντας. „σπουδῇ δ' ἕζετο λαός* (*B*, 99) *μετὰ πάσης κακοπαθείας“.* *Θ*, 293 *σπεύδοντα ἀντὶ τοῦ προθύμως ἐνεργοῦντα.* *N*, 236 (ABL) *ἡ δ. ὅτι τὸ σπεύδειν οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοῦ ταχύνειν ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐνεργεῖν μετὰ κακοπαθείας καὶ ταλαιπωρίας.* *Σ*, 373 *ὅτι τὸ σπεύδοντα ἐνεργοῦντα* (Frequentissime apud Homerum: pugnae intentum esse. Quod tenendum *E*, 667). — *B*, 99 *ὅτι σπουδῇ λέγει οὐχ οἷον ἐν τάχει, ἀλλὰ μόγις καὶ δυσχερῶς, ὡς τὸ „ὣς ἄρ' ἄνευ σπουδῆς τάνυσεν μέγα τόξον Ὀδυσσεύς“.* Idem notatum *Θ*, 512. *Δ*, 562. *N*, 687. *Ψ*, 37. De *ἀσπουδί* *O*, 476. *X*, 304. Semel *σπουδῇ* significat celeriter, *o*, 209 (v. Schol. BL ad *B*, 99).

Δειλός

plerumque miserum significat.

Ψ, 65 *ὅτι τὸ δειλοῖο δειλαίου.* *X*, 31 *ὅτι δειλοῖσιν ἀντὶ* 123
τοῦ δειλαίοις. Item *P*, 38. (Re vera semel tantum ignavum significat. Rectissime de hac voce egit Passovius).

Κρείσσων.

Π, 688 *ὅτι τὸ κρεῖσσον ἐπὶ τοῦ κατὰ δύναμιν τίθησιν ὁ ποιητής.* (Potestate vel viribus melior). Uno loco invenio aliter dictum esse, *ζ*, 182.

Κέρδιστος, κερδαλέος

callidus.

Z, 153 *Σίσυφος ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν) ἡ διπλῆ ὅτι τὸν συνετὸν καὶ κερδαλέον κέρδιστον λέγει, οἱ δὲ νεώτεροι τὸν φιλοκερδῆ ἐξεδέξαντο.* *K*, 44 *βουλῆς κερδαλέης) ἡ διπλῆ πρὸς τὸ „ἔνθάδε Σίσυφος ἔσκεν ὃ κέρδιστος".* Cf. Apollon. lex. s. *κερδαλεόφρων.*

Ὕπαιθα.

Memorabile hoc aliter Aristarchum intelligere quam nos solemus, etiam contra id, quo etymologia ducere videtur. *Φ*, 255 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ὕπαιθα εἰς τοὔμπροσθεν σημαίνει.* *X*, 141 (*ὕπ. φοβεῖται*) *ἡ διπλῆ ὅτι καὶ νῦν σαφῶς ἀντὶ τοῦ ἔμπροσθεν φεύγει.*

Πρυλέες

ei sunt pedites: *M*, 77. *Λ*, 49. *E*, 744, et profecto locos Homericos inspicienti nihil speciosius. Hodie Hermannus aliam explicationem tentavit, op. IV, 288.

Κωφός.

124 *Λ*, 390 *κωφὸν βέλος*) ἡ διπλῆ ὅτι κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν ἀκοὴν ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν ἁφὴν κωφὸν ἀναίσθητον. *Ξ*, 16 *κύματι κωφῷ*) ὅτι κωφῷ λέγει τῷ ἀφώνῳ καὶ μηδέπω καχλάζοντι καὶ ἀποτελοῦντι ἠχήν· μηδέπω γὰρ ἀνέμου εὐκρινοῦς ὄντος τὸ κῦμα ἠρεμεῖ. Hoc nunc etiam sic explicatur, sed non accurate. *κωφὸν κῦμα* non muta est unda, sed rauco sono murmurans, quod unum illo loco quadrat. Nec *Ω*, 54 terra tunsa muta est sed raucum edit sonum. Quod Orpheus dixit de mari tranquillo loquens (Arg. 1101) *κωφὰ δὲ πόντος κεῖτ'*, id alienum ab Homero*). Item *κωφὴ γαλήνη* ap. Nonn. XL, 348.

Ὦ πόποι

non significat „o di": nam hoc si significaret haud verisimile Iovem hac exclamatione usurum fuisse. Ut fit *H*, 455. *ν*, 140. Testis Theognostus canon. ap. Cramerum T. II, p. 158. Tenuerunt hoc optimi, ut Apollonius, Herodianus: sed Apion ut exspectes. Hesych. *πόποι παπαῖ. ἐπίφθεγμα ἐσχετλιαστικόν. Ἀπίων δέ φησιν ὅτι δαίμονες εἰσὶ πόποι καὶ ἔστιν ὦ δαίμονες.* Quos

*) *Κωφός*, quod onomatopoeticum est, ab initio dictum de rebus non clangore sed murmure aures ferientibus. Hinc *κῦμα κωφόν*, sim. Hinc ipsae aures sic dictae, h. e. in quibus pro claro et expresso sono murmur est, uti caecus a rebus ad oculos translatum. Item recte sic dicti muti, proprie mussitantes. Tum translatum ab auribus et dicta *κωφά* etiam quae alios sensus non sua vi tangunt, ut *κωφὰ βέλη*.

ille *δαίμονας* Homericos *πόπους* putaverit, Scytharum *ἀγαλμάτιά τινα τῶν θεῶν ὑπόγαια*, an *πόπους* Dryopum *κατὰ λέξιν*, an Euphorionis et Alexandrinorum (de quibus omnibus testimonia collecta habes ad Hesychii locum et apud Meinekium Anal. Al. p. 128) nescimus. — Quod ad accentum attinet, mirum est, quod animadvertimus, ita illum accentum firmum fuisse, et patet iam Aristarcho firmum fuisse, ut quamquam abnormem iudicarent, quia ceteroquin interiectionem *ποποῖ*, ut *παπαῖ*, circumflexionem postularet, nemo tamen ausus sit in hac formula sic scribere. Sed *τὸ δὲ ὢ πόποι σημειῶδες* saepius audimus. v. Apollon. adv. 537. 588. Herod. Io. Alex. p. 36. Theognost. can. 158. Schol. Dion. gr. 946. Epimerism. Hom. 447 vel Etymol. 823. Eustath. 98, 41, ubi *ὢ πόποι* restitues pro *ὦ πόποι*, ut reliquis locis comparatis facillime ubi opus est *ποποῖ* et *παπαῖ* et *ὢ πόποι*. Sed illum tamen Theognosti locum, qui primum inspicientem vel tali vocabulo, quale est *διττομησιο*, terret, videtur a nobis postulari posse ut emendatiorem transscribamus, hoc fere modo: *Τὰ εἰς οι σχετλιαστικὰ δικατάληκτα διὰ τῆς οι διφθόγγου γράφεται· εἶπον δικατάληκτα ἐπεὶ ταῦτα καὶ διὰ τῆς οι καὶ διὰ τῆς αι διφθόγγου γράφεται ὀτοτοῖ καὶ ὀτοταῖ, οἰοῖ οἰαῖ, αἰβοῖ αἰβαῖ. οἴμοι καὶ ὤμοι, οὗ οὐ περὶ τὴν λήγουσαν ἀλλὰ περὶ τὴν ἄρχουσαν τὸ διττὸν ἦν. τὸ ὢ πόποι δυσὶ τόνοις χρησάμενον ἔμφασιν ἐδίδου ὡς ἄρα δύο μέρη λόγου εἰσίν. Ἀρίσταρχος δέ φησιν ἀπίθανον εἶναι τὸ τὸν Δία ὢ πόποι λέγειν* (scripsit fortasse *ὢ πόποι οἷον ὢ θεοὶ λέγειν*, quamquam et non scriptum intelligitur). *ἀλλ' ἐπεὶ ἔδει τὸ πόποι σχετλιαστικὸν ὑπάρχον ἄνευ τοῦ ὢ λέγεσθαι καὶ ἐπεὶ παράκειται αὐτῷ τὸ παπαῖ, ὥστε εἰ μὴ ὀνοματικόν ἐστιν ὀφείλει περισπᾶσθαι, ὡς εἶναι δύο περισπωμένας ὢ ποποῖ, λέγομεν βαρύνεσθαι αὐτὸ ὡς τὸ ὢ φίλοι, ἐκ τοῦ ὑπολαβεῖν ὄνομα εἶναι τὸ πόποι. Σκύθαι γὰρ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀγαλμάτια πόπους καλοῦσι, καθὼς Ἡρωδιανὸς ἐν τῇ καθόλου. καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς περὶ τῶν αὐτῶν φησιν ὡς οὐ δεῖ τὰ σχετλιαστικὰ τῶν ἐπιῤῥημάτων, οἱονεὶ βακχικὰ ὄντα, ὑπὸ τὴν ἔντεχνον ἀκολουθίαν ἄγειν* et cetera. In quo loco, nam non abs re fuerit hoc addidisse, memorabile exemplum habemus, quanta cautione opus

sit in hoc Theognosto, qui pleraque ex Herodiano transsumit, ne ex illo falsa Herodiano tribuamus. Nam duo hic certe sunt, quae sine ulla dubitatione non Herodianea esse affirmes. Primum quod reliquis in fine duplici forma praeditis inepte interponit illud ὤμοι et οἴμοι. Deinde quod ita loquitur quasi Herodianus dixerit ὢ πόποι apud Graecos in consuetudinem venisse hoc accentu non tantum quia per illud praepositum ὢ species orta sit adiecti substantivi, sed quia illud πόποι substantivum visum referrent ad Scythica illa ἀγαλμάτια. Tantum discimus, Herodianum eo loco, ubi disyllaba in οπος enumerabat in catholica (libro septimo), τόπος, κόπος, reliqua, ex aliquo reconditiore, ut putes, libro erutos commemorasse etiam illos πόπους Scythicos. Sed ad accentum in ὢ πόποι explicandum non apposuerat. Quod etiam externo adhuc signo patefit. Prorsus enim incommode et inopinato illa verba Σκύθαι γὰρ — intrant, postquam iam antea dictum erat simile visum ut ὢ φίλοι, hoc est simile visum tanquam esset ex more ὢ cum nomine. Tentaverant igitur, et id quidem genus abnormitatis accentuum expediendae Herodianeum et antiquum, ita ὢ πόποι explicare ut esset accentus διεψευσμένος. De quo ut de accentibus κατηναγκασμένοις ad explicandos titulos Apollonii Dyscoli librorum περὶ διεψευσμένων τόνων et περὶ κατηναγκασμένων τόνων dixi in Museo Rhenano (N. F. II, p. 343).

Ceterum illud ἐκ τοῦ ὑπολαβεῖν, quod est apud Theognostum, licebit significanter dictum putare, ἐκ τοῦ ὑπόληψιν εἶναι, i. e. praesumtam opinionem, πρόληψιν.

Μέλλω

c. infin. nunquam significationem temporis apud poetam habet.

K, 326 τόφρα γὰρ ἐς στρατὸν εἶμι διαμπερές, ὄφρ' ἂν ἵκωμαι νῆ' Ἀγαμεμνονέην, ὅθι που μέλλουσιν ἄριστοι βουλὰς βουλεύειν) μέλλουσιν ἀντὶ τοῦ ἐοίκασι· καὶ οὕτως ἀεὶ κέχρηται τῇ λέξει. *Λ*, 817 ὣς ἄρ' ἐμέλλετε τῆλε φίλων καὶ πατρίδος

αἴης ἄσειν ἐν Τροίῃ ταχέας κύνας) ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ εἰκὸς ἦν, ὡς ὑποκείμενον ἦν*) ὑμῖν τὸ παθεῖν. *Π*, 46 ὣς φάτο λισσόμενος μέγα νήπιος· ἦ γὰρ ἔμελλεν οἷ αὐτῷ θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα λιτέσθαι) ἡ διπλῆ ὅτι καὶ νῦν τὸ ἔμελλε σα- 125
φῶς οὐκ ἐπὶ χρόνου· οὐ γὰρ ἔμελλε λιτανεύσειν, ἀλλ' ἐλιτάνευσεν. ἔστι δὲ ἀντὶ τοῦ ἐῴκει. Reliqua Aristonici testimonia sunt *Α*, 564. *Β*, 36. 116. *Λ*, 54. *Μ*, 34. *Ν*, 226. 777. *Ξ*, 125. *Ο*, 601. *Φ*, 83. *Χ*, 356. *Ψ*, 544. *Ω*, 46. 86 (qui tamen locus miserrime corruptus est). Ad interpretandum ubique adhibet *ἔοικε*, quod id significari vult, quod vel fato vel rerum conditione fieri consentaneum est. Haec observatio de usu Homerico voc. *μέλλω* pervulgata in veterum litteris. Apud Eustathium saepius recurrit; item habent lexicographi, v. maxime Suid. s. *μέλλω*, *ἔμελλε*. Et schol. Od. *α*, 232. *δ*, 274. *ζ*, 165**). Idem sentire Nitzschium, patet ex annotatione ad Od. *α*, 232. Quo magis diffido iudicio meo. Equidem cum cogito nullum esse scriptorem quin expressa temporis significatio in hac locutione longe longeque quam reliquae significationes rarior sit et cum cogito hos locos, qui leguntur *Ζ*, 515. *Κ*, 454, *χ*. 9, rem haud praestiterim.

Ζῶμα, ζωστήρ

non idem est, ut quidam putant.

Κ, 77 ἡ διπλῆ ὅτι δοκοῦσί τινες ταὐτὸν εἶναι ζῶμα καὶ ζωστῆρα· οὐκ ἔστι δέ· ἀλλὰ ζῶμα καλεῖ τὸ συναπτόμενον τῇ μίτρᾳ (haec duo vocabula *τῇ μίτρᾳ* delenda) ὑπὸ τὸν στατὸν θώρακα, τὸ δὲ ἔξωθεν συνδέον πάντα ζωστῆρα. Scilicet loricae

*) Hinc emenda Zonaram p. 707 *ἔμελλεν ἐφαίνετο, ἀπέκειτο, ἐῴκει παρ' Ὁμήρῳ*. L. *ὑπέκειτο*.

**) Memor rei Planudes dial. gramm. ap. Bachm. anecd. T. II. p. 84. — Apollon. lex. H. p. 538 *μέλλετε ἐοίκατε, καὶ καθόλου τὸ μέλλειν ἐπὶ τοῦ ἐοικέναι τὸν ποιητὴν τιθέναι*. Villoisonus explet: *φαίνεται*. Ego fuisse putaverim: *ὁ Ἀρίσταρχος σεσημείωται*.

126 aeneae intra*) affixum est cingulum item aeneum quod a ventre ad genua pertinet. Hoc cingulum *ζῶμα* est. Ea parte, qua hoc cingulum loricam tangit, duplex aes vel duplex lorica est, *διπλοῦς θώρηξ*. Denique quod illud cingulum, quod Homero est *ζῶμα*, pars loricae est, utitur etiam vocabulo *ζῶμα* pro lorica. — Vinculum quod extra inicitur ad continendam adstringendamque loricam, est *ζωστήρ*. Quae etiam *ζώνη* dicitur**). Haec omnia quantum equidem intelligo verissima sunt. Testimonia habemus haec.

Δ, 133 *αὐτὴ δ' αὖτ' ἴθυνεν ὅθι ζωστῆρος ὀχῆες χρύσειοι σύνεχον καὶ διπλόος ἤντετο θώρηξ*) *ἡ διπλῆ ὅτι καθ' ὃν τόπον ἐζώννυντο διπλοῦς ἦν ὁ θώραξ, καθὸ ὑποβέβλητο τῷ στατῷ θώρακι τὸ λεγόμενον ζῶμα, καθῆκον μέχρι τῶν γονάτων ἀπὸ τῶν λαγόνων.* Y, 415 ubi iidem versus *ἡ διπλῆ ὅτι κατὰ τὴν τοῦ ζώματος ἐπιβολὴν πρὸς τὸν στατὸν θώρακα καὶ* (del.) *διπλοῦς ἦν ὁ θώραξ.*

Δ, 187 *εἰρύσατο ζωστήρ τε παναίολος ἠδ' ὑπένερθεν ζῶμά τε καὶ μίτρη —*) *ἡ διπλῆ ὅτι τοῦ ζώματος μνησθεὶς παραλέλοιπε τὸν θώρακα ὥστε ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον δεδηλῶσθαι.* (Reliqua pars scholii et corrupta et supposititia est). Ibid. 216 *ἡ διπλῆ ὅτι πάλιν τοῦ ζώματος μνησθεὶς τὸν θώρακα παραλέλοιπεν.* Apollon. lex. p. 382 (Et. M. 414) *ζῶμα ὁ ἐπάνω τοῦ θώρακος ᾧ χρῶνται****)· *λῦσε δέ οἱ ζωστῆρα παναίολον ἠδ' ὑπένερθε ζῶμά τε καὶ μίτρην* (*Δ*, 215). *ζῶμα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θώραξ κατ' Ἀρίσταρχον· ἀντιγράφων* (l. *ἀντιφράζων*) *γοῦν φησι διὰ*
127 *μὲν ἂρ ζωστῆρος ἐλήλατο δαιδαλέοιο καὶ διὰ θώρηκος πολυδαιδάλου μίτρης θ'* — (*Δ*, 135****)).

Λ, 234 *Ἰφιδάμας δὲ κατὰ ζώνην θώρηκος ἔνερθεν νύξ'·*

---

*) Sic, ut videtur, Aristarchus. Alii extra affixum dicunt (v. Apollon l. II. s. *ζῶμα* p. 382, item Hes. *ζῶμα, ᾧ ἐπάνω τοῦ θώρακος ἐχρῶντο.* Nihil interest.

**) Reliquae etiam vestes quo vinculo corpori adaptantur dicitur *ζωστήρ* et *ζώνη*. Sed mulierum semper *ζώνη*, Eumaei *ζωστήρ*.

***) Haec corrupta; de *ἐπάνω* v. supra notam.

****) Cingulum Hippolytae, quo scutum gestatur, *ζωστήρ* Quint. *ς'*, 243 Hoc Homero est *τελαμών*. Item Herculis, quod ab Homero *λ*, 610 *ἀορτὴρ τελαμών* dicitur, Quinto est *ζωστήρ* *I*, 180.

ἐπὶ δ' αὐτὸς ἔρεισε βαρείῃ χειρὶ πιθήσας· οὐδ' ἔτορε ζωστῆρα παναίολον —). Patet ex hoc loco *ζωστῆρα* et *ζώνην* idem esse. Cavendum erat ne quis *κατὰ ζώνην θώρηκος ἔνερθε* pro eo acciperet quod est *ζῶμα*. Quare monitum *θώρηκος ἔνερθεν* nec significare „intra loricam", nec „infra loricam", sed „inferiore parte loricae" (unten am Panzer). Hoc sibi vult schol. ABL ad *Λ*, 234, *κατὰ ζώνην θώρακος ἔνερθεν*) *ἡ διπλῆ ὅτι οὐ λέγει διὰ τοῦ θώρακος ἔνερθεν ἐντὸς θώρακος, ἀλλὰ κατὰ ζώνην θώρακος τὴν θωρακοζώνην λεγομένην**). *τὸ δὲ ἔνερθεν εἰς τὸ κάτω μέρος. ὡς ὅταν λέγῃ „νύξε δέ μιν κατὰ χεῖρα μέσην ἀγκῶνος ἔνερθεν"* (252) *οὐχ ὑποκάτω τοῦ ἀγκῶνος ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔνερθε μέρος τοῦ ἀγκῶνος. ὁ δὲ λόγος οὗτος τῆς θωρακοζώνης εἰς τὸ κάτω μέρος ἔνυξε.* Cf. 252 *νύξε δέ μιν κατὰ χεῖρα μέσην ἀγκῶνος ἔνερθεν*) *ἡ διπλῆ ὅτι οὐ λέγει ὑποκάτω τοῦ ἀγκῶνος, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔνερθε μέρος τοῦ ἀγκῶνος* (unten am Elbogen, non unterhalb des Elb.)· *καὶ ἐν τοῖς ἐπάνω „Ἰφιδάμας δὲ κατὰ ζώνην θώρηκος ἔνερθεν"*. Video hoc fortasse non recte factum esse, quod *ζώνην θώρηκος* coniunxit: quod certe non necessarium. Et hanc culpam, si qua est, Aristonici esse non Aristarchi inde putaverim quod ad comparationem adscitum erat *ἀγκῶνος ἔνερθεν*.

Addam hoc loco annotationem de mitra, quae servata est 128
ad *E*, 857 *νείατον ἐς κενεῶνα ὅθι ζωννύσκετο μίτρῃ*) *ἡ διπλῆ ὅτι κατὰ τὰ κοῖλα μέρη ἐζωννύοντο τὴν μίτραν. καὶ ἔστι διδασκαλικὸς ὁ τόπος***). (Cf. Et. M. 589, 9).

Ψάμαθος et *ἄμαθος*

distinguuntur. Illud significat arenam ad littus, hoc in campo.

I*, 385** ***οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε) ἡ διπλῆ πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς ψαμάθου καὶ ἀμάθου, ὅτι ἡ περιθαλάσσιος ψάμαθος, κόνις δὲ ἡ πεδιὰς ἄμμος καὶ οὐδεὶς

*) H. e. qui Homero est *ζωστήρ*.

**) „Locus classicus." — Cf. *διδασκαλικῶς* Ariston. *O*, 437. *Υ*, 378.

(l. οὐ δὶς) τὸ αὐτὸ λέγει. *I*, 593 ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει) ὅτι ἄμαθον ποιεῖ· οὕτως δὲ λέγει τὴν πεδιάσιμον κόνιν. ὁ δὲ Αἰσχύλος ἐπὶ τοῦ διαφθείρειν ψιλῶς τέταχε, περὶ τοῦ Ἀκταίωνος λέγων „κύνες διημάθυνον ἄνδρα δεσπότην“. Ad *E*, 587 ἔκπεσε δίφρου κύμβαχος ἐν κονίῃσιν, ἐπὶ βρεχμόν τε καὶ ὤμους. δηθὰ μάλ' ἑστήκει — τύχε γάρ ῥ' ἀμάθοιο βαθείης — nunc Aristonici scholion, quod haud dubie fuit, amissum est. Sed Eust. hoc ipso loco (p. 584) ἐνταῦθα δὲ ὅρα καὶ ὡς οὐ ταὐτὸν ψάμαθον εἰπεῖν καὶ ἄμαθον, ἀλλὰ ψάμαθος μέν ἐστιν ἡ καὶ ψάμμος (*μ*, 243), ἄμαθος δὲ κονειώς τι φαίνεται εἶδος. Ceterum bis ψάμαθος de arena fluviali dicitur *Φ*, 202. 319. Quod non putabis vel negasse vel ignotum fuisse Aristarcho; illic satis fuit ad differentiam ab ἄμαθος explicandam vocabuli ψάμαθος significationem usitatissimam ponere, cui haec altera de fluviali arena finitima est.

Ὄχθη. Κρημνός.

129 *Φ*, 200 ἡ διπλῆ ὅτι ἀντιπέφρακε τῇ ὄχθῃ τὸν κρημνόν. 172 ἡ διπλῆ ὅτι ἣν νῦν ὄχθην εἴρηκεν ἑξῆς κρημνόν· „οὐ δύνατ' ἐκ κρημνοῖο“. πάντα γὰρ τὰ ὑψηλὰ ὄχθαι λέγονται.

Πύλαι et θύραι

distinguuntur. Illae sunt moenium, hae domorum.

Il. *X*, 69 nunc legimus οὓς τρέφον ἐν μεγάροισι τραπεζῆας πυλαωρούς. Sed alia lectio, Aristarcho optata, erat θυραωρούς. Schol. A πυλαωρούς. Ἀρίσταρχος θυραωρούς, θυροφύλακας. Schol. B Ἡρωδιανὸς θυραωροὺς γράφει· πύλας γὰρ ἐπὶ πόλεών φησι· πάλαι δὲ ἔθος τηρεῖσθαι κυσὶ τοὺς πυλῶνας, ἵνα βαΰζοντες δηλοῖεν τοῖς ἔνδον τοὺς ξένους. Quod pulcrum inventum negligenti auctori nescio cui relinquimus, qui ne Homerum quidem inspexerat dicentem: οὓς τρέφον ἐν μεγάροισι

τραπέζῃς. Eustath. ib. (1257, 30) *τὸ δὲ πυλαωροὺς θυραωροὺς οἱ πλείονες γράφουσι, λέγοντες θύρας μὲν ἐπὶ οἴκου, πύλας δὲ ἐπὶ πόλεως λέγεσθαι.* Aristarchus sic potius dixerit: *πύλαι ἐπὶ τείχους, θύραι ἐπὶ οἰκίας* (Thom. M.). Nam porta muri ad defendenda Graecorum castra exstructi *πύλαι* dicitur. Illa vero porta qualis fuerit Aristarcho diligenter quaesitum. Alteram eius observationem offendimus item egregiam nunquam aliter Homerum vocabulo *πύλαι* uti quam plurali numero, etiamsi unam portam designet, ut *Σκαιαὶ πύλαι* (*I*, 354. *M*, 120. 291). Hac observatione de vera lectione iudicatum *I*, 383, quem locum apud Wolfium quoque sic legimus:

αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοι δ' ἀν' ἑκάστην
ἀνέρες ἐξοιχνεῦσι —

Aristonicus haec: *ἀν' ἑκάστας*) *ἡ διπλῆ ὅτι ἀν' ἑκάστας πληθυντικῶς τὰς πύλας ὡς εἶναι ἑκατὸν τάγματα. οὕτως δὲ ἀν' ἑκάστας δεῖ γράφειν. οὐδέποτε γὰρ ἑνικῶς Ὅμηρος πύλην φησίν, ἀλλὰ πύλας**). Eadem observatione dubitationes sustulit de muro Graecorum. Multi enim plurali decepti (e. g. *H*, 438 *ἐν δ' αὐτοῖσι πύλας ἐνεποίεον εὖ ἀραρυίας***)) plures in eo constitutas fuisse portas putarunt, quod aliis locis aliter suadentibus laqueis se irretitos sentiebant. Loci unde de una porta constaret notati Aristarcho, v. *M*, 118. 470. *N*, 124. Fallacium locorum tenebrae egregiis observationibus discussae, primum ea, quam tractavimus, de plurali *πύλαι*, tum altera nunc proponenda. Omnium maxime fallax hoc, *M*, 340

βαλλομένων σακέων τε καὶ ἱπποκόμων τρυφαλειῶν
καὶ πυλέων· πᾶσαι γὰρ ἐπῴχατο.

quo loco expressam plurium portarum mentionem sibi reperire

---

*) Quint. Sm., ut hoc utar, *Σκαιὴ πύλη IA*, 338. De plurali *θύραι* haec servata: *I*, 473 *ὅτι πληθυντικῶς θύρας ἀντὶ τοῦ θύραν.* *Ξ*, 167 *ἡ διπλῆ ὅτι πληθυντικῶς τὴν θύραν θύρας.* Ergo observaverat Aristarchus, quod res est, crebro *θύραι* dici pro singulari. Singularis est in Odyssea et in Iliade ultima.

**) Quosdam etiam *M*, 175—181 decepit *ἄλλοι δ' ἀμφ' ἄλλῃσι μάχην ἐμάχοντο πύλῃσι.* Hi versus multis firmissimis argumentis spurii obelo notati fuerant iam ante Aristarchum ab Aristophane, a Zenodoto ne scripti quidem, et nunc uncinis inclusi. Cf. schol. ad h. l. et ad *O*, 414.

videbantur. Sed Aristarchus nec hoc turbatus. Advertit enim saepissime apud Homerum *πᾶς* dici pro *ὅλος*. Ad istum locum: *ὅτι πάσας ἀντὶ τοῦ ὅλας, οὐ γὰρ ἦσαν πολλαὶ πύλαι ἀλλὰ μία. Πᾶς* pro *ὅλος* dictum esse, observatum ad *Λ*, 65. *N*, 191. 408. 548. *Π*, 333. 801. *Φ*, 345. *X*, 286. *Ψ*, 135*). *πάντα δέ οἱ βλέφαρ' ἀμφὶ καὶ ὀφρύας εὗσεν ἀϋτμὴ γλήνης*
131 *καιομένης ι*, 389. Hinc alia simul difficultas (quam mirum ni quaestionum professores excitassent) facile expedita. De Troianis adversus Graecos urbe egredientibus bis dictum (*B*, 809. *Θ*, 58):

πᾶσαι δ' ὠΐγνυντο πύλαι, ἐκ δ' ἔσσυτο λαός.

Cur vero omnes? Quidni illa sola, quae Graecorum castris adversa erat? *N*, 408 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ πᾶς ἀντὶ τοῦ ὅλος. ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ „πᾶσαι δ' ὠΐγνυντο πύλαι". Ψ*, 135 *ἡ διπλῆ ὅτι πάντα τὸ ὅλον, πρὸς τὸ „πᾶσαι δ' ὠΐγνυντο πύλαι".* — Quam omnia minima subtilissimus grammaticus attenderit, hac etiam observatione probatur, quae ad easdem illas portas pertinet. *M*, 121 est: *εὗρ' ἐπικεκλιμένας σανίδας καὶ μακρὸν ὀχῆα.* Item *μακρὸν ὀχῆα* 291. Notatum ad priorem locum: *ἡ διπλῆ ὅτι ἑνικῶς εἴρηκεν ὀχῆα, δύο δέ εἰσιν, δοιοὶ δ' ἔντοσθεν ὀχῆες εἶχον ἐπημοιβοί* (*M*, 455). Ad alterum: *ὅτι τὸν μοχλὸν ἕνα, διὰ τῶν ἑξῆς δύο παραδιδούς.* Denique ad tertium, unde de figura duplicis pessuli patet: *ἡ διπλῆ ὅτι δύο φησὶ μοχλοὺς εἶναι ἐπὶ τῆς πύλης, ἐξ ἑκατέρας φλιᾶς ἕνα, ἐπαλλασσομένους κατὰ μέσον καὶ ἐπὶ τοῖς ἄκροις ἐπικλειομένους διὰ τὴν συμβολὴν μιᾷ κλειδί.*

Βρότος. Αἷμα.

Ξ, 7 *ἡ διπλῆ ὅτι οὐ πᾶν αἷμα βρότος, ἀλλὰ τὸ ἀπὸ βροτοῦ πεφονευμένου.*

*) Arat. 200 *ὦμοι καὶ πόδες ἀκρότατοι καὶ ζώματα πάντα.* 697 *αὐχενίην κατάγει σπείρην καὶ πάντα μέτωπα.* 669 *γυῖά τε καὶ ζώνη καὶ στήθεα πάντα καὶ ὦμοι.* In substantivis plurali numero significatione singularis positis. — Schol. H M ad *γ*, 456 *ἄφαρ δ'· ἐκ μηρία τάμνον πάντα κατὰ μοῖραν*) *ὅλα διεμέλισαν τὰ μηρία ὡς τὸ πᾶσαι δ' ὠΐγνυντο πύλαι.*

Ψύχειν. Τέρσεσθαι.

Λ, 621 *ἡ διπλῆ ὅτι ψύχειν μὲν λέγει πρὸς ἄνεμον, τέρσεσθαι δὲ ἐν ἡλίῳ „εἵματα δ' ἠελίοιο μένον τερσήμεναι αὐγῇ"* (ζ, 98).

Διώκειν et *Ἐπιδραμεῖν*

distinguuntur. Illud (quando de persequentibus dicitur) est persequi scientem, hoc imprudentem.

Puto subtiliter intellexisse, *K*, 354 (eo enim haec spectant) 132
ad subitaneam persecutionem indicandam voc. *ἐπιδραμεῖν* valere, quae paucis versibus post (359) iam locum non habet. *K*, 354 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ μὲν ἐπιδραμεῖν τίθησιν, ὅτε οὐ γινώσκει ὁ διωκόμενος, ὅτε δὲ γινώσκει, διώκειν καὶ διῶξαι.* Et 359 *ἡ διπλῆ ὅτι νῦν ὀρθῶς διώκειν λέγει, ὅτε φεύγει ἐπιγνοὺς αὐτοὺς πολεμίους ὄντας.*

Δεῖπνον, δόρπον (et *ἄριστον*)

apud Homerum distinguuntur.

Ω, 124 *ἡ διπλῆ ὅτι ἅπαξ νῦν ἐν Ἰλιάδι καὶ ἅπαξ ἐν Ὀδυσσείᾳ* (*π*, 2) *τὸ ἄριστον· ἔστι δὲ τὸ πρώϊνον ἔμβρωμα· τρὶς γὰρ τροφὰς ἐλάμβανον οἱ ἥρωες.* *Σ*, 560 *ἡ διπλῆ ὅτι δεῖπνον τὸ ὑφ' ἡμῶν ἄριστον.* *K*, 578 *ἡ διπλῆ ὅτι ἐπὶ πάντων τοῦτο νοητέον, οὐκ ἐπὶ μόνου Διομήδους καὶ Ὀδυσσέως· καὶ ὅτι ἠριστοποιοῦντο* (h. e. ex sensu Homerico). *ἡ γὰρ πρωϊνὴ ἐπέστη.*

Λ, 86 *ὅτι Ζηνόδοτος γράφει δόρπον· οὐ λέγει δὲ δεῖπνον τὴν ἑσπερινὴν τροφὴν νῦν, ἀλλὰ δεῖπνον καλεῖ ὃ ἡμεῖς ἄριστον, καθ' ἣν ὥραν καὶ ὁ δρυτόμος ἀριστοποιεῖται.*

Λ, 730 *ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει δεῖπνον· δόρπον δὲ λέγει τὴν ἑσπερινὴν τροφήν· εὐθέως γὰρ κατακοιμῶνται.* Haec sunt Aristonici testimonia in re difficillima.

Hoc videmus intellexisse Aristarchum nunquam de coena vespertina apud Homerum aliud nomen tolerari posse quam *δόρπον*, nec contra *δόρπον* de alia coena dici posse. Vide
133 modo *υ*, 390 sqq. Quam differentiam si Vossius scivisset ab Aristarcho strenue observatam esse, cautior fuisset in reprehendendo grammatico. Vituperat enim (ad hymn. Cer. p. 47), quod Il. XI, 86 Zenodoteum *δόρπον* reiiciens *δεῖπνον* posuerit. „So nimmt sein *δόρπον* Il. XI, 86 der erschöpfte Holzhauer des Nachmittags; sein *δεῖπνον*, welches Aristarch unterschiebt, nahm er am Morgen zum Beginn der Arbeit". Imo erravit Vossius. Locus Homeri est:

> *ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἦμαρ,*
> *τόφρα μάλ᾽ ἀμφοτέρων βέλε᾽ ἥπτετο, πῖπτε δὲ λαός·*
> *ἦμος δὲ δρυτόμος περ ἀνὴρ ὡπλίσσατο δεῖπνον*
> *οὔρεος ἐν βήσσῃσιν, ἐπεί τ᾽ ἐκορέσσατο χεῖρας —*

Num *ἀέξεται ἱερὸν ἦμαρ* dici potest de tempore pomeridiano? — quamquam in hoc ipso levis Vossii fraus est, debebat enim dicere tempus vespertinum, ad quod solum ducit *δόρπον*. — Imo usque ad meridiem: *Θ*. 66 *ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἦμαρ, ... ἦμος δ᾽ ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει.* — Rectissime statuit Aristarchus. Hic cibus significatur, quem operarii circa meridiem sumunt, qui idem describitur in messoribus *Σ*, 560. Ergo ter cibum sumunt operarii: mane antequam domo exeunt (*π*, 2), tum inter operas circa meridiem, denique domum reversi *δόρπον*, quod et ex Cyclope et ex pastoribus Eumaei intelligi potest. Ergo iam recte Aristarchus statuit, *ὅτι τρὶς τροφὰς ἐλάμβανον οἱ ἥρωες* (i. e. homines aetatis Homericae). Nam de operariis certe verum esse vidimus. Reliqui et proceres quando nec statim ab ortu solis negotia (ut conciones, itinera) nec de die convivia instabant idem secuti videntur, ut Achillis sodales, *Ω*, 124. Si contra est, nullum sumunt *ἄριστον*, sed *δεῖπνον* et *δόρπον*. In bello cum mane exeunt nec totum per diem redituri sunt, statim primo mane iustum prandium sumunt, quod tum recte dicitur *δεῖπνον*. Id saepius fit in Iliade. Eadem res est, cum Telemachus mane
134 iter capessit, *ο*, 77. — Haec si sequeris unum invenies locum

difficilem. Sc. Telemachus post solis occasum (*γ*, fin.) ad Menelaum venit eosque epulantes (*δ*. 65) invenit. Ergo *δόρπον* est. Et sic recte dicit Pisistratus v. 194 *οὐ γάρ ἔγωγε τέρπομ' ὀδυρόμενος μεταδόρπιος* „post coenam*) vesperi ingrata lamentatio". Qua voce hospitis commotus Menelaus, ne malis quasi ominibus diem finiant, instaurari iubet — *δόρπον*, 213:

ἡμεῖς δὲ κλαυθμὸν μὲν ἐάσομεν, ὃς πρὶν ἐτύχθη·
δόρπου δ' ἐξαῦτις μνησώμεθα —

i. e. denuo (nam hoc semper significat *ἐξαῦτις* apud Homerum) coenae memores simus. Haec omnia optime procedunt, nisi v. 61 Menelaus hospites intrantes alloquens sic diceret:

σίτου θ' ἅπτεσθον καὶ χαίρετον! αὐτὰρ ἔπειτα
δείπνου πασσαμένω εἰρησόμεθ' οἵτινές ἐστον.

Vossius solvit hoc modo: „Im ganzen Homer beginnt jedes *δεῖπνον* am Vormittage, wiewohl es als festlicher oder üppiger Schmaus bis zum Abend gedehnt werden kann: daher der Schmaus des Menelaus Od. IV, 61 *δεῖπνον* u. bald darauf v. 213 *δόρπον* genannt wird, und XX, 390 dem *δεῖπνον* sich das *δόρπον* anschliesst". Nescio quid viro immortaliter de Homero merito hoc loco acciderit. Nam XX, 390 inter *δεῖπνον* et *δόρ-* 135
πον tota est *τόξου θέσις*. Fit hoc loco quod ubique fit in Odyssea ubi epulandi gratia in otio conveniunt; *δεῖπνον*, dein cantus, saltatio, alia ludicra, tum *δόρπον*, dein nonnunquam iterum ludi, usque dum convivae domum discedunt; ergo si recte intelligas nusquam non *δεῖπνον* et *δόρπον* continuari in adparatioribus epulis dici potest. Et idem statuendum de epu-

---

*) Nihil aliud *μεταδόρπιος* significare potest: ut haec composita omnia id significant quod praepositio cum substantivo. *μεταδήμιός ἐστι* (e. g. *θ*, 293) i. q. *μετὰ δήμῳ*; sed *μετὰ δόρπῳ* nihil est. Dignus horum usus qui attendatur. Sic *ι*, 234 (cf. 249) *φέρε δ' ὄβριμον ἄχθος ὕλης ἀζαλέης ἵνα οἱ ποτιδόρπιον εἴη*, i. e. *πρὸς δόρπον*. *ο*, 51 (75) *ἀλλὰ μέν' εἰσόκε δῶρα φέρων ἐπιδίφρια θείῃ ἥρως*. *βάλε σάκος μέσσον ἐπομφάλιον*, i. e. *ἐπ' ὀμφαλῷ* *Η*, 267. Inde dubitatum, utrum *ἐξ ἁλός* an *ἔξαλος* *λ*, 134. *Ἔξαλος* ut *ἔφαλος*, quamquam dixit *εἰνάλιος*. Homerus tamen haec mavult et in parisyllaba decl. et in imparisyllaba terminare in *ιος*. In *ος* mihi praeter *ἔφαλος* nunc tantum memoria haeret *ἔμφυλος* *ο*, 273. Aristophanis lectio *δ*, 785 fuit *εἰνόδιον* non — *δίφ*, ut in scholiis est.

lis Menelai. Ergo si illud δείπνου πασσαμένῳ tueri velis, hoc fortasse dicere licebit, Menelaum cum nesciat utrum peregre advenientes hospites iam hoc die coenaverint annon vocabulo paulo generaliore uti δεῖπνον; potest enim fieri ut quod aliis iam δόρπον id ipsis impransis δεῖπνον sit i. e. prima lautior, qua hoc die fruuntur, coena. Attamen quanto melius est dicere δείπνου hoc loco a poeta non profectum sed translatum esse ex α, 124 δείπνου πασσάμενος μυθήσεαι ὅττεό σε χρή *).

Recentiores δόρπον partim pro cibo usurpant, ut Apollon. III, 301 δόρπῳ τε ποτῆτί τε θυμὸν ἄρεσσαν, Orph. Arg. 408 ἀλλ' ὅτε δὴ δόρποιο ποτοῦ θ' ἅλις ἔλπετο θυμός, quod apud Homerum est σίτοιο ἠδὲ ποτῆτος. Saepius sic usus vocabulo Nicander in Alexipharmacis. Nec aliter Alex. Aetol. Ath. 296. e. (fr. XV Cap.). Partim pro prandio, Cyn. I, 132

χείματι δ' ἐν μεσάτῳ μέσου ἤματος ἀγρώσσοιεν,
εἴτέ τις ἐν δρυμοῖσιν ὑπὸ σπήλυγγι λιασθεὶς
κάρφεα λεξάμενός τε καὶ ὠκύμορον φλόγα νήσας
ἄγχι πυρὸς κλινθεὶς ὁπλίσσατο δόρπον ἀμορβός.

136 Hoc iam invenitur hymn. Apoll. 511. Et omnino ubi coena dicenda est nulla temporis ratione habita adhibent δόρπον. Sic Qu. Sm. Δ, 277 sqq. famularum negotia describens: καί ῥ' ἡ μὲν δόρποιο πέλεν ταμίη καὶ ἐδωδῆς· ἡ δ' ἄρα δαινυμένοισι παροινοχόει μέθυ λαρόν· ἄλλη δ' αὖ μετὰ δόρπον ὕδωρ ἐπέχευε χέρεσσιν. v. Hal. Δ, 26. Cyn. Γ, 49. Hal. Γ, 354 (σύνδορπος). Cyn. Β, 7 (ἐπιδόρπιος).

Πάσασθαι.

Athen. I c. 43. Ὅτι τὸ πάσασθαι ἐπὶ τοῦ ἀπογεύσασθαι τίθεται. φησὶ γοῦν Φοῖνιξ πρὸς Ἀχιλλέα „οὐκ ἐθέλεσκες

*) Summa poetae ars cernitur cum nunc quo modo apparentur coenae copiose depingit, ut nihil praetermittat, nunc gravioribus rebus instantibus strictim tangat. Summum poetam agnosco in fine Odysseae φ et initio χ, ubi videlicet compages hiare videbitur. Adest coena vespertina sed adparatur nulla. Aliquid simile factum in Pyliorum sacrificio.

ἄμ' ἄλλῳ ἐνὶ μεγάροισι πάσασθαι" (*I*, 486). καὶ ἀλλαχοῦ· „εὖθ' οἱ σπλάγχν' ἐπάσαντο" (γ, 9). τῶν γὰρ σπλάγχνων ἀπογεύονται μόνον ὡς ἂν ὀλίγων πολὺς ὅμιλος. καὶ ὁ Πρίαμος δὲ πρὸς Ἀχιλλέα φησί „νῦν δὴ καὶ σίτου πασάμην" (Ω, 641). οἰκεῖον γὰρ τοῦ τηνικάδε ἀτυχήσαντος ἀπογεύσασθαι μόνον. εἰς κόρον γὰρ ἐλθεῖν οὐκ εἴα τὸ πένθος. διὸ καὶ ὁ τὸ σύνολον οὐ γευσάμενος τροφῆς „κεῖτ' ἄσιτος ἄπαστος" (δ, 788). ἐπὶ δὲ τῶν ἀποπληρουμένων, ἀλλ' ὁπόσα δηλοῖ κόρον· „αὐτὰρ ἐπεὶ σίτου τάρφθεν" καὶ „ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο". οἱ δὲ νεώτεροι καὶ ἐπὶ τοῦ πληρωθῆναι τιθέασι τὸ πάσασθαι. Καλλίμαχος „μύθου δὲ πασαίμην ἥδιον". Ἐρατοσθένης „ὀπταλέα κρέα ἐκ τέφρης ἐπάσαντο τά τ' ἀγρώσσοντες ἕλοντο". Egregium specimen Homericorum vocabulorum explicationis qualis Aristarcheo demum exemplo esse poterat. In hoc vocabulo de ipso Aristarcho testimonium relictum in illo memorabili scholio Didymi ad *I*, 222 αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο) φαίνονται καὶ παρ' Ἀγαμέμνονι πρὶν ἐπὶ τὴν πρεσβείαν στείλασθαι δειπνοῦντες. φησὶ γοῦν „αὐτὰρ ἐπεὶ σπεῖσάν τ' ἔπιόν θ' ὅσον ἤθελε θυμός, ὡρμῶντ' ἐκ κλισίης" (177). ἄμεινον οὖν εἶχεν ἄν, φησὶν ὁ Ἀρίσταρχος, εἰ ἐγέγραπτο „ἂψ ἐπάσαντο", ἵν' ὅσον χαρίσασθαι τῷ Ἀχιλλεῖ γεύσασθαι μόνον καὶ μὴ εἰς κόρον ἐσθίειν καὶ πίνειν λέγωνται. ἀλλ' ὅμως ὑπὸ περιττῆς εὐλαβείας οὐδὲν μετέθηκεν, ἐν πολλαῖς οὕτως εὑρὼν φερομένην τὴν γραφήν. — Ad usum vocabuli non Homericum iuvat Quinti meminisse lib. IV, 70: ubi Graeci moerore et labore confecti ἐπὶ νηυσὶν ἐδόρπεον ἀχνύμενοί περ·

οὐ γὰρ νηδύος ἐστὶν ἀπωσέμεναι μεμανίης
λιμὸν ἀταρτηρόν, ὁπόταν στέρνοισιν ἵκηται·
ἀλλ' εἶθαρ θοὰ γοῦνα βαρύνεται, οὐδέ τι μῆχος
γίνεται, ἣν μή τις κορέσῃ θυμαλγέα νηδύν·
τοὔνεκα δαῖτ' ἐπάσαντο καὶ ἀχνύμενοι Ἀχιλῆος,

et

τοῖσι δὲ πασσαμένοισιν ἐπήλυθε νήδυμος ὕπνος.

Illud δαῖτα πάσασθαι (locos Spitznero collectos affert h. l. Koechly) Quinto familiare.

Σκότιος et παρθένιος duobus locis Homericis, quibus occurrunt, nihil differunt.

Z, 24 σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ) ἡ διπλῆ ὅτι τοὺς μὴ ἐκ φανερᾶς συνουσίας, λαθραίας δὲ μίξεως γεγονότας σκοτίους καλεῖ, τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ παρθενίους. Sc. *Π*, 180 Εὔδωρος — παρθένιος, τὸν ἔτικτε χορῷ καλὴ Πολυμήλη — Mercurio) ἡ διπλῆ ὅτι παρθένιος λέγεται ὁ ἐξ ἔτι παρθένου νομιζομένης γεννώμενος, σκότιος δὲ ὁ κατὰ λαθραίαν μίξιν καὶ οὐκ ἀπὸ νομίμου μίξεως. Scilicet misere se cruciabant, quasi his Homeri locis σκότιος et παρθένιος diverso sensu dicta essent (V. Eust. 502, 20. 622, 40), cum tamen et priore loco, ubi de Bucolione narratur: ἦν υἱὸς ἀγαυοῦ Λαομέδοντος, πρεσβύτατος γενεῇ, σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ, nihil aliud significetur quam altero, sc. matrem eum peperisse ante nuptias. Hoc igitur monuit Aristarchus utroque loco idem dici, et eundem dici posse παρθένιον et σκότιον, quamquam propter varias causas, παρθένιος quod ab innupta (ἀνέκδοτος apud Apollon. l. H. s. παρθένιος) in lucem editus sit, σκότιος quod secreto concubitu*).

*) Aristarchi observationes tantummodo duos locos Homeri spectabant. Ceterum rectissime in his vocibus ad etymon hic minime obscurum recurrit. Propria et origini debita notio tenenda, unde si universe spectes facile est intelligere non semper παρθενίους esse σκοτίους, vel contra. Παρθένιοι dicti Tarenti coloni, invenibus nati, quos iusserant Lacedaemonii συγγενέσθαι ταῖς παρθένοις ἁπάσαις ἅπαντας (v. Marx. Ephor. fr. 53). Hi σκότιοι non erant. Vocis origini si inhaeres, illud Euripideum explicabitur, quod Hermanno offensioni fuit, Alcest. 996

καὶ θεῶν σκότιοι
φθίνουσι παῖδες ἐν θανάτῳ.

Hoc loco vehementer displicuit Hermanno „deorum spurios filios" a poeta commemorari, quare σκότιοι ad φθίνουσι trahi iubet, ut intelligantur, qui ad Orci tenebras abeunt. Equidem dubito an ab auditoribus σκότιοι et παῖδες una audientibus haec in aliam sententiam accipi potuerint quam quo hodie primum legentibus propendet animus. Neque vero res invenusta est, modo ne vertas „deorum spurios filios," sed „clandestino amore genitos": ut vocabuli primigenia notio teneatur ut alibi. Et cf. Phot. p. 545, 10 ὑπὸ σκότῳ δὲ γεγονὼς σκότιος, ὅπερ ἐστὶ λαθραῖος. Sed Apollonius videtur mihi, quod Homerum prave intellexerat, falso atque inepte hoc

Μῆνις et *Χόλος* *promiscue dicuntur.*

Δ, 513 *οὐ μὰν οὐδ' Ἀχιλεύς, Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο, μάρ-* 137
ναται, ἀλλ' ἐπὶ νηυσὶ χόλον θυμαλγέα πέσσει) ἡ διπλῆ ὅτι ἀν-
τιφράζει τὸν χόλον τῇ μήνιδι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Innuit *μῆνιν ἄειδε* —. Item *I*, 260, ubi Ulixes ad Achillem: *παύε',*
ἔα δὲ χόλον θυμαλγέα· σοὶ δ' Ἀγαμέμνων ἄξια δῶρα δίδωσι 138
μεταλλήξαντι χόλοιο) ὅτι ἀντιφράζει τῇ μήνιδι τὸν χόλον. *T*, 67 Achilles ipse de sese: *νῦν δ' ἤτοι μὲν ἐγὼ παύω χόλον*) ἡ διπλῆ ὅτι ἀντιπέφρακε τῇ μήνιδι τὸν χόλον. (Cf. mox v. 75 *ὡς ἔφαθ'· οἱ δ' ἐχάρησαν ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοί, μῆνιν ἀπειπόντος μεγαθύμου Πηλείωνος*). *Π*, 30 Patroclus ad illum: *μὴ ἐμέ γοῦν οὗτός γε λάβοι χόλος, ὃν σὺ φυλάσσεις*) ἡ διπλῆ ὅτι ὁ χόλος ἀντιμετείληπται ὡς ἰσοδυναμῶν τῇ μήνιδι. Ib. 62 *πρὸς τὸ μηνιθμόν* ὅτι παραλλήλως τέταχε τῷ χόλῳ. Qui locus sic habet: *οὐδ' ἄρα πως ἦν ἀσπερχὲς κεχολῶσθαι ἐνὶ φρεσίν· ἤτοι ἔφην γε οὐ πρὶν μηνιθμὸν καταπαυσέμεν*. Unde sponte emersit vera explicatio *O*, 122 *ἔνθα κ' ἔτι μείζων τε καὶ ἀργαλεώτερος ἄλλος πὰρ Διὸς ἀθανάτοισι χόλος καὶ μῆνις ἐτύχθη*) ὅτι ἐκ παραλλήλου ὡς ἰσοδυναμοῦντα τὸν χόλον καὶ τὴν μῆνιν. Cautum igitur ne quis eiusmodi locis se ipsum vel poetam cruciaret differentia extundenda. Sumsit hinc Apollonius III, 337 *οὐδ' ὑπαλύξειν στεῦται ἀμειλίκτοιο Διὸς θυμαλγέα μῆνιν Καὶ χόλον*. Sed falsus fuit in etymologia. Apollon. l. p. 550. *Μῆνις ὁ μὲν Ἀπίων μάνης* (l. *μανία*)· *οἱ γὰρ ὀργιζόμενοί πως*

---

vocabulo usus esse. Narrat Hypsipyle (I, 810) Iasoni maritos ab Thracia expeditione reduces expulsis uxoribus captivas virgines secum habuisse:

> *σχέτλιοι. ἦ μὲν δηρὸν ἐτέτλαμεν, εἴ κε ποτ' αὖτις*
> *ὀψὲ μεταστρέψωσι νόον· τὸ δὲ διπλόον αἰεί*
> *πῆμα κακὸν προὔβαινεν. ἀτιμάζοντο δὲ τέκνα*
> *γνήσι' ἐνὶ μεγάροις, σκοτίη δ' ἀνέτελλε γενέθλη.*

Hic profecto non celatur concubitus. Sed, ut dixi, Homerico exemplo abusus est, a quo putavit *σκοτίους* dici quicunque non iusto editi essent matrimonio. De Callimacheo *τοὺς αὐτῷ σκοτίους ἐμπελάτειρα τέκεν* (fr. CLXX) iudicari nequit: sed videtur recte dictum fuisse: „clam uxore."

μαίνονται. Ἀρίσταρχος δὲ κότος πολυχρόνιος, ἀπὸ τοῦ ἐγκεῖσθαι. Scripsit, ni fallor, *ἀπὸ τοῦ ἐπιμένειν ἤγουν ἐγκεῖσθαι.* Eust. p. 8 *ὅτι μῆνις κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἡ ἐπιμένουσα ὀργή.*

Ἔνδον et εἴσω, κεῖθι et κεῖσε

item alia adverbia quae motum et statum significant ab Homero non commutantur.

η, 13 ἥ οἱ πῦρ ἀνέκαιε καὶ εἴσω δόρπον ἐκόσμει) διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ εἴσω πρὸς τὸ ἔνδον (sc. ἡ διπλῆ). Λ, 528 ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς κεῖσ' ἵππους τε καὶ ἅρμ' ὀτρύνομεν, ἔνθα μάλιστα — ἡ
139 διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει κεῖθ' ἵππους· γίνεται δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ· τὸ δὲ ἐκεῖσε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὃ δὴ νῦν ἁρμόζει. M, 348 εἰ δέ σφιν καὶ κεῖθι πόνος καὶ νεῖκος ὄρωρεν) ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει εἰ δέ σφιν κἀκεῖσε· ἔστι δὲ ἀντὶ τοῦ οὕτως· δὲ εἰ εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον πόλεμός ἐστιν, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ. Bekkerus pro *δὲ* emendandum esse suspicatus est *οὐ δεῖ δέ*, recte, ut opinor. Reliqua (ut intelliges ex schol. ad v. 346, in quo quae peccata sunt supra correxi in v. *ὧδε*) sic scripta fuerunt: ..... *κἀκεῖσε· καὶ ἔοικεν ἐξειληφέναι τὸ ὧδε γὰρ ἔβρισαν* (346) *τοπικῶς, ἔστι δὲ* ....

M, 359 ὧδε γὰρ ἔβρισαν Δαναῶν ἀγοί) ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος γράφει κεῖσε γὰρ ἔβρισαν οὐχ ὑγιῶς εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον· δεῖ γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. δεῖ δὲ γράφειν ὧδε· τὸ γὰρ λεγόμενόν ἐστιν· οὕτως ἐβάρησαν ὥστε χρείαν ἔχειν ἡμᾶς συμμαχίας. M, 368 αὐτὰρ ἐγὼ κεῖσ' εἶμι καὶ ἀντιόω πολέμοιο) ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος γράφει κεῖθι. τοῦτο δὲ σημαίνει ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ· τὸ δὲ κεῖσε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον πορεύσομαι, ὅπερ νῦν ἁρμόζει. Quam confusionem in hoc genere Homerum decere putaverint nullum melius exemplum quam quod fuerunt (sicut Chrysippus) qui illud

οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἕνεκ' ἤλυθον αἰχμητάων
δεῦρο μαχησόμενος —

(*A*, 152) explicarent „hic proeliaturus". Zonaras p. 491. Et. M. 259. schol. h. l. Quos haud veri dissimile est causam suam sublevasse eo loco quem ab initio posuimus, *καὶ εἴσω δόρπον ἐκόσμει*, vel similibus (v. schol. *A*, 152), quos pingui Minerva interpretarentur. Plut. Poes. Hom. 63 *καὶ ἐπιῤῥήματά τινα ἐναλλάσσει τοῖς εἰς τόπον καὶ τοῖς ἐν τόπῳ καὶ τοῖς ἐκ τόπου ἀδιαφόρως χρώμενος, — οἱ δ' ἑ τ έ ρ ω σ ε κ ά θ ι ζ ο ν* (Υ, 151) *ἀ ν τ ὶ τ ο ῦ ἑ τ έ ρ ω θ ι· καὶ Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθεν ἀντὶ τοῦ ἐγγύς*. Haec subtilius intelligere docuit Aristarchum iudicii acumen, accedente ut solet accurata consuetudinis Homericae cognitione. Etenim cum his rationem habent hae observatio- 140
nes: *K*, 268 *Σκάνδειαν δ' ἄρα δῶκε*) *ἡ διπλῆ ὅτι οὕτως εἶπεν ἀντὶ τοῦ εἰς Σκάνδειαν ἀπέστειλεν, ὡς „πεύθετο γὰρ Κύπρονδε"* (*A*, 21) *ἀντὶ τοῦ εἰς Κύπρον ἀκούετο διὰ τὸ διαγγέλλεσθαι ἐκ τόπου εἰς τόπον. A*, 21 *ἡ διπλῆ ὅτι οὕτως εἴρηκεν εἰς Κύπρον ἠκούετο διὰ τὸ εἰς τόπον ἐκ τόπου διαγγέλλεσθαι ὅμοιον τῷ „Σκάνδειαν δ' ἄρα δῶκε"* *). Unde simul intolerabilis Zenodoti error patefactus veraque lectio inducta *Π*, 515

κλῦθι, ἄναξ, ὅς που Λυκίης ἐν πίονι δήμῳ
εἰς ἢ ἐνὶ Τροίῃ· δύνασαι δὲ σὺ πάντοσ' ἀκούειν
ἀνέρι κηδομένῳ, ὡς νῦν ἐμὲ κῆδος ἱκάνει.

ἡ διπλῆ ὅτι οὕτως εἴωθε λέγειν πάντοσε ἀκούειν, εἰς πάντα τόπον ἀκούειν, ἐπὶ τῶν ἐκ τόπου εἰς τόπον ἀφικνουμένων „πεύθετο γὰρ Κύπρονδε μέγα κλέος", εἰς Κύπρον ἠκούετο. διὸ καὶ νῦν κατὰ συναλοιφὴν ἀκουστέον ἵν' ᾖ τὸ πλῆρες πάντοσε ἀκούειν. Alterum schol. *Ἀρίσταρχος τὸ πλῆρες ἀκούει πάντοσε. Ζηνόδοτος πάντες ἀκούειν διὰ τοῦ ε*. Videtur scribendum *παντός* et *διὰ τοῦ ος*. Quamquam Velsenii coniectura est, Zenodoti lectionem fuisse *πάντ' ἐξακούειν*.

Mature haec adverbiorum confusio grassata et apud recentiores epicos, elegantiam hinc ut videtur quaerentes, pervul-

*) Cf. Hesiod. Op. 613 *ἀπόδρεπε οἴκαδε βότρυς*. Et haec: *ἵν' οἴκαδε κέρδος ἄρηαι* 634. *πολὺν σὺν λαὸν ἔγειραν Ἑλλάδος ἐξ ἱερῆς Τροίην ἐς καλλιγύναικα* 650.

gata. hymn. Merc. 6 ἄντρον ἔσω ναίουσα. Quo loco de Homerico εἴσω erravit Ilgenius nec fidem meruit, quam ei Lobeckius habuit ad Phryn. p. 128. Quamquam hoc ipso loco fortasse altera lectio antiquior est ἄντρῳ ναιετάουσα παλισκίῳ, quae nunc est in eiusdem hymni fragmento, quod pro septimo decimo carmine circumfertur in hymnis Homericis. Apollon. II, 874 ὡς δὲ καὶ ἄλλοι δεῦρο δαήμονες ἄνδρες ἔασι. Quint. Sm. *E*, 515 οὐδέ τ' ἐμοὶ νόστοιο τέλος σέο δεῦρο θανόντος ἁνδάνει. Nonn. VIII, 94 πρὶν Διὸς οἰνοχόον Γανυμήδεα δεῦρο νοήσω — ἀμειβόμενον δέπας Ἥβης. Apollon. II, 718 καὶ εἰςέτι νῦν γε τέτυκται κεῖσ' Ὁμονοίης ἱρὸν ἐΰφρονος. IV, 1217 Μοιράων δ' ἔτι κεῖσε θύη ἐπέτεια δέχονται καὶ Νυμφέων Νομίοιο καθ' ἱερὸν Ἀπόλλωνος βωμοί. Apollon. I, 906 πέμπε μιν ἡβήσαντα
141 Πελασγίδος ἔνδον Ἰωλκοῦ. Opp. Hal. *B*, 157 τὸν δ' οὔτι πάγης λόχον ὁρμαίνοντα γαστὴρ ἔνδον ἔλασσε. *Γ*, 344 δέλεαρ δέ οἱ ἔνδον ἐνείης. 561 ἔνδον ἱκέσθαι ἄστεος. *E*, 581 ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων. *Γ*, 349 ἵξεται ἔνδοθι κύρτου*). Sed *Γ*, 380 ἄδμιωες δ' ὁρόωντες ἔσω κοίλοιο μυχοῖο ἀγρομένους recte dictum. Contra Apollon. IV, 712 ἡ δ' εἴσω πελάνους μείλικτρά

*) Πάροιθεν ἔρχεσθαι pro θύραζε Oppian. Hal. *Δ*, 153. — Ἔνδοθεν apud Homerum iam, ut ἐγγύθεν, σχεδόθεν, alia pro ἔνδοθι, dictum. Et Quintus e. g., cum dicit ἀχνύμενος κέαρ ἔνδοθεν (*Γ*, 504) et similia, fines Homericos non egreditur. Difficilis quaestio, sed accuratissima perquisitione dignissima, in his adverbiis in θεν exeuntibus quousque iam Homericis temporibus unumquodque a propria significatione discesserit, quo deinde haec libertas progressa sit. E. g. *N*, 107 νῦν δ' ἕκαθεν πόλιος κοίλης ἐπὶ νηυσὶ μάχονται. Sic Aristarchus bona hand dubie monumenta secutus; Zenodotus et Aristophanes ἑκάς. In eodem versu *E*, 791 utrum Aristarchus dederit non traditum. Hoc unusquisque sentit μάχονται ἕκαθεν πόλιος vix primam originem migrasse, quod sic dictum est nt ἀπὸ τριῶν σταδίων τῆς πόλεως μάχονται. Iam hoc Aristarchum iure movebat, etiamsi non invenisset in Odyssea (ρ, 25) ἕκαθεν δέ τε ἄστυ φάτ' εἶναι illi simillimum. Sed quod Apollonius scripsit I, 216 de Borea Orithuiam auferente ex Attica in Thraciam

καί μιν ἄγων ἕκαθεν (fernhin) Σαρπηδονίην ὅθι πέτρην
κλείουσιν —

hoc, quantum intelligere licet, Homerus non dixisset, sed ἑκάς. *N*, 592 ὣς ἀπὸ θώρηκος Μενελάου κυδαλίμοιο πολλὸν ἀποπλαγχθεὶς ἑκὰς ἔπτατο πικρὸς ὀϊστός. Cf. ξ, 496 λίαν γὰρ νηῶν ἑκὰς ἤλθομεν et ρ, 73 οὐδ' ἄρ' ἔτι δὴν Τηλέμαχος ξείνοιο ἑκὰς τράπετ'. Hoc adverbium non tetigit Tafel

τε νηφαλίῃσιν καῖεν ἐπ' εὐχωλῇσι παρέστιος. Quint. *Δ*, 440 ὡς δ' ὅτ' ἔσω σίμβλοιο μέγ' ἰύζωσι μέλισσαι. Nonn. XIV, 247 ἀλλ' ὅτε δὴ Διόνυσος ἔσω Κορυβαντίδος ὕλης χρύσεον εὐποίητον ἐδύσατο κόσμον Ἐννοῦς. — Quint. *ς'*, 190 ἔνθ' ὅγε λέξατ' ἰών· τοὶ δ' ἄλλοσε κοῖτον ἕλοντο.

Ceterum de constructione Homerica vocis εἴσω cum accusativo item observatum Aristarcho. *Ω*, 145 Ἴλιον εἴσω) ἡ δι- 142
πλῆ ὅτι τοπικῶς ἀντὶ τῆς προθέσεως. θέλει γὰρ εἰπεῖν εἰς Ἴλιον. Cf. ad 184. 199. *Α*, 71. Cum genitivo coniunctum bis apud Homerum habemus, *θ*, 290 (in Veneris et Martis amoribus) ὁ δ' εἴσω δώματος ᾔει, et *η*, 135 καρπαλίμως δ' ὑπὲρ οὐδὸν ἐβήσατο δώματος εἴσω. — Recentioribus epicis consueta haec constructio. Apollon. I, 357. 372. 390. II, 74. 95. 136 (κέδασθεν εἴσω Βεβρυκίης Ἀμύκου μόρον ἀγγελέοντες). 576. III, 311. Opp. Hal. *Γ*, 380. *Δ*, 111. 399. *E*, 539 (c. acc. *Δ*, 169. 389. *E*, 165). Quint. *Δ*, 177. Nonn. V, 244. 314. Sed — cum dativo est Oppian. Hal. 737 ἔσω λαγόνεσσιν ἔδεκτο. Sic enim Schneiderus ex bonis monumentis edidit pro ἐνί, quod equidem non dubito quin recte fecerit. Λαγόνεσσιν ex epicorum more „in utero".

Φέρω. Ἄγω.

Hunc locum non extrico. *N*, 213 ἡ διπλῆ ὅτι ἔνεικαν εἴρηκεν ὡς βασταζομένου αὐτοῦ (de Diomede vulnerato sermo est) διὰ τὸ τραῦμα. Hinc intelligo hoc voluisse interesse inter φέρω et ἄγω, ut φέρειν dicamus si quid ipsi humeris vel manibus nostris ferimus, contra ἄγειν. Quod bene dictum et longe verius quam id quod deinde plerique secuti videntur (obruunt hoc inculcantes grammatici) animantia duci, inanimantia ferri*).

---

ad Pind. Ol. III. vol. I p. 140. Utinam placuisset viro docto et hoc loco et aliis copias, quas fere haud contemnendas habet, non per saturam effundere, sed ordine spectantium oculis exponere. Vocabuli ὑψόθεν pro ὑψοῦ positi complura habet exempla: Homerus nunquam sic posuit.

*) Hunc canonem migrari multis poetarum exemplis ostendit Schrader ad Mus. p. 128. Quod vix operae pretium erat.

Quasi qui vehiculis et feretris argentum praedamque ducit non
143 dicere possit χρυσὸν ἄγω et similia. Hinc intelligo, non Aristonici esse schol. *P*, 163 ὅτι ἐπὶ ἀψύχων τὸ ἀγοίμεθα. Sed Aristonici erunt haec: ad *Ψ*, 512 δῶκε δ' ἄγειν ἑτάροισιν ὑπερθύμοισι γυναῖκα καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν) πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ ἄγειν καὶ φέρειν. Item ib. 263 ἱππεῦσιν μὲν πρῶτα ποδώκεσιν ἀγλά' ἄεθλα θῆκε γυναῖκα ἄγεσθαι, ἀμύμονα ἔργ' εἰδυῖαν, καὶ τρίποδ' ὠτώεντα) ὅτι συνεκδέξασθαι δεῖ τῷ καὶ τρίποδ' ὠτώεντα τὸ φέρεσθαι· ἀκριβὴς γὰρ ὁ ποιητὴς περὶ τὰ ἀκτὰ καὶ φορητά. Denique *Ω*, 367 de Priamo εἴ τίς σε ἴδοιτο — τόσσα ὀνείατ' ἄγοντα) ὅτι ἄγοντα εἴρηκεν οὐ φέροντα· οὐ γὰρ αὐτὸς ἐβάσταζεν. Haec bene quadrare videntur, modo ne necesse esset credere Aristarchi doctrinam quibusdam finibus circumscriptam fuisse, quos vel migravit Aristonicus vel ego non video. Etenim res non vera est, nec veram esse tam expressis tamque vicinis exemplis probatur, ut Aristarchum si quidquam in hoc genere hoc tamen fugere non potuerit. *Ω*, 502 Priamus Achilli dicit: φέρω δ' ἀπερείσι' ἄποινα. *φ*, 196 καί τις θεὸς αὐτὸν ἐνείκοι. 201 ἀγάγοι δέ ἑ δαίμων.

Μέλπεσθαι et *μολπή*

semper voluit apud Homerum dictum esse de ludo, et maxime de lusu saltationis, non de cantu. De his vide Friedlaenderum, a quo nobis omnia hic petenda sunt, ad Aristonicum *A*, 474. Ad *ζ*, 101 hoc scholion habemus, quod vix dubitandum est quin Aristonicum referat: τῇσι δὲ Ναυσικάα λευκώλενος ἤρχετο μολπῆς) μεταβαλὼν (vel potius μεταλαβὼν) τὸ „σφαίρῃ ταὶ δ' ἄρ' ἔπαιζον“ (100) εἶπε „τῇσι δὲ Ναυσικάα λευκώλενος ἤρχετο μολπῆς“, πᾶσαν παιδιὰν μολπὴν λέγων. οἱ δὲ νεώτεροι τὴν ᾠδήν. ὅτι δὲ οὐκ ᾖδεν ἡ Ναυσικάα ἀλλ' ἐσφαίριζε δηλοῖ τὸ „σφαῖραν ἔπειτ' ἔρριψε μετ' ἀμφίπολον βασίλεια“ (115). — Ariston. ad *δ*, 19 μολπῆς ἐξάρχοντες) ὅτι οὐ τὴν ᾠδὴν ἀλλὰ τὴν παιγνιὰν λέγει οὕτω. πρὸς τὸ μέλποντες Ἑκά-

ἔργον (*A*, 474). καὶ γὰρ κυνῶν μέληθρα (*N*, 233. *P*, 255. *Σ*, 179). Ariston. *A*, 474 οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν, μέλποντες Ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων. Ad ultimum igitur versum: ἀθετεῖται ὅτι νομίσας τις τὸν Ἀπόλλωνα Παιήονα εἰρῆσθαι προσέθηκεν αὐτόν. καὶ γίνεται δισσολογία· προείρηται γὰρ „οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο". Hoc nunc inspicientes meminimus quidem eodem modo lectum esse a scholiasta Dionysii gramm. p. 737 πάλιν ἀλλαχοῦ μέλποντες Ἑκάεργον. δεῖ τὸν στίχον ὀβελίζειν. μένοντος γὰρ αὐτοῦ γίνεται ἄκυρος δισσολογία. προείρηται γὰρ „οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο": sed tamen debebat scribi: προείρηται γὰρ καλὸν ἀείδοντες παιήονα. Deinde, quod gravius, ut a Friedlaendero monitum, apparet alterum momentum excidisse quod μέλπειν pro ἀείδειν dictum esset. — Licebit igitur de Aristarchea opinione haec fere dicere. 1) Ad eam quae postea horum vocabulorum iam inde ab Hesiodo fere sola valuit significatio in Homero etiam explicando pronos inveniebat, ita ut cum Nausicaam illo loco Odysseae famulis μολπῆς ἄρχεσθαι legerent cecinisse eas intelligerent, falso ut hic facile patebat. 2) Docuit igitur primitivam vocis significationem esse potius ludendi: quod ex vocabulo μέληθρα apparere, item in pilea Nausicaae, denique in quibusdam exemplis saltationis lusum offerentibus, μέλπεσθαι Ἄρηϊ *H*, 241. ἰδὼν μετὰ μελπομένῃσιν ἐν χορῷ *Π*, 182. ἱμερόεν κιθάριζε, λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδεν λεπταλέῃ φωνῇ· τοὶ δὲ ῥήσσοντες ἁμαρτῇ μολπῇ τ' ἰΰγμῷ τε ποσὶ σκαίροντες ἕποντο *Σ*, 572. ὁ δ' εἵλετο θεῖος ἀοιδὸς φόρμιγγα γλαφυρήν, ἐν δέ σφισιν ἵμερον ὦρσεν μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο. τοῖσιν δὲ μέγα δῶμα περιστεναχίζετο ποσσὶν ἀνδρῶν παιζόντων καλλιζώνων τε γυναικῶν *ψ*, 145. In quo certe exemplo pronum videtur intelligere desiderium lusus et saltationis, ut haec duo explicative coniuncta sint, non desiderium cantus semel excitati porro audiendi, et saltationis. Quamquam ubi idem versus est *N*, 637 πάντων μὲν κόρος ἐστί, καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο, longe melius videretur si intelligi possent in

enumeratione quattuor res amoenae seiunctae nec omissum esset unum illis temporibus tam amoenum visum quam cantus. Et eodem ferimur comparato loco φ, 430 cum α, 152. Ille est νῦν δ' ὥρη καὶ δόρπον Ἀχαιοῖσιν τετυκέσθαι ἐν φάει, αὐτὰρ ἔπειτα καὶ ἄλλως ἑψιάασθαι μολπῇ καὶ φόρμιγγι· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός: quod putes idem esse ac μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός α, 152, ita ut illic μολπή sit quod hic ὀρχηστύς, et φόρμιγξ, cui per se cantus coniunctus cogitatur, quod hic μολπή. Restat ut hunc ipsum locum α, 152 accuratius inspiciamus. αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκεν Φημίῳ, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκῃ. ἦ τοι ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν, αὐτὰρ Τηλέμαχος προσέφη γλαυκῶπιν Ἀθήνην, ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι· ξεῖνε φίλ', ἦ καί μοι νεμεσήσεαι ὅττι κεν εἴπω, τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδή. Incipit canere, proci primum sedentes et attenti illum audiunt, 325: τοῖσιν ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτός, οἱ δὲ σιωπῇ εἵατ' ἀκούοντες· ὁ δ' Ἀχαιῶν νόστον ἄειδεν — et post demum saltum etiam addunt: 421 οἱ δ' εἰς ὀρχηστύν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδὴν τρεψάμενοι τέρποντο, μένον δ' ἐπὶ ἕσπερον ἐλθεῖν. Quod in memoriam revocat illud ρ, 605 βῆ δ' ἰέναι μεθ' ὕας, λίπε δ' ἕρκεά τε μέγαρόν τε πλεῖον δαιτυμόνων. οἱ δ' ὀρχηστυῖ καὶ ἀοιδῇ τέρποντ'· ἤδη γὰρ καὶ ἐπήλυθε δείελον ἦμαρ. Haec omnia cum considero Aristarcho in μολπή cantus significationem excludenti assentiri dubito. Sed hoc tenebimus, μολπή et ἀοιδή, μέλπεσθαι et ἀείδειν non prorsus idem esse, sed sic dici cantum quatenus lusus et delectatio est. Nec sane est cur non facile credamus ut ex ludorum genere praecipue sic dictus sit saltus, non item iam illo tempore dictum etiam esse cantum, nec tantum vocis, sed ubi res ferebat fidium etiam, vel utrumque coniunctum. Sed id non credemus, Homerum his vocibus uti potuisse (quod iam apud tragicos reperitur, ut intelligamus quousque ab origine sua temporis abusu progressae sint) — de cantu etiam lugubri. — φιλοθρήνοισι δὲ

μολπαῖς αἴλινα Φοῖβος ἄειδε Nonn. II, 81. *πενθάδι μολπῇ* ib. 136.

Sed videndum an ut substantivi esse credimus, ita verbi quoque *μέλπεσθαι* exempla apud Homerum sint, cantandi significationem praestantia. Quae si non essent nobis potius casu non esse putandum esset. Aristarchus igitur hoc non tulit. Et *Α*, 474 illum versum, ubi est *μέλποντες Ἑκάεργον* „carmine celebrantes", spurium esse facile credimus, et fortasse ne iste quidem solus. Praeterea feruntur loci tres vel potius duo, idem bis *Σ*, 604. *δ*, 17, et *ν*, 27. De quibus vide Friedlaenderum*).

---

§. 2. Illa omnia tam egregia sunt, tam vel perfectae doctrinae satisfaciunt, ut scribens me ipse reprehendam. Nullane sunt in hoc homine vestigia eius, qua vixit, aetatis grammaticaeque imperfectioris? Gaudeo esse, nam si nulla essent, vererer ne falsam viri imaginem legentibus proponerem. *ἀάπτους χεῖρας* explicuit *δεινὰς καὶ ἀπτοήτους* (Herod. ad *Α*, 567). Mihi non contigit intelligere, quid plerosque veteres grammaticos prohibuerit, quo minus eam explicationem, quam nunc sequimur omnes, admitterent. Nam et Zenodotus dicitur explicuisse *ἰσχυράς* et

*) Quae apud Athenaeum V, 9. 10 de versibus *δ*, 15—19 dicuntur, Aristarchum illos reliquisse, in hoc mihi error esse videtur Athenaei ex libro, quem ante oculos habebat, negligenter exscribentis. Ne illud urgeam, ita eum loqui quasi istos versus omnes ne invenerit quidem ibi Aristarchus in exemplaribus, sed ipse intulerit! Vocabula, quibus utitur, *προσσυνῆψεν ὁ Ἀρίσταρχος* et *ἐμβαλὼν Ἀρίσταρχος εἰς τὸ συμπόσιον οὓς οὐ προσῆκε στίχους*, certe hanc speciem praebent ita, ut postquam Eustathius Athenaeum exscripserat, ex Eustathio deinde in scholia M. T. ad *δ*, 17 res venerit hoc modo: *φασὶ τοὺς γ'* (recte sine dubio Dindorfius edidit *ε'*: Eust. *προσσυνῆψε τοὺς πέντε στίχους τούτους*) *στίχους τούτους μὴ εἶναι τοῦ Ὁμήρου, ἀλλὰ τοῦ Ἀριστάρχου.* Quod ridiculum est. — In Athenaeo multa quaeri possunt: e. g. cur c. 10 versus scribantur non quinque, sed tres omissis illis *μετὰ δέ σφιν ἐμέλπετο θεῖος ἀοιδὸς φορμίζων*, ita ut ab Aristarcho dicuntur adornati esse *Σ*, 604. Sed confitendum est Aristonicei quoque scholiorum paucis illis verbis relictis ad *δ*, 19, quae supra exscripta habes, nos videri in devia duci. Attamen id tenere soleo, non esse quod non possit esse.

Aristophanes *ἀέπτους* scripsisse et Herodianus vult *ἀάπτους* esse pro *ἀϊάπτους*. Quod *ἀπτόητος* explicuit Aristarchus, id simul eo
144 effectum, quod cum tota antiquitate hoc modo vocabula decurtari posse putavit. Sic qui sint *πρόμοι* apud Homerum, id locis poetae accurate perpensis et compositis perspexit, sed erravit quod ex *πρόμαχοι* decurtatum putavit (v. supra *πρόμοι*). Ut in syncope sic in apocope. *Φ*, 162 vel *E*, 656 (Her.) *ἁμαρτῇ Ἀρίσταρχος ἀποκοπὴν εἶναι βούλεται τοῦ ἁμαρτήδην.* — *Ὕπαι* apocopen esse ex *ὕπαιθα* Tyrannio Schol. *O*, 4. Item Apollonius de adv. p. 567 ostendere conatur *ῥᾷ* apocopen esse ex *ῥᾴδιον*, *βρί* ex *βριθέως*, „*ὅτι γὰρ καὶ δύο συλλαβῶν ἀποκοπαὶ γίνονται ἐν τῷ περὶ παθῶν ἐδείχθη. τό τε γὰρ πρόπαρ οὕτως ἔχει καὶ τὸ μάκαρ, πηδά, καὶ τὸ ὑμέν παρὰ Καλλιμάχῳ*“. Plures, quos Herodianus refutat in schol. *P*, 201, *ἆ δείλ'* decurtatum volebant ex *ἆ δείλαιε*. Haec nunc sufficiunt. Duplex *α* videtur comparasse cum *ἀάσχετος*. Ceterum ut *ἄαπτος ἀπτόητος*, sic *ἀπτοεπής* ei videtur fuisse *ἀπτόητος ἐν ἔπεσι*, quantum intelligere licet ex sch. *Θ*, 209, ubi Aristonici scholion est ad *ψιλοῦν*. cl. Eust. p. 709.

Accedam ad

ἔμπης.

Ξ, 1 *Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχὴ πίνοντά περ ἔμπης.* Sch. BL *ἀκολάστως φασὶν ὡς μέθυσος πίνει. τάχα οὖν τὸν κυκεῶνα πίνειν φησίν, ὃς εἶχε καὶ οἶνον. τινὲς δὲ στίζουσιν εἰς τὸ ἰαχή, καὶ τὸ ἑξῆς οὕτως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἀσκληπιάδην πίνοντα ἔφη· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος ἀντὶ τοῦ ὁμοίως τῷ Μαχάονι, ὡς τὸ „ἔμπης γαῖάν τε καὶ οὐρανόν“* (174). *„σὺ δὲ χαῖρε καὶ ἔμπης“* (*ε*, 205), *παρών τε καὶ ἀπών. τόν τε περ πλεονάζειν ὡς τὸ „ἔφυγόν περ αἰπὺν ὄλεθρον“*.

Si quis didicit omnium ineptiarum magistrum fuisse Aristarchum, credat huic testimonio. Reliquis exponam quid hic auctor aliquoties in veteribus scholiis legerit et inepte ad hunc locum transtulerit: Scilicet *ἔμπης* apud Homerum duplicem habere significationem, *ὅμως* et *ὁμοίως*. Apollon. lex. H. p. 318
145 (Et. M. 335, 30) *ἔμπης· ποτὲ μὲν ὅμως, σὺ δὲ χαῖρε καὶ ἔμπης* (*ε*, 205)· *ποτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ὁμοίως ἢ ἐπίσης*

ἔμπης ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἵκετ' ἀϋτμή (Ξ, 174)
καὶ
ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων καλαί τε μεσόδμαι (τ, 37). Schol. Pind. Pyth. V, 74 *ἔμπαν τὰ καὶ τὰ νέμων*) *τουτέστι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ καλά .... χρῶνται δὲ τῷ ἔμπαν ἀντὶ περισπωμένου τοῦ ὁμῶς, ὅ ἐστιν ἴσον τῷ ὁμοίως. καὶ γὰρ τὸ ἔμπης ἀντὶ περισπωμένου τοῦ ὁμῶς τάσσει Ὅμηρος·*

ἔμπης μοι δοκέει δαΐδων σέλας ἔμμεναι αὐτοῦ
καὶ κεφαλῆς (σ, 354*)).

καὶ πάλιν „ἔμπης ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανόν" καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. Porro *P*, 632 *τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλε' ἅπτεται ὅστις* loco *ἀφείη, ἢ κακὸς ἢ ἀγαθός. Ζεὺς δ' ἔμπης πάντ' ἰθύνει.* Hoc loco in schol. A legimus *τὸ ἔμπης ἀντὶ τοῦ ὁμοίως τέτακται*, quod videtur Aristonici esse. Denique Apollon. Dyscol. de coni. p. 525, 24 *ποιητικὸν μέντοι τὸ ἔμπης καὶ σύνηθες τὸ ὅμως. λαμβάνεται μέντοι τὸ ἔμπης καὶ ἐπὶ τοῦ ὁμοίως, ὡς ἐπὶ τοῦ*

ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων —
ἔμπης ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανόν.

Hoc igitur intelligimus, aliquot locis Homericis vulgo a veteribus grammaticis, etiam a praestantioribus, ut Apollonio et Aristarcho, *ἔμπης* explicatum fuisse *ὁμοίως*, et quidem Ξ, 174. σ, 354 (cf. et V ad Ξ, 174) τ, 37 (ubi v. et Eust.). Quod in his (quamquam ego improbo) magnam habet veritatis speciem; sed hinc a vilioribus quibusdam grammaticis incpte translatum est ad Ξ, 1. ε, 205. *M*, 326 (v. schol. BL). In eadem interpretatione 146
nititur lectio *ἔμπης* pro *αὔτως* quae fuit π, 143.

Laboro hac paragrapho in detrectando Aristarcho. Sed non multum proficio. Iam enim delatum me sentio ad etymologica, quae si omnia falsa essent nec miraremur nec hodie aliorum vituperandorum ius nacti sumus. Et dum etymologias Aristarchi percurro, quas meos in usus in unum contuli, multa invenio recte observata et ex propinquo sumta. Adscribam alia quae mihi falsa vel ridicula vel nimium incerta vel in commentario

---

*) Hunc locum Odysseae quotiescunque inspicio, occurrit primitus fuisse *κὰκ κεφαλῆς*. Causas facile est perspicere.

Homerico superflua videntur. Sed veniam praefamur, si qui hodie eadem vel similia sive credunt sive in libris suis exposuerunt sive pueros edocent. Nolumus quemquam hoc loco tangere nec haec scribentes librum evolvimus nec quidquam in hoc genere seu verum seu falsum praestamus. *Ψ*, 850 *ἡ διπλῆ ὅτι τινὲς ἰόεντα σίδηρον τὸν μέλανα ὡς ἰοειδέα πόντον· βέλτιον δὲ τὸν εἰς ἰοὺς εὐθετοῦντα· οἰκεῖον γὰρ τὸ ἔπαθλον τοξόταις.* *κ*, 161 *καταχρηστικῶς φησιν ὁ Ἀρίσταρχος ἐπὶ τῶν θηρίων εἶναι τὴν ἄκνηστιν· οὐ γὰρ αὐτὴν μόνην ἀδυνατοῦσι κινήσασθαι* (scr. *κνήσ.* Buttm.*)), *ἀλλὰ καὶ τὸν τράχηλον.* *Λ*, 165 *σημαίνει δὲ ἡ λέξις* (*σφεδανόν*) *ἐπεικτικὸν καὶ ἐπεστραμμένον οἷον σφενδονηδόν, ἀπὸ τῆς σφενδόνης***). *οὕτως Ἀρίσταρχος.* *Ξ*, 155 *ποιπνύω* ab *πονῶ πονύω πνύω ποιπνύω****). *X*, 93 *ὅτι τὴν τῶν ὄφεων κατάδυσιν χειὰν εἴρηκεν ἀπὸ τοῦ χεῖσθαι, ὅ ἐστι χωρῆσαι. εἰς αὐτὸ γὰρ μηχανῶνται οἱ ὄφεις εἰς τὸ χωρῆσαι* (occurrit *εἰς ἄντρον γὰρ μυχεύονται οἱ ὄφεις ὥστε χ.*) *τὸ*
147 *σῶμα ὥςπερ ἔλυτρον· „οὐδὸς δ' ἀμφοτέρους ὅδε χείσεται“.* *Σ*, 531 *ὅτι εἴρας λέγει τὰς ἀγοράς, σχηματίζων ἀπὸ τοῦ εἴρειν ὅ ἐστι λέγειν.* — *N*, 41 *ἄβρομοι αὐΐαχοι) ἡ διπλῆ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἄγαν βρομοῦντες καὶ ἄγαν ἰαχοῦντες κατ' ἐπίτασιν τοῦ α κειμένου· ἑκάστοτε γὰρ θορυβώδεις τοὺς Τρῶας παρίστησι.* — *K*, 430 *ἡ διπλῆ ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ Ῥοδίων* (*B*, 654) *χρῆται τῷ ἀγέρωχοι ἕνεκα τοῦ ἀγείρειν τὴν ὀχὴν τουτέστι τὴν τροφήν, ἀλλ' ἐπὶ Μυσῶν καὶ Τρώων* (*I*, 36) *οἷον γεραόχων, σεμνῶν καὶ ἐντίμων.* Hoc iam admonet multas eius etymologias, etiam incertas et falsas, cum bona observatione coniunctas esse. De *ὅμιλος* et *ὁμιλεῖν* haec habemus: *Λ*, 502 *ἡ διπλῆ ὅτι ὁμίλει ἀντὶ ἐμάχετο, ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ τὰς ἴλας συμβάλλειν.* *Λ*, 523 *Ἕκτορ, νῶϊ μὲν ἐνθάδ' ὁμιλέομεν Δαναοῖσιν) ἡ διπλῆ ὅτι κυρίως λέγει ὁμιλέομεν ὁμοῦ τὰς ἴλας συμβάλλομεν.* *K*, 338 *ἡ διπλῆ ὅτι νῦν μὲν ὅμιλον τὸ πλῆθος καὶ ἄθροισμα τῶν Τρώων λέγει· ἐν μὲν οὖν τῇ Ἰλιάδι πυκνότερον τὴν μάχην ὅμιλον*

*) Et. M. 50 *ἄκνηστις, ἡ ῥάχις, παρὰ τὸ μὴ δύνασθαί τινα κνίσασθαι αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ χειρί.*

**) Si contra dixisset res deliberatione digna esset.

***) Fortasse hoc eius est, *X*, 293, *κατηφήσας κάτω τὰ φάη ἔχων.*

καλεῖ, ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ τὸ ἄθροισμα. *K*, 499 ἡ διπλῆ ὅτι καὶ νῦν ὅμιλον τὸ ἄθροισμα εἶπεν. Utraque significatio Passovio quoque dirimenda visa. — Sed in χώεσθαι putaverim etymi aucupium in causa fuisse, ut a sensu vocabuli aberraret. *Ψ*, 603 ὅτι χωόμενος νῦν ἀντὶ τοῦ χολούμενος. ib. 385 ἡ διπλῆ ὅτι χωομένοιο ἀντὶ τοῦ συγχεομένου. *Φ*, 519 ὅτι σαφῶς χωόμενοι ἀντὶ τοῦ συγχεόμενοι. *Ξ*, 406 ἡ διπλῆ ὅτι χώσατο νῦν συνεχύθη. *N*, 165 ἡ διπλῆ ὅτι νῦν χώσατο ἀντὶ τοῦ συνεχύθη. *X*, 291 χώσατο ἀντὶ τοῦ συνεχύθη. *Π*, 553 ὅτι τὸ χωόμενος ἀντὶ τοῦ συγχεόμενος. Apud Hesychium ad paraphrasin adhibentur χολοῦσθαι, ὀργίζεσθαι, συγχεῖσθαι, λυπεῖσθαι. Indignari saepe significat, non dolere. Nec *A*, 243 (quod est cur moneam) σὺ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἀμύξεις χωόμενος, ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισας potius est „betrübt" quam, quo ipsum θυμὸν ἀμύξεις trahit „indignabundus", indignatus sc. tibi ipsi. — Ἔντεα. *K*, 75 ὅτι ἔντεα οὐ πάντα τὰ ὅπλα, ἀλλὰ κυρίως μὲν ἀσπὶς καὶ περικεφαλαία, τὰ δὲ δόρατα κατ' ἐπικράτειαν. *K*, 34 ὅτι ἔντεα εἴρηκεν ἣν προσυνέσταλκε λεοντῆν (?). Ib. 23 ἔντεα δὲ ἀπὸ τοῦ ἐντὸς ἔχειν τὸν ἄνδρα (in quo scholio valde me castigo quod χλανίδος emendavi ad Aristonicum pro eo, quod sane falsum est, ἀσπίδος. An ἀντὶ ἐφαπτίδος?). Vides duxisse ab ἐν et hoc voluisse firmare. — Ἔναρα. *K*, 528 ἡ διπλῆ ὅτι περιεκτικῶς καὶ τὰ τόξα καὶ τὸ δόρυ ἔναρα εἴρηκε σὺν τοῖς ἄλλοις (sc. ὅπλοις). Κυρίως δὲ ἔναρα λέγεται οἷς ἐνάρηρε τὰ σώματα καὶ 148 ἐνήρμοσται, θώραξ καὶ κυνέα καὶ κνημῖδες. 570 ὅτι κοινῶς τὰ ἔναρα (B). Et fortasse (nam potest hoc aliter accipi) *P*, 231 ἐνάρων δὲ λέγει ὧν περιέκειτο*). Hinc vult esse ἐναίρειν. *Φ*, 485 (κατ' οὔρεα θῆρας ἐναίρειν) ὅτι ἐναίρειν καταχρηστικῶς· θῆρες γὰρ οὐκ ἔχουσι πανευχίαν ὥστε σκυλευθῆναι. Egregie hoc: ἐναρίζει, κυρίως μὲν σκυλεύει· ἔναρα γὰρ τὰ σκῦλα·

οὐδέ μιν ἐξενάριξεν (*Z*, 417)

καταχρηστικῶς δὲ ἀνεῖλεν·

τὸν δ' ἐπεὶ ἐξενάριξεν (*X*, 376).

Apollon. lex. H. p. 320. Hoc Aristarcheum esse patet ex Schol.

---

*) Hasta fracta erat, *Π*, 801.

Z, 417 ἡ διπλῆ ὅτι διδάσκει τί τὸ ἐξενάριξεν· ἐπιφέρει γὰρ „ἀλλ' ἄρα μιν κατέκτα σὺν ἔντεσιν". *H*, 146 ἡ διπλῆ ὅτι κυρίως τὸ ἐξενάριξε νῦν τὰ ἔναρα περιεῖλε.

§. 3. Sed minime Aristarchearum observationum copias exhausimus. Hic igitur coacervabimus farraginem observationum, quae omnes ad cognitionem poetae utilissimae sunt, omnes eam, quae grammaticum decet diligentiam, quae interpretem elegantiam egregie comprobant. Ἀγήνωρ nunc in laude nunc in vituperio ponitur (*I*, 699 ἡ διπλῆ ὅτι ἐνίοτε μὲν ἐπὶ ἐπαίνου ὁ ἀγήνωρ ὁ ἄγαν τῇ ἠνορέῃ καὶ τῇ ἀνδρείᾳ χρώμενος, νῦν δὲ ἐπὶ ψόγου ὁ ἄγαν ὑβριστικὸς καὶ διὰ τῆς ἀνδρείας ὑπερπεπτωκὼς εἰς ὕβριν). Item ὑπερφίαλος (*O*, 94 ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ὑπερφίαλος νῦν μὲν ἐπὶ ψόγου, ὑπέρσπονδος· ἐν ἄλλοις δὲ ἐν τάξει ἐγκωμίου· „οὐκ ἀγαπᾷς ὃ ἕκηλος ὑπερφιάλοισι μεθ' ἡμῖν" ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῖς). Haec observatio valebat ad stabiliendam lectionem *E*, 881 αἱ Ἀριστάρχου ὑπερφίαλον (Διομήδεα), οὐχ ὑπέρ-
149 θυμον ὥσπερ αἱ δημώδεις. His similis observatio de σχέτλιος; hoc etiam pro laude esse (εἰς ἑαυτὸν ἀγνώμων, *K*, 164. Cf. *Θ*, 361). — Ἀμήχανος et active et passive significat, πρὸς ὃν οὐκ ἔστι μηχανὴν εὑρεῖν et ὁ μὴ δυνάμενος μηχανὴν εὑρεῖν, *K*, 167. *Π*, 29. *O*, 14. — Πρῶτος i. q. ἄκρος. *X*, 66. *Ω*, 272. Monitum quod quidam illud ἄξαντ' ἐν πρώτῳ ῥυμῷ (*Z*, 40) ita acceperant ut currus Homericos plures temones habere statuerent. Cf. *E*, 729. *Π*, 371. *Θ*, 411. — Καταθύμιος significat i. q. ἐνθύμιος, κατὰ ψυχήν, non, inquit, quod apud nos, sc. ἀρεστός*), *K*, 383. *P*, 201. — Γλαυκή pro mari nullo subst. adiecto semel, *Π*, 34. — Γενναῖος memorabilem significationem habet *E*, 253, sc. ἐγγενές, πάτριον, „οὐ γάρ μοι γενναῖον ἀλυσκάζοντι μάχεσθαι." — Ἀρτιεπής *X*, 281 ἀλλά τις ἀρτιεπὴς καὶ ἐπίκλοπος ἔπλεο μύθων. Notabile hoc vocabulum in vituperio poni. „ὅτι οὐκ ἐν ἐπαίνῳ ὁ ἀρτιεπὴς κατὰ τοὐναντίον τῷ ἀμετροεπεῖ, ἀλλὰ ὁ λάλος καὶ ὁ ἀπηρτισμένον (l. ως) παραλογιζόμενος." Cod. V ib. σημειοῦται δὲ Ἀρίσταρχος ὅτι οὐκ ἐπὶ ἐπαίνου τὸ ἀρτιεπής. — Παρήορος *Ψ*, 603 ὁ παρηρτημένος τὰς φρένας, οὐκ ἀραρώς

*) Nec χ, 392 id significat.

οὐδὲ κατὰ χώραν ἔχων αὐτάς. Cf. *H*, 156. De etymo videtur dubitasse, nam *παρηρτημένος* ducit ad *ἀείρω*, *ἀραρώς* ad *ἄρω*. Quod falsum erit*). — *Παροίτερος*. Notandum de loco dici *Ψ*, 459. — *Θαυμάζειν* non tantum mirari significat, sed nonnunquam i. q. *θεᾶσθαι*, *B*, 320. *Ω*, 394. *Σ*, 496 cf. *N*, 11. — *Ἀπειλεῖν* et vulgari significatione et vovere, *I*, 682. *Ψ*, 863. — *Εὔ-* 150
χεσθαι et gloriari et vulgari significatione, *K*, 461. *Φ*, 183. 501. — *Φιλεῖν* hospitio excipere, sed etiam vulgari significatione, *Γ*, 207. 354 (*φιλότης*). *Z*, 15. *I*, 481. — *Ἀγάσσατο* invidit et admiratus est, *P*, 71. *H*, 41. — *Ἀκούειν* et audire et obtemperare, *ὑπακούειν*. Quibusdam locis utrum voluerit poeta pro certo dici nequit. *P*, 245. Eadem dubitatio cadit in *Θ*, 97, ubi laboranti Nestori ut subveniat Ulixem hortatur Diomedes: *ὣς ἔφατ᾽ οὐδ᾽ ἐσάκουσε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ παρήϊξεν*. Utrum non audivit propter tumultum an noluit obtemperare hortanti? Hoc maluit Aristarchus; nam mox cum omnes a navibus redeunt (266) Ulixes non redit, ut iudicandum sit dedita opera se de pugna subtraxisse. Ad *Θ*, 97. 266. Cf. Apollon. synt. p. 296. — *Διώκειν* et persequi et *συντόνως ἐλαύνειν*, *Θ*, 439. cf. *X*, 158. — *Στυγεῖν* timere et abhorrere, *O*, 183 (*ἡ δ. ὅτι τὸ στυγέουσιν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἐν διαφορᾷ μετάγεται, νῦν μὲν δεδίασιν, ὅταν δὲ εἴπῃ „σμερδαλέ᾽ εὐρώεντα τά τε στυγέουσι θεοί περ" ἀντὶ τοῦ μισοῦσιν*). — *P*, 272 notabilis usus voc. *μισεῖν*, qui hoc uno loco invenitur, *„μίσησεν δ᾽ ἄρα μιν δηΐων κυσὶ κύρμα γενέσθαι"*, i. q. *μισητὸν ἡγήσατο*. — *Π*, 361 usus vocabuli *σκέπτεσθαι* notabilis *„σκέπτετ᾽ ὀϊστῶν τε ῥοῖζον καὶ δοῦπον ἀκόντων"*, quasi circumspexit et cavit. — *Γιγνώσκων* (*ἀμφὶ ἓ γ. ἑτάρους*) *O*, 241 agnoscere, *ἀναγνωρίζων*. — *Εἶξαι χαλάσαι* *Ψ*, 337 (*εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν*). — *Αἰδέσεται* *Ω*, 208 *προςδέξεται ὡς ἱκέτην* cl. *X*, 124. — *Ἀΐειν αἰσθάνεσθαι*, *Λ*, 532. *O*, 252. Cf. Nitzsch. T. II p. 111. — *Λέγεσθαι* significat ap. Homerum *ἀριθμεῖσθαι, διαλέγεσθαι, συλλέγεσθαι, ἐγκοιμηθῆναι*, *B*, 125. 435.

---

*) Reimnitzius de decl. graeca p. 137 *μετέωρος* duci vult ab *ἀήρ*. At quam multa viro docto ponderanda erant antequam hoc poneret, ut hoc ipsum *παρήορος*, ne dicam *τιμήορος* (quod a lance petitum videtur), deinde *μετάρσιος*, quod certe non ab *ἀήρ* erit, et *αἰώρα* (Iacobs. lectt. Stob. p. 20).

N, 276 (ad quem locum inspice Friedlaenderum Ariston. p. 218). *Θ*, 519. — *Εἴσατο* est *ὥρμησε, ἐφάνη, ἔγνω*, *M*, 118. *Θ*, 532. Et ad *O*, 544 *ἐεισάσθην*) *ἡ διπλῆ ὅτι ἀμφίβολόν ἐστι πότερον ἐφώρμησαν — ἢ ἔδοξαν.* — *Ἐπίστασθαι* pro *δύνασθαι* (dixerim
151 potius *ἔχειν*) *Π*, 142. *N*, 223. *Φ*, 320 (Quod Porphyrius habet ad *T*, 389, id nemo dubitat, nec eo res refellitur). Item *ἐθέλειν* pro *δύνασθαι*, *Φ*, 366. Hoc pertinebit ad Aristarchi lectionem *οὐδ' ἐθέλεσκον*, non *οὐδ' ἐδύναντο*, *I*, 551. — *Πυθέσθαι* audire (sc. non explorare). *B*, 119. *K*, 381. Quod hanc significationem apud Homerum dicit semper habere, vide ne Aristonici error sit. Quamquam enim Vossius videtur probare, ad hymn. Cer. 181, tamen quosdam locos aliter suadere arbitror. Frequentissima quidem illa audiendi et accipiendi notio est: et ita praevalet, ut *Ὁμηρικὴ χρῆσις* ex praevalente etiam usu ab Apollonio dici potuerit. Synt. p. 287 *Καὶ ὅσα ἐπ' ἀνακρίσεως παραλαμβάνεται ἢ ἐπ' ἐρωτήσεως, ἐξετάζω σε, ἀνακρίνω σε, ἐγὼ δ' ἐρέεινον ἁπάσας. Καὶ ἕνεκα τούτου τὸ πεύθετο καταλλήλου ἔχεται φερόμενον ἐπ' αἰτιατικὴν κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν χρῆσιν σημαῖνον τὸ ἤκουε, τὸ ἐν τῷ πευθόμεθ' ἧχι ἕκαστος, καὶ πεύθετο γὰρ Κύπρονδε, οὐχ ὅτε κατὰ πεύσεως παραλαμβάνεται ἐν τῷ πυνθάνομαι σοῦ. πρόκειται γὰρ ἡ συζυγία τῶν τοιούτων ἐπ' αἰτιατικὴν φερομένη.* (Quantopere veteres ad hanc significationem verbi attenderint, admonent aliae reliquiae, ut illa apud Suidam, nam hinc demum in Aristophanis scholia Equ. 1313 relata ferunt: *τὸ πυνθάνεσθαι παρὰ τοῖς ῥήτορσι καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἐπὶ τοῦ ἀκούειν καὶ μανθάνειν.* Adduntur testimonia complura primum ex Homero, in quibus et *ἀπευθής, κείνου γὰρ καὶ ὄλεθρον ἀπευθέα θῆκε Κρονίων* *γ*, 88, deinde ex Aeschine, Dinarcho, Demosthene.) — *Ἀγορεύειν* quod proprie est in concione vel consilio dicere*), ponit etiam abusive quando duo colloquuntur, *Σ*, 368 (ubi pro *ταῦτα* l. *ἐνταῦθα*). — *Διακρινθῆναι διχῶς χωρισθῆναι, ὁ δὲ Ζηνόδοτος συνήθως ἡμῖν τέταχεν* (puto pro iudicium subire), *Γ*, 99. — *T*, 71 *ἡ δ. ὅτι τὸ ἰαύειν οὐκ ἔστι νῦν κοιμᾶσθαι ἀλλ' ἐπαυλίζεσθαι „ὡς καὶ ἐγὼ πολλὰς*

*) *ἀγορήσατο* nusquam aliter.

μὲν ἀΰπνους νύκτας ἴαυον“ (*I*, 325). — Ἀνῆκε ἀντὶ τοῦ ἐφῆκε *Φ*, 523. — *X*, 251 ἡ δ. ὅτι τὸ δίον ἐδιώχθην. — *X*, 201 ὅτι τὸ μάρψαι ἐπὶ ποδῶν ἔταξεν (V). Memineris μάρην esse χεῖρα. — Ἄεθλος, — ον. Apollon. lex. H. p. 54 differentiam exponit. Ibi est: οὐδετέρως δὲ ἄεθλα τὰ ἆθλα κατὰ τὸ πλεῖστον παλαισμοσύνης ἀλεγεινῆς θῆκεν ἄεθλα (*Ψ*, 701) ὅθεν καὶ Ἀρίσταρχος ἀναγινώσκει μεῖζον ἄεθλον (*Ψ*, 551). τὸ γὰρ ἔπαθλον θέλει δηλοῦν. Ergo fuerunt qui μείζον' ἄεθλον scriberent.*) — Ἅρματα *Δ*, 226 ἡ δ. ὅτι τὰ ὀχήματα νῦν χωρὶς τῶν ἵππων 152
ἅρματα εἴρηκεν. Cl. *Θ*, 435. — Ἀγών usurpatur pro ἄγυρις, συναγωγή, *H*, 298 (θεῶν ἀγών), coll. *Π*, 500. *Σ*, 376 (θεῖος ἀγ.). De νεῶν ἀγών ad *Π*, 239. 500. *O*, 428. *T*, 42. cf. *Ω*, 141. — Ἀγκών γωνία *Π*, 702. — Δώματα dixit tabernacula (ὅτι καταχρηστικῶς τὰς σκηνὰς οὕτως εἶπεν) *Ω*, 512. Item οἶκος, *Ω*, 572. — Θέμιστες δίκαι *Π*, 387 (Θέμις dea concionibus praefecta *Y*, 4). Cyclopes ἀθέμιστοι (ι, 106), καθὸ οὐ κοινοῖς χρῶνται νόμοις. Apollon. lex. p. 60. — Ἐναύλους τοὺς ποταμοὺς τοὺς ἐπιμήκεις. *Φ*, 283. — Ἐνοπή, ut βοή, pro pugna *P*, 714. — Κασίγνητοι ἀνεψιοί *Ω*, 47. *O*, 545. — Γνωτός ἀδελφός *Ξ*, 485. *O*,

*) Verba *κατὰ τὸ πλεῖστον* produnt mihi grammaticum aliquem qui speciosis locis se falli passus est (quales sunt profecto *φ*, 73. 106) ut *ἆθλον* apud Homerum etiam hic illic pro *ἆθλος* positum putaret. Sed Aristarchum certum est mihi nec illis locis deceptum esse (iam enim hunc melius cognovimus) nec eo, quod est *θ*, 160 *ἄθλων οἷά τε πολλὰ μετ' ἀνθρώποισι πέλονται.* Talia Aristarchus attenderat. Ad *H*, 238 *βῶν τό μοί ἐστι* — notatum: *ὅτι προτάξας θηλυκὸν οὐδέτερον ἐπήνεγκε τό μοί ἐστι πρὸς τὸ σημαινόμενον, ὡς τὸ νεφέλη δέ μιν τὸ μὲν οὔποτε* (Od. *μ*, 74). Ceterum *ἄεθλον* pro *ἄεθλος* dixit Xenophan. Athen. p. 414. a (p. 60 Karsten) *εἴτε τὸ δεινὸν ἄεθλον ὃ παγκράτιον καλέουσι.* Mimnerm. Strab. I p. 127 (p. 42 Bach.) *ὑβριστῇ Πελίῃ τελέων χαλεπῆρες ἄεθλον.* Sed Aeschyli locus Suppl. 1034 *στυγερὸν δὲ πέλει τόδε γ' ἆθλον* incertus est: nunc apud Hermannum *στυγερῶν πέλοι τόδ' ἆθλον,* ut *ἆθλον* praemium sit. Schol. Harl. *δ*, 242 *ὁ ἆθλος ἀρσενικῶς μόνος ὁ ἀγών, τὸ ἆθλον δὲ καὶ τὸ ἐπινίκιον καὶ ὁ ἀγών.* Contra *ἆθλος κυρίως ὁ πόνος· καὶ τὰ ἔπαθλα* lexica rhetorica apud Bekkerum Anecd. I, 210 et 349, quibus nixus Hermannus opusc. V, 82 *ἄεθλος* ea significatione Theocrito dedit carm. VIII, 12. Meinekii quidem assensum non tulit; neque enim unquam *ἄεθλος* pro *ἄεθλον* dictum esse; quamvis affirment grammatici. — Ovidius certe dixit certamen pro re, de qua certatur, i. e. praemio certaminis Metam. XIII, 129.

336. — Ξ, 219 ὅτι τὸ κατὰ τὸ στῆθος κόλπωμα τοῦ πέπλου κόλπον εἶπε. Cf. X, 80. — Κόνις τέφρα Σ, 23. — Κόπρος σποδός Ω, 164 (X, 414. v. Apoll. l. H.). — Λάρναξ pro σορός, urna Ω, 795. De eodem vocabulo observatum ad Σ, 413 ὅτι λάρνακα τὴν κιβωτόν· νεωτερικὸν γὰρ ὄνομα ἡ κιβωτός*). — Λόφος collum, hinc καταλοφάδεια K, 573. — Τέλος τάγμα K, 470. Σ, 298. — Ὀνείατα non ubique βρώματα (sic explicuerant glossographi), ἀλλὰ πάντα τὰ ὄνησίν τινα περιποιοῦντα, ὡς νῦν τὰ δῶρα, Ω, 367. — Ὅπλα et arma et quodcunque instrumentum. Neque enim dubitandum videtur quin quae in B leguntur ad Σ, 613, T, 21 ex A fluxerint. — Ποινή dicitur etiam pro quovis pretio soluto, quamquam proprie est pretium pro
153 caede solutum (et derivare videtur a φόνος). E, 266. cf. Γ, 285. De mercede ab interfectore soluta vocabulum proprium esse ex pluribus locis apparet. — Τιμή ἐπιτίμιον, τιμωρία Γ, 286. P, 92. — Περιωπή τόπος ἐξ οὗ περιόψεταί τις πάντα Ξ, 8. — Τέμενος (ἐν δ' ἐτίθει τ. βαθυλήιον) ὅτι τὸν ἀποτετμημένον τόπον τ. λέγει Σ, 550. Cf. Z, 194. — Τάφος τὸ δεῖπνον τὸ περὶ τὴν ταφὴν γενόμενον Ψ, 29. — Τένων. X, 396 ὅτι νῦν τένοντας εἶπε τὰ διατεταμένα τῶν σφυρῶν νεῦρα ὄπισθεν τῆς κνήμης. Y, 478 ἡ δ. ὅτι πάντα τὰ τεταμένα νεῦρα τένοντας Ὅμηρος λέγει. — Φλέγμα Φ, 337 ἡ δ. ὅτι τὴν φλόγα κατὰ τὸ οὐδέτερον. — Χορός Σ, 590 τὸν τόπον χ. εἴρηκεν οὐ τὸ σύστημα τῶν χορευόντων. — Μέσαυλος P, 657. P, 112. ἡ διπλῆ ὅτι τὴν κατ' ἀγρὸν ἔπαυλιν μέσαυλον· οἱ δὲ Ἀττικοὶ τὴν μέσην θύραν τὴν διορίζουσαν τήν τε γυναικωνῖτιν καὶ τὸν ἀνδρῶνα. — Στόμαχος. P, 47 οὐ λέγει τὸ στόμα τῆς κοιλίας ὥσπερ ἡμεῖς ἀλλὰ τὸν βρόγχον — ἐπιφέρει γοῦν „ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος". — Ὄψον. Λ, 630 ὅτι πᾶν προσόψημα ὄψον οἱ ἀρχαῖοι. I, 489 ὅτι πᾶν τὸ προσεσθιόμενον ὄψον ἔλεγον οἱ παλαιοί. — Ὅτι ῥέθη πάντα τὰ μέλη, οἱ δὲ Αἰολεῖς τὸ πρόσωπον Π, 856. X, 68. — Ω, 228 ἡ δ. ὅτι ἐπιθήματα τῶν κιβωτίων τὰ πώματα,

*) Schol. V ad Ω, 228 memorabile habet exemplum ut hi Aristarchum intellexerint: Ἀρίσταρχος δέ φησι τὴν κιβωτὸν λέξιν νεωτέραν εἶναι. ἀγνοεῖ δὲ ὅτι καὶ Σιμωνίδης καὶ Ἑκαταῖος μέμνηται αὐτῆς.

καταχρηστικῶς δὲ πίθων καὶ τῶν ὁμοίων. — *K*, 257 ἡ δ. ὅτι κυνέην καταχρηστικῶς τὸν ἐκ ταυρείου δέρματος. — *Λ*, 86 δρῦν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου πᾶν δένδρον. — *Φ*, 36 ἡ δ. ὅτι ἀλωὴν τὴν δενδροφόρον γῆν νῦν λέγει· ἐπιφέρει γὰρ „ὁ δ' ἐρινεόν". — *Θ*, 66 ἡ δ. ὅτι νῦν τὴν πρὸ μεσημβρίας ὥραν ἠῶ λέγει. — Νέον ponitur pro νεωστί *O*, 538. *I*, 520. *M*, 336. Nec aliter accipiendum *I*, 446. Cf. Apollon. lex. 568. — *Ψ*, 485 „δεῦρό νυν ἢ τρίποδος περιδώμεθα" ὅτι ἀντὶ τοῦ ἄγε τὸ δεῦρο. — Notandum οὕνεκα pro τοὕνεκα *E*, 266. *I*, 505. — Et προτέρω de loco pro ἔμπροσθεν *K*, 469. — Ἔπειτα non tantum de ordine, sed etiam de tempore, μετὰ ταῦτα. Ad stabiliendam egregiam explicationem *I*, 169 sqq. V. h. l. et *Λ*, 154
93. *N*, 586. *Ψ*, 551 (cf. *Δ*, 317). Ἐπεί non tantum „quod", sed etiam „postquam": id qui comprobarent locos notaverat, motus maxime quod in illo ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν fuerunt qui causalem particulam intelligerent. Id extricamus ex Epim. Hom. p. 161.

Item quaedam alia*), πρόπαν ἦμαρ et πανημέριος non tantum de toto die, sed etiam iam προεληλυθυίας τῆς ἡμέρας de parte reliqua *A*, 601. *B*, 385. αὐτός *Θ*, 99. ἔφην *Π*, 61. ἄειρε *Z*, 264. ἔκλιναν *E*, 37. αἴθοψ *κ*, 152 (?), κουρίξ *χ*, 188. πλωτὴ νῆσος *κ*, 3. Apollon. lex. 666. παναίολος *K*, 77. ἠθεῖε et ἠθείη κεφαλή *K*, 37. *X*, 229. *Ψ*, 94. ὀκνέω *E*, 253. πυρετός *X*, 31 (cf. Plut. poes. Hom. 16). καμινώ Eust. ad *σ*, 27 (cf. Schol.). μεσόδμαι Sch. *τ*, 37. *λάων (ἀσπαίροντα λάων) *τ*, 229. Apollon. 520. μείρεσθαι (quo Zenodoti falsa lectio correcta) *H*, 127. Οὖρος οὐρεύς *K*, 84. Hic versus spurius**). Παλίωξις *M*, 71. Hinc *O*, 69 spurius (v. ib.). ἡνίοχος *Θ*, 89: de quo nunc decurtato dixi ad Aristonicum h. l. p. 139. νη-

---

*) Asterisco notavi quae aliquid insigne habent in utramque partem.

**) Vidimus tuentem Münscherum Schulzeit. 1829 No. 70. Sed nimis profecto ridiculus Nestor, si quid novi suspicans tabernaculum intrantem tanta cum gravitate interrogaret, ecquid mulum quaereret stabulis egressum. Nec multo aptior haec ponderanti videri debet interrogatio quaeratne aliquem custodum sociorumve. Uncinis inclusit Wolfius. Item Bekkerus.

λίτιδες τ, 498. Apollon. lex. 574 (iure improbata eius inter-
pretatio Passovio). κρατευτάων Apollon. p. 500. κλίσιον Apol-
lon. 484. Porphyr. ad I, 90. κῆλα Apollon. 476. cf. Schol. Λ,
584. M, 280 (v. Soph. Trach. 1086. Schol. Pind. Pyth. Δ, 344,
ubi post Διός ins. ὅπλον). καλάμη (ad ξ 214) Apollon. 456.
κέρᾳ ἀγλαέ Λ, 385. βοὸς κέρας μ, 253. Apollon. 472. ἰονθάς
Apollon. 438 (ubi ab ἰονθάδος Aristarchi verba sunt ex com-
mentario; et versus Sophoclis scribendus videtur ἐγὼ μέλαιναν
ἐξιονθίζω τρίχα pro μίαν μέν). ὑλακόμωρος, ἐγχεσίμωρος, ἰό-
μωρος Schol. ξ, 29. Apollon. 438. ἄωροι πόδες Scyllae μ, 89.
ἐμπλήγδην. Apollon. 320. *ἀφήτωρ (i. q. ὁμοφήτωρ, non ut
glossographi et Zenodotus ὁ στροφεύς) I, 404. *ἐν καρὸς αἴσῃ
135 I, 378. ἐπιστάμενος Apollon. 348. ἑρμίς ib. 362. στεφάνη ib.
468. 734. σκῶλος ib. 726. ἀπαιγίζοντα ib. p. 332. ἐπητής ib.
338. *ὀαρίζειν X, 128. κρῖ Apollon. 524. (Lob. par. 115). ὄρθια
ἤϋσε ib. 612. πολύαιν' Ὀδυσεῦ ib. 670. συνώμεθα ib. 746. στρε-
πτὸς χιτών ib. 738. νήδυμος B, 2. κρήγυον Λ, 106. *βράσσων K,
226. γλαφυρός (ad diiudicandam lectionem) Λ, 480. αὖ ἔρυον
M, 261. Θ, 325. ἠγορόωντο Δ, 1 (Porphyr. cod. Leid.). μύκε Y,
260. αἴθουσα Y, 11. ἀμφίθετος φιάλη Athen. 501. b. Schol.
Ψ, 270 (in quo aliquid corruptum est). 616. λίνος Σ, 570. αὔ-
τως (ad lectionem tutandam adversus Zenodotum) Σ, 584. *ἀε-
κήλιος Σ, 77. λικριφίς Ξ, 463. τρίγληνα μορόεντα Ξ, 183. κόλ-
πον ἀνιεμένη X, 80. χηραμός Φ, 495. λόφος φάλος K, 258.
ἔδνα Π, 178. *προθέλυμνα I, 541. Sch. Pac. 1208. τέττα, ἄττα
Δ, 411. I, 607. *ἀστεμφής Γ, 219. ἄβρομος N, 41. ἄριστοι N,
740 (quod tamen non video quid valeat ad B, 580). ἀμοι-
βοί N, 793. νείκεσσε H, 161 (ad versum spurium Ω, 29).
χάρμη N, 82 (in schol. A pro Ἀριστίδης leg. Ἀρίσταρχος). παν-
όψιος Φ, 397. χέραδος Φ, 319. κοτύλη X, 494. ὀνόσασθε Ω,
241. ἐντυπάς Ω, 163. *χέρνιβον χέρνιψ Ω, 304. ἐρέχθεον (Ψ, 30)
οὕτω διὰ τοῦ ε Ἀρίσταρχος. καί φησιν στεναγμοῦ τινος καὶ
ποιᾶς φωνῆς ἔμφασιν δηλοῦν. Si haec certe firma sunt in illa
annotatione Etymologici, quam nunc habemus, in qua quae ad
illud ἐρέχθεον et quae ad ἐρέχθων pertinent confusa sunt. μέλαν
δρυός (μελάνδρυον?) ξ, 12 (vel potius Eust. h. l.). κήτειοι Eust.

et schol. ad λ, 521 (cui tamen testimonio diffido, non quin putem etymologiae rationem Aristarchi esse non posse, sed quod parum elegans *ἑταῖροι μεγάλοι κτείνοντο ἀμφ' αὐτόν*). *δέκτης* δ, 248. *περὶ στένεται Π*, 163. Quo tamen loco quae Aristonicus scripsit comparans cum Apollonii lex. p. 736 vix dubito quin de suis Aristonicus largitus sit magistro haud gratiam habituro (cf. ad *στεινόμενος Φ*, 220). De *κλυτόπωλος* quod Aristarcho tribuitur apud Apollon. lex. H. p. 486, quod in vocabulo explicatu facillimo et multis quae Homerus habet simillimis aperto supra quam dici potest ineptum est, cave fidem habeas. Scilicet lacuna est apud Apollonium; Aristarchi voc. paraphrasis excidit. Schol. Platon. 455 Be. *πεττεία ἐστὶ παιδιά τις διὰ πεσσῶν γενομένη. πεττοὶ δέ εἰσι κύβοι παρὰ τὸ πίπτειν αὐτοὺς οὕτω λεγόμενοι. Ἀρίσταρχος δὲ πεσσοὺς καλεῖ τὰς ψήφους ἐν αἷς ἔπαιζον.* Num quis hinc credat Aristarchum *πεσσούς* ab *παίζειν* duxisse? Conferat modo Hesychium *πεσσός οὕτως ἐκάλουν τὰς ψήφους αἷς ἔπαιζον.* — In quibusdam satis habuit varias explicationes ponere nec litem 156
dirimere. V. *ἀκοστήσας Z*, 506. *νὺξ ἀβρότη Ξ*, 78. *ἄξυλος Λ*, 155. *λαισήϊα M*, 428. *διὰ σπιδέος πεδίοιο Λ*, 754.

---

§. 4. Significavi supra (p. 54) ita institutum fuisse ab Aristarcho ut verbum verbo exprimeret. Ad *B*, 420 Didymus haec servavit Aristarchi: *„ἀλλ' ὅγε δέκτο μὲν ἱρά, πόνον δ' ἀλίαστον ὄφελλεν, οἷον αἴσια ἐσήμαινεν ὥστε λέγειν τοὺς μάντεις ὅτι δέδεκται, τοιοῦτον μέντοι πόνον αὐτὸς ηὖξεν ὃν οὐκ ἂν ἐκκλίνειεν“*. Ad *Γ*, 406 *ἧσο παρ' αὐτὸν ἰοῦσα, θεῶν δ' ἀπόεικε κελεύθου*. Hic Didymus: *προσθήσειν μοι δοκῶ καὶ τὴν Ἀριστάρχου λέξιν οὕτως ἔχουσαν „τῆς δὲ εἰς τὰς θεοὺς ὁδοῦ εἶκε καὶ παραχώρει, μὴ βαδίζουσα εἰς αὐτούς“*. *B*, 435 *μηκέτι νῦν δήθ' αὖθι λεγώμεθα) οὕτως αἱ Ἀριστάρχου λέξεις ἐκ τοῦ β τῆς Ἰλιάδος· δηθά πολὺν χρόνον, αὖθι αὐτοῦ, λεγώμεθα συναθροιζώμεθα. ὁ δὲ λόγος τοιοῦτος· μηκέτι νῦν ἐπὶ πολὺν χρόνον αὐτοῦ συνηθροισμένοι μένωμεν.* Et fuerunt multa vocabula quo-

rum ad explicationem praeter hanc paraphrasin nihil addiderat. In lexicon Apollonii eiusmodi paraphrases complures venerunt. p. 174. *Ἀνέχῃσι ἡ μὲν λέξις ἐν τῇ τ τῆς Ὀδυσσείας*

εὐδικίας ἀνέχῃσι — (τ, 111).

ὁ δὲ Ἀρίσταρχος· ε ὐ δ ι κ ί α ς ἄ ν ω ἔ χ ῃ. p. 164 *ἀνακτορίῃσι ταῖς τοῦ ἄνακτος οἷον τοῦ δεσπότου*

δειπνήσας δ' ἅμ' ὕεσσιν ἀνακτορίῃσιν ἕπεσθαι (ο, 397).

. . . *ὁ δὲ Ἀρίσταρχος· ταῖς τῶν ἀνακτόρων ὑσί.* p. 742 *συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν* (N, 237) . . . *ὁ γὰρ Ἀρίσταρχος τὴν ὅλην διάνοιαν ἐξηγούμενός φησι· σφόδρα καὶ κακῶν ἀνθρώπων εἰς ταὐτὸ συνελθόντων γίνεταί τις ἀρετή.* p. 652 *περιῤῥηδὴς δὲ τραπέζῃ κάππεσε δινηθεὶς* hoc ita expressit Aristarchus: *στροβηθεὶς περιφερὴς ἔπεσε τῇ τραπέζῃ ὡς περικλασθῆναι περὶ αὐτήν.* p. 808 *ὑπεμνήμυκεν* (X,
157 491) *ὁ Ἀρίσταρχος ἀποδίδωσιν ὑποκατανένυκται* (l. — *νένευκε*).
— ib. *ὑπεροπλίσσαιτο* (ρ, 268) *νικήσειε τοῖς ὅπλοις**). p. 474 *κερδαλεόφρων φρόνημα κερδοῦς ἔχων* (ne quis lucri studiosum intelligat, v. sch. *Z*, 153). p. 288 *δυσηλεγής* (? *τανηλεγής*) *θάνατος, πόλεμος* — *μακροκοίμητος, κακοκοίμητος***), *νεμεσητός μεμψίμοιρος* (V ad *Α*, 649), *ἐπίηλε* (χ, 49) *ἐπεισέπεμψε*, p. 344, et quaedam alia in iis, quae iam supra attulimus. Apparet studuisse in his verborum sensum vocabulis notioribus et propriis quam accuratissime reddere, ita ut in compositis etiam praepositionum vis patefieret, in quo perspicuitatis causa non fugit pluribus verbis uti. Si commode fieri posset tenuit in paraphrasi Homerici vocabuli radicem, ut *ἀνακτορίῃσιν ὕεσσι* non *δεσποτικαῖς* ne *ἀνάκτων* quidem reddidit sed *ταῖς τῶν ἀνακτόρων*. Item *κερδαλεόφρων*. Et *ἀνέχῃ*. Hoc tamen non anxie secutus est. Sed propria vocabula quaesivit, ut *αὐτὸς γὰρ* (Antinous) *ἐπίηλεν τάδε ἔργα* (χ, 49) *ἐπεισέπεμψε*. Nam

---

*) Verba *τοῖς ὅπλοις* exciderunt.

**) Hic locus Apollonii corruptissimus. Pro *ἄλλως* leg. opinor *ἐν Ἰλιάδι* (Υ, 154). Et *καταστρέφειν εἰς* explico *μεταλαμβάνεσθαι* ut Schol. *Π*, 163. Suid. s. *ἤκιστος*. Apollon. s. *ἄλγεα. ἀμφίβασις. ἀνόρουσεν. ἄσπετα.* Proprie videtur esse: „redit eo" — v. Sext. Emp. adv. gramm. I, 2 §. 54. v. Bekk. ad Apoll. de pron. p. 170. De reliquis hariolari possum.

ἐπιπέμπειν et ἐπεισπέμπειν proprie dicitur in malis. Et difficiliora etiam felici conatu transtulit, ut νεμεσητός μεμψίμοιρος; et μακροκοίμητος, κακοκοίμητος quam pulcra et significantia vocabula sunt.

---

§. 5. Hinc facile intelligitur nullum fere fuisse vocabulum quin paraphrasi expresserit Aristarchus: et ex hoc genere sunt sine dubio apud Apollonium et Hesychium Aristarchea complura. Sed vehementer dolendum quod istarum observationum de vulgaribus vocabulis vel vocabulorum significationibus cognitis vel 158
nondum cognitis et omnino interpretationum diligentius institutarum, quas per totum Homerum diplarum ope erat persecutus, pars tantummodo superest, quas ei sine haesitatione adscribamus; quae fortasse ex eius copiis nec dimidia nec tertia pars est. Quod facile concedent reputantes et ad Odysseam Aristonicei libri quaedam tantum exigua vestigia relicta esse et minime integra esse ad Iliadem, sic ut de quibusdam (ut δαίς, φράζειν, ἄθλος) nisi aliunde constaret, per has reliquias factum esset ut omnis notitia periret. Et sunt haud pauca servata ex eodem Aristarcheo genere, quorum quaedam ab ipso Aristarcho esse mihi certissimum. Quem de adiectivorum σχέτλιος, ἀγήνωρ, ὑπερφίαλος media quam dicunt significatione monuisse traditum, vix dubium quin ad eundem usum Homericum vocabuli δαιμόνιος animos discentium adverterit, quem observatum invenimus e. g. schol. *B*, 190 et ap. Eust. ib. (p. 200). Item τίκτειν apud poetam etiam de patre dici vix iam credimus ab eo praetermissum esse, etiamsi pro certo dici nequit, quae in schol. A ad *X*, 53 legimus: τοὶ τεκόμεσθα) ὁμοίως τῷ „Δάρδανον αὖ πρῶτον τέκετο“ (*Y*, 215) ἐπὶ ἀρσενικοῦ Aristonici verba esse: quamquam videntur esse. Thom. M. τίκτειν κυρίως ἐπὶ γυναικῶν, τὸ δὲ γεννᾷν ἐπὶ ἀνδρῶν. — Ὅμηρος δὲ καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς τῷ τίκτειν ἐνίοτε χρῆται· ὡς ἔχει τὸ „ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς“ καὶ τὸ „τίκτει μ' ἀνὴρ πολλοῖσιν ἀνάσσων“. — Item Alexandrinos suos eum animadvertisse putem ad Homericam signific. voc. θυρεός, cum illo opinor, quod aliquoties

supra legimus: οὐχ ὡς ἡμεῖς: Phrynichus p. 366 θυρεός) τοῦθ᾽ Ὅμηρος ἐπὶ λίθου τίθησιν ἀντὶ θύρας τὴν χρείαν παρέχοντος. οἱ δὲ πολλοὶ ἀντὶ τῆς ἀσπίδος τιθέασι. Cf. Eust. ι, 240. p. 1627. Et multo minus dubito quin illud ei debeatur, quod plane sub-
159 tilitatem Aristarcheam redolet, quod de voc. θύρη (hoc fuisse cur attenderet Ar. supra vidimus) Eustathius monuit ι, 243, ubi de Cyclope dicitur τόσσην ἠλίβατον πέτρην ἐπέθηκε θύρῃσιν. Hic igitur Eust. ὅτι τὴν τοῦ σπηλαίου εἴσοδον ἤτοι τὸ περὶ αὐτὴν διάστημα θύραν ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα λέγει, καθά που καὶ ἐν Ἰλιάδι πύλας τὸν τόπον περὶ ὃν αἱ πύλαι. Idem monitum ad ν, 370, ubi de Minerva, Ulixi thesauris in Nympharum antro reconditis, dicitur: καὶ τὰ μὲν εὖ κατέθηκε, λίθον δ᾽ ἐπέθηκε θύρῃσιν. Ibi Eust. (p. 1744) λέγει δὲ θύρας ὡς καὶ προεδηλώθη τὴν τοῦ σπηλαίου ὀπήν. — Apud Apollonium lex. H. p. 600 haec legimus ὅμως δ᾽ οὐ λήθετο χάρμης (M, 393) εἰώθαμεν. — Sed haec iam corrupta, quae sic recte explebimus οὐχ ὡς ἡμεῖς εἰώθαμεν ἀποφαίνεσθαι λέγοντες· κακοπάθειαν μὲν ἔχει ἡ καρτερία,, ὅμως δ᾽ οὐκ ἀποσχετέον. ταύτην φημὶ τὴν δύναμιν μὴ γινώσκειν τὸν ποιητήν, ἀλλ᾽ ἀεὶ (ins. διὰ) τοῦ ἔμπης αὐτὴν ἐκφέρει. Reliqua manca et corrupta. Cf. Schol. λ, 565 ἔνθα χ᾽ ὁμῶς) περισπαστέον· ἐπίῤῥημα γάρ· τῷ συνδέσμῳ οὐ χρῆται, ἀλλ᾽ ἀντ᾽ αὐτοῦ τῷ ἔμπης. διὸ καὶ τὸ ὅμως δ᾽ οὐ λήθετο χάρμης οἱ πλείους περισπῶσι. Hoc Aristarchum praeteriisse eo minus credam cum vocabulum ἔμπης, ut supra vidimus, notasset. Res verissima; neque enim ulla ratione concedi potest, ut cum Homeri sermo pro „attamen", quod sexcenties dicendum erat et dictum est, ferret ἔμπης, uno vel duobus in tam amplis carminibus locis ὅμως positum sit. Sed quomodo hos locos, qui eius rei speciem praebent, expediverit nescimus. λ, 565 nihil obstat quo minus intra seriem spuriorum fuerit. Etenim circa hunc versum longam versuum seriem pro spuria habitam scimus; in quo atheteseos initium fuerit ex codd. perspici nequit (v. Buttm.): quare nil impedit quo minus iam
* h. v. (565) fuisse putemus, non demum v. 567, ut Buttm. sta-
160 tuit. Sed sive hoc vidit Aristarchus sive violentius explicans tenuit ὁμῶς, ut scholiasta, quod minus credas, quia re vera

quidem hanc iam non explicandi violentiam sed ineptiam dixeris, certe quin vere spurii sint 565—67 nemo dubitare debet. Fortasse duplex venit in textum huius loci recensio, ut factum et ab Ar. intellectum Od. δ, 280—290. Hoc loco altera recensio fuerit 541—564, altera 541—546, quibus statim annexi 565—567 (ἔνθα χ' ὅμως —). Et eo olim inclinabam. Nunc ita ratiocinatus sum. Cur omissa oratione Ulixis recentiores aliqui totum locum ita in brevius contraxerint τεύχεσιν ἀμφ' Ἀχιλῆος, ἔθηκε δὲ πότνια μήτηρ· ἔνθα χ' ὅμως προσέφη κεχολωμένος ἤ κεν ἐγὼ τόν certe causam non videas. Eum porro, a quo pars Necuiae proxime sequens profecta est, egregium auctorem, tam inepto transitu usum esse, ut postquam Ulixes orationem suam persecutus erat, adnecteret ἔνθα χ' ὅμως προσέφη κεχολωμένος ἤ κεν ἐγὼ τόν, ne hoc quidem libenter credas. Restat tertium. Iste auctor cum ad novam istam partem canendam ferretur, illa formula epica ἔνθα — qua aliquo momento quid iam factum fuerit vel inciderit epicus sermo significare solebat, et ipse hoc loco usus est, commode, sed, ut videri poterat, paulo abruptius. Eam ob causam postea quibusdam videbantur aliquot versus ad transitum deesse et insinuabant se, ut saepe factum videmus, inepti. Sic duos reliquos habemus locos, ν, 405 et ο, 39 ὅς τοι ὑῶν ἐπίουρος, ὅμως δέ τοι ἤπια οἶδεν, et *M*, 393

Σαρπήδοντι δ' ἄχος γένετο, Γλαύκου ἀπιόντος,
αὐτίκ' ἐπεί τ' ἐνόησεν· ὅμως δ' οὐ λήθετο χάρμης:

quorum illum, in quo ὁμῶς sanam explicationem nullam fert, ab initio ὅμως non habuisse censeas, sed aliud quid, fortasse ὁ δ' οὐδ' ὡς λήθετο χάρμης, in hoc ὁμῶς nunc adhibito illo νυκτὶ δ' ὁμῶς πλείειν ο, 34 commode a Nitzschio explicatum puto, „ebenmässig", ut antea (nam sane sic potius verterim quam „immerfort, ebensofort").

Hac via observandi, quam feliciter summus grammaticus praeivit, et hodie progrediamur. Thierschius in Act. phil. Mon. I, 3 p. 310 et in diss. de carm. Hes. in Memor. Acad. Mon. 1811 p. 13 observavit a veteri lingua epicorum usum particulae ὥστε pro „ita ut" alienum esse, modo ne locos Homericos aliter suadentes praeteriisset. *I*, 42 εἰ δέ τοι αὐτῷ θυμὸς ἐέλ-

δεται ὥστε νέεσθαι. ϱ, 21 *οὐ γὰϱ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί, ὥστ' ἐπιτειλαμένῳ σημάντοϱι πάντα πιθέσθαι.* Priore loco quam sponte se praebeat poetam dedisse *ἀπονέεσθαι* unusquisque videt. Alter abesse potest*), et nullus fuit aut alius: e. g. *οὐδ' ἐπιτειλαμένῳ.* — Tertius versus in censum venit *γ*, 246 *τϱὶς γάϱ μίν φασιν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδϱῶν·*

ὥστε μοι ἀθάνατος ἰνδάλλεται εἰσοϱάασθαι.

Sed hunc versum recte pro exclamatione habere licet, quamquam tres versus, quibus hic continetur, aliis de causis pro spuriis habiti. *ὥστε,* ut hic, ab initio versus *ἀσυνδέτως* posi-
161 tum invenies *α*, 227. *ζ*, 122. cf. *δ*, 45. *η*, 84. De Hesiodo in tam paucis reliquiis nihil certi in eiusmodi rebus statuere licet, ut haec causa mihi non sufficere videatur ad reiiciendum Op. 44 *ῥηϊδίως γάϱ κεν καὶ ἐπ' ἤματι ἐϱγάσσαιο ὥστε σέ κ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεϱγὸν ἐόντα,* quod Thiersch. fecit. Hymn. Apoll. 530 *οὔτε τϱυγηφόϱος ἥδε γ' ἐπήϱατος, οὔτ' εὐλείμων*

*ὥστ' ἀπό τ' εὖ ζώειν καὶ ἅμ' ἀνθϱώποισιν ὀπηδεῖν***).

Qua occasione utar ad alius particulae usum Homericum notandum, in quo Hesiodus iam ab eo recessit. *ἐξαῦτις* apud Homerum semper significat „denuo" et ponitur, ubi quis colloquens lacrymis, lamentatione sive alia re impeditus orationem interrumpit, tum vero restituto colloquio dicere pergit (*Α*, 223. *δ*, 234. *π*, 193. *τ*, 214. *φ*, 206. *ω*, 350), vel si quis in actione sive ea coena fuit (*δ*, 213) sive pugna (*Ε*, 134. *Ν*, 531***) 642) sive alia quaecunque (*ι*, 537. *ε*, 419. *μ*, 122) intermissa eandem repetit. Sed Hesiodus pro *αὖ* et *αὖτις*. Theog. 654 *ὣς φάτο, τὸν δ' ἐξαῦτις ἀμείβετο Κόττος ἀμύμων.* 659 *ἄψοϱϱον ἐξαῦτις — ἠλύθαμεν* „rediimus". 915 *Μνημοσύνης δ' ἐξαῦτις ἐϱάσσατο καλλικόμοιο* „porro amore captus est Mnemosynae". Item posteriores, e. g. Rhianus ap. sch. Apollon. III, 1090 (p. 37

---

*) Cf. *ἐπεὶ οὐκέτι τηλίκος ἐστίν τ*, 88, *α*, 297.

**) Apud Apollon. I, 346 pro *ὥστε* leg. *ὣς δέ*, ut 886. 910. 1101. Sed usus est II, 1220 *οὔτε γὰϱ ὧδ' ἀλκῆς ἐπιδευόμεθ' ὥστε χεϱείους ἔμμεναι Αἰήταο σὺν ἔντεσι πειϱηθῆναι.*

***) *Ν*, 531 cogitandum est Merionen paulum recessisse ut galeam amicis traderet, tum denuo procurrisse. *Ο*, 287 „denuo vivit."

Saal) *Πυῤῥαίαν ποτὲ τήν γε παλαιότεροι καλέεσκον Πύῤῥης Δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο· Αἱμονίην δ' ἐξαῦτις ἀφ' Αἵμονος.* Opp. Hal. *E*, 592. Quint. *Θ*, 510. — De Hesiodeo *τάχα* iam fines Homericae dictionis egresso Opp. 399 iam antea monendi occasio erat p. 103. — Diu observaveram particulam *ὡς* apud Homerum nunquam significare id quod apud Atticos 162
saepissime significat: „nam". Conturbavit me paululum Nitzschii annotatio ad Od. *β*, 137. Quare relegens Homerum denuo diligenter attendebam: sed vera observatio erat. Qui loci Nitzschio dubitationem iniecerunt facile in ordinem coguntur, modo teneas *ὥς οὐ* apud poetam esse „tantum abest ut", „adeo non". *δ*, 93. *λ*, 427. *ι*, 34. *ω*, 93. *χ*, 319. Et fortasse *β*, 233 (*ε*, 11). Attamen est etiam ubi *ὥς οὐκ* recte dici possit.

Lege modo *ψ*, 135 „vestes ornatas induite,

αὐτὰρ θεῖος ἀοιδὸς ἔχων φόρμιγγα λίγειαν
ἡμῖν ἡγείσθω φιλοπαίγμονος ὀρχηθμοῖο,
ὥς κέν τις φαίη γάμον ἔμμεναι ἐκτὸς ἀκούων,

„ea ratione qua quis dixerit". Quod cum negatur fit *ὡς οὐκ ἄν*. Sic explicandus versus *Θ*, 239 *ὡς ἄν σὴν ἀρετὴν βροτὸς οὔτις ὄνοιτο*. „Ipse profiteris, hospes, velle te virtutis tuae specimen edere, ea ratione qua (i. e. ita ut) nemo facile prudens te reprehenderit".*) Et commode huc trahuntur *Φ*, 291. *β*, 137**).

---

*) Hinc facilis transitus est ad *ὥς ἄν οὐ* quod legitur (et recte opinor) *I*, 444, quod ab illo *ὥς οὐ*, quod significat „adeo non", diversum est.

**) *ὡς δή δ*, 373 est ut *ὅπως δή δ*, 109. — *δ*, 373 *ὡς* est *ὅτι οὕτως*, ut *Δ*, 157, et sic potest intelligi *β*, 233 (*ε*, 11), ubi nunc est *ὥς*. Scholia utroque loco *ὡς* explicant sed falso explicant. Hoc nunquam fieri poterit ut omnibus locis affirmari possit sitne *ὡς* an *ὥς* scribendum. Quis pro certo dixerit *O*, 698

αὖτις δὲ δριμεῖα μάχη παρὰ νηυσὶν ἐτύχθη.
φαίης κ' ἀκμῆτας καὶ ἀτειρέας ἀλλήλοισιν
ἄντεσθ' ἐν πολέμῳ· ὧς ἐσσυμένως ἐμάχοντο.

Sic Wolf. Quidni etiam *ἐν πολέμῳ, ὡς* — ? Item *X*, 348

αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος καὶ θυμὸς ἀνείη
ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας.
ὥς οὐκ ἔσθ' ὃς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι.

Sic ed. Wolf., sic praefert Nicanor „*βέλτιον πρὸ τούτου στίζειν καὶ τὸ ὡς*

163 — Ἄτε pro adverbio Homero ignotum*): quare *Λ*, 779 *ξείνιά τ᾽ εὖ παρέθηκεν ἅτε ξείνοις θέμις ἐστί* non potest esse nisi accusativus pronominis; de quo dubitavit Buttmannus lex. I p. 241. Nec *X*, 127, ad quem locum ille provocat, *οὐ μέν πως νῦν ἔστιν ἀπὸ δρυὸς οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης τῷ ὀαριζέμεναι ἅτε παρθένος ἠΐθεός τε, παρθένος ἠΐθεός τ᾽ ὀαρίζετον ἀλλήλοισιν,* aliter explicari potest quam „cum illo colloqui qualia colloquuntur.“ Recentiores epici ἅτε pro adverbio frequentant, e. g. cum similia ponunt. —

Sed rei per se infinitae ponendus est modus. Quare ex iis, de quibus supra Aristarchi observationes recensuimus, tria tangam: tnm hanc dissertationem concludam. Haec sunto *φοβεῖσθαι, σῶμα, δαίς*. In *φοβεῖσθαι* et *σῶμα* tantum necesse quaedam epicorum ponere. *φοβεῖσθαι μή* Quint. Sm. *Δ*, 484.
164 Item *B*, 6 *ἐπεὶ φόβος ἔλλαβε πάντας, μὴ δήπου μέγα τεῖχος ὑπερθόρῃ ὄβριμος ἀνήρ*. Cum genitivo eius quod timemus φόβος. Opp. Hal. *Δ*, 203 *ὥς οἵγ᾽ ὠκυπόροισιν ἀεὶ νήεσσιν ἕπονται ὄφρ᾽ οὔτις γαίης ἐλάει φόβος*. Item *φόβος* timor *Λ*, 741. 746. *Γ*, 160 et saepius. — *Σῶμα*. Hes. Op. 538 *τὴν περιέσσασθαι, ἵνα τοι τρίχες ἀτρεμέωσι μηδ᾽ ὀρθαὶ φρίσσωσιν ἀειρόμεναι κατὰ σῶμα*. Hoc Homerus dixisset *κατ᾽ αὐτόν*. Opp.

εἰς τὸ οὕτω μεταλαμβάνειν.“ Sed Aristarchus, si Scholio Parisiensi fides, maluit *ὡς*, quod item pulcrum (so wahr —). *Θ*, 176 praefero *ὡς καὶ σοὶ* —: nam *ὡς*, maxime addito *καί*, in exemplis, quae coram oculis sunt, monstrandis frequens. Cf. Fritzsche qu. Luc. p. 199. *α*, 35. *Θ*, 330. *Z*, 262. *Σ*, 111. Sed *Σ*, 120 *ὣς καί*, quod repetit id quod iam antea dictum est (115). Ut hunc extremum locum item accipio *ζ*, 168 cl. 160 (*ὣς δ᾽ αὔτως καὶ* v. 166 non potest pertinere ad sequens *ὡς* sed ad antecedentia). — Aliis locis *ὡς* certum, sed explicatio incerta, ut in illo *ρ*, 218 *νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει· ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον*. Sic Wolfius, melius videtur *ἡγηλάζει. ὁμοῖον!* propter commotam orationem. Qnod idem cadere videtur in *ρ*, 449. Contra *ω*, 194 ubi oratio ad explicationem convertitur melius fortasse post *ἄκοιτιν* colo vel commate distinguere, quasi dixisset *οἵαι*, cf. Nitzsch. T. I. p. 169. — Apud Apollonium *Γ*, 81 Wellauerus falso *ὡς* accepit pro „enim“. Aut exclamatio est aut scribendum *ὥς*. Eadem dubitatio esse potest in loco simillimo Oppiani Hal. *Δ*, 211. Pro „enim“ nec hi epici vocabulo usi sunt.

*) Hoc fugisse Arist certum ex Apollonio adv. 558.

Hal. *Γ*, 601 *σκολιοῖσι δ' ἐπαΐσσουσιν ὀδοῦσι σώματι μηδόμενοι πόρον ἄρκιον.* (Hom. *σφίσιν αὐτοῖς*). Cyn. *Γ*, 505 *πτῶκας ἀείδωμεν, θήρης ἐρίδωρον ὀπώρην. Σῶμα πέλει τυτθόν, λάσιον* (Hom. *δέμας τυτθός*). — In usu vocabuli *δαίς* ut in aliis multis apparet quaedam sermonis Homerici castitas, verbo, quod quasi natura sua quoddam humanae mansuetudinis signum impressum habebat (cf. *δαὶς ἐΐση*), quod ad Deorum venerationem spectabat (*δαὶς θεῶν*), suam vim et quendam dignitatis locum conservante. Posteriores nec sentiebant haec nec purgato Homero utebantur. Euripidem coniceceris in Zenodoteam lectionem incidisse *οἰωνοῖσί τε δαῖτα*. Hecub. 1020 (Bothe) *ποῦ πᾷ φέρομαι τέκν' ἔρημα λιπὼν Βάκχαις Ἅιδου διαμοιρᾶσαι σφακτὰν κυσίν τε φοινίαν δαῖτ'.* Idem Ion. 446 *βρέφος Φοίβῳ πτανοῖς ἐξώρισεν θοίναν θηρσί τε φοινίαν δαῖτα.* Soph. Phil. 957 *ἀλλ' αὐτὸς θανὼν παρέξω δαῖθ' ὑφ' ὧν ἐφερβόμην.* Theocr. XIII, 63 *ὠμοφάγος λὶς — ἔσπευσεν ἑτοιμοτάταν ἐπὶ δαῖτα νεβρῷ.* Quint. Sm. *E*, 209 *ὄφρα σε Τρῶες ἀμφιτόμοις ξιφέεσσι διαμελεϊστὶ κέδασσαν δαῖτα κυσὶ σφετέροισι.* Sed omnium frequentissime ad epulas vocantur bestiae ab Oppiano. *B*, 622 *ζωὸν δὲ διαρταμέοντες ὀδοῦσι* (*θῶες* sc.) *ῥινὸν ἀποσχίζουσι, πάρος θανάτοιο κυρῆσαι, δαῖτα κελαινοτάτην τε καὶ ἀλγίστην πονέοντες.* Lautae epulae, at illotae. *E*, 55 *οἱ δὲ αὐτοὶ* (pisces marini) *ἀλλήλους ὀλέκουσι χερείονα φέρτερος ἀλκῇ πέφνων, ἀλλήλοις δὲ βορὴ καὶ δαῖτες ἔασι.* Creberrime hic poeta *δαίς, δαίνυσθαι, δαιτυμών* (*Α*, 63. 489. *Γ*, 232*)) ad pi- 165
sces aliasque bestias transfert, quod in hoc carmine cum multa ad similitudinem vitae hominum depinxerit nonnunquam iucundae parodiae speciem habet, ut cum cancer *εἰλαπινάζει δαῖτα φίλην Α*, 177 (cf. *Γ*, 219), quamquam dubitari potest an in eligendo vocabulo hoc carminis auctor cogitaverit **). *Δαι-*

---

*) Nonnus aquilam Promethei dicit *ἥπατος ἡβώοντα ἀφειδέα δαιτυμονῆα* II, 577.

**) In transferendis vocabulis ab hominibus ad bestias mirus aliquoties auctor Cynegeticorum. De equis loquitur *Α*, 245 *πειρᾶτο σχέτλιος ἀνὴρ μητέρα παιδὸς ἑοῖο παρ' ἀγκοίνῃσι βαλέσθαι.* Item 255 *καὶ τετέλεστο ξεῖνος, ἀπόπτυστος θάλαμος, στυγερώτατος ἵπποις.* *B*, 201 Cervus *φεύγουσαν*

τρεύειν his est laniare (v. Schneiderum) Hal. *B*, 294. 606 (h. l. med.). Cyneg. *B*, 247. 263. Item Nonno V, 363 *ἀμφιπαγεῖς ὀνύχεσσιν ἀφειδέσι λυσσάδες ἄρκτοι νεβροφανῆ χαροποῖσιν ἐδαιτρεύσαντο γενείοις.*

μάρπτει δὲ καὶ ἀγκὰς ἔχει παράκοιτιν. Hal. *A*, 692 *σκύμνους ἀγκὰς ἔχουσα* (de phoca).

Dissertatio III.

De explicatione poetae quatenus pendet a scientia antiquitatis Homericae.

Tot vocabulorum usu Homerico accuratissime cognito quasi 166
instrumentum sibi paraverat grammaticus excellentissimus et ad crisin exercendam et ad antiquitatem Homericam pernoscendam, quae scientia cum illa arctissime coniuncta et connexa est. Praeterea cum eandem quam iam cognovimus afferret observandi diligentiam et subtilitatem iisdemque rationibus inniteretur, ut et fabulas et terrae coelique descriptionem et artem poetae non nisi ex ipso unoque Homero expediret, hanc quoque rem cessisse optime vel incognita causa concedemus. Hinc allegoricae interpretationi obstitit (v. Wolf. p. CLXV), fabularum enarrationem ab omni temporum confusione vindicavit, nec in regionum nec in coeli cognitione plus tribuit poetae quam carmina praestant. denique quidquid de cultu victuque illorum hominum scire necesse est, maxime ea unde plurima pendent, quae iterum iterumque recurrunt, ex ipsis poematis summa cum assiduitate eruit. Primum hoc duce coelum lustremus et Divos, dein ad homines atque in hunc orbem descendamus.

C. I.

De aëre, aethere, Olympo, et quaedam alia de facie mundi.

167 §. 1. Quae his temporibus coeli terraeque Homericae investigatores observaverunt, ea attendit Aristarchus et multa eadem plane ratione expediverat. Primum de discrimine, quod est inter *οὐρανός, Ὄλυμπος, αἰθήρ, ἀήρ*, eadem docuisse invenitur cum Vossio. *Ἀήρ* terrae proximus usque ad nubes, quae ultra has regio est *αἰθήρ* et *οὐρανός*. *Οὐρανός* enim dupliciter significat et solidum coeli firmamentum (*τὸ στερέμνιον*) et totam istam superiorem regionem i. q. *αἰθήρ*. Hinc quibus coelum quasi finitur et clauditur nubes coeli portae dicuntur (*E*, 749). Sed ab eo, qui poetae dicitur *οὐρανός*, diversus Olympus, qui nec ipsum coelum est nec (ut tum quidam putarunt) quidam coeli locus, sed mons Macedoniae: nec unquam haec commutantur. Cacumina vero Olympi cogitantur nubes excedere: inde est quod Olympus dici possit in Coelo esse. Ecce testimonia. *Ξ*, 288 *εἰς ἐλάτην ἀναβὰς* (Somnus) *περιμήκετον, ἣ τότ' ἐν Ἴδῃ μακροτάτη πεφυυῖα δι' ἠέρος αἰθέρ' ἵκανεν) ἡ διπλῆ ὅτι καθ' Ὅμηρον ἀὴρ ὁ ἀπὸ γῆς μέχρι νεφῶν τόπος· ὁ δὲ ὑπὲρ τὰ νέφη τόπος αἰθὴρ καὶ ὁμωνύμως τῷ στερεμνίῳ οὐρανός. διὸ τὰ νέφη λέγει πύλας οὐρανοῦ. B*, 458 *αἴγλη παμφανόωσα δι' αἰθέρος οὐρανὸν ἷκεν) ὅτι καθ' Ὅμηρον πρῶτος ἀπὸ γῆς ἐστιν ὁ ἀήρ, εἶτα μετὰ τὰ νέφη αἰθήρ, ὃν καὶ ὁμωνύμως τῷ στερεμνίῳ οὐρανὸν καλεῖ. — E*, 749 *αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον Ὧραι, τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς Οὔλυμπός τε, ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος ἠδ' ἐπιθεῖναι) ἡ διπλῆ ὅτι πύλαι οὐρανοῦ τὰ νέφη· ὁ γὰρ ὑπὲρ*
168 *ταῦτα τόπος ὁμωνύμως τῷ στερεμνίῳ οὐρανὸς καλεῖται. Θ*, 393 in iisdem versibus eadem observatio: *ἡ διπλῆ ὅτι πύλας οὐρανοῦ τὰ νέφη ὑποτίθεται· τὸν γὰρ ὑπὲρ τὰ νέφη τόπον ὁμωνύμως τῷ στερεμνίῳ οὐρανὸν καλεῖ. πρὸς τὰ περὶ Ὀλύμπου.* Iuno postquam cum Minerva curru invehens coelum atque extrema Olympi culmina in coelum porrecta reliquerat,

dicitur Iovem repperisse sedentem „ἀκροτάτῃ κορυφῇ πολυ-
δειράδος Οὐλύμποιο“. Hoc (*E*, 754), quod ab illo discrepare
videtur, vide quomodo acceperit: ἡ διπλῆ ὅτι ὄρος ὁ Ὄλυμπος
(sc. quod dicitur culmina habere) καὶ ὅτι ὑπερθετικὸν ἀντὶ
ἁπλοῦ ἀκροτάτῃ ἀντὶ τοῦ ἄκρᾳ· οὐ ζητητέον οὖν πῶς τὸν
ὑπὲρ (l. ὑπὸ) τὰ νέφη τόπον ἀκροτάτην εἴρηκε τοῦ τήν (l. κο-
ρυφήν)· λέγει γὰρ ἄκραν οἱανδήποτε. Recte: ἀκροτάτῃ κορυφῇ
est quasi vernacule dicas: auf höchster Spitze. Hinc omnia
montis πολυπτύχου eminentia culmina sic dicuntur, sive super-
eminent nubes (ut *Θ*, 3 ubi idem observ. ἡ δ. ὅτι ἀντὶ τοῦ
ἄκρᾳ) sive non supereminent. — Olympus mons est: hoc pri-
mum ostendunt epitheta et quod eius culmina commemorantur:
O, 21. *A*, 402 ὅτι μακρὸν τὸν Ὄλυμπον ὡς ὄρος· τὸν δὲ οὐ-
ρανὸν εὐρύν*). Item *Θ*, 199 μακρὸν Ὄλυμπον) ἡ διπλῆ ὅτι μα-
κρὸν Ὄλυμπον ὡς ὄρος. *Σ*, 186 ἡ διπλῆ ὅτι ὡς ὄρος τὸν
Ὄλυμπον ἀγάννιφον λέγει. *N*, 754 ὄρεϊ νιφόεντι ἐοικώς) ἡ
διπλῆ ὅτι νιφόεντα τὰ ὄρη. καὶ Ὄλυμπος τοιγαροῦν ὄρος.
νιφόεις γὰρ λέγεται (*Σ*, 616). *ζ*, 44 hoc habent scholia: οὔτε
χιὼν ἐπιπίλναται) ἀχιόνιστον μὲν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω με-
ρῶν λέγει· ἀγάννιφον δὲ ἀπὸ τῶν κατωτέρω μετὰ τὰ νέφη τό- 169
πων. Sic explicuisse Aristarchum non potest dubium esse;
nec quid Voelckerum in ea explicatione offendat (p. 6) intelligo.
Finxit Homerus Olympum ultra nubes cacuminibus eminentem;
quae infra nubes sunt cacumina hominum oculis exposita et
nive tecta, quae ultra nubes ab hominum oculis remota, ibi
deorum domicilia, ibi aeterna claritas. *Y*, 5 ἡ διπλῆ ὅτι Ὄλυμ-
πος ὄρος· διὸ πολύπτυχος. — *A*, 44 Οὐλύμποιο καρήνων) ὅτι

---

*) Aliquot locis Zenodotus habebat οὐρανὸν αἰπύν — pro εὐρύν. *Γ*, 364 οὐρανὸν εὐρύν) ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος γράφει αἰπύν. αἰπὺ δὲ ὄρος ἂν λέγοιτο, ὁ δὲ οὐρανὸς εὐρύς. παρήκει γὰρ τῇ γῇ. Item *O*, 192. ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος αἰπύν· τοῦτο δὲ ὄρεος ἐπίθετον. — Ὄρος αἰπύ, αἰπὺς Ὄλυμπος saeplus apud Homerum. Hi loci sine dubio notati fuerunt, sic ut omnes loci, unde de usu Homerico voc. αἰπύς constaret, notati; cuius rei vestigium superest *N*, 317 ἡ διπλῆ ὅτι αἰπύ μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ δυσπρόσβατον, δυσχερές. Aliis locis permultis (quos enumerat Voelcker. Geogr. H. p. 5) οὐρανὸς εὐρύς. Recte Ar. οὐρανὸν εὐρύν praetulit, quamquam non praefracte negat dici posse aliquo modo οὐρανὸν αἰπύν.

ὄρος ὁ Ὄλυμπος· τὰ γὰρ κάρηνα ἐπὶ ὄρους. Item *Δ*, 74 *Οὐλύμποιο καρήνων*) *ὅτι ὡς περὶ ὄρους τοῦ Ὀλύμπου.* *Ξ*, 154 *Ἥρη δ' εἰςεῖδε — στᾶσ' ἐξ Οὐλύμποιο ἀπὸ ῥίου*) *ὅτι ὄρος ὁ Ὄλυμπος καὶ ῥία ἔχει καὶ ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἐπιθεωροῦσι* (ut Iuppiter ab Ida). *Ξ*, 225 *λίπεν ῥίον Οὐλύμποιο*) *ἡ διπλῆ ὅτι ὄρος ὁ Ὄλυμπος. τὸ γὰρ ῥίον ἰδίως ἐπ' ὄρους τάσσεται.* *Τ*, 114 *ῥίον Οὐλύμποιο*) *πρὸς τὰ περὶ Ὀλύμπου.* In illo versu *γαῖα δ' ἔτι ξυνὴ πάντων καὶ μακρὸς Ὄλυμπος* (*Ο*, 193) ne quis intelligat Olympum extra terram poni, haec annotat, quae paene argutiae videbuntur: *ἡ διπλῆ ὅτι συναφὴς τῇ γῇ ὁ Ὄλυμπος ὡς ἂν ὄρος· τὸ δὲ ὅμοιον πεποίηκε καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ „ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον, ἐν δ' ὄρος αὐτῇ“* (*ι*, 21). *κεχώρικε γὰρ τὸ ὄρος τῆς Ἰθάκης, οὐχ ὡς μὴ ὂν ἐπ' αὐτῆς, καθάπερ καὶ τὸν Ὄλυμπον, ἐπίγειον ὄντα, τῆς γῆς· εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς τοῦ οὐρανοῦ ἢ μέρος ἐπουράνιον, οὐκ ἂν κοινός, ἀλλ' ἴδιος τοῦ Διός* (v. 192). Haec aptius: *Υ*, 58 *Ποσειδάων ἐτίναξεν γαῖαν ἀπειρεσίην ὀρέων τ' αἰπεινὰ κάρηνα*) *ἡ διπλῆ ὅτι διέστειλε τῆς γῆς τὰ ὄρη, ὡς ἐκεῖ „γαῖα δ' ἔτι ξυνὴ πάντων καὶ μακρὸς Ὄλυμ-*
170 *πος“.* Item hoc *ζ*, 42 *Οὔλυμπόνδ' ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος —*) *εἰ μὲν πρὸς οὐρανὸν τὸ ὅθι φασὶ νῦν οὐ καλῶς ἔχει· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τούτου διστάζει* (puto *διστάσειεν ἄν*) *ὁ ποιητὴς λέγων ὅθι φασί, εἰ δὲ πρὸς τὸ καλούμενον οὕτως ὄρος, καλόν.* Scholia ad *ζ*, 42. 44. 45 plura habent quae ex Aristarcheo fonte esse nunc facile quivis agnoscet. Omnino in re gravissima, quae acres videtur adversarios habuisse, magna parva attendit. Scite monitum, quamquam solum per se non probaret, ad *ε*, 55 ubi Mercurii ad Calypsonem iter depingitur: *πρὸς τὰ περὶ Ὀλύμπου σεσημείωται· εἰ γὰρ μὴ ἀπὸ Μακεδονίας ὁ θεὸς ἐξορμᾷ, ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ, οὐκ ἂν πολλὴν ἐπῆλθεν, ἕως εἰς τὴν νῆσον παραγένηται, ἀλλ' εὐθὺς κατὰ κάθετον γενόμενος* (ut Minerva *Τ*, 350). Ceterum Macedoniae montem indicari his locis colligitur. *Α*, 593 (*κάππεσον ἐν Λήμνῳ*) *πρὸς τὰ περὶ Ὀλύμπου· παράκειται γὰρ ἡ Λῆμνος τῇ Θρᾴκῃ.* *Ξ*, 226 *Ἥρη δ' ἀΐξασα λίπεν ῥίον Οὐλύμποιο, Πιερίην δ' ἐπιβᾶσα καὶ Ἠμαθίην ἐρατεινήν, σεύατ' ἐφ' ἱπποπόλων Θρᾳκῶν ὄρεα νιφόεντα*) *ἡ διπλῆ ὅτι Μακεδονικὸς Ὄλυμπος θεῶν οἰκητήριον· ἡ γὰρ*

Πιερία τούτου ἀκρώρεια, καὶ Ἠμαθία τὸ πρότερον ἡ Μακεδονία ἐκαλεῖτο· παράκειται δὲ καὶ ἡ Θρᾴκη. καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ (ε, 50) ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ „Πιερίην δ' ἐπιβὰς ἐξ αἰθέρος ἔμπεσε πόντῳ“. — Quo loco scholion est, quod patet ex his fontibus manasse: ἀναγκάζει τὸ ἔπος ὅτι ὄρος Ὄλυμπος θεῶν οἰκητήριον κατὰ τὸν ποιητήν. Praecipue nota dignus ille locus (Ξ, 173), ubi Iuno in Olympo thalamum suum ingressa se exornat unguentoque beneolente corpus unguit:

τοῦ (ἐλαίου) καὶ κινυμένοιο Διὸς κατὰ χαλκοβατὲς δῶ
ἔμπης ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἵκετ' ἀϋτμή,

ubi clarissime Olympus a coelo distinguitur: ἡ διπλῆ πρὸς τὰ περὶ Ὀλύμπου, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ αὐτὸς τῷ οὐρανῷ οὐδὲ τόπος τοῦ οὐρανοῦ· ἀπ' αὐτοῦ γάρ φησι τὴν ὀσμὴν τοῦ μύρου ὁμοίως καὶ εἰς οὐρανὸν ἀφικνεῖσθαι καὶ εἰς γῆν. τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν 171
ἀνωτάτω τοῦ ὄρους κορυφῶν συμφωνήσει ἴσον διάστημα ἐπὶ γῆν καὶ οὐρανὸν λαμβάνειν (AB). Hoc dicit: non absonum erit ex hoc loco colligere a summis Olympi cacuminibus ad convexa coeli (quae hic intelliguntur) atque ad terram par spatium sibi finxisse Homerum. Sed hoc illinc certissimum Olympum montem a coelo diversum esse. Cum his alia omnia conspirant. Θ, 46 ἡ διπλῆ ὅτι οὐδέποτε εἶπε μεσσηγὺς γαίης τε καὶ Ὀλύμπου νιφόεντος· οὐδὲ τὸν Ὄλυμπον ἀστερόεντα· διαφέρει γὰρ κατ' αὐτὸν ὁ Ὄλυμπος τοῦ οὐρανοῦ. Θ, 68 ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει) ἡ διπλῆ ὅτι οὐδέποτε ἐν Ὀλύμπῳ τὸν ἥλιον ἀλλ' ἐν οὐρανῷ· οὐκ ἄρα ὁ αὐτὸς τῷ οὐρανῷ. — Denique si quis simul dicitur in coelum venisse et in Olympum, hoc inde explicandum quod cum Olympi cacumina ultra nubes extendantur in illas regiones, quas et *αἰθέρα* et *οὐρανόν* dicit, illud rectissime dicitur. Α, 497 ἠερίη δ' ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν Οὔλυμπόν τε) ὅτι οὕτως εἴρηκεν οὐχ ὡς τοῦ Ὀλύμπου ἐπ' οὐρανοῦ ὄντος, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ ὄρους ὑπὲρ τὰ νέφη εἰσίν· ὁ δὲ ὑπὲρ τὰ νέφη τόπος οὐρανὸς καλεῖται ὁμωνύμως τῷ στερεμνίῳ ἀλλὰ (haec vox corrupta, fortasse: καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν Ὀλύμπῳ γεγονέναι αὐτὴν λέγει. Item Ω, 97 πρὸς τὰ πέρατα (l. περὶ) τοῦ Ὀλύμπου. Οὐρανὸν γὰρ νῦν εἰπὼν ὑποβάς (104) φησιν „ἤλυθες Οὔλυμπόνδε“. 104 ὅτι

ἄνω εἶπεν εἰς οὐρανὸν ἠϊχθήτην, νῦν δὲ εἰς Ὄλυμπον παραγεγονέναι. αἱ γὰρ κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου ἐπουράνιοι. 121 *ἡ διπλῆ ὅτι πάλιν ἐξ Ὀλύμπου λέγει κατιέναι· ἄνω δέ* (97) *„οὐρανὸν ἠϊχθήτην“.* Bene factum quod etiam in duobus difficillimis locis quid egerit certe aliquo modo ex reliquiis intelligere licet. *Θ*, 29. 25 in aurea catena Iovis: *ἡ διπλῆ ὅτι εἰ μὴ ἐκδεξώμεθα Ὄλυμπον τὸ ἐπὶ Μακεδονίας ὄρος οὐ συμφωνήσει τῇ διαθέσει ταύτῃ. ἐπὶ γὰρ τοῦ οὐρανοῦ στάς φησι τὸν Ὄλυμ-*
172 *πον ἀνέλκειν τῆς σειρᾶς ἐκ τοῦ ῥίου ἐκδεθείσης, καὶ ὅτι ἡ ἐξ περισσή.* Huic coniungas observationem, quae sine dubio Aristonici est: *ἔπειτα) ὅταν θελήσω ἐρύσαι φησί*, et intelliges hanc Aristarchi sententiam fuisse: si ego Olympum egressus alicubi in coelo (totam superiorem regionem dicit *τὸν ὑπὲρ τὰ νέφη τόπον*) stans catenam coelitus suspensam manu tenerem, vos omnes in catena suspensi me non possetis terram versus trahere: ego contra si vellem trahere, catenam, cui vos adhaereretis, cacumini Olympi illigatam contraherem itaque et vos catenae adhaerentes et cum Olympo in solo fixo terras simul et maria suspensa tenerem. Video scholia BL et V certa vestigia Aristarchearum observationum habere: in BL est: *περὶ ῥίον Οὐλύμποιο) ἵνα αὐτὸ δεσμεύσας καὶ τὰ λοιπὰ ἐπάρῃ, συνεῤῥιζωμένης αὐτῷ μὲν τῆς γῆς, τῇ δὲ γῇ τῆς θαλάττης.* V (et haec ipsa putaverim Aristonici verba esse) *δείκνυσιν ὅτι βέβηκεν ὁ Ὄλυμπος καὶ οὐκ ἔστι μετέωρος**).

Superest locus omnium in hac re difficillimus:

Π, 364 *ὡς δ' ὅτ' ἀπ' Οὐλύμπου νέφος ἔρχεται οὐρανὸν εἴσω*
αἰθέρος ἐκ δίης, ὅτε τε Ζεὺς λαίλαπα τείνῃ. —

ἡ διπλῆ ὅτι σαφῶς οὐκ ἔστιν Ὄλυμπος καὶ οὐρανός ὁ αὐτός. ὡς γὰρ ἀφ' ἑτέρου ἐφ' ἕτερόν φησι τὸ νέφος ἔρχεσθαι· οὐδὲ μὴν τόπος ἐπουράνιος· ὁ γὰρ Ὅμηρος ἀπὸ τῶν γινωσκομένων πᾶσι ποιεῖται τὰς ὁμοιώσεις (h. e. non potest exemplum sum-

*) Huius loci explicatio Aristarchea certissima est, et de Atlantis columnis (v. Voelcker p. 101. Brzoska geogr. myth. I p. 72) aut explicatio quaerenda quae cum hac non dissonet aut statuendum quod Vossius statuit (Krit. Bl. II. p. 203).

ptum esse ab iis quae in summis coeli tractibus fiunt, quae sensum aciemque hominum fugiunt: recte) *καταλείπεται τοίνυν τὸ ὄρος σημαίνεσθαι. καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ὀρῶν λέγει τὰ συνεστῶτα νέφη μεταχωρεῖν· „ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος* 173
μεγάλοιο κινήσῃ πυκινὸν νέφος" (297) *τοιγαροῦν καὶ ὅταν λέγῃ „ὡς δ' ὅτ' ἀπ' Οὐλύμποιο νέφος ἔρχεται" ἀπὸ ὄρους σημαίνει.*

Ergo ex hoc versu tantum expedivit quantum (si quidem Homeri vel intelligentis poetae esse statuimus) expediri poterat, hic etiam Olympum a coelo diversum esse et Olympum montem. Sed reliqua non expedivit, ut sibi satisfaceret. Ad 365 haec legimus: *πῶς αἰθέρος; τὰ γὰρ πάθη ταῦτα περὶ τὸν ἀέρα συμβέβηκεν. τάχα οὖν συγχεῖται ὁ ἀὴρ πρὸς τὸν αἰθέρα, ὡς καὶ ἐν τῇ Λ* (54) *„αἵματι μυδαλέας ἐξ αἰθέρος" καὶ „Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέεσσιν"* (O, 192)· *οὐ γὰρ αἱ νεφέλαι ἐν τῷ αἰθέρι.* (AD) Nisi omnia me fallunt, haec exempla non sunt ab Aristarcho (qui subtilior erat quam ut illis usum vocabulorum ab ipso observatum necessario perturbari crederet) sed debentur discipulis. Ipse tantum dixerat: *ὅτι δοκεῖ συγχεῖσθαι ὁ ἀὴρ πρὸς τὸν αἰθέρα*, quae vox est desperantis. Mansit locus in „insolubilibus". Nicanor sic: *τοῦτο ἑκατέροις δύναται προσδίδοσθαι* (sc. *αἰθέρος ἐκ δίης*)· *τὸ μέντοι ζήτημα ὁμοίως μένει. ἀέρος γὰρ πάθη ταῦτα· τάχα οὖν κεῖται ὁ αἰθὴρ ἀντὶ τοῦ ἀέρος.* Ceterum nec hodie solvit quisquam hanc quaestionem nec solvet olim. Si quidem statuendum est ullum antiqui vatis in his inesse vestigium, suspicer in altero versu fuisse *αἰγίδος ἐκ δίης* (v. *Δ*, 167)*).

Nunc (praeterquam quod non dicunt omnino qui locum hic habeat *οὐρανός*) explicant *αἰθέρος ἐκ δίης* „ex coelo sereno". Quod falsum est.

Vide convexa coeli nubibus cooperta, hic locus qui infra 174
nubes est proprie dicitur *ἀήρ*; qui ultra nubes *οὐρανός*: sensim fac nubila disturbari et caerula apparere; iam

aspice hoc sublime candens,

hic est *αἰθήρ*: qui nubibus disiectis erumpit, quod Homerus

---

*) Pro *οὐρανὸν εἴσω* epitheton Olympi.

dicit *ὑπεῤῥάγη ἄσπετος αἰθήρ* Θ, 558. Π, 300. Qui si nullis nubibus tectus est, homines sunt *ὑπ᾽ αἰθέρι*, P, 370:

οἱ δ᾽ ἄλλοι Τρῶες καὶ ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοὶ
εὔκηλοι πολέμιζον ὑπ᾽ αἰθέρι· πέπτατο δ᾽ αὐγὴ
Ἠελίου ὀξεῖα, νέφος δ᾽ οὐ φαίνετο πάσης
γαίης οὐδ᾽ ὀρέων.

Quae hinc efficitur claritas ea est *αἴθρη*. Hinc Aiax Iovem implorans precatur (P, 646) *ποίησον αἴθρην*. Non poterat *ποίησον αἰθέρα*, hunc enim non facit Iuppiter, sed ab initio in coelo extensus est atque extensus erit in aeternum; et sic possunt quidem, ut ad nostrum locum respiciamus, nubila colligi *ἐξ αἴθρης*, non *ἐξ αἰθέρος**). Recte etiam illud dicitur Θ, 556. *ὡς δ᾽ ὅτ᾽ ἐν οὐρανῷ ἄστρα φαεινὴν ἀμφὶ σελήνην φαίνετ᾽ ἀριπρεπέα, ὅτε τ᾽ ἔπλετο νήνεμος αἰθήρ*; at contra *ἠνεμόεσσα αἰθήρ* non poterat dici ab Homero ut significarentur moleste flantes et nimbis mixti venti. Sed illud recte dicitur (o, 293)

τοῖσιν δ᾽ ἴκμενον οὖρον ἵει γλαυκῶπις Ἀθήνη,
λάβρον ἐπαιγίζοντα δι᾽ αἰθέρος, ὄφρα τάχιστα
νηῦς ἀνύσειε θέουσα θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.

175 Ubi hoc de industria positum ut intelligamus acriter sed iucunde flantem ventum fuisse coelo sereno navem celeriter impellentem. Poterat etiam *ἀπ᾽ οὐρανοῦ*; sed ubi interest clarum coelum cogitari potius eligit *αἰθήρ*. Illos versus sic imitatus auctor hymni Apoll. 433

ἦλθ᾽ ἄνεμος Ζέφυρος μέγας, αἴθριος, ἐκ Διὸς αἴσης,
λάβρος ἐπαιγίζων ἐξ αἰθέρος, ὄφρα τάχιστα

et item versum sequentem ut apud Homerum.

Ceterum levis correctio adhibenda Aristarcho: non omni ex parte idem est *αἰθήρ* et *οὐρανός*. *Οὐρανός* omnis regio, quae nubes excedit, qua Dii sunt; sed eius infima pars, quae

---

*) *αἰθήρ* pro splendore auctor Cynegeticorum Α, 220 (de armis splendentibus) *ἀντία δ᾽ αἴγλη χαλκοῦ ἀποθρώσκει φαεθοντιάς, αἶψα δ᾽ ὀπίσσω κλινομένη ἀκτῖνος ἀπαστράπτει πολὺς αἰθήρ.* Od. ζ, 44 *ἀλλὰ μάλ᾽ αἴθρη πέπταται ἀννέφελος, λευκὴ δ᾽ ἐπιδέδρομεν αἴγλη.* Hic Rhianus legebat *αἰθήρ*; quod ferri potest si *μάλα* explices „sane."

hominibus adversa est, proprie etiam dicitur *αἰθήρ*, quod huius regionis splendor tempestate serena quasi hominum oculis expositus est. Hinc quamquam recte Dii dicuntur et *ἐν αἰθέρι* esse et *ἐν οὐρανῷ*, tamen utrumque etiam distingui potest (cf. Voelcker p. 18), ut in illis *αἴγλη, ὀρυμαγδὸς δι᾽ αἰθέρος οὐρανὸν ἷκε* (*B*, 458. *P*, 425), et quando Minerva *ἅρπῃ εἰκυῖα τανυπτέρυγι λιγυφώνῳ οὐρανοῦ ἐκ κατέπαλτο δι᾽ αἰθέρος*.

Hoc ideo secus intellexit Aristarchus quod *οὐρανόν* praeter eam de qua nunc egimus significationem putavit etiam *τὸ στερέμνιον* significare (ut Vossius). Illud firmamentum intellexit sine dubio quando dicitur *δι᾽ αἰθέρος οὐρανὸν ἷκεν* et intellexit in eo loco ubi de Iunonis unguento dicitur

ἔμπης ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἷκετ᾽ ἀϋτμή,

unde (ut vidimus) non inepte colligi putavit illud firmamentum ab Olympi cacuminibus tantum fere abesse quantum terram. Nec possunt non tale fingere firmamentum, quo tota superne clauduntur, qui *οὐρανὸν παγχάλκεον, σιδήρεον* proprio sensu accipiunt. Quod ipsum Aristarchum fecisse puto inde, quod in illis notissimis versibus (*λ*, 313)

οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο·
Ὄσσαν ἐπ᾽ Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν· αὐτὰρ ἐπ᾽ Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον ἵν᾽ οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη

duos ultimos pro spuriis habuit et quidem eam ob causam quod 176
res non fieri posset: *ἀθετοῦνται ὡς ἀδύνατοι*. Quid vero impossibile nisi ad coelum ascendere a e n e u m? Etenim illa mirabilia sane Vossii foramina illi in mentem non venerant. Nos eum locum sic explicamus. Olympum ascendunt*) Aloidae; tum Dii illos fugientes in altiora coeli aufugiunt; quae coeli altiora ut et ipsi ascendere possint, cum aera sine machinis ascendere non possint, montes superstruere moliuntur. In his igitur rebus, quae ad Olympum et Uranum pertinent, hoc distichon nihil peccat.

*) Magni aestimamus Voelckeri operam; si tamen verum dicendum est, quod de hoc loco excogitavit, hoc nimium ridiculum est. Cf. Nitzsch. Od. II. p. 94. Aeneum et ferreum coelum non proprie dici (p. 5) assentimur ei.

Sic ego haec scripseram de his versibus illorum consilia proponentibus, qui, ut Pindarus dixit, *πίναντες θοὰν κλίμακα οὐρανὸν ἐς αἰπὺν* dis ipsis bellum inferre volebant. Non assensus est Nitzschius (vol. III p. 249). Cuius tamen singulas rationes contra excitatas videor mihi refellere posse. Nam primum quod ad Aristarchum attinet (huic enim nos iure nostro athetesin attribuisse Nitzschium consentire video), non licet illi causam offensionis subiicere eam quod *Ὄλυμπον* et *οὐρανόν* confusum putaret. Hoc enim loco non hanc ei causam fuisse sed aliam certo testimonio constat. *ἀθετοῦνται ὡς ἀδύνατοι* est in scholiis, et quod continuo subiicitur ab adversariis *ἀλλὰ μέμασαν, φησίν, οὐκ ἔπραττον δέ* ostendit nihil illic vitii esse per librarios, iam ne *ἀδιανόητοι* quidem quadraret, sed ita ab initio scriptum fuisse. Et ut haec in scholiis sic apud Eustathium (p. 1687, 28) *διὸ καὶ ἀθετοῦνται πρός τινων τὰ τοιαῦτα ἔπη τοῦ Ὁμήρου, εἰ καὶ οἱ λυτικοί φασιν ὅτι μέμασαν οἱ παῖδες ποιῆσαι τὸ ἀδύνατον, οὐ μὴν ἔπραξαν.* Deinde quod ad me ipsum attinet, ego non neglexeram in versibus Homericis de consiliis illorum tantummodo dici. Illa „ascendunt", „moliuntur", ut opinor facile patet, scripseram rei repraesentandae causa, ut, si ad factum ventum esset, quomodo res processura esset cerneremus. Denique, quo iam ad ipsorum versuum argumentum ducimur, quid tandem ad rem ipsam et explicationem interest inter factum et consilia? Nam possunt illi quidem animo moliri aliquid, cui, si ad factum ventum est, vires suas pares non inveniant, sed nihil possunt animo moliri quod propter ipsam rerum naturam impossibile, *ἀδύνατον* est. At, inquit Nitzschius, sola consilia non tam accurate depinguntur, „blosse Absichten mahlt man nicht so aus." Itane vero? Ubi de scelestis pueris sermo est, ad adultam aetatem ne perventuris quidem, qui iam puerili aetate impia et scelesta capiunt et gloriose profitentur consilia, quibus adulti ipsos Deos aggressuri sint, ibi non apte depinguntur consilia? Quod rectissime contra Nitzschium dici deberet, si re vera depingerentur. Sed ne depinguntur quidem, sed tantum quantum necesse erat dicitur breviter. Praeterea de illa fuga Deorum ait ne levissimum qui-

dem indicium esse, „die Flucht der Götter, von der wir nicht die entfernteste Andeutung lesen". At satis indicii est si rerum et sententiae progressus flagitat; et, si opus est, in memoriam revocabimus quanta et longe quidem obscuriore brevitate nonnunquam poeta in mythis in transitu commemoratis usus sit. Habemus igitur hoc: „welche sogar drohten, den Unsterblichen im Olymp vielbewegten Krieg zu erregen, welche den Ossa auf den Olymp zu setzen vorhatten und auf den Ossa den Pelion, um sich den Himmel ersteigbar zu machen." Utrum ἀθανάτοις ἐν Ὀλύμπῳ „Dis in Olympo versantibus" coniungas an ἐν Ὀλύμπῳ, in quo initium quidem belli moturi sunt, ad φυλόπιδα στήσειν trahas ad rem nihil differt: versus structura potius illuc ducit. Describuntur ut bellum illud olim sibi suscipiendum animo volvant et casus et actus πολυάϊκος πολέμοιο. Per illud Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ non ad novam rem transitur: sed ex illis casibus et actibus unus maxime admirabilis praecipue commemoratur: quod egregie fit ἀσυνδέτως: illa Ὄσσαν et proxima voce paulo elatiore legas: — est autem iste casus, si in Olympum enisi Deos, ut impii et feroces fingunt, impetu facto depulissent, Di autem ad altiora coeli confugissent, ut ne tum quidem desperaturi vel destituri sint, sed montibus super montes impositis ad ipsum coelum ascensum paraturi et bellum renovaturi. Et videtur mihi hoc prorsus ad illam antiquam fabularum simplicitatem fictum; et quanto haec Deorum fuga simplicior quam illa artificiose excogitata, cum Di Typhoeum timentes in Aegyptum confugiunt atque in bestiarum formas se transmutant, Ovid. Met. V, 321

> Emissumque ima de sede Typhoëa terrae
> Coelitibus fecisse metum cunctosque dedisse
> Terga fugae, donec fessos Aegyptia tellus
> Ceperit et septem discretus in ostia Nilus.
> Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat
> Et se mentitis Superos celasse figuris

et cetera. —

Quod Nitzschius putat eum interpolatorem qui in versu **θεοῖς ἐν Ὀλύμπῳ per Ὄλυμπον coelum intellexisset, statim**

Ὄλυμπον simpliciter pro monte posuisse, hoc negari quidem non potest: nam fiunt sane ab interpolationibus perversa: sed verisimile tamen ne hoc quidem est. Ad ea quae veteres excogitarunt cognoscenda accessit nunc locus in Epimerismis s. *ἐπί* p. 144: nam explicabant: „Ossan iuxta Olympum collocabant —“!

---

§. 2. De reliqua facie mundi Homerici quid Aristarchus observatum habuerit ex paucis fragmentis cognovimus:

1) Quin recte Haden et Tartarum distinxerit inde patet, quod *Θ*, 16 (*τόσσον ἔνερθ' Ἀΐδεω ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης*) notaverat: *ἡ διπλῆ πρὸς τὴν καθ' Ὅμηρον τοῦ κόσμου τάξιν.* Cf. *O*, 225 *ἐνερτέρους δὲ καλεῖ καὶ οὐρανίωνας καὶ ὑποταρταρίους καὶ Τιτᾶνας τοὺς περὶ Κρόνον θεούς.* *Ξ*, 279 *ὅτι τοὺς περὶ Κρόνον θεοὺς ὑποταρταρίους προσαγορεύει.* Huic loco hoc adiungamus. *Ψ*, 73 *ὅτι ἐκτὸς τοῦ ποταμοῦ ὑποτίθεται τὰς τῶν ἀτάφων ψυχάς.* Notatum propter extremam Od., ubi statim nondum sepulti ad inferos perveniunt (sch. *ω*, 1).

2) Oceanus fluvius est. *Y*, 7 *οὔτε τις οὖν Ποταμῶν ἀπέην πλὴν Ὠκεανοῖο*) *ἡ διπλῆ ὅτι ποταμὸν καὶ* (l. *οὐ*) *θάλασσαν τὸν Ὠκεανὸν παραδίδωσι.* Ab eo reliqua flumina originem habent. *Φ*, 195 *τῷ οὐδὲ κρείων Ἀχελώϊος ἰσοφαρίζει οὐδὲ βαθυῤῥεί-*
177 *ταο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο, ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ πᾶσαί*
τε θάλασσαι) *ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος αὐτὸν οὐκ ἔγραφε· γίνεται δὲ ὁ Ἀχελῷος πηγὴ τῶν ἄλλων πάντων. ἔστι δὲ καθ' Ὅμηρον ὁ Ὠκεανὸς ὁ ἐπιδιδοὺς πᾶσι τὰ ῥεύματα. διὸ καὶ κατὰ τιμήν φησιν „οὔτε τις οὖν ποταμῶν ἀπέην πλὴν Ὠκεανοῖο“.* Hunc versum nisi Aristarchus ab interitu eripuisset, quantae turbae excitatae essent hodie his de rebus quaerentibus.

3) *M*, 239 *τῶν οὔτε μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω, εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς Ἠῶ τ' Ἠέλιόν τε, εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα*) *ἡ διπλῆ ὅτι δύο διαστάσεις οἶδεν Ὅμηρος κοσμικὰς ἀνατολὴν καὶ δύσιν· καὶ δεξιὰ μὲν τὰ πρὸς ἀνατολάς, ἀριστερὰ δὲ τὰ πρὸς δυσμὰς λέγει.* Videmus igitur quomodo acceperit *κ*, 190, contra quam Crates (v. schol. *β*, 1).

4) De sole occidente Homerus nunc dicit Oceano submergi nunc subire terram, et hoc quidem in heroum persona, illud cum ipse loquitur. *H*, 422 ἡ διπλῆ ὅτι αὐτὸς μὲν ἐξ Ὠκεανοῦ ἀνατέλλειν καὶ εἰς Ὠκεανόν φησι καταδύεσθαι τὸν ἥλιον. ὁπόταν δὲ πρόσωπον ἡρωϊκὸν εἰσάγῃ ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆς· τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ. *Θ*, 485 ἡ διπλῆ ὅτι αὐτὸς μὲν εἰς Ὠκεανὸν δύνοντα καὶ ἐξ Ὠκεανοῦ ἀνέχοντα λέγει τὸν ἥλιον, ἐξ ἡρωϊκοῦ δὲ προσώπου οὐκέτι. *Λ*, 735 εὖτε γὰρ Ἠέλιος φαέθων ὑπερέσχεθε γαίης) ἡ διπλῆ ὅτι ἐξ ἡρωϊκοῦ προσώπου ὑπὲρ γῆς τὴν ἀνατολὴν λέγει, αὐτὸς δὲ ἐκ τοῦ ἰδίου προσώπου ἐξ Ὠκεανοῦ.

C. II.

Mythologica.

Achilles.

Non apud Chironem educatus, v. Thetis. Nec commoratum esse inter mulieres Scyrias Homero cognitum. *I*, 668. 178
(Quae de hoc loco in contrariam sententiam scripsit Heynius „das vermeinte Grabmal des Homer“ pag. 41, ea apparet per iocum scripta esse). Secundum Pherecydem Polydora Achillis soror est; sed hoc voluerit Homerus *Π*, 175, certe affirmari nequit; incertum enim Peleus hic commemoratus idem cum Achillis patre sit, an alius ab illo, sicut multi sunt apud Homerum eodem nomine diversi. Sch. *Π*, 175. Arma eius a Vulcano facta secundum Homerum invulnerabilia *Φ*, 165. 594. Versus *Y*, 266 cum sequentibus spurii, sch. h. l. cl. ad 265. Recentiores fingunt Achillis necati corpus ab Aiace ex proelio ablatum esse Ulixe tegente. Quod illi finxerunt ad similitudinem Iliadis *P*, 719. Homerus si de Achillis caede cecinisset vix ita instituisset (l. l. ἡ διπλῆ ὅτι ἐντεῦθεν τοῖς νεωτέροις ὁ βασταζόμενος Ἀχιλλεὺς ὑπ' Αἴαντος, ὑπερασπίζων δὲ Ὀδυσσεὺς παρῆκται· εἰ δὲ Ὅμηρος ἔγραφε τὸν Ἀχιλλέως θάνατον,

οὐκ ἂν ἐποίησε τὸν νεκρὸν ὑπ' Αἴαντος βασταζόμενον, ὡς οἱ νεώτεροι). Od. ϑ, 75 obscure innuitur fabula de contentione Ulixen inter et Achillem inter epulas exorta. Ad Homeri sensum eliciendum putavit aliquid profici posse ex Il. *I*, 347, ubi haec notata habemus: ἡ διπλῆ πρὸς τὸ ἐν Ὀδυσσείᾳ ζητούμενον νεῖκος Ὀδυσσῆος καὶ Πηλείδεω Ἀχιλῆος, ὅτι ἐμφαίνει καὶ νῦν ἀναιρῶν τὴν ἐπιχείρησιν τῶν περὶ Ὀδυσσέως λεγόντων βουλῇ καὶ λόγῳ αἱρεθήσεσθαι τὴν πόλιν· νῦν γὰρ οἷον ἐπισαρκάζων λέγει (v. Nitzsch. l. l.). — Quod legitur *T*, 45 ἡ διπλῆ ὅτι τῆς ὑπὸ Ἴλιον στρατιᾶς ἡγεῖτο ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ πρὸ τοῦ μηνῖσαι, διὸ νῦν πάλιν ἀποκαθίσταται ἡ ἡγεμονία nec satis intelligo nec quorsus pertineat scio: sed videtur pertinere ad *Λ*, 54, ubi physicorum somnia explodenda erant. Cf. sch. BL ad *Λ*, 54, ubi quod olim mihi offensioni erat τῆς ὑπαίθρου στρατιᾶς docte vindicavit Friedlaenderus ad Aristonicum *T*, 45. — (Quod legitur *X*, 188 non puto Aristarchi esse).

Actoris filii.

179 *Λ*, 750 καί νύ κεν Ἀκτορίωνε Μολίονε παῖδ' ἀλάπαξα cet., ἡ διπλῆ ὅτι ἐντεῦθεν Ἡσίοδος Ἄκτορος κατ' ἐπίκλησιν καὶ Μολιόνης αὐτοὺς γεγενεαλόγηκεν, γόνῳ δὲ Ποσειδῶνος. οὐδέποτε δὲ Ὅμηρος ἀπὸ μητρὸς σχηματίζει. 709. ἡ διπλῆ ὅτι ἀπὸ μητρὸς Ὅμηρος οὐ σχηματίζει. μήποτ' οὖν ἀπὸ ταύτης πατρὸς Μόλου οὕτως αὐτοὺς εἶπεν. — *Ψ*, 640 Ἀρίσταρχος δὲ διδύμους ἀκούει οὐχ ὡς ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ νοοῦμεν, οἷοι ἦσαν καὶ οἱ Διόσκουροι, ἀλλὰ τοὺς διφυεῖς, δύο ἔχοντας σώματα, Ἡσιόδῳ μάρτυρι χρώμενος, καὶ τοὺς συμπεφυκότας ἀλλήλοις· οὕτως γὰρ καὶ τὸ λεγόμενον ἐπ' αὐτῶν σαφηνίζεσθαι ἄριστα· ἀναστάντος γε δὴ τοῦ Νέστορος.*) *Λ*, 751 ἡ διπλῆ

*) Hoc eodem modo accipit Creuzerus ep. ad Hermann. p. 109 haec addens: „dass sogar der nüchterne Aristarchus in dem Homerischen δίδυμοι statt des sonstigen διδυμάονε einen Doppelleib von zwei Köpfen, vier Armen u. s. w. erkannt — — — — wollte nichts verschlagen." Recte vir perspicax Aristarchum dixit — sobrium.

πρὸς τοὺς περὶ τῆς φύσεως τῶν Ἄκτορος παίδων, πότερον μία ἀμφοτέρων συμφυία ἢ ἑκάτερος (inspice AD ad v. 709) *αὐτῶν διφυὴς ἦν.*

Aeneas.

Υ, 298 *ἡ διπλῆ ὅτι Αἰνείας οὐ συνεγράφη* (vel potius *συνεπεγράφη*, v. Friedlaenderum) *τῷ τῶν Πριαμιδῶν πολέμῳ, διὸ καὶ ὁ Πρίαμος ὑπώπτευεν αὐτόν, οὐχ ὡς ἔνιοί φασιν ὅτι ἐπετίθετο τῇ βασιλείᾳ.*

Agamemno.

Eius regnum Mycenis est, non Argis, ut apud recentiores. *Α*, 46. Iphigeniae caedem ignorat. *Ι*, 145.

Aiax Locrus.

Oilei filius, non Ilei, ut apud nonnullos recentiores. *Μ*, 365. 180
Ν, 203. 694. *Ξ*, 442. *Ο*, 333 (cf. sch. V et Eust. h. l.). Hoc etiam manasse videtur ex male intellecto Homero. *Β*, 527 *ἡ διπλῆ ὅτι τινὲς τῶν νεωτέρων ἀνέγνωσαν χωρὶς τοῦ ο ὡς ἄρθρου ὄντος. ὁ δὲ Ὅμηρος σὺν τῷ ο λέγει τὸν Ὀϊλέα.**) Quod, cum Hesiodus et Stesichorus utraque nominis forma usi essent, ut Eustathius ex antiquis testatur *Β*, 527 p. 277, admodum verisimile est. *Ὀϊλεύς* et apud Homerum nonnullis exemplis certissimum et vulgaris forma fuit (Atticis *Οἰλεύς* ut *οἰστός*); formam *Ἰλεύς* ex Homero finxerunt, ubi sibi *ὁ Ἰλῆος ταχὺς υἱός* et similia audire videbantur. Hanc sententiam Aristarchi vellem

*) Tzetz. ex. Il. p. 4 inter interpretes Homeri, inquit, fuit etiam *Ποσειδώνιος ὁ Ἀπολλωνιάτης ὁ τῷ Ἡσιόδῳ μέμψιν ἐπάγων ὡς παραφθείραντί τινας τῶν Ὁμήρου λέξεων, τὸν Ὀϊλέα Ἰλέα εἰπόντι καὶ τὸν νήδυμον ἥδυμον καὶ ἄλλα ἄττα τοιαῦτα.* Cf. eundem p. 126. (Ipse Tzetzes forma *Ἰλεύς* usus est: v. Wern. ad Tryph. v. 163.)

notam habuisset Hermannus, cum scriberet de em. rat. gr. p. 41. 42, ut viri subtilissimi iudicium haberemus.

Aiax Telamonius

apud Homerum non fingitur invulnerabilis Ξ, 406. Ψ, 822 (cf. Eust. 995).

Andromache.

Z, 457 Hector ad Andromachen: *καί κεν ἐν Ἄργει ἐοῦσα πρὸς ἄλλης ἱστὸν ὑφαίνοις καί κεν ὕδωρ φορέοις Μεσσηΐδος ἢ Ὑπερείης πόλλ' ἀεκαζομένη) ἡ διπλῆ ὅτι κατὰ τὸ προστυχὸν οὕτως εἰπόντος Ὁμήρου οἱ νεώτεροι ὑδροφοροῦσαν εἰςάγουσιν αὐτήν.* Cui simillima observatio haec, unde Astyanax apud recentiores moenibus praeceps datus fingatur. Ω,
181 735 Andromache de filii sorte eiulans: *ἤ τις Ἀχαιῶν ῥίψει, χειρὸς ἑλών, ἀπὸ πύργου, λυγρὸν ὄλεθρον) ἡ διπλῆ ὅτι ἐντεῦθεν κινηθέντες οἱ μεθ' Ὅμηρον ποιηταὶ ῥιπτόμενον κατὰ τοῦ τείχους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰσάγουσι τὸν Ἀστυάνακτα.*

Antea,

uxor Proeti; apud recentiores Stheneboea. *Z*, 160. Pater eius, cuius nomen apud poetam non est, apud recentiores Iobates. *Z*, 170.

Aphrodite

secundum Homerum Iove nata. *Y*, 107.

Apollon

a Paeeone, qui deorum medicus est, diversus *E*, 898. Quidam falso Paeeona pro Apolline acceperunt *A*, 473 (v. sch. h. l.).

Apparet de Aristarcho errorem esse in schol. Od. *δ*, 231. — Causa cur cum Neptuno apud Laomedontem servitium subierit, a poeta non tradita. *Φ*, 444. Smintheus dictus non a muribus (*Ἀρίσταρχος ἀπρεπὲς ἡγεῖται ἀπὸ χαμαιπετοῦς ζώου τὸν θεὸν ἐπιθέτῳ κεκοσμῆσθαι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ*), sed ab urbe Troica. Apollon. lex. H. 726.

Ares

Iunonis filius est, non ut quidam putant Enyus. *E*, 892. Enyo dea bellica est (*E*, 333). Inde Martis epitheton Enyalius, quo nec Enyus filius significatur, nec apud Homerum, sicuti in Atticorum fabulis, Enyalius deus a Marte diversus. *P*, 211 (ubi leg. *οὐδὲ ὡς οἱ Ἀττικοὶ διαφέροντα*). Martis filii sunt *Δεῖμος* et *Φόβος*, non eius equi, ut Antimachus fecit falso intellecto versu Homerico *O*, 119. Vid. ad h. l. et *Δ*, 439. *N*, 299. — *E*, 182
842 notabile, quod eum homines spoliantem inducit.

Athene.

E, 875 *ἡ διπλῆ ὅτι ἐμφαίνει ὡς ἐκ μόνου τοῦ Διὸς γενομένης τῆς Ἀθηνᾶς*. I. e. Hic locus speciem praebet, quasi Homerus ex solo Iove natam Minervam cognoverit. — Si ex his paucis verbis colligendum est, videtur Aristarchus nihil de hac re certi statuisse, sed ad contrariam potius partem inclinasse. Quod si scholion (BL) ad *E*, 880 Aristarcheum est, praefracte negavit. Hoc scholion est: *τοῦτο δέδωκεν ἀφορμὴν Ἡσιόδῳ τὸ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ μόνος λαβεῖν, ὅπερ ὁ ποιητὴς οὐκ οἶδεν, ἀλλὰ λέγει ἀνιεῖς αὐτήν, ἐπεὶ σὺ ἀΐδηλον αὐτὴν ἐγέννησας ἤτοι ἐπιβλαβῆ*. Hoc Aristarcheum esse inclinat animus, sed statuendum ab epitomatore falso relatum, quod dicit *αὐτός* pro *μόνος* Homero non notum esse: id Aristarcheum non est; contrarium is observaverat (v. *Θ*, 99). Certissima in Homericis carminibus vestigia esse, fabulam de Minerva solo Iove nata poetae notam fuisse, nemo iure dixerit, nec propter ea, quae ipse attulit, di-

cere debebat Heffterus Goetterd. auf Rhod. II, p. 30. — *Ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη* duxit Ar. ab *ἀλαλκεῖν*, quod refutatum invenies ab Steph. Byz. s. *Ἀλαλκομένιον*.

Atreus et Thyestes.

Eorum de discordia ignota Homero fabula. *B*, 107.

Bellerophon.

Fabulam de Pegaso non novit. *Z*, 183. 191.

Briareos,

183 *ἑκατόγχειρος* est qui centum manus habet (non ut quidam volunt, cuius longitudo centum cubitorum est). Apollon. lex. p. 370, ubi ante *οἱ διὰ* inserendum *οἱ δέ*. — Est deus marinus, *A*, 404.

Cerberi

nomen non commemorat *Θ*, 368. Cf. Paus. III, 25, 8.

Charites.

Ξ, 267 *ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων δώσω ὀπυιέμεναι*) ὅτι δύο γενέσεις Χαρίτων ὑποτίθεται, πρεσβυτέρας καὶ νεωτέρας· διὸ συγκριτικῶς λέγει ὁπλοτεράων. V. observationem de usu voc. *ὁπλότερος* *Δ*, 324 *αἰχμὰς δ' αἰχμάσσουσι νεώτεροι, οἵπερ ἐμεῖο ὁπλότεροι γεγάασι*) ἡ διπλῆ ὅτι παραλλήλως νεώτεροι μὲν ἀντὶ τοῦ νέοι, ὁπλότεροι δὲ συγκριτικῶς ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ νεώτεροι· οὐδέποτε γὰρ ἀντὶ τοῦ νέοι εἴρηκε τὸ ὁπλότεροι· τὸ δὲ νεώτεροι κατ' ἀμφοτέρων τίθεται παρ' αὐτῷ, καὶ συγκριτικῶς καὶ ἀπολελυμένως. Uno loco invenies aliter dictum, *Γ*, 108, et quidem in versibus aliam et ut videtur iustam

ob causam notatis: ubi hoc etiam momentum illi non praetermissum fuisse putabimus. Ceterum hoc ὁπλότερος, quod est νεώτερος, ita ut non ad comparationem aliorum adhibitum sit, apud reliquos etiam epicos rarissime certe dictum fuit. Mihi quidem nullum ad manum exemplum est. — Sed primum dicam quod ad duplicem stirpem Charitum attinet, de re conferendam esse duplicem Musarum stirpem apud Pausaniam IX, 29, 2. — Orpheus iuniorum stirpem deorum se cecinisse dicit μέλπον θ' ὁπλοτέρων μακάρων γένεσίν τε κρίσιν τε Argon. 430. Et Epigonorum initium simile νῦν αὖθ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν ἀρχώμεθα Μοῦσαι, certamen Hom. et Hes. p. 324 Goettl. Aristoph. Pac. 1270.

Ille Homericus versus Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων obversabatur Nonno cum XLII, 466 scriberet — μούνην ἀμφιέπουσα μίαν Χάριν· ὁπλοτέρη γὰρ τρισσάων Χαρίτων Βερόη βλάστησε τετάρτη. Iunior, quippe posteriore saeculo orta, h. e. igitur ut dicimus nova Charis exorta est. Et hoc sensu saepe usus est Nonnus (dixit autem de vocabuli usu Nonniano in Meletematis Nonnianis p. 25 Riglerus), ut Ἀστακὶς ὁπλοτέρη πέλες Ἄρτεμις, et compluribus locis similiter, mutuatus hoc, ut putaverim, ab eo, a quo multa mutuatus est, Euphorione: τὸν δὲ Εὐρύλοχον νέον ἐκάλουν Ἀχιλλέα, ὡς Εὐφορίων ἱστορεῖ Ὁπλότερον τ' Ἀχιλῆος ἀκούομεν Εὐρυλόχοιο argum. Pind. Pyth. p. 299 Boeckh. Mein. Anal. Al. p. 95. Nonnus eodem modo ad res quoque transtulit, ut templum Salomonis dirutum tribus diebus κτίσμασιν ὁπλοτέροισιν denuo exstructum iri diceret, et debere homines baptismate denuo nasci hoc modo „ὁπλοτέρην δέξασθαι γενέθλιον ἄσπορον ἀρχήν“, et Marti prioribus similia vincula denuo facturos Cyclopes (Dion. 59, 353) καὶ ἀρχαίῳ σεο δεσμῷ ὁπλότερον τελέσουσιν ὁμοίιον. Sic pervenit ad significationem „novus“, ita ut non tantum de rebus diceret novis veteres similiter referentibus, sed etiam de novis rebus veteribus ex eodem genere prorsus dissimilibus. Usus certe sic est voce in Metaphr. N, 138, ubi quod in Evangelio est ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους — sic reddidit ὁπλοτέρην ἐν ἅπασιν ἐφημοσύνην ἐπιτέλλω. Ceterum si Riglerus

38, 113 explicat puellam „teneram“, iste quidem locus non integer est: excidit fortasse versus. In restituendo si quis periclitetur, meminerit ὁπλοτέρην potuisse etiam sensu superlativi dici. Sic dictum est 5, 202: post tres Cadmi filias ex ordine enumeratas sic pergit: καὶ Χαρίτων ἴνδαλμα ποθοβλήτοιο προςώπου Ζηνὶ φυλασσομένη Σεμέλη βλάστησε τετάρτη θυγατέρων· μούνῃ δὲ καὶ ὁπλοτέρῃ περ ἐούσῃ δῶκεν ἀνικήτοιο φύσις πρεσβήϊα μορφῆς. Potuit hoc ab Apollonio suo sumere, qui I, 43 dixerat καὶ πρὶν μὲν ἐρισθενέων Λαπιθάων, ὁππότε Κενταύροις Λαπίθαι ἐπεθωρήσσοντο, ὁπλότερος πολέμιζε· τότ' αὖ βαρύθεσκέ οἱ ἤδη γυῖα — h. e. Lapitharum natu minimus. — Praeter illam παρθένον ὁπλοτέρην Riglerus 15, 375 ὁπλοτάτην κούρην „tenerrimam puellam“ esse voluit. Sed id cum non videatur fieri posse, illic quoque ὁπλοτάτη (quamquam equidem potius crediderim eo quoque loco potius forma sibi usitata ὁπλοτέρη usum esse) significabit aut omnium quae ante enumeratae sunt feminarum aut Naiadum natu minima. — Neglectum adhuc hoc vocabulum ab lexicographis nostris. Sic non alienum visum haec certe quae se offerebant hic notare.

Clytaemnestra.

Una cum Aegistho interiit; sed an, sicut Aegisthus, et ipsa ab Oreste interfecta sit sec. Homerum, incertum est. Schol. γ, 303.

Cyclopes.

Non improbi finguntur praeter unum Polyphemum. V. Apollon. l. H. s. ἀθεμίστων (p. 60). Eustath. p. 1617, 20. (Cf. Damm. s. Κύκλωψ et supra p. 152 θέμιστες).

Dionysus

apud Homerum non videtur Deus esse. Z, 131 σημειοῦνταί τινες ὅτι ὡς περὶ θεοῦ τοῦ Διονύσου διαλέγεται (quod idem

est ac si dixisset *ὅτι ἐμφαίνει ὡς περὶ θεοῦ τοῦ Διονύσου*, v. Athene) h. e. cum propter Dionysum violatum tanta poena a Dis maioribus Lycurgus afficiatur (fortasse etiam propter *θύσθλα* commemorata et propter *μαινομένου*, cuius explicatio incerta*)), 184
ex hoc loco videri possit colligi posse, Deum esse Dionysum. Quodsi Deus esset, vix dubitandum quin una vini inventor esset. Sed cum ubique Homerus vini frequentem mentionem iniiciat, tamen Dionyso nusquam inventionem tribuit. Nec Maronem, illum vini dulcissimi donatorem, genere Dionyso propinquum fuisse facit, sicut fecit Hesiodus. Schol. ι, 198 (quod scribemus, ut correctum est a Lobeckio Agl. p. 287) *ταῦτα σημειοῦνται πρὸς τὸ μὴ παραδιδόναι Ὅμηρον Διόνυσον οἴνου εὑρετὴν δι' ὅλης τῆς ποιήσεως οἴνου μνημονεύοντα. ἡ δὲ ἀπότασις πρὸς Ἡσίοδον λέγοντα τὸν Μάρωνα Οἰνωπίωνος τοῦ Διονύσου.* — Il. Ξ, 325, sicut totus hic locus, ab Aristarcho et antea ab Aristophane reiectus ut spurius. — In Aristarchi sententia ex tam parvis reliquiis enucleanda discessimus paululum a Lobeckio Agl. pg. 286, 287. Attamen veremur, ne quid ei tribuerimus praeter sententiam: nam scholiorum testimonia Z, 132. ι, 198 nec integra fortasse et an Aristonici sint non caret dubio.

Eileithuiae

v. Musae. — *T*, 119 observatum, quod *εἰλειθυίας* pro ipsis partus doloribus dixerit.

Enyo. Enyalius

v. Ares.

*) *ἡ διπλῆ ὅτι μαινομένοιο ἤτοι μανιοποιοῦ, βακχείας παρασκευαστικοῦ, ἢ αὐτοῦ μαινομένου ἐνθουσιαστοῦ ἢ βακχευτοῦ.*

Erinnyes.

185 *I*, 569 *ἡ διπλῆ ὅτι ἐπικαλεῖται μὲν τὸν Ἅιδην καὶ τὴν Περσεφόνειαν, ὑπακούουσι δὲ αἱ Ἐρινύες ὡς ὑπηρετίδες.* 571. *ἡ διπλῆ ὅτι αἱ Ἐρινύες ὥσπερ ὑπηρετίδες ὑπακούουσι καὶ οὐ μάχεται τὸ „κικλήσκουσ' Ἀΐδην καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν".*

Eriphylam

per filium interiisse, Homero ignotum. Schol. *λ*, 326.

Eurytus,

rex Oechaliae. Haec Oechalia non, ut apud recentiores, Euboeae est, sed Thessaliae. *B*, 596. 730.

Ganymedes

non a Iove rapitur amore (sic recentiores), sed a Dis propter pulchritudinem, ut Iovi vinum ministret. *Y*, 234. v. Cic. Tusc. I. 26. Voss. Antisymb. II p. 440. Schol. V ad *II*, 97.

Hebe

v. Hercules.

Hector.

Λ, 351 *οὐδ' εἴ κέν σ' αὐτὸν χρυσῷ ἐρύσασθαι ἀνώγοι Δαρδανίδης Πρίαμος) ἡ διπλῆ ὅτι ὑπερβολικῶς λέγει· ὁ δὲ Αἰσχύλος ἐπ' ἀληθείας ἀνθιστάμενον χρυσὸν πεποίηκε πρὸς τὸ Ἕκτορος σῶμα ἐν Φρυξίν* (B).

Hecuba

Dymantis filia; secundum Euripidem Cissei. *Π*, 718.

Helena.

A Theseo raptam fuisse antequam Menelao nuberet ignotum Homero. *Π*, 392. *Ν*, 626.

Hephaestus

Iovis et Iunonis filius, non, ut apud Hesiodum, ex sola Iunone 186
natus. *Ξ*, 338. Eius officina in Olympo est. *Σ*, 369 (V). Arma ab eo confecta telis haud pervia. Quod auget suspicionem versuum *Υ*, 268. 9. V. h. l. et *Φ*, 165.

Hercules.

Non immortalis *Σ*, 117. — Non accepit Heben uxorem. Hebe enim sec. Homerum virgo innupta. Patet iam inde quod diis vinum ministrat, item Martem lavat, quod utrumque ex more heroum virginum est. *Δ*, 2. *E*, 905. *γ*, 464. — Locus Necuiae (602) spurius (ll. ll. *λ*, 601). v. Neleus. — Ex eius laboribus solum nominatim dicit canem ex inferis apportatum *Θ*, 368.

Hermes.

Homero non *ψυχοπομπός*. Hinc spurius versus extr. Od. 1. Animae ipsae nemine comitante terram subeunt. *Ν*, 362. *ἀκάκητα* *Π*, 185.

Musae.

Nunc unam nominat nunc plures, sicut in Ilithuiis facit. Certum et definitum eorum numerum non novit nec nominat.

Versus extremae Odysseae *Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι* spurius. *Λ*, 270. *α*, 1.

Neleus.

Secundum recentiores ab Hercule, cum Pylum expugnaret, caesus. Homerus postea eum viventem facit. *Λ*, 683. (Hoc neglexit notare Vogel de Hercule p. 3.)

Niobe,

187 sec. Homerum non mutata in saxum. Versus *Ω*, 614—617 spurii. Sch. *Ω*, 613. Liberi eius duodecim; recentiores nunc viginti quattuor, nunc viginti faciunt *Ω*, 604.

Odysseus.

Κ, 265 *πῖλος ἀρήρει) ἡ διπλῆ ὅτι τὸ κοινὸν και συμβεβηκὸς ταῖς περικεφαλαίαις εἰπόντος τοῦ ποιητοῦ ζωγράφοι καὶ πλάσται πιλίον ἐπέθεσαν τῷ Ὀδυσσεῖ.* Cf. Schol. V h. l. et Eustath. (804. 10). Ille: *Ἀπολλόδωρος ὁ σκιαγράφος ἐντεῦθεν πρῶτος ἔγραψε πῖλον Ὀδυσσεῖ. ἀλλ' οὐκ ἦν αὐτοῦ ἡ περικεφαλαία. κοινόν τε πᾶσι τὸ ἔχειν.* Eust. *ἰστέον δὲ καὶ ὅτι πάσῃ μὲν περικεφαλαίᾳ κατὰ τοὺς παλαιοὺς συμβέβηκε πῖλον ἔχειν ἐντός, οἱ δὲ νεώτεροι ὡς ἴδιόν τι ἀκούσαντες ἐνταῦθα τὸ τοῦ πίλου ἔπεισαν τοὺς ζωγράφους πιλίον περιτιθέναι τῷ Ὀδυσσεῖ. καὶ τοῦτο πρῶτος, φασίν, ἐποίησεν Ἀπολλόδωρος ὁ σκιαγράφος.* Quae testimonia de Apollodoro fugerunt Silligium.

Oedipus.

Thebis moritur *Ψ*, 679. v. supra s. *δουπῆσαι*.

Paris.

Dearum certamen et Paridis iudicium Homero ignotum. Versus *Ω*, 25—30 spurii. Ad h. l. cf. Friedlaender. Nec secundum Homerum educatur in agro Paris. *Ω*, 23.

Patroclus

natu maior quam Achilles *Ψ*, 94 ἠθείη κεφαλή) προσφώνη- 188
σις νέου πρὸς πρεσβύτερον· δῆλον ὅτι πρεσβύτερος Ἀχιλλέως ὁ Πάτροκλος. Res certissima ex *Λ*, 787. Pertinet sine dubio ad athetesin *Π*, 97—100, quos ratus est Aristarchus a quodam confectos esse, qui Achillem Patrocli amatorem esse putaret. (Scilicet sic invenitur apud recentiores e. g. apud Aeschylum).

Peleus.

Ι, 481 ἡ διπλῆ ὅτι πρεσβύτερος Πηλεὺς Φοίνικος.

Philoctetes.

In Lemno expositus; secundum recentiores in parva insula deserta, *B*, 722.

Poseidon.

v. Apollo. Praeterea hoc: *N*, 21 ἡ διπλῆ ὅτι κατὰ τὰς Αἰγὰς ἐν βυθῷ τὴν οἴκησιν τοῦ Ποσειδῶνος ὑποτίθεται, ἀόρατον ἀνθρώποις, ὥσπερ ἐπὶ Ὀλύμπου τῶν ἄλλων θεῶν μὴ ὁρωμένων. Troianis infestus propter Laomedontem *Ω*, 23 (quo loco pro οὐ διὰ χειρὸς mihi emendandum videtur οὐ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὸ τεῖχος. v. *Φ*, 441).

Protesilaus

non ab Hectore occisus. Nam Δάρδανος ἀνήρ (B, 701) non urbe Troia oriundus est ex usu Homerico. B, 819. cl. quae infra in Geographicis collecta sunt s. Dardania.

Rhodus insula.

Fabula de pluvia Rhodiorum ficta a recentioribus B, 670. τριχθὰ δὲ ᾤκηθεν καταφυλαδόν ἠδὲ φίληθεν Ἐκ Διός, ὅστε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισιν ἀνάσσει,

καί σφιν θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε Κρονίων.

ἡ διπλῆ ὅτι Πίνδαρος (Ol. VII. sc.) κυρίως δέδεκται χρυσὸν ὕσαι τὸν Δία, Ὁμήρου μεταφορᾷ κεχρημένου διὰ τοῦ κατέχευε
189 πρὸς ἔμφασιν τοῦ πλούτου. Hanc disciplinam secutus Strabo, ex Apollodoro, opinor, sumens, XIV. p. 654: ἔοικε δὲ καὶ ὁ ποιητὴς μαρτυρεῖν τὴν ἐκ παλαιοῦ παροῦσαν τοῖς Ῥοδίοις εὐδαιμονίαν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης κτίσεως τῶν τριῶν πόλεων. Tum apponit illos tres versus. Deinde pergit: οἱ δ' εἰς μῦθον ἀνήγαγον τὸ ἔπος καὶ χρυσὸν ὑσθῆναί φασιν ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὴν τῆς Ἀθηνᾶς γένεσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, ὡς εἴρηκε Πίνδαρος. Idem ad Pindarum Ol. VII, 62 (ἔνθα ποτὲ βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας χρυσαῖς νιφάδεσσι πόλιν) Aristarchei notaverant, unde hoc fluxit scholion: τοῦτο ἐκ τῶν Ὁμήρου ὁρμηθεὶς λέγει, ὅτι Ζεὺς χρυσὸν ἔβρεξε τοῖς Ῥοδίοις διὰ τὸ τὸν ποιητὴν εἰρηκέναι καί σφιν θ. cet. οὐκ εἰρηκότος Ὁμήρου ὅτι ὁ Ζεὺς ἔβρεξε χρυσόν, ἀλλὰ περιεποίησε χύδην αὐτοῖς τὸν πλοῦτον. Sed quod ibidem in altero scholio est: τοῦτο ἄντικρυς ἐκ τοῦ ἀθετουμένου Ὁμηρικοῦ στίχου εἴληφεν ὁ Πίνδαρος καί σφιν — hoc videmus non Aristarcheum esse. Qui versum pro spurio habebant non putaverim ea causa commotos esse, quae Hefftero occurrit (Götterd. auf Rhod. II, p. 28), qui ceterum bene eum defendit, sed maxime (id quod etiam Wolfium fortasse movit ut eum uncis includeret) repetitum subiectum, quod tamen Homero familiare est.

Ceterum et ipse opinor, si Homerus pluviam auream dicere voluisset, non quasi per involucra fabulam ostendisset.

Sarpedon.

Z, 199 ἡ διπλῆ ὅτι καθ' Ὅμηρον Σαρπηδὼν υἱὸς Εὐρώπης οὐκ ἔστιν οὐδ' ἀδελφὸς Μίνωος, ὡς οἱ νεώτεροι· καὶ γὰρ οἱ χρόνοι εὔδηλοι.

Scylla.

Quae eius figura sit apud Homerum Aristarchi verbis expressum invenies Schol. μ, 89. In quo, ut solet, nihil ex recentioribus admiscens, sola poetae verba secutus est. Cf. ad v. 86. Nititur eo athetesis in scholiis indicata v. 86: cuius tamen causam non perspicio.

Sirenes

apud Homerum duae sunt. *N*, 66 ἡ διπλῆ πρὸς τὸ δυϊκόν· 190
ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὰ περὶ τῶν Σειρήνων, νηάων, Σειρήνοιιν (h. e. ut mihi Lachmannus indicavit Σειρήνων ἀδινάων in parte spuria ψ, 326), ὅτι ὁ λόγος ὡς περὶ δύο. Qua ratione ad Sirenas delati pereant (dissentit ab Aristophane) μ, 43.

Sisyphus.

V. supra s. κέρδιστος p. 123.

Telephus.

Nec in Mysiam Graeci delati nec per Telephum viae gnarum Troiam ducti ut apud recentiores. Ansam fingendae fa-

bulae dedit versus *Λ*, 59, quo *παλιμπλαγχθέντας* intelligerent „iterum errantes". *Λ*, 59. 71.

Thamyris.

B, 599 *ἡ διπλῆ ὅτι πηρὸν οὐ τυφλὸν ὡς ἀπεδέξαντο* (*ὡς* inserui) *οἱ νεώτεροι, ἀλλὰ τῆς ᾠδῆς πηρόν. τί γὰρ ἦν αὐτῷ βλαβερὸν κιθαρῳδῷ ὄντι, εἰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερήθη; μᾶλλον γὰρ προσεκτικὸς ἂν ἐγένετο τῇ φωνασκίᾳ. τόν γε δή τοι Δημόδοκον ἡ Μοῦσα „ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν"* (*ϑ*, 64).

Thebani belli principes

non, ut apud tragicos est, Eleusine sepulti. *Ξ*, 114 *ὅτι οὐ κατὰ τοὺς τραγικοὺς ἐν Ἐλευσῖνι μετηνέχθησαν οἱ περὶ τὸν Καπανέα.* Aristonici est, quamquam, ut recte Friedlaender annotat, verbis paullum mutatis.

Thetis

non duodecimo postquam Achillem enixa erat die Pelei domum relinquit, quae recentiorum fabula est, sed permansit; ipsaque Achillem educavit, non Chiron. Ab hoc secundum Homerum nil nisi medicinam edoctus est. *I*, 486. 489. *Π*, 222, 574. *Σ*, 57. 60. 90. 332. 438. Imo educatorem ei dedit Phoenicem, *Λ*, 832. — Cf. Schol. Pind. Nem. III, 75 *παρὰ μὲν γὰρ Ὁμήρῳ μόνον παιδεύεται διδασκόμενος τὴν ἰατρικήν, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις καὶ τρέφεται παρὰ Χείρωνι.*

Troilus.

Ω, 257 *ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ τοῦ εἰρῆσθαι ἱππιοχάρμην τὸν Τρωΐλον οἱ νεώτεροι ἐφ' ἵππου διωκόμενον αὐτὸν ἐποίησαν.*

καὶ οἱ μὲν παῖδα αὐτὸν ὑποτίθενται, Ὅμηρος δὲ διὰ τοῦ ἐπιθέτου τέλειον ἄνδρα ἐμφαίνει· οὐ γὰρ ἄλλος ἱππόμαχος λέγεται. Cf. schol. V. ἐντεῦθεν Σοφοκλῆς ἐν Τρωΐλῳ φησὶν αὐτὸν ὀχευθῆναι (an λογχευθῆναι? Eust. λόγχῃ πεσεῖν) ὑπ' Ἀχιλλέως ἵππους γυμνάζοντα παρὰ τὸ Θυμβραῖον καὶ ἀποθανεῖν. 191

Uraniones et Olympii

distinguuntur; Olympii nunquam Deorum genus, quod cum Saturno erat. Ξ. 279 ἡ διπλῆ ὅτι τοὺς περὶ Κρόνον θεοὺς ὑποταρταρίους προσαγορεύει· πρὸς τὸ „ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι“ (Α, 399), ὅτι οὐ τοὺς περὶ Κρόνον λέγει Ὀλυμπίους. Ο, 225. Ἐνερτέρους δὲ καλεῖ καὶ Οὐρανίωνας καὶ ὑποταρταρίους καὶ Τιτᾶνας τοὺς περὶ Κρόνον θεούς.

Zeus

antequam Thetidis precibus commotus esset, Graecorum partibus favebat. Κ, 45. Ad Ω, 527, ubi fabula est de duobus Iovis πίθοις, haec adnotavit: ἡ διπλῆ ὅτι ἐντεῦθεν Ἡσιόδου τὸ περὶ τοῦ πίθου μύθευμα καὶ ὅτι δύο τοὺς πάντας λέγει πίθους. τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων ἕνα μὲν τῶν ἀγαθῶν, δύο δὲ τῶν κακῶν ἐδέξαντο (h. e. narrarunt, prave intellecto versu Homerico). Ad Α, 5 Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή, ἐξ οὗ δή — notatum hoc: Ἀρίσταρχος συνάπτει, ἵνα μὴ παροῦσά τις φαίνηται βουλὴ καθ' Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀφ' οὗ χρόνου ἐγένετο ἡ μῆνις, ἵνα μὴ τὰ παρὰ τοῖς νεωτέροις πλάσματα δεξώμεθα. (Cf. Α, 604 κακοῦ δ' ἄρα οἱ πέλεν ἀρχή. σημειοῦνταί τινες ὅτι οὐ πόῤῥωθεν ἡ προαναφώνησις· κἀκεῖ οὖν οὐκ ἐπὶ τὰ πόῤῥω ἡ ἀπότασις „Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή“). Quae illa recentiorum figmenta fuerint, quibus de causis a Iove bellum Troianum constitutum fuisse ferebant, exponit Schol. AD. (Cf. Heinrichsen carm. Cypr. 35 192
sqq.). In quo et haec leguntur: καὶ τὰ μὲν παρὰ τοῖς νεωτέροις ἱστορούμενα περὶ τῆς τοῦ Διὸς βουλῆς ἐστι τάδε. ἡμεῖς δέ φαμεν κατὰ τὴν Ἀριστάρχου καὶ Ἀριστοφάνους δόξαν, τῆς

Θέτιδος εἶναι βουλήν, ἣν ἐν τοῖς ἑξῆς φησι λιτανεύουσαν τὸν Δία ἐκδικῆσαι τὴν τοῦ παιδὸς ἀτιμίαν, καθάπερ ἐν τῷ προοιμίῳ. Ceterum quod commemoravimus ex *K*, 45 iam videbitur eodem spectasse. — *Δ*, 59 *καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν ὅθεν σοί· καί με πρεσβυτάτην τέκετο Κρόνος ἀγκυλομήτης, ἀμφότερον γενεῇ τε καὶ οὕνεκα σὴ παράκοιτις κέκλημαι.* Schol. A: *πρεσβυτάτην τιμιωτάτην νῦν. πλαγιασθεὶς δὲ ἐντεῦθεν Ἡσίοδος νεώτερόν φησι τὸν Δία* (Th. 454). *ἄλλως. ὅτι οὐ καθ' ἡλικίαν λέγει ἀλλ' ἐν τιμῇ.*

Aegis.

Δ, 167 *ἐπισσείῃσιν ἐρεμνὴν αἰγίδα) ὅτι τοῦ Διὸς ὅπλον ἡ αἰγίς, πρὸς τοὺς νεωτέρους ποιητάς. καὶ ὅτι καταιγίδων καὶ ζοφώδους καταστάσεως παρασκευαστική ἐστιν.* *M*, 253 *ἡ διπλῆ ὅτι διὰ τῶν ἀποτελουμένων φανερόν, ὅτι τὴν αἰγίδα ἔσεισεν ὁ Ζεύς.* *O*, 229 *λάβ' αἰγίδα) ὅτι τοῦ Διὸς ἡ αἰγὶς ὅπλον. Ἀπόλλωνι γοῦν δίδωσιν.* 310. *Ἥφαιστος Διῒ δῶκε) ἡ διπλῆ ὅτι σαφῶς Διῒ ἐσκεύασται ἡ αἰγὶς καὶ οὐκ ἔστιν Ἀθηνᾶς, καθὼς οἱ νεώτεροι ποιηταὶ λέγουσιν.* *P*, 594 *ἡ διπλῆ ὅτι ἴδιον ὑποτίθεται τῆς αἰγίδος τὸ ἀνέμων ποιεῖν συστροφάς. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ δὲ καὶ καταιγίδες αἱ πνοαὶ αἱ κάτω ἀΐσσουσαι.* Ergo hoc docemur de aegide, primum ea concussa tempestatem et tenebras cooriri, dein Iovis esse nec alium deum uti nisi a Iove acceperit. Ut aliis argumentis, sic hoc posteriore conclusum, versus 20 et 21 Iliadis ultimae spurios esse. Vid. eo loco scholion*)

Ambrosia.

193 *Ξ*, 170, ubi de Iunone dicitur: *ἀμβροσίῃ μὲν πρῶτον ἀπὸ χροὸς ἱμερόεντος λύματα πάντα κάθηρεν) ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ τούτου*

*) Ubi pro *κατείληπτο* leg. *κατείλυτο*, et *ἀποδρυφῇ* pro *ἀποστραφῇ*: sed verba *ἵνα μὴ ἀποδρυφῇ* eiicienda. Inseruit quispiam responsum suum (quod saepius factum invenimus) ad scholiastae interrogationem: *πῶς δὲ καὶ κατείλυτο τῇ αἰγίδι ἑλκόμενος;*

τοῦ τόπου πλανηθέντες τινὲς διέλαβον τὴν ἀμβροσίαν εἶναι ὑγρὰν τροφήν. Τ, 347 ἀλλ' ἴθι οἱ νέκταρ τε καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινὴν στάξον ἐνὶ στήθεσσι) ἡ διπλῆ ὅτι κατ' ἀμφοτέρων τὸ στάξον, τῆς ἀμβροσίας καὶ τοῦ νέκταρος· ἡ γὰρ ἀμβροσία ἐστὶ ξηρὰ τροφή.

Cestus Veneris.

Ξ, 214 ἡ διπλῆ ὅτι κεστὸς ἐκ παρεπομένου ὁ ποικίλος ἀπὸ τοῦ διὰ τὰς ῥαφὰς κεκεντῆσθαι, ἐμπεποικιλμένης τῆς φιλότητος καὶ ἱμείρου καὶ ὀαριστύος. καὶ οὐκ ἔστι κύριον ὄνομα, ὡς ἔνιοι τῶν ἀρχαίων· διὸ καὶ ἐπ' ἄλλου λέγει· „ἄγχε δέ μιν πολύκεστος ἱμάς“ (Γ, 371).

C. III.

De cultu et victu heroum.

§. 1. Locos notavit unde de vestitu heroum constaret. *Ξ*, 178 *ἡ διπλῆ ὅτι ἑανὸς ὁ αὐτὸς τῷ πέπλῳ, καὶ καθόλου πρὸς τὸν στολισμόν.* Cf. *Π*, 9 *ἡ διπλῆ ὅτι ἑανὸς καὶ πέπλος τὸ ἔνδυμα. Ω*, 229 *ἡ δ. ὅτι διέσταλκε τὸν πέπλον ἀπὸ τῶν χλαινῶν· καὶ τὰ φάρη ὡς διαπρέποντα τὸν πέπλον οὕτως προσηγόρευσε* (?). *Γ*, 126 *δίπλαξ* sc. *χλαῖνα, ἣν ἔστι διπλῆν ἀμφιέσασθαι. — Ξ*, 180 *ἡ δ. ὅτι κατὰ τὸ στῆθος ἐπερονῶντο,* 194
οὐχ ὡς ἡμεῖς κατὰ τὴν κατάκλειδα τοῦ ὤμου. Haec de multis paucissima supersunt.

§. 2. De armis. *Z*, 117 *ὅτι περιφερεῖς καὶ ἀνδρομήκεις αἱ ἀσπίδες ἕως σφυρῶν καὶ αὐχένος καλύπτουσαι.* Item *B*, 389. *Λ*, 32. *Ο*, 646. — *E*, 796 *ἡ δ. ὅτι τελαμῶσιν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ἐχρῶντο.* Cf. *Λ*, 32. 38. 545. Et *Ξ*, 405 *ἡ δ. ὅτι καὶ τὰ ξίφη καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκ τελαμώνων ἀνῆπτον· διὸ δύο. — H*, 238

ἡ δ. ὅτι τὴν ἀσπίδα ξηρὰν λέγει βῶν διὰ τὸ ἐκ βοείων εἶναι δερμάτων. Cf. *M*, 105. 137. Ad *Π*, 636 χαλκοῦ τε ῥινοῦ τε βοῶν τ' εὐποιητάων) ἡ δ. ὅτι προειπὼν ῥινοῦ τε ὡς ἑτερόν τι διάφορον συμπλέκει βοῶν τε, καὶ ἤτοι ἐξ ἐπαναλήψεως νοητέον λέγεσθαι τὸ αὐτὸ ὡς „πυκνοὶ καὶ θαμέες“ (μ, 92) καὶ „πόλεμόν τε μάχην τε“ (251). ἢ τόν τέ σύνδεσμον περιττὸν νομιστέον, ἵν' ᾖ ῥινοῦ βοῶν τουτέστι τῶν ἀσπίδων. Cf. *Δ*, 448. — Binas hastas gerunt *Λ*, 43. — *O*, 480 ὅτι οὐκ εἶχον κόρυθας οἱ τοξόται. καὶ ἐπὶ τῶν Λοκρῶν· „οὐ γὰρ ἔχον κόρυθας χαλκήρεας“ (*N*, 714). — Usus criticus primum *B*, 529, ubi inter alia multa, quae horum versuum suspicionem movent, et hoc est: κακῶς δὲ καὶ λινοθώρηξ· οἱ γὰρ Ἕλληνες οὐκ ἐχρῶντο λινοῖς θώραξι· διὰ παντὸς γὰρ χαλκοχίτωνας αὐτοὺς λέγει. Quo pertinet *N*, 439 ἡ διπλῆ ὅτι σαφῶς τὸν θώρακα χιτῶνα χαλκοῦν. *N*, 372 ἡ δ. ὅτι χαλκοῖ οἱ θώρηκες· πρὸς τὸ „ὀλίγος μὲν ἔην λινοθώρηξ“.

Hoc praestantissimum. *Γ*, 328 narratur ut Paris arma induerit, κνημῖδας μὲν πρῶτα —, δεύτερον αὖ θώρηκα —

334 ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
335 χάλκεον· αὐτὰρ ἔπειτα σάκος μέγα τε στιβαρόν τε·
κρατὶ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ κυνέην εὔτυκτον ἔθηκεν
195 ἵππουριν· δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν·
εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος, ὅ οἱ παλάμηφιν ἀρήρει.

Hic Zenodotus versus 334. 5 ut spurios reiecerat, contra post ἀρήρει posuerat hunc:

ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισι βάλετ' ἀσπίδα θυσανόεσσαν,

de quo h. l. iudicatur „ὥστε ἐναντίως τῷ Ὁμηρικῷ ὁπλισμῷ ἔχειν· πρὸ τῆς ἀσπίδος γὰρ φανήσεται ἀναλαμβάνων τὴν περικεφαλαίαν καὶ ξίφος μὴ ἔχων“. Refutatio Zenod. *Λ*, 32, ubi Agamemnon arma induit: — πρὸ τῆς κεφαλαίας ἀναλαμβάνει τὴν ἀσπίδα ὡς ἂν δι' ἀναφορέων χρωμένων ταῖς ἀσπίσιν· ὁ δὲ Ζηνόδοτος ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸν ὁπλισμὸν ἐνήλλαχεν. *O*, 480 (ubi Teucer arma sumit) ἡ διπλῆ ὅτι πρότερον τὴν ἀσπίδα εἴληφεν, εἶτα τὴν περικεφαλαίαν· ὁ δὲ Ζηνόδοτος ἐνήλλαχεν ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου μονομαχίας. *T*, 380 (ubi Achilles) ὅτι ἀναλαβὼν τὴν ἀσπίδα μετὰ ταῦτα ἐπὶ πᾶσι τὴν περικεφαλαίαν

*τίθησι**). Ex Zenodotea loci illius adornatione praeterea Paris sine gladio est. Sed et reliqui gladium sumunt, et praeterea de eo monitum ad *Γ*, 339 *ὣς δ' αὔτως Μενέλαος Ἀρήϊος ἔντε' ἔδυνεν) ὅτι οὗτος ξίφος ἔχει· εἰ δὲ ὡσαύτως τῷ Ἀλεξάνδρῳ καθώπλισται, πάντως κἀκεῖνος εἶχε ξίφος· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς Ζηνόδοτον. Γ*, 361 *Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος ξίφος ἀργυρόηλον) ἡ δ. ὅτι ξίφος ἔχει, πρὸς Ζηνόδοτον.*

§. 3. Annectam hic duo exempla, ubi egregie ex cognitione antiquitatis Homericae de versibus subdititiis iudicatum.

I. *Θ*, 185 Hector equos alloquens:

Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε καὶ Αἴθων Λάμπε τε δῖε,
νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον —

Hic versus spurius: *ὅτι οὐδαμοῦ Ὅμηρος τεθρίππου χρῆσιν* 196
*παρεισάγει· μάχεται δὲ καὶ τὰ ἐπαγόμενα δυϊκά***), *καὶ ἡ προςφώνησις εὐήθης. Ε*, 195 *παρὰ δέ σφιν ἑκάστῳ δίζυγες ἵπποι ἑστᾶσι) ὅτι δυσὶν ἵπποις ἐχρῶντο.* 272 *τὼ δὲ δύ') ὅτι δύο ἵπποις ἐχρῶντο· ἡ δ' ἀναφορὰ πρὸς τὸ τέτρωρον „Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε". — Θ*, 109 *ἡ δ. ὅτι τετήρηται παρ' αὐτῷ καθαρῶς τὰ δυϊκὰ καὶ νῦν ὡς ἐπὶ δύο ἵππων διαλέγεται. Ζ*, 38 *ἵππω δυϊκῶς ὡς ἐπὶ ξυνωρίδος ἔφη. Θ*, 290 *ἢ τρίποδ' ἠὲ δύω ἵππους) ἡ δ. ὅτι δύο ἵπποις ἐχρῶντο. Ψ*, 276 *ὅτι δυϊκῶς πε-*

---

*) Eundem ordinem in armanda Penthesilea sequitur Quint. Sm. *Α*, 142.

**) Notum qua ratione dualem defendant (cf. Reimnitz. de decl. p 9). Hoc Aristarcho etiam in mentem venisse mihi certissimum, etenim ad manum est: sed illi praeterea in mentem venerat quaerere quam aptum esset, quam dignum Homero, hic, ubi ad unam eandemque rem equos suos, quos una ante currum conspicit, Hector adhortatur, singula equorum paria alloqui, et praeterea, quidquid dici potest, eo minus valere cum plura et gravia indicia concurrant. Quod ad dualem attinet, nec *ἀψῖσι λίνου ἁλόντε* nec *χείμαῤῥοι συμβάλλετον* nec *κούρω κρινθέντε δύω καὶ πεντήκοντα* ab illo acerrimo dualis apud Homerum vindice improbata accepimus. Et illud quod est *Π*, 371 *πολλοὶ δ' ἐν τάφρῳ ἐρυσάρματες ὠκέες ἵπποι ἄξαντ' ἐν πρώτῳ ῥυμῷ λίπον ἅρματ' ἀνάκτων* an dubitas quin ipsum notatum habuerit ad tuendam observationem de bigis heroum, sic fere: *πρὸς τὸ ἄξαντ', ὅτι συνωρίσι ἐχρῶντο οἱ ἥρωες*? Schol. BL. *πρὸς τὰς συνωρίδας αἷς ἐχρῶντο Τρῶες* (l. *ἥρωες*) *τὸ δυϊκόν*. Hoc loco egregius dualis et non minus aptus quam illo loco ineptus.

ριβάλλετον· συνωρίδι γὰρ ἐχρῶντο. *Λ*, 699 καὶ γὰρ τῷ χρεῖος μέγ᾽ ὀφέλλετ᾽ ἐν Ἤλιδι δίῃ τέσσαρες ἀθλοφόροι ἵπποι αὐτοῖσιν ὄχεσφιν, ἐλθόντες μετ᾽ ἄεθλα· περὶ τρίποδος γὰρ ἔμελλον θεύσεσθαι· τοὺς δ᾽ αὖθι ἄναξ ἀνδρῶν Αὐγείας κάσχεθε, τὸν δ᾽ ἐλατῆρ᾽ ἀφίει ἀκαχήμενον ἵππων) ἡ διπλῆ ὅτι φαντασίαν ὁ τόπος ἔχει ὡς τετρώρῳ ἅρματι χρωμένων τῶν ἡρώων· καὶ γὰρ λέγει „τὸν δ᾽ ἐλατῆρ᾽ ἀφίει ἀκαχήμενον ἵππων". ἐνδέχεται δὲ δύω συνωρίδας ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πεπορεῦσθαι, μή τι περὶ τὴν ἑτέραν γένηται, εἰρῆσθαι δὲ „τὸν ἐλατῆρ᾽ ἀφίει" συλληπτικῶς
197 τὸν ἑκατέρας ἐλατῆρα, ὡς „ἀμφίπολος δ᾽ ἄρα οἱ κεδνὴ ἑκάτερθε παρέστη" (α, 335)· οὐ μία ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἀλλ᾽ ἑκατέρωθεν μία· οἱ δὲ ὡς Ποσειδῶνος υἱὸν τετρώρῳ φασὶ χρῆσθαι. ἵππιος γὰρ ὁ θεός. (Ultima *οἱ δὲ* vix Aristonici sunt. Praeterea not. quod Porphyr. ad *Θ*, 185 de versu *τέσσαρες — ὑπώπτευται ὡς νόθον*: cuinam?) Praeterea nomina equorum ex aliis locis desumpta sunt. *Τ*, 400 Ξάνθε τε καὶ Βαλίε, τηλέκλυτα τέκνα Ποδάργης) σημειοῦνταί τινες ὅτι ἐντεῦθεν ἡ διασκευὴ τοῦ τεθρίππου πεποίηται „Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε". *Ψ*, 295 Αἴθην τὴν Ἀγαμεμνονέην τὸν ἑόν τε Πόδαργον) ἡ διπλῆ ὅτι ἐντεῦθεν παρῴδηται τὰ ὀνόματα τῶν Ἕκτορος ἵππων Αἴθων καὶ Πόδαργος· οὐ γὰρ εἰσάγει τετρώρῳ χρωμένους.

II. *Η*, 331 sqq. Nestor ad Agamemnonem

τῷ σε χρὴ πόλεμον μὲν ἅμ᾽ ἠοῖ παῦσαι Ἀχαιῶν,
αὐτοὶ δ᾽ ἀγρόμενοι κυκλήσομεν ἐνθάδε νεκροὺς
βουσὶ καὶ ἡμιόνοισιν· ἀτὰρ κατακείομεν αὐτοὺς
334 τυτθὸν ἀποπρὸ νεῶν, ὥς κ᾽ ὀστέα παισὶν ἕκαστος
335 οἴκαδ᾽ ἄγῃ, ὅτ᾽ ἂν αὖτε νεώμεθα πατρίδα γαῖαν.
τύμβον δ᾽ ἀμφὶ πυρὴν ἕνα χεύομεν ἐξαγαγόντες
ἄκριτον ἐκ πεδίου·

334. 335 ἀθετοῦνται ὅτι οὐ διὰ τοῦτο ἐκαίοντο ὅπως τὰ ὀστᾶ κομίσωνται, ἀλλὰ συνηθείᾳ· καὶ γὰρ οἱ ἐπὶ τῆς ἰδίας τελευτῶντες ἐκαίοντο. καθόλου οὖν οἶδε πυρὶ καιομένους τοὺς πάλαι καὶ ἐνταῦθα τιθεμένους ὅπου καὶ ἐτελεύτησαν. ἐναντιοῦται δὲ καὶ τὰ ἑξῆς „τύμβον δ᾽ ἀμφὶ πυρὴν ἄκριτον ἐκ πεδίου", ἀδιαχώριστον, ἀδιάστατον, τουτέστι πολυάνδριον· πῶς οὖν „ὥς κ᾽ ὀστέα παισὶν ἕκαστος";

Huc pertinent:

Δ, 174 *σέο δ' ὀστέα πύσει ἄρουρα κείμενου ἐν Τροίῃ) ἡ διπλῆ ὅτι τῶν ἐπὶ ξένης τελευτώντων οὐκ ἀπεκομίζετο τὰ ὀστᾶ εἰς τὰς πατρίδας. οὐκ ἄρα Ὁμήρου ἐστὶ ταῦτα „ὥς κ' ὀστέα παισὶν ἕκαστος οἴκαδ' ἄγῃ, ὅτ' ἂν αὖτε νεώμεθα“. Σ*, 332 *αὐτοῦ γαῖα καθέξει) ἡ διπλῆ — ὅτι οὐκ ἀπεκόμιζον τὰ ὀστᾶ τῶν τε-* 198
τελευτηκότων ἐπὶ ξένης εἰς τὰς πατρίδας. ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ „ὥς κ' ὀστέα παισὶν ἕκαστος οἴκαδ' ἄγῃ“. γ, 109 *ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται, ἔνθα δ' Ἀχιλλεύς, ἔνθα δὲ Πάτροκλος, ἔνθα δ' ἐμὸς φίλος υἱὸς — Ἀντίλοχος) πρόδηλον ἐντεῦθεν ὅτι ὅπου ἐτελεύτησαν ἐκεῖ ἐθάπτοντο καὶ οὐκ ὀστέα παισὶν ἕκαστος ἤγετο.* Haec rem ita demonstrant ut nihil possit certius esse quam illa athetesis. Sed cum praeterea illud videatur dicere Nestor vel dicere videri possit: crememus eos ideo, ut possimus eos domum referre (quamquam illud *ὥς κε* ita accipere non necesse videtur), quasi nisi nunc hoc consilium haberent eos sepelire possent, illud etiam notavit, nulla conditione heroes sepeliri sed et foris et domi concremari. Hoc dipla notatum invenies ad *H*, 79. 429. *I*, 546. *X*, 342. *Ω*, 38.

§. 4. Reliquas notas, quae huc pertinent, breviter indicabo. Apparet ingentem copiam fuisse; paucissimae servatae.

Convivia (*Δ*, 262. *I*, 224. *Δ*, 2), hospitium (*Z*, 176), equitatio (*K*, 499. *O*, 679), scriptio (v. diss. II s. v. *γράφειν*), imprecatio (*I*, 586), sacrificium (*B*, 422. 424. *Θ*, 325), sortitio (*H*, 182), commercium (*H*, 473), legatio (*Δ*, 377 *)), domorum structura (*Z*, 148. *Π*, 184), dos (*I*, 146. 147. *N*, 366. 382. *Π*, 178. *X*, 51. *Λ*, 244, *ἀλφεσίβοια*. *X*, 88 [*Z*, 394], *πολύδωρος*), tibiarum usus (*K*, 13. *Σ*, 495) et tubarum (*Σ*, 219. *Φ*, 388), armorum exercitatio (*Π*, 810), mos latrocinii **), sceptra (*Σ*, 505. *Ψ*,

*) Cf. nos supra p. 154.

**) Contendit in Thucydidem dicentem (1, 5) heroum aetate et terra et mari latrocinium minime turpe fuisse. Argumenta affert quae contra valeant; Thucydidem se decipi passum esse, quod nesciverit, *ληΐζεσθαι* etiam poni pro *λαφυραγωγεῖν* (ut *ληῖτις Ἀθήνη*). Vide haec fuse exposita in schol. *γ*, 71 cl. Eust. 1453.

199 568), noctium dierumque descriptio (*Φ*, 111), *ἡνίοχοι* et *παραβάται* (*Π*, 46. *Γ*, 251. *Θ*, 89), *foederis ictio (*Β*, 341. *Γ*, 270. *Δ*, 159), *concubinae (*Ε*, 70 cl. Athen. 556 b), unguenta et coronae (*Ν*, 736. *Ξ*, 172. *Ψ*, 186. *Λ*, 700), carnis coctio (*Φ*, 362), *ludicrorum certamina (*Χ*, 164. *Ψ*, 630. cf. 659. 707. 753. 621. 634. 683—725), discus*), funera (*Ω*, 607). Quaedam alia quae inspici merentur sunt *Ι*, 632. *Κ*, 68. **Ρ*, 602. **Ψ*, 88. 267. *269. — De poculo Nestoris ipsa eius verba servata sunt. Sed corruptum scholion eget emendatione. Sc. *Λ*, 632:

πὰρ δὲ δέπας περικαλλές, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραιός,
χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον· οὔατα δ' αὐτοῦ
τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
χρύσειαι νεμέθοντο· δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.

Scholion nunc sic legitur: *τὴν κατασκευὴν τοῦ ποτηρίου Ἀρίσταρχος τοιαύτην εἶναί φησι· πρῶτον μὲν περίμηκες αὐτὸ εἶναι καὶ δύο πυθμένας ἔχειν, οὐχ ἕτερον ἐξ ἑτέρου ὥς τινες, ἀλλ' ἑκατέρωθεν τῶν τεσσάρων ὤτων οὐκ ἐξ ἴσου τὰ διαστήματα εἶναι ἵνα μὴ κατόπιν ἐναντίον τοῦ στόματος λαμβάνηται, ἀλλ' ἑκατέρωθεν ποτήριον δύο καὶ δύο. τούτων δὲ ἀπὸ μακρὰν πελειάδα μίαν ἑκατέρωθεν· ἀντεστραμμέναι δέ εἰσιν αὐταῖς, ἀνὰ μέσον δὲ αὐτῶν δύο, κατὰ γὰρ ἕκαστον τῶν ὤτων τοσαῦτά φησιν εἶναι· αὐτῷ γὰρ ὡσεὶ φιάλην κοίλην, ὥστε ταῖς δύο χερσὶν ὑπολαμβάνοντας τῶν ὤτων προσλαμβάνεσθαι.*

Quae sensu carent; mihi sic emendanda visa: *πρῶτον μὲν περίμηκες αὐτὸ εἶναι καὶ δύο πυθμένας ἔχειν, οὐχ ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ὥς τινες, ἀλλ' ἑκατέρωθεν· τῶν τεσσάρων ὤτων οὐκ ἐξ ἴσου τὰ διαστήματα εἶναι, ἵνα μὴ κατὰ πόσιν*
200 *ἐναντίον τοῦ στόματος* (ob os, ita ut bibentis os impediat) *λαμβάνηται, ἀλλ' ἑκατέρωθεν τοῦ ποτηρίου δύο καὶ δύο. τούτων δὲ ἅπτεσθαι μακρὰν* (vel potius *μικρὰν*) *πελειάδα μίαν ἑκατέρωθεν, ἀντεστραμμέναι δέ εἰσιν αὐταῖς, ἀνὰ μέσον δὲ αὖ τούτων δύο. κατὰ γὰρ ἕκαστον τῶν ὤτων τοσαύτας φησίν* (sc.

*) *Ψ*, 826 *σόλον αὐτοχόωνον — ὁ δὲ Ἀρίσταρχός φησιν, ὅτι χαλκοῦς ἦν. ὁ γὰρ σίδηρος οὐ χωνεύεται.* (Apud Quint. Sm. *Δ*, 444 *σόλος* dicitur *χαλκός*.)

Homerus). *εἶναι γὰρ ὡσεὶ φιάλην κοίλην, ὥστε ταῖς δύο χερσὶν ὑπολαμβάνοντας* (an — *τος*) *τῶν ὤτων προσλαμβάνεσθαι* (ad os admovere).

Hoc poculum si quis sibi depingi curabit, ut mihi amicus quidam depinxit, calicem exhiberi videbit omnibus potoribus placiturum.

Hoc loco valde laboraremus, nisi statim ab initio de fide Eustathii exposuissemus. Nunc scimus quid statuendum sit cum quomodo Aristarchus poculum constructum voluerit referens a certissimo auctore discedit (869, 20).

C. IV.

De grammaticis, qui ἐνστατικοί et λυτικοί dicti sunt.

Postquam hoc quoque in genere Aristarchi laudes satis cognovimus, poterunt fragmenta quaedam tractari, quae nisi recte acceperis spectatis hominis sobrii consiliis parum respondere videantur.

1. Apollon. lex. Homer. p. 820 *Φαεινή, λαμπρά· ἐν δὲ Θ τῆς Ἰλιάδος* (555)

φαεινὴν ἀμφὶ σελήνην

ἐζήτησαν πῶς τότε ἡ σελήνη δύναται φάναι (l. *φαεινὴ εἶναι*), *ὅτε* 201
τὰ ἄστρα λαμπρὰ φαίνεται. ὅθεν ὁ Ἀρίσταρχος τοῦτο λύων
φησί· φαεινὴν οὐ τὴν ποτὲ (opinor *τότε*) *λαμπράν, ἀλλὰ τὴν*
φύσει λαμπράν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος τῆς Ναυσικάας

φέρεν δ' ἐσθῆτα φαεινήν (ζ, 74)

ἣν διὰ τὸ ἐῤῥυπῶσθαι εἰς τοὺς πλυνοὺς παρακομίζει· ἀλλὰ δῆλον, φησίν, ὅτι (ins. *καὶ*) *ἐνταῦθα ἀκουστέον τὴν φύσει λαμπράν.* Cf. schol. h. l. et ζ, 58.

2. Schol. Ξ, 216 *Πορφυρίου. διὰ τί τὰ ἐρωτικὰ ἐν ἱμάντι φησὶν Ὅμηρος κατεστίχθαι „ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος"; Σάτυρος μὲν οὖν, ἐπεὶ πληγῶν ἄξια δρῶσιν οἱ ἐρῶντες· Ἀπίων δέ, ἐπειδὴ δεσμοῖς ἐοίκασι καὶ βρόχοις οἱ ἔρωτες καὶ*

τὰ τῶν ἐρώντων πάθη· Ἀρίσταρχος δέ, ὅτι ἄχρι τοῦ δέρματος διϊκνεῖται τὰ ἐρωτικὰ πάθη, τήκοντα (sic enim pro *τίκτοντα* recte Leid. et sch. *ϑ*, 288) *τοὺς ἐρῶντας καὶ ἀποξύοντα διὰ τῆς στύψεως τὰ μέλη.* Eadem leguntur schol. *ϑ*, 288.

3. Procl. ad Hesiod. Op. 97 *ὥς* (leg. *πῶς*) *φησιν, ἔμεινεν ἐν τῷ πίθῳ ἡ Ἐλπίς· ἔστι γὰρ τοῦτο ἐν ἀνθρώποις. τοῦτο δὲ καὶ Κόμανος ὁ ἀρχιοινοχόος τοῦ βασιλέως προὔτεινεν. φησὶν οὖν Ἀρίσταρχος, ὅτι ἡ μὲν τῶν κακῶν ἔμεινεν, ἡ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἐξῆλθεν· ὅθεν ἀκυρολογοῦμεν λέγοντες ἐλπίζειν κακά. ἡ γὰρ ἐλπὶς κακῶν, οὐ θεῶν* (leg. videtur *οὐδ' ἐξῄει*).

4. Vid. infra §. 5.

Advertent haec fragmenta lectorem, quod videntur inter Aristarchea ad illud genus captiosarum quaestionum pertinere, quod non tam ad gravem fructuosamque doctrinam quam ad vanam ostentandam scientiam vel ad venditandam ingenii subtilitatem vel etiam ad carpendum optimum poetam inventum cultumque esse putaveris. Hoc quale fuerit, unde propagatum, quo studio retentum sit, quid denique in grammaticorum commentariis valuerit, hac occasione accuratius inquirere operae
202 pretium visum est. Attigit haec quoque aliquot locis divini operis, quo nos ad Homericam lectionem instituit, Wolfius: sed nec omnia ille, quae eodem spectant, vel composuit vel comportavit, et, ut eius institutum ferebat, in magnis copiis parum dixit explicite, vix ut scientibus satis sit.

§. 1. Constat summi poetae aequalibus quique horum plura per secula vestigiis institerunt, religiosis hominibus, sed simplicibus et poesis delectamentis helluantibus, ne minimum quidem scrupuli iniecisse antiquorum Deorum et mores et facinora, ad hominum similitudinem tum bene cupientium, tum vero irascentium atque invidentium. His igitur, ut hoc utar, nec Iunonis incudes nec Vulcani reticula displicebant. Sed cum primum philosophari Graeci homines instituerent, tum impia haec talia et scelesta esse duxerunt: qua religione non solos philosophos, sed ipsos poetas, si quo novae doctrinae colore imbuti essent, infectos esse Pindari exemplo edocemur. Tum igitur quidquid

ex hoc genere fabulae afferebant, eruditorum animos vehementer offendit: praecipue tamen Homerus et Hesiodus, qui et plurimum in hominum ore versarentur quorumque fabulae non locorum quorundam finibus inclusae essent, sed totam Graeciam pervagarentur, philosophorum invidia flagraverunt. Tum Xenophanes exstitit Colophonius*), Ὁμηραπάτης ἐπικόπτης, qui adversus utrumque poetam multa scripsit eorumque de dis narrationes graviter reprehendit:

πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν Ὅμηρός θ' Ἡσίοδός τε,
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστί,
κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Tum Heraclitus veteres poetas insectabatur, severissimis verbis 203
usus**), et alii. Hi omnes si ad prisci poetae rationes caecutientes acerba eum cum irrisione atque obiurgatione increpitarunt, quid mirum exstitisse contra, qui vatem tanta gloria circumlatum, immo tanta vulgo pietate exceptum defendere conarentur et invidiosas criminationes diluere? In quo plerique, viam a Theagene monstratam persecuti, ad allegoriam confugerunt***), alii aliis excusationibus usi sunt. Huc accessit quod Homericos versus ac narrationes iam primis temporibus partim in communi vita (plenus exemplorum est Diogenes), partim in disputationibus doctioribus vel serio vel ad orationis ornatum ubique adsciverunt: qua in re suo quisque ingenio in vituperando ac defendendo abuteretur. Sic exarsit mature criminantium et patrocinantium contentio, mutuo incensa certamine. Quotusquisque enim fuerit, quem crimina ista contemnere et multa in poesi non ad amussim expendenda esse vel cupiditas vel artis infantia intelligere passa sit? Defensores quidem tam multos habuit poeta tamque cupidos, ut certo ac proprio nomine Ὁμήρου ἐπαινέται†) dici mererentur, vocabulo, ut ego suspicor, ad

*) v. Paul de sillis Graec. p. 15—17, Brandis quaest. Eleat. p. 67—70, Jacobs, Erziehung der Hellenen zur Sittlichkeit, Verm. Schriften III. p. 99.

**) Diog. La. IX. 1.

***) De his post Wolfium exposuit Lobeckius Agl. I p. 155 sqq.

†) Nitzsch. praef. ad Plat. Ion. c. II.

irrisionem invento. In qua re cum non tantum philosophi, sed mediocres homines et rhapsodi praecipue, nec docti nec ingeniosi, sibi partes sumerent, iure nostro opinamur, iam tum pingues plurimas fuisse defensiones, quales usque ad extremam aetatem fuisse cognovimus. In melioribus Socratici temporis laudatoribus, si Xenophonti fides est, Glaucus et Stesimbrotus
204 fuerunt, quorum hodieque aliquot, sed exiguas habemus solutiones, Schol. *Α*, 636. *Ο*, 193. *Φ*, 76. cf. Aristot. poet. XXVI, 23.

§. 2. Ac prudentibus profecto opus fuit poetae defensoribus. Etenim exortum erat novum genus reprehensorum, et laudi quidem vatis illis vetustioribus periculosius. Hi enim non impie eum cecinisse iactabant sed inepte: versum versui repugnare, sententiam sententiae, non distingui vocabula similiter significantia, horrere stribligine. Sophistas dico. Hi ad coarguendum nati homines poetas quoque traduxerunt: in quibus gloriolae suae abunde satisfacere poterant. Simonidem ut ostendat in eodem carmine sibi contraria dicere, quam carpere instituat Protagoras, ex Platonis dialogo p. 339, C notissimum. Quod pro similium exemplo est. Euripidem in vocabulorum minutiis Aeschylum coarguentem ad sophistarum morem effinxit comicus. Denique Aristoteles *σοφιστικοὺς ἐλέγχους* enarrans non omisit de iis dicere, qui Homerum redarguerent, atque ut reliquis eorum argutiis, sic his medicinam paravit, El. Sophist. IV, 8. Poet. XXVI*). Verum ne omnia quidem malo consilio ab iis excogitata sunt: sed cum grammaticam doctrinam primi inchoarent, quippe qui rationem potius quam usum spectarent, multis in Homeri carminibus offensi sunt, quibus explicandis imperfecta ars non sufficeret. Ex quo genere equidem puto illud fuisse, quod in imperativo *μῆνιν ἄειδε θεά* Protagoras vituperasse traditur. Vid. Spengel *συναγ. τεχν.* p. 44. Cf. Herodian. schol. Il. *Γ*, 280.

205 Alterum genus hominum, qui ingenii ostentandi gratia res

*) Wolf p. CLXVIII. Liscovius, über die Aussprache des Griechischen p. 196.

personasve ab Homero fictas invaderent, ab eadem radice propagatum erat, rhetores. Qui cum in laudando ac vituperando acumen aciemque exercerent (Cic. Brut. c. 12. Foss. de Gorg. p. 43), saepe Homerica tractanda sumserunt, et ita quidem nonnunquam ut quae ille laudasset ipsi extenuarent, quae ille vituperasset, ut Cyclopem, Thersitem (cf. Gell. XVII, 12), ipsi laudibus exaggerarent*). Et vidit haec aetas qui utraque ra-

*) Certa res est, captiosas criminationes rhetorum sophistarumque studiis maxime auctas ac celebratas esse. Unde vocabula plura in hac re propria ex rhetorica ac sophistica arte depromta sunt. *κατηγορεῖν, ἀπολογεῖσθαι*. Sosibius *ὁ λυτικός* apud Athen. p. 494, d *τούτων τοίνυν οὕτως κατηγορουμένων τῇ ἀναστροφῇ χρησάμενοι ἀπολύομεν τὸν ποιητήν*. Arati vita III ap. Buhl. *Εὐφράνωρ ἀντιγράψας πρὸς τὰς τοῦ Ζωΐλου κατηγορίας*. Schol. *K*, 274 *οὗτος ἄλλα τε πολλὰ κατηγόρει Ὁμήρου*. *ι*, 60 *πολλοὶ κατηγόρουν τοῦ ἀπιθάνου*. *Σ*, 22 *Ζωΐλος δέ φησιν ἄτοπον — Ζηνόδωρος δὲ ἀπολογεῖται* et aliis locis. Cf. Aristot. rhetor. I, 3, 3 *δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία, τὸ δὲ ἀπολογία*; v. II, 22. 7. 8. II, 23, 14. rhet. Al. I, 1. VII. Deinde *ἔνστασις, ἐνστατικοί*. Cf. Aristot. el. soph. IX, 6 (*εἰ δὲ τοῦτ' ἔχομεν, καὶ τὰς λύσεις ἔχομεν· αἱ γὰρ τούτων ἐνστάσεις λύσεις εἰσί*) XV, 14. 15. XVII, 20. rhetor. II, 12, 17. II, 25. II, 26, 4. Dion. rhet. III, 17, 14. *διαβάλλειν* quoque et *διαβολή*, quae haud rara sunt in hac re, possint a rhetoribus ducta videri, v. Spengel *συναγ. τεχν.* p. 95. 96: fortasse etiam *ψέγειν*, v. Aristot. rhet. I, 3, 3. Sed de hoc non pugnabo. De vocabulis autem *λύειν, λύσις* res certissima. Haec in scholiis frequentissima de dissolvendis quaestionibus, unde *Σωσίβιος ὁ θαυμάσιος λυτικός* apud Athenaeum: de dissolvendis vero sophistarum captionibus apud Aristotelem propria: *ὁ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον*, rhetor. III, 2, 13, et in libello de elenchis sophisticis in singulis capitibus invenies. Ceterum grammatici, nec raro, etiam verbo *ἐπιλύεσθαι* utuntur. Unde *ἐπιλυτικοί* apud Suid. s. *Σωσίβιος*. *ἐπιλύεσθαι* Sch. Dion. gr. p. 730, 26. Schol. Od. *ι*, 106. Athen. p. 670 f. (*πρόβλημα ἐπιλύσασθαι*). Schol. Pind. Pyth. IV, 455. *ἐπιλύειν τὸ ἄπορον* Tzetz. exeg. Il. p. 51. *τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἡμεῖς ἐπιλύομεν* id. ad Lyc. 152. *ἐπιλύεται τὸ ἄπορον, ἡ ἀπορία οὕτως* Doxopater Walz II, p. 160. 161. *ἐπιλύειν τὸ ζητούμενον* Euseb. h. eccles. VII, 32. Item activum *ἐπιλύειν* sch. A, 1. Cf. Apollon. de adv. 537, 14 et Procl. ad Cratyl. *ις'* p. 8 (Lips. 1820). Et alia quaedam exempla persequamur: *καὶ ἐπιλύονται λέγοντες* Chocrob. Theodos. 102. b. 171. b. *κρεῖττον οὖν ἐστιν ἐπιλύσασθαι οὕτως* 171. b. *ἐπιλύσεις διαφόρων ἐρωτημάτων* in Pselli opusculis post libr. de operat. daem. p. 63. *καὶ τούτου σαφὴς ἡ ἐπίλυσις* ib. p. 73. Rhetores: *καὶ Παλαιφάτῳ τῷ περιπατητικῷ ἐστιν ὅλον βιβλίον περὶ τῶν ἀπίστων ἐπιγραφόμενον, ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα ἐπιλύεται οἷον ὅτι Κένταυροι μὲν ὑπελήφθησαν οἱ πρῶτοι ἐπὶ ἵππων ὀχούμενοι ὀφθέντες* — Theo. progymn. c. VI § 12. In re iudiciali certe ex Luciano bis accus. 30 notavi *τὰ κεφάλαια ἐπιλυσάμενος*

206 tione adversus poetam pugnavit, et rhetorum artificiis usus et sophistarum argutiis, Zoilum Amphipolitanum. Ad illud genus pertinebat eius *ψόγος Ὁμήρου*, ad hoc libri, qui apud Suidam dicuntur *κατὰ τῆς τοῦ Ὁμήρου ποιήσεως λόγοι ἐννέα*. Strab. lib. VI p. 271, falsum fictumque esse demonstrans multos fluvios subter mare per aliquod spatium labi integros, plures affert, qui talibus fabulis fidem habuerint: „*Ἀλφειὸν δέ*, inquit, *Ζωΐλος ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ Τενεδίων ἐγκωμίῳ φησὶν ἐκ Τενέδου ῥεῖν, ὁ τὸν Ὅμηρον ψέγων ὡς μυθογράφον*“ i. e. eiusmodi fabulam Zoilus propinat, is qui Homerum ut fabulosum poetam vituperare ausus est. In quo miror, Wolfium sibi persuadere potuisse (p. CXCII) ultima verba *ὁ τὸν Ὅμηρον ψέγων ὡς μυθογράφον*, in quibus vis sententiae est, ad marginem releganda esse. Recte Strabonis locum intellexerat Hardio in Memor. Acad. Inscr. et Litt. T. VIII p. 187*). In mente habuit Strabo *ψόγον Ὁμήρου*, quae haud dubie declamatio erat, a Suida inter Zoili scripta commemorata atque a novem libris adversus Homerum secreta. Ex eadem declamatione putaverim desumptum esse, quod Longinus servavit, IX, 14 *τοὺς ἐκ Κίρκης συοφορ-*
207 *βουμένους, οὓς ὁ Ζωΐλος ἔφη χοιρίδια κλαίοντα*: quod habet colorem rhetoricum. En specimen fabulae, quam fabuloso poetae exprobraverat. Novimus praeterea orationem eius ad Homeri reprehensionem pertinentem, cuius fragmentum serva-

---

τῶν κατηγορηθέντων. Apud Athenaeum p. 669. d pro *ἀπολύεσθαι ζήτησιν* Casaubonus requirebat *ἐπιλύεσθαι*. Neque tamen necessarium: *ἀπολύεσθαι ἀπορίαν* est schol. Y, 271. *ἀπολύεσθαι προτάσεις* Athen. p. 334. c. Strab. XII. p. 550 *ταῦτα μὲν ἀπολύεται τῇ μεταγραφῇ*. Quod videtur translatum ex *ἀπολύεσθαι τὴν αἰτίαν* (Dion. rhet. VIII, 11), *ἀπολύεσθαι διαβολάς* (Plat. Phaedr. 276. D). *ἀπολύεσθαι τὸ παράδειγμα* (argumentum refellere, diluere) est apud Frontonem epist. graec. 3 p. 233. N. — *τὸ ζητούμενον διαλύειν* est Athen. p. 408. f. *ἐπιστάσεις καὶ διαλύσεις* Euseb. hist. eccles. II, 18 p 151. *τὸ γραμματικόν σοι διαλύσομαι πρόβλημα* Psell. ined. Boisson. p. 69. *διαλῦσαι τὸν λόγον* de elencho sophistico diluendo legimus ap. Aristotelem el. soph. XVI, 9. *τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν* poet. XXVI, 16. *διαλύσασθαι διαλεκτικοὺς λόγους* Diog. La. II, 111.

*) „Strabon a remarqué cette bévue comme quelque chose de plaisant dans un écrivain, qui s'étoit moqué d'Homère comme d'un conteur de fables.“

vit Schol. Plat. ad Hipparch. p. 240 b. (p. 334 Be.). *Ζωΐλος ἐν τῷ εἰς Πολύφημον ἐγκωμίῳ „οὕτω γὰρ ὠμογνωμόνησαν οἱ θεοὶ περὶ τῆς τιμωρίας ταύτης, ὥστε πάντοθεν Ὀδυσσεὺς τέως σωζόμενος καὶ τὰς ναῦς ἀκεραίους περιποιούμενος περιώφθη μετὰ τὴν ἀρὰν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς“.* Hoc quantivis pretii frustulum clarissime patefacit, quid in illa declamatione effecerit: Cyclopis precibus (*ι*, 528) ita Deos immortales commotos esse, ut cum antea ex sociis quidem complures Ulixes amisisset, sed navem adhuc nullam, ab hoc demum tempore omnibus et amicis et navibus orbaretur: quod ipsum Polyphemus, Dis scilicet gratiosus, imprecatus erat:

δὸς μὴ Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον οἴκαδ' ἱκέσθαι·
ἀλλ' εἴ οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἱκέσθαι
οἶκον ἐϋκτίμενον καὶ ἑὴν ἐς πατρίδα γαῖαν,
ὀψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους,
νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ).*

Non concedo Wolfio, „quibus potissimum in rebus Homerum allatrarit Zoilus, parum constare“. Mendacia fabularum in declamatione adversus poetam composita ludificatum esse supra constitit. Qualia vero in novem istos libros congesserit ridicula, ne hoc quidem latet. Partim enim excitaverat, quae in Deorum heroumque moribus, partim quae in arte poetae, par- 208
tim quae in oratione eius carpi possent. Singula fragmenta primi, secundi, tertii generis recensebo. Apollinem vituperavit, quod dicatur sagittis mulos primum et canes adortus esse: quasi vero tam vehementer irasci deceat Deum, ut ne a bestiis quidem abstineat, Heraclid. alleg. Hom. c. 14. In illo, quod Achilles dicit *I*, 203 *ζωρότερον δὲ κέραιρε*, quod deinceps exercuit plurimos, Pelidae bibacitatem perstrinxerat, Plut. quaest.

---

*) Hae tamen rhetorum nugae videntur adducere potuisse lepida mythologorum capita, ut vel serio Cyclopem pro prudente homine venditarent. Serv. ad Aen. III, 636: „Hic (Polyphemus) vir prudentissimus fuit, et ob hoc oculum in capite habuisse dicitur, i. e. iuxta cerebrum, quia prudentia plus videbat. Verum Ulixes eum prudentia superavit et ob hoc eum coecasse fingitur.“ Longe aliter Aristarchus: vid. Apollon. lex. Hom. s. *ἀθεμίστων*. Supra p. 183.

conv. V, 4, 2. Immensum eiusdem luctum increpat *Σ*, 22, v. schol. — De arte poetae haec sunt, quae vel accurate perpensa iniucundas ridiculasque imagines ante oculos constituere, vel sine ratione, vel adversus rationem ficta esse persuadere voluerat. *X*, 209:

καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα,
ἐν δ' ἐτίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο·

γελᾷ δὲ τὸν μῦθον ὁ Ζωΐλος· ποδαπαὶ γὰρ αἱ μοῖραι ἐν ταῖς πλάστιγξι καθήμεναι ἢ ἑστηκυῖαι. — *Ψ*, 100:

ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνός
ᾤχετο τετριγυῖα —

Ζωΐλος δέ φησιν ὅτι ἀλλ' ὁ καπνὸς ἄνω φέρεται! — *E*, 7

πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε καὶ ὤμων

Ζωΐλος ὁ Ἐφέσιος κατηγορεῖ τοῦ τόπου τούτου καὶ μέμφεται τῷ ποιητῇ ὅτι λίαν γελοίως πεποίηκεν ἐκ τῶν ὤμων Διομήδους καιόμενον πῦρ, ἐκινδύνευσε γὰρ ἂν καταφλεχθῆναι ὁ ἥρως. Sic argutari licebat in eo versu, quem idoneus profecto iudex Virgilius supra modum admiratus et identidem imitatus esse dicitur. Macrob. Sat. V, 13. — Sine ratione fictum visum illud, quod in Ciconum impetu (*ι*, 60) ex singulis navibus par sociorum numerus interiisse dicatur, „*ὥσπερ ἀπ' ἐπιτάγματος*". — Rationi contrarium visum, quod *K*, 274 Ulixes cum Diomede
200 egressus ad Rhesum occidendum magnopere gaudeat ardea a Minerva missa, de qua poeta: *οὐκ ἴδον ὀφθαλμοῖσιν — ἀλλὰ κλάγξαντος ἄκουσαν.* Hoc male finxisse poetam: etenim latere volentibus alitis clangorem sinistrum omen esse. Similiter *E*, 20, ubi Idaeus et Phegeus fratres in curru contra Diomedem pugnantes inducuntur. Phegeus Diomedis hasta ictus caeditur: tum alter timore percussus a curru se proripiens aufugit: „*κατηγορεῖ καὶ τούτου τοῦ τόπου Ζωΐλος, ὅτι λίαν φησὶ γελοίως πεποίηκεν ὁ ποιητὴς τὸν Ἰδαῖον ἀπολιπόντα τοὺς ἵππους καὶ τὸ ἅρμα φεύγειν· ἠδύνατο γὰρ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἵπποις.* — Denique grammatica reprehensio est ad *A*, 129 *εἴ κέ ποθι Ζεὺς δῷσι πόλιν εὐτείχεον ἐξαλαπάξαι*) *Ζωΐλος δὲ ὁ Ἀμφιπολίτης καὶ Χρύσιππος ὁ Στωϊκὸς σολοικίζειν οἴονται τὸν ποιητήν, ἀντὶ ἑνικοῦ πληθυντικῷ χρησάμενον ῥήματι· τὸ γὰρ δῷσι,*

φασὶ, πληθυντικόν (sc. ex analogia). ἀγνοοῦσι δέ . . . *). Hic igitur Zoilus quamquam ineptas proposuit quaestiones, tamen aliorum exempla secutus est, ut verissime Wolfium dixisse arbitrer, „eum nihil admodum praeter ceteros peccavisse“ **).

*) Quod unum restat in schol. Ρ, 204, pertinens ad ϑ, 200, non intelligo.

**) p. CXCII. Sed de hominis ingenio ac moribus minime mihi cum viro egregio convenit. Primum quod dicit „rabiem addidisse“, hoc non video unde colligi possit nisi ex veterum admodum incerta persuasione, qui plurimi fando hominis memoriam tenerent ac declamatorum exaggerationibus pollutam, quorum fidem dissentientes de taetra eius morte narratiunculae testantur, cf. Harles. ad Fabric. I p. 560. Porphyrius quidem, cui quae in scholiis Homericis de eo tradita sunt debemus, eum γυμνασίας ἕνεκα scripsisse ait: quamquam, ut mox apparebit, ne hoc quidem accurate dictum arbitror. Ex vocabulis, quibus in poeta aggrediendo usus est, γελοίως, ἀτόπως, nihil asperius de homine colligi posse contendo: nam haec vulgata fuerunt in excitandis captiunculis. Quod si quis illud asperam eius orationem significare reponat, quod est in schol. Σ, 22 de Achille lamentante „τό τε οὕτως ὑπερπενθεῖν γυναικῶδες· οὕτως οὔτ' ἂν βάρβαρος τίτθη ἐποίησεν“, ne ea quidem nova eius loquendi ratio sed proverbialis; Aristo apud Sext. Empir. adv. Mathem. VII, 12 τούτους γὰρ εἰς τίτθας ἂν καὶ παιδαγωγοὺς πίπτειν. Addit deinde Wolfius illam rabiem profectam fuisse „ab acerbitate et pravitate animi.“ An cogitari potest, pravitate animi quemquam insectari priscum scriptorem, cuius nec de vita nec de factis quidquam constaret? Quasi quis hodie malivolus in Ulphila carpendo sibi placere posset. Admonet Wolfius de Vet. Testamenti reprehensionibus. At ne hac quidem a pravitate animi profectae, sed a persuasione rationum. Quod vero in Sallustio, Cicerone, Virgilio factum est si cui succurrat, id et fieri poterat iustius et factum est partim perversa imitatione partim studio civili et aemulatione artis. Iam ut de Zoilo dicam quod sentio, non graviter reprehendit, sed (id quod fragmenta ipsa demonstrant) irrisit, non Homerum, sed studia doctorum. In eo si multi non intellexerunt cavillatorem, idem ei quod Platoni accidit. At, inquit, non uno eiusmodi contentus fuit opusculo, tria novimus Homerica, novimus praeterea adversus Platonem eum atque Isocratem scripsisse. Hoc ideo factum, quod non animi causa scripsit, sed disciplinae. Philosophum fuisse Suidas tradit „ῥήτωρ δὲ ἦν καὶ φιλόσοφος.“ Qualis vero philosophus? Videlicet Cynicus. Aelian. V. H. XI, 10 ἐκαλεῖτο δὲ Ζωΐλος οὗτος Κύων ῥητορικός: quo nomine quem aptius significari putabimus quam rhetorem, qui idem esset Cynicus? Et lege mihi Aelianum, qualem eodem loco hominis habitum depingat: merum agnosces cynicum. Ergo si Diogeni, ut censeo, et maxime Menippo similis erat Zoilus, σπουδογέλοιος fuit, et dictorum scriptorumque eius idem cum illis color, idem consilium. —

210 §. 3. Quantum vero immodestiae ac potius impudentiae his tortuosarum quaestionum captatoribus posteriores grammatici iure adscribi posse arbitrati sint, ex memorabili scholio Aristonici apparet, *Y*, 269 *ἀθετοῦνται στίχοι δ', ὅτι διεσκευασμένοι εἰσὶν ὑπό τινος τῶν βουλομένων πρόβλημά ποιεῖν.* At-
211 tamen hi versus Aristotele antiquiores, immo quaestio ipsa versibus adhaerens iam Aristoteli tentata, Poet. XXVI, 22. Similis prorsus eiusdem grammatici observatio *K*, 372 *ὅτι θέλοντες ζήτημα ποιεῖν μεταγράφουσι τὸ ἡμιστίχιον οὕτως „καὶ βάλεν οὐδ' ἐφάμαρτεν, ἑκὼν δ' ἡμάρτανε φωτός“* (pro *ἦ ῥα καὶ ἔγχος ἅμαρτεν, ἑκ —*). Certe Virgiliomastix talia ausus est: Serv. Eclog. II, 23 „Sane hunc versum male distinguens Virgiliomastix vituperat: Lac mihi non aestate novum, non frigore: defit, i. e. semper mihi deest“. De Aristonici observationibus quidquid iudiçaveris, demonstrant tamen grammaticorum de vetustis quaestionum professoribus iudicium. Quo magis mirere, quidni una cum invalescente accurata Alexandrinorum scientia diligentique poetarum interpretatione hi lusus abiecti planeque exstincti sint. Quod tantum abest ut factum sit, ut et Alexandriae retenti tractatique et postea Romae aliisque studiorum deversoriis gnaviter culti et ad ultima saecula propagati sint. Sed Graeci quidem grammatici praestantiores, quales Zenodotus, Aristophanes, Aristarchus fuerunt, neque videntur haec pleraque in commentarios suos recepisse, neque istos artis nostrae conditores, quibus ex integris atque illibatis novae disciplinae fontibus plenam ac copiosam doctrinam haurire licebat, quibus primum rudia et confusa exemplaria ordinanda, distinguenda, perpolienda erant, minutiarum libido vel invadere vel delectare poterat: si quid autem se offerebat vere impeditum, ut nisi captiosis artibus enodari posse non videretur, tum non hanc quasi gratam ostentationis occasionem arripiebant, sed medicinam habebant, quae ab acutulis, omnia sol-

---

Novem eius libros adversus Homerum ipsos puto inscriptos fuisse *Ὁμηρομάστιξ*, ut Licinii liber Ciceromastix: similiter Carvilii Aeneidomastix. Ceterum illa omnia ad unum eundemque Zoilum pertinere patet.

vere paratis grammaticis nunquam inventa esset, eruditam ac simplicem — *ἀθέτησιν*. Illustre traditum exemplum est, Aristarchum in dissolvendis quaestionibus, quae sibi inanes viderentur, minime gloriolam quaesivisse. Quid enim responderit 212
percontantibus, cur in recensu navium a Boeotis potissimum poeta initium ceperit, apud scholiastam ad *B*, 494 legimus hoc modo: *ἦρκται δὲ ἀπὸ Βοιωτῶν κατὰ μὲν Ἀρίσταρχον οὐκ ἔκ τινος παρατηρήσεως* .... Alterum scholion: *ὁ δὲ Ἀρίσταρχός φησι κατὰ ἐπιφορὰν αὐτὸν τὴν ἀρχὴν ποιήσασθαι· εἰ γὰρ καὶ ἀπ᾽ ἄλλου ἔθνους ἤρξατο, ἐζητοῦμεν ἂν τὴν αἰτίαν τῆς ἀρχῆς.* Audin' virum sobrium atque in melioribus exquirendis occupatum, cum molestos argutiarum scrutatores aspernatur atque eludit? Eiusdem generis exemplum praeterea est *Δ*, 489. Narrat ibi poeta, Antiphum, Priami filium, in proelio Aiacem hasta petiisse, eam vero, cum ab Aiace aberraret, in Leuco, Ulixi socio (*ἑταῖρος*) haesisse. Hic quaestio fuit, id quomodo fieri potuerit, cum ex ordine exercitus Graeci constaret, Ithacenses haudquaquam stationem prope Salaminios habuisse. Quidam solvunt pessime, *ἑταῖρον* non esse socium, sed universe amicum; alii melius, in proelio ordinem exercitus confundi. Quid Aristarchus? „*ὡς ποιητικὸν παραιτεῖται*", talia in poeta ne quaerenda quidem esse. Attamen haec non prorsus neglexerunt, si qua forte ad utilem observationem ansam praeberent. Sic quod de *σελήνη φαεινή* quidam sibi ineptum invenisse videbantur, hoc poterat admonere doctiores, ut Aristarchum admonuit, ut de vi ac potestate epithetorum perpetuorum dicerent. Sic quas Aristonicus in scholiis tangit quaestiones, quae paucae sunt, aut ad verborum potestates definiendas receptae erant, ut *Γ*, 65, ubi sine dubio de significatione vocabuli *ἑκών* exposuerat, aut ad lectionem expediendam vel confirmandam, *Γ*, 379. *K*, 447, aut ne poterant quidem in commentariis praeteriri, quod explicatione necessario egent, ut de versu *παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ, τῶν δύο μοιράων K*, 252, et de Pylaemene *N*, 643, quae sunt quidem quaestiones, sed graves et 213
necessariae ac longe ab istis argutulis segregandae. Item alia quaedam attentum lectorem iure offendentia vel semel excitata

pungentia, *Z*, 316 cl. 335. *Π*, 116. *Π*, 850. *X*, 208. *Z*, 262; — *Φ*, 343. Aliquoties etiam aliquid concedere debuisse communi studio infra apparebit.

§. 4. Primam attulimus causam, cur rem per se inutilem, sed utilium observationum saepe indagatricem, noluerint plane ex hominum memoria elabi. Sed efficaciores tamen aliae causae erant atque partim decori ac dignitati litterarum minus accommodatae. Accepimus in Alexandrino Museo aliisque locis ad philosophorum et rhetorum morem grammaticos quoque ambulantes de rebus suis disputationes instituisse. Strabo XVI p. 793 *τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐστὶ καὶ τὸ Μουσεῖον, ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν*. Quorum usum ambulacrorum cum praeterea notum habemus, tum ex Vitruvio V, 11, de palaestris dicente hoc modo: constituuntur autem in tribus porticibus exedrae spatiosae, in quibus philosophi, rhetores reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possint. Rem docte illustravit Gronovius de Mus. Alex. in Thes. Gron. T. VIII p. 2742. Hic igitur quamquam in vegeta, qua plerique utebantur, memoria multiplicique doctrina aliquanto doctius quam hodie evadere poterat disputatio, atque, ut non uno loco apparet ex Gellio, re vera evasit, ut nimis inique de hoc genere existimari nolim, quamquam de rebus ad universam grammaticam pertinentibus colloqui poterant, librum quoque secum ferebant (Gell. III, 1. VI, 16): attamen multae huius operosae doctrinae partes, et solidissimae quidem, aut non poterant ibi tractari aut male. Vix igitur dubitandum est, quin sine commentariorum bibliothecarumque adiumento conversantes grammatici haud raro ad
214 minutias lususque ingenii delaberentur. Quid porro illi *ἀπείριτα δηριόωντες Μουσέων ἐν ταλάρῳ* in syssitio suo disceptaverint non accepi quidem: sed nescio quomodo patulas aures admoventi quaestiuncularum susurrus adstrepit. In conviviis enim eruditorum, quae apud utrumque populum frequentissima erant, proponendarum solvendarumque quaestionum pervulgatus mos et quasi propria sedes fuit. Postquam enim ad epulandum vocati edendi libidinem exuissent, bibendi induissent, tum

mensis remotis*), poculis ministratis, ad doctam garrulitatem sese accingere: quippe neque muti esse poterant, homines praesertim Graeci, quos in litteris quoque omnium loquacissimos esse Strabo professus est, neque difficiles iis et convivandi hilaritati parum aptae disputationes placebant (Plut. Sympos. qu. I, 1, max. c. 3). Neutrum decere ex ipsis philosophorum scholis retulerant, in quibus de boni convivae virtutibus multus sermo esse consueverat. Plut. Sympos. qu. I, 1, 2**). Cf. Cic. off. I, 37. Quare si quis natura esset tristior atque ad seria iocose tractanda difficilior, abstinebat sese in conviviarum coetu ab hoc genere ludicrae eruditionis: ut Isocrates, qui „cum in convivio a sodalibus oraretur, ut aliquid in medium de eloquentiae suae fonte proferret, hac venia deprecatus est: Quae praesens, inquit, locus ac tempus exigit, ego non calleo; quae 215
ego calleo, nec loco praesenti sunt apta nec tempori". Sic rem narrat Macrobius Saturn. VII, 1, mutuatus a Plutarcho Sympos. qu. I, 1, 1. Prudenter Isocrates: iure insipientes, qui aliter agerent, vituperati. De eiusmodi intempestive docto Gellius I, 2 „Erat ibidem nobiscum simul adolescens philosophiae sectator, disciplinae, ut ipse dicebat, Stoicae, sed loquacior impendio et promptior. Is plerumque *in convivio sermonibus, qui post epulas haberi solent*, multa atque immodica de philosophiae doctrinis intempestive atque insubide disserebat" et reliqua, quae apud ipsum Gellium legantur, vivide, ut solet, et lepide referentem (cf. XV, 2). — Cf. Epict. I, 26, 9. II, 19, 8.

At quam frequentia per omnia saecula eruditorum convivia fuerint, non ex nostra consuetudine diiudicandum est, sed ex ipsorum usu ac moribus pernoscendum. Nam et philosophi

---

*) Plut. Symp. II, 2 *αὐτοὶ γὰρ ἐπιχειρήσομεν ζητεῖν ὅταν παυσώμεθα δειπνοῦντες. Ὡς οὖν ἀφῃρέθησαν αἱ τράπεζαι.* — Alios locos nunc praetereo. Sed apud Virgilium Aeneas fata sua reginae enarrat, postquam prima quies epulis mensaeque remotae.

**) *ζητεῖν μὲν ἐν ταῖς διατριβαῖς περὶ συμποτικῶν καθηκόντων, καὶ τίς ἀρετὴ συμπότου, καὶ πῶς οἴνῳ χρηστέον.* — *Νόμους συμποτικούς* scripserant Aristoteles, Speusippus, Xenocrates, Athen. I p. 3 f. Horum et similium ad irrisionem pertinebat Gnathaenae *νόμος συμποτικός* Ath. 585. b.

auctorum disciplinae suae natales anniversaria epularum festivitate instaurabant, quod Epicurei ex Epicuri testamento faciebant (Cic. fin. II, 31. Diog. La. X, 18), alii sponte, ut Socratis et Platonis memoriam quosdam coluisse legimus (Plut. qu. Symp. VIII, 1. Euseb. praep. ev. X, 3, cf. Ruhnken. de Longin. §. 8) et eiusdem scholae sectatores conventus epulasque agebant, ut singulis mensibus Epicurei (Cic. Diog. II, 11), alii (Athen. V p. 186 a. X p. 419 d.), iuvenesque studiosi litterarum tum inter sese (Gell. XVIII, 2. XV, 2) tum apud magistros, quos cum maxime sectabantur (Gell. VI, 13. cf. II, 22. III, 19. XIX, 9), epulari solebant; et si Musarum sacra fierent, quod e. g. Athenis solenne fuisse ex Plutarchi Symposiacorum libro ultimo tenemus, eadem festivitas; denique reges, praetores (Plut. Symp. IX, in.), patroni haud raro ad convivia litteratos clientes
216 invitabant*). Cf. Eschenbach de Sympos. Sapient. §. X sqq. Graves igitur ac serias quaestiones ex laetis eiusmodi circulis excludebant. Qualia contra admiserint atque probaverint, ex Plutarcho, Macrobio, Athenaeo, Gellio intelligitur. Gellii quidem duas lepidas narratiunculas, quibus haec convivandi ratio egregie illustratur, orationi meae includendas putavi. VI, 13 „Factitatum observatumque hoc Athenis est ab iis, qui erant philosopho Tauro iunctiores. Quum domum suam nos vocaret, ne omnino, ut dicitur, immunes et asymboli veniremus, coniectabamus ad coenulam non cupedias ciborum, sed argutias quaestionum. Unusquisque igitur nostrum commentus paratusque ibat quod quaereret: eratque initium loquendi edundi finis.

---

*) Potissima recensui. Non desunt alia. Diog. La. II, 133 de Menedemo (cl. Ath. 420. c.): ἦν δὲ καὶ φιλυπόδοχος καὶ διὰ τὸ νοσῶδες τῆς Ἐρετρίας πλείω συνάγων συμπόσια, ἐν οἷς καὶ μουσικῶν. V. alia Plut. Symp. I, 10 in. II, 4 in. V, 2 in. V, 3 in. V, 5 in. Hinc fluxit persuasio septem sapientes non convenisse tantum, sed convivantes confabulatos esse. Plut. Sol. c. 6; et 4: γενέσθαι δὲ καὶ μετ' ἀλλήλων ἔν τε Δελφοῖς ὁμοῦ λέγονται, καὶ πάλιν ἐν Κορίνθῳ, Περιάνδρου σύλλογόν τινα κοινὸν αὐτῶν καὶ συμπόσιον κατασκευάσαντος. (Cf. Ath. 463 c.) Suid. ἐκκέκοφθ' ἡ μουσική. φασὶν ὅτι τῶν παλαιῶν ἐν τοῖς συμποσίοις φιλολόγῳ ζητήσει χρωμένων οἱ ὕστερον τὰς μουσουργοὺς καὶ κιθαριστρίας εἰσήγαγον· ὅθεν τὴν καινοτομίαν τινὲς αἰτιώμενοι τῇ παροιμίᾳ ἐχρῶντο.

Quaerebantur autem non gravia nec reverenda, sed *ἐνθυμήματα* quaedam lepida et minuta et florentem vino animum lacessentia. Quale hoc ferme est subtilitatis ludicrae quod dicam. Quaesitum est, quando moriens moreretur, quum iam in morte esset, an tum etiam quum in vita foret: et quando surgens surgeret; quum iam staret, an tum etiam quum sederet: et qui artem disceret quando artifex fieret; quum iam esset, an tum quum
etiam non esset“. . . . . . XVIII, 2 „Saturnalia Athenis agitaba- 217
mus hilare prorsum et modeste . . . . Conveniebamus autem ad eandem coenam compluseuli, qui Romani in Graeciam veneramus quique easdem auditiones eosdemque doctores colebamus. Tum qui coenulam ordine suo curabat, praemium solvendae quaestionis ponebat librum veteris scriptoris vel Graecum vel Latinum, et coronam e lauro plexam; totidemque res quaerebat, quot homines istic eramus, quumque eas omnes exposuerat, rem locumque dicendi sors dabat*). Quaestio igitur soluta corona et praemio donabatur, non soluta autem tramittebatur ad eum, qui sortito successerat: idque in orbem vice pari servabatur. Si nemo dissolvebat quaestionis eius nomen, praemium ipsum et corona deo, cuius id festum erat, dicabatur. Quaerebantur autem res huiusmodi, aut *sententia poetae veteris lepide obscura*, aut historiae antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam invulgati purgatio, aut captionis sophisticae solutio, aut inopinati rariorisque verbi indagatio, aut tempus item (?) in verbo perspicuo obscurissimum“. Ipsas quaestiones plus minus utiles qui cupit, is apud elegantem narratorem ipse cognoscat. Sed quas veterum poetarum sententias lepide obscuras dixit, ex hoc genere plura Homerica apud Plutarchum disceptantur: cur Nausicaa non marina sed fluviali aqua sordidas luat vestes (I, 9, α); cur Achilles *ζωρότερον* pocula misceri iubeat, quod multis bibacis visum est (V, 4);

*) Macrob. VII, 4 sortiamurque, si videtur, ut per ordinem unusqnisque proponat quam solvendam aestimet quaestionem. Plut. Symp. IX, 2, 1 *ἴδους δὲ ὄντος ἐν τοῖς Μουσείοις κλήρους περιφέρεσθαι καὶ τοὺς συλλαχόντας ἀλλήλοις φιλόλογα ζητήματα προτείνειν.*

cur *μηλέαι ἀγλαόκαρποι* ((V, 8), cur *ἁλὸς θείοιο* (ib. 10) dixerit, haec prae aliis epitheta eligens; cur cum tot liquida apud
218 poetam commemorentur in oleo potissimum adiectivo *ὑγρόν* utatur (VI, 9); cum Paris se Helenam opesque redditurum promisisset, si a Menelao in singulari certamine victus fuerit (*Γ*, 71, 92, cf. 101), postquam victus quidem esset sed non caesus, iustamne hanc Troiani excusationem pacti habuerint (IX, 13 *)); denique utra manu Venus a Diomede vulnerata fuerit **) (IX, 4). Commemoravi supra epulas a regibus ac nobilibus in litteratorum gratiam apparatas. Ne ab Alexandri quidem conviviis doctae quaestiones afuisse videntur. Apud Ptolemaeum Hephaestionem Photius (p. 147. a. 3 Be.) legerat, *διὰ τί ὁ ποιητὴς πελειάδας ἐποίησε τῆς τροφῆς τῶν θεῶν διακόνους* (*μ*, 62), *καὶ τίνα Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς καὶ Ἀριστοτέλης εἰς τοῦτο εἶπον*. Quae quidem alia occasione possunt a rege Homeri studiosissimo (v. Wolf prol. CLXXXIV, add. Hemsterh. Luc. dial. mort. XII, 3) prolata esse, sunt tamen convivali disputationi aptissima. Ad Ptolemaeorum convivia pertinet narratio de quaestione a Comano, regis pincerna, proposita, fragm. 3. Apud Plutarchum (ne suav. qu. vivi p.) Epicurus suadet regibus *φιλομούσοις, στρατηγικὰ διηγήματα καὶ φορτικὰς βωμολοχίας μᾶλλον ὑπομένειν ἐν τοῖς συμποσίοις ἢ λόγους περὶ μουσικῶν καὶ ποιητικῶν προβλημάτων*. Macrobii narratio haec est VII, 3, 13. (ex Plut. II, 1, 12): „Cum regis libertus, ad novas divitias nuper erectus, philosophos ad convivium congregasset et *irridendo eorum minutulas quaestiones* scire se velle dixisset, cur ex nigra
219 et ex alba faba pulmentum unius coloris edatur, Aridices philosophus indigne ferens Tu nobis inquit absolvas, cur et de albis et nigris loris similes maculae gignantur". Haec nos ducat narratio ad conditionem grammaticorum, qua et ipsa factum est, ut haud facile possent haec principum crepundia abiicere.

---

*) Cf. Porphyr. ad *Γ*, 276. 457.

**) In scholiis similia multa, ut *Θ*, 328 *ποῖος ὦμος βέβληται;* cet., et Porphyr. ib. *ἐν τούτοις τοῖς ἔπεσι τοῖς περὶ τοῦ Τεύκρου ζητοῦσι ποίαν χεῖρα τέτρωται.* *Λ*, 252, ubi Agamemnon vulneratur: *χεῖρα τὴν ἀριστεράν, καὶ γὰρ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ ἀνίσταται ἄκοντι ἀγωνίσασθαι.* *Μ*, 395.

Scilicet reges ex quo Museis, mercedibus, honoribus studia et eruditos fovebant sustentabantque, haud raro et doctos et doctrinam sibi delectationi atque etiam ludibrio esse voluerunt. Ipsi Ptolemaei, litterarum studio tantopere illi laudati, ab hac noxa haudquaquam vacarunt: velut Diodorum Cronum dialecticum et Sosibium grammaticum his derisui fuisse ex Diog. La. II, III, Athen. XI p. 493 cognovimus. Postea cum Romam migrarent plurimi atque nobilium Romanorum in domibus versarentur, pro rege uno multis regibus (sic enim se dici volebant) serviebant, et saepe ne natis quidem, sed factis, sed servitutis qua emerserant maculis conspersis.

§. 5. Satis, puto, caussarum collegimus, quibus quaestiunculae istae cultae celebrataeque sint. Romanorum florente imperio praecipue viguisse satis ex testimoniis, quibus usi sumus, apparet. Et plane huic rei consentaneum, quod imperatorum Romanorum temporibus hoc quasi summum et praecipuum grammatici munus postulatum atque efflagitatum esse invenimus, ut „*omnes quaestiones possit dissolvere*". Sic Tiberium et alios imperatores eiusmodi problemata iis proposuisse legimus, non ioco, quantum ex auctoribus intelligere licet, sed serio. Suetonius de Tiberii studiis narrans (c. 70) „Maxime tamen, inquit, curavit notitiam historiae fabularis usque ad ineptias atque derisum. Nam et grammaticos, quod genus hominum praecipue, ut diximus, appetebat, eiusmodi fere quaestionibus experiebatur: Quae mater Hecubae: Quod Achilli nomen inter vir- 220
gines fuisset: Quid Sirenes cantare sint solitae". De Hadriano Spartianus c. 20: „Apud Alexandriam in Museo multas quaestiones professoribus proposuit et propositas ipse dissolvit". Imperatorum vero suorum studia quid mirum est servile hominum vulgus aemulatos esse? Iuven. Sat. VII, 229:

Sed vos saevas imponite leges,
Ut praeceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitosque suos: ut forte rogatus,
Dum petit aut thermas aut Phoebi balnea, dicat

Nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
Anchimoli; dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.

(Cf. Lucian. merc. cond. c. 11). Hinc acumen est epigrammatis, quod de Valerio Catone Bibaculus scripsit, Sueton. ill. gramm. c. 11:

Catonis modo, Galle, Tusculanum
Tota creditor urbe venditabat.
Mirati sumus, unicum magistrum,
Summum grammaticum, optimum poetam,
Omnes solvere posse quaestiones,
Unum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Denique eadem ratione Quintil. inst. or. I, 2 p. 28 Burm. „Grammaticus quoque de ratione loquendi edisserat, *quaestiones explicet,* historias exponat, poemata enarret". Haec undique resonant. Laudes sibi videbatur praedicare nescio quis ineptus grammaticus de Satyro, cum scriberet (ap. Phot. p. 151) *Σάτυρος ὁ Ἀριστάρχου γνώριμος Ζῆτα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ ζητητικὸν αὐτοῦ,* et de Apollonio Dyscolo auctor vitae eius, qui hoc cognomen excellentissimum grammaticum reportasse dicit, *ὅτι ἐν ταῖς γυμνασίαις δυςλύτους ἀπορίας ἔλεγεν· ἔθος γὰρ ἦν τοῖς*
221 *ἀρχαίοις σοφοῖς εἰς ἕνα τόπον συνέρχεσθαι καὶ γυμνασίας χάριν αἰνιγματώδεις τινὰς καὶ ἀσαφεῖς λέξεις φθέγγεσθαι,* quamquam, si omnino nominis ratio a studiis repetenda erat, rectius dixisset, venisse ei hoc cognomen, quod homo gravis ac tristis ad iocos lususque litterarum cum cohorte grammaticorum descendere fastidivit.

His postulatis si respondere volebant grammatici, si magna pars nihil metuebat magis quam ne quaestionibus non haberent paratas solutiones, si studebant etiam subtiliter atque argute, etiamsi perverse, respondendo commendare esse vel in gratiam opulentorum hominum insinuare, non laudabuntur quidem, sed apud aequos rerum humanarum aestimatores facilem habebunt excusationem. Factum est ita: atque haec iactantia vel alioquin parum doctos vel ingeniosos inflavit, tali eruditione

subnixos. Gellius capite X libri octavi nunc deperditi narraverat, ut epitome indicat, „qualis sibi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodam praestigioso, tempora verborum et meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quaestionum ululas et formidines capiendis imperitorum animis ostentante“*). Quid quod etiam sui ostentandi gratia acroases faciebant publice, in quibus, ut hodie musici solent themata per varias modulationes ex tempore persequentes poetaeque subitarii, extemporales poscebant quaestiones? Plut. Qu. Symp. III, 1: *Ὁ ἐν Ῥόδῳ στίχον αἰτήσαντι γραμματικῷ ποιουμένῳ δεῖξιν ἐν τῷ θεάτρῳ προτείνας*

Ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων

*ἄδηλον εἴτε παίζων ἐφύβρισεν εἴτε ἄκων ἠστόχησε***). Gell. 222
XVI, 6: Redeuntes Graecia Brundusium navem advertimus. Ibi quispiam linguae Latinae litterator Roma a Brundusinis accersitus *experiundum sese volgo dabat:* imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia .... Legebat barbare insciteque Virgilii septimum: in quo libro hic versus est:

Centum lanigeras mactabat rite bidentes:

et *iubebat rogare se, si quis omnium rerum vellet dicere.* Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus Docesne inquam nos, magister, cur bidentes dicantur? — Hinc factum est ut eiusmodi quaestiones litterati in docta adversaria referrent. Narrat Gellius (XIV, 6) „hominem in litterarum cultu non igno-

---

*) Qui meminit quid „*ὄντως γραμματικόν*“ significet apud Sext. Empir. adv. Gramm. c. 13 §. 277, concedet mihi talium, quales hic Gellius depingit, vanitate philosophorum fastui egregie subventum esse.

**) Conf. Plut. Sympos. Qu. IX, 5 in. *ταῦτα τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἡδίους ἐποίησε, μόνον δὲ γραμματικὸν Ὕλαν ὁ ῥήτωρ Σῶσπις ὁρῶν ἀποσιωπῶντα καὶ βαρυθυμούμενον (οὐ πάνυ γὰρ εὐημέρησεν ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν)* —. Gell. XVIII, 5 „Puteolis Iuliano nunciatur, *ἀναγνώστην* quendam, non indoctum hominem, voce admodum scita et canora Ennii annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam: hoc enim se ille nomine appellari volebat.“ V. Casaub. Sueton. ill. gr. c. 2. — Ceterum a ridicula auditorum cavillatione ne veteres quidem sophistae, plurimorum summa admiratione accepti, sibi cavere poterant, ut Gorgias a Chaerephonte elusus, v. Foss. de Gorg. p. 27.

bilem magnamque aetatis partem in libris versatum" sibi in noctibus suis adornandis occupato librum grandi volumine obtulisse, ut inde peteret si quid memoria dignum inveniret. Gloriabatur vero esse istum librum „omnigenis doctrinis praescatentem atque ex multis et variis et remotis lectionibus sibi elaboratum". Gellius libenter accepit; at pro auro carbones invenit: maximam enim partem collegerat spinosas et minutas quaestiones. Ex iis igitur, quae se ibi invenisse dicit, non-
223 nulla haud scio an magis Gellius contemnat, quam fas sit grammatico: invenit tamen et haec: quam ob causam Telemachus cubans iunctim sibi cubantem Pisistratum non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit (*o*, 45); quae nomina fuerint sociorum Ulixis qui a Scylla rapti laceratique sunt; ex quinque operimentis, quibus Achillis clupeus moenitus est, quod factum ex auro est summum sit an medium, *Y*, 269. Hi ipsi versus sunt quos supra notavimus secundum scholiastae sententiam fictos esse *ὑπό τινος τῶν βουλομένων πρόβλημα ποιεῖν.* Quod vero idem addit, id nunc ad rem nostram facit. Dicit enim: *ἵνα δὲ μὴ δοκῇ λύσεώς τι εἰρηκέναι* (leg. *ἠπορηκέναι*) *καὶ διὰ τοῦτο ἠθετηκέναι φησί.* — Ergo si vel Aristarcho (hic enim significatur) et illis temporibus aliquando commodum visum, cavere invidiam quaestiones postulantium, quid postea et a mediocribus factum esse putabimus?

Ad idem studium quaestionum pertinet quod in recentioribus nonnullis commentariis invenimus explicationes atque observationes etiam graves et utiles ita tamen verbis concipi, ut formam iustae quaestionis ac solutionis referant. Hoc quale sit duobus exemplis, uno Graeco, altero Latino illustrabo. In Servii commentariis hoc fecit is, a quo codex Guelferbytanus I adornatus est. E. g. ad Aen. III, 55 legitur in commentariis vulgo: „Obtruncat, occidit intellige. Nam obtruncare proprie est capite caedere". Sed in cod. Guelf. I additum: „Quomodo obtruncat, cum sit hastis interemptus? Solvitur: quia veteres plerumque truncum pro unoquoque genere interemptum dixerunt, obtruncat ideo est occidit". Item ad III, 70 in commentario legitur vulgo sic: „Auster autem pro quovis vento". Sed

Guelf. I: „Quomodo Auster ex Thracia, cum lenis sit? Solvitur: Auster pro quolibet vento accipimus“ *). Ex Graecis exem- 224
plum esto hoc: Ad Hesiod. Theog. 139—143

γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε Στερόπην τε καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον,
οἳ Ζηνὶ βροντήν τ' ἔδοσαν τεῦξάν τε κεραυνόν,
οἳ δή τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν

in ed. Trincav. hoc scholion legitur: *οἳ δή τοι] Κράτης ἀντὶ τούτου ἄλλον στίχον παρατίθεται*

οἱ δ' ἐξ ἀθανάτων θνητοὶ τράφεν αὐδήεντες.

πῶς γὰρ τοὺς αὐτοὺς θεοῖς ἐναλιγκίους λέγει καὶ ἐν τῷ τῶν Λευκιππιδῶν καταλόγῳ ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἀναιρεῖσθαι ποιεῖ; Ἢ ὅτι οὐ πάντας τοὺς ἐκ τῶν θεῶν γεγονότας ἀθανάτους εἶναι συμβαίνει, ὥς φησιν Ἡσίοδος. Ἐν γὰρ τοῖς ἑξῆς Γηρυόνην θνητὸν ὄντα Χρυσάορος εἶναι λέγει παῖδα· ὁ δὲ Χρυσάωρ Μεδούσης ἦν. Πῶς δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Μέδουσα ἀναιρεῖται ὑφ' Ἡρακλέους καὶ ὁ Ὄρθρος κύων ὑπ' ἀθανάτων γεννηθέντες; Ἢ ὅτι κατὰ κάλλος καὶ μέγεθος θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν. Hoc non contentus qui idem scholion scripsit in cod. Victoriano aperte ante verba *πῶς γὰρ αὐτούς* posuit „*ἀπορία*“, ante verba *ἢ ὅτι* „*λύσις*“: item ante verba *πῶς δὲ καὶ αὐτή* „*ἀπορία*“, ante *ἢ ὅτι* „*λύσις*“. V. Werfer Act. phil. Mon. II p. 500. Sic igitur placebant sibi in nectendis nodis, ut non mirum sit quaedam inventa esse, quibus solvendis se impares profiterentur. Lege mihi haec Servii:

Aen. IX, 363: Sane sciendum est locum hunc esse unum de XII (al. XIII) Virgilii sive per naturam obscuris sive insolubilibus sive emendandis sive sic relictis, ut a nobis per histo- 225
riae antiquae ignorantiam liquide non intelligantur. Ib. 412: Sciendum tamen locum hunc unum esse de his, quos insolubiles diximus supra. XII, 74: Sciendum tamen est locum hunc

*) Idem homo in fine secundi libri quaestiones tertii colligere coepit: „Incipiunt quaestiones libri tertii“ (p. 176 Lion.): et si quaestiones deinceps propositas inspicies, invenies ex Servii commentariis excerpta sed magis in formam quaestionis redacta esse. Cf. ex eodem genere III, 203. 276. 341. 379. IV, 399 (cl. 386). 545. 655. V, 410. 493 cet.

unum esse de insolubilibus XII (aliquot codd. XIII), qnae habent obscuritatem, licet a multis pro captu resolvantur ingenii. Cf. I, 450: Sciendum tamen est in Virgilio interdum validiora esse obiecta purgatis. — Quibus quid in Virgiliano carmine pro excusatione fuerit, apparet ex V, 626: „Ergo constat quaestionem hanc unam esse de insolubilibus, quas non dubium est emendaturum fuisse Virgilium". Quod non fecisset Virgilius in locis ad explicandum nisi argutias captanti non impeditis. Quare his quoque in locis melius fecisset Servius, si, ut nonnunquam facit, superfluas quaestiones dixisset. E. g. III, 203: „Unde superflua est quaestio eorum qui dicunt". III, 332. VI, 140*). Ex Graecis, qui nobis servati sunt, commentariis Homericos suos quaestionibus et solutionibus undique non sine doctrina collectis refersit Porphyrius, ut qui Scholia Homerica cod. B (haec enim Porphyrii sunt paene omnia) evolverit, is optimum habeat exemplum, qua ratione in hoc genere eruditi alioquin grammatici usi sint. Hoc in illis notabile, quod apparet negotium dissolvendi ad artem redactum fuisse. Sunt
226 enim certae rationes dissolvendi quae plerumque adhibentur: et saepissime quidem solutio fit *ἐκ προσώπου, ἐκ λέξεως, ἐκ καιροῦ, τόπῳ, ἔθει*. Quae vel apud recentissimos hic illic recurrere non mirabimur. Moschop. *περὶ σχεδ.* p. 146, ubi regulam orthographicam exponit de vocabulis a *ζη* vel *ζι* vel *ζει* incipientibus, fertur ad *ζήτημα*, de quo haec adscribit: *ζήτημα· ὅπερ ἐστὶ καθολικὸν ὄνομα καὶ διαιρεῖται εἰς ἀπόρημα καὶ κατηγόρημα· ζητεῖ γάρ τις ἢ ἀπορῶν ἢ κατηγορῶν. Καταγίνονται δὲ καὶ ἀμφότερα ἢ περὶ λέξιν ἢ περὶ πρᾶγμα. Καὶ εἰ ἐν πράγματι τὸ κατηγόρημά ἐστι, καθολικὸν καὶ τοῦτό ἐστι, καὶ διαιρεῖται*

*) Vidimus quid Servius de Virgilio secutus sit. Sed fuit pars grammaticorum, quae insolubilia nulla esse statuit, quod hic poeta (horribile dictu) omnis erroris immunis sit. Macrob. Somn. Scip. II, 8. Nobis aliud **ad defensionem ultra haec quae diximus non occurrit. Verum quoniam in medio posuimus quos fines nunquam via solis excedat, manifestum est autem omnibus quid Maro dixerit, quem constat erroris ignarum, erit ingenii singulorum invenire quid possit amplius pro absolvenda hac quaestione confiteri. — Apparet quid Servius XII, 74. I, 450 respiciat.**

εἴς τε τὸ ἐναντίον καὶ τὸ ἀδύνατον καὶ τὸ ἀνιστόρητον καὶ ἄλογον καὶ ἀσύμφορον καὶ ἀπρεπές. Ὧν ἕκαστον λύεται τρόποις πέντε. Ἢ γὰρ διὰ λέξεως λύσει τις ἢ ὀνόματι ἢ προσώπῳ ἢ χρόνῳ ἢ ἔθει. Est haud dubie illud artificium vagum negotium regulis quibusdam adstringendi, quo facilius fiat*), antiquissimum. Primum Aristoteles sophistarum elenchis certa solvendi genera opposuit suisque nominibus insignivit, quae legi merentur art. poet. XXVI. Deinde ne in Sosibio quidem dubitandum est, quin certa quaedam artificia et nomina, quibus in dissolvendis difficultatibus identidem uteretur, constituta habuerit, quamquam fortasse ab iis, quae postea valuerunt, diversa. Nam in fragmento ex eius opere, Athen. p. 493 d, postquam quaestionem posuit, addit „*τούτων τοίνυν οὕτως κατηγορουμένων τῇ ἀναστροφῇ χρησάμενοι ἀπολύομεν τὸν ποιητήν*". Fuit igitur *ἡ ἀναστροφή* ex illis solvendi rationibus, quas solebat adhibere. Atque eius genus solvendi insignitum fuisse apparet ibidem ex ratione, qua a Ptolemaeo elusus est, qui ipse in eo irridendo inepta quadam solutione, quam ille adhibere solebat, usus est. —

§. 6. Superest, ut libellos, quos quidem novimus, qui in
solis dissolvendis quaestionibus occupati erant, commemoremus,
qui pro auctorum ingeniis haud dubie plus minus spinosi erant,
nonnunquam quaestionum ac solutionum nomine ac forma neces-
sarias atque praeclaras commentationes continebant, cum aevo
posteriore in ipsis commentariis explicationes ita plerumque pro- 227
poni videamus, ut incipiant *διὰ τί* .... Scripsit Aristoteles *ἀπορήματα* vel *ζητήματα* vel *προβλήματα Ὁμηρικά*. Phryn. p. 225 *βασίλισσαν Ἀλκαῖόν φασι τὸν κωμῳδοποιὸν καὶ Ἀριστοτέλην ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἀπορήμασιν εἰρηκέναι.* Reliqua testimonia vid. ap. Lobeckium et Nunnesium l. l. cf. Ruhnk. de Longin. §. 14. Sae-

*) Idem consilium agnosco in praescriptis Servii, ut hominum nomina non nominata ponenda sint. Aen. IX, 362. Cf. I, 71. 174. Iuvenalis et Suetonii loci supra allati ostendunt, horum nominum scientiae Romanorum principes avidos fuisse. — Saepe vix habebant vexati grammatici quo confugerent: de quo lepidum est quod habet Athen. 398. c.

pissime Aristotelis Ὁμηρικὰ ζητήματα a Porphyrio in commentariis Homericis afferuntur ut, si quidem ea genuina sunt, haud contemnenda ex hoc libro hodie exstent fragmenta. Sed equidem nondum potui mihi persuadere, non subdititio libro usum esse Porphyrium. Tam omnia ei commemorata ieiuna sunt atque ab Aristotelis ingenio et doctrina aliena. Denique cur a commentatoribus Homericis reliquisque Homericas quaestiones tractantibus, ut Plutarcho, hic liber nunquam ad partes vocatus, a solo Porphyrio adscitus? Post Aristotelem commemorandae Heraclidis Pontici λύσεις Ὁμηρικαί, Diog. La. V, 88. Specimina sunt Schol. *B*, 649. *Γ*, 236. *ν*, 119. Deinceps commemoretur illud volumen, in quod teste Porphyrio *K*, 274 Alexandriae quaestiones propositae una cum solutionibus relatae sunt: de quo scite dictum est Wolfii p. CXCV. Proximi sunt praeter Sosibium (Suid. Athen. 493) Zeno, Stoicae disciplinae auctor, et Athenodorus. Ille scripsit Ὁμηρικῶν προβλημάτων libros quinque, de quibus v. Menag. ad Diog. VII, 4. Arati frater Athenodorus scripsit contra Zoilum. Arati vit. III ap. Buhl. T. II p. 445: ἀδελφοὺς δ' ἔσχε Μύρην τε καὶ Καλλιόδαν καὶ Ἀθηνόδωρον, ὅν φησιν Εὐφράνωρ ἀντιγράψαι πρὸς τὰς τοῦ Ζωΐλου κατηγορίας. Fuit cum putarem Athenodori nomen pro Zenodoro reponendum esse Schol. *Σ*, 22, ubi Zoilus a Zenodoro refutatur. Sed intellexi non necessarium esse: immo verba, quae ibi sunt, καὶ ἄλλως συνήθη ταῦτα τῷ τε βίῳ declarant, hoc petitum esse e Zenodori libro περὶ τῆς Ὁμήρου
228 συνηθείας (sch. Porphyr. ad *Σ*, 356, cf. ad *P*, 263 *)). — Iunior Zenodotus, cuius λύσεις Ὁμηρικῶν ἀπορημάτων Suid. commemorat. Schol. *Α*, 1. *B*, 12. *Γ*, 236. — Heraclidis iunioris λέσχαι hendecasyllabis scriptae, ut Meinekius docuit Analect. Alex. p. 378. — Seleuci πρὸς Ζήνωνα προτατικόν Schol. Aristoph. Thesmophor. 1175 et ut putant, ad Thesmophor. 840 pro ὁμη-

*) **Falsus Suidas, qui hoc opus adscribit Zenodoto Alexandrino. Idem error nominis in cod. Leid. ad *Σ*, 356. Nescio quid Mützellium moverit de Hesiod. p. 282, ut tantopere pro Zenodoto niteretur. Disputatio eius et per se vana et eo magis cum uni loco *Σ*, 356 confidens reliquorum duorum (*Σ*, 22. *P*, 263) immemor sit.**

ρικῶς emendantes ὁ Ὁμηρικός, eiusdem προτατικὸν πρὸς Πο-
λύβιον, ut potius librum scripserit προτατικά, cuius singuli libri
singulis viris inscripti fuerint. — Soteridas — an Socratidas,
Suid. Παμφίλη — maritus Pamphilae, scripsit ζητήσεις Ὁμη-
ρικάς, Suid. s. v. Vixit igitur sub Nerone; haec enim Pam-
philae aetas est (Phot. p. 119 b. Be.). — Diogenes Tarsensis,
γεγραφὼς περὶ ποιητικῶν ζητημάτων, ἃ λύειν ἐπιχειρεῖ Diog.
La. VI, 81. — Hephaestio, qui Veri praeceptor fuit, κωμικῶν
ἀπορημάτων λύσεις et τραγικὰς λύσεις, Suid. — Dionysius
Longinus, cuius ἀπορήματα Ὁμηρικά Suidas commemoravit.
Cf. Ruhnken. de Long. §. 14: qui cum putat quae de versibus
quibusdam Homeri a Longino pro spuriis habitis leguntur apud
Eustath. p. 67, 20 et p. 106, 30 ex hoc libro fluxisse, mihi
errare videtur. Haec enim rhetorica sunt et in libro quodam
rhetorico posita fuisse verisimilius. Eiusdem Longini liber a
Suida recensetur προβλήματα Ὁμήρου καὶ λύσεις ἐν βιβλίοις
β': at is ego non dubito quin cum priore unus idemque liber
fuerit: sed cum utroque titulo hic liber, sicut Aristotelis, cir-
cumferretur, Suidas deceptus est. — Porphyrii ζητήματα Ὁμη-
ρικά: qui liber hodie exstat, sed quibusdam quaestionibus sup-
pleri debet ex scholiis Homericis cod. B. Idem Porphyrius
scripsit σύμμικτα ζητήματα, Suid. et γραμματικὰς ἀπορίας, id.
— Pertinet quoque haud dubie ad hoc genus scriptorum quod
in schol. ad *B*, 308 commemoratur Διονυσίου (nescio cuius)
ἄπορα: nam hoc vox significat. Nicanor in schol. *Δ*, 166:
οὕτως λυθήσεται τὸ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἄπορον. Cf. *Z*, 326.
K, 274. *X*, 208. Tzetz. Ex. Il. p. 51. Gell. XVI, 3. Et, opinor,
Hermogenis περὶ τῶν ἑ προβλημάτων BV ad *Φ*, 363. — He- 229
rodiani προτάσεις, quarum solutiones scripsit Orus (λύσεις προ-
τάσεων τῶν Ἡρωδιανοῦ, Suid.), qui hominis studia cognovit
facile concedet de abnormi orthographia, prosodia, similibus
fuisse propositas. Et concinunt fragmenta schol. *Ψ*, 617. *Ω*, 657.
— οὕτως εὗρον ἐγὼ εἰς τὴν ἀπορίαν καὶ λύσιν Εὐλογίου σχο-
λαστικοῦ Etym. M. 638, 33. — Ex Latinis huc pertinet Valerius
Probus, de quo Sueton. illustr. gr. 24: „Pauca et exigua de
quibusdam minutis quaestiunculis reliquit“.

His absolutis fragmenta ab initio posita circumspiciam. Ex his prima et quarta solutio in commentariis fuit, secunda et tertia ex conviviorum colloquiis fluxerunt et vel Alexandrino illo Thesauro Quaestionum Grammaticarum vel discipulorum memoria servatae sunt. Utramque esse iocosam, facile apparet in Aristarcho (§. 3): tertia facete ex usu loqnendi repetita, secunda ad acerbam quaerentium irrisionem facta.

C. V.

Chorographica et Geographica.

§. 1. De agro Troiano et ordine navium Graecorum primum dicam, quod de hoc plurima servata sunt fragmenta, quae alioquin in hoc capite rara inveniemus: quae fragmenta notam iam nobis grammatici rationem hic quoque praestabunt.

Quo ordine naves Graecorum ante Troiam collocatae fue-
230 rint et (quod cum eo arcte coniunctum est) de agro Troiano diligentissime quaesivit atque, ut videtur, tabula illustravit. *K*, 53 *ὅτι ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων τὰ περὶ τοῦ ναυστάθμου ὁ Ἀρίσταρχος ἐπραγματεύσατο. ῥητῶς γὰρ λέγεται πλησίον τοῦ Αἴαντος ὁ Ἰδομενεὺς νενεωλκηκέναι.* Cf. 112 *πρὸς τὰ περὶ τοῦ ναυστάθμου, ὅτι πλησίον ὁ Ἰδομενεὺς Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου ἐνενεωλκήκει.* *K*, 110 *ἡ διπλῆ ὅτι πλησίον τοῦ Λοκροῦ Αἴαντος ὁ Μέγης ἐνενεωλκήκει — ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸν* (l. *τὰ*) *ἐπὶ τοῦ ναυστάθμου.* *Λ*, 6 *ἡ διπλῆ πρὸς τὰ περὶ τοῦ ναυστάθμου, ὅτι ἐν μέσῳ τὰς τοῦ Ὀδυσσέως ὑποτίθεται, ἐφ' ἑκατέρου δὲ κέρατος τὰς Ἀχιλλέως καὶ Αἴαντος.* Hinc iudicatum de versu *B*, 558 *στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.* Vid. *Γ*, 230 *ἡ διπλῆ ὅτι πλησίον ὁ Ἰδομενεὺς Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου ἐτάσσετο* (ins. *καὶ*) *κατὰ τὴν ἐπιπώλησιν* (*Δ*, 251. 273) *συμφώνως. παραιτητέον ἄρα ἐκεῖνον τὸν στίχον τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ ὑπό τινων γραφόμενον „στῆσε —" οὐ γὰρ*

ἦσαν πλησίον Αἴαντος Ἀθηναῖοι. Ad *Δ*, 251 ἡ διπλῆ ὅτι ἡ τάξις Ἰδομενέως πλησίον Αἴαντος, πρὸς τοὺς ὑποτάσσοντας τοῖς Ἀθηναίοις τὸν Τελαμώνιον. — Porro *Θ*, 223 πρὸς τὴν τάξιν τῆς νεωλκίας ἡ παρατήρησις. *Λ*, 622 ἡ δὲ διπλῆ ὅτι σαφῶς οὗτοι πρὸς τῇ θαλάσσῃ νενεωλκήκασιν. 807 ἡ διπλῆ πρὸς τὸ τοῦ στρατοπέδου διάγραμμα ὅτι ὑποτίθεται κατὰ μέσον τοῦ ναυστάθμου θεατροειδῆ τόπον εἰς ὄχλου συναγωγήν. *M*, 118 ὅτι κατὰ ἀριστερὰ τοῦ ναυστάθμου ἡ πύλη. 128 Ἀρίσταρχος ἐκ τούτων φησὶν ὅτι Λαπίθαι μετὰ Ἰδομενῆα νενεωλκήκασιν (V). *M*, 335 ἡ δ. ὅτι ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ ναυστάθμου γέγονεν ἡ μάχη ὅπου καὶ οἱ Αἴαντες ἐσκήνουν. *N*, 681 ἡ διπλῆ ὅτι τοῦ Λοκροῦ λέγει Αἴαντος· οὗτος γὰρ πλησίον ἐνεώλκει τοῦ Πρωτεσιλάου. πρὸς τὰ περὶ τοῦ ναυστάθμου. 765 ἡ διπλῆ ὅτι τοῦ ναυστάθμου τὰ ἀριστερὰ λέγει. *Ξ*, 28 πὰρ νηῶν) ἀπὸ τῶν πρὸς θάλασσαν ἐπὶ τὰς ἐν τῷ τείχει. *Ξ*, 31 Autochthonis explicatio servata (quo in scholio pro προτέρων l. πρωτέων), Aristarchi amissa est, quae tamen ab illa diversa erat, quod inde 231
patet, quod πρύμνησιν intellexit, ut debet intelligi „puppes navium" non „extremae naves" (v. egregium Herodiani schol. v. 32*). ExHerodiani et Autochthonis scholiis discimus Cratetem putasse duos fuisse navium ordines. Quod Aristarchus iure reiecit qui uno semicirculari ordine positas fuisse sumsit. Planius etiam docet Aristonicus ad v. 35 ἡ διπλῆ ὅτι προκρόσσαι τὰς κλιμακηδὸν**) νενεωλκημένας ἑτέρας πρὸς (l. πρὸ) ἑτέρων ὥστε θεατροειδὲς (cf. *Λ*, 807) φαίνεσθαι τὸ νεώλκιον. κρόσσαι γὰρ αἱ κλίμακες. πρῶται νῆες *Ξ*, 31 intellexit quae in agro erant muro proximae („die vordersten" ut πρῶτος ῥυμός), item *O*, 653.

*) παροξυτονητέον τὸ πρύμνησιν. Κράτης μέντοι προπερισπᾷ, ἀκούων ἐπὶ ταῖς ἐσχάταις, πλανηθεὶς ἐκ τοῦ τὰς γὰρ πρώτας πεδίονδε εἴρυσαν· ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ὁ ποιητὴς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ πρυμνὸν οὐ τίθησιν ἐπὶ διεστῶτος σώματος ἀλλ' ἐπὶ ἡνωμένου. „πρυμνὸν ὑπὲρ θέναρος" (*E*, 339) „τοῦ δ' ἀπὸ μὲν γλῶσσαν πρυμνὴν τάμε" (ib. 292) „πρυμνὴν ἐκτάμνοντες" (*M*, 149).

**) Cf. *M*, 258 ὅτι κρόσσας ἐν μὲν τοῖς ὑπομνήμασιν κεφαλίδας, ἐν δὲ τοῖς περὶ τοῦ ναυστάθμου κλίμακας (cf. Porph. et Nicanor h. l.). Et hanc explicationem (κλίμακας) probavit priore reiecta. Statim apparebit dissertationem de navalibus post commentarios scriptam esse.

655. Sed aliter *Ξ*, 75 νῆες ὅσαι πρῶται εἰρύαται ἄγχι θαλάσσης, ubi errori et sententiarum nexus obstat et ipse poeta cavit adiecto ἄγχι θαλάσσης. — *Z*, 4 ἡ διπλῆ ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις (fort. ἐν ταῖς Ἀρισταρχείοις) ἐγέγραπτο „μεσσηγὺς ποταμοῖο Σκαμάνδρου καὶ στομαλίμνης“, διὸ καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι φέρεται. [καὶ] ὕστερον δὲ περιπεσὼν ἔγραψε „μεσσηγὺς Σιμόεντος ἰδὲ Ξάνθοιο ῥοάων“, τοῖς γὰρ τοῦ ναυστάθμου τόποις ἡ γραφὴ συμφέρει, πρὸς οὓς μάχονται (sc. hi versus illa lectione retenta). — *H*, 22 ἡ διπλῆ ὅτι πρὸ τῶν πυλῶν τὴν φηγὸν ταύτην ὑποτίθεται. πρὸ πολλοῦ δὲ ὁ Ἀπόλλων ἐστὶν ἐπὶ τῆς Περγάμου. (?) *I*, 354 ἀλλ' ὅσον ἐς Σκαιάς τε πύλας καὶ φηγὸν ἵκανον) Σκαιαὶ δὲ καὶ Δαρδανίαι αἱ αὐταί· ἡ δρῦς πρὸ τῆς Ἰλίου ἦν. *E*, 789 οὐδέποτε Τρῶες πρὸ πυλάων Δαρδανιάων οἴχνεσκον) τῶν Σκαιῶν· φησὶ γὰρ „ἀλλ' ὅσον ἐς Σκαιάς τε πύλας καὶ φηγὸν ἵκανον. *Z*, 237 Ἕκτωρ δ' ὡς Σκαιάς τε πύλας καὶ φηγὸν ἵκανεν) ἡ διπλῆ ὅτι τὰς Σκαιὰς ὀνοματικῶς Δαρδανίας λέγει. *X*, 6 Ἰλίου προπάροιθε πυλάων τε Σκαιάων) ἐν ἀριστερᾷ τοῦ τείχους αἱ πύλαι ἔκειντο αἳ ἐκαλοῦντο Δαρδανίαι· ἡ διπλῆ πρὸς τὰς Σκαιάς. *Λ*, 166 ἡ διπλῆ
232 πρὸς τὸ περὶ τοῦ ναυστάθμου διάγραμμα· τὸ γὰρ Ἴλου σῆμα κατὰ μέσον εἶναί φησι τῷ πεδίῳ. *M*, 22 ἡ διπλῆ ὅτι ἀμφίβολον μὲν ἐπὶ ποτέρου τῶν ποταμῶν λέγει, τοῦ Σκαμάνδρου ἢ τοῦ Σιμοῦντος· δεκτέον δὲ ἐπὶ τοῦ Σιμοῦντος· διὰ μέσου γὰρ τοῦ πεδίου φέρεται. καὶ ὅτι ἀνέγνω Ἡσίοδος τὰ Ὁμήρου ὡς ἂν νεώτερος τούτου· οὐ γὰρ ἐξενήνοχε τοὺς ποταμοὺς μὴ ὄντας ἀξιολόγους, εἰ μὴ δι' Ὅμηρον. καὶ τῷ Σιμοῦντι προσέθηκεν ἐπίθετον τὸ „θεῖόν τε Σιμοῦντα“ (Theog. 342). *M*, 66 ἡ διπλῆ ὅτι τὸ στένωμα τὸ κατὰ τὴν γέφυραν τῆς τάφρου λέγει. Videmus igitur eum non tantum in commentariis de Graecorum navalibus locos probantes notasse, sed postea etiam seorsum haec omnia singulari disputatione complexum esse et quaedam in quibus sibi errasse videretur correxisse. Cf. praeter locos iam memoratos sch. *O*, 449 ἀθετοῦνται στίχοι γ' καὶ ἀστερίσκοι παράκεινται ὅτι .... ὕστερον δὲ ἐν τοῖς περὶ τοῦ ναυστάθμου ἀπολογεῖται. Illam disputationem videmus dici et τὸ vel τὰ π. τ. ν. et aliquoties τὸ περὶ τοῦ ναυστάθμου διάγραμμα.

Quod autem legitur in Et. M. p. 540. 56 *περὶ ὧν ἐν ταῖς περὶ ναυστάθμου διαλέξεσι* corruptum est. Etenim transcripsit hic auctor verba Nicanoris ad *M*, 258, nbi haec verba ita leguntur: *περὶ ὧν ἐν τοῖς περὶ τοῦ ναυστάθμου λέγεται.* Quibus iisdem iterum Nicanor utitur *Σ*, 68, ubi eundem libellum commemorat. Ergo auctor Etym. scripsit *διαλέγεται* vel *διέξεισι.* Illud vero *διάγραμμα* eo ducit ut putem commentario additam fuisse tabulam.

§. 2.

Apia

apud posteriores poetas Peloponnesus dicitur, apud Homerum *ἀπίη γαίη* est remota terra. *Α*, 270. *Γ*, 49. v. s. *Ἄργος.*

Ἄργος. Ἑλλάς.

Ἄργος. Δ, 171 *ἡ διπλῆ ὅτι Ἄργος τὴν Πελοπόννησον οὐ τὴν πόλιν λέγει. Ζ*, 152 *Ἄργος δὲ ἱππόβοτον τὴν Πελοπόννησον* 263
καλεῖ, τὴν δὲ Θετταλίαν Ἄργος Πελασγικόν. Ι, 141 *ἡ διπλῆ ὅτι τὴν Πελοπόννησον Ἀχαιικὸν Ἄργος λέγει καὶ Ἴασον (εἰ πάντες σε ἴδοιεν ἀν' Ἴασον Ἄργος σ*, 246), *Πελασγικὸν δὲ Ἄργος τὴν Θεσσαλίαν. Τ*, 115 *ἡ διπλῆ ὅτι τὴν Πελοπόννησον Ἄργος Ἀχαϊκὸν λέγει, τὴν Θεσσαλίαν δὲ Ἄργος Πελασγικόν.*

Ι, 246 *Ἀργεος ἱπποβότοιο) σημειοῦνταί τινες ὅτι τὴν ὅλην Πελοπόννησον οὐκ οἶδεν ὁ ποιητής, Ἡσίοδος δέ. Α*, 270 *τηλόθεν ἐξ ἀπίης) ὅτι παραλλήλως τηλόθεν ἐξ ἀπίης· οἱ δὲ νεώτεροι ἐξεδέξαντο τὴν Πελοπόννησον. Γ*, 49 *ἡ διπλῆ ὅτι ἀπίαν τὴν πολὺ ἀφεστῶσαν, οὐχ ὡς οἱ νεώτεροι τὴν Πελοπόννησον. φησὶ γοῦν „ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ"* (*π*, 18). V. sch. *η*, 25.

Β, 684 *Ἕλληνες. ἡ διπλῆ ὅτι μόνους τοὺς ὑπ' Ἀχιλλεῖ τεταγμένους Ἕλληνας καλεῖ. Ι*, 395 *ἡ διπλῆ ὅτι τὴν Θετταλίαν οὕτως λέγει μόνην, τὴν δὲ ὅλην ἤπειρον οὐκ οἶδεν οὕτως καλουμένην. νόθα οὖν ἐκεῖνα „ἐγχείῃ δ' ἐκέκαστο Πανέλληνας καὶ Ἀχαιούς* (*Β*, 530), *„καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος"* (*δ*, 726

et praeterea aliquoties). Ad hunc versum δ, 726 sch. περιττὸς ὁ στίχος. καὶ γὰρ προεῖπεν· ἣ πρὶν μὲν πόσιν ἐσθλόν· καὶ οὐκ οἶδεν ὁ Ὅμηρος τὴν καθ᾽ ἡμᾶς Ἑλλάδα, ἀλλὰ τὴν Θεσσαλικὴν οὕτω λέγει, καὶ Ἕλληνας τοὺς ἐκεῖθεν. Sch. AD ad *I*, 395 Ἀρίσταρχος παρ᾽ Ὁμήρῳ Θεσσαλίαν μόνην τὴν Ἑλλάδα φησὶν εἶναι καὶ Ἕλληνας τοὺς Θεσσαλοὺς παρακολουθῶν Θουκυδίδῃ. καὶ ἀθετεῖ τὸν στίχον τοῦτον „ἐγχείῃ δ᾽ ἐκέκαστο Πανέλληνας καὶ Ἀχαιούς“. καὶ ἐκεῖ δὲ πάλιν τὴν Θεσσαλίαν ἀκούει „φεῦγον ἔπειτ᾽ ἀπάνευθε δι᾽ Ἑλλάδος εὐρυχόροιο“ (478). *I*, 447 ἡ διπλῆ ὅτι πάλιν τὴν Θετταλικὴν πόλιν οὕτως εἶπεν.

B, 867 Καρῶν βαρβαροφώνων) ἡ διπλῆ ὅτι Θουκυδίδης λέγει τὴν ὀνομασίαν τῶν βαρβάρων νεωτερικὴν εἶναι. ἐλέγχεται δὲ ἐντεῦθεν (?). V. Strab. XIV, 662. —

Ceterum ex multis hic pauca habemus. Quare non omnia iudicare licet.

Ἄρνη. Ἄσκρη.

234 *B*, 507 οἵ τε πολυστάφυλον Ἄρνην ἔχον οἵ τε Μίδειαν) ὅτι Ζηνόδοτος γράφει Ἄσκρην ἔχον· οὐ δύναται δὲ πολυστάφυλος ἡ Ἄσκρη λέγεσθαι· ἀξιοπιστότερος γάρ ἐστιν ὁ Ἡσίοδος λέγων „Ἄσκρῃ χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ“ (Op. 638)· ὥστε οὐδὲ πολύκαρπος λέγοιτο ἄν*). *H*, 9 ὅτι Ζηνόδοτος ἐν μὲν τῷ καταλόγῳ πεποίηκεν „οἵ τε πολυστάφυλον Ἄσκρην ἔχον“, ἐνθάδε δὲ εἴασε τὴν Ἄρνην. διὸ ἡ διπλῆ ἐν τῷ Ἄρνῃ. Strabo IX p. 413 τὸ δ᾽ Ἀκραίφιον καὶ αὐτὸ κεῖται ἐν ὕψει. Φασὶ δὲ τοῦτο καλεῖσθαι Ἄρνην ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ὁμώνυμον τῇ Θετταλικῇ. Οἱ δέ φασι καὶ τὴν Ἄρνην ὑπὸ τῆς λίμνης καταποθῆναι καὶ τὴν Μίδειαν. Ζηνόδοτος δὲ γράφων

οἱ δὲ πολυστάφυλον Ἄσκρην ἔχον

οὐκ ἔοικεν ἐντυχεῖν τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου περὶ τῆς πατρίδος

---

*) His extremis verbis Siebelisius (in Jahnii Annalibus VII, 1 p. 86) notari putat epitaphium Hesiodi, (v. Pausan. XI, 38. 3) Ἄσκρη μὲν πατρὶς πολυλήϊος.

λεχθεῖσι καὶ τοῖς ὑπ' (del.) *Εὐδόξου πολὺ χείρω λέγοντος περὶ τῆς Ἄσκρης. Πῶς γὰρ ἄν τις πολυστάφυλον τὴν τοιαύτην ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λέγεσθαι πιστεύσειεν; οὐκ εὖ δὲ οὔτε οἱ Τάρνην ἀντὶ τῆς Ἄρνης γράφοντες*). οὐδὲ γὰρ μία δείκνυται Τάρνη παρὰ Βοιωτοῖς. ἐν δὲ Λυδοῖς ἐστιν· ἧς καὶ Ὅμηρος μέμνηται·*

> *Ἰδομενεὺς δ' ἄρα Φαῖστον ἐνήρατο τέκτονος υἱόν*
> *Βώρου, ὃς ἐκ Τάρνης ἐριβώλακος εἰληλούθει.*

(*E*, 44). Apollodorum audimus, ut alibi.

Cyllene.

O, 518 *Πουλυδάμας δ' Ὦτον Κυλλήνιον ἐξενάριξεν Φυλεΐδεω ἕταρον, μεγαθύμων ἀρχὸν Ἐπειῶν) ἡ διπλῆ ὅτι οὐκ ἀπὸ* 235
Κυλλήνης τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ ὄρους, ἀλλ' ἐπίνειόν ἐστιν Ἠλείων Κυλλήνη. οὗτοι δέ εἰσιν Ἠλεῖοι (l. *Ἐπειοί*). Strab. VIII p. 337 *μέμνηται δὲ τῆς Κυλλήνης ταύτης καὶ Ὅμηρος, λέγων Ὦτον Κυλλήνιον ἀρχὸν Ἐπειῶν. Οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὄρους ὄντα ἔμελλεν ἡγεμόνα τῶν Ἐπειῶν ἀποφῆναι.*

Dardania. Dardani.

Y, 215 *ἡ διπλῆ ὅτι ἑτέρα τῆς Ἰλίου ἡ Δαρδανία ὥσπερ καὶ ἡ Φρυγία* (v. infra). Sed Dardani Troum nomine continentur. *P*, 80 *Τρώων τὸν ἄριστον ἔπεφνεν Πανθοίδην Εὔφορβον). Τρὼς ἄρα ὁ Εὔφορβος ἀλλὰ καὶ Δάρδανος* (sc. *Π*, 807 *σχεδόθεν βάλε Δάρδανος ἀνὴρ Πανθοίδης Εὔφορβος*). *οἱ ἄρα Δάρδανοι Τρῶες. καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ τὸν ἐν Τρωσὶν ἄριστον. οὐ γάρ ἐστιν ὡς Μυρμιδόνων τὸν ἄριστον* (*Σ*, 10). V. Strab. X, 453. XIV, 574 *λέγει μὲν γὰρ* (*ὁ ποιητὴς*) *καὶ κοινῶς ἅπαντας Τρῶας τοὺς συμπολεμήσαντας αὐτοῖς, ὥς περ καὶ Ἀχαιοὺς τοὺς ἐναντίους, ἀλλ' οὐ δήπου Τροίαν ἐροῦμεν νὴ Δία καὶ τὴν*

---

*) Hoc natum ex lectione *πολυστάφυλόν τ' Ἄρνην*, ut versus exhibetur a Steph. B. s. *Ἄρνη*.

Παφλαγονίαν οὐδὲ τὴν Καρίαν ἢ τὴν ὅμορον αὐτῇ Λυδίαν. Λέγω δ' ὅταν φῇ

Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν,

ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων

οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί.

Cf. infra Troes. — Hinc efficiebatur, certe non ut in recentiorum fabulis ferebatur, Hectorem esse Δάρδανον ἄνδρα (*B*, 701), a quo interfectus sit Protesilaus, v. *B*, 819.

Demetrion.

B, 696 οἳ δ' εἶχον Φυλάκην καὶ Πύρασον ἀνθεμόεντα, Δή-
μητρος τέμενος Ἴτωνά τε μητέρα μήλων) ἡ διπλῆ ὅτι οὐ τὸν
Πύρασον λέγει Δήμητρος τέμενος, ἀλλὰ πόλις ἐστὶ Δημήτριον
236 καλουμένη. Aliter Strab. IX, 435. Particula quod abest mi-
nime Aristarchi iudicio obstat, ut alias ostendam.

Dolopes.

I, 484 Δόλοπες μέρος τῆς Φθιώτιδος χώρας, διὸ καὶ παραλέλοιπεν αὐτοὺς ἐν τῷ καταλόγῳ.

Echinades.

B, 625 οἳ δ' ἐκ Δουλιχίοιο Ἐχινάων θ' ἱεράων) ἡ διπλῆ ὅτι οὐχ ὡς κεχωρισμένου Δουλιχίου τῶν Ἐχινάδων οὕτως εἴρηκεν ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐκ Δουλιχίου καὶ τῶν ἄλλων Ἐχινάδων. καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἐχῖνα εἶπεν Ἐχινάων. Sc. eodem modo ut Τρῳάς τε καὶ Ἕκτορα, quod notatum erat, V. Ariston. *N*, 1. — Cf. Strab. VIII, 340. X, 453. VIII, 335 (Ἐχινάδες ὧν ἐστι καὶ τὸ Δουλίχιον). X, 458.

Ἠλεῖοι

incolae Elidis non saepe nominantur ab Homero, saepius Ἐπειοί. *Λ*, 688 ὅτι σπανίως Ἠλείους καλεῖ. *Λ*, 694 ἡ διπλῆ ὅτι ἔν τισι γράφεται Ἀχαιοί· τοὺς δὲ Ἠλείους Ἐπειοὺς καλεῖ Ὅμηρος. *Λ*, 737 ἡ διπλῆ ὅτι τινὲς καὶ Ἀχαιῶν γράφουσιν. Ὅμηρος δὲ Ἐπειοὺς τοὺς Ἠλείους λέγει. 759 ἡ διπλῆ — ὅτι τοὺς Πυλίους Ἀχαιοὺς λέγει νῦν, τοὺς δὲ Ἠλείους Ἐπειούς. — De Epeis praeterea Steph. B. s. Δουλίχιον· ἐλέγοντο δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ Δουλιχίῳ Ἐπειοί, ὡς Ἐπαφρόδιτος παρατιθεὶς τὸν Ἀρίσταρχον ἐκδεχόμενον οὕτω.

Ephyra.

Duplex Ephyra est apud Homerum, una Thesprotiae, altera est Corinthus. *B*, 659. *Z*, 152. *N*, 301. *O*, 531. Hanc poste- 237
riorem ubi poeta ipse loquitur Corinthum dicit, heroes Ephyram. *B*, 570. *Z*, 152. 210. *N*, 301. Velleium Aristarcheum nemo suspicatus est. „Neque est quod miremur ab Homero nominari Corinthum. Nam ex persona poetae et hanc urbem et quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur aetate eius, multo post Ilium captum conditae". I, 3.

Hyde. Hyle.

v. infra.

Νήσῳ ἐν κραναῇ.

Γ, 445 ἡ διπλῆ ὅτι ἄδηλον πότερον ὄνομα κύριόν ἐστιν ἀπὸ τοῦ κρανθῆναι ἐπ' αὐτῆς πρῶτον τὸν γάμον καὶ τελειωθῆναι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ἑλένης ἢ ἐπιθετικῶς τὴν τραχεῖαν. τινὲς γὰρ τὴν λεγομένην Ἑλένην πρὸς τῇ Ἀττικῇ εἶναι ἀπὸ τῆς Ἑλένης ὅτι ταύτῃ πρώτῃ ἐπέβη.

Lycia Troica.

Δ, 101 *Λυκηγενέϊ*) ὅτι ἀπὸ τῆς Τρωϊκῆς Λυκίας, ἐξ ἧς ἐστιν ὁ Πάνδαρος. *E*, 105 *Λυκίηθεν*) ὅτι τῆς Τρωϊκῆς Λυκίας. 173 ἡ διπλῆ ὅτι τὴν Τρωϊκὴν Λυκίαν λέγει.

Lydi.

K, 431 ἡ διπλῆ ὅτι Ὅμηρος οὐκ οἶδε καλουμένους Λυδούς, ἀλλὰ Μήονας. πρὸς τὰ περὶ Κιλικίας (ἡλικίας scribendum est, v. emendationes scholiorum post Herodianum p. 454) Ἡσιόδου (cf. V ad *Σ*, 291). Saepius monitum Straboni, e. g. XIII, 625.

Μέσση

238 v. infra.

Oechalia

apud Homerum urbs Thessaliae *B*, 596. 730.

Phrygia.

B, 862 ἡ διπλῆ ὅτι οἱ νεώτεροι τὴν Τροίαν καὶ τὴν Φρυγίαν τὴν αὐτὴν λέγουσιν, ὁ δὲ Ὅμηρος οὐχ οὕτως. Αἰσχύλος δὲ συνέχεεν. Hucusque puto Aristonici observationem esse. οὗτοι δὲ τῆς μικρᾶς εἰσι Φρυγίας· ἡ μεγάλη παρὰ τῷ Σαγγαρίῳ κεῖται ὅθεν καὶ Ἄσιος ὃς μήτρως ἦν Ἕκτορος ἱπποδάμοιο (ABL). *K*, 431 ἡ δ. ὅτι ἑτέρους τῶν Τρώων οἶδε τοὺς Φρύγας. *Π*, 719 ἡ δ. ὅτι Ὅμηρος ἑτέραν τὴν Φρυγίαν τῆς Τροίας οἶδεν. *Σ*, 291 ἡ διπλῆ ὅτι ἑτέρα ἡ Φρυγία παρὰ τὴν Τροίαν. *Ω*, 545 ἡ δ. ὅτι ἑτέρα καθ' Ὅμηρον ἡ Φρυγία· οἱ δὲ νεώτεροι συγχέουσι. Strab. XIII p. 657 οἱ ποιηταὶ δέ, μάλιστα οἱ τραγικοί, συγχέοντες τὰ ἔθνη, καθάπερ τοὺς Τρῶας καὶ τοὺς

Μυσοὺς καὶ τοὺς Λυδοὺς Φρύγας προσαγορεύουσιν, οὕτω καὶ τοὺς Λυκίους Κᾶρας. Cf. XIV, 675.

Σάμη. Σάμος.

B, 634 *οἵ τε Ζάκυνθον ἔχον ἠδ' οἳ Σάμον ἀμφενέμοντο*) *ὅτι Ζηνόδοτος γράφει ἠδ' οἳ Σάμην, καὶ ἄμετρον ποιῶν καὶ ἀγνοῶν ὅτι κατὰ τὸ ἀρσενικὸν ἐνίοτε ἐκφέρεται τὰ εἰς ος* (l. *η*) *λήγοντα.* Reliqua Aristonici scholio ab alia manu assuta sunt. Cf. Sch. *ο*, 29. De Strabone p. 453 l. X suspicio est non omni ex parte recte referre de Apollodoro, sed in quibusdam eius sententiam haud recte cepisse.

Σαμοθράκη.

N, 12 *Σάμου Θρηΐκίης*) *ἡ δ. ὅτι οὐδέποτε συνθέτως εἴρηκε* 239
*Σαμοθράκην**). *Ω*, 78 *Σάμου*) *ἡ διπλῆ ὅτι τὴν Σαμοθράκην οὕτως εἶπεν.* Strab. X p. 457.

Scamander.

X, 151 *ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ τῆς ἀντιδιαστολῆς ταύτης σαφὲς ὅτι ἡ ἑτέρα πηγὴ ὕδατι λιαρῷ ῥεῖ κατὰ χειμῶνα.*

Σελλήεις.

B, 839 *ὅτι Σελλήεις ποταμός ἐστιν Ἀσίας ὁμωνύμως τῇ Θεσπρωτίᾳ* (l. *τῷ — τιακῷ*). *M*, 97 *ἡ δ. ὅτι Σελλήεις ποταμὸς ἐπ' Ἀσίας οὗτος, ἕτερος δὲ ἐπὶ Θεσπρωτίας. O*, 531 *ἡ δ. ὅτι τῆς Θεσπρωτιακῆς Ἐφύρας λέγει, οὐκ ἐκ τῆς Κορίνθου.*

*) Quod ibi habet V: *Ἀρίσταρχος ὄρος ὁμώνυμον τῇ νήσῳ* mendacium est.

δῆλον δὲ ἐκ τοῦ Σελλήεντος, ἀφ' οὗ καὶ Σελλοὶ οἱ περίοικοι. καὶ ὅτι ἕτερός ἐστι Σελλήεις ποταμός.

Σελλοί.

B, 659 τὴν ἄγετ' ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἄπο Σελλήεντος) ἡ διπλῆ ὅτι ἡ Ἔφυρα αὕτη ἑτέρα ἐστὶ τῆς Κορίνθου, τῆς Θεσπρωτίας οὖσα. καὶ ὅτι σὺν τῷ σ Σελλήεντα τὸν ποταμὸν λέγει, ἀφ' οὗ τὸ παροικοῦν ἔθνος Σελλοὺς καλεῖ· οἱ δὲ νεώτεροι (Pind. fr. 31) Ἑλλοὺς λέγουσι πλανηθέντες. Pertinet ad Π, 234, ubi legimus: ἀμφὶ δὲ Σελλοί) ἡ δ. πρὸς τὸ τῆς γραφῆς ἀμφίβολον. οἱ μὲν γὰρ Σελλούς, οἱ δὲ Ἑλλοὺς ἐξεδέξαντο. δεῖ δὲ νοεῖν ὡς ἔστιν ἐκ πλήρους Σελλοί (sc. non ἀμφὶ δέ σ' Ἑλλοί)· καὶ γὰρ ὁ συνορίζων τοῖς τόποις ποταμὸς Σελλήεις, ἀφ' οὗ εἰκὸς τοὺς παροίκους Σελλούς καλεῖσθαι. Strab. VII, 328 πότερον δὲ χρὴ λέγειν Ἑλλούς, ὡς Πίνδαρος, ἢ Σελλούς, ὡς
240 ὑπονοοῦσι (vides Aristarcheos significari) παρ' Ὁμήρῳ κεῖσθαι ἡ γραφὴ ἀμφίβολος οὖσα οὐκ ἐᾷ διισχυρίζεσθαι. Adscribam quae sequuntur apud Strabonem, unde apparebit ut Aristarchus suum duxerit attendere quid Homerus aperire velit et ut Apollodorus magistro suo obsecutus sit. Φιλόχορος δέ φησι (sic pergit Strabo) καὶ τὸν περὶ Δωδώνην τόπον ὥσπερ τὴν Εὔβοιαν Ἑλλοπίαν κληθῆναι. καὶ γὰρ Ἡσίοδον οὕτω λέγειν. ἔστι τις Ἑλλοπίη πολυλήϊος ἠδ' εὐλείμων· ἐνθάδε Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται. οἴονται δέ, φησὶν ὁ Ἀπολλόδωρος, ἀπὸ τῶν ἑλῶν τῶν περὶ τὸ ἱερὸν οὕτω καλεῖσθαι· τὸν μέντοι ποιητὴν οὐ λέγειν Ἑλλούς, ἀλλὰ Σελλοὺς ὑπολαμβάνει τοὺς περὶ τὸ ἱερόν, προσθεὶς ὅτι καὶ Σελλήεντά τινα ὀνομάζει ποταμόν. Ὀνομάζει μὲν οὖν ὅταν φῇ τηλόθεν ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἀπὸ Σελλήεντος.

Σίντιες.

Hic populus est Lemnum habitans. Apollon. lex. Hom. 720.

Troia. Troiani.

Φ, 544 ἡ διπλῆ ὅτι ὁμωνύμως τῇ χώρᾳ τὴν Ἴλιον Τροίαν
εἴρηκεν. *Ε*, 200 ἡ διπλῆ ὅτι οἱ τὴν Ζέλειαν οἰκοῦντες ὑπὸ τὴν
Ἴδην καὶ ὑπὸ Πάνδαρον Τρῶες ἐλέγοντο. *Ε*, 211 ἡγεόμην Τρώ-
εσσι, φέρων χάριν Ἕκτορι δίῳ) ὅτι ἀντὶ τοῦ Τρώων τῶν ὑπὸ τὴν
Ἴδην, χαριζόμενος δὲ Ἕκτορι· τινὲς δὲ ἀγνοοῦντες ὅτι λέγονται
καὶ οἱ ὑπὸ Πάνδαρον Τρῶες μεταγράφουσι· „Τρώεσσι φέρων
χάριν ἱπποδάμοισι“. — Strab. XIII p. 584 sqq.*) — — Ari-
starchi esse puto, quae habet A ad *B*, 113 Ἴλιον μὲν λέγει 241
Ὅμηρος, Ἰλιεῖς δὲ οὐκέτι φησί· καὶ Εὔβοιαν, ἀλλ' οὐκ Εὐβοεῖς
(sed Abantes). —

Quaedam ad formam nominum pertinent.

B, 592 ἡ δ. ὅτι Θρύον εἶπε τὴν ἐν ἄλλοις Θρυόεσσαν, „ἔστι δέ τις Θρυόεσσα πόλις“. *Λ*, 711 ὅτι ἣν ἐν τῷ καταλόγῳ εἴρηκε Θρύον νῦν Θρυόεσσαν λέγει. —

B, 582 ὅτι Μέσσην τὴν ἐπὶ Λακωνικῆς Μεσσήνην λέγει συγκόψας τοὔνομα. Strab. VIII p. 364.

B, 500 ὅτι νῦν μὲν ἐκτεταμένως Ὕλην εἴρηκεν, ἐν ἄλλοις δὲ συνεσταλμένως „Ὕλῃ ἐνὶ οἰκία vδίων“ (*H*, 221). νῦν δὲ καλοῦνται Ὕλαι πληθυντικῶς. *H*, 221 ὅτι ἐνταῦθα συνεσταλμένως, ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ ἐκτεταμένως. *E*, 708 ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει Ὕδῃ· ἔστι δὲ τῆς Λυδίας ἡ Ὕδη (*Y*, 385**)), ὁ δὲ ἀνὴρ Βοιώτιος καὶ κώμη Βοιωτίας ἡ Ὕλη. καὶ ὅτι οὐ (l. νῦν) συνεσταλμένως λέγεται ἡ πόλις, ἐκτέταται δὲ ἐν τῷ καταλόγῳ διὰ μέτρου. Strab. IX p. 408 Ὅμηρος δ' ἑνικῶς ἐκφέρει, τοτὲ

---

*) p. 585 sanandus Strabo verborum traiectione. Verba *οὐκ οἴονται — Θήβησι* transponenda post alterum *Θήβησι*, sic: *Πριάμου ἐνὶ οἴκῳ, αὐτὰρ ἐγὼ Θήβησιν. Οὐκ οἴονται δὲ δεῖν ἐξ εὐθείας ἀκούειν σὺ μὲν ἐν Τροίῃ, αὐτὰρ ἐγὼ Θήβησιν, ἀλλὰ καθ' ὑπερβατόν.*

**) Memoria lapsus est Strabo XIII, 626 T. V p. 470 Tz. Versus a quibusdam insertus *B*, 867 *Τμώλῳ ὕπο νιφόεντι* non ideo spurius habitus ab Aristarcheis (haurit ex his fontibus) quod nulla iu Lydia Hyde esset, sed quod repetitus videretur ex *Y*, 385.

*μὲν ἐκτείνων τὴν πρώτην συλλαβήν, ὡς ἐν τῷ καταλόγῳ, ἠδ' Ὕλην καὶ Πετεῶνα, ποιητικῶς**). *ποτὲ δὲ συστέλλων, ὅς ῥ' ἐν Ὕλῃ ναίεσκε* (*E*, 708). *καὶ ὁ Τυχίος σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων* (*H*, 221). *οὐδ' ἐνταῦθα εὖ γραφόντων τινῶν Ὕδῃ ἔνι· οὐ γὰρ ὁ Αἴας ἐκ τῆς Λυδίας τὸ σάκος μετεπέμπετο.* Vides Aristarchea omnia quae Strabo sumsit ab Apollodoro. —

- *H*, 180 *Μυκήνη*) *ἡ διπλῆ ὅτι ἀλλαχοῦ πληθυντικῶς Μυκήνας.* Item ad *Λ*, 46 *ὅτι νῦν ἑνικῶς τὴν Μυκήνην.* —

242 *H*, 135 *Φειᾶς*) *ἡ διπλῆ ὅτι ἐν Ὀδυσσείᾳ* (*ο*, 296) *πληθυντικῶς „ἡ δὲ Φεαῖς ἐπέβαλλεν ἐπειγομένη Διὸς οὔρῳ" ὡς Μυκήνην καὶ Μυκήνας.*

Admonebo hic notissimae observationis, Homerum semper habere *ἡ Ἴλιος*. Unde bis falsa Zenodoti lectio convicta. *O*, 71. *Π*, 92. *Σ*, 174.

§. 3. Si quidem et in sermone Homeri explanando et in antiquitatibus eruendis utile erat et necessarium recentiorum usu neglecto solum Homerum sequi, id in geographia omnium maxime agendum erat, ne commentis et vanitate omnia commiscerentur. Etenim hunc locum non docti tantum interpretabantur, sed ipsum Graeciae vulgus, cum unaquaeque regio nobilis ignobilis se tamen a celeberrimo poeta praeteritam nollet. Sic quae Homeri Pylos esset non tantum intra eruditorum parietes disceptatum. Strab. VIII p. 339 *οἱ δ' οὖν ἐκ τῆς κοίλης Ἤλιδος καὶ τοιαύτην φιλοτιμίαν προσετίθεσαν τῷ παρ' αὐτοῖς Πύλῳ, καὶ γνωρίσματα δεικνύντες Γέρανον τόπον καὶ Γέροντα ποταμὸν καὶ ἄλλον Γερήνιον, εἶτ' ἀπὸ τούτων ἐπιθέτως Γερήνιον εἰρῆσθαι πιστούμενοι τὸν Νέστορα. Τοῦτο δὲ ταὐτὸν καὶ οἱ Μεσσήνιοι πεποιήκασι καὶ πιθανώτεροί γε φαίνονται· μᾶλλον γὰρ γνώριμά φασιν εἶναι τὰ παρ' ἐκείνοις Γέρηνα συνοικούμενά ποτε εὖ.* Cf. 338 *τριῶν Πύλων ἱστορουμένων ἐν Πελοποννήσῳ — ἕκαστοι τὸν παρὰ σφίσιν ἠμαθόεντα πειρῶνται δεικνύναι καὶ τὴν τοῦ Νέστορος πατρίδα τοῦτον ἀπο-*

*) Boeotos dixisse *Ὕλας* ut *θύρας, λύρας*, Strabo docet IX p. 407.

φαίνουσιν. Item Ilienses Strab. XIII p. 593 οὐ γὰρ ἐνταῦθα
ἵδρυσε τὴν πόλιν (ὁ Ἶλος), ὅπου νῦν ἐστιν, ἀλλὰ σχεδόν τι
τριάκοντα σταδίοις ἀνωτέρω πρὸς ἕω καὶ πρὸς τὴν Ἴδην καὶ τὴν
Δαρδανίαν κατὰ τὴν καλουμένην Ἰλιέων κώμην· οἱ δὲ νῦν
Ἰλιεῖς φιλοδοξοῦντες καὶ θέλοντες εἶναι ταύτην τὴν πα-
λαιὰν παρεσχήκασι λόγον τοῖς ἐκ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως τεκμαι-
ρομένοις· οὐ γὰρ ἔοικεν αὕτη εἶναι ἡ καθ' Ὅμηρον. Quid quod 243
accolis lacus Averni gloriosum visum, quod olim Cimmerii fue-
rint? Strab. V, 244. Sed vide quam splendidam doctrinam Messenii expromserint, Homeri Oechaliam vindicaturi. Pausan. IV, 3, 2 καὶ γὰρ τοὺς Ἀσκληπιοῦ παῖδας στρατεῦσαί φασιν ἐς Ἴλιον Μεσσηνίους ὄντας· Ἀρσινόης γὰρ Ἀσκληπιὸν τῆς Λευκίππου καὶ οὐ Κορωνίδος εἶναι. καὶ Τρίκκαν δὲ καλοῦσιν ἔρημον ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ χωρίον. καὶ ἔπη τῶν Ὁμήρου καταλέγουσιν, ἐν οἷς τὸν Μαχάονα ὁ Νέστωρ τῷ ὀϊστῷ βεβλημένον περιέπων ἐστὶν εὐνοϊκῶς· οὐκ ἂν οὖν αὐτὸν μὴ ἐς γείτονα καὶ ἀνθρώπων βασιλέα ὁμοφύλων προθυμίαν τοσήνδε γε ἐπιδείξασθαι. Hoc igitur genus interpretationis Homericae in oppidulis graecis et inter mystagogos ferebatur.

Sed praeterea cum a pueris Graeci geographiam ex Homero cognoscerent, maxime ex catalogo navium, quem apud quosdam memoria tenere vel lege sancitum esset, plurimi Homerica urbium, fluminum, montium nomina cum iis, quae suis temporibus valerent, conspirare volebant, immo eo procedebant, ut in hoc genere omnem doctrinam ad Homeri normam exigerent. Strab. VIII p. 337 Λέγω δὲ ταῦτα συμβάλλων τά τε νῦν καὶ τὰ ὑφ' Ὁμήρου λεγόμενα. ἀνάγκη γὰρ ἀντεξετάζεσθαι ταῦτα ἐκείνοις, διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ δόξαν καὶ συντροφίαν πρὸς ἡμᾶς τότε νομίζοντος ἑκάστου κατορθοῦσθαι τὴν παροῦσαν πρόθεσιν, ὅταν ᾖ μηδὲν ἀντιπῖπτον τοῖς οὕτω σφόδρα πιστευθεῖσι περὶ τῶν αὐτῶν λόγοις. Haec vero studia non tantum ad vanam Homericae geographiae interpretationem duxerunt sed etiam ad corrumpendam antiquitus traditam scripturam. Nam Messenii suam de Oechalia sententiam ut aliquo modo tuerentur, catalogi versus 729—732 aut spurii iudicandi aut alio transferendi erant.

244 Sed memorabile exemplum apud Pausaniam est VII, 26, 6. In catalogo navium *B*, 573 est eiusmodi versus:

οἵ θ' Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινὴν Γονόεσσαν
Πελλήνην τ' εἶχον —

De quo versu haec narrat Pausanias: *Αἰγείρας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ Πελλήνης πόλισμα ὑπήκοον Σικυωνίων Δονοῦσα καλουμένη ἐγένετο μὲν ὑπὸ τῶν Σικυωνίων ἀνάστατος, μνημονεύειν δὲ καὶ Ὅμηρον ἐν καταλόγῳ τῶν σὺν Ἀγαμέμνονί φασιν αὐτῆς ποιήσαντα ἔπος*

οἵ θ' Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινὴν Δονόεσσαν.

Πεισίστρατον δέ, ἡνίκα ἔπη τὰ Ὁμήρου διεσπασμένα τε καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ μνημονευόμενα ἠθροίζετο, ἢ αὐτὸν Πεισίστρατον ἢ τῶν τινα ἑταίρων μεταποιῆσαι τὸ ὄνομα ὑπὸ ἀγνοίας. Quod ipsum videtur ab istius anguli mystagogis accepisse.

Ridemus haec et quidquid multitudo harum nugarum molita est condonabimus. Sed inter doctos geographos, quae natio apud Graecos antiquissima est, fere nullus erat quin iisdem erroribus se irretiret, sive partium studio ducebantur, sive Homerum omnis scilicet doctrinae principem nulla in re a veritate aberrare volebant, (veritatem autem ex sui temporis statu vel ex fabulis tralaticiis metiebantur). Inde ipsi et perverse interpretari Homerum et interpretationem desperantes textum mutare ad arbitrium. Producam quosdam huius culpae convictos. De Hellanico Strab. XIII p. 602 *Ἑλλάνικος δὲ χαριζόμενος τοῖς Ἰλιεῦσιν, οἷος ὁ ἐκείνου μῦθος, συνηγορεῖ τῷ τὴν αὐτὴν εἶναι πόλιν τὴν νῦν τῇ τότε.* Eudoxus in versu Iliados *B*, 850 *Ἀξιοῦ οὗ κάλλιστον ὕδωρ ἐπικίδναται αἶαν* legere maluerat *Αἶα* (Strab. VII, 330. sch. *λ*, 239. cf. Steph. B. s. v.). Ephorus (qui Cimmerios cum accolis ad lacum Avernum ponebat, Str. V, 244) pro Alizonibus *B*, 856 Amazones induxit, hoc scilicet modo:

αὐτὰρ Ἀμαζώνων Ὀδίος καὶ Ἐπίστροφος ἦρχον,

245 strenue simul versum subsequentem transformans ex

τηλόθεν ἐξ Ἀλύβης ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη

in

ἐλθόντ' ἐξ Ἀλόπης ἵν' Ἀμαζονίδων γένος ἐστί.

Quam meram coniecturam esse si quis forte dubitat patet ex

auctore, qui Strabo est XII p. 550. In eadem culpa Alexandri sunt comites et rex ipse ad praecidendos nodos quam ad dissolvendos paratior. Qui cum ad illas Troiae Asiaeque oras, unde Troianis socios venisse poeta ait, accessissent easque percontarentur, hinc aliquem fructum Homero, qui regi in deliciis erat, exsistere debere putabant. Equidem quotiescunque illum Strabonis locum evolvo, quo de editione *ἐκ τοῦ νάρθηκος* rettulit, non contineo me quin talia quaedam putem in illud exemplar inducta esse. *Φέρεται γοῦν τις διόρθωσις τῆς Ὁμήρου ποιήσεως ἡ ἐκ τοῦ νάρθηκος λεγομένη, τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῶν περὶ Καλλισθένην καὶ Ἀνάξαρχον ἐπελθόντος καὶ σημειωσαμένου τινά, ἔπειτα καταθέντος εἰς νάρθηκα, ὃν εὗρεν ἐν τῇ Περσικῇ γάζῃ πολυτελῶς κατεσκευασμένον* (Strab. XIII p. 594 *)). Quod Callisthenis opera usus nonne eo ducit, quo me haec legentem vocari sentio? Quod in itinere hoc egit, nonne eodem? Denique eiusdem Callisthenis, cuius in hoc negotio partes com- 246
memorantur, molimina in catalogo navium tenemus. Strab. XII p. 542 *Καλλισθένης δὲ καὶ ἔγραφε τὰ ἔπη ταῦτα εἰς τὸν διάκοσμον μετὰ τὸ*

Κρῶμνάν τ' Αἰγιαλόν τε καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους

τιθεὶς

Καύκωνας αὖτ' ἦγε Πολυκλέος υἱὸς ἀμύμων (vel *Ἄμειβος*).

Οἳ περὶ Παρθένιον ποταμὸν κλυτὰ δώματ' ἔναιον·

παρήκειν γὰρ ἀφ' Ἡρακλείας καὶ Μαριανδυνῶν μέχρι Λευκοσύρων, οὓς καὶ ἡμεῖς Καππάδοκας προσαγορεύομεν· τὸ δὲ τῶν Καυκώνων γένος τὸ περὶ τὸ Τίειον μέχρι Παρθενίου καὶ τὸ τῶν

---

*) De ed. ex narthecio alterum testimonium Plutarchi Al. 8. Secum portavit *τὴν Ἰλιάδα — Ἀριστοτέλους διορθώσαντος, ἣν ἐκ τοῦ νάρθηκος καλοῦσιν*. Si hoc etiam fidem meretur mea opinio etiam magis confirmatur. Ab Aristotele correctam Iliadem secum ferebat in Asiam, ubi Anaxarchi et Callisthenis (viri historiae et geographiae dediti, qui scripsit *περίπλουν*) ope usus quaedam ut falsa notavit: quae? nisi de quibus in Asia constare putabant? Valet hoc argumentum nisi putas Aristotelem omnino falso hac in re commemorari atque huic ut notiori a quibusdam tributam esse illam recensionem, quae eos auctores haberet, quos accurate tradidit Strabo.

Ἐνετῶν τὸ συνεχὲς μετὰ τὸν Παρθένιον, ἐχόντων τὸ Κύτωρον. καὶ νῦν δ' ἔτι Καυκωνίτας εἶναί τινας περὶ τὸν Παρθένιον.

Post Callisthenem in iis, qui luxatae scilicet geographiae membra corrigere studebant, recensemus Zenonem Stoicum. Menelaus (*δ*, 84) narrat:

Αἰθίοπάς θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους καὶ Ἐρεμβούς.

Zeno philosophus scribi voluit

Αἰθίοπάς θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους Ἄραβάς τε.

Strab. I p. 41. VII p. 298. Priore loco sic: *περὶ δὲ τῶν Ἐρεμβῶν πολλὰ μὲν εἴρηται· πιθανώτατοι δ' εἰσὶν οἱ νομίζοντες τοὺς Ἄραβας λέγεσθαι. Ζήνων δ' ὁ ἡμέτερος καὶ γράφει οὕτως· Αἰθίοπάς θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους Ἄραβάς τε. Τὴν μὲν οὖν γραφὴν οὐκ ἀνάγκη κινεῖν παλαιὰν οὖσαν· αἰτιᾶσθαι δὲ βέλτιον τὴν τοῦ ὀνόματος μετάπτωσιν, πολλὴν καὶ ἐπιπολαίαν οὖσαν ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι**). Stoici vestigiis institit Crates, de quo iam dicendum, quod de Callimacho aliquo loco Apollodorus: *τοῖς μὲν ἄλλοις συγγνώμην εἶναι, Καλλιμάχῳ*
247 *δὲ μὴ πάνυ, μεταποιουμένῳ γε γραμματικῆς.* De forma terrae qualem Stoici et Crates sibi finxerint et ut Homericos locos, et haec de Menelai erroribus et alia, ad hanc suam imaginem accommodaverint, quaedam nuper bene exposuit Lübbert in Mus. Rhen. a. 1857 in dissertatiuncula inscripta „zur Charakteristik des Crates von Mallos". Quod ad Erembos attinet Crates pro Erembis quaerebat non Arabas quidem sed *Ἐρεμνούς*, i. e. atros, Indos intelligens (v. sch.**)). Alii *Ἀράμβους*, fortasse ut ad Arabas propius accederent. Haec ratio Homerum ad similitudinem posterioris temporis accommodandi quo ducere debuerit iam ex iis quae adhuc disputavimus intelligi potest. Attamen exempla habemus quasi ad dehortandum exposita. Il. *B*, 508 versus est:

Νῖσάν τε ζαθέην Ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν.

Illa Nisa aliquot saeculis post nusquam erat. Quid agitant?

---

*) *Ἐρέμβους* pro Arabis dixit auctor Cyneg. *Α*, 172. *Γ*, 19.

**) Cf. de Cratete Sch. *γ*, 239.

Strabo IX p. 405 *πλησίον δ' ἐστὶν Ἀνθηδόνος ἱεροπρεπὴς τόπος τῆς Βοιωτίας, ἴχνη πόλεως ἔχων, ὁ καλούμενος Ἴσος, συστέλλων τὴν πρώτην συλλαβήν. Οἴονται δέ τινες δεῖν γράφειν*

Ἴσον τε ζαθέην Ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν,

ἐκτείνοντες τὴν πρώτην συλλαβὴν ποιητικῶς διὰ τὸ μέτρον, ἀντὶ τοῦ

Νῖσάν τε ζαθέην —

Ἡ γὰρ Νῖσα οὐδαμοῦ φαίνεται τῆς Βοιωτίας, ὥς φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ νεῶν· ὥστ' οὐκ ἂν εἴη, εἰ μὴ τὴν Ἴσον οὕτως εἴρηκεν. ἦν γὰρ ἡ Ἴσος πόλις ἐν τῇ Μεγαρικῇ, ἐκεῖθεν ἀπῳκισμένη . . . δρῶνος. ἐκλέλειπται δὲ νῦν. Τινὲς δὲ γράφουσι

Κρεῦσάν τε ζαθέην,

τὴν νῦν Κρέουσαν δεχόμενοι τὸ τῶν Θεσπιέων ἐπίνειον ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ ἱδρυμένον. Ἄλλοι δὲ

Φηράς τε ζαθέας —

ἔστι δὲ τῆς τετρακωμίας τῆς περὶ Τάναγραν, Ἐλεῶνος, Ἅρματος, Μυκαλησσοῦ, Φηρῶν. Γράφουσι δὲ καὶ τοῦτο

Νῦσάν τε ζαθέην —

κώμη δ' ἐστὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἡ Νῦσα.

Phea erat urbs prope mare sita (*ο*, 297); quae ob hanc 248
causam minus apte visa est commemorari *Η*, 135 (quamquam est aptum, ut magis etiam pruriginem mutandi intelligas). Quid igitur moliuntur? Narrat Strabo VIII p. 348 *ῥεῖ δὲ* (fluvius *Ἀκίδων*) *παρὰ τάφον Ἰαρδάνου καὶ Χάαν πόλιν ποτὲ ὑπάρξασαν πλησίον Λεπρέου, ὅπου καὶ τὸ πεδίον τὸ Αἰπάσιον. Περὶ ταύτης δὲ τῆς Χάας γενέσθαι φασὶν ἔνιοι τὸν πόλεμον τοῖς Ἀρκάσι πρὸς τοὺς Πυλίους, ὃν ἔφρασεν Ὅμηρος, καὶ δεῖν οἴονται γράφειν* (*Η*, 135)

ἡβῷμ' ὡς ὅτ' ἐπ' ὠκυρόῳ Ἀκίδοντι) μάχοντο*
ἀγρόμενοι Πύλιοί τε καὶ Ἀρκάδες ἐγχεσίμωροι
Χάας πὰρ τείχεσσι —

*οὐ Κελάδοντι οὐδὲ Φειᾶς. τῷ γὰρ τάφῳ τοῦ Ἰαρδάνου τοῦτον πλησιάζειν καὶ τοῖς Ἀρκάσι τὸν τόπον μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον**).*

---

*) Sic necessario legendum.

**) Hi igitur intellexerunt *Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα* ad fluvium Iardani,

249 Haec post commenta, haec post nugatoria et violenta co-
250 namina intuere Aristarchi viam et rationem, quam ex fragmen-

h. e. qui Iardani tumulum praeterfluit. — Ceterum manet in eo loco difficultas. Propter *Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα* non potest *Κελάδων* nomen proprium fluvii esse, et res eadem si *Ἀκίδοντι* substituatur. Hoc intellexit Aristarchus: quare *κελάδοντι* pro adiectivo accepit hac nota apposita: *ἡ διπλῆ ὅτι ἰδίως τὰ ἐπίθετα προτάξας τὸ κύριον ἐπήγαγεν „Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα."* Statuit igitur quandam anacoluthiam, ut oratio post *ἐπ' ὠκυρόῳ κελάδοντι* interrupta videretur, deinde denuo institueretur illis *Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα*. Non probamus. Sed ille non habebat quo se verteret: nam *κελάδοντι* interpretari „fluvio", quod quidam facere non dubitabant, illi in mentem venire non poterat, bene gnaro, quid ferret consuetudo Homeri. Ergo restabat ut vel versum 133 vel 135 obelo notaret: nisi ei syntactica ratio, quam diximus, mira quidem sed tolerabilis visa esset. Ceterum Didymus hoc loco dicitur probasse *Φήρης „ἄμεινον οὖν ὡς Δίδυμος, Φήρῃ Σπάρτῃ καὶ Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα* (l. *Φήρης πὰρ τείχεσσιν Ἰαρδάνου*)· *οὕτω γὰρ καὶ Φερεκύδης ἱστορεῖ*. De quo (si verum est) sic iudico. Didymus in commentariis cum variorum varia molimina recensuisset, addiderat, si quis locum mutare vellet, potius *Φήρης* scribendum esse: hanc enim in hac re Pherecydem commemorare, ut videri posset hanc lectionem in suo Homeri exemplari offendisse. Hanc propter observationem, si neglecta fuerat, gratiam meruit Didymus: attamen in textum non magis inferri debebat, quam *Κύνων* pro *Κόων*, filius Antenoris, *T*, 53. Sic enim Pherecydes eum dixerat, teste Schol. V. h. l. Hic facile credo Pherecydem Cynonem ex suo Homero habuisse. Similiter iudicat Schol. Pind. Ol. VII, 42, ubi Tlepolemi mater a Pindaro dicitur *Ἀστυδάμεια*, quae Homero est (*B*, 658) *Ἀστυόχεια*, „*εἰκὸς δὲ τὸν Πίνδαρον ἀπαντῆσαι ταύτῃ τῇ γραφῇ*". Quod in hoc exemplo (quod alter schol. aliter iudicare videtur) quamquam negari non potest tamen non opus est credere. Eadem a Pherecyde tertio sed item simili nomine dicta *Ἀστυγένεια*. Nam haec nominum in similiter significantia transformatio, de qua multi dixerunt, invenitur etiam in mythicis. Simplicissima sunt (ne nunc ea commemorem ubi duplex terminatio est, ut *Μάκαρ Μακάριος, Πλούτων, — εύς* Voss. hymn. Cer. p. 149) *Ἐτεοκλυμένη, Περικλυμένη, Κλυμένη*, Müller cycl. 128. Kleine Stes. 59. Mater Aiacis *Ἐρίβοια* et *Περίβοια*, nec erat quod alterum tantum retinere vellet Osann. de Soph. Ai. p. 55. Quid quod eadem apud Pherecydem *Φερέβοια*, v. Huschke Anal. litt. 325, quo certe recte explicatum quid sit *Ἐρίβοια* et *Περίβοια*, sc. *γυνὴ πολύδωρος, ἀλφεσίβοια*. — Uxor Phoronei *Λαοδίκη* et *Τηλοδίκη*, Saal ad Rhian. p. 47. *Ἰοκάστη* et *Ἐπικάστη*. Et fortasse eodem recte referetur *Ἰφιγένεια* et *Ἰφιάνασσα*. Mater Eurysthei apud Pherecydem *Ἀμφιβία*, apud Hesiodum *Ἀρτιβία* (vel *Ἀντιβία*) et — *Νικίππη*, Sch. *T*, 116. *Λεάνειρα* aliis *Μεγάνειρα*, Heyne Apollod. I, 5, 1. Nec id errori tribuo quod Elei mater, quae ap. Pausaniam est *Εὐρυκύδα*, in Et. M. 426, 29 est *Εὐρυπύλη*: propter solam necessitatem metri poetam ali-

tis quamquam haud multis satis tamen intelligere licet, nec iam opus erit ut quidquam commendationis causa addamus.

---

quem ita transformare potuisse mihi non dubium. Quod me admonet incuriae Saalii, qui ad Rhian. p. 26 inclinabat Aristomenis patrem in Rhiani hexametris sic ut a Messeniis nominatus est *Νικομήδην* fuisse. De Cassandra et Alexandra ingeniose scripsit Hermannus Hec. 86. Agenoris filia *Δημοδόκη* apud Hesiodum fr. LVIII Goettl., *Δημονίκη* apud Apollodorum I, 7, 7. *Εἰδοθέα* Protei, *Εἰδὼ τὸ μητρὸς ἀγλάϊσμ' ὅτ' ἦν βρέφος, ἐπεὶ δ' ἐς ἥβην ἦλθεν ὡραίων γάμων καλοῦσιν αὐτὴν Θεονόην, τὰ θεῖα γὰρ — ἠπίστατο* Eurip. Hel. 11. *Ἀγαμήδη* illa *φαρμάκων* guarissima *Λ*, 740 apnd Theocritum II. 16 et Propertium II, 4, 8 est *Περιμήδη*. Caucasia Nympha *Ἀστερόδεια*, ex qua Aeetes filium Apsyrtum suscepit, Apollon. III, 242, in Naupacticis fuerat *Ἐριαύγη*, ut scholiastes docet h. l. Iasonis mater plnrimis nominibus fertur, Alcimede, Theognete, Amphinome, Arne, Scarphe, Roeo (v. Heyne ad Apollodor., Burmann. catalog. Argon. s. Iason): apud Hesiodnm eadem fuerat Polymele (schol. Od. *μ*, 70), apud Herodornm Polypheme (schol. Apoll. I, 46), apnd Apollodorum Polymede I, 9, 16: qualia etiamsi patris nomen varietur non diversas personas iudicare pntabimus sed variata nomina, ut Adrasti mater apud Pausaniam II, 6 Lysianassa Polybi, apnd Apollodorum I, 9, 13 Lysimache Abantis (Eurynome Iphiti apnd Hyginum fab. 69). — Qui plerumque Eurymedon erat Gigantum quin ab aliquo poeta vel mythographo potuerit insignite Oromedon dici non dubitandum. Qnod contra Huschkinm anal. litt. p. 320 defendit Hermannus opusc. V p. 80. Filius Ulixis *Τηλέγονος* et *Τηλέδαμος* Eust. 1796: qnod non video cur aliter accipiat Mützell. Hes. p. 178. Eurygoneae pater *Περίφας* apnd Pherecydem, schol. Phoen. 53, *Ὑπέρφας* Apollod. III, 5, 8. Pausan. IX, 5, 11. Inter filios Athamantis et Themistonis est *Ἐρύθριος*, Herodor. ap. schol. Apollon. II, 114, 4. Apollod. I, 9, 2: qni idem est apud Nonnum IX, 317 *Πορφυρίων*. Heros Atticus, cui funebres ludi celebrabantur, erat *Εὐρυγύης*, quem fuerunt qui eundem pntarent cum Androgeo, ut Hesychins refert s. *ἐπ' Εὐρυγύῃ*. Commemoravit hoc ubi de hoc argumento nominum duplicium locutus est Buttmannus Mythol. II p. 13. Commemorat ibidem illnd alterum Hesychianum: *Ἀριδήλαν τὴν Ἀριάδνην Κρῆτες*. Qnod mirum videri debet recordantibns *Ἀριάδνην* esse *Ἀριάγνην*, *ἀδνόν* autem teste Hesychio pro *ἁγνόν* dixisse Cretes: qua de re egregia Meinekii nota est ad Theocr. IV, 17. Si igitur ipsnm nomen *Ἀριάδνη* in Creta ortum probabile videtur, suspicio oriri potest, quae in fabula esset Ariadne, eandem nt deam vel heroinam mutata nominis forma in cultu fuisse *Ἀριδήλαν*. Et de simili causa in Eurygye cogitare licebit. In Hesiodi versu ab Hesychio allato *Εὐρυγύης δ' ἐπίκουρος Ἀθηνάων ἱεράων* (nam hanc emendationem pro *ἔτι κοῦρος* nt facillimam sequemur) *ἐπίκουρος* non intelligatur de eo, qui vivus illis in bello socius fuit, sed de eo, qui caesus, deinde iustis expiationibus placatus nunc heros iis socius et patronus esse putatur: et quidem tecto nomine Eurygyes pro An-

Eandem viam ingressus esset Eratosthenes, nisi hic in geographicis substitisset: chorographica non persecutus est. Hoc cur credere necesse sit, infra exponemus, ubi de Ulixi erroribus verba faciemus. Ab Aristarcho aliquantum profecit Demetrius Scepsius, omnia Apollodorus, et ab hoc utroque fluxit quidquid in his rebus Strabo sobrie et sano iudicio ut satisfacere possit disputavit. Si quis de Strabonis fontibus disputans ita scribit ut intentis oculis speculanti semel vel bis Apollodori nomen occurrat, is multum abest ut hunc locum exhauserit*).

§. 4.

De Ulixi erroribus.

Schol. ε, 55 *πρὸς τὰ περὶ τῆς πλάνης ὅτι πόῤῥω που ἐν ἐκτετοπισμένοις τόποις ἀορίστοις.* Cet. Similiter κ, 190. δ, 556. ζ, 204.

Italia inferior et interioris maris pars adiacens repleta erat monumentis erroris Ulixi. Ibi erat *Σκύλλαιον*, *Κίρκαιον*, *Αἰόλου νῆσος*, *Σειρηνοῦσσαι* et alia similia. Quorum nominum originem facile intelligimus. Scilicet cum occidentem versus Ulixem errasse ex carminibus Homeri satis eluceret, postquam illae

---

drogeo in cultu dictus. Non satis aperte de Androgei cultu loquitur Pausanias I, 1, 4 *ἔστι δὲ καὶ Ἀνδρόγεω βωμὸς τοῦ Μίνω· καλεῖται δὲ ἥρωος. Ἀνδρόγεω δὲ ὄντα ἴσασιν οἷς ἐστιν ἐπιμελὲς τὰ ἐγχώρια σαφέστερον τῶν ἄλλων ἐπίστασθαι.* An scripsit *καλεῖται δὲ Εὐρυγύου*? — Heroum et heroinarum terminos excessuro mox occurrent Harpyiae, de quibus admonendi causa (est enim maior quam eo loco videtur illarum in nominibus variata aequalitas) ponam haec ex Apollodoro nostro I, 9, 21 *ταύτην οἱ μὲν Νικοθόην, οἱ δὲ Ἀελλόπουν καλοῦσιν. ἡ δὲ ἑτέρα καλουμένη Ὠκυπέτη, ὡς δὲ ἔνιοι Ὠκυθόη. Ἡσίοδος δὲ λέγει αὐτὴν Ὠκυπόδην.*

*) Non potui mentionem facere in hac disputatione Polemonis. Nam in *περιηγήσει Ἰλίου* (Suid.) an de Homerica aetate pluribus dixerit et quo modo non constat. Troiam Homeri non eo, quo posterior erat, loco fuisse, simplici nec contemnendo argumento, ex loci natura petito, suspicata erat Hestiaea Alexandrina in libro *περὶ Ὁμήρου Ἰλιάδος*. Commemoraverat eam Demetrius (Strab. 599. l. XIII). Hunc, qui ipse haec loca patria sibi lustraverat, invenimus grammatica et Aristarchea diligentia ex Homeri carminibus omnia rei argumenta comportare.

regiones per Graecos nautas frequentari coeptae, locis recens 251
detectis nomina quaerentes pro arbitrio imposuerunt mythica.
Multa fortasse debentur Phocaeensibus. Item ad oras Libyae
locos complures ab Menelao et Helena dictos esse (v. e. g.
Strab. I p. 40. St. Byz. *Ἑλένειος*) comperimus: quod nec Me-
nelao debetur, nec Aegyptiis, sed a nautis Graecis profectum
eum frequens ad has regiones aditus esset. Illi idem fecerunt
quasi si cui hodie nauarcho Britannorum insulae sibi primum
repertae nomen quaerenti arrideret nomen „Artusinsel"; unde
posteris nec liceret concludere illic quondam Artum regem se-
dem habuisse nec Anglos ab hac insula originem ducere et
hinc olim sedes translocasse. Eadem origo Cimmerii Bos-
pori, unde Strabo colligit eo loco Cimmerios habitasse. Sic
scopulos quosdam circa Italiam *Σειρηνούσσας* dicere promtum
erat nautis. Sed cum casu non duo essent scopuli sed tres (v.
Strab. I p. 22), tres Sirenes in fabulas venerunt; Homerus duas
novit. Et quod in mari factum idem in terra. *Ἑλένη* fons dictus
in Chio insula (v. Steph. s. v.). Quid mirum fontem aqua lim-
pida fluentem Graecos, aquas puras virgini comparare solitos,
a pulcherrima femina Helenam dixisse? Accessit dein fabula,
sicut apud Stephanum legimus: *ἔστι καὶ κρήνη Ἑλένη ἐν Χίῳ,
ἐφ' ᾗ Ἑλένη ἐλούσατο.* Sic ferebatur etiam *Ἑλένης λουτρόν*
fons quidam in Corinthia regione, Paus. II, 2, 3. Sed docti
huius rei immemores immensoque errore implicati ex his nomi-
nibus de priscarum rerum statu colligi posse putabant. Omnino
autem quantus doctorum furor fuerit locorum nomina ab anti-
quis fabulis repetendi illustribus quibusdam et festivis exemplis
tenemus. Strab. XVII p. 801 *τὰ δ' ἐν δεξιᾷ τῆς Κανωβικῆς
διώρυγος ὁ Μενελαΐτης ἐστὶ νόμος, ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ
πρώτου Πτολεμαίου καλούμενος, οὐ μὰ Δί' ἀπὸ τοῦ
ἥρωος, ὥς ἔνιοί φασιν, ὧν καὶ Ἀρτεμίδωρος.* Steph.
Byz. *Ἄμαστρις πόλις Παφλαγονίας — — ἀπὸ γυναικὸς Περ-* 252
*σίδος Ἀμάστριδος θυγατρὸς Ὀξυάθρου τοῦ ἀδελφοῦ Δαρείου,
ἣ συνῴκησε Διονυσίῳ τῷ Ἡρακλείας τυράννῳ* (v. Strab. XII
p. 544). *Δημοσθένης δ' ἐξ Ἀμαζόνος οὕτω λεγομένης.* Sed
redimus ad Homerica. Ergo illi ubi *Σειρηνοῦσσαι* dicebantur

ibi olim Sirenes fuisse volebant, ubi *Κίρκαιον*, ibi Circam, et reliqua eodem modo. Et huic veritati Homerum respondere volebant. Scilicet accessit late patens opinio de Homeri doctrina, quae opinio mirum quantum poetae interpretationi offecit. Etenim cum Homerus sententiis et virtutis exemplis egregiis repletus esset inter philosophos invaluit consuetudo, ut quidquid de moribus praeciperent, aliquo versu et exemplo ex Homero petito confirmarent. Haec consuetudo adeo placuit et frequentata est, ut Homerus quasi quaedam doctorum supellex fieret, ut denique ipsis ea omnia Homerus continere videretur, quae accommodando et adaptando ex illo elicere placuerat. Porro haec fuit communis florentis Graeciae opinio, p o e t a s d o c e r e; iam tum, ut mihi videtur, ultra id quod verum est egressa. Attamen hi de bonis moribus et exemplis virtutis cogitabant. Quae res a parte doctorum Alexandrinorum dupliciter deflexa est, cum primum illam poetarum doctrinam a moribus ad variam eruditionem transferrent; deinde dicebant optimum quemque poetam id agere atque hoc boni poetae consilium esse ut quam plurima doceret. Sed fuerunt alii elegantioris iudicii, qui defendebant poetae officium non esse (ut vocabula ab illis sumam) — *διδασκαλίαν* sed *ψυχαγωγίαν*. Horum princeps Eratosthenes (Strab. I p. 6. p. 25). Ab altera parte alios secutus stat Strabo Eratosthenem impugnans*). Ab hac opinione pro-
253 fectus pleraque ad eruditioris aetatis scientiam interpretando accommodat. Sic *ἄρκτον* explicat *ἀρκτικὸν κύκλον*, ne hunc ignorasse videatur poeta, *ἀψόῤῥοον Ὠκεανόν* de maris affluxu et recessu (p. 3. 4). Item geographica. Nosse Bosporum Cimmerium, Istrum, oras Hispaniae (p. 6). Huic opinioni primus omni vi obstiterat Eratosthenes, qui poetam non doctrinam sed voluptatem audientium quaesivisse defendit eiusque eruditionem mediocrem esse. Homerum tantummodo in Graecia bene versatum esse, reliquarum vero regionum summam esse inscien-

---

*) In hac quaestione maxime Hipparchum secutus, v. p. 7 (*Ἵππαρχος ἐν τοῖς πρὸς Ἐρατοσθένη*), p. 15 (*πρότερον δ' ἐπισκεπτέον Ἐρατοσθένη, παρατιθέντας ἅμα καὶ τὴν Ἱππάρχου πρὸς αὐτὸν ἀντιλογίαν*).

tiam, ne Aegyptum quidem vel Libyam cognitam habere. Hoc vero tantum abesse ut poetae vitio vertendum sit, ut ipse poeta nihil nisi auditorum delectationem quaerens etiam de industria insulas et terras remotas et miras remotorum populorum consuetudines finxerit. Quare si quis Circam, Cyclopem et alios dicere velit ubi fuerint, eum vanam operam consumere. Immo etiamsi statuendum sit Ulixem circa Siciliam errasse, tamen Homerum rationibus quae poetam decent ductum haec in longius removere debuisse et removisse, ne mirabilia nimis in propinquo acciderent*). Hac via progressus est Aristarchus, hac via sectator eius Apollodorus. Iam intelligemus quid sibi velint 254
Aristarchi notae, quarum vestigia sunt in schol. *ε*, 55 *πρὸς τὰ περὶ τῆς πλάνης ὅτι πόῤῥω που ἐν ἐκτετοπισμένοις**) τόποις ἀορίστοις· φησὶ γοῦν τηλόθι που τὴν νῆσον εἶναι.* *κ*, 190 *ἐκ τούτων δὲ ἐκτετοπισμένη φαίνεται ἡ πλάνη τοῦ Ὀδυσσέως.* *δ*, 556 *δῆλον κἀκ τούτου ὅτι ἐξῴκισται ἡ νῆσος* (Calypsus). *ἐπεὶ τί ἐκώλυε τὸν Μενέλαον οὕτως ἔχοντα περὶ Ὀδυσσέα καὶ πό-*

---

*) p. 18 (49 Tz.) 23 (61) „*Ὅμηρον μήτε εἰδέναι ταῦτα μήτε βούλεσθαι ἐν γνωρίμοις τόποις ποιεῖν τὴν πλάνην.*“ p. 26 (70) „*ὑπολάβοι τις ἂν τὸν ποιητὴν βούλεσθαι μὲν ἐν τοῖς προσεσπερίοις τόποις τὴν πλάνην τῷ Ὀδυσσεῖ ποιεῖν· ἀποστῆναι δὲ ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων, τά μὲν οὐκ ἀκριβῶς πεπυσμένον, τὰ δὲ οὐδὲ προελόμενον οὕτως ἀλλ' ἐπὶ τὸ δεινότερον καὶ τερατωδέστερον ἕκαστα ἐξάγειν.*“ 28 (74) sqq. VII p. 298. 299 (354 sqq.). Lepida eius verba sunt p. 24 (64) „*τότ' ἂν εὕρεῖν τινα ποῦ Ὀδυσσεὺς πεπλάνηται ὅταν εὕρῃ τὸν σκυτέα τὸν συῤῥάψαντα τὸν τῶν ἀνέμων ἀσκόν.*“ Unde patet quam ei contraria pars ridicula visa sit. De consensu Eratosthenis, Aristarchi, Apollodori v. praeter ea quae textus noster habet maxime p. 31 (84) VII, 298 (354) 299 (358) „*τά πλεῖστα μετενέγκας παρ' Ἐρατοσθένους*“ (Apollodorus sc.). Hic praeter alia multa hoc de Apollodoro: *ἐπιτείνει δὲ καὶ τοῖς περὶ Σικελίαν τὴν πλάνην λέγουσι καθ' Ὅμηρον τὴν Ὀδυσσέως· εἰ γάρ αὖ χρῆναι τὴν μὲν πλάνην ἐκεῖ γεγονέναι φάσκειν, τὸν δὲ ποιητὴν ἐξωκεανικέναι μυθολογίας χάριν.*

**) *ἐκτετοπισμένοι τόποι* Strab. 46 (125) *ἐκτοπισμός* 61 (164). l. V. p. 224. Utitur voce *ἐκτοπίζειν* etiam intransitive „remotas regiones adire.“ p. 42 (113). 21 (56). Occurrit in hac quaestione saepius apud geographum *ἐξωκεανίζειν* et *ἐξωκεανισμός*. Hoc non tantum significat „in Oceanum remittere“, sed induit etiam significationem „in mare longinquum remittere.“ Utitur enim etiam Apollodorus, 44 (119), VII, p. 299 (357), cuius tamen sententia erat errasse Ulixen „*ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ.*“

λιν ὅλην χαρίσασθαι ἐθέλοντα ναῦν πέμψαι καὶ σῶσαι τὸν φίλον. Hinc nec Phaeacum insula exclusa: ζ, 204 *ὅτι σαφῶς ἐνταῦθα ἐκτετοπισμένην που καὶ ἐσχάτην τὴν τῶν Φαιάκων χώραν ἀφίσταται εἰς τὴν Κέρκυραν* (l. *ὑφίσταται οὐ τὴν Κ.*). Cf. Apollod. Strab. p. 44 (119 Tz.) l. VII p. 299 (358). Quam in sententiam paene obliteratam nunc Nitzschium ferri videmus. Nunquam satis Aristarchi aciem admirari possumus. Porro hic memorandum illud, quod ex Gellio novimus XIV, 6, qui inter quaestiones Homericas affert „utrum *ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ* Ulixes erraverit *κατὰ Ἀρίσταρχον* an *ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα*"*). Crates
255 Homero Oceanum, h. e. scilicet externum mare notum esse voluit. Qui uti Ulixem eo deveuisse dixit sic Menelaum voluit circa Africam navigantem, sive aliter ille quem statuit *περίπλους* intelligendus est (v. Lübbert l. l. p. 437), ad Indos venisse, Strab. I p. 38 (82 Tz.). Crates, ut in plurimis rebus, sic hic Aristarcho contrarius, ab eorum parte erat qui doctrinam Homero assignarunt. Ex his inter antiquiores erat Ephorus, tum Callimachus, graviter reprehensus ab Apollodoro, quod Calypsonis insulam *Γαῦδον* (vel *Γαῦλον*), parvam insulam prope Carthaginem esse, item Scheriam Corcyram dixerat, l. VII p. 299 (358) l. I p. 44 (119). Crates, et ut eos commemorem, ad quos Strabo recurrit, Hipparchus p. 2. 7. 15, Polybius p. 22 (v. Bernh. Er. p. 11), Posidonius p. 4. Denique ipse Strabo. Ergo geographi certe Eratosthenis, Aristarchi, Apollodori auctoritate non errore levati: quamquam apud Strabonem promtum est videre, quam ad sanam rationem identidem invitus trahatur. Apollodori sententia (quae eadem Aristarchi est et Eratosthenis) multis locis apud Strabonem exposita, nusquam tamen fusius quam l. VII p. 298 (354) sqq.**). Summam iam supra exposui, de Eratosthene loquens. Addo haec: Homerum nec Pontum nosse, nec

---

*) Sen. ep. 88. Quaeris Ulixes ubi erraverit potius quam efficias, ne nos semper erremus? Non vacat audire utrum inter Italiam et Siciliam iactatus sit an extra notum nobis orbem: neque enim potuit in tam angusto error esse tam longus.

**) Exposuerat haec in prooemio libri secundi de catalogo navium. Strab. h. l.

„*τὰ περὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην*“, nec Isthmum Africam inter et Asiam nec mare rubrum nec „*τὰ κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ Αἰθιοπίαν καὶ τὸν Ὠκεανόν*“. Hinc patet falsum esse quod schol. dicit δ, 84 *Ἀρίσταρχος Ἐρέμβους τοὺς Ἄραβας ἀκούει.* Et Eust. ib. (p. 1484) *Ἀρίσταρχος δέ φασι καὶ αὐτὸς Ἐρεμνοὺς τοὺς Ἄραβας νοεῖ.* — De Aethiopibus bipartitis Cratetis et Aristarchi sententia fuse tradita a Strabone l. I p. 30 (81) sqq. 256
Crates, quinque Zonas et Zodiaci inclinationem advocans, veteratorie agit; Aristarchus sobrie et si eius Aethiopas in tabulam referre velis ut fere cum Vossiana conspiraturus videaris: „*ὁ δ' Ἀρίσταρχος ταύτην μὲν ἐκβάλλει τὴν ὑπόθεσιν· διχθὰ δὲ μεμερισμένους οἴεται λέγεσθαι τοὺς καθ' ἡμᾶς Αἰθίοπας τοὺς τοῖς Ἕλλησι πρὸς μεσημβρίαν ἐσχάτους. τούτους δὲ μὴ μεμερίσθαι δίχα ὥστε εἶναι δύο Αἰθιοπίας, τὴν μὲν πρὸς ἀνατολήν, τὴν δὲ πρὸς δύσιν, ἀλλὰ μίαν μόνην τὴν πρὸς μεσημβρίαν κειμένην τοῖς Ἕλλησιν, ἱδρυμένην δὲ κατ' Αἴγυπτον· τοῦτο δὲ ἀγνοοῦντα τὸν ποιητήν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα εἴρηκεν Ἀπολλόδωρος ἐν τῷ περὶ νεῶν καταλόγου δευτέρῳ, καταψεύσασθαι τῶν τόπων τὰ μὴ ὄντα*“.

Ceterum Demetrius Scepsius idem sensit de his rebus, quamquam quum sibi Troianum catalogum tantum illustrandum sumsisset rarius ad has res delatus esse videtur. Attamen factum est. Iudicat de eo Strabo ut debet adversarius l. I p. 45 (120) *οὐδ' ὁ Σκήψιος δὲ Δημήτριος εὖ, ἀλλὰ καὶ τῷ Ἀπολλοδώρῳ τῶν ἁμαρτιῶν ἐνίων αἴτιος ἐκεῖνος κατέστη. Πρὸς γὰρ Νεάνθη τὸν Κυζικηνὸν φιλοτιμοτέρως ἀντιλέγων εἰπόντα ὅτι οἱ Ἀργοναῦται πλέοντες εἰς Φᾶσιν τὸν ὑφ' Ὁμήρου καὶ τῶν ἄλλων ὁμολογούμενον πλοῦν ἱδρύσαντο τὰ τῆς Ἰδαίας μητρὸς ἱερὰ ἐπὶ Κύζικον, ἀρχήν φησι μηδ' εἰδέναι τὴν εἰς Φᾶσιν ἀποδημίαν τοῦ Ἰάσονος Ὅμηρον**).

*) Schol. Vindob. ap. Alter. vol. 2. p. VIII. ad Γ, 125 *ὅτι ἐκ τούτου τοῦ ἱστοῦ* (Helenae textili) *ἔλαβε τὸ πλέον τῆς ἱστορίας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ὁ θεῖος Ὅμηρος, ὥς φησιν Ἀρίσταρχος ὁ Ὁμηρικός.* Hoc et si qua similia sunt de Aristarcho mendacia nunc sicco pede, opinor, transgredimur.

Dissertatio IV.

De prosodia.

C. I.

De accentibus.

257 §. 1. Veterum grammaticorum merita si quis recte aestimare vult, is prae aliis multis hoc unum secum reputet, quantis laboribus quantoque acumine opus fuerit ad libros accentuum notis distinguendos. Qui labor si in orationibus aut incepisset aut substitisset, fortasse industria sola adhibenda erat, quippe cum in plerisque regula accentus ex doctiorum Graecorum, rhetorum philosophorumque tum maxime disputantium ore peti potuisset. Sed cum in Homero aliisque poetis potissimum haec opera versaretur, qui ignotis ac vel iam diu intermortuis vel hoc et illo Graeciae angulo reconditis vocabulis referti essent, nisi et doctrina et subtilitas et nativus quidam veri falsique sensus accederet, omnis labor vanus vagusque erat. Quamquam vel vulgarium vocabulorum accentus saepe non nisi assidua observatione constitit. E. g. *πειρῃσαι*, notionem imperativi flagitans, in Homericis offertur; quo accentu notabis? Sed quid-
258 quid in hac re ab Alexandrinis praestitum, id totum ab Aristarcho pendere iure contendimus. Etenim quamquam Aristophanes dicitur notas accentuum invenisse, tamen in hoc genere eius opera exigua fuit, fortasse in generalibus quibusdam regulis potius quam in singulis poetarum vocibus notandis et expediendis occupata: et si quid eiusmodi tentavit, prae Aristar-

chea opera tam exile visum est ut totum ab illa obrueretur. Aristophanis magna et immortalia de omni antiquitate merita reliquiae testantur: ea si quaeris, quae ad scriptorum textus pertinent, saepe eius mentio fit in variarum lectionum delectu, in eruendis versibus spuriis atque in libris vel attribuendis vel abiudicandis ab auctoribus tralaticiis, in carminibus ordinandis, in metris dispescendis (Dionys. Hal. c. verb. 312). Sed de accentibus quid dixerit vix semel aut bis memoratum legimus. Aristarchus igitur primus in scriptoribus a se editis, epicis, tragicis, comicis, lyricis, singulas voces accentus nota distinxit. In singulis vocabulis ab eo factum esse nusquam diserte traditur. Si quis igitur erit qui putet in dubiis tantum et difficilioribus notam ei positam esse, respondebo primum etiam in minutioribus, qualis est pronominum enclisis, praepositionum anastrophe, tam frequentem eius mentionem fieri ut iam hinc iudicandus sit perpauca sane intacta reliquisse, ut tutius esset nec multum laboris adderet omnia simul notare. Deinde quem accentum habuerit etiam in iis commemoratum invenimus, de quibus Aristarcho non poterat exoriri dubitatio, quae tum demum ab uno alterove grammatico dubitari et disputari coepta, cum haec doctrina ad omnia singula rationis regulaeque facem admovere coepisset et contentione vires quaereret: e. g. de *χαράδρα*, *ἄχρις*, *δύνηαι* (*Π*, 390. *Π*, 324. *Ζ*, 229). Denique hoc addam. Si ea tantum notavit Aristarchus, quae aliquid difficultatis haberent, nullum poterat in textu eius Homerico ac- 259
centu instructum esse verbum, quin in commentariis rationem redderet. Contra si omnia notavit, poterant ac potius debebant multa esse, quae notasse sufficeret: quin poterat facile cum aliis multis unum et alterum etiam praetermissum esse impeditius, cuius quibus postea Aristarchi auctoritas plurimum valebat, ut Herodianus, rationes nescirent. Atqui invenimus haud raro Herodianum quo accentu Aristarchus vocabulum notaverit scire, quibus rationibus ductus sit, nescire, et demonstrabimus infra nonnunquam rationes ab Aristarcho alienas ei tribuisse.

Satis, opinor, clarum est, quantopere hoc in loco ab uno homine pendeamus: sed si mihi dicendum est quod sentio (quae

non temere arrepta opinio est, sed ut in re gravissima diuturna et repetita meditatione invaluit), est profecto quod nobis gratulemur hunc unum esse Aristarchum, qui se modestissimum praebuit, analogiae normam quam universe ut constat in linguis valere voluit moderate adhibuit, prae analogia et certis fixisque regulis usum tuitus et nativo quodam confisus sensu, quo in patrio maxime sermone doctiores saepe nescii ad verum ducuntur. Quod quantum valeat intelligitur maxime comparatis quibusdam posterioris aevi grammaticis, cum alios dico, tum Tyrannionem et Ascalonitam Ptolemaeum, qui Gottschedii simili studio nihil non certa quadam regula adstringi volebant (a quo sermo ingenioso homini similis abhorret), qui inauditos nec a paradosi vel ab Herodiano modestisque grammaticis receptos accentus excudebant. Contra et paradosis et eiusmodi grammatici longe in plerisque Aristarcho adstipulati, imo eius iudicio nonnunquam plus confisi sunt, quam suis rationibus: quem honorem per tot saecula nunquam mendacio habitum arbitror.

260 §. 2. Primum igitur quantum analogiae rationi, quantum usui dederit, exemplis ut mihi videtur minime dubiis lustremus.

Herod. *B*, 262 *αἰδῶ. Ἀρίσταρχος περισπωμένως ἀναγινώσκει, ὁμοίως καὶ τὸ „ἠῶ δῖαν ἔμιμνε“* (*I*, 662). *καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτῷ συγκατατιθέμεθα. Διονύσιος δὲ ὁ Σιδώνιος ὀξύνει· Πάμφιλος δὲ πάσας τὰς τοιαύτας αἰτιατικὰς περισπᾷ· „Λητῶ γὰρ δ' ἥλκησε“* (*λ*, 580) *καὶ „Πυθῶ δ' ἐρχομένην“* (581), *ἐπεί, φησί, Λητόα ἐστὶ καὶ Πυθόα. Διονύσιος δὲ ὁ Θρᾷξ φησι κακῶς ἀνεγνωκέναι τὸν Ἀρίσταρχον κατὰ τὸν περισπώμενον τόνον τὸ μὲν αἰδῶ καὶ ἠῶ, τὰ δὲ ἄλλα κατ' ὀξεῖαν τάσιν, Πυθώ, Λητώ. ἐχρῆν γάρ, φησίν, ὁμοίως ἀνεγνωκέναι. οὐκ εὖ δὲ μέμφεται τῷ Ἀριστάρχῳ, εἴγε ἤδη διάφοροι αἱ εὐθεῖαι, ἠώς, αἰδώς, Λητώ δὲ καὶ Πυθώ. ἔστιν οὖν λόγος ὑπὲρ τῆς Ἀρισταρχείου ἀναγνώσεως καὶ τῆς κατεγνωσμένης προσῳδίας οὗτος ὅτι ἐχρῆν μὲν τὸ Πυθώ περισπᾶσθαι, ἐπειδήπερ Πυθόα ἐστὶ καὶ τοῦτο ἀπῄτει ἡ συναλοιφή. ἀλλὰ πάλιν τὸ πτωτικὸν ω ἀπέστραπται τὸν περισπώμενον τόνον· κατὰ τοῦτο ὠξύνετο· ταύτῃ γοῦν καὶ*

τοῦ χρυσοῦς περισπωμένου τὸ δυϊκὸν ὀξύνομεν· οὕτως ἀποδείκνυται ὅτι καὶ ἡ καλῷ δοτικὴ εἰς ι λήγει καὶ οὐκ εἰς ω. δεύτερος δὲ λόγος ἀληθής ἐστιν ὡς εὐθεῖα καὶ αἰτιατικὴ ὁμόφωνος οὖσα κατὰ φωνὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ πάντως καὶ τὸν αὐτὸν τόνον ἐπιφέρεται, οἱ ταχεῖς τοὺς ταχεῖς: εἰ δὲ ἡ εὐθεῖα ὀξύνεται, πάντως καὶ ἡ αἰτιατική. διὰ τοῦτο οὖν ἡ μὲν αἰδῶ αἰτιατικὴ καὶ ἠῶ μὴ κρατούμεναι ὑπὸ τῆς συνεμπτώσεως κατὰ τὴν εὐθεῖαν περισπῶνται κατεχόμεναι τῷ λόγῳ τῆς συναλοιφῆς, οὐχ ὑπὸ τοῦ πτωτικοῦ χαρακτῆρος. ἡ δὲ Λητώ καὶ Πυθώ, καίπερ (l. *καθάπερ*) *κατεχόμεναι ὑπὸ τῆς συνεμπτώσεως τῆς φωνῆς, κατέχονται καὶ τῷ τόνῳ* (cf. ad *I*, 240).

Vides quid alii et ipsi Aristarchi discipuli ut omnia una analogiae lege continerentur machinati sint. Aristarchus offensus est accentu *ἠῶ*, *αἰδῶ*, qui reliquorum similitudini non re- 261
spondebat: attamen adscivit, unde nisi ex usu? Peropportune offert se locus Apollonii Dyscoli de pron. 112. B, quo magis etiam res in propatulo sit: *ἄλλως τε τὰ εἰς ω λήγοντα πτωτικὰ κλίσεως τυγχάνοντα οὔποτε περισπασμὸν ἀνεδέξατο. τούτῳ γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ἡ νεώ γενικὴ ὠξυτονήθη, μετὰ καὶ ἄλλων λόγων τῆς γενικῆς τὸν περισπασμὸν ἀπαιτούσης· καὶ τὸ*

Λητώ γὰρ ἥλκησε

καὶ τὸ

Πυθώδ' ἐρχομένην

καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, κἂν τὸ ἐντελὲς ἔχωσι Λητόα καὶ Πυθόα, ἀναγκαίως ὠξύνθη. ἕνεκα γὰρ τούτου καὶ διστάσαι τὸν Ἀρίσταρχόν φασι περὶ τοῦ

ἠῶ δῖαν ἔμιμνε

καθό (l. *καίτοι*) *ἦν τὸ ἐντελὲς ἠόα* i. e. quamquam propria forma erat *ἠόα* neque ideo mirandi causa erat nisi ex reliquorum analogia.

Similiter igitur iudicandum erit de *θώων*, *δμώων* similibusque genitivis; de quibus Herodianus explicat ad *N*, 103.

τὸ δὲ θώων ἔνιοι περισπῶσιν, ἵν' ὁμοτονῇ τῷ θηρῶν καὶ κυνῶν. οὕτως δὲ καὶ Ἀρίσταρχος προφέρεται, Διοκλῆς καὶ ὁ Θρᾷξ Διονύσιος ὡς βαρύνοντες τὴν λέξιν. — Haec corrupta sunt, ut patet ex altero schol. *Ἀρίσταρχος βαρύνει τὸ θώων καὶ*

ἐπείσθη ἡ παράδοσις, ὁ δὲ Πάμφιλος περισπᾷ (cf. Eust. 922,
40). — Tu illud sic lege: *τὸ δὲ θώων ἔνιοι περισπῶσιν, ἵν'
ὁμοτονῇ τῷ θηρῶν καὶ κυνῶν· ἡ δὲ παράδοσις βαρυτόνως. οὕτως
δὲ καὶ ὁ Ἀρίσταρχος προφέρεται. Διοκλῆς δὲ καὶ ὁ Θρᾷξ Διο-
νύσιος καταγινώσκουσιν αὐτοῦ ὡς βαρύνοντος τὴν λέξιν. Κά-
σιος δὲ* (sic enim pergit) *ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῆς βαρυτονή-
σεώς φησιν ὅτι τὰ μονοσύλλαβα, ὅταν μὲν ἔχῃ τὴν πληθυντικὴν
ἐπὶ τῆς τελευταίας συλλαβῆς μετὰ συμφώνου λεγομένην πάν-
262 τως καὶ κατὰ τὴν γενικὴν περισπᾶται, οἷον θῆρες, κύνες,
χῆνες, ὅταν δὲ ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένην, πάντως βαρυτο-
νουμένην, οἷον Τρῶες, δμῶες, λᾶες. ἀντίκειται δὲ αὐτῷ τὸ παί-
δων καὶ πάντων. Χαῖρις δέ φησιν οὐκ εἶναι ἐν δισυλλάβοις ἀνα-
λογίαν* (?).

Hic etiam vides quid complures moliti sint ut ea ad normam grammaticam detorquerent quae sibi usus non passus est eripi.

Facile hinc iudicium de *δυσώδων, εὐώδων*, quippe idem futurum.

Theodos. canon. Bekk. An. p. 1006, 24 *τὸ δυσώδων Ἀρίσταρχος ἀλόγως* (i. e. contra analogiam) *ἐβάρυνεν, καὶ τριήρων φασί τινες Ἀττικοὺς βαρυτόνως λέγειν.*

Qua in re mire castigatur ab Herodiano apud Ioannem Alex. p. 19 *τὸ δυσώδων καὶ εὐώδων τῷ λόγῳ μὲν περισπασθήσονται, φασὶ δὲ τὸν Ἀρίσταρχον ταύτας καὶ τὰς ὁμοίας βαρύνειν, ἀπατηθέντα, ὡς ὁ Ἡρωδιανός φησιν, ἐκ τοῦ οἴεσθαι τὰς ἐντελεῖς γενικὰς αὐτῶν προπαροξύνεσθαι, εὐώδεων ὡς πόλεων. κακῶς. μόναι γὰρ αἱ ἀπὸ τῶν εἰς ις ὑπάρχουσιν αἱ προπαροξυνόμεναι, πόλεων, μάντεων, καὶ δύο ἀπὸ τῶν εἰς υς, πελέκεων, πήχεων· αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι βαρύτονοι οὖσαι πρὸ μιᾶς ἔχουσι τὸν τόνον, ὡς πρόκειται.* Quae epitomatoris culpa colorem Herodianeum amiserunt: qui hic, ut ubique eum fecisse inveniemus, lenius et modestius quae contra Aristarchum proferri possent, posuerat, minime immemor eorum quae pro eo valerent. Imo disputatione ancipiti absoluta in Aristarchi partes discessisse putandus. Confer modo, quomodo haec Arcadius excerpta dederit, p. 136: *τὸ δὲ δυσώδων παραλόγως*

ἐβαρύνθη. καὶ τὸ τριήρων οἱ μὲν βαρύνουσιν, οἱ δὲ περισπῶσιν, ὥσπερ καὶ αὐτάρκων, καὶ τὸ συνήθων καὶ κακοήθων βαρύνεται ὥσπερ καὶ τὰ αὐτῶν ἐπιῤῥήματα. Cf. etiam ipsum Ioannem alio loco p. 39, 12. Ubi Aristarcheis additur νοσώδων. ὁ δὲ Ἀρίσταρχος καὶ τὸ νοσώδων ἐβάρυνεν ἀλόγως.

§. 3. Sed ubi usus deficeret, i. e. in obsoletis formis et 263
vocabulis, qua via Aristarchus ingressus est? Pauca sunt, sed quantivis pretii verba Herodiani quae indicant, ad *Λ*, 659: *προπαρωξύνθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου* (sc. *οὐτάμενος*) *διὰ τὸν χαρακτῆρα, ἐπεὶ αἱ τοιαῦται μετοχαὶ προπαρωξύνοντο, ἱστάμενος, κιχράμενος. ὁ γὰρ ἀνὴρ τῷ χαρακτῆρι μᾶλλον τοὺς τόνους προσνέμει**). *Οὐτάμενος* cum aliis nemini ignotis Buttmanno, ut constat, aoristi sunt per syncopen facti. Quod si iis finibus circumscribitur, quos ipse vir sollertissimus T. II. p. 2 not. et p. 10 not. indicavit, concedere possumus. Proprie plerique non sunt aoristi sed analogia non satis expressa fictae formae, modo ad aoristos, modo ad ipsa praesentia propius accedentes (v. Buttm. p. 12 not. 8 et p. 23 not. 3). Uti igitur totae quasi similibus istis, quae loquentium sensui obversabantur, debentur, sic nec accentus ad aliam quam ad horum similitudinem poni poterat. Quod rectissime sensit Aristarchus. Praeterea ut omnino synecdrome magnum Graeci sermonis momentum est, sic in accentibus valuit**). Ipsum *ἰών* non aoristus est, nec *κιών*, sed propter simplicem formam accentum aoristis (e. g. *πιών*) accommodarunt. Et contra videant quid agant, qui quod *ἐρέσθαι, διωκαθεῖν, πιτνων, ὀφλεῖν* aoristorum significationem habent, continuo accentum aoristorum accersendum putant. In quo quam non subleventur paradosi ipsi opinor sentiunt. De

---

*) Addit *ἄλλως τε καὶ ἡ γινομένη τοῦ σ ὕφεσις καὶ ἀναδρομὴν ἐργάζεται τόνου.* Hoc sequitur Apollonius, de coni. p. 496. Ceterum quibus haec cordi sunt auctor sim ut totum Herodiani schollon paulo longius, cuius partem supra scripsi, adeant.

**) Refero huc *αἰχμητής*, quod applicatum est ad *μαχητής*. *Βλήμενος* fortasse non dictum esset, nisi ut quodammodo responderet voci *οὐτάμενος*.

264 ἔρεσθαι diserte testatur Herodianus *Π*, 47*), *καταδάρθειν* Atticos dicere pro *καταδαρθεῖν* Schol. Nub. 38.

Aristarchum eandem rationem secutum esse videmus in aoristo *πέφνων*. Ad *P*, 539 *καταπέφνων*) *Ἀρίσταρχος ὡς τέμνων*. Ad *Π*, 827 *πέφνοντα ὡς τέμνοντα. οὕτως καὶ Ἀρίσταρχος. ὁ δὲ Τυραννίων παροξύνει ὡς λαβόντα, δεύτερον ἀόριστον ἐκδεχόμενος. οὕτως δὲ καὶ τὴν εὐθεῖαν ὀξύνει „κῆρ ἄχεος μεθέηκα, χερείονά περ καταπέφνων"* (*P*, 539), *τοῦ Ἀριστάρχου βαρύνοντος. καί μοι δοκεῖ ὁ Τυραννίων λόγῳ ὑγιεῖ χρῆσθαι· εἰ γὰρ πέφνω πέφνεις πέφνει οὐ λέγομεν, ὑποτακτικῶς δὲ πέφνω πέφνῃς πέφνῃ καὶ „πέφνε γὰρ Ὀθρυονῆα"* (*N*, 363) *καὶ ἔστι δεύτερος ἀόριστος ὡς ἔλαβε λάβω λάβῃς λάβῃ, δῆλον ὅτι ὀφείλομεν καὶ τὴν μετοχὴν ὀξύνειν. ὁ μέντοι Ἀρίσταρχος καὶ τῷ χαρακτῆρι τῆς φωνῆς ἐπείσθη καὶ οὕτως ἐβάρυνεν. ἐπεὶ γὰρ αἱ εἰς νων λήγουσαι μετοχαί, ἔχουσαι πρὸ τοῦ ν σύμφωνον κατ' ἐπιπλοκήν, ἤτοι ἐβαρύνοντο ἢ περιεσπῶντο, οὐδέποτε δὲ ὠξύνοντο, ὥς περ ἔχει ἡ τέμνων, κάμνων, πίτνων, ἐδοκίμαζε καὶ τὴν πέφνων βαρύνειν, οὐχὶ ὀξύνειν. εἰ δέ τις λέγοι· διὰ τί γὰρ οὐ περισπᾷ; διδαχθήσεται ἐκ τῆς κλίσεως· οὐ γὰρ πεφνοῦντα ἐροῦμεν ἢ πεφνῶντα ὡς νοοῦντα· οὕτως δὲ καὶ ἡ ῑ* (?) *μετοχὴ ἐβαρύνετο τῷ χαρακτῆρι καὶ τῇ ποιότητι τοῦ στοιχείου, οὐ τῇ κλίσει τῇ τοῦ ἐνεστῶτος, ὥσπερ ἀπεδείξαμεν***).

265 Huc porro referimus *εἴρυτο, εἴλυτο*. Herod. *Π*, 542 *Ἀρίσταρχος τρίτην ἀπὸ τέλους τὴν ὀξεῖαν ποιεῖ, ὑγιῶς πάνυ. ὁ δὲ Τυραννίων προπερισπᾷ, ἐκ τοῦ εἰρύετο φάσκων αὐτὸ συνηλεῖφθαι. δύναται δὲ τὸ εἴρυτο κλιθὲν ἀπὸ τῶν εἰς μι ὁμοίως τῷ ἐζεύγνυτο, ἤνυτο* (*θοῶς δέ οἱ ἤνυτο ἔργον ε*, 243) *ἐκτετάσθαι. οὕτως ἀξιοῦμεν καὶ ἐπὶ τοῦ εἴλυτο* (ε, 403) *καὶ εἴρυτο.*

---

*) Idem certe non novit *πιτνῶν Π*, 827. Cf. Lob. Ai. 184.

**) Quod hoc scholio facit Herodianus, hoc saepius facit (v. *A*, 659). Primum concedere videtur rationi sane non obscurae adversariorum: dein quaerit ponitque quid secutus sit Aristarchus, cuius prudentiam perspexerat, cui paradosin in plerisque assentientem invenerat; et his quasi certioribus ducibus obtemperat. Haec ponit in catholica: *πέφνειν*, Arcad. 173, 20. *πέφνων* ib. 276, 22. Intelligo quam recte iudicaverim supra de Ioannis Arcadiique excerptis collatis de *θυσώδων*.

Δ, 138 τὸ δὲ ἔρυτο ψιλοῦται καὶ προπαροξύνεται. οὕτως Ἀρίσταρχος. καὶ ἐπείσθη αὐτῷ ἡ παράδοσις. ἔστι γάρ τι ῥῆμα εἰρύω. τούτου ὁ παρατατικὸς παθητικὸς γίνεται εἰρυόμην, τὸ τρίτον εἰρύετο, ὃ ἐν συναλοιφῇ καὶ ἐνδείᾳ τοῦ ι ἐγένετο ἔρυτο. De accentu idem statuit Buttmannus; de rationibus similiter sed subtilius et propius quasi ad linguae penetralia accedens; sed usus et character et observandi diligentia et sensus insitus eos perduxit, quo rationibus vix accessissent.

§. 4. Iam Aristarchi rationem tam expressam et insignitam habemus, ut in multis quid scripserit quid non scripserit ipsi possimus perspicere. Quid igitur de hoc loco iudicabimus, qui in cod. V legitur ad *N*, 809 de βιβάσθων. βαρυντέον εἴτε ἀπὸ τοῦ βιβῶ ἐγένετο εἴτε ἀπὸ τοῦ βιβαστός. Ἀρίσταρχος δέ φησιν, ἐὰν ὀξύνηται, ἔσται μακρὰ διαβάς. Hoc corruptum est nec intelligi potest; sed si quis inesse putaverit, Aristarchum etiam tulisse βιβασθών, ei fidenter obloqueremur, etiamsi non servatum esset ad eundem locum Herodiani scholion, quod huiusmodi est: βιβάσθων· Τυραννίων περισπᾷ, οὐχ ὑγιῶς· ὁ γὰρ χαρακτὴρ βαρεῖαν τάσιν ἀπαιτεῖ, εἴτε ἀπὸ τοῦ βιβῶ βιβάσθω γενομένου τοῦ ῥήματος περιπλεονάσαντος τοῦ σ, ὥς φησι Φιλόξενος (v. ad *O*, 676), εἴτε ἀπὸ ὀνόματος τοῦ βιβαστός βιβάσθων ὡς ἀΐσθων. γίνεται γάρ τινα ἀπὸ τῶν εἰς τος κατὰ μεταβολὴν τοῦ τέλους εἰς θω βαρύτονον ῥήματα, ἐγερτός
ἐγέρθω, ἐρεκτός ἐρέχθω, ἀϊστός ἀΐσθω. οὕτως καὶ παρὰ 266
τὸ βιβαστός βιβάσθων. παραιτητέον δὲ καὶ τοὺς ὀξύνοντας ὡς δεύτερον ἀόριστον. (Hinc frustula venerunt in Et. M. p. 197, 20).*)

Sequitur λίς. Eust. p. 841, 22 τὸ δὲ λὶς κατὰ μὲν Ἀρίσταρχον, ὥς φασιν Ἀπίων καὶ Ἡρόδωρος, ὀξύνεται συνεξομοιούμενον τῷ χαρακτῆρι τοῦ κίς κιός, ἔτι δὲ καὶ τοῦ τίς καὶ θίς καὶ ῥίς, εἰ καὶ διαφόρως ταῦτα κλίνεται πρὸς τὸ λίς.

---

*) Videntur quidam etiam ἄϊοντι pro aoristo habuisse. Eo ducit *Π*, 508 ἄϊοντι ὡς λέγοντι. οὕτως καὶ Ἀρίσταρχος.

ὁ Αἰσχρίων δέ φασι περισπᾷ διὰ τὸ καὶ τὴν αἰτιατικὴν περισπᾶσθαι. ὡς γὰρ μῦς μῦν, δρῦς δρῦν, οὕτω καὶ λῖς λῖν. εἰ δὲ μηδὲν τῶν εἰς ις περισπᾶται, ἀλλ' ὁ Αἰσχρίων τοῦτο ἐποίει, ἐκφεύγων θηλυκὸν ἐπίθετον τὸ λὶς πέτρη ἐν Ὀδυσσείᾳ ῥηθέν (*μ*, 64). *καὶ οὕτω μὲν ἐκεῖνος τὸ λίς ὁ λέων περιέσπασεν ἐπὶ τοῦ λέοντος πρὸς διαστολὴν τοῦ ἐπιθετικοῦ, ἀλλ' ἡ παράδοσίς, φασι, τῷ Ἀριστάρχῳ πείθεται.* Herod. ad *Λ*, 239 *ὁ μὲν Ἀρίσταρχος ὀξύνει, ὁ δὲ Αἰσχρίων περισπᾷ. ὡς γὰρ παρὰ τὸ μῦς μῦν, φησί, καὶ νοῦς νοῦν, οὕτως καὶ λῖς λῖν· „ἐπί τε λῖν ἤγαγε δαίμων." καί* (ins. *οὐκ*) *ἐστι συγκατατίθεσθαι τῷ Αἰσχρίωνι ὅτι μᾶλλον ὀφείλει περισπᾶσθαι, εἰ καὶ μηδὲν τῶν εἰς ις ληγόντων καὶ ἀρσενικὸν γένος ὑπισχνουμένων περιεσπάσθη. καὶ τάχα καθ' ἕτερον λόγον, ἵνα τὸ ἐπιθετικὸν καὶ σημαῖνον γένος θηλυκὸν καὶ ὀξυνόμενον ἀποφύγῃ, λέγω δὲ τὸ λὶς πέτρη· τῷ μέντοι χαρακτῆρι τοῦ κίς καὶ* (ins. *τῷ*) *θίς, καίτοι γε διαφόρως κλιθεῖσι πρὸς τὸ λίς, συνεξωμοίωσεν αὐτὸ κατὰ τόνον ὁ Ἀρίσταρχος. καὶ οὕτως ἐπείσθη ἡ παράδοσις.* (Cf. Arcad. 193, 1. 125, 1. *περ. μον. λ.* 19).

De accusativo *λιν* falso traditum ab Eustathio p. 857, 37 *τὸ δὲ λῖν οἱ μὲν περὶ Ἀρίσταρχον ὀξύνουσιν ὡς καὶ τὴν ὀρθήν. ἤδη γὰρ δεδήλωται ὅτι τὸ λίς ὠξύνετο παρ' αὐτοῖς. ἕτεροι δὲ*
267 *περισπῶσι, κανονίζοντες ὡς πᾶσα αἰτιατικὴ μονοσύλλαβος εἰς ν λήγουσα περισπᾶται, μνᾶν, δρῦν, μῦν, κλεῖν, καίτοι τῆς εὐθείας τούτου ὀξυνομένης. ὀξύνεται γὰρ ἡ κλείς.* Nec ulla causa est cur Aristarchum mirabiliter a se ipsum descivisse putemus, nec quisquam praeterea tum memorabilem exceptionem commemoravit, imo undique patet omnes consensisse in accentu *λῖν*, omnium minime vero eum scripsisse *λίν*, cuius auctoritatem nec reliqui neglexerunt et Herodianus nusquam. V. Herodian. ad *Λ*, 480. Arcad. 130, 17. Theodos. can. 1004. Choerobosc. 1230 (421 Gsf.) Eust. 775, 40. Taedet nunc plura addere ut Eustathii errorem convincam, quod me olim in adversariis fecisse video. His perpensis, quae adhuc de Aristarchi rationibus disputata sunt, dubitari non potest, nec Hermannus dubitabit, qui olim fidem habuit Eustathio ad Eur. Bacch. 1166. Casu evenit, ut unde sit Eustathii error iudicari possit. Ad *Λ*,

480 in cod. Ven. A Herodiani notam subsequitur alia, quae est de nominativo *λίς*, sed falso huc intrusa est, ubi in textu Homerico est *λῖν*. Hoc fraudi fuit Eustathio. Sed qui in Cod. Ven. illam notulam loco non suo allevit is (nisi res casu accidit) videbitur deceptus esse eo loco qui est Et. M. 567, ubi negligentius inspicienti facile videri potest de nominativo praecipi.

Ad synecdromen pertinet *ζαφελῶς*. Sch. ζ, 330 *Ἀρίσταρχος περισπᾷ τὸ ζαφελῶς, καὶ οὕτιως ἐπεκράτησεν. ἔδει δὲ βαρυτόνως.* Herod. ap. Ioan. Alex. 39, 18 *παρὰ τὸ ζάφελος προπαροξυνόμενον ὀφείλει καὶ τὸ ζαφελῶς ἐπίῤῥημα βαρύνεσθαι ὡς ἀπὸ τοῦ ζάθεος ζαθέως. οὐ γάρ ἐστι παρὰ τῷ ποιητῇ ζαφελής. δείκνυσι δὲ Ἡρωδιανὸς ὡς ὅτι κατὰ συνεκδρομὴν τοῦ ἀμελῶς καὶ ἐντελῶς περιεσπάσθη τὸ ζαφελῶς.* Habemus idem in prosodia ad *I*, 516. (venit et in Et. M. 408, 20).

Ταρφειαί. θαμειαί. *T*, 357 *ταρφειαί Ἀρίσταρχος ἀνέγνω* 268
ὡς πυκναί. οὕτως δὲ καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης. καὶ ἐπείσθη ἡ παράδοσις. *A*, 52 *θαμειαί. Πάμφιλος λέγει θαμεῖαι ὡς ὀξεῖαι, Ἀρίσταρχος δὲ ὡς πυκιναί· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ταρφειαί.* Hoc non casu factum, quod in hac anomalia ista duo concinunt quae concinunt in significatione. Ergo persuasi mihi (quamvis primum audienti mirum videri possit*)) aut haec etiamsi adiectiva sint tamen propter ipsam significationem crebritatis se ad nomina periectica in *ιά* accommodasse, aut quod singularem non habent, ad alia pluralia similis formae accessisse, *ἀγυιαί*, *Πλαταιαί*, *Αὐγειαί*.

Sed *μητίετα*, *εὐρύοπα*, *ἀκάκητα* quid commune habent, ut eodem modo regula eximerentur? Commune hoc, quod sunt quattuor syllabarum (quod ex Homericis praeterea cadit in unum *ἱππηλάτα*) et quod Deorum epitheta. Ergo si causa intelligi potest cur dictum sit *μητίετα* (et veterum quorundam ratio, dictum esse pro *μητῖτα*, probabilis visa viro doctissimo, qui hodie, quod sine cuiusquam offensione dici potest, in his rebus solus videt, Lobeckio, de adiect. motione anomala diss. II p. 4:

*) Incidi primum legens Schol. *E*, 502.

v. nunc Paral. p. 184), reliquorum miratio tollitur. *Α*, 175 *μητίετα· οὕτως Ἀρίσταρχος τρίτην ἀπὸ τέλους ποιεῖ τὴν ὀξεῖαν. καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ἀνάγνωσις. καὶ ἴσως πλεονασμός ἐστι τοῦ ε. Π*, 185 *ἀκάκητα Ἀρίσταρχος προπαροξύνει· οἱ δὲ ἄλλοι* (Ptolemaeum dicit, Tyrannionem, Pamphilum) *ἀναλογίᾳ πειθόμενοι προπερισπῶσιν. ἐπείσθη δὲ ἡ παράδοσις* (Aristarcho haud
269 dubie*)). — Ceterum si hoc loco rationem solam sequi voluisset Aristarchus verendum est ne turpiter ruisset neu paradosin tam facilem habuisset. Etenim in his omnibus mascul. in *α* casuum confusionem esse putavit (ut Herodianus) *Π*, 185 *ἀκάκητα*) *ἡ διπλῆ ὅτι τῇ προσαγορευτικῇ ἀντὶ τῆς ὀρθῆς κέχρηται ὡς κυανοχαῖτα ἀντὶ τοῦ της.* V. ad *Ν*, 563. *Β*, 107. Sed vocativorum regulae illa tria item absona, v. Herod. *Α*, 175. 508. 540. Io. Al. 13.

§. 5. His iactis fundamentis Aristarchique in ponendis accentibus longe patente ratione confirmata spero me paratos fecisse lectores ad ea quae difficillima ad perspiciendum sunt ac vix certo diiudicari poterunt mecum disceptanda.

Γ, 20 *οὕτως Ἀρίσταρχος προπερισπᾷ δηϊοτῆτι ὡς ἀπὸ ὀξυτόνου εὐθείας· τὸ δὲ κεφάλαιον ἐκτέτακται ἐν τῇ Ἰλιακῇ προσῳδίᾳ.*

Substantiva in *ότης* antiquitus non altas in sermone Graeco radices egerant, Homerus sex habet *φιλότης, νεότης, κακότης, ἰότης, δηϊοτης* et quod dubitant utrum *ἀνδροτής* sit an *ἁδροτής***). Crevit abstractorum necessitas in scholis philosophorum (quod desiderium postea etiam sermo vulgaris saepe adiectivis generis neutri leuibat), et in his scholis propria eorum sedes et novorum excudendorum officina fuit, ut Lobeckius docuit ad Phryn. 350***). Dein omnes technici frequentant; paul-

---

*) De *εὐρύοπα* excidit.

**) Plerique recentiorum epicorum ut substantiva in *ύνη* immoderate auxerunt, sic in *οτης* haec Homerica exhibent.

***) De *ποιότης*, quod Plato finxit, accedit Schol. Plat. ad Theaet. 182. a. (p. 363). De iis, quae cum *τραπεζότης* et *κυαθότης* comparanda sunt, schol.

latimque sermo Graecus etiam in communem usum sat multa recepit (prov. *ἰσότης φιλότης* Aristot. Eth. IX 8, 2). Et pri- 270
mum facta sunt plurima ex adiectivis in *ος*, quorum maximam copiam Plato habet, et fortasse in communem Graecorum usum alia nunquam venerunt*). Hoc certum est maxime ex hoc genere quo pertinet *δηϊοτης* (quamquam inde ab Aristotele etiam quae a substantivis sunt et alia**) apud scriptores frequentantur) Aristarcho ad iudicandum ingentem vocabulorum copiam praesto fuisse. Omnia accentum habuerunt in penultima. De uno *κουφότης* accepimus, Athenienses dixisse *κουφοτής*, Arcad. p. 28 not. Quid movit eum ut *δηϊοτής* et *ἀνδροτής* — an *ἀδροτής*? — (non dubitandum quin hoc etiam sic notaverit) in ultima notaret? Scilicet hic accentus antiquitus traditus erat. Mihi in his rebus versanti iterum iterumque occurrit, etiam in obsoletioribus vocabulis aliquam de accentu traditionem fuisse. Etenim etiamsi ponamus in versibus recitandis accentum voce non notatum esse, quam saepe extra versum etiam Homericorum vocabulorum proferendi occasio erat, partim coram disci- 271
pulis in ludo, partim in rhapsodorum et philosophorum confabulationibus: ut facile cogitari possit multorum vocabulorum accentus quasi per manus traditos usque ad Alexandrinos per-

---

Aristid. 455, 32. Quam haec Plato adamaverit praeter *διαφορότης* pro *διαφορά* demonstrat *δικαιότης* (Protag. 331. b. Gorg. 508. a). — In iis, quae nunc de his substantivis Herodianus exhibet *περ. μον. λ.* p. 40. p. 33, non potest scripsisse quod legitur p. 33, 19 (cf. 28) *αἰνότης. τὰ εἰς της λήγοντα θηλυκὰ οὐδέ ποτε ἀπὸ τῆς νος καταλήξεως παρήχθη. σημειῶδες ἄρα τὸ αἰνότης ὄνομα.* Quomodo eum fugere poterat notissimum *δεινότης*? *δανότης* ipse attulit ex Sophocle (p. 40, 12). Praeterea nec ignota *μανότης, χαυνότης, ταπεινότης, πιθανότης, σεμνότης*. quae certe eo, quod nunc dicit, non excluduntur. Quod primum occurrit pro *αἰνότης* est *ἑνότης* (Longin. 11, 3. Plut. def. or. ιγ') et *ἀπὸ τῆς εις καταλήξεως*. Chrysippeum *χαριεντότης* poterat facile negligere. Sed concedam facile nec hanc grammatici manum esse.

*) *Ἀνδρότης* ap. Homerum non tantum propter metrum, de quo uno adhuc dixerunt, mirationem facit. Hymn. Mart. 10 recentem aetatem, quam agnovit Hermannus, prodit etiam voc. *βιότης*.

**) Mira vox *ταὐτότης*, Aristot. metaph. p. 101, 1 Brand., dein apud alios.

venisse. Et cum idem sensus, qui ab initio vocibus suos accentus impertierat, qui in quibusdam a regula defecerat, etiam postea valeret in hominibus Graecis, eo magis ad verum et genuinum in hac re inclinasse censendi sunt: quamquam poterat subinde fieri (de hoc iudicandum erat grammatico) ut formis certae genti regionique propriis animo obversantibus ab eo, quod antiqua et communis lex et consuetudo Graecae linguae suaderet, deflecterent. — Cur vero antiquitus dixerint *δηϊοτής*, ego non magis quaero quam cur *ταχυτής* et *βραδυτής* praeter similium regulam invaluerint, cur Athenienses maluerint praeterea *τραχυτής* et *κουφοτής*. Ad ea quae de traditione et de sensu Graecis insito diximus, hic addere necesse, quod sane memorabile, de *οὐτάμενος*, *βλήμενος* et plurimis quae adhuc recensuimus, Herodiano Aristarchi argumenta videri ignota fuisse. Nonne inde licet concludere haec pleraque Aristarcho et aequalibus ne dubitabilia quidem fuisse, quae et posteriores regulae scrutatores et nos hodie mirantes vix assequimur? Attendant haec ingeniosiores. Memorabilis res est et olim fortasse huic rei plus lucis allatura, quam nunc per nos licuit.

§. 6. Quod modo dixi quaedam certis regionibus propria ad obscurandum verum accentum facere potuisse, eo me duci patiar ad fragmentum ab Herodiano servatum *M*, 20, quo alia quaedam lex, quam Aristarchus tenuit, cognoscitur prudensque institutum. Sc. topicarum dialectorum proprietates exclusit.

272 *Κάρησος. Τυραννίων ὀξύνει τὸ Κάρησος ὡς Παρνασσός. οὕτως γὰρ ἀπὸ Κυζικηνῶν ὀνομάζεσθαι τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος βαρύνει ὡς Κάνωβος. εἴπομεν δὲ ἐν ἑτέροις ὅτι οὐ πάντως ἐπικρατεῖ ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν χρῆσις καὶ ἐπὶ τὴν Ὁμηρικὴν ἀνάγνωσιν, ὁπότε περὶ τοῦ Γλισᾶντα* (*B*, 504) *διελάβομεν, εἴγε Διονύσιος ἱστορεῖ τοὺς ἐγχωρίους συστέλλειν τὸ ι καὶ μὴ περισπᾶν. τό τε Λύκαστος ἱστορεῖ ὀξύνεσθαι ἡμῶν ἀναγινωσκόντων βαρυτόνως* (*B*, 647). *οὕτως οὖν εἰκὸς καὶ ἐπὶ τοῦ Κάρησος μὴ πεισθῆναι τὸν Ἀρίσταρχον ὁμοίως τοῖς ἐγχωρίοις προενέγκασθαι τὴν λέξιν. τάχα δὲ ἐπεὶ ἑώρα τὰ εἰς σος λήγοντα ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ὀξυνόμενα τῷ η*

παραληγόμενα ἕτερον ἔχοντα σ, τοῦτο δὲ ἓν ἀναδεξάμενον, διὰ τοῦτο καὶ ἐξήλλαξεν αὐτὸ τῆς ἐκείνων τάσεως, εἴ γε τὸ Ἁλικαρνησσός δισσὸν ἔχει τὸ σ, Λυκαβησσός, Ταρτησσός. τὸ μέντοι Κάρησος ἓν ἔχει σ. ἴσως οὖν διὰ τοῦτο ἐξηλλάγη. Cf. sch. V h. l. Arcad. p. 77. Eust. h. l. p. 890, qui Herodianea exhibet omnia.

Ad ea, quae egregie ab Herodiano disputata sunt, hoc tantum addamus, Aristarchum in ponendo accentu *Κάρησος* potuisse communem usum consulere. Neque enim hoc nomen ex usu evanuisse apparet ex Strab. l. XIII p. 415. — Ex eodem genere, quod Herodianus disceptavit, hoc est Schol. Apollon. Rh. II, 712 *Πλεῖστος δὲ ποταμὸς Δελφῶν, ὃν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Πλειστόν φασι λέγεσθαι ὀξυτόνως ὡς καλόν. Διὸ καὶ Πλειστοῖο περισπωμένως ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀναγινώσκουσι.* Vel ut melius servatum est in Etym. M. 676, 5 *Πλειστοῖο. Ἀπολλώνιος „πολλὰ δὲ Κωρύκιαι νύμφαι Πλειστοιο θύγατρες". τινὲς ἀναγινώσκουσι προπερισπωμένως ἐπειδὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων λέγεται Πλειστός ὀξυτόνως. Ἡρωδιανὸς δὲ ἐν τῇ καθόλου Πλεῖστος βαρύνει.* In Aeschyli Eumen. 27 codices *Πλείστους*. In Callimachi hymn. Del. 92 *Πλειστοῖο*: quod Callimachum doctrinae captatorem non dedecet. Sed Aeschyleam Pythiam, si vulgo in Graecia loquebantur *Πλεῖστος*, si ita Athenis loqui mos erat, quo modo deceat fingere *Πλειστόν* dicere topice non intelligo. An forte et *Ἐρχομενον* et *Θειβας* et *Κάφισος* Boeotium et *Αὖλις* et nullum unum Boeotium nomen cum accentu in ultima? Qualia in comoedia nonnunquam in singulis quoque nominibus a poetis et histrionibus iure et magno cum successu quaeruntur ad risum. — Cf. Steinthal, Gesch. der Sprachwissenschaft bei Griechen und Römern p. 460. 463. Bekkerus, qui aliter iudicavit, Hom. Bl. p. 62 perpaucis putavit hoc caput absolvi posse, quod mihi quidem semper impeditissimum visum et ipsi ut Graeca consideranti sic domestica. Illic quoque melior ratio in textu obtinuit, ne ex uno quidem cod. *Πλειστοῖο* notatum. — Steph. Byz. *Ἴτων πόλις Θεσσαλίας, „Ἰτωνά τε μητέρα μήλων"* (Il. *B*, 696). *οἱ ἐγχώριοι ὀξυτόνως αὐτήν φασι.* Id. *Ἀγκών πόλις Πικεντίνων. ἴσως δὲ βαρύνεται κατὰ*

τοὺς ἐγχωρίους ὡς Ἄντρων (*Ἀγχίαλόν τ' Ἀντρῶνα* (Il. *B*, 697).
Herod. *K*, 266 *εἰσὶν οἳ ψιλοῦσιν* (*Ἐλεῶνος*). *ὁ δὲ Ἀσκαλωνί-
της φησὶ δασύνεσθαι. ἔστι δέ τινα ἃ ἱστορίᾳ τοπικῇ κατ-*
273 *έχεται. οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τούτου. ἱστοροῦσι γὰρ οὕτως δα-
σέως τὴν πόλιν λέγεσθαι. πῶς οὖν ἐν τῷ καταλόγῳ ψιλῶς
ἀνέγνωμεν „οἵ τ' Ἐλεῶν' εἶχον"* (*B*, 500); *φασὶ γὰρ κἀνταῦθα
τὴν Βοιωτιακὴν εἶναι πόλιν**). Finis notae Herodianeae excidit, ubi monuerat etiamsi urbis incolae et accolae *Ἑλεών* dixerint, tamen hoc ad Homerum nihil pertinere.

§. 7. Rectissimum, quod hac in re probavit iudicium, in primis mihi spectatum est eo loco, quem hic subiungam, quo simul mihi viam muniam ad Herodianeam quandam vocem de Aristarchi accentibus recte diiudicandam. *Σ*, 39 in catalogo Nereidum:

ἔνθ' ἄρ' ἔην Γλαύκη τε Θάλειά τε Κυμοδόκη τε
*Νησαίη Σπειώ τε Θόη θ' Ἁλίη τε βοῶπις***), cet.

ἐνθάδε ἐβάρυνεν ὁ Ἀρίσταρχος τὸ Γλαύκη εἰς ἀποφυγὴν τοῦ ἐπιθετικοῦ τοῦ „γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα" (*Π*, 34), *ἐπὶ δὲ τοῦ Νημερτής καὶ Ἀψευδής* (v. 46) *οὐκ ἐποιήσατο μεταβολὴν τόνου.*

Non cuiuslibet erat sentire, quid inter Glaucen Thoenque interesset et inter has duas, quas a Deorum marinorum artificio vaticinandi *Ἀψευδῆ* et *Νημερτῆ* poetae dicere placuit. At interest utrum sic fingas nomina ut propriam adiectivi significationem audientis animo insinuari velis an ita ut in mera propria abeant. Sic Empedocles humanarum affectionum coetum more suo per allegoriam inducens, v. 11:

ἔνθ' ἦσαν Χθονίη τε καὶ Ἡλιόπη ταναῶπις,
Δῆρίς θ' αἱματόεσσα καὶ Ἁρμονίη θεμερῶπις,
274 *Καλλιστώ τ' Αἰσχρή τε Θόωσά τε Δηναιή τε,*
Νημερτής τ' ἐρόεσσα μελάγκαρπός τ' Ἀσάφεια.

---

*) ? Strab. IX, 439.

**) Haec Aristarchi huius versus lectio, non quae Mützellio visa est in sententiis controversis (Hal. 1830), ut opportuno tempore ostendam.

Noluit poeta philosophus vulgaria quaedam nomina, ut frequens senatus esset, inducere, sed ea quae vi sua et natura animos legentium ad res significatas ducerent. Quare hoc loco nolim auctor esse ut *Ληναίη* scribatur vel *Αἴσχρη*, quod nutricis aptum nomen est, epigr. Call. XLIII (T. I p. 222 Iac.) vel unguentariae, epigr. Ascl. XXVII (T. I p. 150). Similiter statuendum de illis Homericis. Auctor, cum haec nomina finxit, non sapientiae severitate, sed, quod in hac quaestione idem est, poesis delectatione ductus est, sicuti qui Phaeacum nomina finxit *ϑ*, 111 *). Ergo hoc dico, qui excogitabat haec nomina, noluisse eos qui audirent significationem celari, sed placuisse sibi sicubi commodum esset in aperiendo. Quare nec alio modo ad muliebrium similitudinem transformare voluit nec *Νημέρτη* dicere (ut *Εὐτέρπη*), sed tenuit *Ἀψευδής* et *Νημερτής* adiectiva **). Nec ab nostris poetis talia aliena sunt. Sic in carmine de callida vulpecula ursus, in quo in proprium evaluit a colore sumpta denominatio, subinde appellatur *ἐπιϑετικῶς* (der Braune). — *Νημερτής*, quam commode nobis occurrere vidimus in Empedocleis, transiit quoque ad Hesiodum, Theog. 261

Νημερτής ϑ᾽, ἣ πατρὸς ἔχει νόον ἀϑανάτοιο.

Vides et hunc poetam advertisse nominis significationem, ut 275 explicaret. Herod. Arcad. p. 28 *τὰ εἰς της πολυσύλλαβα ϑηλυκὰ βαρύνονται. τὸ δὲ νημερτής ἐπίϑετον.* De loco Homerico cogitat. Conferas Choeroboscum ad Theodos. p. 173 a *τὸ νημερτής ὀξυνόμενον ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ Νημερτής τε καὶ Ἀψευδής — οὐκ ἀντίκειται ἡμῖν, ἐπειδὴ ἐπίϑετόν ἐστιν, οἷον ὁ νημερτὴς ἄνϑρωπος καὶ ἡ νημερτὴς γυνή — καὶ λοιπὸν γινόμενον κύριον τὴν αὐτὴν τάσιν ἐφύλαξε.*

---

*) *Ναύπλιος Κλυτονήου Ναυβολίδαο* Apollon. Rh. I, 124. — Cf. observationem Aristarchi *ὅτι ὀνοματοϑετικὸς ὁ ποιητής.* *E*, 56. *Z*, 18. *M*, 42.

**) Attendendum erit ad feminarum nomina in *ος*, quae pauca erunt. *Ἄλος*, v. Steph. B. s. v. *Ἄτροπος. Πάνδροσος. Ἄγλαυρος.* — *Πέρκαλος ἡ Χίλωνος ϑυγάτηρ* Herodot. VI, 65. *Αὐρηλίᾳ Προσόδῳ.* C. J. 6562. — *Νημέρτης* et *Ἀψεύδης* profecto Graecis auribus non sonabant nisi virilia nomina. *Ἀψεύδης* archon Diod. 12, 36. *Εὐέτης* nomen *γυναικὸς μουσουργοῦ* Alciphr. I, 12.

§. 8. Hoc igitur exemplum declarat in vocabulis accentu distinguendis ratione uti Aristarchum et haudquaquam temere agere. Haec praeparatio esto ut sine erroris periculo legamus haec Herodiani, ad *B*, 153: *ο ὐ ρ ο ύ ς τ' ἐξεκάθαιρον. ἀνεγνώσθη δὲ κατ' ὀξεῖαν τάσιν. ὁ γὰρ Ἀρίσταρχος παρήγγελλεν. ἴσως δὲ σημειώδης ὁ τόνος. τὰ γὰρ εἰς ρος λήγοντα δισύλλαβα ἁπλᾶ ἔχοντα τὴν ου δίφθογγον ἐβαρύνετο, κοῦρος, θοῦρος, οὖρος. καὶ γὰρ ταῦτα περισσὸν ἔχει τὸ υ**). *ἴσως οὖν εἰς ἀποφυγὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνέμου. κ α ὶ γ ὰ ρ κ α ὶ ἐ π' ἄ λ λ ω ν τ ὸ τ ο ι ο ῦ τ ο π ο ι ε ῖ ὁ ἀ ν ή ρ.* Adde ad *Π*, 415.

Ἀμφοτερόν. εἰς διαστολὴν τὸ κύριον ὀξυτόνως ἀνέγνω ὁ Ἀρίσταρχος ὡς δεξιτερόν. καὶ ἐπείσθησαν οἱ γραμματικοί. π ε ρ ὶ δ ὲ τ ῆ ς τ ο ι α ύ τ η ς ἀ ν ω μ α λ ί α ς τ ο ῦ ἀ ν δ ρ ὸ ς ἐν ἑτέροις ἡμῖν εἴρηται.

Id significat, quod habebat *B*, 153, Aristarchum solere eiusdem formae significationes varias accentu distinguere. Si quidem innuere voluit eo prae ceteris Aristarchum inclinasse, falsa insimulatio est. Distinxit quidem *οὖρος οὐρός*, *δῆμος δημός*, non scripsit *Ἀψεύδης* et *Νημέρτης*, ut propria fierent, non distinxit *λίς* et *λῖς*, non quae alii distinxerunt, *ἀπό* et *ἄπο* (quaest. ep. spec. I §. 10 p. 23), *αἰπύ* et *Αἶπυ* (*B*, 592), *Ἵρη*
276 et *ἱρή* (*I*, 150), *Κριός* et *Κρῖος* (v. E. M. 539**)), ut vel modestus in his differentiis fuerit, quas recentissimi quique grammatici immoderate auxerunt: sin distinxit vel usu vel ratione commotum fuisse credere par est. Quid? si ratio eum fefellit? Exploremus hunc locum de *Ἀμφοτερός* paulo accuratius ad quem spes est nobis aditum fore.

Apud Herodianum ad *Σ*, 319 hoc legimus: *σκύμνος ὡς ὕμνος εἰς ἰδιότητα ἀνεγνώσθη· τ ὸ μ έ ν τ ο ι ἀ ν δ ρ ω ν υ μ ι κ ὸ ν ὀ ξ ύ ν ε σ θ α ι ἀ ξ ι ο ῖ ὁ Ἀ σ κ α λ ω ν ί τ η ς π ρ ὸ ς δ ι α φ ο ρ ά ν.*

---

*) Arcad. 69, 27 *τὰ εἰς ρος δισύλλαβα ἁπλᾶ παραληγόμενα τῇ ου διφθόγγῳ βαρύνεται, εἰ μή τις εἴη διαστολή, οὖρος ὁ ἄνεμος, οὐρός τόπος ὁ π ε ρ ι ο ρ ί ζ ω ν τὰς ναῦς.*

**) Nec in Orthographicis *Βῆσσα* et *βῆσσα*, ad *B*, 517. Cf. Steph. Byz. s. v.

At nec scribitur nomen proprium Σκυμνός*) nec intelligi potest cur potius hoc vocabulum accentu ab appellativo distingui debeat quam Κύκνος, Λύκος, Ψύλλος (Herod. Arcad. 53, 16), Λέων, Κάπρος (plures sunt, quos commemorat Pausanias), Σκύλαξ, Κόραξ, Ταῦρος, Γρύλλος, Δράκων, Μόσχος, Πῶλος, Τέττιξ, Μύρμηξ, Ἱέραξ (comprehendam una polysyllaba), Τίτυρος, Ἔριφος, Βάτραχος, Δάμαλις, Κόττυφος, Ἄνθρωπος (Eust. 847, 40. Suid.), item Βότρυς, Δάφνη, Ὑάκινθος, Στέφανος, et Βούτης, Ἔρση, Θώραξ (Pind. Pyth. X, 64), Δῆμος, Ἥρως (Euseb. hist. eccl. III, 36. IV, 20), Κόννος (Plat. Menex. §. 3. cf. Koen. Gregor. p. 291), Κοίρανος (Il. Ε, 677. Ρ, 610), Τύραννος (Apollod. II, 4, 5. Euseb. h. eccl. VII, 32), Νεφέλη. Haec et multa similia nemo aliter scribit, quamvis et hodie ad propria per accentum distinguenda promtissimi sint. Causam, quod meminerim, nemo dixit. Scilicet inclinat sermo Graecus in hoc ad retrahendum accentum, non inclinat ad promovendum. Et substantivum quidem, in viri feminaeve nomen transformatum, in quo finem versus accentus promotus sit, mihi nullum praesto est praeter unum. Herod. Arcad. 115, 24 τὰ εἰς χη ἔχοντα ἄλλο σύμφωνον κατὰ σύλληψιν ἢ διάστασιν βαρύνεται. βάκχη, κόγχη, λέσχη, λόγχη. τὸ δὲ Λογχή κύριον. τὸ δὲ ἀρχή ὀξύνεται. Quod satis mirari non possum. Illo „nomine κυρίῳ" (ne navem dicam quam ita nominatam in classe Atheniensi enumerari monent) canis illud nomen apud Xenophontem cyneg. 7, 5 ab eo significatum esse erit quod dubites, item ut p. 105, 1 cum docet πληγή, σιγή, κραυγή, Κραύγη δὲ τὸ κύριον. Nam Crange etiam in illis canum nominibus est. Apud Xenophontem quidem et Κραυγή scribitur et Λόγχη: ut omnia illic eodem accentu atque appellativa: ut quae primae declinationis sunt afferam, Ὁρμή, Σπουδή, Ἀλκή, Ψυχή, Ὀργή, Αἰχμή eadem celeritatis imagine, Φρουρά — an Βία etiam dicam et Χαρά? — quae omnia, ut mox videbimus, aequo animo ferimus, nec tamen Κραύγη nimis miraremur —: sed ut valde miraremur si scriptum esset quod item illic canis nomen est Ῥώμη,

*) Σκύμνος ὁ Ταραντῖνος Athen. 20. a. 538. Geographus notus.

hoc igitur si scriptum esset Ῥωμή, sic Λογχή proprium nobis
277 „in insolubilibus“ *). Ptolemaeum, cum Σκυμνός requireret, idem Herodianus non probavit **). Sed in Ptolemaeo hoc conamen minus miramur, imo hunc ad declinandum usum promtum fuisse iam supra indicavi. Et nescivit regulam. Sed in adiectivis eadem valet lex ita ut in paucis quibusdam migretur. Vide mihi haec: Δαίδαλος, Δόκιμος (Diod. Sic. XVIII, 45 et saep. Pausan. I, 8, 1), Ἔμπεδος (Pausan. VII, 16, 3. Harpocr.), Μέρμερος Il. Ξ, 513. Pind. Nem. VII, 53. Pausan. II, 3. 6. 7. Ἄγριος Il. Ξ, 117. Anton. Lib. 21. Ὄρειος Anton. Lib. ib. Ἄρειος Niceph. Greg. 1130, 14. 1142, 17. Ἱκέσιος Andoc. Myster. 12. Αἴσιος Demosth. Aphob. 849 (T. II. p. 133. 134 Be.) 861 (144). Δίκαιος Conon Phot. 133. a. 38. quod falso scriptum Δικαῖος ap. Herod. VIII, 65. Πρῶτος Athen. 576. c. Πρώτη Crinagor. epigr. XLI. Ἄρθμιος Dem. 121. 122 (T. I. p. 110. 111 Be.) 428 (I, 388). Ἰφθίμη (Od. δ, 797). Μόρσιμος (Aristoph. Ran. 151. Equ. 402. Pac. 800). Ἄλκιμος Plut. vit. Dem. 21. Αἴσιμος (Lys. contr. Agorat. §. 80. p. 279. Be. Aristoph. Eccles. 208). Ἄνθιμος, Ὀνήσιμος, Ζώσιμος, Τρόφιμος, Μακάρτατος ex Demosthene notissimus, Ἄριστος Arrian. VII, 15, 7. Strab. XIV, 682. Ἀκρότατος Parthen. amor. 23. Κάλλιστος Euseb. h. eccl. VI, 21. et superlativa permulta, quae recenset Keil anal. p. 119. Et composita innumerabilia, Ἄφοβος, Εὔνικος, Εὔνομος, Ἄποικος (Strab. XIV, 633), Εὐφίλητος, Ἀναίτιος (Xen. Hell. II, 3, 2), Ἄδικος Vit. Pyth. 528. Et ut Εὐώνυμος Graecum nomen esse potest, sic Εὐωνύμος nihil est, ut scribere video Krebsium lect. Diod. p. 133 — ***). Huc per-

---

*) In illis canibus vel adiectivum Στιῤῥός sic scribitur in textu Xenophonteo. — Plut. Thes. 9 ἡ δὲ Κρομμυωνία σῦς, ἣν Φαιὰν προσωνόμαζον: quod cur Φαῖαν scribatur in Thesauro nescio.

**) Similis error latere videtur in iis quae E. M. 604 leguntur de νῆϊς, et praeterea alius.

***) Et. M. p. 130, 40. „Vocativi compositorum in ων retrahunt accentum“. σεσημείωται τὸ ὦ Λακεδαῖμον καὶ Παλαῖμον (v. Herodian. Γ, 182) προπερισπώμενα. θέλουσι δὲ καὶ τὸ Εὐδαίμων τὸ κύριον μὴ προπαροξύνεσθαι ἐν τῇ κλητικῇ ἀλλὰ περισπᾶσθαι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐπιθέτου· ἐκεῖνο γὰρ προπαροξύνεται, εὔδαιμον ὡς κακόδαιμον. Quod idem habet

tinent etiam *Ἄλιος, Κρόνιος, Ξένιος*. Sed haec, de quibus 278
veterum praecepta habemus, paulo longiorem disputationem
flagitant. E. M. p. 521, 10 *Κλονίος* (*B*, 495. *O*, 340) *ὄνομα
κύριον. διὰ τί παροξύνεται; τὰ εἰς ος λήγοντα τριβράχεα ἐπὶ
κυρίων παροξύνεται οἷον Σχεδίος* (*B*, 517. *O*, 515. *P*, 306), *Χρο-
μίος* (*Δ*, 295. *E*, 160. 677. *Θ*, 275. *P*, 218. 494. 534. *λ*, 286),
Κλυτίος (*Γ*, 147. *Υ*, 238), *Ὀδίος* (*B*, 856. *E*, 39. *I*, 170), *Δο-
λίος* (*δ*, 735. *ω*, 222. 387. 397. 409. 497), *Τυχίος* (*H*, 220).
ἀντιπίπτουσι δὲ κατὰ παράδοσιν τὸ Ἄλιος (*E*, 678.
ϑ, 119. 369), *Ἄνιος, Ξένιος, Κρόνιος*. Schol. BL ad *B*, 495
*Κλονίος παροξύνεται, ἐπεὶ τὰ εἰς ος λήγοντα τῷ ι παραληγό-
μενα τριβράχεα ἐπὶ κυρίων παροξύνεται, Σχεδίος, Χρομίος,
Δολίος. ἀντιπίπτει τὸ Ἄλιος κατὰ παράδοσιν καὶ τὸ Ἄνιος
καὶ Κρόνιος καὶ Ξένιος*. Schol. ABV ad *E*, 683 *Χρομίον παρ-
οξυτόνως, Ἄλιον προπαροξυτόνως· εἴπομεν* (*ὁ Δίων φησί* V)
*τὰ τοιαῦτα τριβράχεα ἐπὶ κυρίων παροξύνεσθαι. καὶ ἐσημει-
ούμεθα τὸ Ἄλιος, Ξένιος, Κρόνιος. ἐπεκράτησε δὲ καὶ κατὰ
τὴν Ὁμηρικὴν ἀνάγνωσιν τὸ Ἄλιος προπαροξυνόμενον*. Schol.
ϑ, 119 *τὸ Ἄλιος προπαροξύνεται ὡς τὸ Ἄνιος, Ξένιος, Κρό-
νιος*. V. Eust. p. 593, 30.

Apparet propter externam formam hic dissimilia misceri.
Equidem de his sic iudico. *Ἄνιος*, quod ex raro genere for-
mationis est, cum similibus aeque iudicandum, quae sunt
Ἄμφιος et *Ὕπιος* (v. Et. M. 110, 41. 92, 42. Eust. 75, 10.
1081, 50). *Ξένιος, Κρόνιος, Ἄλιος*, quae vere adiectiva sunt,
ubi in propria abierunt, accentum suum tenuerunt: quod ex
regula nostra factum est. Sed fuit quaedam propriorum for- 279
matio in *ιος* quorum trisyllaba, si prima longa esset, accentum
in prima habuerunt*), si brevis, in media. Ex illo genere

Choerob. Bekk. 1245. Puto de nomine urbis hic cogitari, fortasse eius quae respicitur Arist. Av. 144. Huius vocativum ad *Λακεδαῖμον* applicandum esse facile credo. Ceterum *Εὐδαίμων* etiam viri nomen esse scio (e. g. Eust. 1457. 10).

*) Herod. Arcad. 41, 28. Excipit *Ἐρχίος*. v. Callim. fragm. CVII. — Theognost. Cramer. An. Ox. II p. 58 *τὸ Ἐρχίος, ἀντίος τοῖς λοιποῖς ἐναντία κατὰ τόνον.*

apud Homerum sunt *Θέστιος*, *Αἴνιος*, *Μούλιος*, *Κτήσιος*, *Μάντιος*, *Θάλπιος*, *Φήμιος*, *Ὕρτιος*. Ex hoc: *Χρομίος*, *Κλυτίος*, *Τυχίος*, *Ἐχίος*, *Δρακίος*, *Στρατίος*, *Στιχίος*, *Κλονίος*, *Θρασίος*, *Σχεδίος*, *Ὁδίος*, *Δολίος*, *Φρονίος* cuius genitivus tantum occurrit ut *Στροφίοιο*, quorum apud Homerum pro adiectivo nullum est, praeter *δόλιος* *). Nec adiectiva *Πλυτίος*, *Σκυφίος*,

---

*) Nec *σχέδιος*, tantum adverbium *σχεδίην* E, 830. De accentu eorum quae vel Homerica sunt vel praeterea diserte commemorata ab auctore regulae, qui paradosi nititur, non poterit dubitari. Est autem Herodianus. Steph. Byz. s. *ἀκίλη*. *ὁ γὰρ τεχνικός· τὰ διὰ τοῦ ιος πάντα προπαροξύνεται κἂν τὸ τ ὑπάρχοι πρὸ τοῦ ι πλὴν τῶν τριβραχέων κυρίων*. Eust. 1588, 33 *παροξύνει δὲ αὐτὸ κατὰ Ἡρωδιανὸν ἡ συνήθης ἀνάγνωσις* (sc. *Ἄλιος*). Cf. Arcad. 40, 14. 18. 41, 16. 27. Saepius monitum de hoc accentu ab Eustathio, 395, 20. 1062, 31. 1068, 4. 1093. 1474, 30. 1516, 12. Haec omnia ex eodem fonte fluxerunt. Nunc vide nisi per grammaticos constaret, per libros nostros quam rei memoria paene tota intercidisset. Sic *Κλύτιος* ter legimus in Schol. Pind. Ol. II, 82. Item Apollod. I, 6, 2. III, 12, 3. Hesiod. ap. schol. Trach. 266. Apollon. Rhod. I, 1044. II, 1043. Sed Schol. II, 117 *Κλυτίος*. — *Χρόμιος* (Argivus, eorum qui pro Thyrea pugnarunt) Herod. I, 82. Alius, Geloni et Hieroni familiarissimus, Pindaro celebratus, Schol. Pind. Nem. I, in. v. 8. 49. 42. Nem. IX, 1. 3. 73. 93. 95. 121. Pyth. II, 34. Item *Χρόμιος* Hesych. Tzetz. Hom. 68. 97. Quint. Sm. ϛ', 616. Apollod. II, 2, 4. III, 2, 5. Et. M. 35, 25. — *Στράτιος* Polyb. XXX, 2. XXVIII. 6. XL, 4. Isaeus de Hagn. hered. § 8, 9, 10 et in argumento orationis saepius (semel codd. aliquot *στρατίαν*, in quo fortasse vestigium veri latet). Demosth. in Macart. §. 19. §. 21. §. 48. Sed hoc loco cod. r. *Στρατίος*. Porro *Στράτιος* in epigr. ap. Strab. II, p. 74. Athen. 244. d. e. — *Στίχιος* Phot. 152. b. 36. — *Σχέδιος* Apollod. III, 10, 8. Apud Quint. I, 87 *Χέδιος*, l. *Σχ*. — *Κλόνιος* Apollod. III, 12, 8. Apud Diodorum IV, 67 correctum est a Wesselingio, ut *Τύχιος* a Tzschuckio ap. Strab. IX. p. 408. — *Θράσιος* Diod. XVI, 78. — Melius servatum *Ὀδίος* vel *Ὁδίος* Iambl. vit. Pyth. 526. Tzetz. Hom. 57. Steph. Byz. s. *ὁδός*. Strab. XII. p. 551. *Δράκιος* Et. M. 286, 16. — *Στρόφιος* Pind. Pyth. XI, 55. Aesch. Agam. 854. Cho. 674. Soph. Electr. 1111. Eur. Or 746 Bothe. Iph. Taur. 844. 850. Schol. Pind. l. c. Schol. Od. γ, 307. Argum. Eur. Or. Quamquam de hoc suspicio esse possit sic ab ipso Herodiano et vulgo scriptum esse propter Eustathium p. 1030 *ὅτι πίπτει ἐνταῦθα Σχεδίος ἀρχὸς Φωκήων, ὅν τινες μὲν* (?) *προπαροξύνουσιν ὡς τὸ Στρόφιος, οἱ πλείους δὲ παροξύνουσιν ὡς τὸ Δολίος, Κλονίος, ὃ καὶ ἐνδέχεται μάλιστα πρὸς διαστολὴν τοῦ σχέδιος, ὃ δηλοῖ τὸν ἐγγύς*. Putandum igitur ex multis testimoniis, quae possimus, inter exceptiones *Στρόφιος* casu excidisse? Certo crederem si Eustathii negligentem brevitatem in exscribendis aliis minus saepe expertus essem. — Satis igitur librorum corruptelas cognovimus in iis quae certa sunt.

Κλυτίος, de quibus testatur Herod. Arc. 40, 21. 41, 20. Aut 280
igitur factum est ut *Δολίος*, quamquam est adiectivum, multis
trisyllabis similis formae usui accommodare placeret, aut cum 281
fictum est proprium *Δολίος* de adiectivo ne cogitatum quidem;
sed ut ab *δόλος* factum *Δόλων*, sic alia forma item in propriis
fingendis crebra *Δολίος*. Sic *Δράκων Δρακίος*, *Θράσων-ίος*,
Στράτων-ίος. Et simile iudicium erit, si qua forte similia hunc
accentum habuerunt, quamquam eiusdem formae inveniebantur
adiectiva proparoxytona. De *Σκοτίος* testis est Herod. Arc. 40,
21. Huic analogiae haud dubie applicata sunt *Βαλίος* (equus
Achillis), v. schol. *Π*, 149. Eust. p. 1051, 16. 1190, 11, 12;

Quid igitur mirabimur, si reliqua eodem modo scripta inveniuntur? Notavi haec: *Φλόγιος* Apollon. Rh. I, 1054. II, 956. Quint. Sm. *Η*, 242. Anonym. peripl. Ponti 12. Luc. ver. h. I, 20. (An *Φλογίος* pro *Φλεγίος* scrib. Herod. Arc. 40, 8?) *Θάλιος* Quint. Sm. *Β*, 228. *Νέχιος* id. *Β*, 364. *Μέλιος ΙΑ*, 85 (an *Μενίος*? v. Herodot. VI, 71) *Φέτιος* Athen. 35 b. Iamblich. vit. Pyth. 528. *Ῥάκιος* Sch. Apoll. I, 308. Pausan. VII, 3, 1. *Δάκιος* Athen. p. 297. f. 590. c. *Σθένιος* (Neptuni equus) sch. *Ν*, 23. Hoc nomen apud Siculos frequens fuit, ut ex Ciceronis Verrinis scimus. Alia nominis forma est *Σθένις*, e. g. Strab. 546. Et qui apud Plut. Pomp. 10 *Σθένις* est Thermitanus aut idem est qui apud Ciceronem audit Sthenius aut eiusdem familiae. Sic *Χρομίος* et *Χρόμις* (Hom.), *Ἐχίος Ἔχις*, *Στρατίος Στράτις* vel — *τις*, *Θρασίος Θράσις* (Pausan. VI, 3, 2). *Λάγιος* (?) Polyb. XL, 5. *Σόφιος* Pausan. VI, 3, 1. *Στόμιος* ib. *Γλέφιος* Eust. 1665, 50. *Φόβιος* Parthen. *ιδ'*. Buttmannus ad schol. *γ*, 267 et Heinrichus add. ad *α*, 325 scribere debebant *Χαρίος* (de nomine v. Andoc. myster. 106). *Χθόνιος* Sch. Pind. Isthm. I, 41. *Φρασίος* diserte affert Arcad. 40, 22. *Σκυφίος* id. 41, 20. Haec vel omnia vel pleraque (quid enim regulae conditorem non unum vel alterum fugere potuerit? sed quo quid notius eo minus) quin paroxytona sint equidem propter Herodiani regulam non dubito, postquam cognovimus in librorum nostrorum scriptura nihil impedimenti esse. Sed in eundem ordinem cogenda non opinor, quae vel adiectiva eponyma sunt, ut Aristaei nomen *Νόμιος* (cf. Nonn. V, 215 *Ἀρισταῖος νόμιος καὶ ἐπώνυμος ἥρως*), vel adiectiva eiusmodi quorum radix obscurata est, ut nec in verbo iam nec in substantivo appareat, ut *Δάσιος* (inter procos Hippodamiae) Pausan. V, 21. Schol. Pind. Ol. I, 114. 127. Et sic sentio *Ὅσιος* scribendum esse episcopi nomen quamquam mihi nominativus vel accusativus non praesto est. Sed e. g. genitivi *Λαμίου* Aristoph. Eccl. 77 nihil obstat quo minus nominativus fingatur *Λαμίος*, quamquam ap. Polyb. XVII, 10 et Diodor. XVI, 48 est *Λάμιος*. Thuc. VI, 4 *Λάμις*: ut *Σθενίος Σθένις*, cet. Nomen *Λάμις* est etiam apud Nonnum XIV, 110. Ab eadem radice erit unde *Λάμια*. —

1406, 53; cf. 1309, 4 (de adi. cf. Wern. Tryph. v. 84). Quod certe nisi sub hunc canonem cecidisset *Βάλιος* esset. Porro *Φρυγίος* (et viri et fluvii nomen est), quod diserte docet Herod. Arcad. 40, 8. 41, 20. Quamquam ex alio canone (§. 9.) accentum mutare non debebat. Et fluvius *Ῥοδίος* (quem ego non dubito a rosa dictum esse). Schol. *M*, 20: Eust. ib. p. 890 *ὁ δὲ Ῥοδίος ποταμὸς παροξυτόνως προφέρεται ὡς ὁ Ὀδίος καὶ ὁ Δολίος καὶ ὁ Τυχίος καὶ τὰ ὅμοια τριβράχεα κύρια.*

Iam si verum est quod Koehlerus docuit in Boettigeri libro qui inscribitur Archaeologie u. Kunst I, 1, p. 49 nomen *Ἀμφοτερος* tantummodo mythicum esse et postea abolevisse, facile concederemus Aristarchum errasse. Est autem universe
282 Koehleri opinio (p. 24) Graecos omnino veterum heroum nominibus postea non usos esse. Ne utemur quidem Athenaei narratione p. 251. d (quae recepta est ab Eustathio p. 1713, 47) Euphantum Ulixis studio et admiratione liberos suos Anticleam et Telegonum nominasse: quod fortasse ut singulare respuetur. Nec aliis in quibus singulare quoddam etsi ignotum nobis consilium vel fortasse iocus valuit, ut „*Ἐτεοκλῆς Πολυνίκῃ τῷ ἀδελφῷ σελλαρίῳ μνήμης χάριν*“, quae est inscriptio (ex Boeckhii iudicio haudquaquam spuria) 3372. Sed fugerunt virum doctissimum Menesthei, qui sunt apud Demosthenem, Iason Pheraeus, fugit *Σθένελος* tragicus (Harpocrat., Athen. 367. b. 428. a.), *Μενέλαος* Dem. Phil. I T. IV p. 44, alius Alexandri aequalis Athen. 539. d et Arr. Telamo, in quem Lysiae oratio fuit (Harp. *Εὐνεῖδαι*, *κάθετος*), *Ξοῦθος* Atheniensis Dem. contr. Aphob. T. V §. 11 p. 107 Be. *Κραναός* Isaeus Nicostr. her. p. 72 Be. Athen. 416 C. *Τηλέμαχος*, unde proverbium *Τηλεμάχου χύτρα*, Athen. 407. d. Alius Telemachus (Atheniensis ut videtur) Inscr. Att. N. 150 (§. 32). *Ἀμφίων* Thespiensis Ath. 629. *Ζῆθος* citharista Ath. 371. a. *Νέστωρ* Stoicus Tarsensis Strab. XIV p. 674 et Academicus ib. 675. *Πέλοψ* medicus, Galeni praeceptor, Galen. de libr. propr. p. 17. K. *Πατροκλῆς* historicus e. g. Strab. 508. 518. *Τάνταλος ὁ Πατροκλέους* Thucyd. IV, 57. *Ἀχιλλεύς* Atheniensium legatus ad Alexandrum Arrian. III, 6, 3. *Γανυμήδης* aulicus ille Alexandrinus, Arsinoes nutricius,

ex bello Alexandrino notus, c. 3 cett., et item Achillas. Nam quod ille nomen accepit *ἐπώνυμον*, id minime eximit eum ex hoc ordine, ut nec *Αὐρήλων Θησέα Νικηφόρου Θυατειρηνὸν νικήσαντα ἐνδόξως* J. 3503. — *Δανάη* Epicuri filia Athen. 593. b. Et cum his et similibus fugit eum *Ἀμφοτερός*, frater Crateri, Arr. I, 25, 12. 13. III, 2, 8. III, 6, 4. 5. et fratres, in quos Philippi regis festive dictum, *Ἀμφοτερός* et *Ἑκατερός*, Apophthegm. reg. Plut. I p. 705 Wytt. (v. Sturz. de nom. Gr. p. 32 Op.). Quare statuendum in his nominibus Graecos migrasse accentum simili sensu quo in longioribus quibusdam participiis, *Τισαμενός*, *Ἀκουμενός*, sim. ducti sunt, et in ipsis adiectivis *δεξιτερός* de regula exemerunt*).

§ 9. Hunc quo deducti sumus locum, qui est de transpositione accentus nominum in propria abeuntium, paulo fusius persequar, quod plura eo pertinentia supersunt Aristarchi 283
fragmenta, quae suis locis inseremus. Dicam primum de hominum nominibus, ut adhuc feci, geographica, urbium maxime, differens.

Postquam unam late patentem exceptionem posuimus, quando nomina in propria transeuntia accentum non mutent, transgrediamur ad aliam, quae continetur hoc Herodiani praecepto (Steph. Byz. s. *Αἱμονία*) *Ἡρωδιανός φησιν ὅτι τοῖς συνοικισταῖς συνεχῶς ὁμοφωνεῖ τὰ ἐθνικά, δηλονότι καὶ γραφῇ καὶ τόνῳ*. S. *Ἀβαντίς. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Ἄβαντος τοῦ Ἀργείου — τὸ ἐθνικὸν ὁμωνυμεῖ τῷ ἥρωι ὡς Ἴων, Θεσσαλός, Ἀχαιός, Τρώς, Δαναός, Λοκρός*. S. *Αἰνία. καὶ εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ κυρίου Αἰνιᾶνος γέγονεν, εὔλογος ἡ ὁμοφωνία αὐτοῦ ὡς τὸ Τρώς καὶ Ἀχαιός*. Talia conditorum nomina (de quibus nos aliter iudicamus, sc. conditores ex urbium nominibus factos esse non contra) sunt: *Μολοττός, Βοιωτός, Αἰτωλός, Σικελός, Σικανός* (Steph. s. *Ἀγάθη*), *Κελτός, Ἰλλυριός, Τριβαλλός* (App. Illyr. 2), *Ἀρκάς, Ἑλλοὶ τὸ ἔθνος ἀπὸ Ἑλλοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ* Eust. 1057,

*) Falso scriptum *Ἀμφότερος* Pausan. VIII, 24, 14. Apollod. III. 7, 6.

Δαναός, cet.*). Excipiuntur *Τεῦκρος* et *Γραῖκος*, cum populi sint *Τευκροί* et *Γραικοί*. Steph. s. *Αἰνία* addit iis quae supra posuimus: *μὴ ὁμοφωνοῦντος τοῦ Τευκρός καὶ γυναικός* (l. *Γραικός*). Idem s. v. *Γραικός ὁ Ἕλλην ὀξυτόνως*, sequuntur quaedam mutila, dein *τὸ δὲ Γραῖκος κύριον βαρύνεται· τὸ οὖν ἐθνικὸν ὀξύνεται*. Idem s. *Ἀβαντίς* (v. supra) post *Λοκρός* addit: *τὸ δὲ Τευκρὸς διήλλαξεν. ὀξύνεται γάρ*. S. *Αἱμονία*. *τὸ Τευκρὸς ὡς τριγενὲς ὠξύνθη*. Eust. 713, 20 *Τεῦκροι γὰρ οἱ Τρῶες ἢ* (i. e. *ἢ μᾶλλον*) *Τευκροὶ ὀξυτόνως, ὡς πολλοῖς δοκεῖ τῶν παλαιῶν ἀπό τινος ὁμωνύμου ἀνδρός*. Steph. *Τευκροὶ ὀξυτόνως*
284 *οἱ Τρῶες*. Schol. Il. *Θ*, 284 *ὡς οὖν ἀπὸ Τρωικῆς γυναικὸς τεχθέντα τὸν παῖδα Τεῦκρον ἐκάλεσαν προαναπέμψαντες τὸν τόνον καὶ ποιήσαντες κύριον. Τευκροὶ γὰρ οἱ Τρῶες ἀπὸ τοῦ βασιλεύοντος αὐτῶν Τεύκρου*. Eust. 1967, 34 *καὶ Τεῦκρος μὲν κύριον, Τευκρὸς δὲ ἐθνικόν*. Item Herod. Arcad. p. 74. (Et *Γραικός* p. 50). — Praeterea *Δαναός* quidem dictus ex regula, sed — *Δανάη*.

Pergimus hinc ad id quod proximum est. Scilicet non conditores tantum ab urbibus terrisque nomina habent; sed constat haud raro Graecos pueris eiusmodi nomina imposuisse: propter varias causas. Schol. Aristid. 515, 24 *υἱοὺς δὲ ἔσχεν ἕξ* (Cimon) *ὧν τοὺς μὲν τρεῖς ἀπὸ ἐθνῶν ὧν προὐξένησεν ὠνόμασε Λακεδαιμόνιον, Ἠλεῖον, Θετταλόν***). Cf. Athen. 439. f. de Antiocho magno: *ἠράσθη παρθένου Χαλκιδικῆς — — — καὶ τοὺς γάμους συντελῶν ἐν τῇ Χαλκίδι αὐτόθι διέτριψε τὸν χειμῶνα . . . ἔθετο δὲ καὶ τῇ παιδὶ ὄνομα Εὔβοιαν*. Nunc primum de iis quaerimus, quae ethnica sunt, valeatne eadem lex quae in conditorum nominibus valebat. Eandem valere nec nomen proprium a gentili differre respondet Eust. p. 325, 40 ad *B*, 701 *τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ. ἤγουν Δάρδανον ἄνδρα, ὡς ἐρρέθη, νοήσει τις ἀορίστως κατὰ ἐθνικὸν εἶδος ἢ*

---

*) Apud Steph. s. *Ἀρταία* pro *Περσεύς* leg. *Πέρσης*, quod est sub *Πέρσαι*. Moneo propter Schneiderum gramm. Lat. III. p. 317.

**) Paulo aliter de Lacedaemone (sic ibi dicitur) p. 518, 20, neque tamen ita ut repugnet.

ονοματικῶς τουτέστι κατὰ κύριον ὄνομα ὁμώνυμον τῷ ἐθνικῷ ὥσπερ καὶ Ἀχαιός κατὰ τὸν αὐτὸν Πορφύριον τραγῳδίας ποιητὴς Ἐρετριεύς ὁμώνυμος τῷ ἐθνικῷ. καὶ Λίβυς ὁμοίως ὁ Λυσάνδρου ἀδελφός. καὶ Ἐπειός ὁ τέκτων τοῦ δουρείου ἵππου κατὰ ὁμωνυμίαν τοῦ ἐθνικοῦ. καὶ Σκύθης ὁ Ἀκαδημαϊκὸς σοφὸς κατὰ φωνὴν ἐθνικὴν καὶ Μαίων Αἱμονίδης ὁμωνύμως τῷ Λυδικῷ ἐθνικῷ Μαίονι. οὕτως οὖν καὶ Δάρδανος εἴη ἂν κύριον, ὃς ἀνεῖλε Πρωτεσίλαον ὥσπερ κύριον καὶ ὁ Δάρδανος, ὃν ἀνελεῖ ὁ Ἀχιλλεύς, ὃς καὶ Τρῶα ῥίπτει που Ἀλαστορίδην ὁμώνυμον τῷ ἐθνικῷ Τρωί.

Talia sunt *Βοιωτός*, in quem sunt Demosthenis orationes, *Ἀργεῖος* Eccles. 202. Xen. h. Graec. VII, 1, 33. VII, 4, 14. *Δελφός* Andoc. myst. 132. *Ἠλεῖος*, *Ἀχαιός*, *Τυρσηνός* (Sybarita) Iambl. vit. Pyth. 526. *Δωριεύς*, Harpocr. Ath. 412. f. *Ἀβυδηνός* (testimonia ap. Ebert. dissert. Sic. p. 149). *Θυμβραῖος* (Hom.), *Ὑρκανός*, Suid. s. v. et s. *Πτολεμαῖος ὁ βασ. Θετταλός* *). Et, ut hoc addam, eodem modo adiectiva, *Ἀττικός*, *Καρικός* Euseb. h. eccl. VI, 12. *Ἀχαϊκός*, *Ὀλυμπικός*, alia de quibus vide Sturz. de nom. p. 26 sqq. Eodem pertinebit *Φαρικός*, Sch. Nic. 395, quod ibi haud dubie nomen proprium est; in quo error est Hemsterhusii ad Luc. Nigr. 36**). Nunquam aliter scribuntur nisi doctorum commento. Vide quae infra dicemus de propriis in *ικός*. Ex gentilibus solum excipiendum erit *Ἀθήναιος* (Herod. Sch. *N*, 791. Arcad. 43, 14), quo nomine plurimos invenimus. Sed videndum, ne de hoc vocabulo recte iudicaverit Plut. def. or. 21 *καὶ γὰρ ἡμῶν ὁ μέν τίς ἐστι Δῖος, ὁ δὲ Ἀθηναῖος* (l. — *ήναιος*), *ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ἢ Διονύσιος ἢ Ἑρμαῖος*. Is igitur *Ἀθήναιος* ducit a Deae nomine. Hoc si ita est, accommodavit se ad *Ἕρμαιος*, *Ἥραιος* (v. Herod. Arcad. p. 43, 8. Eust. 1562). Sin quis opponat plurisyllaba ex hoc

*) In alia accentus traiectio iam propter regulam supra positam cadere non potest ut *Ἴων*, *Αἴγυς* (Eust. 96), *Καρύστιος* Pergamenus (Ath.), *Αἰγύπτιος* Euseb. h. eccl. II, 21. *Βοιώτιος*. *Ὀπούντιος* Arist. Av. 1295. *Συρακούσιος* ib. 1298.

**) *Ἀχαϊκός*, quod Sturzius habet ex Corinth. 16. 17, notavi praeterea ex Theodoret. ther. 919.

genere, *Ἰστιαῖος*, *Ἑκαταῖος* (quamquam neutrum illi ab omni
286 parte simile est) properispomena esse, respondebo fortasse eam ipsam ob causam, ne cum gentilicio consonet, usum loquendi in voce *Ἀθήναιος* etiam praeter reliquorum analogiam ad trisyllaborum similitudinem sese accommodasse. Sin hoc quoque reiicietur, factum tenemus, causam nescimus*). Ceterum cum reliquis supra *Θετταλός* posui, atque ut nullum apud grammaticos vestigium est hoc nomen transposuisse accentum, sic vix semel et iterum in libris inveni *Θέτταλος*, quamquam frequens est, e. g. Herculis filius (v. Hom. Il. *B*, 679), Iasonis, — Cimonis, Pisistrati, Hippocratis, non ignobilis histrio. Ergo in hoc nomine (non licet nunc aliter iudicare) idem factum quod cognovimus in *Δαναός* *Δανάη* (cf. schol. B Σ, 44). Etenim de muliebri nomine constat. Schol. Nub. 747 *τὸ δὲ Θεττάλην Ἀττικοὶ βαρύνουσιν οἱ κατὰ Μένανδρον ὡς δαμάλην*. Steph. Byz. s. *Θεσσαλία τὸ Θεττάλη δρᾶμα Μενάνδρου βαρύνεται παρὰ Ἀττικοῖς εἰς ἰδιότητα τεθέν*. (Nos saepius *Θεττάλην* legimus apud Alciphronem I, 33. 37. 39.). Ammon. 117 *ἄδελφε γοῦν λέγουσι τὴν πρώτην ὀξυτονοῦντες ὡς ἄπελθε, φησὶν ὁ Τρύφων, παρατιθέμενος Φιλήμονα τὸν Αἰξωνέα, καὶ Θεττάλην ὡς Μυρτάλην*. Recte, opinor, synecdromen indicat: simile est etiam *Πετάλη*: quamquam haec in masculino quoque pelliciebat, si sermoni sequi libuisset (e. g. *Πίτταλος* Acharn. 1045. 1236. Vesp. 1472). Ceterum si quando meliores Mss. tractabuntur vel melius, diiudicabitur, idemne acciderit in *Λυδός*, quod nusquam aliter scribitur, et *Λυδή*, quod haud semel *Λύδη* scriptum inveni**): quamquam meliores illuc inclinant.

Nondum licet ab his propriis, quibus cum urbibus et gen-
287 tibus cognatio est, discedere. Etenim consideravimus quorum forma cum gentiliciis et cum adiectivis affinibus conspirabat; sed ipsarum quoque urbium nomina in propria abeunt. Hic

*) An *Ὑμέναιος* hoc loco commemorari possit vel debeat nescio.

**) Dindorf. Ath. 597. a. *Λυδή*. Item Bekkerus Schol. Il. *Z*, 200. Cod. Photii lex. s. *ὀργεῶνες*. Schol. Apoll. Rh. Sed Photii bibl. (Bekk.) *Λύδη*, et Anthol., Schol. Dion. Perieg., al.

maxime iterum in censum veniunt conditorum nomina. Ubi character non obstabat, conditoris nomen saepissime ad nomen loci factum (v. Steph. Byz.). *Ὄλυνθος, Κάνωβος, Ἐτεωνός, Θάσος, Κολωνός* (Oed. Col. 48), *Κίος, Ἄβυδος, Ἄργος, Τροιζήν* (cuius accentus si non constans invenitur, certe in ipsius urbis accentus item inconstans, de quo iam olim dubitabatur). Steph. s. *Αἱμονία. τὸ δὲ Κρότων ὡς Κρανών καὶ Κολοφῶν πόλεων ἐστιν ὀνόματα* (l. *ἐστιν ὁμώνυμα*). Deinde: *εὑρίσκεται καὶ πόλεων ὁμοφωνοῦντα τὰ τῶν κτιστῶν ὀνόματα, Κάμινος* (? *Κάμειρος*) *καὶ ὁ κτιστὴς καὶ ἡ νῆσος* (haec verba aut infra ponenda post *Λέσβος* aut hic insulae nomen excidit). *ὁμοίως Τροιζήν, Κολοφῶν, Κόρινθος, Κῶς, Σικυών, Κύρνος, Λέσβος.* Sed cum tamen locorum nominibus sua regula, suus character esset, item propriis, nonnunquam necesse erat accentum migrare, ne lex, cui Graecae aures assueverant, deleretur. Steph. *Αἰσών πόλις Θεσσαλίας ἀπὸ Αἴσωνος τοῦ Ἰάσονος πατρός, οὗ τὸ ὄνομα διὰ τοῦ ο κλίνεται .... ὀξύτονον τὸ Αἰσών. τὰ γὰρ εἰς ων δισύλλαβα ἐπὶ πόλεων ὀξύνεται, εἰ μὴ διαστολὴν ἔχει σημαινομένου, ὡς τὸ Κρότων βαρύνεται, ὀξυνόμενον γὰρ δηλοῖ ζωΰφιον, ἢ χαρακτῆρι ὑπάγοιτο, ὡς τὸ Ἴτων συναπενεχθὲν τῷ Τρίτων, Γείτων* (sic), *Βίτων· οἷον Ἠιών, Κραννών, Γυρτών, Νεών .....* Nec dubito quin recte accentus positi sint ap. Eust. p. 333, 20 *Γυρτών, πόλις Θεσσαλίας ...... ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν Γύρτωνος* (cf. Steph. s. v.). *Φαιστός*, sed heros *Φαῖστος*. Herod. Arcad. p. 79, 18 *τὸ Φαῖστος ἐπὶ τοῦ ἥρωος βαρύνεται.* Steph. *Φαιστός πόλις Κρήτης ὀξυτόνως· τὸ δὲ βαρύτονον κύριον.* Cf. Eust. 313, 16. *Φαῖστος* est etiam scriptor, qui scripsit Laconica, sch. Pind. Pyth. IV, 28. Clarum est, quod in conditoribus valet, alia quoque in propria locorum no- 288
minibus consona cadere. Eadem quae de urbibus dicta sunt haud dubie etiam de montibus fluviisque valent. Sic nomen virile *Ἀλφειός* Eust. p. 297. Herodot. VII, 227. Phot. 13. b. 32. nec causa erit cur scribatur *Κάφισος*, quod notavi ex Plut. qu. conv. VIII, 4, ε΄. Nisi Boeotium accentum dicas. *Κηφισός* est apud Herod. VII, 178. — Heros *Παρνασσός* Pausan. X, 6, 1.

§. 10. Adhuc maximam partem versati sumus in exceptionibus, quo iam ardor mutandi accentus aliquo modo restinguetur. Nunc ad ea transimus, quae videntur regulam facere. Sed hic quoque inveniemus nullam esse partem quin exceptiones habeat.

I. Nihil notius quam adiectiva composita in *ης*, ubi in propria transeunt, accentum retrahere. Hoc genus fingendorum propriorum tam usitatum fuit ut sint etiam huius formae propria, quorum adiectiva in usu non fuerunt, ut *Ἀντισθένης*, *Δημοσθένης*, *Ἀριστοφάνης* (*Μεγαλοσσάκης* Apollon. Rh. I, 1045). Regula tradita ab Herod. Arcad. p. 27, 17. Moschop. syll. post *ἐντρυφᾷ*. (Schol. Pind. Ol. I, 38). Eust. p. 135. 1411, 40. 538, 30. 1424, 50. 1623, 58 (cf. 1967. Lob. Agl. 266 not.). Peccatur in his nonnunquam in libris, ut *Δεξιφανοῦς* Steph. s. v. *Φάρος*. Luc. conscr. h. 62 in ed. Herm. Recte Strab. VII, 792. *Τηλαυγής* Diog. La. — prooem. 15. Phot. 438. b. 30. Procl. ad Cratyl. *κα'*, qui multis aliis locis recte scribitur *Τηλαύγης*. *Εὐμαθής* Dion. iud. de Isaeo 5, 7. Suid. *ἐμποδών*, de quo nomine diserte testatur Eust. p. 1623. *Διϊτρεφής* Pausan. I, 23, 2. 3. 4. 5. Suid. s. *πυτιναῖα*. Schol. Avv. 766. Restitutum nunc verum apud Thucydidem (v. Poppo III, 75. VII, 29), et apud Aristophanem Avv. 798. 1415 (802. 1429 Dind.) ex Suida s. v. Eust. p. 76 diserte *Διιτρέφης κύριον*. Mirum esset si aliter haberet *Διοτρεφής* (v. ad Thuc. VIII, 64), quamquam in hoc postulat Choeroboscus ad Theodos. p. 177 Gaisf., qui
289 locus venit in Etymologicum p. 435, 42. *Διοτρεφής* Strab. XIV, 659. *Διοτρέφης* XIII, 630. epist. Ioannis 3, 9. — Et similiter hic illic in aliis peccatur*). Quae vere regula exemerit usus, Eustathius docet p. 952, 16 *ὅτι Εὐμενής τὸ παρὰ τοῖς ὕστερον κύριον, περιᾴδεται δὲ ἐκείνοις, φυλάσσει τὸν τόνον τοῦ ἐπιθέτου κοινότερον ὡς δοκεῖ τοῖς παλαιοῖς*. p. 583, 32 *τὸ Πυλαιμένης κύριον βαρύνοντες οἱ παλαιοὶ λέγουσιν ὅτι τὰ τοιαῦτα κύρια ὡς ἐπιπλεῖστον βαρύνεσθαι φιλεῖ· ἡ μέντοι συνήθεια*

---

*) Poterat Ellendtius meus, etiamsi deficiat codd. auctoritas, scribere *Πολυείδους* Arr. III, 19. 11.

πολλὰ διέφθειρεν ὀξυτονοῦσα ὡς τὸ Εὐτυχής καὶ τὸ Εὐμενής τὰ κύρια. De *Εὐμενής* videmur nunc in Epim. Hom. p. 159, qui locus Herodiani notam explicatiorem ad *Π*, 157 nobis referre videbatur (quaest. Ep. 149), ipsius Herodiani testimonium habere*). Addit Choeroboscus, qui *Εὐτυχής* iam diserte commemoravit ad Theodos. p. 47 Gaisf. et p. 135, illo altero locò explicatiore p. 177 *Εὐσεβής, Εὐγενής, Εὐπρεπής*: qui locus, adhibito Etymologico l. l., ita scribetur: *τὰ εἰς ης λήγοντα κύρια ἀποστρέφονται τὴν ὀξεῖαν τάσιν, τουτέστι βαρύνονται ἢ περισπῶνται . . . σεσημειωμένων τοῦ Εὐγενής καὶ Εὐτυχής καὶ Εὐπρεπής καὶ Διοτρεφής καὶ Νημερτής καὶ Ἀψευδής καὶ τοῦ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγομένου Καλοετής. ταῦτα γὰρ ἐπίθετα ἦσαν καὶ ὠξύνοντο καὶ λοιπὸν γενόμενα κύρια τὴν αὐτὴν τάσιν ἐφύλαξαν, φημὶ δὴ τὴν ὀξεῖαν.* Ultimum (in Choerobosci textu legitur *Κακοετής*) quid vocis sit nescimus. *Ἀψευδής* et *Νημερτής* supra iudicavimus. De *Διοτρεφής* non probabile visum. *Εὐγενής* coniunctus cum *Εὐτυχεῖ* commemoratur etiam in fragmento Pseudherodianeo *περὶ τῶν ζητουμένων*, ut nunc editum est apud Cramerum An. Ox. III p. 252, 1 (post Hermanni librum de em. gr. p. 307, XVIII solum *Εὐτυχῇ* legebamus). De Euprepe puto audacius quam decebat Dindorfius in Thes. „auriga, quem interfecit Caracalla, Dio Cass. 77, 1 ubi *Εὐπρεπῆ*, quod *Εὐπρέπη* scribendum".

§. 11. II. Nunc alia adiectiva recenseamus, quae quin 290
accentum mutent dubitari nequit, quod vel grammaticorum testimonia sunt fidem merentia vel vulgo sic scribuntur in libris et quadam analogia se invicem videntur tueri. Primum quae a colore petita sunt (etenim ordines facere ex f o r m a olim fortasse necessarium et facile erit, qui nunc est doctrinae gram-

*) Libri nostri variant. Sic apud Diodorum (XVIII. XIX.) nunc *Εὐμένης*, quamquam hic illic ex codd. et vett. edd. notatur legi oxytonos (v. ad XVIII, 3. 28). Item ap. Athenaeum (375. d. 689. a. 445. c. d). Strab. XIV, 769 ex Mosc., item XIV, 672. 665. Apud Arrianum *Εὐμενής* (v. Ellendt VII, 4, 7). Item Strab. XII, 537. Episcopus *Εὐμενής* Euseb. h. eccl. IV, 5. II. — *Εὐτυχής* non memini me aliter legere.

maticae status fieri non potest), *Πύῤῥος* (v. Herod. Arcad. 74, 18), *Λεῦκος Δ*, 491 (v. schol. et Et. M. s. *Βάτος*), *Γλαῦκος*, *Γλαύκη* (v. Herod. Arc. 106, 11), *Ξάνθος* (et Et. *Βάτος*), *Ξάνθη* (v. Herod. Arc. 106, 3), *Ξοῦθος* (v. Herod. Arcad. 49, 1 et Et. M. p. 730 s. *στρουθός*), *Χλῶρος* (v. Herod. Arcad. 69, 10), *Ἔρυθρος* (v. Herod. Arcad. 74, 28), *Ἄργος* (v. Et. M. 136). Deinde aliud corporis vitium sive laudem indicantia: *Θόη* (Herod. Arcad. 103, 19), *Χῶλος* (*ὡς Πῶλος*, v. Et. M. 816, 22. Eust. 768, 30), *Γόργος* (v. Herod. Arc. 46, 16), *Γόργη*, *Μύλλος* (v. Eust. 906 et Herod. Arc. 53, 15), *Ἴλλος* (v. Herod. Arc. 52, 23), *Σίλλος* Pausan. II, 18, 7. *Φαῖδρος*, — *ρα*, *Μίκκος*, *Μίκκα* (Plut. virt. mul. 15), *Σμῖκρος* (v. Herod. Arcad. 73, 20), *Βράγχος*, *Σῖμος*, *Κύρτος* (v. Et. M. s. *Βάτος*), *Λάμπος* (v. Herod. Arcad. 74, 9), *Λάμπρος* (v. Herod. Arc. 74, 9), *Βλαῖσος* (id. 75, 17), *Ῥοῖκος*, *Σκῖρος* (Her. Arcad. 37, 5). An *Δέξιος* nescio, sed putaverim. *Κόρωνος* (Hom., v. Herod. Arcad. 66, 9), *Τέρπνος*, *Στύγνη* (Apollod. II, 1, 4), *Δόλιχος* (cf. Dind. praef. Herod. *μον. λ.* VIII), *Χάροπος* (Arcad. 67, 14, nisi hoc per genitivum flexum v. schol. *B*, 672), *Ἄγκυλος* (v. Her. Arcad. 57, 7)*), *Γλάφυρος*, *Βάλακρος*. — *Μένετος* (v. Herod. Arc. 81, 10): quamquam in hoc fortasse proprium antiquius est quam adiectivum et a *μένος* factum vel a *μένω* ad aliorum similitudinem: quo etiam *Ἄνυτος* et *Ἔρυτος* pertinent, Herod. Arcad. 82, 18. — *Ἀγόρατος* in quem Lysiae or. 13. *Σίγηλος*, si Eustathio fides, 1967,
291
30 *Σίγηλος μὲν κύριον ὄνομα Ναρκίσσου, σιγηλός δὲ ὁ σιωπηλός* (cf. *Ὕδρηλος* Strab. XIV, 650). Sed apud ipsum p. 266, 20 scriptum *Σιγηλοῦ* et eo Strabonis loco, ex quo illic refert, IX p. 404. De *Φανος* quid doceat Herodianus ap. Arcad. p. 63, 41 incertum est, quod in ea regula partim epitomatoris partim librariorum culpa multa corrupta et confusa sunt (confusa sc. *μακροπαράληκτα* et *βραχυπαράληκτα*; pro *ὁ δίφρος* vid. leg. *ὁ λύχνος*). Attamen videtur *Φᾶνος* praescribere. Hodie *Φανός* habemus vel (quod nescio quid sit) *Φάνος*: Aristoph.

---

*) *Ἀγκυλίων* Vesp. 1397.

Equ. 1256. Vesp. 1221. Demosth. Aph. p. 851 (cf. arg. *Φάνου*, et 861 *Φάνῳ*). Athen. 461. c.

His addamus quae ad animum pertinent vel quid omnino generalius praedicant. *Χρῆστος* (v. Eust. 1967), *Ἄρατος* (Herod. Arcad. 81, 24), *Ἀρήτη* (Herod. I, 150), *Αἴνητος* (Pausan. III, 18, 5), *Αἰνήτη* (Apollon. I, 950), *Ἄνετος* (Herod. Arcad. 81, 12. v. Apollod. III, 5, 1), *Κλύτος*, *Κλεῖτος*, *Κλείτη* (Et. M. 517), *Κλῆτος* (Herod. Arcad. 78, 14), *Βλάστος* et *Ξύστος* (Euseb. h. eccl. V, 5, 20. VII, 5, 9), quae fortasse non iniuria huc referentur, *Ἄνεκτος* (Eust. 156), *Ἐπαίνετος* (v. Eust. 313, 20)*), et haud dubie simplex *Αἴνετος*, *Ἔρατος*, *Ἔραστος* (Herod. Arc. 80, 23), *Ὀνόμαστος*, quod certe saepius sic scriptum invenitur, Polyb. XXIII, 13. 14, quamquam ex analogia reliquorum non praestarem: contra scriptum adhuc e. g. Herodot. VI, 127. — *Σόφος* (Herod. Arcad. 84, 15), *Φροῦρος* (id. 70, 3), *Βρότος* (v. Et. M. 215, 37. 38), *Μάλακος* (v. Eust. 1093, 50, qui sic notatum habuit ap. Ath. 267. a.), *Μαλθάκη*, *Θέωρος*, frequens 292
apud Aristophanem, *Κόραγος* (v. testimonia nominis ap. Ebert. Sicel. 36**).

§. 12. Sed vehementer falletur, si quis haec exceptione libera esse putet. *Κραναός*. *Ταλαός*. *Ἀγλαός* (Pausan. VIII, 25, 7. Suid. s. *Ἐρατοσθένης*) ut *Δαναός*. — *Γαληνός****) (quamquam *Γαλήνη ἡ Σμυρναία* Ath. 679. e. recte haud dubie). *Ποθεινός* antiquum et frequens nomen, cuius hanc ob causam exempla non ponam, sed feminini quod rarius est *Ποθεινή* (Ptolemaei concubina) Ath. XIII, 576. f. Polyb. XIV, 11. *Φαεινός* Schol. Eqq. 959. 1126. 1147. 1217. *κύριον ὄνομα Φωτεινή*

*) *Μεγαίνετος* Ran. 992. *Κλεαίνετος* Cleonis pater. *Νικαίνετος* Ath. 590. *Πυθαίνετος* Ath. 589 f. *Ξεναίνετος* et *Δημαίνετος* apud Isaeum et Aeschinem, *Εὐαίνετος* Herod. VII, 173. *Ἀρισταίνετος*.

**) *Ἄγανος* Tzetz. Hom. 442. *Ὀτρήρη* Tzetz. Posthom. 8. Schol. Apollon. II, 1032. *Ὀτρηρή* apud Apollon. ipsum II, 387 et schol. h. l. Item schol. Il. *Γ*, 189. *Ἱέρη* Tzetz. Posth. 558. *Ἱερή* Anteh. 279. *Ἱέρα (γυνὴ Τηλέφου)* Philostr. Her. p. 691 Olear. saepius.

***) *Ῥιανός*. *Τιθωνός*. *Εὐηνός*, cuius non constans accentus.

Et. M. 276, 54. *Ῥαδινή* Strab. VIII, p. 347. — *Ἀστεῖος* (archon) Demosth. Neaer. §. 35. *Ἡδεῖα* (meretrix) Plut. n. suav. qu. 16. — Adiectiva in *ικός*: *Φιλιππικός*, *Γενικός* (Suid.), *Βασιλικός* (Suid. Euseb. h. eccl. V, 13). *Ζωτικός* Euseb. h. eccl. V, 16. 18. v. supra p. 275.

Ἀγαπητός. *Φιλητός* Euseb. h. eccl. VI, 21. 23. *Νοητός* Phot. 94. a. 27. — *Πινυτός* episc. Euseb. h. eccl. IV, 21. 23, grammaticus Steph. B. s. *Βιθύνιον**). — De *Πινυτή* testatur Herod. schol. Ven. *I*, 150. *Πιστός* Phot. 532. b. 40 (cf. tamen 6. b. 38). *Φιδός* Et. 791, 12 (quem locum Iacobs. non meminerat lect. Stob. p. 66). Et quis nescit *Κρατερός*? Medicus quoque sic *Κρατεροῦ τοῦ ἰατροῦ* Porphyr. abst. 1, 17. Sed *Αἰόλος* hodie fere iam omnes nesciunt. Herod. Arcad. 56, 7 *τὸ δὲ αἰόλος εἴτε κύριον εἴτε ἐπίθετον παροξύνεται.* Sic He-
293 rodianus: et ipse Eustathius, ubi ex Ioanne Philopono admonet proprium ad distinguendum scribi *Αἴολος* (631, 30. 1681), cogitat non de ventorum deo sed de Sisyphi et Crethei patre, qui plane cum adiectivo nil commune habet sed cum gente Aeolorum (v. Odofr. Müller. prol. myth. 292). Nec *Ἀγαυήν* libenter admittunt. „Accentum retraxi, non exspectato librorum assensu“ Iacobs ad Philostr. imag. XVIII (p. 31, 13). Attamen defensorem nacta Hermannum Bacch. 1141 „*Ἀγαύη* accentu in media syllaba scribitur apud Nonnum, apud Theocritum carm. XXVI, apud Oppianum Cyneg. IV, 239. 292. Sic etiam Danai filia apud Apollodorum, apud quem haec nostra *Ἀγαυή* scribitur, ut in Aldina Euripidis et saepe alibi**): vide quem Elmsleii Baccharum editor Lipsiensis ad v. 229 citavit Iacobsium ad Anthol. Pal. vol. III p. 809. Eodem modo Nereis *Ἀγαυή* apud Homerum Iliad. *Σ*, 42 et apud Eustathium nihil adnotantibus scholiastis, et apud Hesiodum Theog. 246. Sed *Ἀγαύη* probare videtur Arcadius, qui p. 103, 9 ita scribit: *τὰ εἰς η καθαρὸν μονογενῆ οὐ πολλὰ βαρύνεται, Δανάη. Ἀγαυή*

*) *Συνετός* Diod. XI, 2 incertum.

**) v. Hesiod. Theog. 976. (schol. 246. parox.) Schol. Pind. Pyth. III, 173. Ol. II, 40. Schol. Eur. Phoen. 934. 942. 1008. Multi ap. Diod. IV, 2.

ὀξύνεται ἐπιθετικὸν ὄν". Errat vir praestantissimus: hoc dicit Herodianus (non Arcadius, cui ea tantum debentur in hoc libro quae non dicuntur): *Ἀγαυή* oxytonos scribitur cum proprie adiectivum sit (quod in *Δανάη* e. g. non cadit). De masculino *Ἀγαυός* idem praescribit p. 45, 15 *ἀγαυός καὶ τὸ κύριον καὶ τὸ ἐπίθετον*. Cf. *Ω*, 251 *Δηΐφοβόν τε καὶ Ἱππόθοον καὶ Δῖον ἀγαυόν*, quod Aristarchus notaverat „*ὅτι ἄδηλον πότερόν ἐστι τὸ κύριον ὁ δῖος ἢ ὁ ἀγαυός*". Abydenus quidam *Ἀγαυός* Demosth. contr. Aristocr. §. 202. Ubi annotatum: „*ἄγαυον Ω*". — Denique Glycera omnem suavitatem repetit. Herod. Arcad. 101 *τὰ εἰς ρα μακροκατάληκτα τρισύλλαβα παραληγόμενα τῷ* 294
ε μονογενῆ βαρύνεται, εἰ μὴ ἐπιθετικὰ εἴη, ἡμέρα, ἀσκέρα, εἶδος ὑποδήματος, διφθέρα, λυκέρα. τὸ δὲ γλυκερά ὀξύνεται, εἴτε κύριον εἴτε ἐπιθετικὸν εἴη.

Si quis haec omnia vel uno canone comprehendere vel singulorum probabilem rationem reddere poterit rem gratissimam fecerit. Ingeniosum est, et temere quidem arreptum ea quae attulimus perlustrantibus non videbitur — quod Herodiano incidit (*I*, 150) „*καὶ ἔστιν ὁρίσασθαι τὰ μείναντα ὅτι ἐπαίνων ὀνόματά ἐστιν, οὐκ ἀναστρέφοντος τοῦ κανόνος· οὐ γὰρ τὰ ἐπὶ ἐπαίνου μένει*".

In huius observationis possessionem passis alis involantes conspicio qui sibi rei rationem videbuntur excogitare posse: quod ego quoque possum: illos admoneo benevole, ne quid detrimenti capiant. At quam attentas prudentibus hominibus aures praebebo, si me edoceant an re vera scripserit Herodianus quod legimus ad hunc versum Iliadis *καί ῥ' ἔβαλε Κλεῖτον Πεισήνορος ἀγλαὸν υἱόν* O, 445: *Κλειτός ὄνομα κύριον· ὀξυντέον δὲ ὁμοίως τῷ ἐπιθέτῳ, ἐπειδὴ κόσμου ἐστὶ τὸ ἐπίθετον*. Cod. Leid. hoc exhibet scholion: *ἀμφίβολόν ἐστι πότερον τὸ κλειτόν ἐστιν ὄνομα ἢ τὸ ἀγλαόν. καί τινες μὲν τὸ Κλειτόν φασι, παράλογον· Κλεῖτον γὰρ ἔδει εἶναι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ κλειτόν, ὃ σημαίνει τὸν ἔνδοξον, ἄμεινον οὖν τὸ μὲν κλειτόν ἀντὶ τοῦ ἔνδοξον, τὸ δὲ Ἀγλαόν ἀντὶ κυρίου ὀνόματος ἐκλαμβάνειν*. Mihi illud, quod codex Venetus habet, longioris notae lacerum fragmentum videtur. Disceptaverat utramque senten-

tiam Herodianus atque in hac disputatione locus erat quo de proprio *Ἀγλαός* (non de *Κλειτος*) dixerat „*ὀξυντέον ὁμοίως τῷ ἐπιθέτῳ, ἐπειδὴ κόσμου ἐστὶ τὸ ἐπίθετον*“, quo mihi ipsum *κόσμου* ducere videtur, quod de *ἀγλαός* aptissime dictum est; de *κλειτός* fortasse potius dixisset *δόξης ἐστὶ τὸ ἐπίθετον* vel similiter. Eust. h. l. nihil quam hoc: *Κλεῖτος δὲ ἦν ὁ τοιοῦτος ἀντιτονούμενος τῷ κλειτῷ ἤτοι ἐνδόξῳ* *).

295 Non mutare videntur accentum adiectiva in *αῖος* exceptis paucis a Deorum nominibus ductis. Ergo *B*, 842 *Πύλαιος*) *τοῦ Πύλαιος τὴν πρώτην ὀξυτονητέον πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ τοπικοῦ* putamus erratum esse ab Herodiano, fortasse iam ab Aristarcho. V. infra, ubi de *Πήδαιος* dicemus **).

§. 13. Superest ut de traiectione accentus in substantivis

---

*) Si *ἄχρως* Byzantia attingere licet, in mentem venit *Βαρύς* medicus Cantacuz. T. I p. 403, 13. 22. 405, 6. *τοιαῦτ' εἰπόντι Βαρεῖ* 405, 13. Et contra Niceph. Gregor. 293, 5 *εἶχε δ' ἐκείνη θεραπαινίδα Καθαρὰν κεκλημένην. ταύτῃ λάθρᾳ μιγεὶς ὁ δεσπότης ἔτεκεν υἱόν, ὃν καὶ ὠνόμασε Μιχαὴλ Κανθαρόν. Καθαρᾶς* 293, 10.

**) Tyrannionis quendam in hac re errorem adeant ipsi qui haec curant *Y*, 72. — Ceterum perspicient intelligentes quid egerimus. In singulis librorum peccata afferre nihil poterat fructus habere sed taedii. Ne *Γόργος* quidem ubique recte scribitur. Nec conquisivimus in quibus Eustathium intelleximus sola Philoponi auctoritate niti; huic enim fidem habemus nullam. Nec attulimus quae aperte falso iudicata quamquam de accentu credimus; ut cum volunt Ulixis socium *Βαῖος* dictum ut distinguatur a *βαιός*; sed is est a Baiis. Nec quae nimium incerta ut nomen Macedonicum *Κοῖνος*, quod an sit *κοινός* recte, ni fallor, dubitavi, et *Κάκος* (Cacus) an sit *κακός*. Nec ubi nulla innotuit mihi fide digna grammatici observatio nec occurrit simillimorum exemplum, libris ut solent fluctuantibus, quibus ut satis demonstravimus ne conspirantibus quidem credendum. Sic *Βοηθός* scribendum an *Βόηθος* nihil in alterutram partem habeo quod valeat. — Nec ubi nimis mihi incertum utrum nomen an cognomen sit. Nec in quibus adhuc quidem adiectivorum nimis incertus accentus. Hanc ob causam composita in *ωψ*, *ωπός*, et composita cum perf. sec. (*Λαοδοκος*, sim.) nunc tangere noluimus. Et quaedam alia quae ut recte iudicentur antea sciendum est quod adhuc nescitur nec ipsum nisi difficili doctaque inquisitione expediri potest. Quae omnia profuerunt magis quam defuerunt. Sed nonnulla nomina, quae mihi fortasse usui esse poterant, haud dubie nescivi; et hoc est, quod veniam a lectoribus impetrare velim.

dicamus: quem locum devitaremus libenter ut impeditissimum; sed non sinit Aristarchi fragmentum.

E. M. 539, 20 *Κρῖος ὄνομα Τιτᾶνος παρὰ τὸ κεκρῖσθαι· προπερισπᾶται πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ κριός τοῦ προσηγορι-* 296
κοῦ. ὁ δὲ Ἀρίσταρχος καὶ τὸ κύριον ὀξύνει· τὰ διὰ τοῦ ιος δισύλλαβα ἀρσενικὰ τὴν ει δίφθογγον ἀποστρέφεται, βίος, δῖος, Χῖος ὁ πολίτης τῆς Χίου· Θρῖος ὄνομα ποταμοῦ. Κῖος ὄνομα κύριον. Πῖος ὄνομα κύριον. Τῖος ὄνομα κύριον. οὕτως οὖν καὶ Κρῖος. Cet.

Hinc primum intelligimus Aristarcho nomen Titanis per *ι* scriptum esse non per *ει*, quae scriptura debetur ni fallor iis qui Titanem regium nomen (*κρείων*) potius decere putarent. At nunc is est *Κρεῖος* Hes. Theog. 134. 375. schol. h. l. Plut. Plac. Phil. T. IV p. 880. C. Et. M. 523, 48. Schol. Ξ, 274. Quamquam quid mirum? Legimus etiam *Κρεῖος* nunc apud Diodor. V, 66; prospera fortuna notae indicant hoc sine auctoritate factum esse; nam codex unus habet *Κρειός* i. e. *Κριός*, reliqui *Κριός*. Sed Apollod. I, 1, 3 *Κρῖος*. Apud Pausaniam VII, 27, 4 pro *Κριός* Siebelisius contra codices „nullus dubitavit“ scribere *Κρῖος*. Porro *Κριός* Phrixi paedagogus Sch. Apoll. IV, 119. Palaeph. 31. *Κριός* (sic codd.) Euboeensis Paus. X, 6, 3. Vates Spartanus Paus. III, 13, 2 et 3 quater, nec codd. aliter quam *Κριός*. Denique nomen Aegineticum. Scribitur aliquoties in ed. Gaisford. *Κρῖος* apud Herod. VI, 50, 73. Sed apud eundem VIII, 92 *Κριός*, item Eust. ad Dion. per. 511, et plus semel Schol. Nub. 1359 et ap. Aristoph. ipsum hoc versu. Hoc quoque si commemorandum est fluvius Achaiae, qui a Titane dicitur nomen habuisse, *Κριός* Paus. VII, 27, 4; nam *Κρῖος* Siebelisio debetur, ut Hermanno apud Aristoph. l. l. Sed res videtur ad liquidum perducta esse, quod plus est quam in his rebus expectari poterat. Nam sive id in tali re sequendum putas, quo codd. propendent, *Κριός* scribendum; sive antiquissimi et optimi grammatici, qualis Aristarchus fuit, auctoritatem omnibus codd. potiorem ducis, scribendum *Κριός*. Nam ignoto 297
potius et longe recentiori, cuius vocem Etymologus servavit, addicere sese, quae ratio est? Eadem, inquit, quae gramma-

tici Etymologi, Χῖος, Θρῖος, Κῖος, Πῖος, Τῖος. Hoc, quae mea de recensione textuum opinio est, editori iam non licet dicere; mihi licet. Sed statim intelligo quae partim adiectiva sunt partim rara et barbara vocabula, quam prudenter huc arcessita sint. Imo haec ipsa, quam conquirit, analogia admonet nos et vix licet dubitare quin Κρῖος antiquitus Graecis auribus aliquid absonum habiturum fuerit. Quod per se ipsum valet aliquid; sed accedente Aristarchi auctoritate valet plurimum. Ardor vero quodcunque proprium accentu distinguentium iis, quae proximis §§. disputavimus, repressus esse debet. Et inclinamus ut in substantivis minus etiam quam in adiectivis moris fuisse putemus. Caute haec iudicanda sunt. Si quis Στερόπη (non fabulosum tantum nomen est, v. Strab. X, 478) protendet et hoc accentu a subst. στεροπή distinctum dicet, non admittemus; Στερόπη enim non dictum a στεροπή, sed eodem modo factum ut Μερόπη, Δρυόπη (sch. Pind. Pyth. I, 121), Καλλιόπη, alia similia. Nec si quis Αὔγη pro certo exemplo afferet, satis valere concedemus. Potest enim esse (et ego esse arbitror) forma muliebris eius, qui est Αὐγέας, ut Πέρση, Ἐρίφη (Arcad. p. 115, 28), Ἵππη, Δύκη, et ut omnino in η, εια, ις feminina adiacent masculinis propriis cuiusque terminationis. Ἰάκχη nymphae nomen (H. Cer. 419) non profecto est idem quod ἰαχή (vel ἰακχή) mutato accentu, sed mascul. Ἴακχος, fem. Ἰάκχη. Thesei mater Αἴθρα non idem est cum subst., nam hoc, apud Atticos quoque, est αἴθρη. In ις est e. g. Ἄνθις (masc. Ἄνθης Strab. XIV p. 656), Μύρτις (hic enim accentus, ut videtur, probabitur), Φίλτις (Iambl. vit. Pyth. 532). Et ad hoc genus nominum pertinet Φρόντις. Il. P, 40 Φρόντιδι δίῃ. Quod ex
298 his et similibus Herodiano diiudicandum fuit, non ita ut facit. Φρόντιδι, inquit (ad h. l.), ὡς Ἤλιδι οὕτως Τυραννίων καὶ ἐπείσθη ἡ παράδοσις. ὁ μέντοι κανὼν ὀξυτονεῖ τὸ φροντίς, tum canonem suum ponit, dein haec addit: οὕτως οὖν καὶ φροντίς, εἰ μὴ ἄρα ἐπεὶ κύριον τοῦτο καὶ βαρυτονήσεται. Idem alii. Schol. D ad h. l. τὴν παρατέλευτον δεῖ ὀξυτονεῖν ἵν' ᾖ κύριον θηλυκόν. Item Eust. l. l. p. 1093, 60, ubi ex Herodiano hausit, 907, 10 ex Philopono. Item nomen virile Φρόν-

τις, quod est *γ*, 282, male eam ob causam hoc accentu notatum dicunt ut distinguatur ab appellativo *φροντίς* (v. Eust. 907): sed qui poterat aliter, cum in ordinem cogendum sit multorum nominum virilium in *ις* exeuntium*)? Quasi dicas *Ἴσχυς*,

ὅς γῆμε Κόρωνιν

(hymn. Ap. 210. Pind. Pyth. III, 25. 56. Paus. II, 26, 5. III, 4, 3**)) hunc igitur hoc accentu notari, ut distinguatur ab *ἰσχύς* (Eust. p. 1967). Sed non idem vocabulum est, imo a verbo *ἰσχύω* derivatum proprium, cui cum illo subst. fem. nulla ratio est. Valentem hunc Latine dixit Cicero Nat. D. III, 22.

Sed in hac re caeci fuerunt veteres nihil nisi externae for-
mae inhaerentes. Sic ad eandem normam explicant nomen ur- 299
bis *Ῥίπη* (Il. *B*, 606), sc. ut distinguatur ab *ῥιπή* (Eust. 906, 50), cum tamen urbs plane ab alia radice dicta sit, sc. ab *ῥίψ* iunceus. Ut ad feminarum nomina redeam, Dionysii filia *Ἀρέτη* scribitur Plut. Timol. 33, *Ἀρετή* Dio 58. Idemne nomen est cum *ἀρετή*? Potest esse; sed potest item esse fem. eius nominis, quod est *Ἀρέτης* (— *ας*) et *Ἄρετις* (Arrian.) et *Ἀρετάων*. Attamen ipsam Virtutem significari voluisse Dionysium Plutarchus testatur fort. Alex. II, 5 p. 338. C.: quo loco scribitur *Ἀρετή*. Item *Ἀρετή* quaedam apud Iulianum ad Themistium p. 259. D. — Herodianus testatur de his: *Κραύγη****) *τὸ κύριον*, Arcad. 104, 29. *Λαλάγη τὸ κύριον* 105, 7. *σεσημείωται τὸ τιμὴ προσηγορικόν, Τίμη δὲ τὸ κύριον βαρύνεται*, 110, 15. Nam *Πόμπη* (*τὸ δὲ Πόμπη κύριον ὂν παροξύνεται* 113, 10) fidenter

---

*) Ut *Φρόντις* nomen muliebre et virile est, sic *Φίντις* masc. (Pind. Ol. VI, 22), et *Φίλτις* fem. (Iambl. v. P. 531). *Μύρτις* fem. sed idem masc. (Polyb. XVII, 14. Harpocr. s. v.). *Ὁ Μῆτις* Orphicorum. Et ut huius admoneam, quod forma ab illis paulo longius abest, *Ἀπόληξις* (cuius de accentu haud dubie recte iudicat Bekker ad Dem. Macart. §. 48). De masc. *Κτῆσις* recte indicat Schoemannus ad Isaeum Nicostr. her. §. 9. — Quod *Φρόντις* est idem alia nominis forma *Φρονία*, mater Iasionis, schol. Theocr. III, 50. *Φροντίδας* Iambl. 526.

**) H. l. Mosq. peccat *Ἰσχύος*, ut apud Apollodorum III, 10, 3, in quo nullus unus accentus certus est.

***) Nomen virile est *Κραῦγις*, quod non dico ut aliquid definiam sed ut docti iudicare possint.

excludo. Mascul. est *Πόμπος* (Pausan. VIII, 5, 5), quod est ab adiectivo *πομπός;* hinc *Πόμπη.* — De *Λαλάγη* hoc dicam, si iam *πλατάγη* dictum est ubi vocabulum ex verbali significatione in certae rei notionem transiit, eundem accentum in proprio *Λαλάγη* adscitum esse consentaneum videri (cf. *Ἁρπάγη* Et. M. 87, 38). Ut in *Λαλάγη* sic re vera ad distinguendum femininum dictum videtur *Φύη* mulier illa, cuius opera Pisistratus dolose usus est; nam sic scribitur Herod. I, 60. Ath. 609. d. *Κορύφη ἡ Ὠκεανοῦ*, Harpocr. s. *ἱππία Ἀθηνᾶ.* De *Ἀλκή* nihil certi dici potest; nam si recte scribitur *Ἄλκη*, ut scripsit Valesius h. eccles. Euseb. IV, 15 p. 356 Hein., incertum erit sitne a virili *Ἄλκων* vel *Ἀλκίας;* sin nomen hetaerae recte scribitur *Ἀλκή* ut scribitur apud Isaeum in or. de Philem. haered., qua in oratione saepius legitur*), nec hoc pro certo
300 testimonio erit accentus non mutati; nam hoc fortasse non nomen est sed cognomen, quod de pluribus meretricum nominibus dici poterit, ut *Σιγή* Ath. 583, *Ἰσχάς* 587, *Πλαγγών*, quod frequens est.

Convertamus nos ad masculina. In his primum nemo mirabitur, *Χελιδών* non transisse in *Χελίδων* (in *ίδων — ονος* fortasse nulla sunt vocabula Graeca, in *ίδων — οντος* certe non multa, memini fluvii *Ἀκίδων — οντος*). Herod. *περ. μον. λ.* p. 9 de oxytonis in *δών* exponens .... *τὰ δὲ ἄλλα τρέπει τὸ ω εἰς ο, οἷον Χελιδών Χελιδόνος, εἴτε τὸ ὄρνεον εἴτε ὁ περὶ τελευτῶντος* (l. *τελετῶν*, v. Lob. Agl. 1352) *γράψας.* Suid. *Πύθου χελιδόνος, παροιμία τερατοσκόπου καὶ περὶ τελετῶν διειλεγμένου.* Id. s. *χελιδών. λέγεται δὲ Χελιδὼν καὶ χρησμολόγος τις τῶν παλαιῶν, καὶ ὁ Κλεοπάτρας κίναιδος.* Item s. *κίναιδα. ὁ τῆς Κλεοπάτρας κίναιδος χελιδὼν ἐκαλεῖτο.* Ad ea quae non mutant accentum sine ulla dubitatione refero *Καρκίνος.* Et *Ἰκτῖνος.* „*ὅτι δὲ καὶ Ἀττικὴ λέξις ὁ δημιουργὸς δηλοῖ καὶ Ἡρωδιανὸς ἱστορῶν ὅτι Ἰκτῖνος παρὰ Ἀττικοῖς οὐκ ἄσημος δημιουργὸς ὁμώνυμος τῷ ὄρνιθι, οὗ καὶ τὴν περισπω-*

*) Gell. IV, 11 feminam pulcra facie meretricem, cui nomen fuerat Alce.

μένην φυλάσσει ἐν τῇ προπαραληγούσῃ" (Eust. 1825). Quamquam hodie libri variant, v. Tzschucke Strab. IX p. 395. Ad ea quae mutant transituri, Λάγον πρὸς διαστολὴν τοῦ λαγοῦ iam melius edocti Eustathio cum suis auctoribus relinquimus, non antiquis, παλαιοῖς, ut ille ex more suo loquitur, sed sine dubio recentissimis, p. 811. Lagum non novimus nisi barbarum, Aen. X, 381. Sed occurrunt primum quaedam quae a verbis sunt et verbalem significationem habent: Τελέστης, Athen. 21. f. 502. a. 616. f. 617 b. 625. f. 637. a. Dionys. comp. v. p. 265 (ubi v. Schaef.). Plut. Alex. c. 8. Diodor. XIV, 46. Apollon. h. mir. c. 40. Eust. 1596, 20, Suid. de quo nomine quamquam nec omni dubitatione caret Eustathii testimonium (p. 1187, 20), ex Philopono, opinor, haurientis, nec ubique satis firma codd. fides, tamen idem sentio quod plerique editores ubique paroxytonos scribentes. Nam nimis facile illud Τελέστης se applicabat ad multa propria in εστης, Ὀρέστης, Θυέστης, Ὀφελέστης Θ, 274, Αἰγέστης Str. VI, 272, Aegestae vel Acestae conditor, qui idem Ἀκέστης, Steph. Byz. s. Ἀκέστη, et Herod. Arcad. p. 27, 7 (?). Ἐθνέστης Steph. B. s. v. Πευκέστης, cuius et apud alios mentio est et apud Diodorum et Arrianum 301
frequentissima. — Ὀξύντης (Paus. II, 18, 7). Cf. Ἀμύντας. Νικήτης (Suid. s. v. Eust. p. 156. v. Philostr. vit. soph. p. 511 et 512 saepius, 516. 518). Φιλήτας (? Suid. ib.). Horum tamen vix ullum ex substantivo transisse in proprium dicas, cum substantiva partim poetica partim recentia videantur. — Frater Penelopes, qui apud Eustathium 1773 est Αὐλητής, ex Harleiano quidem (ο, 16) nunc exiit Αὐλήτης. Sed antequam corrumperetur erat Ἀλήτης, ut est apud Apollodorum III, 10, 6. Nec magis inter Homerica nomina in certamine Hesiodi et Homeri ap. Goettl. p. 214 stat Αὐλήτης, sic illic scribitur, sed is est Ἄλτης, ut recte monuit ex schol. Χ, 51 Welckerus Cycl. p. 149. Hic commemorabo φυλακός Φύλακος, Herod. Arcad. 51, 8 et ad Il. Ω, 566. Ut ab his verbalibus ad realia veniamus, in iis quae mutant accentum referendum Φέλλος, quod certum ex Herod. περ. μον. λ. p. 11, 24. Χίτων Herod. ap. Steph. B. s. Βιστωνία. Κάρπος (v. Et. M. 492, 20). Φόρμος

scribitur Herodot. VII, 182. *Χιτών*, sed viri nomen et fluvii *Χίτων* Herodian. Arcad. p. 15. 19. Steph. Byz. s. *Βιστονία*.

Videamus aliorum farraginem, quorum accentus testimoniis grammaticorum non praestatur, sed ex libris cognoscendus est. Nam in hac brevitate excerptorum ne talia quidem ab omni parte certa testimonia sunt, quale est E. M. 219, 46 *σκινδαψός ὀργάνου ὄνομα καὶ κύριον*. Scribitur sic Phot. 152. Inter antiquissimas Musas est *Ἀοιδή* et *Ἀρχή*: inter Telchinas *Χρυσός* et *Χαλκός* (Eust. p. 171)*). *Χρυσός* Arist. Vesp. 1251; *Λεώς* heros eponymos Atheniensium Paus. I, 15, 2. *Ναός* Eumolpi pronepos bis ap. Paus. VIII, 14, 8 (ubi correxerunt scilicet *Νάος*), Adrasti equus *Καιρός* Paus. VIII, 25, 5. *Παρθένος* Diod. V, 62. *Οἰωνός* Diodor. IV, 33. Pind. Ol. X, 76. *Βολβός* Ath. 22. c. Eust. 1602, 20. *Ἰχθύς* Ath. 346. e. (cf. 301. c) Eust. 1720, 30. *Κορυδαλλός* Herodot. VII, 214. *Θαλλός* Ath. 582. f. 587. a. Lysias de Aristoph. bon. p. 648 R. (§. 46 Be.); qui inter epigrammatarios poeta est, in eo variant, partim *Θαλλοῦ* partim *Θάλλου* exhibentes, partim, quod depravatum ex
302 *Θαλλοῦ*, *Θαλοῦ*, v. Iacobs. catal. p. 956. *Κίττος*, sed cod. ς' *Κιττός*, Demosth. Phorm. p. 908**). *Ἰπνός* Steph. B. s. *ταμεῖον*. *Κρωβύλος* Plut. Al. 22. Aesch. (*κρωβύλος* vid. leg. pro *κροκύλος*

*) In his possit aliquis dicere tam expressam esse allegoriam ut eam ob causam accentus non mutatus sit. Mihi precaria excusatio videtur. Etenim saepissime videmus in talibus satis habuisse Graecos notionem, quam radix habet, adsumsisse, reliquam voc. formam ad quamcunque analogiam applicare.

**) Temeni filius *Κίσσος* Strab. X. p. 480, qui scribitur *Κεῖσος* ap. Pausan. II, 19, 1. 2. II, 26, 2, II, 28, 3: reliquis locis sine var. l., ultimo vulgo *Κεισός*. Apud Scymn. Chium 531 *Κίσσον* restitutum ex *Κρίσσην* (*Ἄργους τε Κίσσον καὶ μετ' αὐτοῦ Τήμενον*. — Ego hoc nomen commemoro h. l. quod nimium increduli esset dubitare situe hoc a *κισσός* hedera. Quin a *κίττα* esse p o s s i t, vix dubitandum. Nam finguntur nonnunquam hoc modo nomina, virilia a subst. fem. *Πρῶρος*, Iambl. vit. Pyth. 239. *Κύψελος* (v. Herod. V, 92), *Λίμνος* Plut. Alex. 49. *Δάφνος* Ath. 276. d. *Σφαῖρος* Pausan. II, 23, 1. *Στάφυλος* Schol. *Il*, 175. Ath. Harp., Herodian. Arcad. p. 57. 5 *τὸ δὲ στάφυλος παρώνυμόν ἐστι παρὰ τὸ σταφυλή*. *Θάλασσος* Alciphr. VII. *Σφῦρος* Pausan. II, 23, 4. *Μοῦσος* id. V, 24, 1. — — Nonne huc pertinent etiam *Κύβοιος* (Eust. 1224, 50), *Μελίβοιος*?

Arcad. p. 56, 11: quo loco simul propr. *Κρωβύλος* confirmari videtur; cf. Suid. *Κρωβύλος κύριον καὶ εἶδος ἐμπλοκῆς*). *Ἡγεμόνα* Andoc. myst. 122. *Ἡγεμόνος* Arrian. 5, 19, 5, item Dem. cor. 84 *Ἡγεμόνος* codd. sex. Duplex fuit nomen, non solum ut quidam putaverunt *Ἡγήμων* (ut Schoemann. ad Isaeum p. 328), sed etiam *Ἡγεμών*, v. Keil. anal. p. 153. *Χειμών* Paus. VI, 9. *Φαρμακός* Harpocr. *Σωτήρ* episcopus, Euseb. IV, 19. 22. 30. *Ἀστήρ* Herodot. V, 63. Phot. 149. a. 4. Eust. 328, 40. Iam satis est, librorum ludibria sumus — aut in his aut in Herodianeis Arcadii p. 19 *τὰ εἰς ηρ ὀξύνεται καὶ βαρύνεται. καὶ ὀξύνεται μὲν ἁπλᾶ ὄντα ἀρσενικά· ὁ δὲ λόγος τοῦ τ προηγομένου τοῦ η, στατήρ, ἐλατήρ, καμπτήρ, ἐξαυστήρ. ἐξαύτηρ δὲ κύριον ὡς τὸ ἀμάτηρ καὶ ἄντηρ, καὶ ἄστηρ κύριον.* Eust. 1967, 20 (ex Philopono, ni fallor) de nomine urbis commemorat: *καὶ Ἄστηρ μὲν πόλις, ἀστὴρ δὲ ὁ κατ' οὐρανόν.* Sed illud Herodianeum *καὶ ἄστηρ κύριον* sibi incertum videri iure indicavit novissimus editor, scripsitque potius quae paucis interiectis versibus sequuntur sic: *τὰ εἰς ηρ ἐθνικὰ ἢ κύρια μὴ συνεμπίπτοντα προσηγορικοῖς βαρύνονται, Ἴβηρ, Ἀνίβηρ, Δόβηρ, Πίηρ. τὸ μέντοι Ἐλευθήρ ὀξύνεται, ὡς τὸ Ἀστήρ.* Scilicet cogitabimus: *συνεμπῖπτον προσηγορικῷ.* Quod ad reliqua illic *αἰνιγματώδη* attinet, idem editor monuit de loco Choerobosci Orthogr. Cram. II p. 250, in quo Herodiani vestigia facile agnoscimus: *Πίηρ: ι. τὰ γὰρ εἰς ηρ βαρύτονα ἑνὶ φωνήεντι θέλουσι παραλήγεσθαι, πλὴν τοῦ ἐξάπτηρ. ἔστι δὲ ὄνομα κύριον καὶ βαρύνεται· ἡνίκα δὲ σημαίνει τοὺς ὄγκίνους ὀξύνεται.* Scripsit ipse *ἐξαύτηρ*: nam ad oppositionem *ἑνὸς φωνήεντος* diphthongus requiritur. Sic non videmur effugere posse, quin et formam sine *σ*, quae Lobeckianis accedet ad Ai. p. 358, testatam putemus (imo fortasse eam ipsam in Aeschylo potius fuisse opinabimur fr. 429 quam vulgarem in Etymologico illi tributam), et testatum ab illa accentu distinctum proprium *Ἐξαύτηρ*, cuius et nominativus mirabilis est et mirabilior erit genitivus.

§. 14. Duo sunt Aristarchi fragmenta quae nos ad urbium nomina ducunt. Sed de his nunc non animus est omnia com-

plecti, ne multa quidem. sed tantum quantum haee fragmenta flagitant *).

303 Herod. *B*, 592 καὶ Θρύον, Ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐΰκτιτον Αἰπύ

Ἀρίσταρχος ὡς ὀξύ. συγκατατίθεται δὲ αὐτῷ καὶ Ἀπολλόδωρος. Φερεκύδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος τὸ μὲν ἐΰκτιτον κύριον ὄνομα παρέλαβε, τὸ δὲ αἰπὺ ἐπίθετον. ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου τινὲς τὸ μὲν ἐΰκτιτον ἐπίθετον, τὸ δὲ αἰπὺ κύριον ἐπεὶ καὶ ἐν ἄλλοις (*Λ*, 711) εἴρηκεν· „ἔστι δέ τις Θρυόεσσα πόλις αἰπεῖα κολώνη“· (cf. Strab. VIII, 349) ὃ νῦν εἴρηκεν αἰπύ. καὶ ὡς ἴδιον γενόμενον βούλονται βαρυτονεῖν. Πτολεμαῖος δέ φησι μὲν κύριον εἶναι τὸ αἰπύ, οὐ μὴν συγκατατίθεται τῷ τόνῳ φάσκων ὡς ὅτι πολλαὶ πόλεις ὁμοφωνοῦσι προσηγορικοῖς, Ἕλος**), Αἰγιαλός. χρὴ μέντοι γινώσκειν ὅτι ἀναλογωτέρα ἀνάγνωσις ἦν ἡ βαρεῖα· τὰ γὰρ εἰς υ μονογενῆ οὐδέτερα βαρύνεται, πῶυ, μέθυ. ταῦτα ἐν τῇ προσῳδίᾳ καὶ ἐν τῇ καθόλου δὲ ὁμοίως ἀμφίβολον αὐτὸ ἐᾷ. ἐν μέντοι τῇ *Ζ* τῆς Ἰλιάδος (422) διαλαμβάνων περὶ τοῦ ἰῷ „οἱ μὲν πάντες ἰῷ κίον ἤματι“ φανερῶς λέγει ὅτι Ἀρίσταρχος ὀξύνει τὸ αἰπύ, καὶ ἐπείσθη αὐτῷ ἡ πλείστη χρῆσις.

I, 150 Καρδαμύλην Ἐνόπην τε καὶ Ἱρὴν ποιήεσσαν) Ἀρίσταρχος ὀξύνει ὁμοίως τῷ ἐπιθετικῷ ἱρήν. εἰσὶ δὲ οἳ βαρύνουσιν εἰς ἰδιότητα, ὥσπερ ἐδηλώσαμεν ἐπὶ τοῦ Ῥίπην τε Στρατίην τε (*B*, 606), Ὀρθήν (ib. 739). καὶ πάλιν καὶ ἐπ' ἐκείνων ἐλέγομέν τινα ὁμοτόνως μένειν, οὕτως καὶ ἐπὶ τούτων. Reliqua parte huius scholii iam supra usi sumus (§. 12)***).

Ad *I*, 292 οὕτως Ἱρήν ὀξυτόνως ὡς ἐν τῇ καθόλου.

In his paulo aliter diiudicanda adiectiva quam in virorum nominibus. Multa enim vel ab initio vel plerumque apposito
304 substantivo dicta, tum sine substantivo per ellipsin, partim montes et fluvii, partim insulae, pagi, regiones, oppida. ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸ καινὸν χωρίον προσαγορευθέν, ἐρυμνὴ καὶ ἀπότομος

*) Id utile erit monere, quod supra de promovendo accentu diximus universe etiam in his valere.

**) Hoc quam apte afferat nunc iudicare possumus.

***) De spiritu hi non videntur dubitare.

πέτρα Strab. VII 556. πικρὸν ὕδωρ fons VIII, 670. ὁ ψυχρὸς ποταμός, ὁ καλὸς ποταμός, ὁ βαθὺς ποταμός Arr. peripl. 7. Ἱερὰ ἄκρα XIII, 666. Λευκὴ ἀκτή X, 489. Γλυκὺς λιμήν VII, 324. Βαθὺς λιμήν IX, 403. Κωφὸς λιμήν 330. ἡ Κρεμαστὴ Λάρισσα IX, 435. 440. Ἐρυθρὰ βῶλος. Ἱερὰ κώμη Polyb. XVI, 18. Alia quoque additamenta habebant adiectivis convenientia. Apollon. Rh. II, 686 εἰ δ' ἄγε δὴ νῆσον μὲν Ἑωΐου Ἀπόλλωνος τήνδ' ἱερὴν κλείωμεν. Strab. VI, 275 ταύτης δὲ μεταξύ πώς ἐστι καὶ τῆς Σικελίας ἣν νῦν Ἱερὰν Ἡφαίστου καλοῦσι. Nullo modo scribi potest τῆς ἱέρας Ἡφαίστου, ut apud Polyb. XXXIV, 11. Est I, 60 τὴν ἱερὰν καλουμένην νῆσον. 61 τὴν ἱερὰν νῆσον. Schweighaeuserum mutandi prurigo incessit, v. ind. ἱερὰ Ἡφαίστου Diod. V, 7. —

Demosth. Halonn. p. 86 R. Βωμὸς τοῦ Διὸς τοῦ ὁρίου, ὅς ἐστι μεταξὺ Πτελεοῦ καὶ Λευκῆς ἀκτῆς, οὗ ἡ διωρυχὴ ἔμελλε Χεῤῥονήσου ἔσεσθαι, ὥς γε τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τοῦ ὁρίου δηλοῖ. ἔστι δὲ τουτί·

τόνδε καθιδρύσαντο θεῷ περικαλλέα βωμόν
Λευκῆς καὶ Πτελεοῦ μέσσον ὅρον θέμενοι
ἐνναέται χώρης σημήϊον.

Num miramur? Nihil in his factum quam cum ἡ ἐρυθρά dictum est pro ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα. Χυτός Apollon. Rh. I, 990, qui est Χυτὸς λιμήν 987. Huc pertinent Πλαγκταί: ut Γυραί, de quo Herod. μον. λ. p. 17, 29 „τὸ δὲ Γυρῆσίν μιν πρῶτα Ποσειδάων ἐπέλασσε, πέτρῃσι μεγάλῃσι, εἰ καὶ ἰδίως λέγεται ἀλλ' ὅμως ἔχει τάξιν ἐπιθετικήν“. πρὸς Γυραῖς ἀπέθανε Philostr. Her. 707. Vicus Παλαιά Strab. XIII, 614. 568, sc. παλαιὰ κώμη XIV, 683. Eodem pertinet hoc grammatici testimonium. Steph. Byz. Ἀγαθη πόλις Λιγύων ἢ Κελτῶν. Σκύμνος δὲ Φωκαέων αὐτήν φησιν ἐν Εὐρώπῃ. Τιμοσθένης δὲ ἐν τῷ σταδιασμῷ ἀγαθὴν τύχην αὐτήν φησιν· εἰ δ' οὕτω λέγοιτο καὶ ὀξύνοιτ' ἂν ὡς ἐπιθετικόν. ὡς τὸ Ἡραῖον τεῖχος 305
καὶ Ἥραιον καὶ Ἑρμαῖος λόφος καὶ Ἕρμαιος*).

*) Haec ultima sic scripsi ut edita sunt. Olim longae disputationis ansam praebebunt. Herodianus (ad N, 791) vult Ἕρμαιος λόφος, quod mihi falsum videtur. (Memini eorum quae dicta sunt ad Philoct. 1445).

In hunc igitur ordinem mihi referendum videtur *Αἰπύ* (quod sic apud Strabonem quoque legisse l. VIII Eustathium patet ex p. 297). Hoc proprie fuerit *αἰπὺ ὄρος*, ut *τραχὺ ὄρος*. Pausan. VIII, 13, 3 *ἔστι δὲ ἀντικρὺ τῆς πόλεως ὄρος τραχύ. τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ διὰ χαράδρας ῥέον κοίλης μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τραχέος ὄρους κάτεισιν — ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ὁδῶν διαβάντι τὸ ὕδωρ τὸ διὰ τῆς χαράδρας ῥέον ὑπὸ τραχύ ἐστιν ὄρος*. Porro aptissime huc trahetur *βαδύ*, i. e. *ἡδύ*, locus in Elide. Paus. V, 3, 3 *ὑπερησθέντες δὲ ἀμφότεροι τῇ μίξει καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες ἔνθα συνεγένοντο ἀλλήλοις πρῶτον αὐτό τε τὸ χωρίον βαδὺ ὀνομάζουσι καὶ ποταμὸν τὸν ῥέοντα ἐνταῦθα ὕδωρ βαδὺ ἐπιχωρίῳ φωνῇ*. Praeterea ut recte de *Αἰπύ* iudices monendum vix habere Graecam linguam substantivum, cui se facile illud *αἰπύ* applicare potuerit, praeter unum *νᾶπυ* Homeri aetate recentius. Contra *Αἴπεια* in similitudinem cessit plurimorum. Hoc ipsum quod disputavimus satis declarat, quam res nobis hodie ad iudicandum difficilis futura sit. Nam primum in paucis scimus proprie addito substantivo dicta sint necne. Dein in his ipsis, quae proprie addita habebant substantiva, minime sententia nostra est non potuisse fieri ut transponeretur accentus. Si quis e. g. poeta concessa licentia usus omisit substantivum vulgo non omitti solitum clarum est de transponendo accentu cogitari non posse. Sed incolae maxime et accolae saepe brevitatis causa substantivum omittentes ferri
306 poterant ad commutandum accentum praecipue accedente quadam similitudine. Sic illam, cuius iam antea facta est mentio, Vulcani insulam omisso *Ἡφαίστου* nusquam dictam esse *ἱέραν* non praesto. Quamquam scriptores Graecos potius dixisse *ἱερά* credimus Mss. huc inclinantibus. V. praeter locos Polyb. supra commemoratos Thuc. III, 88. Diod. V, 7. Strab. 277. Eust. 1644, 30. Et exhibuit sic cod. Paris. ap. Paus. X, 11, 3. Item Paris. in sch. Apoll. Rh. III, 42. IV, 761. Sed Flor. *Ἱέρα*. — *Λιπάρα* utrum dicta sit an *Λιπαρά* nulla iudicandi regula esset, nisi in hac omnium librorum consensus praestaret *Λιπάρα*, nec causa est diffidendi, non magis quam si teste Herodiano minime illo in distinctionibus pertinaci docemur insulam Doli-

eham se accommodare ad characterem substantivorum in ιχη: Arcad. p. 115, 28 τὰ εἰς χη παραληγόμενα ι βαρύνεται, Δολίχη νῆσος, δολιχὴ δὲ ἡ μακρά, μαστίχη, σαβαρίχη (v. Lob. proleg. pathol. p. 338). De insula illa v. Steph. Byz. et Meinckium Anal. Al. p. 163. — Quamquam in insulis saepissime factum ut addito νῆσος dicerentur. Sic Achillis insula Λευκὴ νῆσος, et omisso subst. λευκή Paus. III, 19, 11. Ant. Lib. κζ'. Arrian. peripl. κ'. Sed urbs Λεῦκαι Polyb. IV, 36. Strab. XIV, 646. 647. Ut Πύῤῥα, Κίῤῥα, Θέρμη, Θέρμαι, Θέρμα, quod ad reliquorum analogiam se accommodavit, quamquam haec neutralis forma allicit ad supplendum ὕδατα. Contra ut nunc hoc ponam τὸ γλαφυρά ὀξύνεται εἴτε ὄνομα πόλεως εἴη εἴτε ἐπίθετον, Herod. Arcad. 101, 14. Videmus et hic ut iam antea videre licebat, Herodianum nec ipsum nimis ad distinguendum in hoc genere inclinare. Et adscribimus eidem haec ex Scholiis ad *B*, 739 Ὀρθήν, οὕτως ὀξυτόνως. ἐπιθετικὸν γάρ. Nec miramur si alia scholia et Eustathium inspicientes fuisse docemur qui ἵν' ᾖ ἴδιον vel πρὸς διαστολὴν ἐπιθέτου mallent et Ὄρθην h. l. et Γλαφύρας *B*, 712 et νήσῳ δ' ἐν Κραναῇ ἐμίγη *Γ*, 445, et minus etiam miramur si Eustathio tales videbantur „οἱ ἀκριβέστεροι", ut ad *B*, 712 ait: τὰς δὲ Γλαφύρας βαρύνουσιν οἱ ἀκριβέστεροι πρὸς διαστολὴν τοῦ ἐπιθέτου. Et facilia sane sunt decreta eiusmodi: Αἶπυ, τὸ γὰρ τριγενὲς ὀξύνεται Theognost. Cram. T. II p. 79, 14: facilia et percommoda.

Haec brevissime monere non absonum visum. Antequam enim haec quaestio perlustrari possit necesse est omnes quibus codices adeundi facultas est nihil de suo addant vel demant intelligendoque faciant ut nil intelligant.

§. 15. Herod. *E*, 69 Πήδαιον. Ἀρίσταρχος ὡς Πήδασον, καὶ ἐπεκράτησεν· καὶ ἴσως ἔχει ἀφορμὴν τοιαύτην ὡς πολλάκις τὰ τοιαῦτα τρίτην ἀπὸ τέλους ἔχει τὴν ὀξεῖαν, εἰ ῥῆμα αὐτῶν προκατάρχοι, ὥσπερ ἔχουσι τὸ βέβαιος (παρὰ γὰρ τὸ βέβηκα) ὡς τὸ Φίλαιος, τὸ Νίκαιος, τὸ Τίμαιος*). τοιοῦτον

*) Apud Arcadium p. 43, 10 ad τὸ δὲ Τίμαιος σεσημείωται addas ὡς ῥηματικόν.

οὖν καὶ Πήδαιος· οὐ γάρ, ὡς οἴεται ὁ Ἅβρων, παρὰ τὴν πῆδον· ἐοικὸς γὰρ μᾶλλον ἥρωϊ παρὰ τὸ πηδᾶν ἐσχηματίσθαι.

307 Propriorum in *αιος* trisyllaborum nec compositorum fere haec genera videntur esse.

1) Quae proprie ethnica sunt, ut *Θυμβραῖος, Ἰδαῖος* (*Ἰδαία* Diodor. IV, 43), *Ἀκταῖος, Αἰτναῖος, Πισαῖος, Ἀσσαῖος, Ἀρναῖος, Νυσαῖος*. Properispomena ex regula supra exposita. Iambl. V. Pyth. 526 *Εὔαιος* Pythagoreus. Scrib. puto *Εὐαῖος*, ab *Εὔα*, quae est urbs Arcadiae.

2) Quae sunt adiectiva vel adiectiva esse possunt vel certe ab substantivis brevioribusque adiectivis in hunc canonem deflexa: *Ἀγκαῖος, Ἀγραῖος, Οὐδαῖος, Ἀνταῖος, Ὑλαῖος, Δαφναῖος, Ἀστραῖος, Ὀρθαῖος, Πλημναῖος, Μουσαῖος, Ἰσαῖος*. Properispomena. — Pertinet huc *Παλαῖος*, quod est a *πάλη*; nam falso Herodianus Arcad. p. 43, 29 *Παλαῖος τὸ κύριον, παλαιός δὲ τὸ ἐπίθετον*. Quod si ita se haberet, aut non mutatus esset accentus aut factum *Πάλαιος*.

Item falsus in hoc genere Herodianus in *Πυλαιος*, *B*, 842. *τοῦ Πύλαιος τὴν πρώτην ὀξυτονητέον πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ τοπικοῦ καὶ τὸν Ἑρμῆν τὸν Πύλαιον* (puto *πυλαῖον*). Quem puto iam Aristarchi errorem fuisse. — *Ὕλαιος*, quod praecipitur in Et. M. p. 193, 17 „a verbo *ὑλῶ*" aut falsum aut corruptum est. — Nam sola excepta quaedam a Deorum nominibus ducta *Ἕρμαιος, Ἥραιος, Δίαιος*.

3) Quae ex brevioribus propriis in hunc ordinem transformata. *Πέρσης Περσαῖος* Heyne Apollod. p. 22. *Κλεάδας Κλεοδαῖος*, quamquam haec forma (v. Boeckh. Schol. Pind. Isthm. I, 15) etiam aliter iudicari potest. Sed in hunc ordinem commodissime refertur *Θειαῖος* (Pind.). Nomen *Θείας* est Anton. Lib. *λδ'*. — Properispomena.

4) Quae sunt a verbis vel (si hoc minus placet dicere) quibus adiacent verba et verbalem significationem habent. Hic primum admoneamus de Trygaeo Aristophaneo, de quo schol. Pac. 62 *τοῦτο δὲ ὄνομα κύριον, ὃ ὁ μὲν Ἡρωδιανὸς προπερισπᾷ, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς τὸ Τίμαιος προπαροξύνουσι.* De causis eius certiores facti essemus, nisi scholion ex Parisino codice

editum a Cramero ad Il. *E*, 69 (An. Par. III p. 283), quod Herodianum referre videtur, in ipso fine ubi *Τρυγαιος* commemoratur librarii aut potius excerptoris culpa obscurum esset: *Πήδαιον βαρυτονητέον* (sic). *τὰ γὰρ διὰ τοῦ αιος ὀνόματα τρισύλλαβα κύρια μὴ ὄντα ἀπὸ ῥημάτων παράγωγα μηδὲ σύνθετα ἢ ἀντιδιαστελλόμενα προπερισπώμενά εἰσιν· οἷον Ἀλκαῖος, Ὑβλαῖος, Μουσαῖος. μὴ ἀπὸ ῥημάτων εἶπε παράγωγα διὰ τὸ τιμῶ Τίμαιος καὶ λύω Λύαιος καὶ φιλῶ Φίλαιος καὶ πηδῶ Πήδαιος. μηδὲ σύνθετα διὰ τὸ Εὔμαιος, μήτε ἀντιδιαστελλόμενα διὰ τὸ μὴν μηνός μήναιος. τὸ μέντοι τρυγῶ Τρυγαῖος οὐ κύριον, ἀλλ' ἐπίθετον Διονύσου.* Hinc incertae coniecturae multae sunt (cogitanti etiam de *ληναῖος* et *Λήναιος* distinctum certe a Philopono, v. Lobeck. paralip. p. 342): certam ferenti gratiam habebimus. — *Φίλαιος*, *Νίκαιος*, *Τίμαιος*. *Νίκαια* (uxor Lysimachi) Strab. XII, 565. *Τίμαια* (uxor Agidis) Ath. 308
535. b. *Πήδαιος*. *Πείραιος*. Sch. Harlei. *ο*, 540 „*οὕτως Ἀρίσταρχος*". Hac nota vexatur Buttmannus. Sed est annotatio de accentu nominis *Πείραιος**). — Proparoxytona; certe ea proparoxytona, quae unam habent mediam consonantem: nam si qua duas habent an eidem canoni subiecta sint hoc nescio. Sic pater Tolmidae utrum *Τολμαῖος* an *Τόλμαιος* sit hoc aut res aut mea me inopia diiudicare vetat. Item non possum dicere de iis, quae a futuris sunt. *Μνήσαιος* est Quint. Sm. *I*, 88. *Δρησαῖος* *Λ*, 291.

5) Per se spectanda maxima copia peregrinorum nominum, quae Graeci in hanc formam deflectere amabant, sed maximam partem latet origo, Persica dico, Indica, Illyrica, similia (*Βαγαῖος*, *Μαζαῖος*, *Σαγγαῖος*, cet.). — Properispomena**).

§. 16. Ea, in quibus Herodianus Aristarchum commemorat, ut recte iudicemus tenendum est, quod iam supra tetigi, Herodiano partim monstruosa analogetarum et nihil non temere tentantium grammaticorum figmenta refutanda esse, de quibus

*) *Πείρεως* *Υ*, 484. *Πειρῴ* Et. M. 327, 11. *Πείρως* Tzetz. Hom. 42. Haec non nimis miror. Sed *Πείροος* (*Β*, 844) doctrina mea non assequitur.

**) Scribe *Τιθαῖος* Herod. VII, 88. Et *Διλαῖος* Aesch. Pers. 313. 961.

nec Aristarcho nec Aristarchi aetate cuiquam in mentem venerat dubitare, quae tantum unius alteriusve grammatici sive pertinacia sive perversitate iudicii in dubitationem vocata fuerunt. Uti quosdam in simili re *Ὄλυμπος* et *Ὀδυσσεύς* scribere maluisse accepimus, sic ut hoc commemorem nec defuit qui *μηνίς* pro *μῆνις* requireret. Nomen homini erat Glaucus Tarsensis. Res annotata ad *μῆνιν ἄειδε*. Et quid absurdius fingi potest
309 quam quod *Ξ*, 21 erant qui scribere vellent *διχθαδί᾽ ἢ μεθ᾽ ὅμιλον* — ut sit decurtatum ex *διχθαδίῃ*. „*τὸ πλῆρές ἐστι διχθάδια ὥσπερ καὶ Ἀρίσταρχος βούλεται. διὸ τὴν χθα συλλαβὴν ὀξυτονητέον. παραιτητέον δὲ τοὺς βουλομένους εἶναι διχθαδίῃ ἢ μεθ᾽ ὅμιλον καὶ τὴν δι συλλαβὴν ὀξύνοντας*". Partim ipse Herodianus certorum et vulgarium nec canone exemtorum accentuum causas positurus et rationes inquisiturus Aristarchi auctoritate vulgarem accentum confirmat. Herod. in Et. M. p. 678, 30 *ποθὴ Ἰλιάδος α᾽ Ἀρίσταρχος ὀξύνει*, cet. *Π*, 390 *χαράδρα πρὸ τέλους ἡ ὀξεῖα ὡς φαρέτρα· προείρηται δὲ τὰ τῆς ἀναλογίας· οὕτως δὲ καὶ Ἀρίσταρχος. Π*, 324 *Ἄχρις. Ἀρίσταρχος ὡς μέχρις ἀνεγίνωσκε, παρὸ καὶ γέγονε*, cet. *Ξ*, 60 *ἐπιμίξ Ἀρίσταρχος ὡς κουρίξ. καὶ εἴπομεν ὅτι τὰ εἰς ιξ ἐπιῤῥήματα ὀξύνεται, σημειωσάμενοι τὸ πέριξ βαρυνόμενον*. Non minus, opinor, certa fuerunt *κυλλοπόδιον* ad *Φ*, 331. *Γ*, 182. *δύνηαι* (quod Tyrannio *δυνῇαι* esse voluit), *Ζ*, 229. *ἰῷ, ἰῇ Ζ*, 422. *Π*, 173. 224. *ληΐδα* (quamquam Menecrates voluit *λήϊδα*) *Λ*, 677. *μογοστόκοι Λ*, 270. *ἔνεσαν Ζ*, 244. *οὔλη* (*κόμη*), quod plurimi grammatici secuti sunt, sed recentioris aetatis consuetudo notabat hoc vocabulum oxytonos *Κ*, 134. *φωριαμός Ω*, 228. Nam *φωρίαμος* Atticum Et. M. 804. *φύλακος* (quod nunc apud scriptores praevaluit) videtur sero probatum esse ab iis, qui vocem et esse genitivum brevioris formae et item notandum esse dixerunt (v. Eust. 1365, 47. Et. M. 765, 50. Steph. Byz. s. *Ἰβηρίαι* p. 325 Mein., quamquam *ἀνακός* poterat admonere, hic caute agendum esse. Aristarchus scripserat *φυλακούς Ω*, 566, quod Herodianus probat et canoni subiicit*), Sch. l. l.

*) Herodiani canon est non Aristarchi, ut falso Eust.

Arcad. p. 51, 8. — *Λιτί* bene defensum ab Herodiano *Σ*, 352
(*εἰσὶ δὲ οἳ περισπῶσι*). Cf. *Ξ*, 387. Nec dubitari potest, v. 310
Wolf. Anal. II p. 507. *βρώμη* (et *τρώμη*) v. Harlei. *κ*, 379.
ἀνεκτῶς Θ, 355. *ἀποῤῥώξ Β*, 755. *ἀφυσγετός* (Tyraunio *ἀφύσγετος*). *Λ*, 495. *βηλός Α*, 591. Et. M. 196 (*Κράτης δὲ περισπῶν τὴν πρώτην συλλαβὴν Χαλδαϊκὴν εἶναι τὴν λέξιν ἀποδίδωσιν*). Herod. Arcad. 53. Quorum causas exponit Herodianus.
An mavis cum quibusdam *ἐπισκοπός* quam cum Aristarcho *ἐπίσκοπος*, de quo Herodianus: „*καὶ γὰρ ἤδη ἡ συνήθεια ἐπίσταται τὴν τοιαύτην σύνθεσιν*“. *Κ*, 38. Quis porro Ascalonitae potius calculum adiiciat *δ*, 221 *νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπιλῆθον ἁπάντων* scribenti pro Aristarcheo adiectivo *ἐπίληθον* (ut *ἀντίτυπος*), quod sequitur Herodianus sch. h. l. Cf. Lob. Ai. p. 91. *Ο*, 302 Aristarchus *Μέγην* „*καὶ ἐπείσθη ἡ παράδοσις*“. Contra Ptolemaeum et alios, qui requirebant *Μεγῆν*, ut *Ἑρμῆν* et *Ποδῆν*, egregie defensus ab Herodiano (cf. Choerobosc. Bekk. 1359). Cuius argumentis addi potest et hoc ipsum nomen apud Pindarum inveniri declinatum *Μέγα* Nem. VIII, 26, et pauca omnino videri contractionem passa esse et quaerendum esse, an propria in *έας*, quae sunt ab adiectivis, contrahi possint, *Πρωτέας*, *Ἀριστέας*, *Μεγαλέας* (Polyb. V, 87), et fortasse *Εὐρέας* et *Θρασέας**). Certe notiora ex hoc genere quae contracta dicuntur, *Ἑρμῆς*, *Ποδῆς*, *Κισσῆς*, *Θαλῆς*, *Ἀπελλῆς***), item ex inscriptionibus cognitum *Τιμῆς* praeter *Τιμέας*, v. Boeckh. ad 2443, non sunt ab adiectivis. — Contra scripsit Aristarchus *Μενεσθῆν Ε*, 609, si fides schol. LV***) et Eustathio p. 596, 36. — *ὦρσε δ' ἐπὶ ζαῆν ἄνεμον* ille, ut schol. et Eust. ad *μ*, 313, in forma coutentiosa. — *Κατενῶπα* scripsit
Ο, 320. Alexion et alii *κατένωπα*. Quod futilibus rationibus 311

---

*) Hoc ab subst. *θράσος* derivatur Et. M. 579, 25.

**) Nominativum tantum enotavi *Μέγης*, non *Μεγῆς*. — Vacillat *Μάνης* et *Μανῆς*.

***) Quod est in cod. B. L. *Μενέσθην*. *ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ὄρους Ὀρέστης, οὕτως ἀπὸ τοῦ μένος Μενέστης, καὶ μεταβολῇ Μενέσθης*, hoc non valet. Nam mutatur terminatio. Sic ab *Ὀρέστης* fit *Ὀρεσθεύς* Ath. 35. b. Ab *Μενέστης* novimus *Μενέσθιος* et *Μενεσθεύς*. Compara: *Εὔρυτος Εὐρυσθεύς*.

fulcit Herodianus; Aristarcheum defendit per metaplasmum ex ἐνωπῇ (ὡσεί τι κακὸν ῥέζουσαν ἐνωπῇ *E*, 374). Utcunque ἐνῶπα explicas non videtur alio loco habere posse accentum; inde κατενῶπα, quod sic scribendum sive ἐνῶπα substantivum est, sive (quod ego puto) adverbium, ut καταῦθι, ἐσαῦθις (κατιθύ, ἀποτηλοῦ, ἐξέτι) uon reiecto accentu*). Paradosis consensus testatus de λικριφίς *Ξ*, 363. διαμετρητῷ *Γ*, 344 (Ἀρίσταρχος περισπᾷ καὶ οἱ ἄλλοι· καὶ οὕτως ἔχει ἡ παράδοσις). De πινυτή *H*, 289 (cf. ὀνοτή. —? γενετή. ἀρετή). De ὠμηστής (quod Tyrannio volebat ὠμήστης et pro compos. habuit ab ἔδω) *X*, 67. cf. *Λ*, 454. *Ω*, 82. Non raro etiamnum occurrens voc. scriptum oxytonos. (Cf. ἀλκηστής, τευχηστής). Nec iam post ea quae a nobis supra disputata sunt potest suspicio esse δῆμος et δημός tantum distinguendi causa ab eo inductum esse (*Θ*, 240. Cf. *M*, 213. Eust. 710, 59). Nec hanc ob causam ἀκμηνός et ἄκμηνος (Eust. ad *Ψ*, 191 p. 1944, 30. schol. h. l. et Et. M. p. 49, 30, qui tamen locus turbatus est**). — De ὀνομάκλυτος non videtur dubitatum esse (*X*, 51. *K*, 109. Et. M. 215). Contra in ἀστρασι (de paradosi non traditum) plurimi et ipse Herodianus malebaut ἄστρασι (ut ἔγκασι, πρόβασι), cum Aristarchus praetulisset ἀστράσι „ὡς πατράσι" *X*, 28. Vereor ne minus recte illi: nam ἔγκατα, πρόβατα speciem tertiae de-
312 clinationis habent. Προσώπασι similius est, quod tamen ipsum iam in nominativo declinatum προσώπατα. — In ἐρύουσι pro futuro ab Aristarcho erratum esse facile concesserim. Herodianus idem sequitur, Alexionem qui ἐρυοῦσι voluerat refutans: praesens dicit pro futuro positum, ἐναλλαγῇ χρόνων. Quod iudicium errore apud veteres grammaticos pervulgato nisum nec

---

*) Legitur sic ἐσάντα ἰδών *o*, 532, quod quid differat ab ἄντα, κάταντα, πάραντα facile est videre, quid ab ἔναντα difficilius.

**) ἀκμηνός ab ἀκμή *Ψ*, 191 non potest dubium esse. „ὁ γὰρ διὰ τοῦ ηνός τύπος τὴν ὀξεῖαν ποθεῖ". Etym. Quid quod vel ἀμενηνός (cui ἀκμηνός comparari debet) oxytonon est, quamquam litteram privativam habet? — Quomodo in utroque quidam potuerint proparoxytonesin requirere (ne properispomenon dicam) non intelligo. Si quid dubitari licebat, licebat, an etiam ἄκμηνος pro ἄγευστος potius ἀκμηνός sit. — ἄκμηνοι καὶ ἄπαστοι Apollon. Rh. IV, 1295. ἄκμηνος δόρποιο Suid.

ab Aristarcho alienum putandum scio. Ergo si in hac re nihil habuit quod sequeretur quam iudicium suum ad errorem proclivis erat. v. Herod. *Λ*, 454. *Π*, 129*). — Mirum est quod dicitur *πτερύγος* scripsisse *B*, 316. *Ψ*, 875. Eust. *B*, 316 (p. 230, 40) *τὸ δὲ „πτερυγος λάβεν“ ἀρέσκει τοῖς παλαιοῖς κατὰ τὴν Ἀριστάρχειον ἀνάγνωσιν, ὡς δ᾽ ἄλλοι φασὶ κατὰ παράδοσιν παροξύνειν, ἀπὸ εὐθείας ὀξυτόνου τῆς ἡ πτερύξ, ὃ δηλοῖ οὐ τὰ πτερὰ μόνα, τὸ μόριον δὲ μετὰ τῶν περικειμένων πτερῶν, καθὰ δηλοῖ καὶ Ἡρωδιανὸς εἰπὼν ὅτι τὰ εἰς υξ θηλυκὰ μονοσύλλαβα μὲν ὄντα ὀξύνεται· στύξ, νύξ, τρύξ. ὑπὲρ μίαν δὲ ὄντα συλλαβὴν βαρύνεται, κάλυξ, ἄντυξ, πομφόλυξ. τὸ πτερύξ σεσημείωται ὑπὸ Ἀριστάρχου ὀξυνθὲν διὰ τὸ ἐννοίας περιεκτικῆς εἶναι. οὕτω γάρ, φησίν, ἀνέγνωμεν ἐν τῇ β ῥαψῳδίᾳ.* Cf. Eust. ad *Ψ*, 875 (p. 1334, 20). *τὸ δὲ πτερύγος, ὃ δηλοῖ τὸ σαρκῶδες τῆς πτέρυγος, κἀνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῇ β ῥαψῳδίᾳ παροξύνει Ἀρίσταρχος τῶν ἄλλων προπαροξυνόντων* (puta apud Herodianum nominatos fuisse Ptolemaeum, Tyrannionem, Alexionem, cet.) *ὡς τὸ ὄρτυγος*. Schol. ADV ad *B*, 316. Et. M. 694 (Gud. 485). Tantum videmus Herodianum non ausum esse reiicere et fortasse non tam propter Aristarchum quam propter paradosin. Confer ut teneatur a Choerobosco ad Theod. p. 81 Gsf. — Difficilia iudicatu sunt *ἀνόπαια*, *α*, 320. *ἐπητής* *ν*, 232. *ἤθελε* *Z*, 518. — Quod rarissime factum ut Aristarchus non conspiraret cum paradosi, accidit in *περκνος* *Ω*, 316 et, 313
quod unum ex omnibus miramur, in *ἁμαρτῇ*. *E*, 656 *τὸ ἁμαρτῇ δασέως. περισπᾷ δὲ καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης καὶ οἱ πλείους. ὀξύνει δὲ ὁ Ἀρίσταρχος βουλόμενος αὐτὸ τοῦ ἁμαρτήδην ἀποκεκόφθαι. διὸ καὶ κατ᾽ αὐτὸν χωρὶς τοῦ ι γεγράψεται. ἐπικρατεῖ μέντοι τὸ περισπώμενον, γενόμενον παρὰ τὸ ἅμα καὶ τὸ ἀρτῶ.* Cf. alt. schol. ib. et *Φ*, 162. Eust. 592. Hoc notandum Aristarchum adverbium *ἁμαρτήδην* (sic puto non *ὁμαρτήδην*) in Homero suo habuisse pro *ὁμαρτήτην* *N*, 584. Attamen satis mirari non possum tantopere hic Aristarchum a via sua de-

---

*) Cur *ὁτεδή* scribere maluerit nescimus sed quae contra disputat Herodianus *Α*, 493 rem non tangunt. Tota quaestio enim orthographica est, ut *ἐπεὶ δή*, *ἐπειδή*.

flexisse. Nam ἁμαρτῇ est etiam contra canonem adverbiorum in τῃ, monente Herodiano Φ, 162. — Quod Photius habet p. 200 λαβέ· ὀξυτονεῖν φασι τοὺς περὶ Ἀρίσταρχον παρὰ τὴν χρῆσιν καὶ τὸ ἔθος, pertinet ad aliquem locum scriptoris Attici, ubi scholiastae fusius de Attica prosodia λαβέ a vulgari usu (χρῆσις καὶ ἔθος) discedente exposuerant, qua in re ut in Homericis factum vidimus ad Aristarchi auctoritatem, a quo primo libri accentibus distincti erant, recurrerant. — Ex altera Photii nota p. 510 σησαμῆν περισπωμένως καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Σέλευκος· ἡ δὲ χρῆσις ἑτέρως intelligimus Aristarchum (pertinent haec quoque ad certum quendam poetae locum) ex analogia et usu antiquo dedisse σησαμῆ, quod posterior usus corruperat in σησάμη. — Quo minus temere fecisse putabimus quod contra ἀμυγδάλη scripsit et de fructu et de arbore, Athen. 53. a. In reliquis ex hoc genere quod sciam non fructus item dictus ut planta (σῦκον συκῆ, ῥόδον ῥοδῆ): quod plurimum interest. Fructus nomen ad arborem translatum est (ut ἐλάα); quamquam etiam ad reliquorum similitudinem dici poterat arbor ἀμυγδαλῆ.

Ν, 212 legimus ἰγνύῃν Ἰωνικῶς μετέβαλε τὸν τόνον, ἐπεὶ τὸ ἀκόλουθος ἴγνυά ἐστιν, ὡς Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ ια' τῆς καθό-
314 λου. Hunc locum tetigit Lobeck. Phryn. p. 302, non satis sibi clarum esse professus. Tetigit idem scholiasta Φ, 242, sed nec eo clarius fit, nec observatione hac, quae est apud Theognostum p. 106 (et in Bekkeri Anecd. ind.) ἰγνύα, ὀρύα, Ἀρίσταρχος (?) συστέλλει τὸ α καὶ ἐκτείνει τὸ υ καὶ προπαροξύνει, ἐναλλαγὴν τόνου πεποιηκώς, ὥς φησιν Ἡρωδιανός. Bekkerus scripsit τόνου καὶ χρόνου.

In schol. Pindaricis commemoratur Ol. V, 54 Aristarchum legisse ὑγιέντα ὄλβον, alios ὑγίεντα (ut χαρίεντα).

Eust. ad Ψ, 116 ἔτι ἰστέον καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς δοχμῆς ἢ δόχμης βαρυτόνως γίνεται τὸ δόχμιον, περὶ ἧς Αἴλιος Διονύσιός φησιν οὕτω· δόχμη τὸ τετραδάκτυλον. Ἀρίσταρχος δὲ ὀξύνει ὡς δηλοῖ καὶ ὁ κωμικὸς ἐν τῷ οὔ τοι δ' ἀφεστήκασι πλεῖν ἢ δύο δοχμά. ἐν μέντοι φησὶ τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις ὀξεῖα ἐπίκειται τῇ πρώτῃ συλλαβῇ κατὰ τὸ λόχμη, λόγχη, ὄχθη, ὄγχνη (mira certe analogia), ἕτερος δέ τις λέγει καὶ αὐτὸς ὅτι

δόχμη ὡς ὄχθη καὶ στάθμη κατὰ Τρύφωνα, εἰ καὶ Ἀρίσταρχος ὀξύνειν ἀξιοῖ. — Ad Homerum redimus.

§. 17. Eam legem qua plurimum profecit Aristarchus, quam sibi ubique posuit, hic quoque secutus est, ut quod ex Homero ipso effici posset, in iis huic uni duci sese addiceret.

Ad *Ω*, 8 (Et. M. 668, 30) *ἀλεγεινά τε κύματα πείρων*) *Πάμφιλος περισπᾷ λέγων τὴν πρόσθεσιν τοῦ ι μὴ ἐξαλλάσσειν τὸν τόνον. εἰ δὲ περῶ οἶδεν ὁ ποιητὴς τὸ ῥῆμα καὶ περόωσι* (ζ, 272) *καὶ „περάᾳ μέγα λαῖτμα“* (ε, 174) *δῆλον ὅτι καὶ πειρῶν. ὁ μέντοι Ἀρίσταρχος βαρύνων ἀναγινώσκει ὡς κείρων. φησὶ γοῦν οὕτω γενόμενος ἐπὶ τοῦ „παννυχίη μέν ῥ' ἥγε καὶ ἠῶ πεῖρε κέλευθον“* (β, 434). *„τὸ πεῖρε διδάσκει ἡμᾶς καὶ τὴν πείρων μετοχὴν βαρύνειν. ὡς γὰρ ἔκειρε κείρων οὕτως ἔπειρε πείρων. εἰ γὰρ περιεσπᾶτο ἦν ἂν ὁ παρατατικὸς ἐπείρα. ἔστιν οὖν διττὸν τὸ ῥῆμα, καὶ τὸ μὲν σὺν τῷ ι* (ins. *οὐ*) *περισπασθήσεται“.* Cf. alterum schol.

Δ, 364 (quae haud dubie ex ipsis Aristarchi commentariis sunt, *λέξεις Ἀριστάρχου*) *βαρύνεται ἡ μετοχή* (*στενάχων*). *διδασκόμεθα δὲ ἐξ ἐκείνου· „τοὺς δὲ βαρὺ στενάχων προσέφη κρείων Ἀγαμέμνων, χειρὸς ἔχων Μενέλαον, ἐπεστενάχοντο δ' ἑταῖροι“. ἡ γὰρ ἐπίζευξις τοῦ ἐπεστενάχοντο διδάσκει ὅτι καὶ τὸ στενάχω βαρύνεται. εἰ γὰρ ἦν περισπώμενον, ἐστεναχοῦντο ἐγίνετο ὡς ἐνενοοῦντο. καὶ ἡ κλίσις δὲ τοῦτο δείκνυσι· „βαρὺ* 315
δὲ στενάχοντος ἄκουσα“, οὐχὶ στεναχοῦντος, καὶ ἡ δοτικὴ „βαρὺ δὲ στενάχοντι“. στενάχων, ὁ Σιδώνιος περισπᾷ, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος βαρύνει· τὰ πολλὰ γάρ, φησί, κινήματα ὡς ἀπὸ βαρυτόνου γέγονεν· „βαρὺ δὲ στενάχοντος ἄκουσα“ (*Θ*, 95), *„ἐπεστενάχοντο δ' ἑταῖροι“* (*Δ*, 154). Ariston. *Ψ*, 1 *στενάχοντο*) *ἡ διπλῆ ὅτι εἰ ἦν στεναχῶν ὡς φρονῶν οὐκ ἂν οὕτως ἔλεγεν στενάχοντο· ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τοῦ φέρων ἐφέροντο, οὕτως ἀπὸ τοῦ στενάχων στενάχοντο λέγει.* — *Δ*, 154 *στενάχων*) *ὅτι δεῖ βαρυτονεῖν τὸ στενάχων ὡς ὀρέγων. καὶ γὰρ στενάχοντο ὡς ὀρέγοντο.*

Ξ, 421 *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἰάχοντες ὡς ὀρέγοντες· ὅθεν βαρυτονεῖν δεῖ ἰάχων ὡς ὀρέγων.* Tyrannio *ἰαχῶν E*, 302 (ubi v. Herod.) et *ἰαχοῦσα E*, 343.

P, 688 *κυλίνδει. Ἀρίσταρχος βαρύνει. ὑγιῶς πάνυ διὰ τὰ κινήματα· κυλίνδετο γοῦν φησιν* (*ϑ*, 81. *λ*, 598) *οὐχὶ ἐκυλινδεῖτο, καὶ „ἡ δὲ κυλινδομένη καναχὴν ἔχε“* (*Π*, 794). *διὸ καὶ βαρέως τὴν κυλίνδων ἀναγινώσκομεν „μέγα κῦμα κυλίνδων“* (*ε*, 296).

M, 337 *γεγωνεῖν. Ὁ Ἀσκαλωνίτης βαρύνει ὡς ἀνύειν. Ἀρίσταρχος δὲ περισπᾷ ὡς φιλεῖν. καὶ ἔοικε μᾶλλον περισπώμενον εἶναι παρὰ τῷ ποιητῇ. ὡς γὰρ ἐνόεον καὶ ἐφίλεον, οὕτως καὶ ἐγεγώνεον ἔφη. „ἡμὲν ὅσ' ἐφρασάμην καὶ Τηλεμάχῳ ἐγεγώνεον“* (*ϱ*, 161, — *νευν*). *ἀπαρέμφατόν τε προηνέγκατο τὸ γεγωνέμεν „ἥ ῥ' ἐν μεσσάτῳ ἔσκε γεγωνέμεν“* (*Σ*, 223). *προσέθηκα δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ, ἐπεὶ οἱ μετ' αὐτὸν καὶ ὡς βαρύτονον αὐτὸ ἔκλιναν καὶ ὡς περισπώμενον.*

M, 201 *ὑψιπέτης. Ἀρίσταρχος ἐβάρυνεν εὑρὼν τὸ „ὠκυπέτα χρυσέῃσιν ἐθείρῃσιν“* (*Θ*, 42. *N*, 24) *οὕτως κεκλιμένον ὡσεὶ καὶ ἀπὸ τοῦ παντοπώλης παντοπώλα. πρόδηλον δὲ κἀκ τῶν διαλέκτων. ὑψιπέτας γὰρ εὑρέθη.* —

316 *E*, 511 *ἀρηγών. Ἀρίσταρχος ὀξυτόνως· καὶ δῆλον ἐκ τῆς πλαγίου „δοιαὶ μὲν Μενελάῳ ἀρηγόνες“* (*Δ*, 7)*).

C. II.

De interaspiratione.

Rem explicabo paene ieiunam nec multum utilitatis allaturam, sed tandem aliquando intelligendum est quid sibi illa in-

---

*) De enclisi et anastrophe Aristarchi doctrinam quatenus innotuit una cum reliquorum grammaticorum praeceptis exposui in quaestionum epicarum specimine primo. Nunc in quaestionibus epicis.

teraspiratio velit, quae frequenter veteres grammaticos legentibus offertur.

§. 1. De vocabuli *ἄαπτος* etymo et significatione quae quamque discrepantes fuerint grammaticorum sententiae accurate ab Herodiano expositum legas in Schol. Ven. *A*, 567 *ἀάπτους: οὕτως ψιλῶς προενεκτέον· οὕτως δὲ καὶ Ἀρίσταρχος. ἤκουε δὲ τὰς δεινὰς καὶ ἀπτοήτους. ὁ δὲ Ζηνόδοτος καὶ αὐτὸς ὁμοίως τῷ πνεύματι, εἰς τὰς ἰσχυρὰς δὲ μετελάμβανεν*).* 317
*ἐν δὲ ταῖς Ἀριστοφάνους γλώτταις διὰ τοῦ ε ἐγέγραπτο ἀέπτους**): εἰσὶ δὲ οἳ ἀπροσπελάστους ἀποδιδόασιν, ἀπὸ τοῦ ἅψασθαι, ὧν οὐδεὶς ἂν ἅψαιτο δι' ἰσχύν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ παρὰ τὸ ἰάπτω γεγενῆσθαι, ὃ σημαίνει τὸ διαφθείρω καὶ βλάπτω. ἔνθεν τὸ „πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν". καὶ μέσον αὐτοῦ κατ' ἔλλειψιν τοῦ α „μέγα δ' ἴψαο λαὸν Ἀχαιῶν"* (*A*, 454)· *ἔνθεν καὶ ὁ ἴψ· ἔστι δὲ θηρίον διατρῶγον τὰ ξύλα. ἀπὸ δὴ τούτου τοῦ ἰάπτω τὸ ἀϊάπτους ἦν, καὶ κατ' ἔλλειψιν τοῦ ι ἀάπτους ἤτοι τὰς μὴ δυναμένας διαφθαρῆναι καὶ βλαβῆναι ἢ κατ' ἐπίτασιν τὰς ἄγαν δυναμένας βλάψαι καὶ διαφθεῖραι.* Quae hinc in commentarios suos transtulit Eust. p. 150, hoc unum addens Aristophanem cum scriberet *ἀέπτους* intellexisse *οἱονεὶ ἀῤῥήτους, ἃς οὐ δύναταί τις εἰπεῖν, ἢ δυσπαρακολουθήτους, αἷς οὐ δύναταί τις ἕπεσθαι* (cf. Schol. D ad l. l.): quod fluctuat in Aristophanis lectione interpretanda, iure dubites, num grammatici illius sententia ad haec tempora pervenerit. Herodiani sententiam in lexico suo exposuit Suidas. Nec reliquorum glossographorum verba, unde nil novi edocemur, transscribere operae pretium videtur, duobus exceptis, unde novae grammaticorum accedunt auctoritates. Phot. *ἀάπτους· οἱ μὲν δασύνοντες τὸ δεύτερον α ἀκούουσιν ἀπροσπελάστους, ὧν οὐκ*

*) Cf. schol. Θ, 209 de *ἀπτοεπές . . . . ἢ παρὰ τὸ ἀπτὸν τὸ ἰσχυρόν.* Sed propter Aristarchum hoc totum apponendum est: *ἡ διπλῆ ὅτι δασύνουσιν ἀπτοεπές, Ἀρίσταρχος δὲ ψιλοῖ. ἐμφατικώτερον δὲ τὸ ψιλοῦν καὶ ἴσως ἦν παρὰ τὸ πτοεῖσθαι ἡ ἄγαν πτοοῦσα, ἢ παρὰ τὸ ἀπτὸν τὸ ἰσχυρόν, ὥστε εἶναι δεινοεπές.*

**) Sch. *N*, 318 pro *Ἀρίσταρχος* lege *Ἀριστοφάνης*.

ἄν τις ἅψαιτο· οἱ δὲ ψιλοῦντες ἀπράκτους (l. ἀπτοήτους)· οἱ
δὲ τὰς ἀνεκφεύκτους καὶ χαλεπάς. Ἀπίων δὲ δασύνει·
318 βούλεται γὰρ ἀποδιδόναι, ὧν οὐκ ἄν τις ἅψαιτο ἢ τὰς πολ-
λοῖς προσπελαζούσας: Etym. M. 1, 35 ὅτε κέν τοι ἀάπτους
χεῖρας ἐφείω — παρὰ τὸ ἅπτω ἁπτοὺς καὶ ἀάπτους, ἤγουν τὰς
ἄγαν ἁπτομένας ἢ ὧν οὐκ ἄν τις ἅψαιτο, οἱονεὶ ἀπροσίτους
ἀπροσπελάστους· τὸ δὲ καθαπτὸς ἐν πεύκῃσι Παρνασοῦ, παρ'
Εὐριπίδῃ — ἐκ τοῦ καθάπτω γέγονε, καθαπτός. οὕτω Φι-
λόξενος.

2) Herodianus ad *Ω*, 235 ἐξεσίην) Ἀρίσταρχος δασύνει τὴν δευτέραν συλλαβήν. παρὰ γὰρ τὸ ἵημι, φησίν, ἐγένετο. ἐπιφέρει γοῦν „πρὸ γὰρ ἧκε πατὴρ ἄλλοι τε γέροντες“. παρὰ δὲ τὸν ἥσω μέλλοντα ἡ ἑσία ἐγένετο καὶ ἡ ἐξεσία ὡς καὶ παρὰ τὸ θήσω θεσία· „πῇ δὴ συνθεσίαι τε“ (*B*, 339). τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ „τῶν ἕνεκ' ἐξεσίην“. οὕτως δὲ καὶ Νικίας. Νεοπτόλεμος δὲ ὁ Παριανός, λέγων παρὰ τὸ ἐξιέναι πεποιῆσθαι τὴν λέξιν, οἷον τὴν ἔκπεμψιν, ἀξιοῖ ψιλοῦν· ἄμεινον δὲ τῷ Ἀριστάρχῳ πείθεσθαι· ἠπίστατο γὰρ ὁ ποιητὴς καὶ τὸν ἥσω μέλλοντα δασυνόμενον „ἥσω γὰρ καὶ ἐγώ“ (*P*, 515). παρὰ δὲ τοὺς μέλλοντας ὁριστικοὺς ἐγένετο τὰ τοιαῦτα ὀνόματα οὐ παρ' ἐνεστῶτας ἀπαρεμφάτου ἐγκλίσεως. θύσω γοῦν θυσία, ἄξω ἀξία, δώσω δοσία· οὕτως οὖν καὶ παρὰ τὸν ἥσω ἑσία καὶ ἐξεσία. Transtulit summam rei in commentarios suos Eust p. 1347.

3) Herodian. *Ω*, 247 δασέως δίεπ' παρὰ τὸ ἕπω δασυνόμενον· οὕτως καὶ Ἀρίσταρχος καὶ οἱ πλείους. οἷον διὰ τῶν ἀνδρῶν ἐπορεύετο καὶ διΐστα αὐτούς. καὶ οὕτως ἔχει τὰ τῆς ἀναγνώσεως. Cf. sch. A ad *B*, 207 δίεπε. διὰ τοῦ στρατοῦ ἐνήργει· δασυντέον τὸ ἕπω· πρόδηλον δὲ κἀκ τῆς συναλοιφῆς, ὡς ἔφεπε. Quod qui dubitari potuerit, disces ab Eustathio p. 203, 10 ἔστι δὲ διέπειν τὸ τάσσειν ἀπὸ τοῦ ἕπω τὸ λέγω ἢ καὶ ἐκ τοῦ ἕπω τὸ ἀκολουθῶ. Hesych. δίεπε διεῖπε*), διέτασσε.

319 4) *N*, 381 ἀλλ' ἕπευ, ὄφρ' ἐπὶ νηυσὶ συνώμεθα ποντοπόροισιν
ἀμφὶ γάμῳ.

---

*) Oed. Tyr. 847. H.

Hoc loco Herodianus: *συνώμεθα. τοῦτο δὲ Ἀρίσταρχος δασύνει, ὑγιῶς. ταὐτὸν γὰρ τῷ συνθώμεθα· ἐσχημάτισται οὖν ἀπὸ τοῦ ἵημι. δηλοῖ οὖν τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ ἀφῶμεν τὰ τῆς διανοίας· εἰσὶ μέντοι οἳ ἐψίλωσαν οὐκ εὖ.* *X*, 261 *συνημοσύναι:* quod ad suam muniendam sententiam non videtur ab Aristarcho neglectum fuisse. V. Apollon. lex. p. 746. Qui secus acceperunt, praesens formae mediae verbi *εἰμί* ad similitudinem formarum *ἔσο, ἥμην, ἔσομαι* adhibuisse perspicuum est. V. Eustathius ad *υ*, 106. Herod. *O*, 10.

5) *Π*, 558 *κεῖται ἀνήρ, ὃς πρῶτος ἐσ-ή λατο τεῖχος Ἀχαιῶν, Σαρπηδών.* —

Hic locus advertit attentos Homeri lectores, quod non Sarpedonem sed Hectorem primum in Graecorum munimenta insiluisse antea poeta cecinerat *M*, 437 *πρίν γ' ὅτε δὴ Ζεὺς κῦδος ὑπέρτερον Ἕκτορι δῶκεν, Πριαμίδῃ, ὃς πρῶτος ἐσήλατο τεῖχος Ἀχαιῶν* et 462 *ὁ δ' ἄρ' ἔσθορε φαίδιμος Ἕκτωρ.* Cf. 465 *οὐκ ἄν τίς μιν ἐρυκάκοι ἀντιβολήσας, νόσφι θεῶν, ὅτ' ἐσᾶλτο πύλας.* Sarpedonem contra dixerat tantummodo muri pinnas primum disturbasse *M*, 397 *Σαρπηδὼν δ' ἄρ' ἔπαλξιν ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσιν ἕλχ', ἡ δ' ἕσπετο πᾶσα διαμπερές.* Quare nonnulli, atque in his Lysanias, grammaticus antiquissimus, Eratosthenis magister (Suid. s. *Ἐρ.*), eo loco, de quo disputamus, intellexerunt *ἐ-σήλατο*, h. e. concussit, a verbo quodam *σάλλεσθαι.* Sic enim haud dubie voluerunt, ut *πάλος πάλλεσθαι* (v. Hesych.) sic *σάλος σάλλεσθαι*, non *σάλειν*, uno *λ*, ut apud Eustathium scriptum est. Iam ipsam difficultatem et quo pacto dissolverint verbis Herodiani accipe: *Ἀρίσταρχος καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ δασύνουσι, Λυσανίας* (*Πορφύριος* V.*)) *δὲ ψιλοῖ,* 320
προσνέμων τὸ σ τῷ η· σάλασθαι (l. *σήλασθαι* cum Eustathio) *γάρ φησι σημαίνειν τὸ ἀποσπᾶν καὶ σαλεύειν. ὁ δὲ σαλεύσας πρῶτον τὸ τεῖχος Σαρπηδών ἐστιν, ὁ δὲ εἰσπηδήσας Ἕκτωρ.*

---

*) Nomen Porphyrii, quem hunc locum eadem ratione interpretatum esse Eustathius testis est p. 1075, commentator longe recentissimus, cui scholia V. debentur, pro Lysania minus sibi cognito substituit. Porphyrii est alterum scholion in Venetis ad h. l.

φησὶ γοῦν· „Σαρπηδὼν δ' ἔπαλξιν ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσιν ἕλχ', ἡ δ' ἕσπετο πᾶσα“. ἐπὶ δὲ τοῦ Ἕκτορος „ῥῆξε δ' ἀμφοτέρους θαιρούς“, εἶτα ἐπιφέρει „ὁ δ' ἔσθορε φαίδιμος Ἕκτωρ“. ἄμεινον δὲ πείθεσθαι Ἀριστάρχῳ δασύνοντι, ἐκδέχεσθαι δὲ ἡμᾶς οὕτως τὸ ἐσήλατο, ὅτι πρῶτος ἐφήλατο καὶ ἐπεπήδησε τῷ τείχει. [ὅρα γοῦν ὡς οὐκ εἶπεν ὅτι πρῶτος διῆλθεν. ὁ μὲν γὰρ Ἕκτωρ πρῶτος διῆλθεν, ὁ δὲ Σαρπηδὼν πρῶτος ὥρμησεν ἐπὶ τὸ τεῖχος· „ὡς ῥα τότ' ἀντίθεον Σαρπηδόνα θυμὸς ἀνῆκε τεῖχος ἐπαΐξαι“ (M, 308) ὥστε τὸ ἧλατο ταὐτὸν εἶναι τῷ ὁρμῆσαι]. Ultima verba, quae et ab antecedentibus discrepant nec exstant apud Eustathium, ab homine nescio quo male sedulo inconcinne assuta sunt. Apud Eustathium eadem legimus p. 1075, sed is refert praeterea primum Aristarchum cum ἑσήλατο praeferret explicuisse ἐφήλατο, tum alteram lectionem non admodum placuisse veteribus, καὶ οὐδὲ πάνυ ἀποδεκτέα τοῖς παλαιοῖς (ἡ ἐξήγησις), denique Apionem et Herodorum (i. e. Herodianum) in hoc loco explicando cum Aristarcho stetisse: quod ipsi vidimus.

6) Schol. A ad Σ, 77 ὁ Ἀσκαλωνίτης ἀεκήλια οἷον οὐχ ἥσυχα οὐδὲ εἰρηνικά, ἐπεὶ ἕκηλος ὁ ἥσυχος, ὥστε στέρησιν αὐτῶν ἐκδέχεσθαι. οὕτως δὲ καὶ Ἀρίσταρχος οἷον ταραχώδη. ἢ ἀκούσια ἃ οὐκ ἄν τις ἑκὼν πάθοι. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀλεξίων. —

321 7) Ψ, 34 ἡ διπλῆ ὅτι ψιλῶς προενεκτέον κοτυλήρυτον· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ῥύσεως ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀρύσαι. κοτύλη δὲ εἶδος ποτηρίου κοῖλον. Ἀρίσταρχος πολὺ ὥστε κοτύλῃ ἀρύσασθαι (cf. Et. Gud. p. 341, 20 κοτυλήρυτον — παρὰ τὸ ἀρύσω ἄρυτον καὶ ἐν συνθέσει κοτυλήρυτον ὥστε ψιλωτέον τὸ ρ).

8) Ω, 110 αὐτὰρ ἐγὼ τόδε κῦδος Ἀχιλλῆι προτιάπτω) Ἀπολλόδωρος καὶ Ἀρητάδης καὶ Νεοτέλης καὶ Διονύσιος ὁ Θρᾷξ διὰ τοῦ τ τὴν πρόθεσιν γράφουσι καὶ δασύνουσι τὸ α, ἵνα ᾖ προσάπτω ἀνατίθημι. οἱ δὲ χωρὶς τοῦ τ ἔγραψαν καὶ ἐψίλωσαν τὸ α, ἵνα ταὐτὸν ὑπάρχῃ τῷ προϊάλλω οἷον δίδωμι, προσπεύδω. οὕτως δὲ καὶ Ζηνόδοτος καὶ Ἀρίσταρχος ἐν τοῖς πρὸς Κωμανόν.

9) Ε, 289 ταλαύρινον) Ἀρίσταρχος ψιλοῖ τὸ ρ. οὐ γάρ φησι σύνθετον δεῖ νοεῖν τὸν σχηματισμόν, ἀλλὰ κατὰ ἁπλῆν

*ἔννοιαν, τὸν εὔτολμον καὶ ἰσχυρόν. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀριστοφά-
νης. Τρύφων δὲ σύνθετον αὐτὸ ἐκδέχεται, παρὰ τὸ ταλαὸν
καὶ τὴν ῥινόν, ὁμοίως τῷ ταναόποδα ταναύποδα. εἴτε δὲ
λεκτὸν ἔχει τὸ ἐπὶ τέλους εἴτε παρέλκει, ὀφείλει φυλάττεσθαι
τὸ πνεῦμα. οὕτως γὰρ διελάβομεν καὶ περὶ τοῦ μελιηδέος οἴ-
νου, ᾧ καὶ αὐτὸς συγκατατίθεται. ἡ μέντοι παράδοσις ἐπεί-
σθη Ἀριστάρχῳ.* Recepit haec Eust. *E*, 77 p. 524. — Hoc loco
miramur Aristarchum neque dubito quin plerique una nobiscum
mirațuri sint. Itaque dubitamus Eustathio aures praebere de
Aristarchi rationibus aliter tradenti ac probabilius? p. 548 *ἔστιν
οὖν ἐκ τοῦ τάλας καὶ τοῦ ῥινὸς ταλάρινος καὶ πλεονασμῷ αἰο-
λικῷ τοῦ υ ταλαύρινος, ὡς ἄρηκτος αὔρηκτος. διὸ καὶ τῶν
παλαιῶν οἱ μὲν ἐψίλουν τὸ ρ τοῦ ταλαύρινος, ὡς καὶ Ἀρίσταρ-
χος· οἱ δὲ ἐδάσυνον, ὡς ἁπλῶς ἀπὸ τοῦ ῥινός γενόμενον, καθὰ
προεῤῥέθη.* At ego auctor sim, ne quid contra Herodianum
credamus Eustathio. Res haec est: ut alii grammatici sic Ari-
starchus putat in compositis nonnunquam alteram significatio- 322
nis partem delitescere: et quidem ita saepe ut nos nec intelli-
gamus cur ita velit nec quid consequatur. Attamen factum est:
et suam in hac re sententiam ut indicaret spiritu usus est: ubi
delitescere significationem indicare volebat, mediam aspirationem
non posuit. Vide Aristonici notas ad *II*, 768 et *X*, 319: in
αἰχμὴ εὐήκης, *ἄορ τανύηκες* illud *ἀκή* significare, in *τανυήκεας
ὄζους* non significare, ut in *κελαινεφὲς αἷμα*. Et recte accipia-
mus in his *παράγωγον* et *παραγωγή*, quae quod videam in his
per abusum quendam adhibentur, non ut vocabula non inesse
dicatur, sed non significare. Herodianus *II*, 635 *ὡς τῶν ὤρ-
νυτο δοῦπος ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης) παραγωγὸν ἡγοῦνται
τὴν λέξιν, τουτέστι παρολκὴν τῆς ἐπὶ τέλους λέξεως.* Item
Herodianus de *ταλαύρινος* modo dixerat *εἴτε δὲ λεκτὸν ἔχει τὸ
ἐπὶ τέλους εἴτε παρέλκει*, quod Aristonicus dixit *ἡ διπλῆ ὅτι
παρηγμένως λέγει ταλαύρινον.* De *ὠκύαλος* ad *O*, 705 *Ἕκτωρ
δὲ πρύμνης νεὸς ἥψατο ποντοπόροιο, καλῆς ὠκυάλου* in Hero-
diani nota, quamquam non integra est, tamen intelligitur, tres
sententias eorum grammaticorum commemorari, qui (et hanc
paradosin quoque fuisse dicit) *ὠκύαλος* cum medio leni scribe-

rent, partim eorum qui inesse quidem *ἁλός* putarent, sed non significare („*καὶ τάχα ἐπεὶ μηδὲν ἄλλο ἢ τὸ ὠκὺ ἐκ τῆς λέξεως σημαίνεται*“), partim eorum qui re vera et proprio sensu *αλος* paragogicas syllabas esse putarent. Ceterum Herodianus hoc etiam loco in ea re *παρολκῆς* vocabulo usus erat, ut in *εὐρυοδείης*. Quod ex Etymologici nota s. *ὠκύαλος* intelligitur, quam hinc fluxisse apparet, quae haec est: *ὠκυάλου, ἐπὶ νηός. ἡ ἁλὸς γενικὴ ἐπὶ μὲν κυρίων συντιθεμένη ψιλὸν ἀποφέρει τὸ πνεῦμα, οἷον Εὐρύαλος, ἐπὶ δὲ ἐπιθέτου τὸ ἴδιον τηρεῖ πνεῦμα, ἐν ἀμφιάλῳ Ἰθάκῃ, ὕφαλος, πάραλος. Εἰ οὖν καὶ τοῦτο ἐπίθετον ὂν* (scribe *ἐπιθετικόν*), *ὤφειλε δασύνεσθαι, εἴπερ ἦν σύνθετον· νῦν δὲ παραγωγὴν ἔλαβε τῆς ἁλὸς κατὰ παρολκὴν κειμένης. διὸ* (l. *ἄλλοι*) *ἐψίλωσαν τὸ α παραγωγὴν ἐκδεξάμενοι καὶ οἱ σύνθεσιν*. Sive hi sive illi significare quidem nihil volebant quam *ταχεῖαν*. Inde duplex apud Hesychium explicatio est: *ὠκύαλος ὠκεῖα, ταχεῖα, ταχύπλους*. Sed Herodianus quod videam ad propria quidem per lenem distinguenda inclinabat: sed in adiectivis illam *παρολκῆς* doctrinam nec adamasse videtur nec spiritum lenem adsciscendum putavit. Vide et ut loquatur de *ταλαύρινος* et ut *ὠκύαλος* cum omnibus similibus item ut *ὕφαλος* cum aspero teneat *O*, 705. De *μελιηδέος* ad *Δ*, 346 servatum hoc: *δασυντέον τὸ μελιηδέος*, cf. eius scholion modo exscriptum *E*, 289. Refutandi erant, qui aliter statuerant. Etym. M. p. 577, 29 *μελιηδέα ψιλῶς· ἀρκεῖ γὰρ τὸ μέλι πρὸς τὸ ἐμφανίσαι τὴν ἡδονήν*. Hesych. *μελιηδές μελιτῶδες, ἥδιστον. διὸ καὶ ἐψιλοῦτο. παρήχθη γὰρ παρὰ τὸ μέλι. ἔνιοι δὲ ὡς μέλι ἡδύ. διὸ καὶ ἐδάσυνον*. In quo item vestigia vides eorum quoque (ut in *ὠκύαλος* vidimus) qui *μελιηδής* vere paragogicis syllabis formatum putarent.

Aliud ex hoc genere est quo ad Aristarchum reducimur. Hoc est Sch. V ad *X*, 332 *ἐμὲ δ' οὐδὲν ὀπίζεο νόσφιν ἐόντα*) *οὐδὲν ψιλῶς, ἵνα παρέλκῃ τὸ δέν. δύναται δὲ καὶ δασέως*. cf. ad 512. Schol. A ad *A*, 244 *πλεονάζει τὸ δεν. ἰσοδυναμεῖ γὰρ τῷ οὐκ ἔτισας· Ἀρίσταρχος παρέλκειν λέγει τὸ δεν, Ἀπολλόδωρος δὲ ἐν γλώσσαις εἶναι τὸ πλῆρες οὐδὲ ἕν. πολλοῖς γὰρ καὶ τῶν ἄλλων γραμματικῶν δοκεῖ τρία εἶναι μέρη λόγου, οὐ

καὶ δὲ καὶ ἕν. Quod nec Ar. nescivit. Ad Aristarchum pertinet etiam schol. *Π*, 274 *οὐδέν) ἡ διπλῆ ὅτι τὸ δεν παρέλκεται. ἔστι γὰρ ὅτι τὸν ἄριστον τῶν Ἀχ. οὐκ ἔτισεν.* Et *Ω*, 370.

Haec qui consideraverit testimonia, facillime perspiciet, cui 323
rei Aristarcho illi spiritus in mediis vocabulis servierint. Scilicet si de verbo aliquo vel alii dubitaverant vel videbatur dubitari posse utrum illud compositum sit an minus, utrum cum voce a leni spiritu incipienti compositum an ab aspero, quid ipsi videretur illorum signorum ope adhibita indicabat. Quae apparet cum reliquis accentibus uno eodemque loco habenda esse. Usus est simul in compositis ut indicaret, utrum secunda pars vocis expressam significationem haberet, an delitesceret: quod discipulos scire volebat*).

§. 2. Et de Aristarcho diserta quidem praeter ea quae congessimus testimonia desunt, quibus in vocibus de illa in mediis vocabulis aspiratione locutus sit. Sed licet tamen de pluribus suspicari, de nonnullis paene pro certo affirmare. — Et. M. p. 779, 9 *ὑπερικταίνοντο. πόδες δ' ὑπερικταίνοντο·* (*ψ*, 3) *Κράτης τὸ ἄγαν ἐφάλλοντο* (l. *ἐπάλλοντο*) *ὑπερικταίνοντο* (l. *ὑπερεξετείνοντο*). *Λυσανίας ἐπὶ τοῦ τρέμειν φησὶ τετάχθαι***). *ἢ δασύνεται, ὥστε εἶναι ὑπερικνοῦντο. οἱ δὲ πόδες διϊκνοῦντο διὰ τὴν χαρὰν ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως.* Cum his conferas schol. ad l. l. *ὑπερικταίνοντο) Ἀρίσταρχος ἀνεπάλλοντο καὶ ἐκινοῦντο προθυμουμένης αὐτῆς βαδίζειν ταχέως,* 324

---

*) Antiqui grammatici haud dubie pro signo spiritus usi sunt „*τὸ διχοτόμημα τοῦ Η*" (Choerobosc. Bekk. p. 780). Hanc formam describit Priscian. de acc. c. 2. Schol. Dion. gr. (qui ex codd. indiciis videtur vel Porphyr. vel Theodosius esse) p. 683. Alius p. 692. Diomedes ib. 780. Cf. Apul. de nota aspirationis §. 39. — Semicircularem ii qui scripserunt quae edita sunt Arcad. p. 188. 191. (Cf. Mazocch. T. II. 127. not. 14). — Illi simul hanc formam habent circumflexi *Λ*, hi alteram nobis usitatam.

**) Lysaniam lectionem *ὑποαχταίνοντο* ante oculos habuisse suspicatur Ruhnkenius ad Tim. p. 21.

μὴ δυναμένης δέ, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ διὰ τὸ γῆρας· ὁ δὲ (ins. *Κράτης*) *ὑπερεξετείνοντο. ἄμεινον δῆθεν ἐκινοῦντο, παρὰ τὸ ἴκταρ, ὅ ἐστιν ἐγγύς. καὶ γὰρ προείρηκε „γούνατα δ' ἐρρώσαντο". ταχέως οὖν ὑπερικνοῦντο, ὅ ἐστι παρεγίνοντο.* Apollon. lex Hom. p. 804. *ὑπερικταίνοντο. Τῶν ἅπαξ εἰρημένων ἐν τῇ Ψ ῥαψῳδίᾳ· ὁ γὰρ Ἀρίσταρχός φησι ἄγαν ἐπάλλοντο, προθυμουμένης αὐτῆς βαδίζειν μὲν ταχέως, μὴ δυναμένης δὲ, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ, διὰ τὸ γῆρας.* (Sensum expressit ut Virgilius: studio properabat anili IV, 641). *φαίνεται τοίνυν τὸ πλῆρες κατὰ Ἀρίσταρχον ἐρικταίνοντο. καὶ δῆλα τὰ τῆς ἀναγνώσεως· ἔνιοι δὲ* —. Quae quamvis plena confusionis et obscuritatis sint, tamen illud apparet et primis iam nascentis grammaticae temporibus de hac voce dissensum fuisse et sententiam suam explicuisse Aristarchum et totam de eo vocabulo disputationem cum quaestione de media aspiratione arctissime coniunctam fuisse, cum quidam *ἱκνεῖσθαι* inesse putarent, alii aliud: quanta dubitandi fuerit opportunitas magis etiam patebit Eustathium conferenti ad l. l. p. 1936. De vocabulo *ἴκταρ* vel *ἵκταρ*, quod ad explicandum adhibetur, vid. Schol. Theog. 691 et Ruhnk. Tim. p. 149. —

Denique cum Hellanicus Aristarchi aequalis sit (v. Grauert Rhein. Mus. I, 3 p. 208) propter eius dubitationem suspicari licet et ipsum Aristarchum ad *β*, 185 quaestionem de interaspiratione tetigisse. Scil. *β*, 185 hoc schol. est: *ἀνιείης) δασυντέον. ἔστι γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀναπείθοις ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κυνηγῶν τῶν ἐφιέντων τοὺς ἱμάντας τοῖς κυσί. ψιλοῖ δὲ Ἑλλάνικος παρὰ τὴν ἀνίαν ἐκδεχόμενος τὸ λυποίης· εἰ δὲ τοῦτο, ἐχρῆν γράφειν ἀνιώης. τοιαύτη γὰρ ἡ δευτέρα συζυγία.* Apponam de Hellanico Grauerti verba p. 208 „zugleich erscheint er
325 als einer der Grammatiker, welche im Homer alle Dialecte fanden". Sc. eas etiam quas olim dialectos fuisse fingebant.

Atque has de medio spiritu disputationes sicuti a principibus grammaticis institutae fuerunt, valuisse deinceps in com-

mentariis Homericis ex locis allatis affatim constitit. Reliquum est ut ceteras, quae ad haec carmina pertinent, eius generis quaestiones, auctorum nominibus nunc magna ex parte carentes, sed ex Herodiani prosodiis Homericis excerptas paene omnes, huc conferam.

Etym. M. p. 340, 25 *δασύνεται δὲ τὸ ἐνέτῃσιν ἀπὸ τοῦ ἐνίεσθαι τοῖς ἱματίοις.* Pertinet ad *Ξ*, 180. Locus Etymologici illinc petitum scholion est. —

Z, 348 *ἔνθα με κῦμ' ἀπόερσε, πάρος τάδε ἔργα γενέσθαι.* Schol. A *ἀπόερσε) ψιλωτέον· τὰ γὰρ φωνήεντα καταλήγοντα εἰς τὸ ρ ἐπιφερομένου τοῦ σ ψιλοῦσθαι φιλεῖ, ἄρσαντες — οὕτως γὰρ ἐλέγομεν περὶ τούτου καὶ ἐν τῇ Α ῥαψῳδίᾳ* (136) — cet. Haec Herodiani sunt. — Cf. Etym. M. 377, 40.

Ω, 540 *ἀλλ' ἕνα παῖδα τέκεν παναώριον* — Schol. A *παναώριον) οἱ μὲν ἐδάσυναν, ἵνα ἐκδέξωνται τὸν κατὰ πάντα ἄωρον. οἱ δὲ ἐψίλωσαν ἐκδεχόμενοι τὸν εἰς πάντα πεφροντισμένον. ἄμεινον δὲ τὸ πρότερον. τοῦτο γὰρ ἐθέλει σημαίνειν.* Cf. Eust. 1364 *παναώριον δὲ ἢ τὸν πάντῃ ἄωρον λέγει, παρὰ τὴν ὥραν τὸν καιρόν, διὸ καὶ ἐδασύνετο παρά τισι κατὰ τὴν προπαραλήγουσαν. ἢ παρὰ τὸ τὴν ὥραν τὴν φροντίδα, τὸν πάνυ πεφροντισμένον. ἢ ἀνάπαλιν ὡς ἐν ἤθει τὸν πάνυ δίχα φροντίδος, ὅθεν τινὲς καὶ ἐψίλουν αὐτό. νοῆσαι γὰρ φιλαιτίως τὸν πάντῃ ὡραῖον, ὃ δή τινες εἶπον, ὀκνήσοι τις ἄν.*

N, 450 *ὃς Μίνωα τέκεν, Κρήτῃ ἐπίουρον.* Aristarchus 326
ἐπίουρος ut *ἐπίκουρος*: interpretatus *τὸν φύλακα· μέμνηται δὲ καὶ ὁ Δίδυμος τῆς ἀποδόσεως. ἐκεῖνο δὲ προστίθησιν ὁ Τρύφων ὅτι ὁ ἐπίουρος, ὡς ἐπίσκοπος, οὐ πάντως ἔχει ἐγκείμενον τὸν οὐρὸν τὸν φύλακα κατὰ ταύτην τὴν ἀπόδοσιν· τί γὰρ κεκώλυκε παρὰ τὸ ὁρῶ εἶναι ἐπίορον καὶ ἐπίουρον τὸν ἐπιορῶντα, ἐψιλῶσθαι δὲ διὰ τὴν ἐπένθεσιν τοῦ υ* (v. Eust. p. 149. Apollon. de adv. 558, cl. pron. p. 72. Tzetz. exeg. Il. p. 62. Schol. Ven. *Ξ*, 340), *καὶ ἡμεῖς δὲ συγκατατιθέμεθα τούτοις.* Herodiani verba sunt. —

Φ, 262 *χώρῳ ἐνὶ προαλεῖ) τινὲς ἐδάσυναν τὸ προαλεῖ, παρὰ τὸ ἅλλεσθαι ἐκδεχόμενοι τὸν σχηματισμόν. ἄμεινον δὲ ψιλοῦν, ὡς καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης, φάσκων ἀπὸ τοῦ ἀλίζεσθαι*

γεγενῆσθαι, τουτέστιν ἀθροίζεσθαι, ὥστε σημαίνεσθαι τὸ κατωφερῆ. καὶ γὰρ τοῦ χωρίου ἐστὶ τὸ ἐπίθετον. —

μ, 89 τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα πάντες ἄωροι) ἄωρος derivant' nonnulli, ut Eustathius ait, ab ὠρεῖν τὸ φυλάσσειν, alii aliter, ἔνιοι δέ, φασί, δασέως ἀναγινώσκουσιν· ἵνα εἶεν ἄωροι οἱ ὠμοὶ καὶ σκληροὶ καὶ ἄγριοι, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἀώρων καὶ μὴ πεπόνων ἤτοι πεπείρων καρπῶν. ἔνθα ὅρα τὸ δασέως ἀναγινώσκουσιν ὡς τοῦ ω μεγάλου ἐνταῦθα ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις ἑρμηνείαις ψιλουμένου, ἐν δὲ τῇ ῥηθείσῃ δασυνομένου διὰ τὴν ὥραν, ἣ δηλοῖ τὸν καιρόν. ὅτι δὲ οἱ παλαιοὶ ἐν μέσῳ λέξεων ἐπνευμάτιζον τὰ φωνήεντα καὶ ἡ Ἰλιὰς δηλοῖ.

Ξ, 340 τὸ εὔαδεν ὁ Ἀσκαλωνίτης ψιλοῖ, λέγων ὡς ὅτι τὰ δασυνόμενα ἐν τῇ ἐπενθέσει τοῦ υ ψιλοῦται ὡς ὅλος οὖλος. οὕτως οὖν καὶ τὸ ἕαδεν εὔαδεν γένοιτο ψιλούμενον. ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν συνήθη ἀνάγνωσιν (l. ἐγὼ δὲ προστίθεμαι τῇ σ. ἀ.) δασύνουσαν (l. σῃ) τὸ α, ψιλοῦσαν δὲ τὴν ευ δίφθογγον. καὶ ἔχομεν ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὡς εἰ ἴδιον συνθέτων λέξεων τὸ καὶ κατὰ
327 μέσον δασύνεσθαι, οἴδαμεν δὲ καὶ τὸ ἅδε ῥῆμα συνεχῶς παρὰ τῷ ποιητῇ (add. δασυνόμενον), εἰκότως ἂν φήσαιμεν ὅτι τὸ εὖ ἐπίῤῥημα προσῆλθεν καὶ οὕτως ἐφυλάχθη τοῦ ῥήματος ἡ δασεῖα ὡς ἐν λέξει συνθέτῳ· τὸ μέντοι ἕαδε διαίρεσίς ἐστι τοῦ ἧδε. Herodiani.

Λ, 358 καταείσατο.

ὄφρα δὲ Τυδείδης μετὰ δούρατος ᾤχετ' ἐρωήν,
τῆλε διὰ προμάχων, ὅθι οἱ καταείσατο γαίης,
τόφρ' —

Schol. A καταείσατο) ψιλωτέον· ἀπὸ γὰρ τοῦ εἴδω βαρυτόνου ὁ σχηματισμός. Sch. BL ἐφάνη παρὰ τὸ εἴδω· ἢ κατήχθη, παρὰ τὸ εἴω τὸ δηλοῦν τὸ πορεύομαι. Mirum esset, si Herodianus tam perverse hunc locum intellexisset ut verbum καταείσατο ab εἴδω derivaret atque per ἐφάνη explicaret „ubi ei humi apparebat hasta". Hoc illis posterioribus relinqendum, quorum commenta in Scholiis B et L legimus, unde illud εἴδω in scholion codicis A puto invito auctore migrasse. Equidem ab Herodiano putaverim εἴω profectum esse. Inquisiverunt enim veteres in rationes, cur lenis esset verbi εἶμι aspiratio:

Eust. p. 1407 *ψιλοῦται δὲ τὸ εἶμι καὶ τὸ εἶς ἀντὶ τοῦ πορεύῃ, ἔρχῃ διὰ τὴν ἐπένθεσιν τοῦ ι· ἄλλως γὰρ δασύνεσθαι ὤφειλεν ἀπὸ τοῦ ἕω τὸ πορεύομαι.* Forma *εἴω* ubique a grammaticis adhibita in formis vocabuli *εἶμι* explicandis, E. M. 121, 29. Schol. Hes. Scut. 23. — Fortasse fuerunt, qui eo de quo dicimus loco *καταείσατο* a *καθ-ἕω* (*καθίημι*) derivarent, sensu intransitivo (cf. Buttm. gr. I p. 545), iique ab Herodiano refutati. Sed haec mera suspicio est.

E, 164 *ἀέκοντας*) *στέρησίς ἐστι τοῦ ἑκόντα τὸ ἀέκοντα. διὸ δασυντέον τὸ ε. πταίει οὖν Νικίας ψιλῶν τὸ ε. οἴεται γὰρ τῷ ἄκοντα ἐπεντίθεσθαι τὸ ε, ὅπερ οὐκ ἔστι. τὸ γὰρ ἄκοντα συναλοιφή ἐστι τοῦ ἀέκοντος· διὰ τί δὲ τὸ α ἐψιλώθη, ἐν ἑτέροις ἔφαμεν.* Scilicet quod privativum esset, *A*, 301: quod semper lenem spiritum habet.

A ad *K*, 466 *δέελον δὲ τὸ εὔδηλον, ἀπὸ τοῦ δήειν, φη-* 328
σὶν ὁ Ἀρίσταρχος, τὸ εὑρετόν. Alterum Schol. *ταὐτόν ἐστι τῷ δῆλον· διὸ καὶ τρίτη ἀπὸ τέλους ἡ ὀξεῖα, καὶ ψιλοῦται τὸ δεύτερον.* An fuerunt qui de *ἕλῃ* cogitabant? Hoc eo magis puto cum hac ratione fuerunt etiam qui vocabulum *εὐδείελος* explicarent, v. Buttm. lexil. II p. 190. Sc. *ἡ εὖ τῆς εἵλης ἔχουσα* inserto *δ* et cum aspero scripta, Schol. *ι*, 21 (Etym.) cl. Eust. 1613. — Quod illic de Aristarcho traditum in *δέελος* falsum est; hic enim ut *δέελος* acceperit testis Aristonicus: *ἡ διπλῆ ὅτι ὃ ἡμεῖς λέγομεν δῆλον αὐτὸς εἶπε διελὼν δέελον.*

I, 61 *διΐξομαι*) *διελεύσομαι τὰ πράγματα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. δασυντέον τὸ διΐξομαι. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἵκω ἐγένετο· ἐπιφέρει γοῦν „ἀτὰρ οὐ τέλος ἵκεο μύθων“* (v. 56) ALV. Hoc ego satis recens esse iudico scholion.

Ψ, 135 *καταείνυον*) *δασέως δὲ τὸ εἴνυον· ἀπὸ γὰρ τοῦ εἰνύω ἐστὶ θέματος, ὃ παρῆκται παρὰ τὸ ἕω δασυνομένου.*

Sch. *ρ*, 352 *ἀνδρὶ προΐκτῃ*) *Ἴκτης ψιλωτέον, παρὰ γὰρ τὸ παραβάλλειν τὴν χεῖρα καὶ αἰτεῖν δωρεάν. ἢ ὁ πρὸ τοῦ αἰτεῖν ἱκετεύων, εἰ δασύνεται.* H. e. *προΐκτης*, si est a *προΐξ*, *προΐκτης*, si est *ὁ πρὸ ἱκετεύων*.

Nonnulli *ἐνδίεσαν* *Σ*, 584 non a *δίημι* illud esse putantes sed *ἐνίεσαν* inserto *δ* (ut item quidam putaverunt in *εὐδείελος*).

Refutat eos Herodianus ad Σ, 162 *ἔστι γάρ τι δίημι ῥῆμα, παρ' οὗ καὶ τὸ δίεσαν πληθυντικὸν ὡς ἐτίθεσαν· „αὕτως ἐνδίεσαν ταχέας κύνας ὀτρύνοντες“* (584). *παραιτητέον γὰρ τοὺς οἰομένους πλεονασμὸν εἶναι τοῦ δ καὶ δασύνοντας· διδάσκει γὰρ ἡμᾶς ὁ ποιητὴς καὶ δι' ἄλλης κλίσεως τὸ ἀκόλουθον κίνημα. ὡς γὰρ τίθενται οὕτως δίενται „ἵπποι ἀερσίποδες πόλεως πεδίοιο δίενται“* (Ψ, 475). Cf. ad Σ, 584. Vide de *ἄναλτος* Λ, 532 (?). *Πολυδίψιον Ἄργος* nonnullorum ap. Strab. VIII p. 370. — (*οὐδάλα* ρ, 455). — *ξυνέηκε* Α, 8. *ἀνιεμένους* β, 300. *ἐξέμεν* Α, 141. — *δασύνεται τὸ χρυσήνιος* Harl. ϑ, 285.

§. 3. Maximam partem Homericorum exemplorum absol-
329 vimus. Extra Homericos quoque cancellos idem in mediis vocabulis usus grammaticus aspirationis, eaedem quaestiones a doctis linguae Graecae perscrutatoribus celebratae. Sic Galenus de verbo *στενυγρῶσαι* exponens: *πυκνῶσαι δεῖ τὰ παρὰ τοῦ προσήκοντος εὐρυσμένα· διὸ καὶ τὴν δευτέραν συλλαβὴν τοῦ στενυγρῶσαι ψιλοῦντας, οὐ δασύνοντας ἀναγνωστέον ἐστίν· οὐ γὰρ ἔγκειται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, καθάπερ ἄν τις οἰηθείη, μὴ γινώσκων ὑπὸ τῶν Ἰώνων τὸ στενὸν ὀνομάζεσθαι στενυγρόν.* (Comm. β' in Hippocr. morb. vulg. VI, in. T. V. p. 457 Bas.). — Suidas in *λαρινός* .... *οἱ δὲ τὴν ρι συλλαβὴν δασύνουσιν, ἵν' ᾖ λαρινοὺς τοὺς μεγαλορίνους* (cf. Arist. Pac. Schol. 922). — Suid. *εὐωρίᾳ ψιλῶς, τὸ μὴ πάνυ φροντίζειν ἀλλὰ ῥαθυμότερόν πως ἔχειν.*

Praecipue in homonymorum ac synonymorum significationibus disparandis spiritus ratio observata est. E. M. 406, 8 *εψια, τὰ ἀπὸ λόγων ἔχοντα* (hoc voc. abest ap. Suid. s. *ἔψια*) *παίγνια· οἷον ἔπεα ἔπη. καὶ φιλέψιος· δασύνεται μὲν φιλοπαίγνων· ψιλοῦται δὲ φιλολόγος*: ad quae conferenda quae de *ἑψιάασθαι* commentati sunt, in primis ap. Etymologum atque apud Eust. p. 1831, 1.

Eodem, nisi prorsus falsus sum, aliae duae pertinebant observationes, nunc quidem miserabiliter luxatae vel contractae: Etym. M. p. 227, 51 *γέρανος ὁ ὄμβρος ὑπὸ Κυρηναίων· παρὰ τὸ τὴν γῆν ῥαίνειν· οὕτως Ἐῤῥένιος Φίλων ἐν τῷ περὶ χρη-*

στομαθίας. φησὶ δὲ τὴν δευτέραν δασύνεσθαι. Altera est Etym. Gud. p. 123 *γέῤῥα, εἴτε σκηνώματα ἐν οἷς τὰ ὤνια ἐπιπράσκετο, εἴτε τὰ δερμάτινα αἰδοῖα, εἴτε τὰ ὑποδήματα. Φίλων ἐν τῷ περὶ χρηστομαθίας φησὶ δὲ τὴν δευτέραν δασύνειν.* Hic primum attendas rem nobis esse cum Herennio illo Philone in synonymis distinguendis diligenter versato; tum, si res tanti est, conferas quae in Etym. Gudiano de voce *γέρα* dicta sunt neve dubites, haec fere de vocabulo *γέῤῥα* ab illo praecepta fuisse: *γέρα αἱ τιμαὶ δι᾽ ἑνὸς ρ, παρὰ τὸ ἐρῶ. καὶ ψιλοῦται ἡ δευτέρα· γέῤῥα δὲ εἴτε τὰ σκηνώματα — εἴτε — εἴτε — διὰ δύο ῥ.* 330
καὶ ἡ δευτέρα δασύνεται. Illud autem, quod antea posui de vocabulo *γέρανος*, sic fere scriptum fuisse tibi persuadeas: *γέρανος τὸ ζῶον. ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς ἐρευνᾶν τὰ σπέρματα οἱονεὶ γηρευνός τις οὖσα*). ψιλῶς· γέρανος δὲ ὁ ὄμβρος ὑπὸ Κυρηναίων. παρὰ τὸ τὴν γῆν ῥαίνειν· καὶ δασύνεται.*

Pervenimus ad rem in doctrina de interaspiratione valde memorabilem, quod adiectiva composita, si quidem altera pars aspere profertur, aspirationem retinere docent grammatici; sed si eadem adiectiva in nomina propria abierint, abiicere: *εὐαἵμων*, sed *Εὐαἵμων* (Il. *H*, 167) et *Πολυαἵμων; ὠκυάλος, εὐρυάλος*, sed *Ὠκυάλος, Εὐρυάλος* cum similibus, *φίλιππος*, sed nomen proprium *Φίλιππος*. Et. M. 396, 43 (ubi lege *ὡς ἐπὶ τῶν ἁπλῶν*) 821, 25. Eust. 1396, 10. — v. Sturz. opusc. p. 70. — De Ptolemaeo Ascalonita, quem vocabulorum etiam per principalem spiritum distinguendorum studiosum fuisse ab Eustathio discere licet p. 555 (*ἀλύειν ἁλύειν*), hoc legimus apud Herodianum ad *E*, 76: *Εὐαιμονίδης ψιλοῖ ὁ Ἀσκαλωνίτης, ἵνα κύριον γένηται, ὥσπερ καὶ τὸ Φίλιππος καὶ Μελάνιππος.* Est testimonium de Aelio Dionysio. Ad scholion *O*, 705 recentior grammaticus notulam adiecit, in qua haec traduntur .... *Διονύσιος δὲ ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἐν τετάρτῳ Ἀττικῶν ὀνομάτων οὕτως ἔφη. Φίλιππος μὲν τῆς μέσης δασυνομένης τὸ προσηγορικόν. οὕτως γὰρ καὶ ἐν Τηρεῖ Σοφοκλέους ἀναγινώσκομεν, „ἥλιε φιλἵπποις Θρῃξὶ πρέσβιστον σέλας“· Φίλιππος δὲ ψιλῶς*

---

*) Vid. Zonaram, Etym. M. Gud.

331 ὁ Μακεδών. Aelium Dionysium intelligendum esse, lexici sexcenties Eustathio ad partes vocati conditorem, Suidae nomine Atticistae insignitum, qui et ipse Halicarnassensis fuit (Phot. cod. 152 p. 99 Be. Eust. p. 228 Αἴλιος Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς) minime dubitandum est: etsi is, cuius per manus haec nobis tradita est observatio, fortasse ipse de eo, quem nos solemus Halicarnassensem dicere, Dionysio cogitavit. Sed ille indoctus homo erat, quod vel vocabuli προσηγορικός perversus usus indicat*). Verum vidit Villoison praef. Il. p. XXIX ult.; de rhetore nostro et historico ne cogitare quidem debebat Harles. ad Fabric. T. IV p. 399. Regulas de aspiratione ab Aelii Dionysii opere minime alienas videri oportere, intelliges ex Eust. p. 138**), 1417***).

Et Herodiano universe quidem hoc non contemnendum videbatur praeceptum, et tenuit, ut apparet ex Schol. *H*, 167 ψιλωτέον τὸ Εὐαίμονος εἰς ἰδιότητα, προείρηται δέ: (quae ipsa Herodiani verba esse vel locutio εἰς ἰδιότητα indicat, quam ille in hac re frequentat) et *O*, 705†). Sed observavit contra Ptolemaeum cum in aliis tum in utramque partem in compositis cum ἵππος (v. Lob. Ai. p. 356) quasdam emergere excep-
332 tiones: sic λεύκιππος et similia adiectiva aspiratione carere videbat, Ἔφιππος contra. Eustath. p. 524 Ἡρωδιανὸς δὲ περὶ τοῦ ὡς ἐῤῥέθη κατὰ τὸ Φίλιππον πνευματισμοῦ νοήσας ἑτεροῖόν τι φησιν, ὅτι Φίλιππος μὲν τὸ κύριον ἀξιοῦσιν οἱ γραμ-

---

*) Sic inveni *E*, 29 in V. L.

**) „χαίρουσι γάρ, φησί, τῇ δασείᾳ οἱ ἀττικοί".

***) Αἴλιος γοῦν Διονύσιός φησιν „ἦδος τὸ ὄξος δασύνουσιν ἀττικοὶ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα" cet.

†) ὠκυάλου: ἐψίλωσαν τὸ α, παραγωγὴν δεξάμενοι καὶ οὐ σύνθεσιν καὶ οὕτως ἡ παράδοσις ἐπείσθη. καὶ τάχα ἐπεὶ μηδὲν ἄλλο ἢ τὸ ὠκὺ ἐκ τῆς λέξεως σημαίνεται. (Poteris fere sic haec plenius scribere ex Etymologico s. ὠκυάλου, de quo supra diximus: — σημαίνεται, τῆς ἁλὸς παραγωγὴν ἡγοῦντο κατὰ παρολκὴν κειμένης.) ἡ δὲ ἁλὸς γενικὴ ἐν τῇ συνθέσει ἐπὶ μὲν κυρίων ψιλὸν ἀποφέρεται τὸ πνεῦμα, Εὐρύαλος Ἀμφίαλος Ἀστύαλος, ἐπὶ δὲ ἐπιθετικῶν τὸ ἴδιον τηρεῖ πνεῦμα „πολλοὶ ἐν ἀμφιάλῳ Ἰθάκῃ" (Od. *α*, 395) „ἀγχίαλόν τ' Ἀντρῶνα" (Il. *B*, 697), ὕφαλος. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ἐλέγχεται τὸ ὠκύαλος ψιλούμενον. — Θ, 276 καὶ Πολυαιμονίδην Ἀμοπάονα καὶ Μελάνιππον) ψιλωτέον πάντα, ἵνα κύρια γένηται.

ματικοὶ ψιλῶς λέγεσθαι, δασέως δὲ τὸ ἐπίθετον, ἀγνοοῦντες, ὅτι καθ' ἓν ἑκάτερα δύνανται εἶναι. καὶ γὰρ λεύκιππος λέγεται παρὰ Στησιχόρῳ ἐπιθετικῶς· καὶ Λεύκιππος ὀνομάζεται ὁμοίως ὁ Φοίβης καὶ Ἐλαείρας πατήρ. ὥστε ψιλοῖ αὐτὸς ἐν ἀμφοῖν τούτοιν τοῦ ἵππος τὴν ἄρχουσαν, καὶ οὐκ ἐν μόνῳ τῷ κυρίῳ. Haec ultima non accurate tradidisse Eustathius censendus est. Nam scripsit tamen Herodianus *Μελάνιππον Θ*, 276 cum leni. Ceterum facere possunt ad supplenda ea Herodianea, quae habemus *E*, 76, ubi verbis iam supra adhibitis „*Εὐαιμονίδης) ψιλοῖ ὁ Ἀσκαλωνίτης, ἵνα κύριον γένηται, ὥσπερ καὶ τὸ Φίλιππος καὶ Μελάνιππος*" haec annexa sunt: *ἔστι μὲν οὖν ὃ λέγει πιθανόν· διὰ τοῦτο γοῦν καὶ τὸ πολύμνια* (vide nos ad fragmenta Prosodiae Iliacae h. l.) *πῇ μὲν ψιλοῦμεν, πῇ δὲ δασύνομεν, καὶ τὸ εὐρύαλος ἀγχίαλος· οὔγε μὴν ἀληθές.* (Imo requiritur *διηνεκές*) *εὑρέθη γὰρ τὸ Πάνορμος δασυνόμενον, καὶ Ἕφιππος ὁ Κωμικός.* De *Πάνορμος* admonendi occasionem dederunt *λιμένες τε πάνορμοι ν*, 195*).

Ex Ptolemaei Herodianique praecepto diiudicandum schol. 333
E, 333 *κακῶς ὅσοι δασύνουσι τὸ υ τοῦ Ἐνυώ. ἄμεινον γὰρ ψιλοῦν, ἀναπέπλασται γὰρ πολεμικὴ θεός, ἧς οἱ νεώτεροι ποιηταὶ υἱὸν εἶναί φασι τὸν Ἄρεα. καὶ διὰ τοῦτο καλεῖσθαι Ἐνυάλιον μητρωνυμικῶς.* Cf. et alterum schol. ib. — Hoc dicit, apparere *Ἐνυώ* Deam esse bellicam: vocabulum igitur proprium esse nec in medio aspirandum. Fuerunt ergo qui etymon finxerant huius vocabuli tale, ex quo secunda syllaba aspirationem requireret: e. g. *ἡ ἐνιεῖσα θυμόν*, sch. L. *E*, 592. Cornut. nat. D. c. 21.

§. 4. Veterum grammaticorum morem spiritum in mediis quoque vocabulis ponendi, qui certe in accuratioribus valuit

---

*) Ω, 235, ubi de verbo *ἐξεσίη* sermo est, in cod. V legitur: *οἱ δὲ ψιλοῦσι διὰ τὸ ὄνομα γεγενῆσθαι.* Scilicet *ὀνόματι κυρίῳ* hoc proprium esse legerat! — In Schol. Harl. ϑ, 114 *τινὲς ψιλοῦσι τὸ Ἀμφίαλος, δύναται μέντοι καὶ δασύνεσθαι.* Scilicet legerat illud apud Herodianum, quandam in quibusdam inconstantiam apparere.

exemplaribus, nostri quoque codices hic illic retinuerunt. Saepius factum esse in codice Homeri Veneto, observavit Villoison Anecd. II p. 119. De codice Ambrosiano fragmentorum Iliadis notavit Mai, p. 582 ed. Berol. „Spirituum quoque notae coaeva manu pinguntur formis priscis *H* et | — vel — | . Atque hi spiritus saepenumero praetermittuntur; nonnunquam in vocabulo medio a me observatos memini". Et ad *M*, 434 ἀνέλκει. „In Ambros. secunda syllaba notatur aspero et acuto" ed. Berol. p. 593. Item aliquoties in cod. Aegyptiaco, cuius notitiam accepimus in Museo Philologico Cantabrigiensi (v. Nro. I a. 1831 p. 178).

334 A Villoisono hoc petimus testimonium, praef. Il. III: „Duplicem in quibusdam vocibus spiritum, ut in ἀναίρέω, cet. in nonnullis Epicteti codicibus Regiis invenisse se testatur le Fevre de Villebrune p. 6 praef. suae Epicteti Enchirid. 1782". Vestigia eius notae in schol. Phoen. 656, ubi Ald. et Basil. praebent Εὐβοίοις, et in schol. Ar. Avv. 873 (Εὐβαῖος) indagavit Lobeckius Agl. 1044.

Eustathii aetate signum spiritus in mediis vocabulis aboleverat: hac ratione ille p. 524 οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἐν μέσῳ λέξεων ἐπνευμάτιζον καὶ τὰ φωνήεντα καὶ τὸ ρ: et paulo post: ἀπὸ γοῦν τῶν τοιούτων καὶ ἑτέρων δὲ πλειόνων σημειούμεθα, ὡς οἱ ἀρχαῖοι οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν λέξεων τὸ ρ στοιχεῖον καὶ τὰ φωνήεντα ἐπνευμάτιζον. p. 1715 ὅτι δὲ οἱ παλαιοὶ καὶ ἐν μέσῳ λέξεων ἐπνευμάτιζον τὰ φωνήεντα καὶ ἡ ἰλιὰς δηλοῖ. 1396 περὶ δὲ τοιούτων ἀρχαϊκῶν πνευματισμῶν ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα σαφῶς γέγραπται. Ex his patet quomodo intelligendum sit illud quod dicit p. 150 ὅτι δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ μόνον τὰ ἀρκτικὰ τῶν λέξεων φωνήεντα ἐπνευματίζοντο, ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ μέσου ἐν ταῖς συλλαβαῖς ὡμολόγηται ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων, ὡς ῥηθήσεται καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς· ὅπερ δηλοῖ που καὶ ὁ Ἀθήναιος. Hoc est: Athenaeus testatur (p. 397 e.) in comicorum exemplaribus legi ταὧς. Cf. praeterea eum p. 1347. 1828. et schol. Dion. gr. p. 693 item interaspirationem ignorantem.

In communem usum scribendi hoc signum interaspirationis, 335
apud Atticos certe, fere non receptum fuit. Qui de hac re quaesivit Osannus ad Marmora Elginiana p. 71 sqq. praeter tabulas Heracleenses in quibus saepius occurrit, et unum exemplum ex lithostroto Praenestino (*ΕΝΗΥΔΡΙΣ*)*) ex Herodis Attici inscriptione attulit *ΕΝΗΟΔΙΑ*. His ne Boeckhius quidem (corp. inscr. I. p. 43) habuit quod adderet praeter exemplum unum *ΤΡΙΗΕΜΙΠΟΔΙΟΣ*: quod quidem ex inscriptione Euclide antiquiore est.

§. 5. Poterunt haec facere ad rectius iudicandum de pronuntiatione. Bischoff, qui „de spiritus asperi in mediis verbis Graecis pronuntiandi ratione“ quaerere instituit in programmate anno 1826 edito, „inde ab antiquissimis temporibus certe ad alterum post Chr. n. saeculum spiritum in mediis verbis fuisse pronunciatum“ (p. 10) defendit. Ad quam rem praeter communes quasdam et pervulgatas rationes inscriptionum testimoniis et aliquot grammaticorum usus est. At inscriptionum auctoritas vidimus quam precaria sit, grammaticorum praecepta ad pronuntiationem non pertinere sed ad usum scholae satis superque patefecimus. Sed si quid inde concludi potest, potest contrarium. Nam quomodo de vocabulo *Φίλιππος* minime illo ex communi usu remoto contendere potuerunt, si adspiratio vel omnino vel satis clare audita fuit? Et si contendebant cur qui spiritum defendebant de communi pronuntiatione verbum iniecerant nullum? Certissimum utique atque tutissi- 336
mum videtur statuere non in omnibus regionibus, ubi lingua Graeca dominaretur, nec in omnibus vocabulis idem valuisse: sicuti Romani quantumvis ad adspirationem promtiores, nunquam, opinor, Philhippus scripserunt. Graecos Italiae ad pronuntiationem spiritus paulo magis inclinasse, ex iis quae paulo ante disputata sunt ultro nascitur suspicio: illud alterum vel

*) Memorabile sane quod inter ea vocabula quae Latine cum aspero spiritu scribenda sint Wolfius Anal. litt. I, p. 306 affert exhydris. Iam confer Boeckhii verba l. l. p. 44: „Postremo quod in lithostroto Praenestino est *ΕΝΗΥΔΡΙΣ* largior potuisse ex Italico usu derivatum esse.“

ex antecedente litera pendebat, vel quod in quibusdam vocabulis, quae possent composita videri, commissura hiabat. Per se enim facile in compositione aspiratio eliditur: ad quod advertit nos locus quidam Apuleii de Orthographia §. 63 „Anhelo, ut halo, unde descendit, cum aspiratione annotatur. Sed Plinio in compositione aspiratio colliditur“. Mihi nondum constat utrum *φιλἕλλην* sim an *φιλἕλλην*. Apud Atticos, quos vulgaris deinde lingua secuta est, iam mature media illa aspiratio in plurimis vel evanuit vel fere delituit: obtinuit in paucis, quae non composita sed apposita essent nec longo usu latebat iunctura. Nam *διὅτι* et *εἰσὅ* Apollonii Dyscoli temporibus pronuntiatum fuisse, aliquot mihi eius testimonia persuaserunt. De syntaxi p. 319, 19 *πρόδηλον γὰρ κἀκ τῆς συνούσης δασείας ὡς οὐχ ἓν ἁπλοῦν ἐστι τὸ διότι.* de coni. p. 509, 18 *καὶ δῆλον ὅτι τὸ διότι, ἔχον τὴν αὐτὴν ἀνταπόδοσιν, ἔχει ἐγκείμενον πτωτικὸν τὸ ὅτι, σαφὲς ποιοῦν κἀκ τοῦ πνεύματος, καθὸ μέσῃ ἡ δασεῖα.* de adv. 612, 12 *ὅτι πρωτότυπόν ἐστι τῶν εἰς ὡς ληγόντων τὸ ἕως, δῆλον, οὐ μὴν τὸ ἰσοδυναμοῦν εἰσό, καθὸ καὶ ἐν τόνῳ καὶ ἐν πνεύματι ἐπιστάσεως ἐδέετο· ἐν πνεύματι μὲν οὖν, ὡς ἀδύνατόν ἐστι τὴν ἐν φωνήεσι δασεῖαν ἐπὶ τέλους εὑρέσθαι.* Cf. synt. p. 333, 10 *ἐνεκλίνετο γὰρ* (sc. in *εἰσό*) *ἡ πρόθεσις ἐξ ὀξείας τάσεως εἰς παράθεσιν παραλαμβανομένη, ὅπερ παρεπόμενόν ἐστι πάσῃ προθέσει· μόριόν τε τὸ ὁ ὠξύνετο μετὰ τοῦ συνόντος πνεύματος, ὃ παρεπόμενον ἦν πάσῃ λέξει οὐκ ἐχούσῃ πρὸ αὐτῆς ἑτέραν λέξιν.* Nonne haec certo testantur in vere
337 compositis non auditum fuisse spiritum? Nonne clarissime dixerat in *διότι* si ex particula *ὅτι* factum esset, ita ut vera compositio esset (uti in *ἐπίπροσθεν*), non audiri debuisse spiritum? Sed in appositione requirit aspirationem. Cf. de adv. 537, 29. De *διὅ* vide quae plane cum his consentiunt apud schol. Dion. p. 967, 25.

§. 6. Deducti sumus ad huius disputationis caput ultimum. Hic nitebantur pronuntiatione. Colligendum enim, quid veteres docuerint de interaspiratione in vocabulis simplicibus. Bene factum quod excellentissimorum grammaticorum disertis uti li-

cet testimoniis. Apollonius Dyscolus synt. p. 319, 19 *πρόδηλον γὰρ κἀκ τῆς συνούσης δασείας ὡς οὐχ ἓν ἁπλοῦν ἐστι τὸ διότι, καθὸ οὐ παρεμπίπτει ἡ ἐν τοῖς φωνήεσι δασεῖα ἐν μέσαις ταῖς λέξεσιν, ἕνεκα τοῦ τοιούτου σεσημειωμένων ὡς ἀλόγων ὄντων ἢ ἀπὸ Λακωνικῆς διαλέκτου παρεισδεδυκότων εἰς τὰς ἄλλας διαλέκτους, ὑπὲρ ὧν ἐν τῷ περὶ πνευμάτων ἠκριβώσαμεν. Ἀλλ' οὐ τοῦτό φημι αὔταρκες διότι συνεστάναι ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ λόγου, ἐπεὶ οὐδὲν ἐκώλυε τοῖς σεσημειωμένοις ὅμοια αὐτὰ καθίστασθαι, τῷ εὐοῖ* (hoc enim accentu non *εὐοῖ* recte scribi demonstrare conatus est Uhligius in Museo Rhenano Nov. S. XIX p. 37), *εἶεν καὶ ἔτι τῷ παρ' Ἀττικοῖς ταὧς*. Quaeritur quid sit *εἶεν*. Putaveram *εὐἅν*. Sed Uhligius l. l. p. 33 demonstrare conatur *εἶἕν* scribendum esse, i. e. notum illud *εἶεν* esto! nam hoc etiam in interaspiratis ferri. Reliquas dialectos quibus usitata fuit in mediis simplicibus aspiratio (pro Σ) Argivam, Eretriensem, Pamphyliam et Oropiam recenset Etym. M. p. 319, 12. Qua de re post Valckenarium dicere (ad Theocr. p. 274 sqq.) non necesse. De *γερωΐα, γερωχία* vid. Od. Müll. Dor. II, 91. Pergam equidem Apollonii testimonia de abnormi interaspiratione recensere. De coni. p. 509, 18 *καὶ δῆλον ὅτι τὸ διότι ἔχον τὴν αὐτὴν ἀνταπόδοσιν ἔχει ἐγκείμενον πτωτικὸν τὸ ὅτι, σαφὲς ποιοῦν κἀκ τοῦ πνεύματος, καθὸ μέση ἡ δασεῖα, ὑπαγορεύουσα τὴν διὰ πρόθεσιν ἐν τῇ παραθέσει. οὐ γὰρ δή γε καὶ αὐτὸ μόριόν ἐστι τῶν ἡμαρτημένων, ὁμοίως τῷ εὔαδεν* 338 (l. *εὐἅν*, hoc accentu, v. Uhlig. l. l. p. 37, vel *εἶἕν, εὐἅν* cum Uhligio ib.), *εὐοῖ*. Idem docuit et rationes addidit Herodianus, ut cognoscimus ex loco quodam iucundissimo Theognosti, quem Bekkero debemus Anecd. p. 1433 *καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς* (Herodianus) *φησὶν ὡς οὐ δεῖ τὰ σχετλιαστικὰ τῶν ἐπιῤῥημάτων καὶ εὐκτικά, οἱονεὶ βακχικὰ ὄντα* (l. *οἷον οὐδὲ τὰ βακχικά*, v. E. M. s. *ἰώ*) *ὑπὸ τὴν ἔντεχνον ἀκολουθίαν ἄγειν, εἴγε οὐδὲ μέρη λόγου τινὲς εἶναι ταῦτα ἐνόμισαν· πασχούσης γὰρ ψυχῆς ἢ διακόρου ὑπὸ οἴνου οὔσης ἄλογοι δηλονότι καὶ αἱ ἐκφωνήσεις αὐτῆς. διὸ ἐπ' αὐτῶν ἔσθ' ὅτε τὸ δασὺ πνεῦμα ἀλόγως ἐν τῇ ληγούσῃ συλλαβῇ ὁρᾶται, ὡς ἔχει τὸ εὐοῖ, εὐἅν, εὐἕν*. Schol. Dion. gr. p. 951 *τὸ εὐοῖ, εὐάν ἀλόγως δασεῖαν ἔχουσι ἐν τῷ*

τέλει ἁπλᾶ ὄντα, εἰ μή τις εἴπῃ τὸ σφοδρὸν πνεῦμα τοῖς βακχιάζουσιν ἁρμόζειν. Coram eiusmodi testibus obmutescant imperite reclamantes quos respicit Eustath. ad Dion. v. 704 Εὐοῖ Βάκχε ὑμνητικὸν τὸ λόγιον, ὥσπερ καὶ τὸ εὐάν, ὅθεν καὶ τὸ εὐάζειν καὶ Εὔιος. ταῦτα οἱ μὲν ἐδάσυνον ὡς ἐνθουσιαστικὰ πρωτόθετα ἐπιῤῥήματα, οἱ δὲ ἐψίλουν ἀντὶ τοῦ εὖ οἷ τουτέστιν αὐτῷ. At hos ne ita quidem rem suam agentes ferendos putasset Apollonius. Nam qui interiectionem ὤιοιοί ex οἷ factam esse autumaverant eos hoc modo increpat de adv. 537, 29 πῶς δ' οὐχὶ καὶ γελοῖον ἐν τῷ ὤιοιοί (ins. τὸ οι) ἐκ τρίτου ἀντωνυμικοῦ παρακεῖσθαι (h. e. ἐν παραθέσει εἶναι); πῶς πάλιν δεδιπλασίασται; π ο ῦ ἡ δ α σ ε ῖ α τ ῆ ς ἀ ν τ ω ν υ μ ί α ς, ἢ ποῦ ἡ περισπωμένη. Ex Latinis libris Euhoe et Euhius vel furca expellas recurret tamen vid. Gesner. et Lobeck. l. l. Quod is ex codd. Lucretii V, 743 attulit Euchius, in eo agnoscimus incredibilem recentiorum Latine loquentium ἀγροικίαν, qui vel m i c h i et n i c h i l adsciverant (Apul. de nota aspir. 45): quod ipsum quoque in codicibus est (v. Pertz. Ital. Reise p. 56).

339 Sed subsistamus paullisper in illo Herodiani praecepto „ὡς οὐ δεῖ τὰ σχετλιαστικὰ τῶν ἐπιῤῥημάτων καὶ εὐκτικά, οἷον οὐδὲ τὰ βακχικὰ (h. e. interiectiones omnes Dion. gr. p. 642) ὑπὸ τὴν ἔντεχνον ἀκολουθίαν ἄγειν“. Hoc ut hoc loco in adspiratione adhibuit sic alibi in constituendo accentu. Etym. M. s. ἰώ. εἶτα τὸ ὦ περισπᾶται, τὸ δὲ ἰώ ὀξύνεται — ἀλλὰ σχετλιαστικὸν καὶ βακχευτικὸν οὐχ ὑποπίπτει ἀναλογίᾳ. Arcad. p. 183 τὰ εἰς οι καὶ εἰς αι σχετλιαστικὰ παραλόγως περισπῶνται. Manavit hoc ad grammaticos Latinos. Priscian. de acc. fin. „Interiectio nullam regulam retinet, tamen in fine vel in medio acuitur, ut papae, evax“. Id. Inst. gramm. XV, c. 7. „Optime tamen de accentibus eorum docuit Donatus quod non sunt certi. Quippe cum et abscondita voce, id est non plane expressa, proferantur, et pro affectus commoti qualitate confundantur in eis accentus“. Intelligenter haec dici facile concedimus quippe qui vel Ἄπολλον*) et δέσποτα illum suum abnormem accen-

---

*) Ἄπολλον ἔφη ἀναβοήσας καὶ θεοί Heliod. Aethiop. II, 99.

tum homunculis potentiorum vel opem implorantibus vel saevitiam perhorrescentibus deberi arbitramur (cf. Buttm. gr. p. 179). Quare aspirationem quoque in illis „naturaliter effutitiis", ut scite a Varrone vocantur (de ling. lat. VII, 5 p. 369), commoto perturbatoque animo debitam saepe regulis exemtam esse consentaneum est. Cf. Priscian. I c. 5 p. 25 Kr. de aha et vaha. Apul. de not. aspirat. de ha §. 10, de hei §. 14, de hem §. 16, de heus et heu §. 20. Eustath. p. 855, 19 *ἰστέον δὲ ὅτι εὕρηται παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸ ἆ καὶ μετὰ δασέως πνεύματος καὶ ὀξείας προφερόμενον. καὶ κεῖται ἐν ἐπιλογῇ λέξεων ἀρχαίᾳ, ὅτι ἅ ἅ δασυνθὲν γέλωτα δηλοῖ.* Cf. Suidam, qui docet *ἁ θαυμαστικόν* etiam aspirari. Quae omnia cum vernaculo sermone mirifice conspirant. — Nunc fortasse intelligemus, quo funda- 340
mento nitantur, quae de *ἰού* et *ἰοῦ* veteres praecipere notum est. — Schol. Ven. I, 262 de *εἶα* loqui videtur, non ut Bekkerus putat de *εἶά*. —

Sed in singulis pernoscendis magnopere cavendum est ne ad inutilem vel etiam ineptam accurationem delabamur. Quod quibusdam veterum accidisse fortasse non iniuria tibi intelligere videaris ex hoc loco Apuleii de not. aspir. 45 p. 117: Aha vero, vaha, naha, ohe et si quae sunt aliae interiectiones, quae in medio aspirentur, gratia significationis aspirari dicuntur: sicut etiam eiusdem significationis causa quaedam in capite, quaedam in fine aspirantur, ut heu, oh. Ipse enim affectus, quo interiectiones promuntur, cogit eas interdum praeaspirari. Non enim ad placitum sunt verae interiectiones, velut ceterae orationis dictiones, sed naturales, unde etiam omnium sunt nationum interdum communes*). — Sed illinc abnormis aspiratio in *εὐοῖ, εὐἅν* explicatur.

---

*) Omnino enim non poterant curiosi homines in sobria egregii grammatici doctrina acquiescere; sed ab interiectionibus ad verba et nomina transferentes paene incredibile est ad quantas ineptias delati fuerint. Attamen haec quoque historiae grammatices amatoribus iucundum erit cognoscere. Lenius iudicandum de hinnio, quod „aspiratur, quia cum augmento spiritus hinnitus profertur" (Apul. asp. §. 28). Vix hoc ferendum (Apul. aspir. 42). „U ante l aspiratur in hululo, quoniam ab hui inter-

Iam missis turbulentis, quibus Bacchus gaudet, exclamationibus convertamus nos ad Iunonis delicias:

---

iectione oritur". Et §. 38. „Horreo aspiratur, ut ipse aspirationis horror cum eiusdem verbi significatione concordet." Haec vero iam vehementer ridicula, quae tradit §. 39. Vocem **hostis** aspirandam esse. „Concordat etiam in hoc nomine aspirationis signum cum re, quae significatur. Ita enim effigiatur nota aspirationis secundum veterem scripturam, quasi biceps gladius inter duas hostiles partes." Ap. §. 6. Concordat etiam in hoc nomine, quod est homo, aspirationis nota cum re significata. Quoniam enim hoc nomen praeter aspirationis signum notum est in facie hominis notari, uota aspirationis annexa signum est divinae hominis faciei annexae, de qua facie scriptum est „et inspiravit in faciem eius speculum vitae." Id. §. 44, ubi de aspiratione barbarorum vocabulorum loquitur, quorum ea esse aspiranda, quae ab ipsis linguarum, unde ducta sint, peritis aspirentur: Sic Heinricus, Humbertus „quoniam constat testimoniis eiusdem linguae peritorum, quod haec nomina ab eisdem Transalpinis non sine aspiratione spiritus proferantur. Sunt tamen qui putant eiusmodi vocabula egregiorum virorum gratia aspirari, ideo quod ipsum generale honoris vocabulum non sine aspiratione notatur." Festus: „Heluo dictus est immoderate bona sua consumens, ab eluendo. Cui aspiratur, ut aviditas magis exprobretur: fit enim vox incitatior." Haec sunt de spiritu. Quae pleraque non antiquum auctorem habent sed antiquae doctrinae sunt. Qua haec nituntur doctrina de consensu significationis cum forma vocabulorum, ea uobis latius persequenda est. Est ea satis antiqua. Didymi legimus observationem Athen. p. 392. f. *σχεδὸν τὰ πλεῖστα τῶν ὀρνέων ἀπὸ τῆς φωνῆς ἔχει τὴν ὀνομασίαν* (cf. Varro p. 80. Sp.): quam illum non ita posuisse tantum, sed sicubi res ferebat, in usum convertisse suum ex schol. Ar. Avv. 302 iudicium facimus. Nam cum dubitarent interpretes utrum rectius scriberetur *κήρυλος* an *κείρυλος*, is sententiam tulit „*τὸ κατὰ φύσιν ὄνομα κείρυλος εἶναι.*" Discipulus eius Trypho iam *ὑπὲρ σκάμματα*. Et. M. s. *φιλήτης* docemur, Tryphonem *φιλήτης* pro decurtato habuisse ex *ὑφειλέτης, ὅτι συνέπαθεν ἡ φωνὴ τῷ σημαινομένῳ . . . ὁ γὰρ κλέπτης ἔνδειαν ποιεῖ, οὗ χάριν καὶ φωνῆς ἔνδειαν ἐνεδείξατο*: et eandem ob causam *ἡμικύκλιον* ex *ἡμισικύκλιον*, *λιμός* a *λείπω* factum putavit. Dolemus sane doctissimum ceteroquin grammaticum in ineptias incurrisse.

Sed pergamus doctrinae illius vestigia sublegere, ut pateat, laetaene fuerint segetes. Etymol. M. p. 812, 3 *χιράδες, αἱ τῶν χειρῶν ῥαγάδες. συνέπεσε δὲ ἡ φωνὴ τῷ σημαινομένῳ. ἐπειδὴ γὰρ τὸ χιρὰς ἔνδειάν τινα σημαίνει (τὰς γὰρ τῶν χειρῶν ῥαγάδας δηλοῖ· ἡ δὲ ῥαγὰς τοῦ ὁλοκλήρου ἔνδειαν ἔχει. τὸ γὰρ ἔχον ῥαγάδας οὐκ ἔστιν ὁλόκληρον) τούτου χάριν διὰ τοῦ ι γράφεται.* In contrariam partem hic annectamus de causa augmenti observationem grammatici in Et. M. p. 820, 25 *ἄξιον δὲ ζητῆσαι, διὰ τί πάντοτε μεγεθύνεται ὁ παρατατικός; καὶ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ παρατατικὸς πλέων ἐστὶ κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἐνεστῶτος (ὁ γὰρ ἐνεστὼς ἀκα-*

τὸ χρυσοῦν — ὀρνίθων γένος, 341
τοὺς καλλιμόρφους καὶ περιβλέπτους ταῶς.

ριαῖός ἐστι, καὶ ἅμα τῷ λέγεσθαι ἔχει καὶ τὸ εἶναι. ὁ δὲ παρατατικὸς παρατεταμένην ἔχει τὴν σημασίαν) τούτου χάριν ὡς πλεονεκτῶν κατὰ τὴν σημασίαν τὸν ἐνεστῶτα, πλεονεκτεῖ καὶ κατὰ τὴν ἀρχήν. Et hoc admonere potest solutae quaestionis apud Moschop. Titzii p. 41 sive Pianudem Bachmanni II, p. 36 cur *χρυσοῦν*, quod proprie sit *χρυσεοῖν*, contraxerint Attici, non *κεραμεοῦν* et *χυτρεοῦν*. *ὅσα μὲν γὰρ ἀπὸ μετάλλων ἴσως διὰ τὴν συγκεκροτημένην καὶ εὔτονον αὐτῶν φύσιν συνεῖλον, τὰ δ' ἀπὸ πηλοῦ οἷα δὴ εὔθραυστα ἀσυναίρετα εἴασαν.* — Varro l. l. V, 24 p. 122. Sp. „Vallum vel quod ea varicare nemo posset, vel quod singula ibi extrema vacilla furcillata habent figuram litterae V“. Apul. de diphthong. §. 25. Saeculum per e breve deberet notari, quoniam a sequor, vel ut placet Varroni (V. 2 p. 193 Sp.) a sene derivatum est. Sed quia rem productissimam designabat, placuit ut eius principalis syllaba significationis causa produceretur et per diphthongum plane dignosceretur. Sen. quaest. Nat. II, 56 Dicimus enim ut splendere sic fulgere. At illis (antiquis) ad significandum hanc e nubibus subitae lucis eruptionem mos erat media syllaba correpta ut dicerent fulgere. Decent talia Senecam Stoicum, ut Varro Stoicorum doctrinam rettulit. Item nomina verbaque non casu fortuito, sed quadam vi ratione naturae facta (h. e. non *θέσει* sed *φύσει*) P. Nigidius in grammaticis commentariis docuit, teste Gellio X, 4: ille quidem sine dubio non minus Pythagoreis suis idem tenentibus confisus. Refert Gellius ex eo illud „lepidum et festivum visum“, cur motu quodam oris conveniente cum ipsius verbi demonstratione Vos dicamus per V, contra Nos per N. Et item alia pronomina. Quae a Chrysippo eum mutuatum esse simillime de *ἐγώ* disputantem apud Galen. de Platon. et Hippocr. dogm. II, 2, monuit Rudolphus Schmidtius in egregio libello, in quo de his quoque Stoicorum rationibus multa egregie nos edocet, de Stoicorum grammatica p. 34. — Ioann. Diac. Allegor. Theog. Hes. 549. Gsf. *πολλὰς δ' εὑρήσει τις συμπασχούσας λέξεις τοῖς ὑπ' αὐτῶν σημαινομένοις καὶ μιμουμένας αὐτά. καὶ μάρτυς τοῦ λόγου τὸ λιμός ὄνομα . . . . καὶ τὸ ἰδέα ὄνομα καὶ τὸ εἶδος μαρτυροῦσι. Τὸ γὰρ ἰδέα διὰ τοῦ ι γράφεται, τὴν τῶν ἰδεῶν ἐκείνων ὑποσημαῖνον ἁπλότητα τῶν Πλατωνικῶν* . . . . Tangit eandem rem p. 567, de *χίμαιρα* et *χείμαρρος* exponens. Praeterea (549): *Ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν. τῆς ἐπ' ἄπειρα τῶν ἀριθμῶν προόδου ἡ τοῦ πνεύματός ἐστι δασύτης δηλωτική.* Docet cur omnes numeri, quorum principalis litera est *ι*, aspirentur excepto *ἐννέα*. *ὁρμὴν γὰρ ὡσανεὶ φυσικὴν ἔχει τὸ ἓν εἰς σκεδασμόν τε καὶ πληθυσμόν, ἣν δὴ ῥοπὴν ὑποσημαίνειν ἐθέλει τοῦ πνεύματος ἡ δασύτης.* Cf. de *ἕξ* p. 551. De *ἐννέα* p. 548 et 551 infr. „*ἐννέα δὲ εἴρηται ἀπὸ τοῦ τὸ ἐκχυθὲν ἓν καὶ διὰ τῶν ἄλλων προελθὸν μέλλειν ἐν τῇ δεκάδι, δευτερευομένῃ οὔσῃ μονάδι, πάλιν ἑνοῦσθαι καὶ πρὸς ἑαυτὸ στρέφεσθαι καὶ ἀνακάμπτειν. Ὅθεν καὶ ψιλοῦται, τὴν συστολὴν τὴν πρὸς ἑαυτὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ψιλοῦ ἐμφαίνοντος.*“ Scilicet aut hic Pythagoreus est aut nemo:

342 Ecce iterum in asperrimos strepitus incidimus, ut quod oculi
gaudent doleant aures. — Ita aspirasse Athenienses propter
343 certissima illustrium grammaticorum testimonia dubitari nequit.
Athen. p. 397 e. *ταῶς δὲ λέγουσιν Ἀθηναῖοι, ὥς φησι Τρύφων, τὴν τελευταίαν συλλαβὴν περισπῶντες καὶ δασύνοντες. καὶ ἀναγινώσκουσι μὲν οὕτως παρ' Εὐπόλιδι ἐν Ἀστρατεύτοις, πρόκειται δὲ τὸ μαρτύριον* (397 c.), *καὶ ἐν Ὄρνισιν Ἀριστοφάνους* (101)

Τηρεὺς γὰρ εἶ σύ; πότερον ὄρνις ἢ ταῶς; καὶ πάλιν (269)
Ὄρνις δῆτα τίς ποτ' ἐστίν; οὐ δή που ταῶς;

τί τὸ σοφώτατον; ἀριθμός. δεύτερον δέ; τὸ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα τιθέμενον (Iambl. vit. Pyth. 82). — Addamus hoc ex recenti scholio (B. L.) ad O, 626: ubi quum *δεινὸς ἀήτης* alii scriberent, pars *δεινὸς ἀήτη*, magister argutissimus habuit quomodo litem dirimeret: „*τινὲς νοήσαντες κακῶς θηλυκῶς ἐκφέρουσιν· ἡ γὰρ ἀρσενικὴ ἐκφορὰ ἐμφαντικώτερον τὸν λόγον ἀπεργάζεται καὶ τὸν ἄνεμον σφοδρότερον ἀποδείκνυσιν.*“ Hic scilicet sapientior, quam veteres linguae conditores, quorum mentibus nec *θύελλαι* nec *ἄελλαι*, ventis videlicet rapidiores, absona videbantur. In illis antea allatis maxime mirabile visum si ad vocis naturam imitandam non sono litterae, sed forma (ut Vallum Varronis) usos voluerunt. Quid quod etiam forma accentus? Choeroboscus ad Theodos. p. 429 Gsf. annotat tria esse in *ου* exeuntia nec circumflexo, sed acuto signata, *ἰδού, ἰού, οὔ. καὶ ἔχουσι διαφόρους ἀπολογίας. Λέγουσι γάρ τινες ὅτι τὸ ἰδού δεικτικὸν διὰ τοῦτο ὀξύνεται ἐπειδὴ δεικνύοντες τῷ δακτύλῳ τὸν τύπον τῆς ὀξείας ἀποτελοῦμεν, τὸ δὲ ἰού διὰ τοῦτο ὀξύνεται ἐπειδὴ σχετλιαστικόν ἐστιν, οἱ δὲ σχετλιάζοντες ὀξείᾳ κέχρηνται φωνῇ, τὸ δὲ οὔ ἀρνητικὸν διὰ τοῦτο ὀξύνεται ἐπειδὴ ἀρνήσεώς ἐστι δηλωτικόν, ἀρνούμενοι δὲ ἀνανεύομεν καὶ ἀποτελοῦμεν τὸν τύπον τῆς ὀξείας.* — Ceterum doctrina illa de nominibus et litteris ad ipsam naturam significatorum aptis mysticis quoque et magicis rationibus sustentabatur. Iuvabat tamen contraria ratione ad malum sermonem defendendum uti: Arnob. adv. gentes I. p. 45 ed. Paris. 1605 „. . . Humana ista sunt placita et ad usum sermonis faciendi non omnibus necessaria. Nam et haec paries forsitan et hic sella dici sine ulla reprehensione potuisset si ab initio sic dici placuisset et a sequentibus saeculis communi esset in sermocinatione servatum“. — Grammatici Graeci meliores, in qua re sine dubio aliquammultum Aristarcho debetur in Cratetem nitenti, videntur in hoc genere permodici fuisse. Inspicias modo quae in supra allatis occurrerunt: quamquam non dedita opera hunc locum pertractabamus. Apud Apollonium pron. p. 31 quaeritur cur *τίς*, si nomen est monosyllabum, contra regulam breve sit, „*ἴσως δὲ καὶ ἡ σύντομος τῆς πεύσεως ἀνάκρισις τὸ μακρὸν ι παρῃτήσατο.*“

λέγουσι δὲ καὶ τὴν δοτικὴν ταῶνι, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ Ἀριστοφάνης (884). Praeterea Seleuci testimonium est ib. p. 398 a. *Σέλευκος δ' ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ Ἑλληνισμοῦ· „ταῶς παραλόγως δὲ οἱ Ἀττικοὶ καὶ δασύνουσι καὶ περισπῶσι“.* Tertii testis gravissimi Apollonii (synt. p. 319) iam antea mentionem fecimus. Exceptio ansam dedit de lege docendi. Nam sic ille pergit apud Athenaeum (397 e.) *ἀμήχανον δὲ παρ' Ἀττικοῖς καὶ Ἴωσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ μίαν συλλαβὴν ὀνόμασι τὴν τελευτῶσαν ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένην δασύνεσθαι. πάντως γὰρ εἶναι ψιλὴν αὐτὴν ἠκολούθηκεν, οἷον νεὼς, λεὼς, Τυνδάρεως, Μενέλεως, λειπόνεως, εὔνεως, Νείλεως, πρᾶος, υἱός, Κεῖος, Χῖος, δῖος, χρεῖος, πλεῖος, λεῖος, λαιὸς, βαιὸς, φαιὸς, πηὸς, γόος, θοὸς, ῥόος, ζωὸς. φύλαρχος γὰρ οὖσα καὶ ἡγεμονικὴ τὴν φύσιν ἡ δασύτης τοῖς τελευταίοις μέρεσι τῶν ὀνομάτων οὐδαμῶς ἐγκαθείργνυται.* 341
Quae hoc loco de vi et natura aspirationis exposita habes, Tryphoni, ut antea apparebat, accommodatissima. Argutius etiam aliquid in eandem sententiam excogitavit Seleucus l. l. (398 a.) *τοῖς πρώτοις τῶν φωνηέντων κατὰ τὰς ἁπλᾶς τῶν ὀνομάτων ἐκφορὰς συνεκφέρεσθαι ἐθέλει* (sc. *τὸ πνεῦμα*), *καὶ ἐνταυθοῖ προάττουσα καὶ τάχιον ἐκθέουσα δι' ἐπιπολῆς ἐστι τῶν λέξεων. τεκμαιρόμενοι οὖν Ἀθηναῖοι καὶ διὰ τῆς τάξεως τὴν ἐνοῦσαν τῇ προσῳδίᾳ φύσιν, οὐκ ἐπὶ τῶν φωνηέντων τιθέασιν, ὥσπερ τὰς ἄλλας, πρὸ δὲ τούτων τάσσουσιν· εἰ δὲ τοιαύτη ἡ δασύτης, μήποτε ἀλόγως κατὰ τὴν τελευτῶσαν συλλαβὴν ὁ ταὼς πρὸς τῶν Ἀττικῶν προσπνεῖται.*

Vides his grammaticis rem miram accidisse, sed hoc ipso esse certissimam. Causam si quaeris, me ignorare profiteor. Audebo tamen referre, quae de ea re non dicam inquisivi sed ludens cogitavi. Nam primum occurrebat, ut hoc unum nomen aspirationem communem haberet cum bacchicis illis interiectionibus, possetne communem etiam aspirationis causam habere. Quare quod plerasque aves a suis vocibus nomen accepisse constabat, videbatur quaeri posse, sitne inter eas

καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις τιθασὸς οἰμώζων ταώς

(Anaxilas *Ὀρνιθοκόμοις* ap. Athen. p. 655 a.). Id cum non improbabile esset, eum non multum morabamur, qui apud Athen.

p. 397 fidenter pronuntiat: „ὠνόμασται δὲ ταῶς ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτερῶν": tum prorsus illum contemsimus, de origine vocis Varronem nacti adstipulatorem (V, 11 p. 81 Sp.) et doctissimum λεξιλόγον Adelungium. Hunc attendamus: „welche (Namen) insgesammt eine Nachahmung seines natürlichen Geschreies sind, welches, besonders bei der Pfauhenne, sehr deutlich Pfa — u lautet". Denique iucundum erat, cum de aspiratione Buttmanno eandem coniecturam incidisse animadvertebamus,
345 gramm. II, 2 p. 380. — Aliam causam indicavit Bohlenius in dissert. de mercat. veteris Indiae, script. soc. German. Reg. I p. 71. Scilicet Arabice pavo est „Tawus".

C. III.

De spiritu vocabulorum principali.

Iam accingo me ut tertium huius dissertationis caput perscribam, de spiritu vocabulorum principali: sed deest paene materia. Herodian. *Z*, 239 de spiritu vocis ἔτης disputans, quod Alexio esse volebat ἕτης: „ὁ δὲ Ἀρίσταρχος οὐδὲν ἄντικρυς περὶ τοῦ πνεύματος ἀπεφήνατο". Puto Aristarchi tempore, ut in accentibus saepe factum vidimus, non dubitatum esse. Herodianus Aeschyli Euripidisque usu non dubitabili (οὔτ' ἔτης, οὐκ ἔτης) defendit. — Sed in paucissimis quae in hoc genere supersunt Aristarcheis mirum est complura esse quae vel non probata vel non probabilia sunt: quod et in accentibus et in ipsa interaspiratione in magna exemplorum copia rarissime factum vidimus. Primum ἥϊε Φοῖβε. Herod. *O*, 365 Ἀρίσταρχος δασύνει, ἀπὸ τῆς ἕσεως τῶν βελῶν· οἱ δὲ περὶ τὸν Κράτητα ψιλῶς, ἀπὸ τῆς ἰάσεως. καὶ οὕτως ἐπείσθησαν οἱ γραμματικοὶ πρὸς διάφορον ἐτυμολογίαν διαφόρως ἀναγινώσκειν.

ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι ὁ χαρακτὴρ μάχεται· ἀεὶ γὰρ τὸ η προ φωνήεντος ψιλοῦται, ἠώς ἤïα. Inde esse *ἠώς ἕως, ἥλιος ἠέλιος.* 346
Tum concludit de *ἤïε: ὥστε εἴτε ἐκ τοῦ ἤïος δασυνομένου ἐστὶν εἴτε ἐκ τοῦ ψιλουμένου μόνως ψιλωτέον.* Apollinem medicum non esse Aristarchus observaverat (v. p. 181): ergo qui ducerent ab *ἰᾶσθαι* ut Crates his obsistendum erat: egregiam Herodiani regulam nescivit: qui verum etymon nec ipse vidit. —

Alterum est *εἵατο* i. e. *ἦσαν*, non *εἴατο* i. e. *ἧντο* *O*, 10. *Ω*, 84. *ν*, 106. Quid Aristarchum moverit ut vel ab Aristophane descisceret, qui probabat *εἴατο* (ad *Ω*, 83), non traditum. Nec probat lenem spir. Herodianus *O*, 10. — Tertium est *ἅρθεν* *Π*, 211 *Ἀρίσταρχος δασύνει. δεῖ δὲ ψιλοῦν, ὡς ἐπεδείξαμεν ἐν τῇ Α ῥαψῳδίᾳ* (136) *διαλαμβάνοντες περὶ τοῦ ἄρσαντες κατὰ θυμόν.* Eo loco Herodiani nota excidit: legimus hoc: (ABL ex Eust.) *ἅρσαντες. Ἀρίσταρχος δασύνει. ἔνθεν γάρ φησι γεγονέναι καὶ τὸ ἅρμα. ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς ψιλοῖ* (cf. ad *Z*, 348), *λέγων ἀπὸ τοῦ ἄρω, οὗ ὁ μέλλων αἰολικῶς ἄρσω· τὸ δὲ α καὶ τὸ ε πρὸ τοῦ ρ ὄντα ἑτέρου φωνήεντος ἐπιφερομένου ψιλοῦται* (quae sub hanc generalem regulam non cadunt hic omissa v. lex. spir. post. Ammon. p. 211). Cf. Apollon. lex. *ἅρσεν ἥρμοσεν, καὶ ἅρσαντες ἁρμοστὸν ποιήσαντες· εἰ δὲ ψιλῶς ἀναγνῶμεν σημαίνει τὸ ἀρεστὸν καταστήσαντες.* — In *ἑάφθη* (sic Ar.) de spiritu non videtur dubitatum esse, sed de etymo, Herod. *N*, 543. Duxit Aristarchus ab *ἕπομαι*, quo certe nec Buttmanno invenire contigit probabilius, lex. II, 140. — Item *ἑῶμεν* certum propter *ἐπεί χ' ἑῶμεν*, Herod. *T*, 402 (? *N*, 315). — Nec dubitandum de *ἑέ*, Herod. *Ω*, 134. — Nec de *ἄμυδις*: quamquam Nicias et Pamphilus maluerunt *ἅμυδις* propter *ἅμα*; Ptolemaeus et Herodianus tum aliis argumentis defendunt tum Herodianus hoc loco: *πάντ' ἄμυδις* (*M*, 385). v. Herod. I, 6. — *ἄδην* (Nicias cum leni) videtur vulgo receptum fuisse, etiam apud Atticos, Herod. *E*, 203. Eust. p. 178, 20. — *ἀθρόος*. De hoc ita loquitur Herodianus *M*, 391 (cf. schol. *Ξ*, 38) quasi cum significat crebros non scribatur aliter. Formam certe Eustathii 347
temporibus (v. p. 1386) iam oblitteratam compluribus Demosthenis et Platonis locis eruit et restituit Bekkerus. — *ἀπτοε-*

πές *Θ*, 209. *ἑσπομένοιο* *K*, 246. *ἔστασαν* Aor., *ἑστασαν* plusqpf. (cui etiam Ptolemaeus assentitur) *M*, 55. *ἄσσα*. *ἅσσα* Et. M. s. v. — Proprium *Ἰαμενός* *M*, 193 „*Ἀρίσταρχος ψιλοῖ· ὁ δὲ Ἀσκαλωνίτης φησίν, ἐὰν μὲν ἀπὸ τῆς ἰάσεως ψιλωτέον, ἐὰν δὲ ἀπὸ τῆς ὁρμῆς δασυντέον. ἄμεινον δὲ προκρίνειν τὴν Ἀριστάρχου· οὐδὲν γάρ ἐστι τὸ κωλῦον τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ*“.

Dissertatio V.

De criticis Aristarchi rationibus.

C. I.

De athetesibus.

§. 1. Artis scribendi in carminibus Homeri mentionem 348
nullam fieri, recte Aristarchus observavit (v. diss. II s. *γράφειν*). Attamen censuisse Homerum ipsum non scripsisse nusquam, quod sciam, vestigium est. Censuit Aristarchus, quaedam ipsi Homero cognita fuisse, quibus tamen heroas uti non faciat, e. g. unguenta et coronas Athen. 18. e. Schol. *Λ*, 700. *N*, 736. *Ξ*, 172. *Ψ*, 186, tubam *Σ*, 219. *Φ*, 388, artem equitandi *O*, 679, carnis coctionem *Φ*, 362 (cf. p. 236 *Ἔφυρα*). Eo igitur videbitur etiam scripturam rettulisse. Attamen hoc nec ipsi nec iis qui ante eum accuratius scriptorum lectioni vacaverant, obstare poterat quin multos versus irrepsisse persuasum haberent subdititios. Nonne apud tragicos, apud Aristophanem invenerant, quos nemo sani iudicii pro genuinis habere posset*)? Si multo plures apud Homerum inveniebantur aliosque, qui diu per cantorum ora ferebantur, hoc consentaneum erat. Quo for- 349
tasse etiam de quibusdam versibus fama quaedam accessit, ut de Solone, Onomacrito (*λ*, 604), Cynaethone. Cf. Pausan. IX,

*) Instar omnium versus Ran. 1439 sqq. ab Aristarcho et Apollonio notati.

31. Quamquam huic famae minimum tribuisse apparet ex ea ratione qua de eiusmodi versibus quaerit Aristarchus (v. de *στῆσε δ' ἄγων* — supra p. 230): et de Pisistratea opera potius ne notam quidem his antiquis et Aristarcho videri famam fuisse in Epimetris ostendam. — Quicunque hoc modo genuinam carminum Homericorum formam corruperant, dicebant Alexandrini *διασκευαστάς*. Etenim quod nos solemus dicere interpolare vel quocunque modo genuinum textum scriptoris mutare hoc a Graecis grammaticis proprio vocabulo dicitur *διασκευάζειν*. Galen. in Hippocr. de nat. hom. praef. p. 9 Kühn. „Sunt, inquit, qui Hippocratis librum de natura hominis pro spurio habeant, *ἀπατηθέντες ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ διεσκευασμένων καὶ παρεγγεγραμμένων*". Idem loquitur de characteribus Hippocratis libris postea ascriptis, sive dolo malo sive non malo consilio. Utitur voce: *οἱ χαρακτῆρες διεσκευάσθησαν* comm. ad Hipp. epid. III, 2 p. 411, 24 ed. Bas. Et exemplar his notis instructum *διεσκευασμένον* ib. 412, 9.

Redimus ad scholia Veneta. Aristonicus *Π*, 666 *ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος καὶ ἐνταῦθα διεσκεύακε γράφων „καὶ τότ' ἄρ' ἐξ Ἴδης προσέφη Ζεὺς ὃν φίλον υἱόν"* (pro *καὶ τότ' Ἀπόλλωνα προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς*), *ἵν' ἐκ τῆς Ἴδης προσφωνῇ τὸν ἐν τῷ πεδίῳ Ἀπόλλωνα*. Maxime de interpositis versibus. *Σ*, 356 (Porphyrii) *Ζηνοδώρῳ τῷ συγγράψαντι περὶ τῆς Ὁμήρου συνηθείας τὰ δέκα βιβλία συγγέγραπται καὶ περὶ τούτου τοῦ τόπου· ἐν ᾧ συγγράμματι πειρᾶται ἀποδεικνύναι διεσκευασμένον τοῦτον τὸν τόπον ἐπῶν ιγ'* (hos tredecim versus ab aliena manu interpositos vel adiectos esse). *Ω*, 130 *ἀθετοῦνται στίχοι γ' — διεσκεύακε δέ τις αὐτοὺς οἰηθεὶς ἀποκρέμασθαι οὐδέ τι σίτου*. Idem paulo aliter per substantivum dicitur *Π*, 97 *ἀθετοῦνται στίχοι τέσσαρες, διότι κατὰ*
350 *διασκευὴν ἐμφαίνουσι γεγράφθαι ὑπό τινος τῶν νομιζόντων ἐρᾶν τὸν Ἀχιλλέα τοῦ Πατρόκλου*, „per interpolationem facti". Quod simpliciter I, 416 sic: *ἀθετεῖται ὅτι νομίσας τις κρέμασθαι τὸν λόγον προσέθηκεν αὐτόν*. Item *προσέθηκε Β*, 668. Et simplicius etiam: *Ν*, 658 *ἀθετοῦνται ἀμφότεροι ὅτι πλανηθείς τις ἐκ τοῦ „ὅς ῥα πατρὶ φίλῳ ἕπετο"* (644) *ἔταξεν αὐ-*

τοὺς ἵνα καὶ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ὀδύρηται*). Et alio modo *E*,
183 ἀθετεῖται ὅτι δεξάμενός τις εἰ μή τις θεός ἐστιν ὁ ἐναν-
τιούμενος, ἐνέγραψεν αὐτόν. Sed hoc iam proprium ut παρεμ-
βάλλειν (*Φ*, 130), ἐμποιεῖν. οἱ ἐμπεποιηκότες εἰς τὰ Ἡσιόδου
Pausan. II, 26, 6. παρεντιθέναι *Π*, 97. διασκευάζειν. Pro quo
dicitur etiam ἐνδιασκευάζειν *Γ*, 395 δεξάμενος δέ τις τὸ πρό-
τερον τοὺς ἑξῆς ἐνδιασκευάζει· διὸ ἀθετοῦνται. Verbi διασκευά-
ζειν nunc reliqua ponenda sunt exempla: *Υ*, 269 ἀθετοῦνται
στίχοι δ' ὅτι διεσκευασμένοι εἰσὶν ὑπό τινος τῶν βουλομένων
πρόβλημα ποιεῖν. μάχεται δὲ σαφῶς τοῖς γνησίοις. *B*, 807
ἡ διπλῆ ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ πλανῆσαν τὸν τὰ ἐπάνω (791) δια-
σκευάσαντα. *Δ*, 208 ἡ διπλῆ πρὸς τὸ ὄρινεν ἀντὶ τοῦ κατὰ
ψυχὴν ἐκίνησεν· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ „ὣς φάτο· τῇ δ' ἄρα
θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ὄρινεν“ (*Γ*, 396. ρ, 150) ὅτι οὐκ ἔστιν ἐθύ-
μωσεν ὡς ὁ διασκευάσας ἐκλαβὼν ἔταξε τοὺς ἑξῆς εἴκοσι στί-
χους. ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐκίνησε καὶ παρώρμησε κατὰ τὸ ἐρωτικόν.
Λ, 11 ἡ διπλῆ ὅτι διὰ τὸ ἠλαττῶσθαι κατὰ τὴν κόλον μάχην
νῦν μέγα σθένος ἑκάστῳ ἐντίθησι πρὸς τὸ πολεμεῖν, οὐχ ἵνα
εἰς οἶκον ἀνακομισθῶσιν, ὡς ὁ διασκευάσας τοὺς ἑξῆς. Qui
his locis ὁ διασκευάσας, is aliis ὁ διασκευαστής, interpolator.
Z, 441 ὅτι πρὸς τὴν λέγουσαν „ἀλλ' ἄγε νῦν ἐλέαιρε“ καὶ „μὴ
παῖδ' ὀρφανικὸν θείης“ οἰκείως ἀπήντηκεν· ὁ δὲ διασκευαστὴς
(qui versus 433 sqq. interposuit) ἐπλανήθη. *Θ*, 73 ἀθετοῦνται
ὅτι ὑπὲρ ἑκάστου στρατεύματος κῆρα ζυγοστατεῖ ὁ Ζεύς, οὐ 351
πλείους, ὡς ἐπὶ Ἀχιλλέως καὶ Ἕκτορος· ὁ δὲ διασκευαστὴς
ἐξέλαβε πολλάς. λ, 584 „στεῦτο“ νῦν ἵστατο ἐπὶ ποδῶν. κέ-
χρηται δὲ τῇ λέξει ὁ διασκευαστὴς παρὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ συν-
ήθειαν. χ. 31 οὐδέποτε Ὅμηρος ἐπὶ τοῦ ἔλεγε τὸ ἴσκε, ἀλλ'
ἐπὶ τοῦ ὡμοίου· ἠπάτηται οὖν ὁ διασκευαστὴς ἐκ τοῦ „ἴσκε
ψεύδεα πολλὰ λέγων“ (τ, 203). Subst. διασκευή praeter locum
supra adhibitum (*Π*, 97) est etiam *T*, 400 σημειοῦνταί τινες
ὅτι ἐντεῦθεν ἡ διασκευὴ τοῦ τεθρίππου πεποίηται, h. e. is a
quo *Θ*, 185 versus spurius Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε καὶ Αἴ-
θων Λάμπε τε δῖε profectus est, in mente habuit et nomina

*) Mirum hoc: ψ, 104 ἐναίσιμαται ἐκ τῆς Ὀδυσσείας ὁ στίχος.

mutuatus est ab hoc (*T*, 400) *Ξάνθε τε καὶ Βαλίε, τηλεκλυτὰ τέκνα Ποδάργης*, quem versum quodammodo diffinxit. Eadem res per verbum *διασκευάζειν* dicta sic: *O*, 414 *ἄλλοι δ' ἀμφ' ἄλλῃσι μάχην ἐμάχοντο νέεσσι, ἡ διπλῆ ὅτι ἐκ τούτου διεσκεύασται ὁ τῆς τειχομαχίας στίχος „ἄλλοι δ' ἀμφ' ἄλλῃσι μάχην ἐμάχοντο πύλῃσιν"*, *M*, 175: quo loco sic scribit: *ἀπὸ τούτου ἀθετοῦνται στίχοι ς' ὅτι παρῴδηνται ἐκ τοῦ „ἄλλοι δ' ἀμφ' ἄλλῃσι μάχην ἐμάχοντο νέεσσι"*. — *T*, 327 *καὶ Ἀριστοφάνης προηθέτει τὸν στίχον — — — τεκμήριον δὲ τῆς διασκευῆς τὸ καὶ ἑτέρως φέρεσθαι τὸν στίχον, εἴ που ἔτι ζώει γε Πυρῆς ἐμὸς ὃν κατέλειπον*. Praeterea *προδιασκευή*, *Ω*, 109 *ἐντεῦθεν γέγονεν ἡ προδιασκευή „ἀλλ' ἤτοι κλέψαι μὲν ἐάσομεν"* (quod schol. V sic dicit: *ἐντεῦθεν τὰ ἄνω διεσκεύασται περὶ κλοπῆς*). Ergo *διασκευάζειν* dicitur 1) de libro vel loco qui primam et genuinam formam vel additamentis vel quibuscunque mutationibus factis amisit, *διεσκεύασται**). 2) Locus ipse qui additus est dicitur *διεσκευασμένος* i. q. *ἐνδιεσκευασμένος*.

Ceterum haec *διασκευή* potest ab ipso scriptore fieri, ut saepe dramatici faciebant cum fabulae primum non placuissent, quod Athenaeus egregie illustrat p. 374 in., vocabulo *μετασκευά-*
352 *ζειν* utens: *πικρὸς δ' ὢν τὸ ἦθος* (Anaxandrides) *ἐποίει τι τοιοῦτον περὶ τὰς κωμῳδίας· ὅτε γὰρ μὴ νικῴη λαμβάνων ἔδωκεν εἰς τὸν λιβανωτὸν κατατεμεῖν, καὶ οὐ μετεσκεύαζεν ὥσπερ οἱ πολλοί*. Poterat *διασκευάζειν*, quod multo frequentius in hac re; e. g. Schol. Nub. 549 distinguuntur *αἱ διδαχθεῖσαι* et *αἱ ὕστερον διασκευασθεῖσαι Νεφέλαι*. v. Athen. 247. 358. d. (ubi *ἑνός* delendum videtur) 496. f. 429. e. 663. c.**), Non semper retractatae ut denuo in theatra redirent, sed ut emendatiores in manus legentium venirent. Nonnunquam mutatae ab aliis sunt, ab ipsis etiam histrionibus (Grysar. de Grae-

---

*) Nonnunquam etiam formam non genuinam induit. Diog. La. IX, 49 *τὰ δ' ἄλλα ὅσα τινὲς ἀναφέρουσιν εἰς αὐτὸν* (Democritum) *τὰ μὲν ἐκ τῶν αὐτοῦ διεσκεύασται, τὰ δ' ὁμολογουμένως ἐστὶν ἀλλότρια*.

**) Apparet ex his locis quam res frequens in recentiori comoedia fuerit.

corum trag. temp. Dem. p. 4 sqq.). Sic prouti res ceciderit διασκευή et correctio esse potest et corruptio*).

§. 2. Notandis versibus spuriis omne verae criticae et Homericae maxime fundamentum iactum. Nam quamdiu in carminibus vere dissoni, absurdi loci legebantur, vigebat quaestionum, quas supra descripsimus, ardor nec multae refutari poterant nisi argumentis item ineptis nec res a puerili et dialectica velitatione ad virilem et grammaticam deliberationem venire poterat. Quare si nihil aliud praestitisset Zenodotus quam ut hanc meditationem ad Homerum attulisset nunquam eius memoria perire deberet, quippe a quo omnis criticae primordia repetenda essent**). Causas si quaerimus quibus com-

---

*) De diasceuastis nos nostro more exposuimus. Quidquid in eandem sententiam dictum est ab Heinrichio, quod factum esse video ex Nitzschii praeparatione indagandae per Odysseam interpolationis §. 11, id totum illi acceptum referri volumus. Nos Heinrichii libellum nunquam vidimus.

**) Obeli ipsum iam signum Zenodoti editioni appositum fuisse non dubitandum. Aristophanes praeterea in Homericis habuit ceraunion (ad plures ut videtur continuos versus spurios uno signo notandos, quod Aristarcho non commodum visum nec assumtum), signa et antisigma, asteriscum „ad notandos locos quibus sensus deesset" (Anecd. Paris. Reifferscheid p. 139). Nec ad hanc rem Aristarcho, cui ad hoc etiam diple sufficiebat, singulare signum opus videbatur. Sed praeter diplen periestigmenen ad Zenodotea notanda commodum Aristarcho visum singulari signo notare locos recurrentes nunc recte nunc falso positos; et ad hoc potius ipse asterisco usus est et contra posuit asteriscum obelatum. De his vide Nauckium Arist. p. 16 et Sengebuschium diss. Hom. I p. 50. Sed quod idem ille auctor, cui illa de asterisco Aristophaneo debemus, quod certe causa non est cur dubitemus, de diple tradit hoc dudum dici debebat ineptissimum esse. „Diplen aperisticton primus Leogoras Syracusanus apposuit Homericis versibus ad separationem Olympi a caelo, proprie Olympum ab eo pro monte positum adnotans, nusquam pro caelo, quod saepe οὐρανὸν εὐρὺν dicat et μακρὸν Ὄλυμπον, neque e contrario epitheta permutet. ponebat autem tam ad montis significationes quam ad caeli: utrimque manifestatur voluntas eius. usus est ea in multis Aristarchus, nunc ea quae praeter consuetudinem tam vitae nostrae quam ipsius poetae apud eum invenirentur adnotans, nunc proprias ipsius figuras. interdum ea in quibus copiosus est, rursus quae semel apud illum ponerentur". Aristarchum diplen, si iam ante aliquis eius usus erat, ad multo plura adhibuisse, ut plura pluraque attenderit et observaverit, id certum et sciremus sine

moti versus veros non esse pronuntiamus, quattuor sunt. Primum deficiens carminum connexus vel discrepans. Deinde si
353 quid displicet in arte poetae vel in hominum deorumque factis et moribus. Tum si quid in antiquitatibus, denique si quid in sermone a poetae consuetudine discrepat. Et Zenodotus quidem primo et secundo genere substitisse reperitur, tertium et quartum genus aliis relinquens, qui artem criticam cum arte grammatica coniuncturi erant. In illo vero primo et secundo genere ut quaedam vidit, quae posteritas probavit, sic ab iis erroribus cavere non poterat, quae omnino et quae illo maxime tempore in hac re declinare difficillimum. Quot res vel hodie non Wolfius sed Wolfiani inter se contradicere affirmarunt, quae in poeta minime contraria videbuntur quid poetae liceat non quid veritatis quaerat ieiunitas vel reputantibus vel potius nativo sensu edoctis. Sed ut ad Alexandrinos meos redeam, initium faciam ab hoc, quod ad secundum genus referendum erit. Abiudicaverat Zenodotus multos versus ab Homero *διὰ τὸ ἀπρεπές*, si quid heroum vel deorum gravitatem minus decere videbatur. *Δ*, 88 Minerva sumta facie Laodoci perlustrat exercitum Pandarum quaerens:

Πάνδαρον ἀντίθεον διζημένη, εἴ που ἐφεύροι.
εὗρε Λυκάονος υἱὸν ἀμύμονά τε κρατερόν τε.

Indignum duxit dei persona, quod quaerit „*τούτῳ καὶ τῷ ἑξῆς παράκειται διπλαῖ περιεστιγμέναι, ὅτι Ζηνόδοτος τούτου μὲν τὸ ἀκροτελεύτιον οὕτως γράφει „εὗρε δὲ τόνδε“, τόν δὲ*

---

illo. Fuisse iam ante eum aliquem diples usum id potest verum esse: sed illi testimonio nulla fides. Fuisse aliquam ante Aristarchum editionem Homericam, et quidem iam diple usam, ignoti cuiusdam Leogorae, cuius editionis nullum praeterea vestigium, certe non admodum probabile. Sed esto. Quis credat talem editionem, in qua diple iam apposita fuisset, sed ad solam distiuctionem caeli et Olympi? et haec distinctio probata ex solis adiectivis *εὐρύς* et *μακρός*? Imo vero hic habemus confusionem eo dignam, qui obeli usum ab obolis Pisistrati ducit (ib. p. 138). Illa observatio de *εὐρύς* et *μακρός* non Leogorea est sed Aristarchea, ut supra una cum observationibus de Olympo *νιφόεντι* et *πολυπτύχῳ* et de Olympi *καρήνοις* et ceteris occurrerat. Talibus testimoniis, quale illud, non uti ratio est.

δεύτερον οὐδὲ γράφει, δοκῶν ἀνθρώπινον τὸ ζητεῖν εἶναι· καταλέλοιπε δὲ τὸ διζημένη. ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ὁμοιωθεῖσα Λαοδόκῳ ἀνάγκην εἶχεν ἀνθρώπινα ἐπιτηδεύειν". — *Γ*, 424, ubi Aphrodite Helenae dicitur sellam posuisse, duos versus omisit Zenodotus: „ἀπρεπὲς γὰρ αὐτῷ ἐφαίνετο τὸ τῇ Ἑλένῃ τὴν Ἀφροδίτην δίφρον βαστάζειν". Cui respondetur: „ἐπιλέλησται δὲ ὅτι γραῒ εἴκασται καὶ ταύτῃ τῇ μορφῇ τὰ προσήκοντα ἐπιτηδεύει". Sic quod spurius Zenodoto visus locus de Briareo (*A*, 396 - 406), quod Ἥρης κόλασιν (*O*, 18) eiecerat, quod item spu- 354
riam censuit illam Achillis orationem Οἰνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων (*A*, 225 sq.) — ne aliam quaeras causam. Et alia eiusdem generis invenientur. Sic *Π*, 89 Achilles ad proelium dimittens Patroclum haec dicit

μὴ σύ γ' ἄνευθεν ἐμεῖο λιλαίεσθαι πολεμίζειν
Τρωσὶ φιλοπτολέμοισιν· ἀτιμότερον δέ με θήσεις·
μηδ' ἐπαγαλλόμενος πολέμῳ καὶ δηϊοτῆτι
Τρῶας ἐναιρόμενος προτὶ Ἴλιον ἡγεμονεύειν.

ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος τοῦτον καὶ τὸν ἑξῆς ἦρκεν, πεποίηκε δὲ οὕτως „μὴ σύγ' ἀγαλλόμενος πολέμῳ καὶ δηϊοτῆτι", ἵν' ἐπιβάλλῃ ἡ συνέπεια. ἀναγκαῖοι δέ εἰσι· σκοπὸς γὰρ τῷ Ἀχιλλεῖ μὴ ἀτιμωθῆναι τούτου κατευημερήσαντος. Si dubitari posset, haec ultima, quibus defenduntur, patefacerent cur Zenodotus eos damnaverit, sc. ne Achillis invidia pateret. Vel in Thersitae persona quaedam ei nimium ridicula nec ferenda visa, schol. *B*, 227. 231. Videmus in hac re Aristarchi iudicium iam liberius fuisse: attamen quibusdam similibus offensus est, quae hodie in Homeri simplicitate ferimus. Et quidem, quod memorabile est, plus videtur in dis tulisse quam in hominibus. *η*, 311 Alcinous ad Ulixem:

αἲ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ καὶ Ἀθηναίη καὶ Ἄπολλον,
τοῖος ἐὼν οἷός ἐσσι τά τε φρονέων ἅ τ' ἐγώ περ
παῖδά τ' ἐμὴν ἐχέμεν καὶ ἐμὸς γαμβρὸς καλέεσθαι, cet.

τοὺς ἓξ Ἀρίσταρχος διστάζει Ὁμήρου εἶναι· εἰ δὲ καὶ Ὁμηρικοὶ (h. e. etiamsi nihil continent quod a consuetudine sermonis et antiquitatis Homericae abhorreat), εἰκότως αὐτοὺς περιαιρεθῆναί φησι. πῶς γὰρ ἀγνοῶν τὸν ἄνδρα μνηστεύεται αὐτῷ τὴν

θυγατέρα, καὶ οὐ προτρεπόμενος, ἀλλὰ λιπαρῶν. Similiter ζ, 244 Nausicaa precatur:

αἲ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἴη,
ἐνθάδε ναιετάων, καί οἱ ἅδοι αὐτόθι μίμνειν.

355 *ἄμφω μὲν ἀθετεῖ Ἀρίσταρχος. διστάζει δὲ περὶ τοῦ πρώτου, ἐπεὶ καὶ Ἀλκμὰν αὐτὸν μετέβαλε* (puto *μετέλαβε*, transtulit ad sua) *παρθένους λεγούσας εἰσάγων· Ζεῦ πάτερ εἰ γὰρ ἐμὸς πόσις εἴη**). —

Cognosce criticum vel in errore laudabilem. Sensui suo repugnare non potest; sed cum extrinsecus videt aliquod accedere momentum paratus est cedere. Pertinent eodem versus *I*, 458—461 in Phoenicis narratione: *τὸν μὲν ἐγὼ βούλευσα καταπτάμεν ὀξέϊ χαλκῷ*, cett., de quibus Plut. aud. p. p. 26. F. *ὁ μὲν οὖν Ἀρίσταρχος ἐξεῖλε ταῦτα τὰ ἔπη φοβηθείς*: sc. timens Phoenicis moribus, qui Achillis paedagogus factus est. Ceterum qui vel obiter historiam interpretationis Homericae tetigit, cognitum habet nullam fere aetatem fuisse quin magna pars hominum, doctorum certe, Homericorum morum simplicitate offenderetur; per Wolfium demum et Vossium paullatim hic sensus acui coeptus et cum pluribus communicatus. Illos vero Alexandrinos et aulae luxuria affluentes et philosophorum severitate circumstrepentes in multis offendisse mihi consentaneum videtur**). V. Ar. iudicium de Apolline Smintheo p. 181.

*) Alterum schol. h. l. incipit: *δοκοῦσιν οἱ λόγοι ἀπρεπεῖς παρθένῳ εἶναι καὶ ἀκόλαστοι.* Plut. aud. p. 27 *εἰ μὲν Ναυσικάα ξένον ἄνδρα τὸν Ὀδυσσέα θεασαμένη καὶ παθοῦσα τὸ τῆς Καλυψοῦς πάθος πρὸς αὐτὸν ἅτε δὴ τρυφῶσα καὶ γάμων ὥραν ἔχουσα τοιαῦτα μωραίνει πρὸς τὰς θεραπαινίδας· αὐτὰρ ἐμεῦ τοιόσδε πόσις — — — — ψεκτέον τὸ θράσος αὐτῆς καὶ τὴν ἀκολασίαν· εἰ δὲ τοῖς λόγοις τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἦθος ἐνιδοῦσα καὶ θαυμάσασα τὴν ἔντευξιν αὐτοῦ πολὺν νοῦν ἔχουσαν εὔχεται τοιούτῳ συνοικεῖν μᾶλλον ἢ πλωτικῷ τινι καὶ ὀρχηστικῷ τῶν πολιτῶν, ἄξιον ἄγασθαι.* Schol. aliquis ad h. l. *Ἔφορος ἐπαινεῖ τὸν λόγον ὡς ἐξ εὐφυοῦς πρὸς ἀρετὴν ψυχῆς· ἐγὼ δὲ τοῦτο πρὸς τὸ ἁβροδίαιτον τῶν Φαιάκων δίδωμι.* — V. Serv. Aen. VII. 268.

**) Huc non pertinet, quod Athenaeus de Eratosthene habet, I. p. 16 *ἀπολαυστικὸς δέ ἐστι παρ' αὐτῷ (Ὁμήρῳ) καὶ ὁ τῶν Φαιάκων βίος.*

οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι
ἢ ὅτ' ἂν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κατὰ δῆμον ἅπαντα,
δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ (ι, 5)

α ἔπη Ἐρατοσθένης οὕτω δεῖν γεγράφθαι φησί·

II. Porro Zenodotus de quibusdam falso iudicavit cum 356
reliqua Homeri narratione dissentire. Haec ut in ordinem cogerentur et mutavit complura et quaedam ut spuria reiecit. Quod genus ut significem exemplo demonstrabo. *Π*, 432 Iuppiter in monte Ida Iunonem alloquitur de Sarpedonis exitio consulturus. Hic Zenodoto aliquid hiare visum: *ἐπιζητῶν πῶς ἡ μικρὸν ἔμπροσθεν* (*O*, 79) *ἐπὶ τὸν Ὄλυμπον παρακεχωρηκυῖα νῦν ἐπὶ τῆς Ἴδης ἐστίν.* Hanc ob causam hoc colloquium spurium esse iudicavit. Similiter quod nunquam indicatum quo modo
Apollo ex agro Troiano in Idam pervenerit *Π*, 666 versum mu- 357
tavit (de qua mutatione, in qua sane iudicii elegantiam desideramus, recte iudicant Aristarchei), versum *Π*, 677 ut suppositum reiecit. De hac re Aristarchus verum induxit iudicium: fieri nonnulla apud Homerum quae non diserte dicantur sed ex consequenti cognoscantur. „*πολλὰ κατὰ συμπέρασμα λέγει ὁ ποιητὴς σιωπωμένως γεγονότα*“ (Ariston. *Π*, 432). Loci qui hoc probarent notati, ut *E*, 231. 337. *I*, 709. *P*, 24. *Σ*, 356. *Φ*,

---

οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι
ἢ ὅταν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κακότητος ἀπούσης,
δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δ.

Hic non grammaticum audimus sed philosophum, pertinetque hoc ad id genus, de quo Plut. aud. poet. 33. C. *ὅθεν οὐδ' αἱ παραδιορθώσεις φαύλως ἔχουσιν, αἷς καὶ Κλεάνθης ἐχρήσατο καὶ Ἀντισθένης, ὁ μὲν εὖ μάλα τοὺς Ἀθηναίους ἰδὼν θορυβήσαντας ἐν τῷ θεάτρῳ*
τί δ' αἰσχρὸν ἦν μὴ τοῖσι χρωμένοις δοκῇ;
παραβάλλων εὐθὺς
αἰσχρὸν τό γ' αἰσχρόν, κἂν δοκῇ κἂν μὴ δοκῇ.
Ὁ δὲ Κλεάνθης περὶ τοῦ πλούτου
φίλοις τε δοῦναι σῶμά τ' εἰς νόσους πεσὸν
δαπάναισι σῶσαι
μεταγράφων οὕτω
πόρναις τε δοῦναι σῶμά τ' εἰς νόσους πεσὸν
δαπάναις ἐπιτρίψαι —
καὶ ὁ Ζήνων ἐπανορθούμενος τὸ τοῦ Σοφοκλέους
ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται
κείνου 'στι δοῦλος κἂν ἐλεύθερος μόλῃ
μετέγραφεν
οὐκ ἔστι δοῦλος ἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Attamen haec ipsa exempla nos admonent de philosophorum severitate, cuius supra mentionem feci.

17. 67. Haec observatio omnino ad veram poetarum interpretationem magni momenti erat; et ad meliores interpretes, Latinos etiam, ita transiit ut saepe ea utantur.

III. Omnino clarum est per meliorem explicationem versus servari posse antea suspectos. Pulcrum exemplum est *ε*, 247: ubi nec Aristophani dedecori est quod non intellexit et Aristarchus placet interpretatione tuitus.

IV. Multam dubitandi materiam in Homericis dant versus bis vel saepius repetiti. Hos ut uno tantum loco relinqueret inclinabat Zenodotus. Ariston. I, 23. 24. 25. *ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος ἦρκε τοὺς στίχους πρὸς οὐδὲν ἀναγκαῖον ἀλλ' ἕνεκα τοῦ κατ' ἄλλους τόπους φέρεσθαι. τοιοῦτος δέ ἐστιν ἐπὶ τῶν διφορουμένων. Β*, 60 sqq. Agamemnon in consilio insomnium suum iisdem verbis exponit, quibus primum Iuppiter ad Somnum, dein Somnus ad Agamemnonem usus erat. Hoc loco ne tertio eadem repeterentur decem versus in duos contraxerat (v. Ariston. et Eust. p. 193). Opponit Aristonicus: *τὰ δὲ ἀπαγγελτικὰ ἐξ ἀνάγκης δὶς καὶ τρὶς ἀναπολεῖται ταῖς αὐταῖς λέξεσι· καὶ οὐ δυσωπητέον. ἀναγκαῖον γὰρ καὶ τοῖς συγκεκλημένοις βουλευταῖς διηγήσασθαι.* Hinc intelligimus in eiusmodi versibus notandis Aristarchum quam Zenodotum temperantiorem (quamquam ne ita interpreteris Aristonicum quasi hanc certam legem habuerit Zenodotus ut n u l l u m versum
358 saepius relinqueret; quod non est ita), et maxime in nuntiorum vocibus saepius repetitis minime offendisse. Attamen Aristarchus quoque iudicavit saepissime factum esse in Homericis ut versus uno aliquo loco recte et apte positi per errorem ad alios locos ubi minus aptus eorum locus transferrentur: inde magna copia locorum asterisco et contra obelo et asterisco notatorum. Hoc genus interpolationis proclive esse apparet: et sunt loci complures, quibus ita factum esse certissimum. Attamen iudico in hac re ipsum quoque Aristarchum saepius quam necesse obelo usum esse. Sed cave in multis citius iudices. Mihi enim compluribus locis accidere memini ut cum primum intuenti non satis argumenti ad obelum ponendum esse videretur denique non possem me continere quin in partes argutissimi ho-

minis discederem. Si quis ex multis, qui hodie multa scribunt, operam susceperit de versibus Homericis ab Aristarcho obelo notatis quaerendi is in prima pagina illud Quintiliani ponat: „Modeste tamen et circumspecto iudicio de tantis viris pronuntiandum est, ne, quod plerisque accidit, damnent quae non intelligant" (X, 1).

V. Suspectus visus character Hesiodeus (iam Zenodoto). Σ, 39. Ω, 614. ο, 74. Et haud dubie saepius (e. g. Χ, 495), ubi nunc hoc argumentum excidit. — Sunt etiam quae ex ipso Hesiodo in Homerum venerunt, ut Ω, 45 *ἀθετεῖται ὅτι ἐκ τῶν Ἡσιόδου μετενήνεκται ὑπό τινος νομίσαντος ἐλλείπειν τὸν λόγον.* —

VI. Suspecta visa ea quam dicunt *ἀνακεφαλαίωσιν.* Hi sunt eiusmodi loci, quibus brevis summa continetur eorum quae ipsa carmina exhibuerant; magnam partem ex frustulis Homericis contexti ut Α, 365 sqq. Σ, 444 sqq. ψ, 310 sqq.

VII. Auget suspicionem versus, si vario modo fertur. Τ, 327 in versu haud dubie subdititio *εἴ που ἔτι ζώει γε Νεοπτό-* 359
λεμος θεοειδής aliis argumentis expositis additur: *τεκμήριον δὲ τῆς διασκευῆς τὸ καὶ ἑτέρως φέρεσθαι τὸν στίχον· εἴ που ἔτι ζώει γε Πυρῆς ἐμὸς ὃν κατέλειπον* (? Λ, 423).

VIII. Multi versus notati *διὰ τὸ περιττόν.* In hoc invenio Aristarchum opinioni indulsisse. Vide hoc exemplum (Α, 442):

Ὦ Χρύση, πρό μ' ἔπεμψεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων,
παῖδά τε σοὶ ἀγέμεν Φοίβῳ θ' ἱερὴν ἑκατόμβην
— *ῥέξαι ὑπὲρ Δαναῶν, ὄφρ' ἱλασόμεσθα ἄνακτα.*

Hic annotatum: *ὅτι τὸ ἀγέμεν κοινόν, ὥστε γενέσθαι τὸν ἑξῆς περισσόν· διὸ καὶ ἀθετεῖται.* De eodem versu monitum ad Φ, 479: ubi hoc modo edidit Wolfius:

ὣς φάτο· τὴν δ' οὔτι προσέφη ἑκάεργος Ἀπόλλων,
ἀλλὰ χολωσαμένη Διὸς αἰδοίη παράκοιτις·
[*νείκεσεν Ἰοχέαιραν ὀνειδείοις ἐπέεσσιν·*]

Aristonicus hoc annotat: *ἡ διπλῆ ὅτι κοινὸν δεῖ δέξασθαι τὸ προσέφη· ἀλλὰ χολωσαμένη Διὸς αἰδοίη παράκοιτις προσέφη. οὕτως οὖν κἀκεῖ „παῖδά τέ σοι ἀγέμεν Φοίβῳ θ' ἱερὴν ἑκα-*

τόμβην". *ἀπὸ κοινοῦ γὰρ τὸ ἀγέμεν, καὶ περιττὸς ὁ ἑξῆς „ῥέξαι ὑπὲρ Δαναῶν*". (AB.) Ergo videmus Aristonicum illum versum *νείκεσεν* — ne nosse quidem. Verum est in eiusmodi constructione saepissime apud Homerum unum verbum sufficere, e. g. *παννύχιοι μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο, Τρῶες δὲ κατὰ πτόλιν ἠδ' ἐπίκουροι*, et in multis similibus, *Λ*, 321. *M*, 461. *N*, 56. Sed v. Porphyr. *K*, 167. Et diple notata talia ab Aristarcho, v. locum iam laudatum *Φ*, 479 et *Λ*, 56. Attamen non constans lex est: imo non pauci sunt loci, ubi denuo inferuntur verba et alia et ab initio versus *γίγνεται, ἐστί*, cet. Et quamquam sunt ex hoc genere versus qui simul aliam ob causam suspecti sunt (v. *Ω*, 45. *Π*, 353) ut
360 aliquod etiam diasceuastarum huius scilicet lacunae explendae prodant studium, tamen putaverim his commotum nimium ad talia damnanda propendisse; v. e. g. *Λ*, 139. *I*, 44. *Ξ*, 158. *β*, 137. *Φ*, 570. Talia ferenda esse indicare videtur Apollon. synt. p. 5, 8. — „*Εἰμί* in initio versus *Z*, 225. — *ἐστί μ*, 321. *ρ*, 159. — *εἶναι E*, 636. 639. — *ἔμμεναι B*, 216. 249. *P*, 27. *α*, 233. 377. et ubi idem versus est *β*, 142. *ζ*, 43. *ρ*, 416. *τ*, 385. — *ἔσσομαι Δ*, 267. — *ἔσσεται Δ*, 83. 271. *Λ*, 824. *Y*, 350. *Ψ*, 343. 412. *α*, 204. *β*. 137. *ρ*, 15. — *ἔσσονται Z*, 353. *X*, 489. — *ἔσσεσθαι M*, 324. *O*, 613. — *ἦεν Y*, 348. — Item versus qui incipiunt ab *γίγνεται Λ*, 418. *M*, 150. *Φ*, 529. *μ*, 87. *ν*, 245. *τ*, 344 et *γίγνονται μ*, 287. *ρ*, 310. *τ*, 561". Schwidop de versibus quos Aristarchus in Iliade obelo signavit. Regiomont. 1862. p. 43.

IX. *P*, 172 *μεμείωκε τὴν ἔμφασιν καὶ τὰ τοιαῦτα εἴωθεν ἀθετεῖν ὁ Ἀρίσταρχος*. Ex hoc genere turpia additamenta in Homerum venerant. Unius notissimi exempli admonebo (*Λ*, 515)

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων
— *ἰούς τ' ἐκτάμνειν καὶ ἤπια φάρμακα πάσσειν.*

Hic versus quam miserabiliter carmen deformat iam Zenodotus ita senserat, ut ne scriberet quidem. Aristophanes ut spurium notaverat; item Aristarchus: „*μειοῖ γὰρ εἰ μόνον ἰοὺς ἐκτάμνειν καὶ φαρμακεύειν οἶδε*". Quis dubitat? Attamen in hoc maxime genere quousque procedere liceat difficile dictu est;

nam et sensus fallere potest nec sicut in hoc exemplo sic ubique omnibus persuaderi potest, minime iis qui cum Horatio sentiunt nonnunquam etiam bonum dormitare Homerum. Quam saepe dormitat? Hoc philosophis relinquendum erit, qui omnes animi humani angulos percontati esse dicuntur et quam saepe ingenium, quale Homeri fuit, dormitare debeat efficient. Hoc usque dum factum fuerit, grammaticis cavendum est ne summus poeta toties dormitasse putetur quam ipsi. Hoc certum est et in hoc genere et omnino in versibus spuriis, in quibus incredibili cum negligentia recentiores versati sunt, de hac aetate meritissimo dici posse illud Popianum:

nor is it Homer nods but we that dream.

Non dico equidem ubique in hoc genere verum vidisse Aristarchum; ne illud quidem negabo accuratius poetae rationibus perspectis unam alteramve regulam inveniri posse, quamquam hoc quem successum habiturum sit incertissimum: sin Aristarchus eos versus, qui ipsi a solita poetae alacritate et 361
virtute discrepare videbantur, obelo notavit, id fecit quod unum critico facere convenit. Falsa opinio est, artem criticam omnino a singulorum iudicio nusquam pendere debere: debet quia non aliter potest: non aliter potest in hac arte, cum nusquam possit in rebus humanis. Zenodotus qui eiusmodi versus vel calidius ex textu eiecit vel mutavit audacter egit; Aristarchus relinquens*) et signo aliquo sibi non probari indicans non egit audacter, imo non poterat aliter nisi negligentiae crimen sustinere volebat. Illud exemplum nobis imitandum est. Aristophanes et Aristarchus non „in elegantiorum hominum usum“ editiones suas parabant, sed scholae atque extra scholam nemini. Schola vero, quae discere vult, nec male interpositis versibus carere potest, unde plurima discendi materia (nisi forte uno alterove vel testi-

*) Ne ibi quidem mutavit Ar. ubi si versum exemeris sententiae connexus tollitur. Exemplum est χ, 31. Sc. ubi versus spurios esse pronuntiamus ibi non continuo dicimus nullos fuisse sed non hos. — Memorabile est quod dicitur Σ, 604 ex versibus quattuor fecisse tres exemptis verbis *ὁ δ' ἐμέλπετο θεῖος ἀοιδὸς φορμίζων* Athen. V c. 10.

mouiis suspecto vel extra modum inepto*)), nec malis textibus innutriri decet, quare commode in margiue appositis notis admonetur, et in omnibus singulis scire iuterest ubi magistro dubitatio orta, etiamsi talis sit ut aliquid contra afferri possit. Sic et usibus scholae satis fit et ei quae criticum decet dili-
362 gentiae nec pereunt quae fortasse alio tempore probabuntur. Modo ne in iis, quae natura sua minus certa sunt, tenax et obstinatus sit. Hoc vero vitium in Aristarchum minime cadit. Id primum ostendit eius fluctuatio quibusdam in locis, ubi non nisi diū meditatus certiorem sententiam pronuutiavit, partim severiorem ut *K*, 398, ubi primum puuctis appositis quam res dubitabilis esset indicavit, postea aut exemit (sic unus illo loco testatur Nemesio, qui tamen imprudenter videtur vocabulo *ἐξεῖλε* abusus esse pro eo quod apud Ammonium invenerat *ἀθετῆσαι* vel simili) aut obelo notavit (quod testantur Didymus, ad eundem ille Ammonium recurrens, et Aristonicus). Partim meditatio duxit eum ad leniorem sententiam, ut *Π*, 613 *ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν Ἀριστάρχου οὐκ ἐφέρετο καθάπαξ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἄλογος αὐτῷ παρέκειτο.* Pro *ἄλογος* scribendum *ὀβελός*, quod non minus certum est ideo quod enumeratur in notis diacriticis etiam „alogus nota quae ad mendas adhibetur". Isidor. I, 20. — *Τ*, 365 *ἀθετοῦνται στίχοι τέσσαρες· γελοῖον γὰρ τὸ βρυχᾶσθαι τὸν Ἀχιλλέα, ἥ τε συνέπεια οὐδὲν ζητεῖ διαγραφέντων αὐτῶν· ὁ δὲ Σιδώνιος ἠθετηκέναι μὲν τὸ πρῶτόν φησιν αὐτῶν τοὺς ἀριθμούς* (l. *αὐτοὺς τὸν Ἀρίσταρχον*), *ὕστερον δὲ περιελεῖν τοὺς ὀβελοὺς ποιητικὸν νομίσαντας* (l. *τα*) *τὸ τοιοῦτο. ὁ μέντοι Ἀμμώνιος ἐν τῷ περὶ τῆς ἐπεκδοθείσης διορθώσεως οὐδὲν τοιοῦτο λέγει***). Deinde in quibusdam liberum reliquit

*) Hos commemoravit in commentariis. *I*, 140 *ἡ δὲ διπλῆ ὅτι ἔνιοι ὑποτάσσουσι στίχον „τὴν γὰρ ἐπ' αὐτῆς ἐγὼ δώσω ξανθῷ Μενελάῳ", εὐήθως πάνυ. I*, 159 *φησὶν ὁ Ἀρίσταρχος ὅτι ἔνιοι ὑποτάσσουσι τούτῳ „οὕνεκ' ἐπεί κε λάβῃσι πέλωρ ἔχει οὐδ' ἀνίησιν". οὐκ εἶναι δὲ ἀναγκαῖον. N*, 808 *ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος ὑποτάσσει „λίην γάρ σφι πᾶσιν ἐκέκριτο θάρσεϊ πολλῷ". τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν προκειμένων δηλοῦται. καὶ ὁ Ἀρίσταρχος περὶ τοῦ στίχου οὕτως λέγει, ὅτι ἐν τοῖς Ζηνοδοτείοις ἐφέρετο.*

**) Hoc ideo factum erat (ne quis haec inter se pugnare putet), quod

iudicium, ut *ε*, 337 *Ἀρίσταρχος περὶ μὲν τῆς ἀθετήσεως διστάζει*, cet; admonuit etiam si quis retinere mallet quo modo tueri posset. Sic *Γ*, 144:

οὐκ οἴη (Helena), *ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο,*
Αἴθρη Πιτθῆος θυγάτηρ Κλυμένη τε βοῶπις.

εἰ μὲν τὴν Θησέως λέγει μητέρα, ἀθετητέον. ἀπίθανον γάρ 363
ἐστιν Ἑλένης ἀμφίπολον εἶναι τὴν οὕτως ὑπεραρχαίαν, ἣν οὐκ ἐκποιεῖ ζῆν διὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου· εἰ δὲ ὁμωνυμία ἐστί, καθάπερ καὶ ἐπὶ πλειόνων, δύναται μένειν. καὶ γὰρ ἄλλοι εἰσὶν ὁμώνυμοί τινες κατὰ τὰ Ἰλιακά, Ἄδραστος, Τεύθρας, Οἰνόμαος.

Item in versibus notissimis de Pylaemene (*N*, 658. 659) *ὁ μὲν Ἀριστοφάνης ἀθετεῖ· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος ἢ ἀθετεῖν φησι δεῖν ἢ ὁμωνυμίαν νομίζειν* (cf. *B*, 837 „*ἐσημειοῦτο ὁ Ἀρίσταρχος τὰς ὁμωνυμίας πρὸς τὰ Πυλαιμένους*“). Item libera optio data *Δ*, 222. Quod eo ducit ut quamvis versuum obelo notatorum magna copia sit tamen non temere ad notationem prosiluisse sed quos quidem sine carminum detrimento putaret defendi posse retinere maluisse putemus. Quo alia quoque ducunt, quae egregia sunt. Agamemnonis gladius *B*, 45 dicitur *ἀργυρόηλος*, sed *Λ*, 30 *ἐν δέ οἱ ἧλοι χρύσειοι πάμφαινον*. An continuo alterutrum abiicit? Minime „*ἡ διπλῆ ὅτι τὸ Ἀγαμέμνονος ξίφος νῦν μὲν ἀργυρόηλον, ἐν ἄλλοις δὲ χρυσόηλον. καὶ Εὐριπίδης σφυρῶν σιδηρᾶ κέντρα εἰπὼν ἐν ἄλλοις φησὶ χρυσοδέτοις περόναις* (Phoen. 26. 812). *τὰ τοιαῦτα δὲ κυρίως οὐ λέγεται, ἀλλὰ κατ' ἐπιφοράν ἐστι ποιητικῆς ἀρεσκείας. ὥσπερ δὲ τὰ περὶ τὸν θώρακα καὶ τὴν ἀσπίδα διαφορώτερον διαφράζει* (sc. Il. *Λ*) *οὕτω καὶ τὸ ξίφος κοσμεῖ*“. Hinc discant Wolfiani. Item *N*, 365 Cassandra audit *Πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστη*, contra *Z*, 252 Laodice. „*ἡ διπλῆ ὅτι νῦν μὲν Κασσάνδραν εἶδος ἀρίστην, ἐν ἄλλοις δὲ τὴν Λαοδίκην, καὶ οὐ μάχεται*“*). Cf. *Y*, 233 *ἡ διπλῆ ὅτι ὡς ἂν ἁρμόζῃ πρὸς τὸ*

---

illam novam sententiam Aristarchus post alteram demum emissam editionem in schola exponere coeperat.

*) Addit: *ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τοὺς χωρίζοντας· λύεται γὰρ τοῖς τοιούτοις.* —

ἐγκώμιον τίθησι τὸ κάλλιστος. καὶ γὰρ ἄλλους καλλίστους λέγει. — Illud quoque hoc loco recte commemorabitur. Homerus non novit vocabulum *νόμος*. Sed ρ, 487 est eiusmodi versus: (*θεοὶ*) *ἐπιστρωφῶσι πόληας,*

ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

361 Quid pronius quam spurium dicere cum Homerus voc. *νόμος* nesciat? Sive probabis sive improbabis quod Ar. affert, duo dicenda sunt, primum subtilissimum virum fuisse, qui nihil fere dixerit, quin hodie discamus aliquid vel excitetur animus, dein antequam obelum contorqueret multa perpendisse: *εἰ μὲν οὖν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ νόμου ἦν κατ' αὐτὸν ἐν χρήσει οὐκ ἔστι σαφῶς διορίσασθαι· οἱ μὲν γάρ φασι δῆλον αὐτὸν εἶναι εἰδότα τοὔνομα τοῦ νόμου ἐν τῷ εἰπεῖν ἀνθρώπων ὕβριν καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες. Ἀρίσταρχος δὲ φήθη τὴν εὐνομίαν εἰρῆσθαι παρὰ τὸ εὖ νέμεσθαι**). Tradidit Plut. vit. Hom. Sic invenitur prudentiam cum fortitudine coniunxisse. Ceterum illius observationis usus erat ad Zenodoti lectionem *πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόμον ἔγνω* (v. schol. h. l.) refutandam, prae egregio *νόον* malam illam et falsam etiamsi decies *νόμος* apud Homerum legeretur. Minime audacem fuisse in arte critica Aristarchum infra dedita opera ostendemus: attamen audacior eo loco quo decebat et suadebat ratio. Etenim cum intellexisset sat magnam copiam versuum illatam esse in Homerum, quos subditititios esse dubitari nullo modo posset, recte iudicatum est eadem via qua centum falsi versus irrepserunt, sexcentos irrepere potuisse: et si ratio suaderet spurios indicare non posse obstare quod in multis suaderet. Et si conce-

*) Cf. *οἰκωφελίη*, quod haud dubie est ab *οἶκον ὀφέλλειν*. *εὐηγεσίη*. *εὐθημοσύνη* et *κακοθημοσύνη* apud Hesiodum. — Est nomen proprium *Ἔννομος* Β, 858. Ρ, 218. Λ, 422. In hoc *νόμος* non magis inest quam in *Ἀμφίνομος*. Sed ne ille *Νομίων Νομίονος* quidem qui est Β, 871 in versibus catalogi Troiani quibusdam praecipue suspectis visis (v. Luc. Müller de re metr. p. 371), etiamsi substantivum inesse putes, quod incertissimum, quidquam commune habet cum legibus, sed cum pascuis. Significatur *Βουκολίων* aliquis vel *Ἱππόβοτος*. Id et illi senserunt qui *Ἀνθέα* finxerunt *Νομίονος* filium in fabula apud Antoninum Liberalem quinta. — „*τὸν δὲ νομαῖς οἴων Νομίον φίλον*" Nonn. XIV, 92.

damus in persequeudo instituto ab Alexandrinis et Aristarcho haud raro peccatum esse, in **consilio** nihil peccatum esse fortiter defendimus, si ne nunc quidem sibi persuadere poterunt quibus summa critici laus videtur non ratio, non cautio, sed trepidatio. — Tam fervide mihi de ea re scribendum erat cum primum hunc librum ederem: ex quo sane tempore factum est ut iam nemo doctior putet in antiquissimis illis poetis hac opera uno alterove versu uncinis incluso defungi licere. Aristarchus quam grandi gressu, *μακρὰ βιβάς*, hoc spatium emensus sit, summa admiratio est.

X. Zenodoto vocabulorum Homericorum parum gnaro cum vulgares significationes adhiberet quaedam sensu omnino carere vel ridicula videbantur. Haec ille non poterat non falsa iudicare. Sic factum *Φ*, 538 quod non intellexit *φάος* dici „salutem“, ut *Z*, 6. Sic *Α*, 510, quod nescivit *τιμήν* esse hoc loco 365
ut saepe in Homericis i. q. *τιμωρίαν*. Haec ut accuratioribus studiis in Homero positis in integrum restituta sunt, sic diligens et assidua sermonis antiquitatisque Homericae investigatio multorum suspicionem movit vel confirmavit. Haec vere sunt *πολλῆς πείρας τελευταῖα ἐπιγεννήματα*. Hic locus est, in quo Aristarchi ars et merita satis praedicari nequeunt. Exempla per totum librum nostrum sparsa sunt et iam nota lectoribus recordantibus, quae dicta sunt in *βάλλειν, φράζειν, μάχαιρα, ἴσχειν, σεῦτο, γεγωνέμεν, γυῖα, κερτομεῖν*, item de aliis; de sepultura mortuorum (p. 197), de Hectoris quadrigis (p. 195), de Achille, Hercule, Musis, Paride aliisque in eodem capite; item in Geographicis*).

---

*) Non potui de Aristophanis opera in versibus Homeri spuriis vel eruendis vel defendendis posita dicere. Quae haud dubie maximi aestimanda est. Hoc igitur olim patebit, quantam sibi uterque in hoc genere gloriae partem vindicet. — In via ab his monstrata partim progressi sunt, tum laudabiliter tum ita ut abuterentur exemplo. Partim, ut in re dubitabili, contra scripserunt, ut Callistratus (cuius complures novimus atheteses) *πρὸς τὰς ἀθετήσεις* (*Α*, 423), Demetrius Ixion *πρὸς τοὺς ἠθετημένους* *Z*, 437. *Πίος. ἀπολογούμενος πρὸς τὰς ἀθετήσεις* *M*, 175. *Ζηνόδοτος πρὸς τὰς ἀθετήσεις* Suid. — Credamus (quamquam quod Pius versus *M*, 175 sqq. defendere voluit male factum) sed credamus horum argumenta

C. II.

De constituenda lectione.

Cum recens quondam ab Aristonici, Herodiani, maxime
vero Didymi laboribus, quorum rationem et consilium prima
366 dissertatione explicavimus, Wolfii prolegomena adirem, mira et
praeter exspectationem accidit viri praestantissimi vox veteres
criticos haudquaquam nostris simili diligentia fuisse. „Nondum,
inquit (p. CCXXXI), satis refutavimus vulgarem errorem, quo
facile ducimur omnes, ut criticos antiquitatis horum, qui nunc
sunt, similes atque Aristarchum in primis Bentleii seu Valcke-
narii seu quisquis antiqua scripta pari ingenio expolit longe
simillimum putemus". Equidem quod hoc loco de criticis an-
tiquitatis dicit verum esse nullo modo mihi possum persuadere.
Invenio enim apud Alexandrinos ipsosque meliores Byzantinos,
invenio apud Graecos Romanosque grammaticos summum stu-
dium codicum mss. Hoc nube exemplorum probabo. Initium
capiam a Latinis, qui cum artem ab Graecis didicerint, pro
illis simul testes citari possunt; dein Graeca addam. Sic La-
tinos invenimus summo studio providisse ut Ciceronis, Virgilii,
aliorum exemplaria antiquissima et si fieri posset autographa
conquirerent et (ut intelligas non vanae luxuriae vel iactantiae
causa factum esse) ad res grammaticas enucleandas diligen-
ter adhibuisse. Cicer. or. 48 Burrum semper Ennius, nunquam
Pyrrhum. Vi patefecerunt Bruges, non Phryges: ipsius an-
367 tiqui declarant libri. Quintil. I, 7 p. 89 Burm. Quid
quod Ciceronis temporibus paulumque infra fere quoties s lit-
tera media vocalium longarum vel subiecta longis esset gemi-

meliora fuisse, quam magnam partem eorum, quae nunc a scholiastis afferuntur, partim singula singulis Aristarchi argumentis interiecta. Quam hi saepe pingui filo agunt! — Possum plura monere non inutilia; sed hoc dicam, ne quis Aristonicum legens obliviscatur athetesium argumenta partim ex pluribus pauca nunc inveniri, partim talia quibus discipuli quae Aristarchum movissent argumenta adauxerint.

nabatur? ut caussae, cassus, divissiones, quomodo et ipsum Ciceronem et Virgilium quoque scripsisse *manus eorum docent*. Id. ib. p. 90 at veterum comicorum adhuc libris invenio heri ad me venit (sc. non here). Item Augusti epistolis „quas sua manu scripsit aut emendavit" et in Catonis autographis nititur (ib.)*). — Gell. I, 7. In oratione Ciceronis quinta in Verrem in libro spectatae fidei Tironiana cura atque disciplina facto ita scriptum fuit. XIII, 20. Manifesto peccatu non peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimae fidei libro Tironiano repperi. I, 21. Versus istos ex Georgicis Virgilii plerique omnes sic legunt

At sapor indicium faciet manifestus et ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Hyginus autem, non hercle ignobilis grammaticus, in commentariis, quae in Virgilium fecit, confirmat et perseverat non hoc a Virgilio relictum, sed quod ipse invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilii, — amaror. II, 3. Sed quoniam aheni quoque exemplo usi sumus venit nobis in memoriam, Fidum Optatum, multi nominis Romae grammaticum, ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandae vetustatis, emtum in Sigillariis XX aureis, quem ipsius Virgilii fuisse credebat: in quo duo isti versus quum ita scripti forent

Vestibulum ante ipsum primoque in limine Pyrrhus
Exsultat telis et luce coruscus aena

additam supra vidimus h litteram et ahena factum. Sic in 368
illo quoque Virgilii versu in optimis libris scriptum invenimus: Aut foliis undam tepidi dispumat aheni. XIII, 20. Nam in primo Georgicon, quem ego, inquit (sc. Valerius Probus), librum manu ipsius correctum legi, urbis per i litteram scripsit — contra in tertio Aeneidos urbes dixit per e litteram. IX, 14. Ciceronem quoque affirmat Caesellius in oratione, quam pro P. Sestio fecit, dies scripsisse pro diei. Quod ego *impensa opera conquisitis veteribus libris plusculis* ita ut

*) Cf. Plin. hist. nat. XIII, 26; postquam commemoravit Tiberii Caiique Gracchorum manus se vidisse addit: „iam vero Ciceronis et Divi Augusti Virgiliique saepenumero videmus."

Caesellius ait scriptum inveni. Verba sunt haec M. Tullii: „equites vero daturos illius dies poenas“. Quocirca factum hercle est ut facile iis credam, qui scripserunt idiographum librum Virgilii sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somnique pares ubi fecerit horas,

i. e. libra diei somnique. Sed sicut hoc in loco dies a Virgilio scriptum videtur, ita in illo versu nihil dubium est quin dii scripserit pro diei: Munera laetitiamque dii: quod imperitiores dei legunt, ab insolentia scilicet vocis istius abhorrentes. — In eodem capite Gellius haec:

Quod autem supra scriptum est in Quinti Claudii (Quadrigarii) verbis „propter magnitudinem atque immanitatem facies“ id nos aliquot veteribus libris inspectis exploravimus atque ita esse ut scriptum est comperimus. Sic enim pleraque aetas veterum declinavit, haec facies, huius facies, quod nunc propter rationem grammaticam faciei dicitur. Corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus faciei scriptum est, illo quod ante scriptum erat oblitterato. Meminimus et in Tiburti bibliotheca invenire nos in eodem Claudii libro scriptum utrumque, facies et faciei: sed facies in ordine scriptum fuit et contra [i. e. in margine] per ii geminum facii. Inferius sic: Aut fa-
369 cies ergo in casu patrio aut facii Quadrigarium scripsisse existimandum est, facie autem in nullo veteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi qui purissimi locuti sunt non faciei, uti nunc dicitur, sed facie dixerunt. Lucilius in Satiris

Primum, inquit, facie quod honestatis accedit.

Idem Lucilius in septimo:

Qui te diligat aetatis (potius — ti) facieque tuae se
Fautorem ostendat —

Sunt tamen non pauci qui utrobique facie legant . . . Ego quoque in Iugurtha Sallustii summae fidei et reverendae vetustatis libro die casu patrio scriptum inveni. XII, 10. In Verrem M. Tullii (locus est IV, 44) in exemplaribus fidelissimis ita inveni scriptum: aeditumi custodesque. In libris autem hoc vulgariis aeditui scriptum est. — Horum locorum recensendorum neque Bergerus nobis otium fecit in dissertatione de autographis

veterum in Martini Thesauro p. 83 sqq. neque Guhlingius in diss. de apographis veterum ib. p. 187 sqq. (quamquam is cap. quinto in universum satis recte disputat de observantia codicum, qua singulorum hominum audaciae omni tempore obstitum est) neque Walch. art. crit. Rom. V.

Ad Graecos transiturus primum mentionem iniiciam Galeni: qui spinosa profecto et minuta diligentia Hippocraticorum librorum corruptiones indagat, varias lectiones eorumque origines inquirit, vera et supposita discriminat. Hoc colore iste scriptor 370
ita imbutus est ut unum alterumve exemplum proferre nihil attineat. Similiter dici potest de Strabone: qui si quando inclinat ad scriptoris locum mutandum ne tum quidem temere codices ignorat vel vilipendit, ut I p. 4 *τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναῤῥοιβδεῖ) καὶ γὰρ εἰ μὴ τρίς, ἀλλὰ δίς. τάχα τῆς ἱστορίας παραπεσούσης ἢ τῆς γραφῆς διημαρτημένης.* Cf. p. 25 (*γραφικὸν ἁμάρτημα ἢ ἱστορικόν*). XII p. 549 *ἤτοι μετατεθείσης τῆς γραφῆς ἀπὸ τοῦ τηλόθεν ἐκ Χαλύβης* (in *ἐξ Ἀλύβης*) *ἢ τῶν ἀνθρώπων πρότερον Ἀλύβων λεγομένων ἀντὶ Χαλύβων.* Et quid de audacioribus coniecturis indicet saepius indicat. Sic XII p. 550 de audaci Ephori coniectura: *ἡ μεταγραφὴ δὲ παρὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων τῶν ἀρχαίων πίστιν καινοτομουμένη ἐπὶ τοσοῦτον σχεδιασμῷ ἔοικεν.* I, 41 *τὴν μὲν οὖν γραφὴν οὐκ ἀνάγκη κινεῖν παλαιὰν οὖσαν.* Et ipsos Byzantinos hac via persistentes invenimus. Schol. Dion. p. 677 de Herodiani definitione prosodiae disserens „*προσῳδία ἐστὶ ποιὰ τάσις ἐγγραμμάτου φωνῆς*" non negligit addere: *ἐν πολλοῖς δὲ βιβλίοις εὑρίσκεται καὶ ὑγιής.* Nec Eustathius raro *τὰ παλαιὰ ἀντίγραφα* commemorat. Et habemus inter Byzantinos qui omnibus quibus ars critica exercenda est quasi exemplar proponi possit, Stephanum. Quod nemo qui illum egregium grammaticum cognitum habet dubitat: alia exempla infra ponam: unum hoc loco:

Ἀνακτόριον in versu Sophoclis ait Eugenium per diphthongum scripsisse: *ἔοικε δ' ἀγενεῖ ἐντετυχηκέναι βιβλίῳ· ἡμεῖς γὰρ διὰ τοῦ ι εὕρομεν.*

Quorsus porro pertinent grammaticorum querelae de libra-

riorum corruptelis, ut Philemonis, Strabonis, Galeni (Villois.
Anecd. II p. 136. Beck. spec. histor. bibl. Alex. p. 23)? Quor-
sum institutum *τῶν διορθωτῶν*? Schol. Dion. p. 736 *πρὸ μὲν
γὰρ τοῦ ἄρξασθαι ἀναγινώσκειν ὁ διορθωτὴς λαμβάνων τὸ*
371 *βιβλίον διορθοῦται αὐτό, ἵνα μὴ ἐπταισμένον αὐτὸ ἀναγνοὺς
ὁ νέος εἰς κακὴν ἕξιν ἐμπέσῃ.* Cf. 688, 31 *εἶτα τὴν αἰτίαν
ἀποδιδοὺς δι' ἣν οὐ τίθεται νῦν ἐπὶ πάσης συλλαβῆς ἡ βα-
ρεῖα φησίν „ἵνα μὴ καταχαράσσωνται τὰ βιβλία τοῦτο νῦν οὐ
γίνεται". ἐπιλαμβάνονται δὲ πολλοὶ τοῦ τεχνικοῦ καί φασιν
ὅτι οὐκ εὔλογα δοκεῖ λέγειν· κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν λόγον καὶ ὁ
εὑρὼν ἐσφαλμένον βιβλίον οὐκ ὀφείλει τοῦτο διορθοῦσθαι καὶ
ξέειν τὰ κακῶς γραφέντα ἀλλ' ἐᾷν ἀδιόρθωτον, ἵνα μὴ τὸ βι-
βλίον ἀκαλλές τε ὁρῷτο καί τινα τρόπον ἀμυχὰς ξεσμάτων ἐπι-
φερόμενον.* Sueton. Domit. 20 „Liberalia studia in initio imperii
neglexit quamquam bibliothecas incendio absumptas impensis-
sime reparare curasset, exemplaribus undique petitis missisque
Alexandriam qui describerent emendarentque". Describerent,
opinor, quorum exemplaria Romae nancisci non poterat, emen-
darent quorum non satis bona. Quod illic in scholiis Dionysii
dictum vidimus *ἵνα μὴ καταχαράσσωνται τὰ βιβλία* idem Ioann.
Alex. p. 6 dicit *διὰ τὸ μὴ καταστίζειν τὰ βιβλία.* Hinc explica-
tur quid sit *ἀστιγὲς βιβλίον* apud Steph. Byz. s. *Βύβρας —
εὕρηται καὶ ἰσοσύλλαβος ἡ κλίσις ἐν ἀστιγεῖ βιβλίῳ.* H. e.
ἀδιόρθωτον. Nam diligenter annotat ubi non emendato libro
usus sit. Ut hoc loco sic s. *Γεδρωσία· ἐν δὲ τοῖς τοῦ Πο-
λυΐστορος διὰ τοῦ κ εὑρέθη ἡ πρώτη συλλαβή, ἀλλ' ἦν ἀδιόρ-
θωτον τὸ βιβλίον.* Non dubium quid sit *σφάλμα* apud eun-
dem Steph. s. *Γάργαρος. Ἑλλάνικος δὲ Γάργασον ἔφη τὴν
πόλιν διὰ τοῦ σ, ἀλλ' οἴομαι σφάλμα εἶναι* h. e. *γραφικὸν
ἁμάρτημα* non emendatum, quod non videtur intellexisse Stur-
zius Hellan. p. 18*).

372 Quid quod diligentia Batavorum simili ad litterarum cor-

*) In compluribus Anthologiae epigrammatis notatur *ἐσφαλμένον* vel *ὁλόσφαλτον* vel similiter. In his puto lusum esse scribentium ut quasi griphum lectoribus proponant. „*ζήτει τὸν νοῦν τοῦ ἐπιγράμματος ὅτι ἐσφαλμένον· ἐὰν ἔχῃς νοῦν οὐκ ἔσφαλται ἀλλὰ μᾶλλον πεφώτισται*" Iacobs. T. VII. p. 127.

ruptiones attenderunt? Galenus in praefatione ad librum sextum Epidemiarum, in qua queritur de licenter mutata lectione neglectaque traditae lectionis commemoratione, ita pergit: *πολὺ βέλτιον ἔδοξέ μοι φυλάττοντι τὴν ἀρχαίαν γραφὴν ἀεὶ μὲν σπουδάζειν ἐκείνην ἐξηγεῖσθαι, μὴ δυνηθέντι δέ ποτε τοῦτο πρᾶξαι πιθανὴν τὴν ἐπανόρθωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι καθάπερ ὁ Ἡρακλείδης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐποιήσατο κατὰ τὴν λέξιν ἐκείνην ἐν ᾗ γέγραπται „πρὸς δὲ τὸ Ἀφροδίσιον αἱ οὐραὶ ἔβλεπον“. ἐπειδή περ τοῖς ἐξηγησαμένοις τὴν ουραὶ γραφὴν ἀπιθάνως εἴρηται, τάχα φησὶ θύραι μὲν ἦν γεγραμμένον διὰ τοῦ Θ, τῆς μέσης δὲ γραμμῆς ἐν αὐτῇ διαφθαρείσης ἔδοξεν ὁ βιβλιογράφος ουραὶ γεγράφθαι. δυνατὸν γὰρ δὴ οὕτω καὶ λεπτῆς ἑνὸς ἀπολωλυίας συναπόλλυσθαι τὴν γραμμὴν ταύτην καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς αὐτὴν ἀμυδρὰν γραφεῖσαν ἐξίτηλον ὑπὸ τοῦ χρόνου γενέσθαι.* — Hellad. ap. Phot. p. 531 Be. *διὸ καὶ τὸν παρ' Ὁμήρῳ στίχον τινὲς οὐ τέττα ἀλλὰ τέτλα προήνεγκαν ἀναγινώσκοντες, καὶ ἐπισημηνάμενοι ὡς ἡ ἀπάτη γέγονεν ἐκ τοῦ τινας τὸ δεύτερον τ ἀντὶ τοῦ λ λαβεῖν, τῆς βραχυτέρας γραμμῆς τοῦ λ φαντασίαν αὐτοῖς τῆς ὀρθῆς κεραίας τοῦ τ παρασχομένης, τῆς δὲ μείζονος τῆς ἐπικειμένης ἐγκαρσίας.* Porphyr. ad *Υ*, 271 *οἱ δὲ καὶ αὐτόθεν ἀξιοῦσι μὴ ἔλασσε γράφειν ἀλλὰ θλάσσε, ἄνωθεν φάσκοντες ἁμαρτάνοντά τινα γράψαι τὸ ϵ, τὴν λοιπὴν περιφέρειαν τοῦ Θ παρέντα.* Aliquo veteris scriptoris loco inventum *μεσοπέρδην* erant qui nihil nisi *μεσοφέρδην* ex vetere litteratura esse putarent, Hesych., Photius apud quem est *ἀντὶ τοῦ μεσοφέρδην μεμενηκότων τῶν ἀρχαίων χαρακτήρων.* Cui an recte comparari possit quod Eustath. habet p. 1687 *τὸν ἐφιάλτην ἐπιάλτην κατὰ παλαιὰν παρασημείωσιν ὁ Ἀλκαῖος λέγει* disputat Giese de dial. Aeol. p. 349. — Schol. Eurip. Phoen. 682 Hm. *σοί νιν ἔκγονοι κτίσαν: γράφεται σῷ νιν ἐκγόνῳ κτίσαν, ἵν' ᾖ τῷ ἐκγόνῳ σου τῷ Κάδμῳ αἱ θεαὶ ἔκτισαν τὰς Θήβας. γέγονε δὲ περὶ τὴν γραφὴν ἁμάρτημα· ἐπ' ἄρχοντος γὰρ Ἀθήνησιν Εὐκλείδου μήπω τῶν μακρῶν εὑρημένων* (sic!) *τοῖς βραχέσιν ἀντὶ μακρῶν ἐχρῶντο, τῷ ε ἀντὶ τοῦ η καὶ τῷ ο ἀντὶ τοῦ ω. ἔγραφον οὖν τὸ δήμῳ ο μετὰ τοῦ ι δήμοι. μὴ νοήσαντες δὲ καὶ ἐνταῦθα ὅτι κατὰ τὴν*

ἀρχαίαν γραφὴν ἦν καὶ δεῖ μετατεθῆναι τὸ ο εἰς τὸ ω μέγα ἐτάραξαν τὸ νοητόν. — Schol. Vict. *H*, 238, ceteroquin solitam quidem ignorantiam prodens, de βοῦν et βῶν: ἐν τοῖς παλαιοῖς ἐγέγραπτο βον, ὅπερ οὐκ ἐνόησαν οἱ διορθωταί. Schol. α, 52 Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος: .... ἦ ἐγέγραπτο κατὰ τὴν ἀρχαίαν γραφήν, εἶτά τις μὴ νοήσας προσέθηκε τὸ ος. — *Φ*, 127 Aristophanes scripsit ὥς κε φάγησι, non ὅς κε. Porphyrius Quaest. Hom. 8 illo loco, ubi ex Philemonis συμμίκτοις de multis γραφικοῖς ἁμαρτήμασι apud scriptores inventis refert: ὁ δὲ βέλτιστος Ἀριστοφάνης κἀκεῖνο τὸ θρώσκων — ὅς κε φάγησι δείκνυσιν ὡς ἡμαρτημένον ὑπολείποιτο ἐκ τῆς παλαιᾶς γραμματικῆς. En simillima habemus ipsius Aristarchi. Aristonic. *Λ*, 104 ὤ. ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει ὄν· μήποτε δὲ πεπλάνηται γεγραμμένου τοῦ ο ὑπ' ἀρχαϊκῆς σημασίας ἀντὶ τοῦ ω προσθεὶς τὸ ν. Huic Aristarchi observationi gemina eiusdem servata Pind. Nem. I, 34 καταλείπεται δὲ τῇ ἀρχαίᾳ σημασίᾳ τὸ ἐσλός. ἡ γὰρ ἀντίστροφος ἀπῄτει τὸ υ (sc. ἐσλούς)*). Et ad Alexandrinos relapsus denuo Aristonici Didymique memoriam revoco studiorumque in Aristarcheis libris positorum, quae fere sola ad Wolfium refutandum sufficerent.

Ac profecto haec tam sunt per totam antiquitatem sparsa ut Wolfio, homini in antiquis libris versatissimo, in memoria inhaesisse videantur invito. Inde factum opinor, ut istis, quae supra posuerat p. CCXXXI, parum congruenter haec ex calamo sibi excidere passus sit p. CCXXXVI: „Verum ista omnia sic accipi nolim, quasi bonos et accuratos emendatores ne-
373 gem antiquis et exquisitis codicibus usos esse iisque comparandis genuinam formam textus quaesivisse. At genuina illis fuit ea, quae poetam maxime decere videbatur. In quo nemo non videt omnia denique ad Alexandrinorum ingenium et arbitrium redire."

Libere dicendum est in re gravissima. Haec sensum non habent. Neque enim poterant una opera genuinam formam quaerere comparandis antiquis et exquisitis codicibus suoque

*) v. Boeckh. Ueber d. crit. Behandlung des Pindar in Memor. Acad. Berol. 1822. 23 p. 308.

abuti arbitrio. At non poterat fieri ut falsis profectus ab initiis non suis sese irretiret laqueis. Quam omnino falsam de istorum grammaticorum opera conceperit notionem, declaravit hoc loco p. CCXXXIII: „Quippe illo Graecorum aevo (Alexandrinum dicit) quamvis in minutiis grammatici generis occupatissimo non potuit non vilis et eruditi hominis acumine parum digna videri haec cura libros dividendi in partes, praeponendi summaria, codices inter se comparandi, librariorum menda tollendi, vocabula signis distinctionum et accentuum notandi et si qua alia sunt, quae partim assignantur grammatistis.“ Hic primum iure quaeretur cur si haec vilia videbantur ista aetate tanto studio colerentur. Certe Cicero honos, inquit, alit artes omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper, quae apud quosque improbantur. Dein in iis, quae principibus grammaticis dicit indigna habita, nullum unum est, quod non Aristophanem vel Aristarchum fecisse constet: de comparatione codicum, de librariorum mendis sublatis, de interpunctione et accentibus iam ne verbum quidem addam: verum quod attinet ad operam libros in partes dividendi, Aristarchus hanc Homericarum rhapsodiarum faciem induxisse fertur et quod huic simillimum est Apollodorum collegisse Epicharmi comoedias, Aristophanem quorundam lyricorum carmina ex lege quadam ordinasse traditum eiusdemque feruntur fabularum argumenta. — At atheteses Wolfium male habuerunt et Zenodotea temeritas. De athetesibus separatim dixi. De Zenodoto sic iudico. 374
Quamquam non omnia, in quibus Aristonicus utitur vocabulo *Ζηνόδοτος ἐποίησε* vel *μετέγραψε*, coniecturis similia sunt, tamen et constans veterum grammaticorum opinio, qua ipsa ductus Aristonicus nonnulla eius coniecturae tribuit quae Zenodoteo tempore in libris ferebantur, et complura certissima exempla non sinunt nos dubitare quin satis libere in scriptoribus tractandis versatus sit coniecturisque indulserit. Sed primum ex uno alterove calidiore critico non licet de solitis istorum rationibus coniecturam facere: *) deinde — quod hic ma-

*) Hoc in posterioribus quoque aetatibus diiudicandis ne obliviscare.

gis spectandum — quod in Zenodoto factum videmus hoc consentaneum est fieri ubi primum ars critica nascitur ut aliquanto liberior sit: quod item primis post renatas in Italia litteras temporibus evenit. Scilicet primum tum elaborat ut scriptores, quos pauci mss. corruptos exhibent, sine summa offensione legi possint; partim imperfecta ars multa non intelligit inscientia, quae tollit ne quid relinquatur quod absurdum esse putat. Sed gliscentibus studiis, codicibus pluribus paratis, rerum sermonisque scientia vulgata, arte interpretandi exculta, multis obscurioribus locis per variorum tentamina tandem reclusis, in arctiores se fines contrahit, et quo magis primi magistri peccaverunt, eo magis iam ipso contradicendi studio ad fontes suos revertitur. Fuit Anacreontis locus eiusmodi *ἀγανῶς οἷά τε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν ὅς ἐν ὕλης κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ὑπὸ ματρὸς ἐπτοήθη*. De hoc traditum a schol. Pind. Ol. III,
375 52 (Didymo) *Ζηνόδοτος μετεποίησεν ἐροέσσης, διὰ τὸ ἱστορεῖσθαι τὰς θηλείας κέρατα μὴ ἔχειν ἀλλὰ τοὺς ἄῤῥενας*. Pulcra coniectura; cui si quis nihil opponeret quam quod hodie Bentleio opponere solent „*ἃ γέγραπται γέγραπται*“ nae istum quod item de plerisque cum Bentleio disputantibus adhuc quidem dicendum est non dignum dicemus in arte critica qui Zenodoti corrigiam solvat. Sed fortiter obstitit ei Aristophanes exemplis allatis poetarum complurium cervae cornua tribuentium, Ael. h. an. VII, 39. Sch. Pind. III, 52.

Praeterea quod ad Zenodoti crisin Homericam attinet atque ab Aristarchea differentiam, indicabo aliquid in usus futuros: nam adhuc multum abest ut rem accurate persequi possimus. Aristarchi sententia erat „*παρ' Ὁμήρῳ τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἠκριβῶσθαι*“. Sic *ἑαυτούς* et *ἑαυτῶν* corrupte dici: cuius rei testem Homerum quoque esse, *παρ' ᾧ τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἠκρίβωται*, qui semper solutas formas *σφᾶς αὐτούς, σφῶν αὐτῶν* adhiberet. Discimus haec ab Apollonio

---

Quintil. IX, 4, 39 „Quaedam in veteribus libris reperta mutare imperiti solent et dum librariorum insectari volunt inscitiam suam confitentur.“ Tam severe iudicant de coniectantibus.

pron. p. 91. Iam, ut dixi, quid illa vox ex Aristarchi ore vel Apollonii, qui sine dubio ex illius sententia eam interpretari poterat, accurate significet, quas cautiones et circumscriptiones habuerit evolvere non valemus. Sed tantum patet, si quis in lingua Homerica in universum quidem maximam quandam integritatem inesse putet temporum progressu et dialectorum corruptelis degenerantem, eius crisin Homericam diversa via progredi debere ab eo, qui contrarium sentiat, qui Homerum tamquam caecum necdum satis excultum nonnunquam cum Faunis loqui non absonum putet, nec abstrusa cum dedecere. Et haec, ni fallor, Zenodoti opinio erat. Contra singularum legum observatione innumerabilium Zenodoto ignotissimarum Aristarchus se confirmatum sensit.

Aristarchus ut complura prioribus suspecta et coniecturis sanata reliquit scientia, sic in aliis eadem causa offendit primus. Priores ubi *φόβος* pro *δέος* invenerunt non offenderunt, quod huius vocabuli vim Homericam non perspectam habebant. Ipse ubi codd. aliam etiam lectionem praebebant, ex. gr. *τρόμος*, hanc recepit, si minus, versum pro falso habuit. Et hoc memorabile nunquam illum eiusmodi versus coniectura sanasse, sed nota apposita damnasse. Sic *Π*, 92 pro Zenodoteo *προτὶ Ἴλιον αἰπὺ δίεσθαι* habuit *προτὶ Ἴλιον ἡγεμονεύειν*. Sed *Ο*, 71 *Ἴλιον αἰπὺ ἕλοιεν* causa fuit atheteseos, ut patet ex sch. *Μ*, 115. *Ο*, 56. Unde apparet *Ο*, 71 verba *Ἀρίσταρχος δὲ Ἴλιον ἐκπέρσωσι* falsum esse testimonium nec Aristonici, cuius verba *διὸ καὶ ἀθετεῖται ὁ στίχος οὗτος* servata in D. — Alia exempla invenies quocunque loco librum nostrum evolveris.

Sed quid tergiversamur cum habeamus testimonia? *Ι*, 222 *ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο: φαίνονται καὶ παρ' Ἀγαμέμνονι πρὶν ἐπὶ τὴν πρεσβείαν στείλασθαι δειπνοῦντες. φησὶ γοῦν· „αὐτὰρ ἐπεὶ σπεῖσάν τ' ἔπιόν θ' ὅσον ἤθελε θυμός, ὡρμῶντ' ἐκ κλισίης“ (177). ἄμεινον οὖν εἶχεν ἄν, φησὶν ὁ Ἀρίσταρχος, εἰ ἐγέγραπτο „ἆψ ἐπάσαντο“ ἵν' ὅσον χαρίσασθαι τῷ Ἀχιλλεῖ γεύσασθαι μόνον· ἀλλ' ὅμως ὑπὸ περιττῆς εὐλαβείας οὐδὲν μετέθηκεν, ἐν πολλοῖς οὕτως εὑρὼν φερομένην* 376

*τὴν γραφήν**). Et haec: *Γ*, 262 *προκρίνει μὲν τὴν διὰ τοῦ ε γραφὴν βήσετο, πλὴν οὐ μετατίθησιν ἀλλὰ διὰ τοῦ α γράφει Ἀρίσταρχος. Β*, 665 *βῆ φεύγων. τὸ μὲν Ὁμηρικὸν ἔθος βῆ φεύγειν προφέρεται. ἀλλ' ὅ γε Ἀρίσταρχος οὐ μετέθηκεν, ἀλλ' οὕτως γράφει βῆ φεύγων. α*, 337 *τῷ οἶδας οὐκ ἐχρήσατο. Ζηνόδοτος γράφει ᾔδεις, Ἀρίσταρχος δὲ οὐ δυσχεραίνει τῇ γραφῇ.* Item *Π*, 636 noluit uno deleto *ι'* omnem dubitandi materiam tollere. Quid igitur veritus est nisi codicum auctoritatem? His addicentibus meliorem et exquisitiorem visam lectionem recepit, v. exemplum supra positum p. 67. not. Illi addas simile hoc. *Ψ*, 332

ἤ τόγε νύσσα τέτυκτο ἐπὶ προτέρων ἀνθρώπων,
καὶ νῦν τέρματ' ἔθηκε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς.

Eust. h. l. p. 1304, 20 *ἐν δὲ τῷ ἤ τόγε νύσσα τέτυκτο καὶ ἑξῆς φασὶν οἱ παλαιοὶ ὅτι Ἀρίσταρχος γράφει· ἤ τόγε σκίρος (σκίῤῥος?) ἔην, νῦν αὖ θέτο τέρματ' Ἀχιλλεύς, ἑνὸς τούτου στίχου τεθέντος ὑπ' ἐκείνου ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω γραφέντων δύο.* Praeterea adeant lectores sch. *Ζ*, 4.

Sed ubi duplicis lectionis aequa erat auctoritas quid secutus est? Egregie docet Apollon. Dysc. synt. p. 77, disputans de duplici lectione *πῶς δ' αἱ τῶν Τρώων φυλακαί* et *πῶς δαὶ* (hoc Aristarchus) *τῶν Τρώων φυλακαί.* „*ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸν Ἀρίσταρχον ἐκίνει τὸ ἔθιμον τοῦ ποιητοῦ, ὃς συνήθως μὲν ἐλλείπει τὸν ἄρθρον, συνάπτει δὲ μετὰ τὰ πύσματα τὸν δαί σύνδεσμον*

τίς δαίς, τίς δαὶ ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο —
*ποῦ δαὶ νηῦς ἕστηκε***)

377 *κατὰ γὰρ τὴν προειρημένην σύνταξιν* (secundum ea quae de structura articuli diximus) *ἐπὶ τούτου πάλιν λείπει τὸ ἄρθρον. καὶ ἦν ἐγκείμενος ὁ δαί σύνδεσμος λείποντος ἑνικοῦ ἄρθρου λέγω τοῦ ἡ. καὶ σαφὲς ὅτι κατὰ τὴν τοιαύτην σύνταξιν πρόδηλα τὰ τοῦ λόγου καθειστήκει, λέγω ἡ λεῖψις μὲν τοῦ ἄρθρου, παράθεσις δὲ ἡ τοῦ συνδέσμου. καὶ οὕτως ἀκριβέστερον τὸ Ὁμηρικὸν ἔθος ἀπεδείκνυτο. καὶ γὰρ ἐπ' ἄλλων τὸ δέον*

*) Similiter reprehendit Homerum neque tamen mutat *Χ*, 468. *Η*, 114. *Ψ*, 857.

**) *α*, 225. *ω*, 298. *Κ*, 408. v. schol. h. l. Apollon. synt. p. 78. p. 6.

(i. e. quod philosophica ratio requirit) ἣν *παραδέξασθαι καὶ τὸ σύνηθες προὔκρινετο.*

σὺ δὲ θᾶσσον Ἀθηναίῃ ἐπίτειλαι,

λέγω κατὰ προστακτικὴν προσφορὰν προπαροξύνων (ειν?), ἀλλ' ἣν ἄλλα τινὰ διδάσκοντα ἀπαρεμφάτως ἀναγνῶναι, εὐθέως ἐκ τοῦ παρακειμένου

πειρᾶν δ' ὥς κεν Τρῶες —

καὶ ἐκ τοῦ

τὰ δ' ἄποινα δέχεσθαι

καὶ πλείστων ἄλλων." Σὺ δὲ θᾶσσον Ἀθηναίῃ ἐπιτεῖλαι est Δ, 64, ubi Aristonicus: ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ἐπιτεῖλαι ἀντὶ προστακτικοῦ κεῖται*). Ergo id praeoptavit quod non tam vulgare quam Homerici sermonis proprium videretur. Sed hac quoque in re minime pertinaciter egisse, testimonium est de his ipsis imperativis. Σ, 140 legimus:

ὑμεῖς μὲν νῦν δῦτε θαλάσσης εὐρέα κόλπον

ὀψόμεναί τε γέρονθ' ἅλιον καὶ δώματα πατρός,

καί οἱ πάντ' ἀγορεύσατ' —

Didymus: παρὰ Ζηνοδότῳ ἀγορεῦσαι. καὶ ὑποφαίνει τὸ Ὁμηρικὸν ἔθος. Hinc igitur de Aristarcho iudicandum est. Ille observaverat articulis Homerum plerumque non uti. An ideo omnes articulos exclusit? Minime. Ne ferente quidem metro. Αἴας δ' ὁ μέγας αἰὲν — Π, 358. v. Didym. Β, 111. Apollon. synt. 41. Sed ἄλλοι scripsit non ὧλλοι, quod satis firma accedebat monumentorum auctoritas. Simul, opinor, cogitabat, 378 ὧλλοι non plus dicere quam ἄλλοι, sed in Αἴας δ' ὁ μέγας αἰέν aliquam ad distinguendum ab altero Aiace vim inesse, quamquam alibi vel in hoc poeta ex more suo αὐτὰρ ἔπειτ' Αἴας τε μέγας dixerit. v. Did. Β, 111. Articuli vim attenderat Υ, 147, ubi traditum ἡ διπλῆ ὅτι οὕτως εἴρηκε σὺν τῷ ἄρθρῳ τὸ κῆτος ὡς παραδεδομένης τῆς ἱστορίας τῆς περὶ τοῦ κήτους. Observaverat Homerum augmenta omittere. An ideo nullum augmentum reliquit? Minime. Ediderat ὅς μέ τοι αὖτις δῶκε, Φ, 84; contra Ο, 601 ἐκ γὰρ δὴ τοῦ ἔμελλε, non ut Aristopha-

*) Si Δ, 302 πείρησαι scripsit, accesserat aliqua de usu medii observatio. Herodianus hoc loco diversa miscet.

nes *μέλλε**). Sed in dissensu editionum potius *ἔργα νέμοντο* scripsit, et *θαῦμα τέτυκτο*, ut his utar, quam *ἔργ' ἐνέμοντο, θαῦμ' ἐτέτυκτο*. In quo fortasse nonnunquam falsus fuit, quod nondum omnia momenta perspexerat: sic in augmento diiudicando fortasse ab Aristarcho discedendum erit propter leges quasdam hexametri Homerici Aristarcho non observatas. Sed in malam famam pertinaciae incidit vir excellentissimus per eos, quibus pertinax videbatur nolle constantem poetae legem semel vel bis migrari et haec si codicum auctoritate sanari non poterant obelo notare, quibus pertinax visum, cum observatum esset ubique poetam uti *ἐθέλω*, scribere *ΠΗΛΕΙΔΗΙΘΕΛ—*. Sic enim talia scribebant. Sic Herodianus *Θ*, 229 *ὅτε δὴ φαμεν* duplici modo scribi posse dicit, et *ΔΗΦΑΜΕΝ*, et, quia in hoc *δύναται ποιητικῶς ἀποβεβλῆσθαι τὸ ε* — neque, ait, necessario servandum sit ut in *ἐθέλω* Homerico — *ΔΗΙΦΑΜΕΝ*: crasin nominat. Nos in his solemus *Πηλείδη ἔθελ'* et *δὴ ἔφαμεν* vel coronidis signo illis ignoto (v. Lob. ad Ai. 1).

Haec et talia in observatione nitebantur. Sed occurrerunt alia, quae si in alterutram partem diiudicare velles summa ingenii subtilitate opus erat. *B*, 299, ubi Ulixes Graecos domum redire cupientes cohortatur ut maneant:

τλῆτε φίλοι καὶ μείναι' ἐπὶ χρόνον —

Zenodoti lectio erat *ἔτι χρόνον*. Audi Aristonicum: *ὅτι Ζηνόδοτος γράφει ἔτι χρόνον, ἀπιθάνως· ἔμφασις γὰρ γίγνεται πολλοῦ χρόνου διὰ τοῦ ἔτι*. H. e. cum *ἔτι* dicit memoriam renovat longi temporis, quod iam in obsessione et laboribus consumserint: quod non prudenter factum hoc tempore. — *B*, 314 de serpente passeres devorante:

ἔνθ' ὅγε τοὺς ἐλεεινὰ κατήσθιε τετριγῶτας.

Zenodotus *τιτίζοντας*. Iudicatum ab Aristarcho: „*ὅτι Ζηνόδο-*
379 *τος γράφει τιτίζοντας· εὐτελὴς δὲ ἡ λέξις· κατὰ φύσιν γὰρ φθεγγόμενοι οἱ νεοσσοὶ τιτίζουσιν, οἱ δὲ κατεσθιόμενοι τρίζουσιν*“. *I*, 36

ταῦτα δὲ πάντα
ἴσασ' Ἀργείων ἠμὲν νέοι ἠδὲ γέροντες

*) *ὤτρυνε* P, 215. Zenodot. *ὀτρ.* — Adi Herodianum *Δ*, 3. *B*, 808.

ἡ διπλῆ ὅτι Ζηνόδοτος γράφει „ἡγήτορες ἠδὲ μέδοντες“ βέλτιον δὲ καθολικώτερον γεγράφθαι. καταλείπεται γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ δόξα τἀνδρός. — *B*, 412 precatur Agamemno:

> *Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε, κελαινεφές, αἰθέρι ναίων,*
> *μὴ πρὶν ἐπ' ἠέλιον δῦναι καὶ ἐπὶ κνέφας ἐλθεῖν*
> *πρίν με κατὰ πρηνὲς βαλέειν Πριάμοιο μέλαθρον.*

Pro primo versu alii *Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων κύδιστε μέγιστε.* *„ὅτι ἔν τισι γέγραπται Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων. οὐχ ἁρμόζει δὲ τὸν ἐγχώριον Δία προσκαλεῖσθαι ἐπὶ τῆς πορθήσεως, ἀλλὰ βέλτιον κοινοτέραν“.* — *Α*, 204 Achilles ad Minervam:

> *ἀλλ' ἔκ τοι ἐρέω, τὸ δὲ καὶ τελέεσθαι ὀΐω,*

contra Minerva 212

> *ὧδε γὰρ ἐξερέω, τὸ δὲ καὶ τετελεσμένον ἔσται.*

Zenod. contra illic *τετελεσμένον ἔσται*, hic *τελέεσθαι* (vel ut ille scripsit *τετελέσθαι*) *ὀΐω*. Sed *„τῇ Ἀθηνᾷ ἁρμόζει μᾶλλον βεβαιοῦν“*. — *B*, 447 *Ἀθήνη*

> *αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήραον, ἀθανάτην τε·*
> *τῆς ἑκατὸν θύσανοι παγχρύσεοι ἠερέθονται*

Zenodot. *ἠερέθοντο. „Ζηνόδοτος γράφει παρατατικῶς ἠερέθοντο, ὅπερ οὐχ ἁρμόζει ἐπὶ ἀθανάτων“.* Sed his similia permulta sunt: non certa pleraque, nec hoc putavit Aristarchus, sed in lectionis discrepantia, cum in alteramutram partem momentum quaeratur, elegantiam produnt ac subtilitatem.

Minime audax Aristarchus; imo mihi certum est si quid Aristarchus peccavit in contrarium peccasse: nam si totam hominis subtilitatem perspicio, opinor unum et alterum non laturum fuisse in Homero ut alienum ab eius consuetudine nisi quaedam religio obstitisset. Sunt etiamnum in Homericis carminibus, quod ego fidenter pronuntio, aliquot loci qui sensum non habent: quos certe ab Aristarcho improbatos non traditum. Sed ut quaedam, ubi traditum, afferam, audax homo non violentius explicuisset illud *Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα* (p. 248). Nec 380
tam leniter iudicasset de *Π*, 364 (p. 172). Et, opinor, vidisset non ferri posse *Θ*, 230 *ἇς ὁπότ' ἐν Λήμνῳ κενεαυχέες ἠγοράασθε*: ubi ex scholiis satis apparet Aristarchi lectionem non aliam fuisse. Sed de hoc paulo fusius disputabo.

Verbi substantivi praesens personae tertiae omittitur et in enuntiationibus non pendentibus, e. g. *στρεπτοὶ δέ τε γὰρ θεοὶ αὐτοί* (*I*, 497). *ἀκεσταὶ δὲ φρένες ἐσθλῶν* (N, 115). *ἤτοι γὰρ μῦθοί γε ἐοικότες* (*γ*, 124). *ἄλγιον* et *τῷ δ' ἄλγιον εἰ* (*δ*, 292. *π*, 147. *Σ*, 278. *τ*, 322). *ἀγαθὸν καὶ νυκτὶ πιθέσθαι* (*H*, 282), *οὐδέ τί τοι παθέειν δέος οὐδ' ἀπολέσθαι* (*ε*, 347). *οὐχ ἕδος* (*Ψ*, 205). *πολλοὶ μὲν γὰρ ἐμοὶ Τρῶες κλειτοί τ' ἐπίκουροι κτείνειν* (*Z*, 227). *Ἕκτορος ἥδε γυνή* (*Z*, 460). *οὗτός τοι, Διόμηδες, ἀνήρ, οὗτοι δέ τοι ἵπποι, οὓς* — (*K*, 477). *τῶν ἤτοι χρυσέη ἴτυς ἄφθιτος, — πλῆμναι δ' ἀργύρου εἰσί* (*E*, 724). *οὐ γὰρ ἔτι Τρώων καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις αἰνή, ἀλλ' ἤδη Δαναοί γε καὶ ἀθανάτοισι μάχονται* (*E*, 379). — *καὶ δὴ Φαιήκων γαίης σχεδόν* (*ε*, 288).

Partim post relativum: *νῆ' ἄρσας ἥτις ἀρίστη* (*α*, 280). *βοῦν ἁρπάσῃ ἥτις ἀρίστη* (*P*, 62). *ἑταίρους τρεῖς οἵ τοι ἄριστοι* (*δ*, 409). *ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων* (*H*, 114). *μῦθος δ', ὃς μὲν νῦν ὑγιής, εἰρημένος ἔστω* (*Θ*, 524). *οὔτις τοι τὸν μῦθον ὀνόσσεται ὅσσοι Ἀχαιοί* (*I*, 55). *δμώων οἳ κατὰ δῶματ' Ὀδυσσῆος θείοιο* (*ρ*, 402).

Post particulas relativas: *ὅθι ξανθὸς Μενέλαος* (*γ*, 326). *ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς* (*δ*, 564). *οὕνεκα Τηλέμαχος μὲν ἐπ' ἀγροῦ* (*π*, 330). *ὅττι μάλ' οὐ δηναιός, ὃς ἀθανάτοισι μάχηται* (*E*, 407). *ἐπεὶ πολὺ φέρτερον οὕτως* (*Δ*, 307). — Post *εἰ*. *εἰ δ' ὅγ' ἀνήρ, ὅν φημι, δαΐφρων Τυδέος υἱός* (*E*, 184). *εἰ δ' ἤδη τεθνᾶσι καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισιν* (*X*, 52). Voss. Arat. 30. *ἦ ἤδη τέθνηκε καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισιν* (*δ*, 834). *ἠὲ καὶ ἤδη οἴκοι* (*ο*, 178). *ἔρχεσθε πρὸς δῶμαθ', ἵν' αἰδοίη βασίλεια* (*σ*, 314).*) *ἦμος δ' οὔτ' ἄρ πω ἠώς, ἔτι δ' ἀμφιλύκη νύξ* (*H*, 433). Cf. *Ψ*, 226 *ἦμος δ' ἑωσφόρος εἶσι*. —

381 Ergo hoc in tertia persona sing. et plur. praes. frequentissimum. Rarius in reliquis. In secunda persona vix huc referendi erunt *σ*, 126

Ἀμφίνομ', ἦ μάλα μοι δοκέεις πεπνυμένος εἶναι·
τοίου γὰρ καὶ πατρός.

---

*) Post *ἵνα* „ut" *Ξ*, 274 ex Vossii emendatione ad Arat. p. 160.

B, 201

οἵ σεο φέρτεροί εἰσι, σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἄναλκις.

ο, 533

ὑμετέρου δ' οὐκ ἔστι γένος βασιλεύτερον ἄλλο
ἐν δήμῳ Ἰθάκης, ἀλλ' ὑμεῖς καρτεροὶ αἰεί.

Nam haec excusationem habent a praecedente verbo *εἰμί*. Sed hoc: *H*, 281

ἀμφοτέρω γὰρ σφῶϊ φιλεῖ νεφεληγερέτα Ζεύς,
ἄμφω δ' αἰχμητά· τόγε δὴ καὶ ἴδμεν ἅπαντες.

Et *Ω*, 376

ὅς μοι τοιόνδ' ἧκεν ὁδοιπόρον ἀντιβολῆσαι,
αἴσιον, οἷος δὴ σὺ δέμας καὶ εἶδος ἀγητός,
πέπνυσαί τε νόῳ, μακάρων δ' ἔξ ἐσσι τοκήων.

Et *κ*, 460 sqq.

ἀλλ' ἄγετ' ἐσθίετε βρώμην καὶ πίνετε οἶνον,
εἰσόκεν αὖτις θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι λάβητε,
οἷον ὅτε πρώτιστον ἐλείπετε πατρίδα γαῖαν
τρηχείης Ἰθάκης· νῦν δ' ἀσκελέες καὶ ἄθυμοι,
αἰεὶ ἄλης χαλεπῆς μεμνημένοι· οὐδέ ποθ' ὑμῖν
θυμὸς ἐν εὐφροσύνῃ, ἐπεὶ ἦ μάλα πολλὰ πέποσθε.

Aliquoties omissum *ἐστέ* post *ὅσοι*. *Εὐρύμαχ' ἠδὲ καὶ ἄλλοι ὅσοι μνηστῆρες ἀγαυοί* (*β*, 209). *ἀλλ' ἄγε Φαιήκων βητάρμονες ὅσσοι ἄριστοι* (*ϑ*, 250). —

Ἐσμέν assumitur ex versu praecedente *ϑ*, 248

οὐ γὰρ πυγμάχοι εἰμὲν ἀμύμονες οὐδὲ παλαισταί,
ἀλλὰ ποσὶν κραιπνῶς θέομεν καὶ νηυσὶν ἄριστοι.

Sed re vera puto suppleri voluit poeta *I*, 225

χαῖρ', Ἀχιλεῦ. δαιτὸς μὲν ἐΐσης οὐκ ἐπιδευεῖς
ἠμὲν ἐνὶ κλισίῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο
ἠδὲ καὶ ἐνθάδε νῦν.

Quo loco nec *ἦμεν* placet, quod nonnulli habebant, nec Aristarcheum *ἐπιδευέι* (vel potius *ἐπιδευῇ*)*). Etenim patet etiamsi

*) *N*, 622 *Τρῶες ὑπερφίαλοι, δεινῆς ἀκόρητοι ἀϋτῆς.*
ἄλλης μὲν λώβης τε καὶ αἴσχεος οὐκ ἐπιδευεῖς,
ἣν ἐμὲ λωβήσασθε κακαὶ κύνες.

Nihil supplendum; *ἐπιδευεῖς* vocativus est.

non propendebat Homeri sermo ad omittendum verbum substantivum exceptis formis *ἐστί* et *εἰσί*, tamen non ita constrictum fuisse poetam quin si quando commodum esset et per sententiam ambiguitas devitaretur (nam hoc nisi ita est auditor non fertur nisi ad tertiam personam supplendam) aliis quoque for-
382 mis carere posset. Sic coniunctivus *ᾖ* eius animo obversabatur *E*, 481 *κτήματα — τά τ' ἔλδεται ὅς κ' ἐπιδευής*. Et, opinor, *N*, 335 *ὡς δ' ὅθ' ὑπὸ λιγέων ἀνέμων σπέρχωσιν ἄελλαι ἤματι τῷ ὅτε τε πλείστη κόνις ἀμφὶ κελεύθους*. Et futurum potius quam praesens *Ξ*, 394 *ἀλλ' ἄγε νῦν ῥήτρην ποιησόμεθ', αὐτὰρ ὄπισθεν* (vel ut alii *ὕπερθεν*) *μάρτυροι ἀμφοτέροισι θεοί, τοὶ Ὄλυμπον ἔχουσι* (v. *A*, 338. *X*, 255). In quo non iniuria dixeris ex antecedente verbo non ut saepe fit radicem assumi sed tempus. Attamen et haec rarissima sunt, et de imperfecto an unus sit locus incertum, quamquam nec hoc omnino interdictum fuisse putaverim. *T*, 40 sqq.

αὐτὰρ ὁ βῆ παρὰ θῖνα θαλάσσης δῖος Ἀχιλλεύς,
σμερδαλέα ἰάχων, ὦρσεν δ' ἥρωας Ἀχαιούς·
καί ῥ' οἵπερ τὸ πάρος γε νεῶν ἐν ἀγῶνι μένεσκον,
οἵ τε κυβερνῆται καὶ ἔχον οἰήϊα νηῶν
καὶ ταμίαι παρὰ νηυσὶν ἔσαν —

Qui harum rerum peritiam sensumque habent, nolent dicere ad *οἵ τε κυβερνῆται* supplendum esse *ἦσαν*, sed subsequens *ἔσαν* eodem pertinet, quamquam abreptus poeta enumerandi et simul pingendi ardore illos gubernatores vivide descripturus interiecit *καὶ ἔχον οἰήϊα νηῶν*, ita pergens quasi dixisset *ἔχοντες*. — De *Θ*, 230 stat mihi sententia:

πῇ ἔβαν εὐχωλαί, ὅτε δὴ φάμεν εἶναι ἄριστοι;
ἅς, ὁπότ' ἐν Λήμνῳ, κενεαυχέες ἠγοράασθε.

Verisimile est Aristarchum *ἠγοράασθε* explicuisse *ἠθροΐζεσθε*, ut explicuit *οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο Δ*, 1, ubi vide Porphyrium. Ergo in *ὁπότ' ἐν Λήμνῳ* omissum erit *ἦμεν* vel *ἦτε*. Ego nunquam credam ab Homero ita profectum esse. Quis enim haec aliter legere potest quam

ἅς, ὁπότ' ἐν Λήμνῳ κενεαυχέες ἠγοράασθε, —

(cf. *I*, 129).

Aut ab initio versus corruptus est aut excidit versus post hunc. — *B*, 303 *χθιζά τε καὶ πρώϊζ' ὅτ' ἐς Αὐλίδα νῆες* 383 *Ἀχαιῶν* cet. sic interpretor: vix cum Aulida advecti eramus, tum (v. 308) portentum accidit. —

Aliud adiiciam, de quo nihil Aristarchus observatum habuit.

Θ, 306 *μήκων δ' ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἥτ' ἐνὶ κήπῳ*
καρπῷ βριθομένη νοτίῃσί τε εἰαρινῇσι·
ὡς ἑτέρωσ' ἤμυσε κάρη.

Hoc loco Aristonicus: *ἡ διπλῆ ὅτι ἔξωθεν προσληπτέον τὸ ἔστιν* (sc. ad *ἥτ' ἐνὶ κήπῳ*), *εἰ μὴ ἡ μετοχὴ ἀντὶ ῥήματος παρείληπται, βριθομένη ἀντὶ τοῦ βρίθεται. ἢ κοινὸν τὸ κάρη βάλεν.*

Prima explicatio quam langueat nemo non sentiet et senserunt illi, in hac non acquiescentes. Lustremus secundam, quae pendet ab usu Homerico coniugationis periphrasticae.

B. 260 *μηδ' ἔτι Τηλεμάχοιο πατὴρ κεκλημένος εἴην.*
ζ, 244 *εἰ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἴη.*
Γ, 309 *Ζεὺς μέν που τόγε οἶδε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι,*
ὁπποτέρῳ θανάτοιο τέλος πεπρωμένον ἐστίν.
ϑ, 196 *καί κ' ἀλαός τοι, ξεῖνε, διακρίνειε τὸ σῆμα*
ἀμφαφόων· ἐπεὶ οὔτι μεμιγμένον ἐστὶν ὁμίλῳ,
ἀλλὰ πολὺ πρῶτον.
E, 24 *ἀλλ' Ἥφαιστος ἔρυτο, σάωσε δὲ νυκτὶ καλύψας,*
ὡς δή οἱ μὴ πάγχυ γέρων ἀκαχήμενος εἴη.
Π, 538 *Ἕκτορ, νῦν δὴ πάγχυ λελασμένος εἰς ἐπικούρων.*
Ξ, 172 *ἀλείψατο δὲ λίπ' ἐλαίῳ*
ἀμβροσίῳ, ἑδανῷ, τό ῥά οἱ τεθυωμένον ἦεν.

Θ, 524 *μῦθος δ', ὃς μὲν νῦν ὑγιής, εἰρημένος ἔστω.*
Ψ, 343 *ἀλλά, φίλος, φρονέων πεφυλαγμένος εἶναι* (imper.)
λ, 443 *τῷ νῦν μήποτε καὶ σὺ γυναικί περ ἤπιος εἶναι* 384
μηδ' οἱ μῦθον ἅπαντα πιφαυσκέμεν, ὅν κ' εὖ εἰδῇς,
*ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ καὶ κεκρυμμένον εἶναι**).

*) *Δ*, 211 *ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἵκανον ὅθι ξανθὸς Μενέλαος βλήμενος ἦν* in-

α, 18 *οὐδ' ἔνθα πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων καὶ μετὰ οἷς ἑτάροισι.*

ι, 455 *Οὖτις ὃν οὔπω φημὶ πεφυγμένον εἶναι ὄλεθρον.*

Ζ, 488 *μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν.*

Cf. *Χ*, 219 *οὔ οἱ νῦν ἔτι γ' ἔστι πεφυγμένον ἄμμε γενέσθαι.*

Α, 388 *ἠπείλησεν μῦθον, ὃ δὴ τετελεσμένος ἐστίν.*

Σ, 4 *τὰ φρονέοντ' ἀνὰ θυμόν, ἃ δὴ τετελεσμένα ἦεν.*

Θ, 454 *ὧδε γὰρ ἐξερέω, τὸ δέ κεν τετελεσμένον ἦεν.*

al. l. *καί κεν τετελεσμένον ἔπλεν.*

ο, 536 (et saepius): *αἲ γὰρ τοῦτο, ξεῖνε, ἔπος τετελεσμένον εἴη.*

Α, 212 (et saepius) *ὧδε γὰρ ἐξερέω καὶ μὴν τετελεσμένον ἔσται.*

τ, 547 *οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν, ὅ τοι τετελεσμένον ἔσται.*

Hinc altera explicatio refellitur: nam coniugationis periphrasis in passivo non fit nisi in participio perfecti. Quae observatio Aristarchum, quantum videre licet, fugerat. Restat tertia, cui conferimus hoc: *Π*, 406

ἕλκε δὲ δουρὸς ἑλὼν ὑπὲρ ἄντυγος, ὡς ὅτε τις φώς,
πέτρῃ ἐπὶ προβλῆτι καθήμενος, ἱερὸν ἰχθὺν
ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ)·*
ὣς ἕλκ' ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ.

Multo rariora imo rarissima sunt periphrasticae coniugationis exempla in activo.

---

certum an hoc potius significet: „ubi vulneratus Menelaus versabatur". *Πεπνυμένος* adiectivum est, quare *ὁ ξεῖνος μάλα μοι δοκέει πεπνυμένος εἶναι* (*θ*, 388) et similia omisi. Item *ἀλιτήμενος δ*, 807 *ἐπεὶ δ' ἔτι νόστιμός ἐστι σὸς παῖς· οὐ μὲν γάρ τι θεοῖς ἀλιτήμενός ἐστιν.* Verbum *ἀλιτέσθαι* accusativum habet.

*) De verbo post *ὡς ὅτε* suppleto (*ἤριπε δ' ὡς ὅτε πύργος*) v. Buttm. lexil. II p. 228.

β, 61 *ἦ καὶ ἔπειτα λευγαλέοι τ' ἐσόμεσθα καὶ οὐ δεδαηκότες ἀλκήν.*

ε, 182 *ἦ δὴ ἀλιτρός γ' ἐσσὶ καὶ οὐκ ἀποφώλια εἰδώς.*

β, 231. *ε*, 9 *μήτις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς καὶ ἤπιος ἔστω*
σκηπτοῦχος βασιλεὺς μηδ' αἴσιμα μήδεα εἰδώς.

Quibus in exemplis non negligendum est, primum adiunctum esse verbo adiectivum, tum accedere participium. Qui omnino frequentissimus periphrasticae coniugationis apud scriptores Graecos usus est. Non concedam ad periphrasin pertinere hoc: *K*, 547 *εἴπ' ἄγε* —

ὅππως τούσδ' ἵππους λάβετον καταδύντες ὅμιλον
Τρώων; ἤ τίς σφωε πόρεν θεὸς ἀντιβολήσας;
αἰνῶς ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο.

Facile sentimus, vim sententiae interire atque a poetae consilio aberrari si quis hic *εἰσί* suppleat. Admirantis exclamatio est ab accusativo *ἐοικότας*, qui sedate loquentem decebat, ad nominativum abrepti: sic ut *K*, 437

ἐν δέ σφιν Ῥῆσος βασιλεύς, παῖς Ἠϊονῆος,
τοῦ δὴ καλλίστους ἵππους ἴδον ἠδὲ μεγίστους·
λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Sic parata videntur quae dici possunt de hoc loco: *λ*, 605

ἀμφὶ δέ μιν κλαγγὴ νεκύων ἦν οἰωνῶν ὥς
πάντοσ' ἀτυζομένων· ὁ δ' ἐρεμνῇ νυκτὶ ἐοικώς,
γυμνὸν τόξον ἔχων καὶ ἐπὶ νευρῆφιν ὀϊστόν, 386
δεινὸν παπταίνων, αἰεὶ βαλέοντι ἐοικώς.

Scilicet ita hunc locum ab eo qui cecinerit non profectum esse.

Sed in hoc Hercule severi critici imaginem referente, artem collineandi factitantis, turbam inanem coercentis, libro nostro, cui materia a summo Graeciae critico erat, finem imponamus.

Excursus ad p. 41.

387 Eust. *A*, 20 p. 28 Ἀπίων καὶ Ἡρόδωρος, ὧν βιβλίον εἰς τα τοῦ Ὁμήρου φέρεται.

Eust. *B*, 764 p. 340, 20.

τὸ δὲ ποδώκεας Ἀπίων καὶ Ἡρόδωρος οὐκ εὐλόγως προπαροξύνεσθαι λέγουσι. τὰ γὰρ εἰς υς ὀξυνόμενα, φυλάττοντα ἐν τῇ συνθέσει τὴν αὐτὴν κατάληξιν, ἀναδίδωσι τὸν τόνον, οἷον δριμύς ἄνδριμυς, τραχύς ἄτραχυς· μὴ οὕτω δὲ ἔχοντα, ἀλλὰ τρέποντα τὸ τέλος ἵσταται, φασίν, ἐπὶ ὀξείας, οἷον ἡδύς ἀηδής, βαρύς ἀβαρής, ἧϊς ἐνηής, βαθύς ἀβαθής· οὕτω γοῦν καὶ ὠκύς ποδωκής, ὥστε κατ' αὐτοὺς καὶ ἡ ποδωκὴς ἵππος ὀξυτόνως ὤφειλε καὶ τὸ πληθυντικὸν ποδωκέας. Τὸ μέντοι ποδώκης Ἀχιλλεὺς οὐ παρασαλεύουσιν οἱ ῥηθέντες,
388 ἀλλά φασιν ὅτι τὸ ποδώκης Ἀχιλλεὺς εἰς ἰδιότητα τοῦ ἥρωος βεβαρυτόνηται.

Herodian. *B*, 764.

ποδώκεας: τινὲς ὡς εὐσεβέας· καὶ οὕτως αἱρεῖ ὁ λόγος, εἴγε καὶ τὸ ποδώκης ὀφείλει ὀξύνεσθαι, καθὸ τὰ εἰς υς ὀξύτονα, φυλάσσοντα ἐν τῇ συνθέσει τὴν κατάληξιν, ἀναδίδωσι τὸν τόνον, δριμύς ἄδριμυς, οὐχ οὕτως δὲ ἔχοντα, ἀλλὰ τρέποντα τὸ τέλος ἵσταται ἐπὶ τῆς ὀξείας, ἡδύς ἀηδής, βαρύς ἀβαρής, ἧϊς ἐνηής. οὕτως οὖν ὤφειλε καὶ τὸ ποδώκης ὀξυτονεῖσθαι γενόμενον ἀπὸ τοῦ ὠκύς. ἀλλά φασιν εἰς ἰδιότητα τοῦ Ἀχιλλέως βεβαρυτονῆσθαι τὸ ποδώκης. παρὰ γοῦν τῷ Ἡσιόδῳ ἀνεγνώκασι „ποδωκὴς δῖ' Ἀταλάντη“. τί οὖν ἐπὶ τοῦ Δόλωνος; κατὰ βαρεῖαν τάσιν ἀνεγνώκασι καὶ ἐπὶ τούτου „ὃς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης“.

Eust. *B*, 765 p. 341.

οἱ μέντοι πρὸ ὀλίγου ῥηθέντες γραμματικοὶ (Apion et Herodorus) *ἀπηλεγέως κατακρίνουσι τὸ οἰέτεας ὡς παραλόγως προπαροξυνόμενον λέγοντες ὅτι τὰ εἰς ος οὐδέτερα δισύλλαβα, ποιοῦντα ἐπιθετικὰ σύνθετα εἰς ης λήγοντα, ἐν ὀξείᾳ τάσει ἔχουσιν αὐτά· γένος εὐγενής, κλέος εὐκλεής, θάλος εὐθαλής. ἐχρῆν οὖν, φασί, καὶ περὶ τὸ ἔτος ταὐτὸ γενέσθαι. ἀναγινώσκουσι δὲ καὶ τὸ ἐξετέα ὡς εὐσεβέα.*

Herod. *B*, 765.

οἰέτεας: ὡς Διομήδεας. ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ σχηματισμοῦ παράλογος ὁ τόνος· τὰ γὰρ παρὰ τὰ εἰς ος λήγοντα οὐ (l. *οὐδέτερα*) *δισύλλαβα συντιθέμενα εἰς ης λήγοντα ἐπιθετικὰ μὴ ἔχοντα τὸ η πρὸ τέλους πάντα ὀξύνεται, εὐγενής, εὐκλεής, εὐειδής. οὕτως δὲ καὶ εὐτειχής. ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τὰ παρὰ τὸ ἔτος τὸ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι, νυνὶ δὲ κατὰ βαρεῖαν τάσιν ἀναγινώσκουσιν, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο πάλιν καθολικῶς σώζοντες, ἐξετέα γὰρ ἀδμήτην ἀναγινώσκουσιν ὡς εὐσεβέα.*

Eust. I, 516 p. 769, 20.

καί φασιν Ἀπίων καὶ Ἡρόδωρος ὅτι τὸ ζάφελος προπαροξύνεται λόγῳ τοιούτῳ. τὰ εἰς ος λήγοντα παρὰ τὸ ζα προπαροξύνεται, ζάθεος, ζάκοτος. τὸ δὲ ζαφελῶς περισπᾶται, ἐπεὶ τὰ εἰς λως ἐπιῤῥήματα παραληγόμενα τῷ ε ὡς ἐπὶ πλεῖστον φιλεῖ περισπᾶσθαι, οἷον εὐτελῶς, ἐπιμελῶς, οἷς καὶ τὸ ζαφελῶς συνεξέδραμε.

Herod. I, 516.

ἐχρῆν δέ, εἰ παρὰ τὸ ζάφελος γέγονε, καὶ ζαφέλως ἡμᾶς ἀνεγνωκέναι βαρυτόνως ἢ καὶ ἐκεῖνο κατ' ὀξὺν προφέρεσθαι τόνον. ἀλλὰ μήποτε τὸ μὲν ζάφελος προπαροξύνεται λόγῳ τοιούτῳ, ὡς τὰ εἰς ος λήγοντα συγκείμενα παρὰ τὸ ζα προπαροξύνεται, ζάθεος ζάκοτος. 389
οὕτως ζάφελος. τὸ δὲ ζαφελῶς περισπᾶται, ἐπεὶ τὰ διὰ τοῦ λως ἐπιῤῥήματα παραληγόμενα τῷ ε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φιλεῖ περισπᾶσθαι, ἐντελῶς, ἐπιμελῶς, οἷς καὶ τὸ ζαφελῶς συνεξέδραμε. πρόσκειται ὡς ἐπὶ

τὸ πλεῖστον διὰ τὸ εὐτραπέλως ἰκέλως.

Sed parcam chartis. Eundem plane consensum invenies *Π*, 558 (ubi dicit *οἱ παλαιοὶ ἤγουν Ἀπίων καὶ Ἡρόδωρος*) de *ἐξήλατο*. *I*, 147 (p. 742, 50) de *ἐπιμείλια*. *K*, 67 (p. 790) *ἐγρήγορθαι*. *K*, 134 (794, 20) *οὖλος*. *Λ*, 105 (834, 30) *λύγος*, ubi item patet Herodianeum esse quod de *μόσχος* dicit, sed hoc excidit ex scholiis. *O*, 320 (1017, 60) *κατενῶπα*. *E*, 219 (514) *νώ*.

In aliis particulam aliquam excerpendo omisit, vel paululum immutavit Herodianeae notae ordinem, sed fons ita patet ut nullus dubitationi locus sit, ut *ἀβληχρός Θ*, 178 (705, 60). *ζώς E*, 887 (618, 10). *Ὀλιζών B*, 717 (329, 10), *ἁμαρτῆ E*, 656 (592) et saepius alibi. Denique in paucioribus nunc scholion Herodiani excidit, sed qui Herodiani librum et colorem novit, nec in his vel levissimae dubitationi locus erit de auctore. E. g. *B*, 499 (267) de *Ἐρυθραί* paene totum excidit in Venetis. Excidit de *ἢ δή* et *ἤδη Α*, 573 (153). *Ὕρτακος N*, 771 (959, 30). De *ἐπειή* Eust. p. 118, 30 (*Α*, 355). Hoc in Herodianeis scholiis est ad *Α*, 156 (cf. 219 *τιή*). —

390 p. 1257, 50 (*X*, 74) *Ἡρόδωρος δὲ καὶ Ἀπίων ἐν τοῖς εἰς τὸ πι σχολίοις λέγουσι καὶ ὀξυτόνως εὑρίσκεσθαι καρή*, cet. Hoc invenies ut decet apud Herodianum *Π*, 548. —

Sed in his omnibus Herodianum se legere hoc plane latuit Eustathium. Nam de *χείμαῤῥοι* sub Apionis et Herodori nomine habet notam

Δ, 452 p. 496, 30, — quae est ad verbum — Herodiani ib.

ὅτι τὸ χείμαῤῥοι, ὡς ἐν τοῖς Ἀπίωνος καὶ Ἡροδώρου φαίνεται, Πτολεμαῖος μὲν ὁ Ἀσκαλωνίτης παροξύνει ὡς ἀπὸ τοῦ χειμάῤῥους, ἵνα φέρῃ τὸν τόνον τῆς ἑνικῆς εὐθείας, Νικίας δὲ προπαροξύνει πιθα-

Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης παροξύνει, ἐπεὶ τὸ ἑνικόν ἐστι χειμάῤῥους. Νικίας δὲ ὡς εὔζωνοι, καὶ μήποτε πιθανώτερον, ἵνα ἐκ τοῦ χειμάῤῥοος ᾖ γεγονός, εἴ γε μᾶλλον ἐντελέστερον. οἱ δὲ (l. *οἶδε δὲ*) *τὸ*

γώτερον ἐκ τοῦ χειμάῤῥοος, ἵνα ἔχῃ συγκοπὴν ἐκ τοῦ χειμάῤῥοοι. λέγουσι δὲ ἐκεῖνοι ὅτι Ὅμηρος τὰ τοιαῦτα ἑνικὰ ἐντελέστερον οἶδε προφερόμενα οἷον Ἑλλήσποντος ἀγάῤῥοος, καὶ στήῃ ἐπ᾽ ὠκυρόῳ ποταμῷ, καὶ ἐς ποταμὸν εἰλεῦντο βαθύῤῥοον, σπανίως δὲ καὶ τὸ συνῃλειμμένον, χειμάῤῥους κατ᾽ ὄρεσφι καὶ πλήθοντι ἐοικὼς χειμάῤῥῳ.

ἑνικὸν ἐν τῇ συνθέσει (add. *ἐντελέστερον μᾶλλον*) *ἤπερ τὸ συνῃλιμμένον „ὅσσους Ἑλλήσποντος ἀγάῤῥοος“, στήῃ ἐπ᾽ ὠκυρόῳ ποταμῷ, ἐς ποταμὸν εἰλεῦντο βαθύῤῥοον, ἀψοῤῥόου Ὠκεανοῖο, σπανίως δὲ τὸ ἕτερον. χειμάῤῥους κατ᾽ ὄρεσφιν ὄπαζεν, ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς χειμάῤῥῳ. τὸ μέντοι γε ἁπλοῦν ἀεὶ ἐντελῶς ἀποφαίνεται ῥόος.*

Attamen statim pergit Eustathius: *ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς ἑτεροῖόν τι λέγει*: quae addidit aliud Herodiani opus inspiciens. Sunt de *χείμαῤῥος* et *χειμάῤῥους* universe, non de usu Homerico, neque iis quae ad Homerum notata sunt obstant (neque hoc voluit Eustathius dicens *ἑτεροῖον*). Eodem modo p. 341
duumvirorum scilicet nota posita, quae Herodiani est, dicit: 391
*Ἡρωδιανὸς δὲ αὐτοῖς συνδιαγνωμονῶν λέγει**).

Ergo Herodiani notae commentariis Herodori et Apionis, quibus Eust. usus est, continebantur. Item Aristonici:

Eust. *B*, 809. p. 350, 20.
ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τῷ πᾶσαι πύλαι φασὶν Ἡρόδωρος καὶ Ἀπίων ὅτι ἔμφασιν μὲν ἔχει πολλῶν πυλῶν, μία δέ ἐστι, καὶ ὅτι ἔστι τὸ πᾶσαι ἀντὶ τοῦ ὅλαι.

Ariston. *B*, 809.
πᾶσαι δὲ ὤϊγνυντο πύλαι· ἡ διπλῆ ὅτι ἔμφασιν ἔχει πολλῶν πυλῶν, μία δέ ἐστι καὶ ἔστι τὸ πᾶσαι ἀντὶ τοῦ ὅλαι.

---

*) *Φ*, 232 nota est in scholiis de *ὀψὲ δύων*. Cui in fine additum: *ταῦτα ὁ Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ ιθ´ τῆς καθόλου*. Eust. ib. p. 232 eandem notam posuit sub Herodori et Apionis nomine. Ergo illa verba „*ταῦτα* . . . . .“ in illo quo usus est exemplo adiecta non erant aut haec etiam in cursu neglexit.

Eust. *B*, 599 p. 299, 20.

ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τοῖς Ἀπίωνος καὶ Ἡροδώρου φέρεται ὅτι πηρὸν ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς κατὰ τοὺς νεωτέρους τὸν τῆς ᾠδῆς πηρωθέντα λέγει. τί γάρ, φασί, βλαβερὸν τῷ Θαμύριδι κιθαρῳδῷ ὄντι εἰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστέρητο; μᾶλλον γὰρ προσεκτικὸς ἐγίνετο τῇ φωνασκίᾳ.

Ariston. *B*, 599.

ἡ διπλῆ ὅτι πηρὸν οὐ τυφλὸν ἀπεδέξαντο οἱ νεώτεροι. τί γὰρ ἦν αὐτῷ βλαβερὸν κιθαρῳδῷ ὄντι, εἰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερήθη; μᾶλλον γὰρ προσεκτικὸς ἂν ἐγένετο τῇ φωνασκίᾳ. τόν γε δή τοι Δημόδοκον ἡ Μοῦσα ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν.

Ubi vides iam Eustathium Aristonici scholion corruptum legisse: emendationem indicavimus supra p. 190. — Ad *O*, 56 argumenta, quibus illi versus reiiciuntur, plane convenienter cum scholio Aristonici refert. Dein pergit: *καὶ ταῦτα μὲν οἱ ὀβελίζοντες. οἱ δὲ ἐξηγηταὶ πρὸς ταῦτα, ὧν τὰ πλείω ἐξείληπται τῶν Ἀπίωνος καὶ Ἡροδώρου, ἐκτίθενται λύσεις ἀξιολόγους, ἅς περ ὁ θέλων ζητείτω. ἐν αἷς κεῖται καὶ* — et refert deinde ex solutionibus, quas habemus in scholiis BLV. — Item *Λ*, 385 (851, 40) de *κέρᾳ ἀγλαέ* eadem verba leguntur sub Herodori et Apionis nomine apud Eustathium, quae sunt Aristonici in scholiis. Item *Δήμητρος τέμενος B*, 696 (324, 20).
392 V. etiam *κρεῖον I*, 206 (747, 10). *σφεδανῶν Φ*, 542 (1250, 50). *ὁμοίιος Δ*, 315 (477). Didymi admonet illud *Π*, 31 (1043, 40) *ἡ δὲ τοῦ αἰναρέτη ἀνάγνωσις κατ' Ἀπίωνα καὶ Ἡρόδωρον Ἀρισταρχειός ἐστι.* Sed Nicanoris etiam notas in illis commentariis fuisse certum vestigium est:

Eust. *Θ*, 185 (607, 50).

de *Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε καὶ Αἴθων Λάμπε τε δῖε*). *οἱ δ' αὐτοί φασι καὶ ὡς ψυχρόν ἐστι νοεῖν ἐπίθετα μὲν τὰ δύο, τὰ δὲ λοιπὰ κύρια. ἐπεὶ κατὰ Ἡρόδωρον καὶ Ἀπίωνα οἱ σύνδεσμοι παρακείμενοι*

Nicanor *Θ*, 185.

βραχὺ δὲ διασταλτέον καθ' ἕκαστον ὄνομα. κἂν συνάπτηται δὲ τὸ ψυχρὸν ἐκεῖνο οὐ δύναται νοεῖσθαι ὅτι δύο μέν ἐστιν ἐπίθετα, δύο δὲ κύρια, ἐπεὶ οἱ σύνδεσμοι παρακείμενοι χωρίζουσιν αὐτὰ ἀπ' ἀλ-

χωρίζουσιν αὐτὰ ἀπ᾽ ἀλλήλων, κύρια γὰρ πρὸς ἐπίθετα οὐδέποτε συνδεῖται.	*λήλων. τὰ δὲ κύρια προς τὰ ἐπίθετα οὐδέποτε συνδεῖται.*

Ille liber, quo Apionis et Herodori nominibus iuscripto Eustathius usus est, in iisdem fundamentis inaedificatus erat quibus codex Venetus. His addita habebat partim eadem, ut de *ἄφαλος* *K*, 258, partim alia, quae neque nunc sunt in his scholiis nec olim fuisse probabile est v. p. 47, 10 (*Δ*, 59). p. 157 (*Δ*, 591). p. 474, 30 (*Δ*, 296). Ultra nunc non progredior.

EPIMETRA.

ERSTES KAPITEL.

(Lexikalisches und Grammatisches).

1. ὧδε. Zu S. 72.

In den Monatsberichten der Berliner Akademie vom Juli 1864 S. 450 macht J. Bekker folgende Bemerkung über das *Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε* Σ, 392: „das Alexandrinische Vorurtheil gegen *ὧδε* im örtlichen Sinne widerlegt an dieser Stelle Hephästos selber; denn auf den Zuruf *πρόμολ' ὧδε* kommt er nicht, wie Aristarch verlangt, *οὕτως ὡς ἔχει* oder, in Homerischer Sprache, *αὔτως* (Σ, 198), sondern wohl gewaschen. Oder wäre das *πέλωρ αἴητον* reinlicher und anständiger als die Charis? Das würde ihm nicht so hingehen, ohne Lob oder ohne Spott. In der von den Scholien zweimal angeführten und zweimal verderbten Stelle *ἀμφίπολοι, στῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν* ζ, 218 passt die Aristarchische Erklärung nicht besser. Eher vergleicht sich mit dem *οὕτω* das *τοῖον* δ, 776. η, 30. *ἐπιεικέα τοῖον* Ψ, 246. *σαρδάνιον μάλα τοῖον* υ, 302."

Hierauf wäre die Antwort:

„Reinlicher und anständiger als die Charis" nicht, aber schwerfälliger ohne Zweifel. Und so konnte es denn sehr wohl geschehen, dass sie eifrig und dringend gerufen hätte: „Hephästos, komme unverweilt" (und so erklärte doch Aristarch, *οὐδὲν ὑπερθέμενος*, nicht *οὕτως ὡς ἔχεις*), und er in seiner reizenden Schwerfälligkeit dem gar nicht entspräche. Wie denn ja überall wol der Schluss von dem, was einer thut, auf das, was von ihm verlangt worden, bedenklich ist. Und das wird doch auch wol kein Bedenken haben, wenn sie ruft: „Hephästos, komm unverweilt, denn Thetis bedarf etwas von dir", dass sie selbstverständlich meint „ohne dich unnöthig aufzuhalten", und dass sie das ganz nothwendige Waschen als selbstverständlich voraussetzt. Daher denn in der Richtung Bekker's nicht sowol das Waschen zu erwähnen wäre, sondern das

Zusammenlegen der Werkzeuge*). Wie ja er selbst nur darüber sich entschuldigt, 409, *ὄφρ' ἂν ἐγὼ φύσας ἀποθείομαι ὅπλα τε πάντα:* obgleich er höflich nicht anzuweisen vergisst, wie die Gattin unterdessen den Gast ehren und unterhalten soll. Aber diese Zärtlichkeit für sein Handwerkzeug ist ja wieder ein ganz reizender Zug, und je unerwarteter sie kommt und je weniger er auch dringendes Herbeirufen sich dagegen anfechten lässt, um so reizender.

Ueber Aristarch's Erklärung sagt Aristonikus: *ἡ διπλῆ ὅτι τὸ ὧδε οὕτως ὡς ἔχεις, οὐδὲν ὑπερθέμενος. καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ „ἀμφίπολοι στῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν“*. Er meinte also: „Wenn wir jenes „so“ bei dem Imperativus, das wir z. B. mit einem ganz unzweifelhaften „so“, *οὕτως*, und gleichfalls bei einem Verbum der Bewegung „stellt euch“ in dem *στῆθ' οὕτω ἀπόπροθεν* finden, zunächst möglich nahe an den Begriff „so“ uns anschliessend paraphrasiren wollen, so wäre das: *οὕτως ὡς ἔχεις*. Allein wir dürfen bei dieser schon einen Idiotismus verrathenden Anwendung natürlich das *οὕτως ὡς ἔχεις* nicht pressen. Und wenn nicht gepresst, wüsste ich hier etwa dem was es sagen soll mit der Paraphrase *οὐδὲν ὑπερθέμενος* am nächsten zu kommen.“

Bekker sagt zum Schluss: „Eher vergleicht sich mit dem *οὕτω* das *τοῖον δ*, 776. *η*, 30. *ἐπιεικέα τοῖον Ψ*, 246. *σαρδάνιον μάλα τοῖον υ*, 302.“ Auch ich habe zu meinem Zweck, welcher war, daran zu erinnern, dass sich auf mancherlei Art an den Imperativus ein „so“ schliesse, des *τοῖον* gedacht: also nicht jener Stellen, wo es sich an ein Adjectivum schliesst, wo es, auf nichts anwesendes hinweisend, sich nur an die Phantasie wendet, und wo es selbst noch Adjectivum geblieben ist, also nicht: ich ziehe zu Hause einen Knaben auf *κερδαλέον δὴ τοῖον ο*, 451. *ἐς πέλαγος μέγα τοῖον γ*, 321. Errichtet mir *τύμβον ἐπιεικέα τοῖον, μείδησε σαρδάνιον μάλα τοῖον, θάνατος ἀβληχρὸς μάλα τοῖος λ*, 135. Auch nicht auf Stellen wie *α*, 209 *θαμὰ τοῖον ἐμισγόμεθα* „wie das ja so zu gehen pflegt“. Auch nicht *δ*, 776 *ἀλλ' ἄγε σιγῇ τοῖον ἀναστάντες τελέωμεν μῦθον, ὃ δὴ καὶ πᾶσιν ἐνὶ φρεσὶν ἤραρεν ἡμῖν:* obgleich diese der einen, welche ich anzuführen hatte, am nächsten stand. Diese war also *η*, 30 *ἀλλ' ἴθι σιγῇ τοῖον· ἐγὼ δ' ὁδὸν ἡγεμονεύσω.* Hätte ich es für ganz sicher gehalten wie Bekker, dass *σιγῇ τοῖον* zusammengehöre, also auch hier nicht ein *τοῖον* bei dem Imperativus — also an keiner Stelle im Homer — so hätte ich auch diese nicht anführen können. Doch schien sehr angemessen zu verstehen: „gehe in solcher Art wie du siehst dass es die Umstände ange-

*) Schol. 392 *ἐπεί τοι καὶ συντίθησι τὰ σκεύη καὶ ἐποικτίζεται.* Doch wol *ἀπονίζεται.*

messen machen, in Stille". Und zur Unterstützung setzte ich eine Stelle hinzu, wo *τοῖον* beim Imperativus nicht fraglich steht, Apollon. Rh. II, 617 *μηκέτι δείδιθι τοῖον*: „jetzt, da wir die Bewährung haben, ungefährdet durch die Felsen geschifft zu sein, höre auf eine solche Furcht zu haben, in solcher Art zu fürchten, wie die Umstände es bisher rechtfertigten". Er weist mit der Hand auf die Umstände. So weit wir das *τοῖον* übersehen können, will es mir erscheinen, als liege darin vielmehr etwas entschuldigendes, beschwichtigendes. Und es wird zweifelhaft bleiben dürfen, ob ρ, 447 — denn dies ist von den beiden Stellen mit *οὕτως*, welche hier zunächst in Frage kommen, die entscheidendere und hat ohne Zweifel ursprünglich bei Aristonikus oder Aristarchus auch nicht gefehlt — ob also Antinoos, indem er den Bettler vom Tische wegweist

τίς δαίμων τόδε πῆμα προσήγαγε, δαιτὸς ἀνίην;
στῆθ' οὕτως ἐς μέσσον ἐμῆς ἀπάνευθε τραπέζης,
μὴ τάχα πικρὴν Αἴγυπτον καὶ Κύπρον ἵκηαι

auch hätte sagen können *στῆθ' ἐς μέσσον τοῖον*. Erfordert wird eine dringende Anweisung, welche ζ, 218 auch gar wol passt, werde nun das Dringliche dadurch hervorgebracht, dass man auf seine eigne im Imperativus ausgesprochene Anweisung noch ausserdem hinweist, „thue das, thue so wie ich sage", oder dass man auf den Angewiesenen hinweisend sagt: thue das, so wie du gehst und stehst", *οὕτως ὡς ἔχεις, οὐδὲν ὑπερθέμενος.*

Um auf das *πρόμολ' ὧδε* zurückzukommen, so wäre es recht schade für die Stelle, wenn wir in dem rasch zusammengefassten Ruf, den sie absichtlich in e i n e m Verse abmacht („*σύντομος δὲ ὁ λόγος καὶ πρέπων Χάριτι σπευδούσῃ πρὸς ἀπόδοσιν*" ein Scholiast richtig), ein überflüssiges „komm heraus hieher" hätten statt eines dringlichen Imperativus, von dem Eindruck etwa, ich sage nicht von demselben Ursprung, eines deutschen: „so komm doch, ei so komm doch!" Denn ein anderes „so" ist es, aber doch (man treffe nur den richtigen Ton der Stimme und vergesse die begleitende Handbewegung nicht nach dem Angeredeten hin) ein recht verständliches: „Hephästos, komm heraus — só!" — „Geh mir, den Fremdling vor mein Angesicht — só rufe ihn" d. h. „so wie du bist" *).

*) Ich habe S. 72 in der Note beiläufig angeführt, dass auch in der Prosa *ὧδε* seinen starken Ton sehr verlieren könne. Welcher Grad des Nachdrucks in einzelnen Fällen ihm namentlich da zu geben sei, wo eine eigenthümliche Sprachanwendung vorliegt, wird dem Nichteinheimischen oft schwer zu ermessen sein. Im obigen imperativischen Falle will mir eine ziemlich starke Betonung nicht unangemessen erscheinen, etwas stärker als etwa selbst trotz der Stel-

Denn alles überlegt und verglichen kommt man auch auf diese Paraphrase für das jedenfalls feststehende „so“, auf die nach dem Angeredeten hinweisende, als die am meisten sich hier empfehlende zurück. So war es auch Hermann und Nitzsch erschienen.

Dass die epische Sprache überhaupt kein *ὧδε* in örtlicher Bedeutung habe, weshalb im fünfundzwanzigsten Gedicht des Theokrit das *ὧδε* hic V. 11. 14. und *ὧδε* huc V. 35. 54. die Gewohnheit eines Bukolikers verrathe, hatte Hermann schon zu Orpheus S. 692 gesagt. Dass es auch dem Ionismus des Herodot wenigstens fremd sei, merkte Schweighäuser im Wörterbuch ausdrücklich an.

2. *φύζα.* Zu S. 91.

Bekker redet über den Anfang des neunten Buches der Ilias, der ihm ganz verwerflich scheint (Monatsberichte der Berl. Akad. Juli 1864 S. 445), und sagt über das *φύζα*: „Die Troer halten Wache, die Achaeer hält *φύζα*. In dem wiederholten und entgegengesetzten Halten finden die Scholien eine Schönheit. Mancher wird darin eine Nachlässigkeit finden oder eine Spielerei, die um so weniger anspricht, als *φύζα* überall dasselbe ist mit *φυγή* (s. *Ξ*, 140. *O*, 62. 366. *P*, 381. *ξ*, 269. *ϱ*, 438) wie *πεφυζότες* mit *πεφευγότες* oder *πεφυγμένοι*, *φυγή* aber eher treibend und jagend als haltend gedacht wird. Wenn sodann diese *φύζα φόβου κρύοεντος ἑταίρη* heisst, so wird, weil *φόβος* gewöhnlich auch nichts anderes ist als *φυγή*, *φυγὴ φυγῆς ἑταίρη*.“

Da *φόβος* immer *φυγή* bedeutet, so wäre dem um so mehr also, wenn nicht über *φύζα* folgendes dagegen müsste geltend gemacht werden.

Am Anfange des Buches *Φ* heisst es:

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ πόρον ἷξον ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο,
Ξάνθου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς,
ἔνθα διατμήξας τοὺς μὲν πεδίονδε δίωκεν
πρὸς πόλιν, ᾗπερ Ἀχαιοὶ ἀτυζόμενοι φοβέοντο
ἤματι τῷ προτέρῳ, ὅτε μαίνετο φαίδιμος Ἕκτωρ·
τῇ ῥ᾽ οἵγε προχέοντο πεφυζότες.

Wenn Aristarch diese Stelle las, so empfand er, dass der blosse Begriff „geflohen“ in *πεφυζότες* dem, was verlangt und erwartet wird, schlecht entsprechen würde. Er empfand, dass in *πεφυζότες* wenigstens ein Begriff liegen müsse, der dem *ἀτυζόμενοι φοβέοντο* entspräche. Und wenn er auf die beiden andern Stellen mit *πεφυζότες* in demsel-

---

lung am Anfang des Verses in *ποῖοί κ᾽ εἶτ᾽ Ὀδυσῆϊ ἀμυνέμεν, εἴ ποθεν ἔλθοι ὧδε μάλ᾽ ἐξαπίνης καί τις θεὸς αὐτὸν ἐνείκοι*, *φ*, 196.

ben Buche stiess, ebenfalls noch von den Troern, welche durch Achilles gejagt sind, 528. 532, so hatte er mehr als keine Veranlassung, etwas anderes zu empfinden. Kam er aber dann in's folgende Buch und las

> Ὣς οἱ μὲν κατὰ ἄστυ, πεφυζότες ἠΰτε νεβροί,
> ἱδρῶ ἀπεψύχοντο —

so erhielt er die völligste Bestätigung: indem was hier passe nicht ein „geflohen“, sondern wenigstens etwa ein „gescheucht“ sein müsse. Auch erinnerte er sich alsbald, dass, wie hier das *πεφυζότες* von den Hirschen, so das *φυζακινός* von den Hirschen gesagt sei *N*, 102

> Τρῶας ἐφ' ἡμετέρας ἰέναι νέας, οἳ τὸ πάρος περ
> φυζακινῇς ἐλάφοισιν ἐοίκεσαν, αἵ τε καθ' ὕλην
> θώων πορδαλίων τε λύκων τ' ἤϊα πέλονται.

Was ihm bestätigte, wenn es nöthig war, dass *πεφυζότες* und *φύζα* für Beurtheilung der Bedeutung zusammengehören. Und passte nun für diese Stellen am treffendsten jene Bedeutung, gemischt aus den Begriffen der Flucht und der Scheu oder Angst, so fand er eine überraschende Bestätigung in der Stelle *I*, 2

> Ὣς οἱ μὲν Τρῶες φυλακὰς ἔχον· αὐτὰρ Ἀχαιούς
> θεσπεσίη ἔχε φύζα, φόβου κρυόεντος ἑταίρη.

Und zugleich war das Verständniss dieser Stelle gegeben. Hier war, indem von Flüchtigen die Rede bleibt, die Bedeutung des Fliehens zurückgetreten und die andere der Angst hervorgetreten. Nicht auffallend. Denn hat sogar das Wort *φόβος*, in welchem der Nebenbegriff der Angst, der Scheu nicht liegt, den Uebergang gefunden in den Begriff der Furcht, wie viel eher *φύζα:* und so ist es denn bei diesem auch eher geschehen, weil eben, wie gesagt, bei diesem der Nebenbegriff schon immer in dem Worte lag, auch weil *φύζα*, ein poetisches Gebilde, gar nicht zu solcher Verfestigung gelangt war wie *φόβος*.*)

Uebrigens sind überhaupt die acht einleitenden Verse des Buches schön: untadelig, worauf es zunächst ankommt, gewiss. Bekker tadelt das Gleichniss. „Zwei Winde, sagt er, die beide von einem Lande herwehen, entziehen sich selbst der Anschauung; und dem von der Flut aufgewühlten Tange, was entspricht dem in der bewegten Menschenbrust oder in der aufgeregten Menge? Nicht zu sagen von dem

---

*) Die Verwandtschaft des Gegenstandes und die ungleiche Bedeutung bei wenig geänderter Stammform erinnert noch einmal an das oben besprochene *τρεῖν*, welches, um dies noch einmal namentlich auch in Beziehung auf die Stelle des Quiatus (S. 81) mit Bestimmtheit zu sagen, niemals zittern heisst, niemals vom Zittern weder der Glieder noch der Berge gesagt wird, sondern von beidem *τρέμειν*.

schwer verständlichen *παρὲξ ἅλα:* für *παρὰ θῖν' ἁλός?*" Warum soll denn ein Nordweststurm nicht von einem Lande herwehen? Und wie kommen denn, ganz ausführlich beschrieben, im vorletzten Buche Boreas und Zephyros, herbeigerufen den Scheiterhaufen anzufachen, ohne Zweifel von Thrazien, wohin sie wieder nach Hause zurück kehren, — man denke! dieselben Boreas und Zephyros — *Θρηΐκιον κατὰ πόντον· ὁ δ' ἔστενεν οἴδματι θύων.* V. 230.

Ferner in dem zweimaligen *ἔχειν* darf man weder Schönheit noch Nachlässigkeit noch Spielerei erkennen, sondern natürlichen, durch Wiederholung des Wortes oder des Klanges nicht gestörten Ausdruck jenes Sängerthums, das von rhetorischer Künstelei kein Bewusstsein hatte und nicht mied, was es nicht ahnte und nicht hörte. Dass man dieses nahe auf einander folgende, ganz natürliche *ἔχον* und *ἔχε* hier überhaupt nur hört, dass man überhaupt nur aufmerksam darauf wird, das beruht meiner Ueberzeugung nach auf einer Verwöhnung, auf einer Ansicht über die Bedeutung und Absicht nahe stehender gleicher Wörter, Wurzeln und dadurch herbeigeführter Gleichklänge im Homer, welche einmal auszurotten ein Verdienst wäre. Denn ein Mann wie J. Bekker vertritt sie noch.

3. ἔϋ. ὥς. Zu S. 120.

Aus Apollonius adv. 614 geht hervor, dass das Adverbium ἔϋ betont wurde: also *οὕς κεν ἔϋ γνοίην Γ*, 235. *ἔϋ κρινασθαι δ*, 408. Warum, sagt er, heisst es *ἄντικρυς*, aber *ἀντικρύ? Ἢ καθὸ τὰ εἰς υ λήγοντα ἐπιῤῥήματα ἐθέλει ὀξύνεσθαι, ὡς ἔχει τὸ μεταξύ καὶ τὸ εὐρύ; τὸ γὰρ ἔϋ ἴσως ἀπὸ διαιρέσεώς ἐστι τοῦ εὖ ἢ καὶ τάχα παράλογον ἔχει τὴν τάσιν.* Und bald darauf: die Adjectiva auf *ύς* haben neben sich den Neutris gleichlautende Adverbia auf *ύ*, wie *εὐρὺ ῥέει, ταχὺ ἦλθεν. Καὶ τῷ οὖν ἐΰς ὤφειλε παρακεῖσθαι ὀξύτονον τὸ ἐΰ, ὅπερ συναιρεθὲν ἀναγκαίως περιεσπάσθη διὰ τὴν ἐν αὐτῷ δίφθογγον· προλήψει μέντοι τοῦ διῃρῆσθαι τὴν εὖ ἐβάρυναν τὸ ἐπίῤῥημα.* Damit will er folgendes sagen: die Betonung ἔϋ lässt sich nur so erklären, dass man εὖ (wie *φεῦ*) für ein thematisches Adverbium gehalten hat, aus welchem dann ἔϋ richtig durch Auflösung entstand.*) Wahrscheinlich jedoch war dies eine unrichtige Voraussetzung (*πρόληψις*, v. adv. 578, 25. coni. 515, 2. synt. 332, 11), und so trägt das ἔϋ einen unbegründeten Accent: in der That ist vielmehr ἐΰ adverbial gebrauchtes Neutrum von ἐΰς und erst daraus εὖ entstanden. Freilich sollte ἐΰ contrahirt

*) Theogn. Anm. II, 161, 10 *ἔϋ ἀπὸ τοῦ εὖ κατὰ διάλυσιν τῆς ευ διφθόγγου εἰς ε καὶ υ.* Also doch auch ἐΰ.

eigentlich geben εὖ: denn ἡ βαρεῖα καὶ ὀξεῖα εἰς ὀξεῖαν, ουκ εἰς περισπωμένην μεθίσταται. Doch muss diese Regel nothwendig weichen der Analogie: ὅτι πᾶσα δίφθογγος τελικὴ εἰς υ λήγουσα ἀποστρέφεται τὴν ὀξεῖαν (s. Etym. 388 unter εὖ, vgl. Herod. Io. Al. 40, 11. 32, 18. Choer. Be. 1237). Denn jene erste Regel gilt mit der Einschränkung ὅτι ἡ βαρεῖα καὶ ὀξεῖα εἰς ὀξεῖαν συναιροῦνται, ἐὰν μὴ τονικὸν κωλύσῃ παράγγελμα (Io. Al. p. 6, 20). — Apollonius hatte geschrieben περὶ κατηναγκασμένων τόνων, wie wir aus Suidas und Choeroboscus wissen, und περὶ διεψευσμένων τόνων, wie er selbst aufführt adv. 581, 4. Ich meine, die aus der falschen Annahme des ursprünglichen εὖ hervorgegangene Betonung ἐΰ wird ein διεψευσμένος τόνος sein, das aus ἐῢ entstandene εὖ, welches den aus der Zusammenziehung natürlichen Akut der entstehenden Form wegen verlassen musste (ἀναγκαίως περιεσπάσθη), wird κατηναγκασμένον τόνον haben. Für das letzte bietet Apollonius adv. 584 und die sehr damit übereinstimmenden Homerischen Epimerismen 325 eine Bestätigung. Die Fragewörter, πύσματα, haben die Eigenthümlichkeit barytonirt zu sein. Die langen einsilbigen πῶς, ποῦ u. s. w. aber können ihrer Form wegen nicht barytonirt werden: es wurde also ein Accent nothwendig; sie haben also κατηναγκασμένον τόνον (wie es hier ausdrücklich genannt wird: und ἀναγκαίως, κατ᾽ ἀνάγκην): und zwar den Circumflex, damit sie wenigstens δυνάμει barytonirt seien. Der Gegensatz heisst φυσικὸς τόνος, κατὰ φύσιν ἐβαρύνοντο, φυσικῶς, ὁ ὀφειλόμενος τόνος. In anderer Verbindung κατηνάγκασται „es ist nothwendig“ Apollon. 584, 33 (585, 2 ἐξηνάγκασται). Nun ist auch sehr deutlich, wie das, was Choeroboscus aus Apollonius περὶ κατηναγκασμένων τόνων anführt (1246 Be. 439, 18 Gsf.), gerade dahin gehört, und auch Ziel und Nutzen dieser Untersuchungen verdeutlichend: der Accent in Comparativen auf ων, γλυκίων, ἀμείνων u. s. w., ist nicht ihr natürlicher, sondern nur durch die letzte Länge nothwendig gewordener Accent. Daher sie im Vocativ, was sonst die einfachen Nomina auf ων nicht thun, den Accent dahin zurück rücken, wo er von Natur hingehört: wie der natürliche Accent a l l e r Comparative auf der drittletzten ist, ταχύτερος u. s. w. — Vgl. Cramer IV, 334 (ἠναγκάσθη τονοῦσθαι ὡς στάς στάντος). — In den zuerst angeführten Worten des Apollonius über ἐΰ, welche hiessen τὸ γὰρ ἐΰ ἴσως ἀπὸ διαιρέσεώς ἐστι τοῦ εὖ ἢ καὶ τάχα παράλογον ἔχει τὴν τάσιν, war eine doppelte Möglichkeit für die Entstehung des Accentes ἐΰ hingestellt. Die erstgenannte, wonach ἐΰ keinen παράλογος τόνος haben würde, wird nicht weiter besprochen. Beiläufig sei bemerkt, dass die Bequemlichkeit des Fortgangs den Verdacht entstehen lässt, es seien dort de adv. 614 in Zeile 17 hinter παράλο-

γον τὸ ἄντικρυς ausgefallen etwa die Worte: παράλογον δὲ ἴσως καὶ τὸ ἔϋ.

Die Betonung ἔϋ des Adverbiums, welche, wie wir sehen, das rationelle Gefühl angesprochen, hat auch Bekker nicht befolgt. Es mag das dahingestellt sein dürfen. Aber anders steht es doch mit einem so gangbaren, auch aus der Prosa nicht ganz ausgeschlossenen und durch den Unterschied von Perispase oder nicht dem Ohre viel markirteren Worte wie ὥς „so". Wenn die sichere Ueberlieferung für allgemeines ὥς ist, mit welchem Rechte dürfen wir ὧς schreiben? Selbst wenn man theoretisch glaubte, ὧς als allein berechtigt beweisen zu können, was schwerlich geschehen kann, würde man ein Irregehen der Sprache anzunehmen, aber anzuerkennen haben. Die Theorie übrigens würde nicht stehen bleiben dürfen bei ὧς „so", sondern wie ποῦ — οὗ auch zu πῶς — ὧς und zu ὧσπερ und ὧστε fortschreiten müssen. Doch die Ueberlieferung erscheint wol durch ein paar falsche Stellen anders als sie ist. Ich hatte den Gegenstand berührt quaest. ep. p. 63 und schloss mit den Worten: „An hi antiqui praeter illas formulas (nämlich καὶ ὧς und οὐδ' ὧς) ὧς scripserint incertum". Damit meinte ich, ungewiss sei, ob es etwa ausser jenen beiden Formeln noch einen vereinzelten Fall gegeben, wo es auch ὧς heissen sollte. Ich hätte aber auch so viel nicht zugeben sollen, ich hätte auch dies Zugeständniss nicht machen sollen an einige falsch berichtende Stellen, in denen ich meinte, es stecke wol noch so etwas dahinter. Apollonius, der Verfasser des lex. Homericum (unter ὥς), Aristarch, Tyrannio, Trypho, Apollonius Dyscolus, Herodian wussten auch von ὥς „so", wie von τώς, nur als Oxytonon*). Einzig einen Fall wussten sie, wo ἐν μέσῃ φράσει dies nicht relative ὡς perispomenirt sei, und es ergiebt sich durchaus, dass damit der Fall καὶ ὧς und οὐδ' ὧς gemeint sei. Dies ist ganz sicher aus verschiedenen Stellen und Ausführungen des Apollonius Dyscolus (de coni. 523. de adv. 581 ff. 591, 12), wie aus denen des Herodian in der Prosodia Iliaca (*H*, 31. *Λ*, 720, ferner *Δ*, 16. *Γ*, 159), περὶ μονήρους 25, 29, Catholica bei Arcad. 182, 18 τὸ καθώς καὶ ὥς ἀντὶ τοῦ οὕτως ὀξύνεται. Für die Namen Trypho, Aristarch, Tyrannio sind einzusehen Apollon. coni. 523. Epimerism. Hom. 449. Nun ist demnach für Herodian aus seinen angezeigten selbsteigenen wiederholten und sichern Worten ausgemacht, dass er lehrte, ὥς, wenn es bedeutet οὕτως, ist oxytonon, perispomenon ist es, wenn es bedeutet ὅμως, womit er den Fall von καὶ οὕτως und οὐδ' οὕτως ausdrückte,

*) ὡς „wie", was auch hier überall sichtbar, natürlich ebenso. Dass es keine Atona giebt, ist jetzt bekannt: s. quaest. ep. p. 98.

indem er eben in diesen Formeln das *ὧς* durch *ὅμως* paraphrasirte (vergleiche das Homerische *καὶ ἔμπης*). Wie dürfen wir also bei Ioannes Alexandrinus lesen p. 31, 2: *τὸ ὧς ἀεὶ ὀξύνεται κἂν ἐν ἀρχῇ κἂν ἐν μέσῳ κἂν ἐν τέλει ἢ πλὴν μόνον ὅτε σημαίνει τὸ οὕτως καὶ τὸ ὅμως, τότε γὰρ περισπᾶται.* Dies ist nicht Herodianisch, trotzdem dass derselbe Fehler sich bald noch einmal wiederholt V. 31: doch nicht ganz wiederholt, weil dort nicht *τὸ οὕτως καὶ τὸ ὅμως* steht, sondern *τὸ οὕτως ἢ τὸ ὅμως.* Und noch eine neue Verwirrung ist an dieser Stelle V. 31. Es heisst: *τοῦ δὲ περισπωμένου ὅτε δηλοῖ τὸ οὕτως ἢ τὸ ὅμως*

> *ἀλλὰ καὶ ὧς ἐθέλω δόμεναι πάλιν, εἰ τό γ' ἄμεινον*
> *ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη*
> *ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέσσομαι*
> *ἐμὲ δ' οὐδ' ὧς θυμὸς ἀνῆκεν.*

Hier macht nun das *ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη* stutzig. Es ist *Λ*, 721. Aber da lesen wir ja, nicht in den Scholien, sondern in Herodians Prosodia Iliaca: *ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέπρεπον ἡμετέροισιν καὶ πεζός περ ἐών, ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη: τὸ μὲν πρότερον ὧς περισπωμένως, τὸ δὲ ἕτερον κατ' ἔγκλισιν* (d. h. barytonirt), *ἐπειδή περ τὸ μεταφραστικὸν αὐτοῦ ἐστιν· ἐπεὶ οὕτως ἦγε τὸ νεῖκος ἡ Ἀθηνᾶ.* Also hat in der Catholica ungefähr also gestanden: *τοῦ δὲ περισπωμένου ὅτε δηλοῖ τὸ ὅμως*

> *ἀλλὰ καὶ ὧς ἐθέλω δόμεναι πάλιν, εἰ τό γ' ἄμεινον*
> *ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέπρεπον ἡμετέροισιν·*
> *καὶ πεζός περ ἐών, ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη,*

τὸ μὲν πρότερον ὧς περισπωμένως, τὸ δὲ ἕτερον κατ' ἔγκλισιν οὕτως.

> *ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέσσομαι*, u. s. w.

Oder vielleicht auch stand sogar blos *τὸ δὲ ἕτερον οὕτως.* Und hierin, könnte man meinen, lag die Veranlassung für den Epitomator zu jenem falschen *καὶ οὕτως* oder *ἢ οὕτως.* Jedoch der Artikel *ὧς* in den Homerischen Epimerismen p. 449 (auch im Et. Gud.) führt noch auf etwas anderes. Dieser Artikel ist unklar geordnet, auch verdorben. So sind die Beispiele für *καὶ ὧς* und *οὐδ' ὧς*, einbegriffen das unglückliche *ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη*, auch dort in Verwirrung gerathen, und zwar so: *ἀλλὰ καὶ ὧς ἐθέλω, ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη, ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέσσομαι, ἀλλὰ καὶ ὧς ἐθέλω δόμεναι πάλιν*, u. s. w. Der Artikel ist nicht Herodianisch: Herodian hatte nicht so für Schüler über *ὡς βαρύτονον* und *ἐγκλιτικόν* gelehrt, sondern über *ὡς ὀξυνόμενον* und *περισπώμενον.* Aber die Erwähnung des Aristarch und Tyrannio zeigt, dass eine gute alte Quelle benutzt ist, und es spricht manches dafür, so z. B. mehrere auch hier gebrauchte Beispiele, dass diese Herodia-

nisch war. Nun steht dort: *ὡς* wird barytonirt auch *ἐν μέσῃ φράσει μὴ ἐπιφερομένου ἐγκλιτικοῦ, εἰ μὴ σημαίνει τὸ ὅμως, ἢ τὸ οὕτως· ὁπότε γε οὕτως ὑποτάσσοιτο συνδέσμῳ.* So bei Kramer. Das kann doch nur sein: *εἰ μὴ σημαίνει τὸ ὅμως, ἢ τὸ οὕτως ὁπότε γε ὑποτάσσοιτο συνδέσμῳ.* Und damit war der Fall gemeint von *καὶ ὥς* und *οὐδ' ὥς.* Nach einigen dazwischen tretenden Beispielen heisst es dort weiter: *Ἀρίσταρχος δὲ παρῄνει καὶ Τυραννίων τὸ ὡς ἐν μέσῃ φράσει περισπᾶν εἰ μὴ* (offenbar muss dies *μή* fort) *ὑποτάσσοιτο συνδέσμῳ ὡς τὸ* (l. *τῷ*) *καί,* und nun folgen Beispiele mit *καὶ ὥς* und *οὐδ' ὥς.* Vergleicht man nun Apollonius coni. 522, wo gesagt wird, Trypho habe daran Anstoss genommen, dass *ὧς ἐν μέσῃ φράσει* (natürlich in gewissen Fällen) seinen Accent ändern solle und zu *ὡς* werden, denn es gebe keine zutreffenden Analogieen dafür, dass die Stellung eine solche Aenderung des Accentes bewirke, so scheint folgende Combination ziemlich sicher. Die Aelteren, Aristarch und Tyrannio namentlich, hatten für die Accentuation *καὶ ὧς* und *οὐδ' ὧς* den Ausdruck: alles *ὡς* ist acuirt, ausser wenn es in der Bedeutung *οὕτως ἐν μέσῃ φράσει* unmittelbar hinter einer Conjunction steht. Trypho warf obigen Zweifel auf, und man wandte sich nun (vielleicht Trypho selbst zuerst) der Erklärung zu: *ὥς* ändere seinen Accent nicht wegen geänderter Stellung, sondern wegen geänderter Bedeutung: denn in diesen Formeln bedeutet es *ὅμως.* Dies ward nun das gangbare. Herodian in seinem eigenen Namen wendet dies entschieden an. Aber er scheint in der Catholica auf jenes andere Rücksicht genommen zu haben. Und Ioannes Alexandrinus hätte richtig etwa folgendes ausziehen können: *τὸ ὡς ἀεὶ ὀξύνεται κἂν ἐν ἀρχῇ κἂν ἐν μέσῳ κἂν ἐν τέλει ᾖ, πλὴν μόνον ὅτε ἐν μέσῃ φράσει σημαίνει τὸ οὕτως ὑποτασσόμενον συνδέσμῳ, ὥς τινες, ὧν καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Τυραννίων, ἢ ὅτε σημαίνει τὸ ὅμως, ὡς αὐτὸς ὁ Ἡρωδιανός.*

Man hörte in *ὧς οὕτως* keine Perispasis, z. B. die beiden *ὧς* im Gleichnisse hörte man gleich, „so der Herr, so der Knecht". Nur in *καὶ ὧς* und *οὐδ' ὧς* hörte man eine Perispasis.

4. *Τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες;* und die Doppelfrage.

Es ist Sitte geworden, in diesem Beispiele wie in einer sehr grossen Menge anderer, welche ähnlich sind oder ähnlich aussehen, zusammengezogen zu schreiben, also hier *τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν;* Es hat mir geschienen, als ob wir über die hierbei vorkommenden, zum Theil so-

gar wesentlichen Unterschiede nicht ganz klar sind und es wol des Versuches lohne, etwas genauer nachzusehen, was es mit jenem „usitatum est Graecis duas interrogationes una comprehendere“ (Hermann zu Aiax 1185) wol eigentlich auf sich habe. Auch mit Lobeck, der zu der angeführten Stelle des Aiax auf Unterscheidungen wies, finde ich mich nicht ganz in Uebereinstimmung, oder mit Seidler (bei Hermann) zu dem Anfange der Antigone

ἆρ᾽ οἶσθ᾽ ὅ τι Ζεὺς τῶν ἀπ᾽ Οἰδίπου κακῶν,
ὁποῖον οὐχὶ νῷν ἔτι ζώσαιν τελεῖ;

Eine Stelle, die allerdings zur Ueberlegung der Sache sehr herausfordert. Wiewol freilich vorzugsweise die Tragiker vielfach dazu anregen. Doch, wie gesagt, jene Stelle der Antigone ist vorzüglich geeignet, von ihr auszugehen.

Lobeck hat zu Ai. 1416 sich entschieden für *ὅτι* und es verglichen mit z. B. Andok. Myst. *λόγους εἶπον ὡς πρότερον ἑτέρων ἁμαρτανόντων οἷα ἕκαστος ἔπαθε.* „id est“ sagt er „*τὰ δεινότατα.*“ Warum passen solche Stellen nicht? Weil in diesen das *οἷος* alle Relativität verloren hat, indem jene Ausdrucksweise herfliesst aus *οἷος* als Verwunderung: *οἷα ἔπαθες!* Das schliesst also solcherlei Stellen vom Vergleich mit *ὁποῖος* aus. Bei *ὅ τι* sodann ist entschieden davon, dass hier ein Fall der sogenannten doppelten Frage vorliege, zu abstrahiren. Wenn aber jemand doch fragen könnte *τίς, ποῖος ἦλθε;* wenn er sich mit dem *τίς* nicht genug gethan, sondern neu ansetzend mit *ποῖος* seinen Ausdruck verbesserte, specialisirte — warum soll Antigone nicht sagen: „kennst du welches (welch eines) Zeus der von Oedipus stammenden Uebel, ein wie beschaffnes nicht er uns noch lebenden vollbringt?“ (Sie nennt alsbald die Beschaffenheiten.) Wenn an dieser Stelle nun dieses für mich einen ganz befriedigenden Eindruck macht, so habe ich mich zunächst zu fragen, warum ich eine gleiche Befriedigung nicht empfinde, wenn ich (wie Seidler meinte) *ὅ τι* lese in der Stelle K. Oed. 1398 *ὦ τρεῖς κέλευθοι . . . αἳ τοὐμὸν αἷμα* — doch das ist unmöglich; um etwas lesbares zu haben, will ich einmal schreiben:

αἳ στιγνὸν αἷμα τῶν ἐμῶν χειρῶν ἄπο
ἐπίετε πατρός, ἆρ᾽ ἐμοῦ μέμνησθ᾽ ὅ τι
οἷ᾽ ἔργα δράσας ὑμὶν εἶτα δεῦρ᾽ ἰὼν
ὁποῖ᾽ ἔπρασσον αὖθις;

Der Grund wird sein, dass nachdem er selbst so eben die Wege sehr ausdrücklich auf eine solche Weise erinnert, dass die grässliche Beschaffenheit des dort Geschehenen heraustrat, er auch nicht ansetzend erst noch fragen wird mit *ὅ τι.* (Das *μέμνησθέ τι* ist wol gut: es hat wol etwas bitteres.)

Ich muss aber noch bei der sogenannten doppelten Frage verweilen. Auf diesen Punkt kommt es auch bei einem andern Verse der Antigone noch an, bei ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ πόθεν λαβών; wie jetzt geschrieben wird. Die sogenannte doppelte Frage ist in neueren Zeiten die Neigung sichtbar vielfältig anzubringen. So schreibt Meineke Com. Gr. II S. 738 Fr. 1 der Pedetae des Kallias:

A. πῶς ἄρα τοὺς Μελανθίους τῷ γνώσομαι;
B. οὓς ἂν μάλιστα λευκοπρώκτους εἰσίδῃς.

Ich würde mich durchaus erklären für πῶς ἄρα τοὺς Μελανθίους, τῷ γνώσομαι; Das „wie wodurch" sind nicht zwei Fragen, das τῷ ist nur eine Wiederholung des πῶς mit einem andern Ausdruck, indem man sich mit dem ersten nicht genug gethan hat, und wäre es auch nur nicht genug gethan in der Lebhaftigkeit, zu welcher der Fragende leicht geneigt ist. Wie hier. Denn in der Bedeutung ist doch hier gar kein Unterschied ersichtlich: was kann πῶς γνώσομαι anders bedeuten als τῷ, durch welches Mittel, an welchem Kennzeichen? Und welche doppelte Antwort wäre hier auch denkbar? So wenig als bei πῶς, ποίῳ τρόπῳ Eur. Iph. Taur. 256 ἐκεῖσε δὴ 'πάνελθε, πῶς νιν εἵλετε τρόπῳ θ' ὁποίῳ, wo durch das in πῶς durchaus enthaltene, jetzt aber mit dem Wort „die Art und Weise" ausgesprochene τρόπῳ ὁποίῳ insinuirt wird, dass man den Verlauf genau hören möchte. Und wenn man mit τρόπος angefangen hat, durch ein anderes noch etwas specialisirenderes und fesselnderes Wort Eur. El. 772

ποίῳ τρόπῳ δὲ καὶ τίνι ῥυθμῷ φόνου
κτείνει Θυέστου παῖδα, βούλομαι μαθεῖν.

Das „und" dazwischen macht in diesen Beispielen keinen andern Unterschied, als dass es weniger lebhaft wird. Worauf auch an manchen Stellen die Frage zurückkommt, ob man mit Fragezeichen oder Komma interpungiren will. Auch mit ποῖ γὰρ μολεῖν μοι δυνατόν, ἐς ποίους βροτούς Ai. 1006 will Teukros nichts anderes wissen als zu welchen Menschen.

Eine grösstentheils der Lebhaftigkeit verdankte, dem obigen πῶς, τῷ sehr ähnliche Frage und nur mit etwas grösserem Unterschied in der Bedeutung, mit etwas erkennbarerem Zweck, den ersten Ausdruck durch einen etwas prägnantern auch in der Bedeutung zu recapituliren, ist das πόθεν, ἀντὶ τοῦ Trach. 707

πόθεν γὰρ ἄν ποτ', ἀντὶ τοῦ θνήσκων ὁ θὴρ
ἐμοὶ παρέσχ' εὔνοιαν, ἧς ἔθνησχ' ὕπερ;

auf welchen Anlass, wofür zum Dank? — Fr. 2 von Menandros Τίτθη ist bei Meineke so geschrieben:

οἱ τὰς ὀφρῦς αἴροντες ὡς ἀβέλτεροι

καὶ „σκέψομαι“ λέγοντες· ἄνθρωπος γὰρ ὢν
σκέψει τί περὶ τοῦ; δυστυχὴς ὅταν τύχῃ.

Was ist wol für ein Unterschied zwischen σκέψει τί und σκέψει περὶ τοῦ? „Betrachtungen welches Inhalts willst du anstellen“ oder auch „welchen Gegenstand willst du betrachten“ bedentet eben schon dasselbe, was durch περὶ τοῦ; nur rhetorisch prägnant noch einmal ausgesprochen wird. Ein Mensch bist du und willst betrachten was? worüber? σκέψει τί; περὶ τοῦ; Uebrigens da die Ueberlieferung dort ist σύ und neben δυστυχής auch δυστυχεῖς, so ist wol zu schreiben: ἄνθρωπος γὰρ ὢν | σκέψει σύ; περὶ τοῦ; δυστυχεῖς ὅταν τύχῃς. Aber auch wenn wir noch einmal es mit τί lesen, so, dünkt mich, tritt durch das Auseinanderlegen vermöge der Interpunction auch das höhnische, schnippisch wegwerfende besser hervor. Und allerdings spielt in Beurtheilung der Stellen, wo die Doppelfrage auch etwa möglich wäre, doch noch der Stil eine Rolle. Da können freilich die Grenzen der Beurtheilung für den einzelnen Fall mitunter unsicher werden und man muss sich bescheiden. Und bescheiden will ich sagen, dass ich das Homerische τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν mir nicht aneignen kann. Schon weil diese knappe Zusammenziehung mir nicht zu stimmen scheint zu der epischen Bequemlichkeit und zu der überflüssigen Geschwätzigkeit, womit der Vers τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες; angelegt ist. Das viel und alles enthaltende τίς, τίς εἶ wird nur lebhaft und geschwätzig auseinandergelegt. Mich dünkt, das wird auch besonders deutlich an Stellen, wo das Fragen sehr wesentlich in oder aus Verwunderung geschieht. Wenn z. B. Achilleus Φ, 150 verwundert darüber, dass einer es wagt, sich ihm gegenüber zu stellen, fragt: τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; ὅ μοι ἔτλης ἀντίον ἐλθεῖν. Wo τίς zugleich die Verwunderung enthält: „wer bist du, dass du es wagst“ —, „wer, wo bist du her, dass du es wagst“ —, wobei in dem woher — eine gesteigerte Anfrage liegt, was doch bei τίς πόθεν verloren geht. Eben so η, 238. κ, 325. Und so Ant. 397 ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ; πόθεν λαβών; Kreon will nicht fragen: „an welchem Orte hast du sie auf welche Art gefangen?“ Die Verwunderung, so dünkt mich und so dünkt michs schöner, tritt weit vor das schematische Inquiriren: „auf welche Art konnte es nur geschehen, dass du diese bringst? wo fingst du sie?“ Und wie geht dieses durch jene andere Art verloren! — Für Beurtheilung der Stellen mit τίς, πόθεν ist es gut, wohl daran zu denken, dass mit τίς an und für sich gar nicht allein, auch nicht vorzugsweise nach dem Namen gefragt wird. Es versteht sich freilich von selbst; man sieht es auch wiederholt, dass der Name als nichts erläuternd bei der Antwort nicht vorkommt, z. B. γ, 79. ο, 266. Oder wenn die Freier,

über den Bettler verwundert, ἀλλήλους εἴροντο τίς εἴη καὶ πόθεν ἔλθοι, ρ, 368. Es konnte ihnen doch nicht einfallen, errathen zu wollen, wie er heisse. Wol aber ist aus allem Inhalt des „wer", wenn ein Fremder gekommen, nichts wichtiger als wo er her ist. Und dies nimmt dann lebhaft sogleich hinter dem τίς jene Homerische Formel noch heraus, und besiegelt die angelegentliche Wichtigkeit durch die eigentlich gleichbedeutende Wiederholung: wer, wo bist du her? wo ist deine Heimath? Wenn noch hinzugesetzt wird „und deine Eltern", so wird darin vielleicht dunkel eingehüllt liegen, mit dem Wohnort der Eltern werde wol auch etwas von ihrem Stande zum Vorschein kommen. — Die parallelen Stellen geben nicht viel weitern Aufschluss, ausser vielleicht eine. Die Töchter des Keleos kommen im Hymnus auf die Demeter an den Brunnen, wo sich betrübt und verkommen Demeter γρηῒ παλαιγενέϊ ἐναλίγκιος (V. 101) niedergesetzt hat. Da reden die Mädchen sie an, 113

τίς, πόθεν ἐσσί, γρῆϋ παλαιγενέων ἀνθρώπων;

So interpungirt man und erklärt: „Greisin vormaliger Menschen." Das also soll heissen: eine Greisin, der man ansieht, dass sie übriggeblieben ist von vormaligen Menschen, d. h. aus einer ausgestorbenen Generation. Das ist sehr natürlich nicht gesprochen. Ausserdem muss man hier das παλαιγενής in einer Bedeutung nehmen, die es so eben (V. 101) nicht hatte und die es im Homer nicht hat. Endlich führt doch die Gewohnheit aus der Formel τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν den Hörer vielmehr dahin, den Genetiv ἀνθρώπων mit πόθεν verbinden zu wollen. Ich pflege daher so zu verstehen, dass die Mädchen ihre Verwunderung über die Uralte mit einer heitern Wendung aussprechen und fragen

τίς, πόθεν ἐσσί, γρῆϋ, παλαιγενέων ἀνθρώπων;

Wer, von welcher Nation hochbetagter Menschen bist du, Alte, her? Und da wird man dann doch einfachste Construction und deutlich beabsichtigte Steigerung nicht verderben wollen durch τίς πόθεν ἐσσί, γρῆϋ παλαιγενέων ἀνθρώπων;

Doch weiter. Wir waren gewöhnt, Helene bei Euripides (V. 86) fragen zu finden: ἀτὰρ τίς εἶ; πόθεν; τίν' ἐξαυδᾶν σε χρή; Und dafür schien dort alles zu sprechen. Erstens weil das ἀτὰρ τίς εἶ; nur eine Wiederholung des τίς εἶ aus V. 83 ist, worauf sie schon einen Anfang der Antwort erhalten, welchen sie unterbrochen, so dass sie jetzt ihr τίς εἶ wieder aufnimmt und aus demselben heraus fragt, was sie zunächst hören möchte oder zu hören erwarten kann. Und so erhält sie auf πόθεν und τίν' ἐξαυδᾶν σε χρή die Antwort: „mein Name ist Teukros, Telamons Sohn, mein Vaterland Salamis." Worauf sie dann in ferneren Erkundigungen, wodurch ihr das τίς noch weiter aufgeklärt

werden wird, fortfährt. Ferner den Vers für sich angesehen, der nämlich jetzt bei Nanck geschrieben ist *ἀτὰρ τίς εἶ πόθεν; τίν' ἐξαυδᾶν σε χρή;* ist es wol natürlich gegeben anzunehmen, dass sie zuerst in straffer Form z w e i Fragen verbindet, man darf wirklich sagen einigermassen polizeilich schematisch zu fragen anfängt, und dann in poetisch aufgeputzter Form fortsetzt ihre dritte Frage oder (wieder nicht natürlich) die Wiederholung der einen aus den zwei gebundenen? — (Dass man in einem *τίς, πόθεν* bisweilen durch Umstände unter dem *τίς* speciell den Namen — der oft gerade noch gar nichts beantwortet — verstehen kann, oder dass der Gefragte Gründe haben kann, gerade diesen aus dem *τίς* zu beantworten, sagt man sich selbst, und Gründe, das *τίς* und *πόθεν* als geschiedenes anseinander zu halten. So geschieht es Phil. 56 schon in der Form *ὅταν σ' ἐρωτᾷ τίς τε καὶ πόθεν πάρει.*)

Mich dünkt nnn, diese ganze bisher besprochene Art von Fragen seien gar keine doppelten, keine vielfachen Fragen, selbst da nicht, wo man die eine Frage, z. B. das „wer bist du?“ durch mehrere Einzelheiten beantworten kann und beantwortet. Und davon unterscheiden sich zuerst diejenigen, wo ganz deutlich und gesondert einzelne, inhaltlich geschiedene Fragen hintereinander gestellt werden, um auf jede eine bestimmte Antwort zu erhalten. So in dem Epigramm des Simonides 156, auch angeführt von Lobeck S. 455, welches für mich aus der Reihe der bisher behandelten sich wesentlich absondert:

Εἰπὸν τίς, τίνος ἐσσί, τίνος πατρίδος, τί δὲ νικᾷς.
Κασμύλος, Εὐαγόρου, Πύθια πύξ, Ῥόδιος.

Sodann aber die gebundene Doppelfrage, so etwa könnte man sie nennen (natürlich kann sie wol auch einmal eine dreifache und mehrfache sein), von welcher ein vortreffliches Beispiel aus Sophokles ist El. 534, wo Klytämnestra die Elektra ausexaminirt, in der, wie alles lehrt, allein richtigen Lesart nnd Interpunction:

εἶεν, δίδαξον δή με· τοῦ χάριν τίνος
ἔθυσεν αὐτήν; πότερον Ἀργείων ἐρεῖς;
ἀλλ' οὐ μετῆν αὐτοῖσι τήν γ' ἐμὴν κτανεῖν.
ἀλλ' ἀντ' ἀδελφοῦ δῆτα Μενέλεω κτανὼν
τἄμ' οὐκ ἔμελλε τῶνδέ μοι δώσειν δίκην;

„Wem zu Liebe tödtete er die wem angehörige? Für die Argeier m e i n e Tochter?“ Sie will nicht jede einzelne Frage beantwortet haben, sondern beide zusammen. Und das ist das eigentliche Kennzeichen dieser gebundenen Doppelfragen, dass beide Fragen nicht einzeln nach einander, nicht mit einander gefragt und beantwortet werden, sondern um einander willen und innerhalb der syntaktischen Gebundenheit und des

logischen Ganges eines Satzes (bisweilen zweier verschlungener, z. B. durch Participium). Euseb. *hist. eccl.* V, 18 *τίς οὖν τίνι χαρίζεται τὰ ἁμαρτήματα; πότερον ἡ προφῆτις τὰς λῃστείας τῷ μάρτυρι ἢ ὁ μάρτυς τῇ προφήτιδι τὰς πλεονεξίας;* ebd. III, 3 *προϊούσης δὲ τῆς ἱστορίας προὔργου ποιήσομαι ὑποσημήνασθαι, τίνες τῶν κατὰ χρόνους ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὁποίαις κέχρηνται τῶν ἀντιλεγομένων Πέτρου ἐπιστολῶν.* *praep. evang.* I, 6 *ὡς ἂν . . ἀποδειχθείη, ὁποίων τε ἡμεῖς ἀποστάντες τὴν ὁποίαν εἰλόμεθα φανερὸν γένοιτο.* Schol. Aristot. S. 506ᵇ 29 Brand. *γέμει δὲ ἀέρος τὸ τοιοῦτον ἀγγεῖον, ὃς οὐκ ἔχει πόθεν ποῖ διεξέλθοι τῆς πλατείας ὀπῆς τῆς ἄνωθεν οὔσης ἐμπεφραγμένης, ὡς ἔφημεν.* Auch solche, wie Aristid. or. XI T. I p. 126 Ddf. *ποῖος ταῦτα Σιμωνίδης θρηνήσει; τίς Πίνδαρος ποῖον μέλος ἢ λόγον τοιοῦτον εὑρών;* Zur Ausfüllung eines Schema, wo jede einzelne Frage nur ihren Zweck erfüllt, die Intention des Fragenden ausfüllt, wenn sie mit der andern zusammen beantwortet wird, ist diese gebundene Art sehr geeignet, sei es polizeilich, z. B. für eine Passkarte, *τίς πόθεν εἶ;* worauf doch selbst eine Iris, obgleich etwas bekannter und kenntlicher als mancher andere, hätte antworten sollen *Ἶρις ἡ Διὸς ἀπ' Ὀλύμπου* — aber freilich der komisch aufgeregte Peithetäros fragt in anderm Ton, Vö. 1201 — oder philosophisch: *ἡ τίσι τί ἀποδιδοῦσα ὀφειλόμενον καὶ προσῆκον τέχνη μαγειρικὴ καλεῖται; ἡ τοῖς ὄψοις τὰ ἡδύσματα.* — Allein der sich selbst verwundert fragende, mit sich selbst überlegende „wer in aller Welt kann das doch gewesen sein!" fragt gewiss nicht *τίς ἦν πόθεν ποίας πάτρας;* Rhes. 702. — (Der neugierige Soldat bei Petronius 111, als er das Licht im Grabmal erblickt und stöhnen gehört, *vitio gentis humanae concupiit scire quis aut quid faceret.*)

ZWEITES KAPITEL.

Die sogenannte Caesura hephthemimeres.*)

1. „Unmuthsvoll antwortete drauf der schnelle Achilleus."

Verse wie dieser Vossische sind wider die griechische Regel. Bei dieser Gliederung ist das Wortende nach dem dritten Fusse unerlaubt. Der Vers *Α*, 106, geschrieben bei Wolf

μάντι κακῶν, οὐ πώποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας,

---

*) 1860.

verräth auch durch metrischen Grund, dass er zu schreiben sei οὔ πώ ποτέ μοι —.

2. Der Vers *O*, 18 hiess bei Wolf

ἦ οὐ μέμνῃ, ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν.

Er wurde von Mützell de emend. theog. Hes. S. 262 mit der Caesur hinter ὑψόθεν in Schutz genommen. Allein eine bukolische Caesur giebt es nicht. Dass ausserdem in ihm gefehlt ist gegen die alte Bemerkung bei Gellius XVIII, 15 *primos duos pedes, item extremos duos habere singulos posse integras partes orationis, medios haud unquam posse*, macht ihn auffällig übel klingend.

3. Diese beiden Verse sind bei Bekker nicht mehr so geschrieben. Aber wir finden noch

Ψ, 158 νῦν δ' ἀπὸ πυρκαϊῆς σκέδασον καὶ δεῖπνον ἄνωχθι
ὅπλεσθαι. τάδε δ' ἀμφιπονησόμεθ', οἷσι μάλιστα
κήδεός ἐστι νέκυς·

und ϑ, 175 ἀλλ' οὔ οἱ χάρις ἀμφιπεριστέφεται ἐπέεσσιν.

Es muss nothwendig heissen τάδε δ' ἀμφὶ πονησόμεθ' und ἀμφὶ περιστέφεται. Ein jeder Hexameter hat ein Wortende entweder nach der dritten Länge oder nach der darauf folgenden Kürze oder nach der vierten Länge. Horatius brauchte nur dies zu unterlassen, um *immodulata poëmata* zu bezeichnen. Für das folgende muss ich bemerken, dass ich Bekker's sehr bedenkliche und alleinstehende Präposition, nämlich von fünf Moren, ἀμφιπερί in dem Verse λ, 609 anzuerkennen kein Recht sehe und ihn ganz entsprechend dem ἀμφὶ περιστέφεται ἐπέεσσιν schreibe

σμερδαλέος δέ οἱ ἀμφὶ περὶ στήθεσσιν ἀορτὴρ
χρύσεος ἦν τελαμών.

4. Von den drei genannten Bildungen des Hexameters nimmt diejenige, wo weder nach der dritten Länge, noch nach der ihr folgenden Kürze ein Wortende vorhanden ist, sondern das Wortende erst nach der vierten Länge eintritt,

διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
ὤπτησάν τε περιφραδέως ἐρύσαντό τε πάντα
Ἀργεῖοι δ' ὑπεχώρησαν, λῆξαν δὲ φόνοιο
εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω

u. s. w. eine Ausnahmestellung ein. Ihr Gebrauch ist gegen die beiden anderen ein äusserst beschränkter. In welchem Verhältniss, muss einmal genau nachgesehen werden. Hier ist das Verzeichniss aus Ilias und Odyssee.

Ilias.

Α 145 ἢ Αἴας ἢ Ἰδομενεὺς ἢ δῖος Ὀδυσσεύς
- 218 ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ
- 307 ἤιε σύν τε Μενοιτιάδῃ καὶ οἷς ἑτάροισιν
- 400 Ἥρη τ' ἠδὲ Ποσειδάων καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
- 466 ὤπτησάν τε περιφραδέως ἐρύσαντό τε πάντα = *B*, 429 *H*, 318 *Ω*, 624
- 584 ὣς ἄρ' ἔφη καὶ ἀναΐξας δέπας ἀμφικύπελλον [ξ, 431

611 6

B 25 ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλεν
- 62 derselbe
- 173 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ = *Δ*, 358 *Θ*, 93 *I*, 308. 624
K, 144 *Ψ*, 723. Und Odyssee.
- 204 οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω
- 249 ἔμμεναι ὅσσοι ἅμ' Ἀτρείδῃς ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον
- 290 ἀλλήλοισιν ὀδύρονται οἰκόνδε νέεσθαι
- 354 τῷ μή τις πρὶν ἐπειγέσθω οἰκόνδε νέεσθαι
- 365 γνώσῃ ἔπειθ' ὅς θ' ἡγεμόνων κακὸς ὅς τέ νυ λαῶν
- 367 γνώσεαι δ' εἰ καὶ θεσπεσίῃ πόλιν οὐκ ἀλαπάξεις
- 382 εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω
- 429 ὤπτησάν τε περιφραδέως ἐρύσαντό τε πάντα . . . s. zu *A*, 466
- 463 κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγεῖ δέ τε λειμών
- 494 Βοιωτῶν μὲν Πηνέλεως καὶ Λήϊτος ἦρχον
- 558 στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες
- 572 καὶ Σικυῶν', ὅθ' ἄρ' Ἄδρηστος πρῶτ' ἐμβασίλευεν
- 653 Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε . . . . . . = *E*, 628
- 691 Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης
- 714 Εὔμηλος, τὸν ὑπ' Ἀδμήτῳ τέκε δῖα γυναικῶν
- 820 Αἰνείας, τὸν ὑπ' Ἀγχίσῃ τέκε δῖ' Ἀφροδίτη
- 852 ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

877 20

Γ 71 ὁππότερος δέ κε νικήσῃ κρείσσων τε γένηται . . . = 92 σ, 46
- 80 ἰοῖσίν τε τιτυσκόμενοι λάεσσί τ' ἔβαλλον
- 92 ὁππότερος δέ κε νικήσῃ κρείσσων τε γένηται
- 148 Οὐκαλέγων τε καὶ Ἀντήνωρ, πεπνυμένω ἄμφω
- 200 οὗτος δ' αὖ Λαερτιάδης πολύμητις Ὀδυσσεύς . . . . vgl. *B*, 173
- 250 ὄρσεο, Λαομεδοντιάδη· καλέουσιν ἄριστοι
- 271 Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν . . . . . = *T*, 252
- 361 Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος ξίφος ἀργυρόηλον . . . . . = *N*, 610

461 8

Δ 87 Λαοδόκῳ Ἀντηνορίδῃ κρατερῷ αἰχμητῇ
- 124 αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ κυκλοτερὲς μέγα τόξον ἔτεινεν
- 328 ἑστεῶτ', ἀμφὶ δ' Ἀθηναῖοι μήστωρες ἀϋτῆς
- 329 αὐτὰρ ὁ πλησίον ἑστήκει πολύμητις Ὀδυσσεύς
- 332 ἀλλὰ νέον συνορινόμεναι κίνυντο φάλαγγες
- 358 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ . . . . . s. zu *B*, 173
- 371 τί πτώσσεις, τί δ' ὀπιπεύεις πολέμοιο γεφύρας
- 451 ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων, ῥέε δ' αἵματι γαῖα . . . = *Θ*, 65

544 8

Ε 46 νύξ' ἵππων ἐπιβησόμενον κατὰ δεξιὸν ὦμον . . . . . = Π, 343
- 76 Εὐρύπυλος δ' Εὐαιμονίδης Ὑψήνορα δῖον
- 109 ὄρσο, πέπον Καπανηϊάδη. καταβήσεο δίφρου
- 127 ἀχλὺν δ' αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἣ πρὶν ἐπῆεν
- 207 Τυδείδῃ τε καὶ Ἀτρείδῃ· ἐκ δ' ἀμφοτέροιϊν
- 240 ἐμμεμαῶτ' ἐπὶ Τυδείδῃ ἔχον ὠκέας ἵππους
- 313 μήτηρ ἥ μιν ὑπ' Ἀγχίσῃ τέκε βουκολέοντι
- 323 Αἰνείαο δ' ἐπαΐξας καλλίτριχας ἵππους
- 584 Ἀντίλοχος δ' ἄρ' ἐπαΐξας ξίφει ἤλασε κόρσην
- 628 Τληπόλεμον δ' Ἡρακλείδην ἠΰν τε μέγαν τε . . . . . = Β, 653
909 — 10

Ζ 3 ἀλλήλων ἰθυνομένων χαλκήρεα δοῦρα
- 107 Ἀργεῖοι δ' ὑπεχώρησαν, λῆξαν δὲ φόνοιο
- 197 Ἴσανδρόν τε καὶ Ἱππόλοχον καὶ Λαοδάμειαν
- 287 κέκλετο, ταὶ δ' ἄρ' ἀόλλισσαν κατὰ ἄστυ γεραιάς
- 421 οἳ δέ μοι ἑπτὰ κασίγνητοι ἔσαν ἐν μεγάροισιν
529 — 5

Η 93 αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι
- 133 ἡβῷμ' ὡς ὅτ' ἐπ' ὠκυρόῳ Κελάδοντι μάχοντο
- 168 ἂν δὲ Θόας Ἀνδραιμονίδης καὶ δῖος Ὀδυσσεύς . . . vgl. Ψ, 838
- 276 Ταλθύβιός τε καὶ Ἰδαῖος, πεπνυμένω ἄμφω
- 317 μίστυλλόν τ' ἄρ' ἐπισταμένως πεῖράν τ' ὀβελοῖσιν . . = Ω, 623
- 318 ὤπτησάν τε περιφραδέως ἐρύσαντό τε πάντα . . . . . s. zu Α, 466
- 389 κτήματα μὲν ὅσ' Ἀλέξανδρος κοίλης ἐνὶ νηυσίν
- 457 ὅς σέο πολλὸν ἀφαυρότερος χεῖράς τε μένος τε
482 — 8

Θ 65 ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων, ῥέε δ' αἵματι γαῖα . . . = Δ, 451
- 93 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ . . . . . s. zu Β, 173
- 128 Ἰφιτίδην Ἀρχεπτόλεμον θρασύν, ὅν ῥα τόθ' ἵππων
- 182 ὡς πυρὶ νῆας ἐνιπρήσω, κτείνω δὲ καὶ αὐτούς . . . . vgl. Ξ, 47
- 227 ἤυσεν δὲ διαπρύσιον Δαναοῖσι γεγωνώς = Λ, 275. 586 Ν, 149 Ρ, 247.
Und mit Τρώεσσι Μ, 439
- 268 ἔνθ' Αἴας μὲν ὑπεξέφερεν σάκος, αὐτὰρ ὅ γ' ἥρως
- 346 ἀλλήλοισί τε κεκλόμενοι καὶ πᾶσι θεοῖσι . . . . = Ο, 368
- 348 Ἕκτωρ δ' ἀμφιπεριστρώφα καλλίτριχας ἵππους
429 τῶν ἄλλος μὲν ἀποφθίσθω, ἄλλος δὲ βιώτω
- 532 εἴσομαι εἴ κέ μ' ὁ Τυδείδης κρατερὸς Διομήδης . . . vgl. Λ, 660
565 — 10

Ι 73 πᾶσά τοι ἔσθ' ὑποδεξίη, πολέεσσι δ' ἀνάσσεις
- 78 νὺξ δ' ἥδ' ἠὲ διαρραίσει στρατὸν ἠὲ σαώσει
- 106 ἐξ ἔτι τοῦ ὅτε, διογενές, Βρισηΐδα κούρην
- 145 Χρυσόθεμις καὶ Λαοδίκη καὶ Ἰφιάνασσα . . . . = 287
- 186 τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ
- 287 Χρυσόθεμις καὶ Λαοδίκη καὶ Ἰφιάνασσα
- 308 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ . . . . . s. zu Β, 173
- 366 ἠδὲ γυναῖκας ἐϋζώνους πολιόν τε σίδηρον . . . . . . = Ψ, 261
- 472 πῦρ ἕτερον μὲν ὑπ' αἰθούσῃ εὐερκέος αὐλῆς
- 518 Ἀργείοισιν ἀμυνέμεναι χατέουσί περ ἔμπης
- 531 Αἰτωλοὶ μὲν ἀμυνόμενοι Καλυδῶνος ἐραννῆς

I 532 Κουρῆτες δὲ διαπραθέειν μεμαῶτες Ἄρηϊ
- 584 πολλὰ δὲ τόν γε κασίγνηται καὶ πότνια μήτηρ
- 623 ἀντίθεος Τελαμωνιάδης μετὰ μῦθον ἔειπεν
- 624 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ . . . . s. zu *B*, 173
- 630 σχέτλιος, οὐδὲ μετατρέπεται φιλότητος ἑταίρων

713 16

K 80 ὀρθωθεὶς δ' ἄρ' ἐπ' ἀγκῶνος κεφαλὴν ἐπαείρας
- 87 ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν . . . . . s. zu γ, 79
- 94 ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
- 144 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ . . . . s. zu *B*, 173
- 429 καὶ Λέλεγες καὶ Καύκωνες δῖοί τε Πελασγοί
- 502 ῥοίζησεν δ' ἄρα πιφαύσκων Διομήδεϊ δίῳ
- 555 ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν . . . . . s. zu γ, 79

579 7

Λ 221 Ἰφιδάμας Ἀντηνορίδης ἠΰς τε μέγας τε
- 229 τὰς μὲν ἔπειτ' ἐν Περκώτῃ λίπε νῆας ἐΐσας
- 249 πρεσβυγενὴς Ἀντηνορίδης, κρατερόν ῥά ἑ πένθος
- 275 ἤυσεν δὲ διαπρύσιον Δαναοῖσι γεγωνώς . . . . . s. zu Θ, 227
- 292 ὡς δ' ὅτε πού τις θηρητὴρ κύνας ἀργιόδοντας
- 426 τοὺς μὲν ἔασ', ὁ δ' ἄρ' Ἱππασίδην Χάροπ' οὔτασε δουρί
- 432 τοιώδ' ἄνδρε κατακτείνας καὶ τεύχε' ἀπούρας
- 494 πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας . . . . vgl. Ψ, 118
- 511 ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν . . . . . s. zu γ, 79
- 586 ἤυσεν δὲ διαπρύσιον Δαναοῖσι γεγωνώς . . . . . s. zu Θ, 227
- 615 ἵπποι γάρ με παρήϊξαν πρόσσω μεμαυῖαι
- 660 βέβληται μὲν ὁ Τυδείδης κρατερὸς Διομήδης = *Π*, 25 vgl. Θ, 532
- 662 βέβληται δὲ καὶ Εὐρύπυλος κατὰ μηρὸν ὀϊστῷ hierhergekommen aus
- 810 διογενὴς Εὐαιμονίδης κατὰ μηρὸν ὀϊστῷ [*Π*, 27

848 14

M 21 Γρήνικός τε καὶ Αἴσηπος δῖός τε Σκάμανδρος
- 53 εὐρεῖ', οὔτ' ἄρ' ὑπερθορέειν σχεδὸν οὔτε περῆσαι
- 439 ἤυσεν δὲ διαπρύσιον Τρώεσσι γεγωνώς . . s. zu Θ, 227 (V. 350 = 363 heisst jetzt καί οἱ Τεῦκρος ἅμα σπέσθω, nicht ἅμ' ἑσπέσθω)

471 3

N 93 Μηριόνην τε καὶ Ἀντίλοχον μήστωρας ἀϋτῆς . . . . . . = 479
- 149 ἤυσεν δὲ διαπρύσιον Δαναοῖσι γεγωνώς . . . . . s. zu Θ, 227
- 265 καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες
- 342 θωρήκων τε νεοσμήκτων σακέων τε φαεινῶν
- 351 Ἀργείους δὲ Ποσειδάων ὀρόθυνε μετελθών
- 479 Μηριόνην τε καὶ Ἀντίλοχον μήστωρας ἀϋτῆς
- 500 Αἰνείας τε καὶ Ἰδομενεὺς ἀτάλαντοι Ἄρηϊ
- 506 Ἰδομενεὺς δ' ἄρα Οἰνόμαον βάλε γαστέρα μέσσην
- 527 Δηΐφοβος μὲν ἀπ' Ἀσκαλάφου πήληκα φαεινὴν
- 563 κυανοχαῖτα Ποσειδάων βιότοιο μεγήρας . . . . . vgl. Ξ, 390
- 610 Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος ξίφος ἀργυρόηλον . . . . = Γ, 361
- 709 ἀλλ' ἤτοι Τελαμωνιάδῃ πολλοί τε καὶ ἐσθλοί
- 715 οὐδ' ἔχον ἀσπίδας εὐκύκλους καὶ μείλινα δοῦρα

837 13

Ξ 42 ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν . . . . . s. zu γ, 79
- 47 πρὶν πυρὶ νῆας ἐνιπρῆσαι, κτεῖναι δὲ καὶ αὐτούς . . vgl. Θ, 182
- 273 τῇ δ' ἑτέρῃ ἅλα μαρμαρέην, ἵνα νῶϊν ἅπαντες
- 307 ἵπποι δ' ἐν πρυμνωρείῃ πολυπίδακος Ἴδης
- 390 κυανοχαῖτα Ποσειδάων καὶ φαίδιμος Ἕκτωρ . . . . vgl. Ν, 563
- 425 Πουλυδάμας τε καὶ Αἰνείας καὶ δῖος Ἀγήνωρ

522 6

Ο 339 Μηκιστῆ δ' ἕλε Πουλυδάμας, Ἐχίον δὲ Πολίτης
- 368 ἀλλήλοισί τε κεκλόμενοι καὶ πᾶσι θεοῖσι . 366—68 = Θ, 344—46
- 710 ἀλλ' οἵ γ' ἐγγύθεν ἱστάμενοι ἕνα θυμὸν ἔχοντε . . . vgl. Ρ, 582

746 3

Π 25 βέβληται μὲν ὁ Τυδείδης κρατερὸς Διομήδης . . . . = Λ, 660
- 27 βέβληται δὲ καὶ Εὐρύπυλος κατὰ μηρὸν ὀϊστῷ
- 155 Μυρμιδόνας δ' ἄρ' ἐποιχόμενος θώρηξεν Ἀχιλλεύς
- 219 Πάτροκλός τε καὶ Αὐτομέδων ἕνα θυμὸν ἔχοντες
- 224 χλαινάων τ' ἀνεμοσκεπέων οὔλων τε ταπήτων
- 251 νηῶν μέν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε μάχην τε
- 282 μηνιθμὸν μὲν ἀποῤῥῖψαι, φιλότητα δ' ἑλέσθαι
- 291 Παίονες, ἐν γὰρ Πάτροκλος φόβον ἧκεν ἅπασιν
- 343 νύξ' ἵππων ἐπιβησόμενον κατὰ δεξιὸν ὦμον . . . . . = Ε, 46
- 416 Τληπόλεμόν τε Δαμαστορίδην Ἐχίον τε Πύριν τε
- 535 Πουλυδάμαντ' ἔπι Πανθοίδην καὶ Ἀγήνορα δῖον
- 751 ὣς εἰπὼν ἐπὶ Κεβριόνῃ ἥρωϊ βεβήκει
- 760 Πάτροκλός τε Μενοιτιάδης καὶ φαίδιμος Ἕκτωρ

867 13

Ρ 132 Αἴας δ' ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
- 137 ὣς Αἴας περὶ Πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει . . . . vgl. 706
- 247 ἤυσεν δὲ διαπρύσιον Δαναοῖσι γεγωνώς . . . . . . s. zu Θ, 227
- 267 ἔστασαν ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ ἕνα θυμὸν ἔχοντες . . . . . . vgl. 369
- 270 χεῦ', ἐπεὶ οὐδὲ Μενοιτιάδην ἤχθαιρε πάρος γε
- 355 ἑσταότες περὶ Πατρόκλῳ, πρὸ δὲ δούρατ' ἔχοντο
- 369 ἔστασαν ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ κατατεθνηῶτι
- 400 τοῖον Ζεὺς ἐπὶ Πατρόκλῳ ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων
- 582 Ἕκτορα δ' ἐγγύθεν ἱστάμενος ὤτρυνεν Ἀπόλλων . . . vgl. Ο, 710
- 706 αὐτὸς δ' αὖτ' ἐπὶ Πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει
- 717 ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ Μηριόνης ὑποδύντε μάλ' ὦκα
- 754 Αἰνείας τ' Ἀγχισιάδης καὶ φαίδιμος Ἕκτωρ . . . . vgl. Υ, 160

761 12

Σ 41 Κυμοθόη τε καὶ Ἀκταίη καὶ Λιμνώρεια
- 44 Δεξαμενή τε καὶ Ἀμφινόμη καὶ Καλλιάνειρα
- 46 Νημερτής τε καὶ Ἀψευδὴς καὶ Καλλιάνασσα
- 312 Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι
- 405 ἀλλὰ Θέτις τε καὶ Εὐρυνόμη ἴσαν, αἵ μ' ἐσάωσαν
- 407 πάντα Θέτι καλλιπλοκάμῳ ζωάγρια τίνειν
- 417 χωλεύων, ὑπὸ δ' ἀμφίπολοι ῥώοντο ἄνακτι
- 567 παρθενικαὶ δὲ καὶ ἠΐθεοι ἀταλὰ φρονέοντες

617. 8

Τ 38 Πατρόκλῳ δ' αὖτ' ἀμβροσίην καὶ νέκταρ ἐρυθρόν

Τ 48 Τυδείδης τε μενεπτόλεμος καὶ δῖος Ὀδυσσεύς
\- 53 οὖτα Κόων Ἀντηνορίδης χαλκήρεϊ δουρί
\- 89 ἤματι τῷ ὅτ' Ἀχιλλῆος γέρας αὐτὸς ἀπηύρων
\- 185 χαίρω σεῦ, Λαερτιάδη, τὸν μῦθον ἀκούσας
\- 201 ὁππότε τις μεταπαυσωλὴ πολέμοιο γένηται
\- 252 Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν . . . . . = Γ, 271
\- 254 κάπρου ἀπὸ τρίχας ἀρξάμενος, Διὶ χεῖρας ἀνασχών
\- 361 θώρηκές τε κραταιγύαλοι καὶ μείλινα δοῦρα

424 9

Υ 160 Αἰνείας τ' Ἀγχισιάδης καὶ δῖος Ἀχιλλεύς . . . . . vgl. Ρ, 754
\- 237 Λαομέδων δ' ἄρα Τιθωνὸν τέκετο Πρίαμόν τε
\- 326 πολλὰς δὲ στίχας ἡρώων, πολλὰς δὲ καὶ ἵππων
\- 457 Δημοῦχον δὲ Φιλητορίδην ἠΰν τε μέγαν τε

503 4

Φ 283 ὅν ῥά τ' ἔναυλος ἀποέρσῃ χειμῶνι περῶντα
\- 292 ἀλλ' ὅδε μὲν τάχα λωφήσει, σὺ δὲ εἴσεαι αὐτός
\- 396 ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε Τυδείδην Διομήδε' ἀνῆκας (385—515 Götterschlacht)
\- 501 εὔχεσθαι ἐμὲ νικῆσαι κρατερῆφι βίηφι

611 4

Χ 63 καὶ θαλάμους κεραϊζομένους καὶ νήπια τέκνα
\- 115 πάντα μάλ' ὅσσα τ' Ἀλέξανδρος κοίλῃς ἐνὶ νηυσί
\- 247 ὣς φαμένη καὶ κερδοσύνῃ ἡγήσατ' Ἀθήνη
\- 258 ἀλλ' ἐπεὶ ἄρ κέ σε συλήσω κλυτὰ τεύχε', Ἀχιλλεῦ
\- 354 ἀλλὰ κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατὰ πάντα δάσονται

515 5

Ψ 118 αὐτίκ' ἄρα δρῦς ὑψικόμους ταναήκεϊ χαλκῷ . . . . vgl. Λ, 494
\- 225 ἑρπύζων παρὰ πυρκαϊήν, ἀδινὰ στεναχίζων
\- 231 Πηλείδης δ' ἀπὸ πυρκαϊῆς ἑτέρωσε λιασθείς
\- 237 πρῶτον μὲν κατὰ πυρκαϊὴν σβέσατ' αἴθοπι οἴνῳ . . . = Ω, 791
\- 250 derselbe
\- 261 ἠδὲ γυναῖκας ἐϋζώνους πολιόν τε σίδηρον . . . . . = Ι, 366
\- 295 Αἴθην τὴν Ἀγαμεμνονέην τὸν ἑόν τε Πόδαργον
\- 316 μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
\- 362 οἱ δ' ἅμα πάντες ἐφ' ἵπποιϊν μάστιγας ἄειραν
\- 395 ἀγκῶνάς τε περιδρύφθη στόμα τε ῥῖνάς τε
\- 398 Τυδείδης δὲ παρατρέψας ἔχε μώνυχας ἵππους
\- 423 Ἀντίλοχος δὲ παρατρέψας ἔχε μώνυχας ἵππους
\- 525 ἵππου τῆς Ἀγαμεμνονέης, καλλίτριχος Αἴθης
\- 684 δῶκεν ἱμάντας ἐϋτμήτους βοὸς ἀγραύλοιο
\- 723 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ . . . . . s. zu Β, 173
\- 838 ἂν δ' Αἴας Τελαμωνιάδης καὶ δῖος Ἐπειός . . . . vgl. Η, 168
\- 867 ἀντικρὺ δ' ἀπὸ μήρινθον τάμε πικρὸς ὀϊστός
\- 870 σπερχόμενος δ' ἄρα Μηριόνης ἐξείρυσε χειρός
\- 893 ἔρχευ, ἀτὰρ δόρυ Μηριόνῃ ἥρωϊ πόρωμεν

897 19

Ω 251 Δηΐφοβόν τε καὶ Ἱππόθοον καὶ Δῖον ἀγαυόν
\- 449 ὑψηλήν, τὴν Μυρμιδόνες ποίησαν ἄνακτι
\- 623 μίστυλλόν τ' ἄρ' ἐπισταμένως πεῖράν τ' ὀβελοῖσιν . . = Η, 317

Ω 624 ὤπτησάν τε περιφραδέως ἐρύσαντό τε πάντα . . . s. zu *A*, 466
- 665 τῇ δεκάτῃ δέ κε θάπτοιμεν δαινῦτό τε λαός
- 718 ὣς ἔφαθ', οἱ δὲ διέστησαν καὶ εἶξαν ἀπήνῃ
- 782 ὣς ἔφαθ', οἱ δ' ὑπ' ἀμάξῃσιν βόας ἡμιόνους τε
- 791 πρῶτον μὲν κατὰ πυρκαϊὴν σβέσαν αἴθοπι οἴνῳ . = Ψ, 237. 250

804 — 8

Odyssee.

α

444 — 0

β

434 — 0

γ 79 ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν . = K, 87. 555 *Λ*, 511
- 202 derselbe [Ξ, 42
- 247 ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, σὺ δ' ἀληθὲς ἔνισπε
- 475 παῖδες ἐμοί, ἄγε Τηλεμάχῳ καλλίτριχας ἵππους

497 — 4

δ 224 οὐδ' εἴ οἱ κατατεθναίη μήτηρ τε πατήρ τε
- 263 παῖδά τ' ἐμὴν νοσφισσαμένην θάλαμόν τε πόσιν τε
- 280 αὐτὰρ ἐγὼ καὶ Τυδείδης καὶ δῖος Ὀδυσσεύς
- 343 ἐξ ἔριδος Φιλομηλείδῃ ἐπάλαισεν ἀναστάς
- 442 φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμή vgl. *Π*, 224 χλαινάων τ' ἀνε-

847 — 5 [μοσκεπέων

ε 203 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
- 296 καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων
- 341 οὐ μὲν δή σε καταφθίσει μάλα περ μενεαίνων
- 418 ἠϊόνας τε παραπλῆγας λιμένας τε θαλάσσης
- 440 derselbe

493 — (5) 4

ζ 155 τρὶς μάκαρες δὲ κασίγνητοι· μάλα πού σφισι θυμός . . vgl. κασί-
- [γνητοι u. -αι *Z*, 421 *I*, 584
- 200 ἦ μή πού τινα δυσμενέων φάσθ' ἔμμεναι ἀνδρῶν
- 326 ῥαιομένου, ὅτε μ' ἔῤῥαιε κλυτὸς ἐννοσίγαιος

331 — 3

η 66 Ἀρήτην, τὴν δ' Ἀλκίνοος ποιήσατ' ἄκοιτιν
- 90 ἀργύρεον δ' ἐφ' ὑπερθύριον, χρυσέη δὲ κορώνη
- 120 ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ
- 123 τῆς ἕτερον μὲν θειλόπεδον λευρῷ ἐνὶ χώρῳ
- 283 ἐκ δ' ἔπεσον θυμηγερέων, ἐπὶ δ' ἀμβροσίη νύξ

347 — 5

ϑ 191 Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες . (ϑ, 111—116 Verzeich-
- 219 οἶος δή με Φιλοκτήτης ἀπεκαίνυτο τόξῳ [niss der Phaeaken)
- 369 Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες

586 — 3

ι 19 εἶμ' Ὀδυσεὺς Λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισι
- 395 σμερδαλέον δὲ μέγ' ᾤμωξεν, περὶ δ' ἴαχε πέτρη
- 506 ὣς ἐφάμην, ὁ δέ μ' οἰμώξας ἠμείβετο μύθῳ . . . . . = λ, 59

566 — 3

κ 82 Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμήν
- 130 οἱ δ' ἅλα πάντες ἀνέῤῥιψαν δείσαντες ὄλεθρον
- 374 ἀλλ' ἥμην ἀλλοφρονέων, κακὰ δ' ὄσσετο θυμός . . vgl. χ, 51 ἀλλ'
- 401 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ [ἄλλα φρονέων
- 456 derselbe
- 488 derselbe
- 504 derselbe
574 (7) 3
λ 59 ὣς ἐφάμην, ὁ δέ μ' οἰμώξας ἠμείβετο μύθῳ . . . . = ι, 506
- 60 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
- 92 derselbe
- 97 ὣς φάτ', ἐγὼ δ' ἀναχασσάμενος ξίφος ἀργυρόηλον
- 383 οἳ Τρώων μὲν ὑπεξέφυγον στονόεσσαν ἀϋτήν . vgl. μὲν ὑπεξέφερεν
- 405 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ [Θ, 268
- 473 derselbe
- 519 ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ
- 582 καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα
- 593 καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα
595 ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
- 617 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
640 (12) 7
μ 63 τρήρωνες ταί τ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσι . vgl. ἀμβροσίην Τ, 38
- 223 Σκύλλην δ' οὐκέτ' ἐμυθεόμην, ἄπρηκτον ἀνίην
453 2
ν 166 Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες . . . . = ϑ, 191. 369
- 195 ἀτραπιτοί τε διηνεκέες λιμένες τε πάνορμοι
- 375 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
440 (3) 2
ξ 431 ὤπτησάν τε περιφραδέως ἐρύσαντό τε πάντα . . . . = Ω, 624
- 486 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
533 (2) 1
ο 37 νῆα μὲν ἐς πόλιν ὀτρῦναι καὶ πάντας ἑταίρους
- 323 δαιτρεῦσαί τε καὶ ὀπτῆσαι καὶ οἰνοχοῆσαι
557 2
π 4 Τηλέμαχον δὲ περίσσαινον κύνες ὑλακόμωροι
80 δώσω δὲ ξίφος ἄμφηκες καὶ ποσσὶ πέδιλα . es verdient eingesehen zu werden φ, 341 ξ, 320 ρ, 550
- 108 ξείνους τε στυφελιζομένους δμωάς τε γυναῖκας . . . . = υ, 318
- 109 ῥυστάζοντας ἀεικελίως κατὰ δώματα καλά . . . . . = υ, 319
- 110 καὶ οἶνον διαφυσσόμενον καὶ σῖτον ἔδοντας
- 167 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
- 286 πάντα μάλ'· αὐτὰρ μνηστῆρας μαλακοῖς ἐπέεσσιν . 281—298 aus
- 334 τῆς αὐτῆς ἕνεκ' ἀγγελίης, ἐρέοντε γυναικί [τ, 4 ff.
- 374 αὐτὸς μὲν γὰρ ἐπιστήμων βουλῇ τε νόῳ τε
- 421 μάργε, τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε . . vgl. υ, 241
481 (10) 9
ρ 35 καὶ κύνεον ἀγαπαζόμεναι κεφαλήν τε καὶ ὤμους = φ, 224 χ, 499
- 55 Πείραιον δέ μιν ἠνώγεα προτὶ οἶκον ἄγοντα
- 134 ἐξ ἔριδος Φιλομηλείδῃ ἐπάλαισεν ἀναστάς . . = δ, 343 nämlich ρ, [124—141 = δ, 333 ff.

ϱ 448 μή τάχα πικρὴν Αἴγυπτον καὶ Κύπρον ἴδηαι
606 4

σ 46 ὁππότερος δέ κε νικήσῃ κρείσσων τε γένηται . . . = Γ, 71. 92
- 65 Ἀντίνοός τε καὶ Εὐρύμαχος, πεπνυμένω ἄμφω
- 83 αἴ κέν σ' οὗτος νικήσῃ κρείσσων τε γένηται
- 135 καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ
428 4

τ 5 πάντα μάλ' · αὐτὰρ μνηστῆρας μαλακοῖς ἐπέεσσιν . . . = π, 286
- 100 ὣς ἔφαθ', ἡ δὲ μάλ' ὀτραλέως κατέθηκε φέρουσα
- 177 Δωριέες τε τριχάϊκες δῖοί τε Πελασγοί
- 321 ὥς κ' ἔνδον παρὰ Τηλεμάχῳ δείπνοιο μέδηται
- 422 μίστυλλόν τ' ἄρ' ἐπισταμένως πεῖράν τ' ὀβελοῖσιν
- 423 ὤπτησάν τε περιφραδέως δάσσαντό τε μοίρας
- 432 Παρνησοῦ, τάχα δ' ἵκανον πτύχας ἠνεμοέσσας
- 577 ὃς δέ κε ῥηΐτατ' ἐντανύσῃ βιὸν ἐν παλάμῃσιν . . . . = φ, 75
604 8

υ 241 μνηστῆρες δ' ἄρα Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε . . vgl. π, 421
- 303 Κτήσιππον δ' ἄρα Τηλέμαχος ἠνίπαπε μύθῳ
- 318 ξείνους τε στυφελιζομένους δμωάς τε γυναῖκας . . . . s. π, 108
- 319 ῥυστάζοντας ἀεικελίως κατὰ δώματα καλά . . . . . s. π, 109
394 4

φ 75 ὃς δέ κε ῥηΐτατ' ἐντανύσῃ βιὸν ἐν παλάμῃσιν . . . . . = τ, 577
- 224 καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους . = ϱ, 35 χ, 499
434 2

χ 164 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
- 171 ἤτοι ἐγὼ καὶ Τηλέμαχος μνηστῆρας ἀγαυούς
- 242 Εὐρύνομός τε καὶ Ἀμφιμέδων Δημοπτόλεμός τε
- 243 Πείσανδρός τε Πολυκτορίδης Πόλυβός τε δαΐφρων
- 267 Εὐρυάδην δ' ἄρα Τηλέμαχος, Ἔλατον δὲ συβώτης
- 270 μνηστῆρες δ' ἀνεχώρησαν μεγάροιο μυχόνδε . vgl. Ἀργεῖοι δ' ὑπε-
- 277 Ἀμφιμέδων δ' ἄρα Τηλέμαχον βάλε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ [χώρησαν Ζ, 107
- 284 Ἀμφιμέδοντα δὲ Τηλέμαχος, Πόλυβον δὲ συβώτης
- 294 Τηλέμαχος δ' Εὐηνορίδην Λειώκριτον οὖτα
- 400 βῆ δ' ἴμεν, αὐτὰρ Τηλέμαχος πρόσθ' ἡγεμόνευεν . . vgl. ω, 155
- 450 ἀλλήλοισιν ἐρείδουσαι · σήμαινε δ' Ὀδυσσεύς
- 476 τάμνον μήδεά τ' ἐξέρυσαν κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι
- 478 οἱ μὲν ἔπειτ' ἀπονιψάμενοι χεῖράς τε πόδας τε
- 499 καὶ κύνεον ἀγαπαζόμεναι κεφαλήν τε καὶ ὤμους . = ϱ, 35 φ, 224
501 (14) 13

ψ 361 σοὶ δέ, γύναι, τάδ' ἐπιτέλλω πινυτῇ περ ἐούσῃ
372 1

ω 155 ὕστερος, αὐτὰρ Τηλέμαχος πρόσθ' ἡγεμόνευεν . . . . vgl. χ, 400
- 163 βαλλόμενος καὶ ἐνισσόμενος τετληότι θυμῷ
- 244 ὦ γέρον, οὐκ ἀδαημονίη σ' ἔχει ἀμφιπολεύειν
- 270 Λαέρτην Ἀρκεισιάδην πατέρ' ἔμμεναι αὐτῷ
- 339 ἰχνεύμεσθα, σὺ δ' ὠνόμασας καὶ ἔειπες ἕκαστα
- 463 ὣς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρ' ἀνήϊξαν μεγάλῳ ἀλαλητῷ
- 542 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
548 (7) 6

5. Wir wollen einiges, was sogleich auf das entschiedenste in die Augen springt, sogleich festhalten. In der Ilias macht sich das Buch *O* durch eine so auffallende Enthaltsamkeit im Gebrauch solcher Verse bemerkbar, dass es schwer einem Zweifel unterliegen möchte, hier haben wir die Arbeit oder Bearbeitung eines andern Sängers. In der Odyssee dagegen treten gegen die umher bemerkbare Sparsamkeit nach der andern Richtung höchst auffallend heraus Buch *π*, enthaltend auch das einzige Beispiel aus beiden Gedichten von drei hintereinander folgenden Versen der Art, und Buch *χ*.*) Der gleiche Schluss wie oben ist für diese Bücher unzweifelhaft.

6. Für beide Gedichte empfängt man wol bei einer Anschau im grossen den Eindruck einer bedeutend sparsameren Anwendung in der Odyssee. Zur genaueren und noch richtigeren Schätzung ist es jedenfalls nöthig, dass einmal folgende Erwägungen ausgesprochen werden. Für's erste darf der Vers *διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ*, nicht für die Odyssee erfunden, sondern herübergenommen, wenn er in diesem Gedicht, wo Odysseus natürlich so oft angeredet wird, wiederholt vorkommt, nicht in Anschlag gebracht werden. Im obigen Verzeichniss ist die Zählung mit diesem eingerechneten Verse nur in Parenthese gesetzt. Es beginnt nun die Odyssee mit zwei Büchern von 444 und 434, zusammen 878 Versen, ohne einen einzigen Vers von dieser Art. Das dritte Buch von 497 Versen enthält nun zwar vier Verse, aber sie fallen doch viel geringer ins Gewicht, da zwei derselben bestehen in dem *ὦ Νέστορ Νηληϊάδη, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν* aus der Ilias. Geht man ins vierte Buch, so ist es auffallend, dass in den 847 Versen die Zahl der fünf solchen Verse zusammengedrängt ist auf einen kleinen Bereich in der Mitte des Buches und zwar (mit einer Ausnahme) von 224—343. Dies alles fällt in die Scene bei Menelaos, wo Helena bedeutend auftritt. Und man wird sich des Gedankens schwer enthalten, es dürfte wol dies Auftreten der Helena durch einen neuen Bearbeiter anziehend erweitert sein. Dann bleibt also im übrigen nur der éine Vers *φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμή*, welcher nicht einmal ganz unabhängig von der Ilias ist. Dass er unter assonantischer Reminiscenz aus *χλαινάων τ' ἀνεμοσκεπέων Π*, 224 ent-

*) Das Buch *π* enthält in seiner jetzigen Gestalt auf seiner schönen Grundlage ein paar auffallend wunderliche Stellen, ich meine nicht die hier unmöglichen, schon auch bei Wolf eingeklammerten Verse 281—298 aus *τ*, 4 ff., sondern — auch nach etwaiger Hebung des jetzigen entschiedenen Unsinns um den Anfang — die Rede des Bettlers 99—111, in welcher, wie mich dünkt, die Bescheidenheit, welche dem klugen Bettler ziemt, ganz vergessen ist, und dann 304—320.

standen, ist ganz unverkennbar. Wie denn auch einigemal gerade Wörter aus der Ilias (*κασίγνητοι*, *ἀμβροσίην* und das *μὲν ὑπεξέφυγον* nach *μὲν ὑπεξέφερεν*) oben am Rande angezeigt sind. Die eben für das vierte Buch bemerkte Erscheinung kommt wieder — und dass sie sogleich wiederkommt, spricht doch auch gegen Zufall — im fünften Buche. Die Verse dieser Art sind auf die letzte Hälfte des Buches zusammengedrängt, in die Abfahrt und Sturmfahrt des Odysseus. Mit V. 262 beginnt das *τέτρατον ἦμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα*. Raum geben darf man dem Gedanken jedenfalls, auch diese Partie habe eine neue Bearbeitung gefunden oder — will vielleicht jemand sagen — sei in ihrer hohen Vortrefflichkeit schon so gangbar und beliebt gewesen, dass sie unangetastet beibehalten blieb. Das siebente Buch zeigt nach dem bisherigen Verhältniss einen kleinen Ueberschuss. Allein es überrascht, dass zwei dieser Verse, 120 u. 123, in der Beschreibung der Alkinoosgärten stehen, welche ganz sicher als Interpolation nachgewiesen ist (s. Friedländer im Philologus VI S. 669 ff.). „Die Gärten tragen" — Gegenwart von einer Gegend, die gar nicht mehr vorhanden ist, um welche Poseidon einen Berg herum gehüllt, ist doppelt unmöglich. (Uebrigens beginnt die Interpolation jedenfalls schon früher. Alle Beschreibung von den Wundern des innern Hauses, wovon Odysseus vor der Schwelle stehend nicht betroffen werden kann, V. 83, und für welche demgemäss völlig unpassend ist V. 133 *ἔνθα στὰς θηεῖτο πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς· αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ πάντα ἑῷ θηήσατο θυμῷ, καρπαλίμως ὑπὲρ οὐδὸν ἐβήσετο δώματος εἴσω*, kann unmöglich ursprünglich sein.) Im achten Buche gehört V. 219 nothwendig in eine Interpolation (218—228): Odysseus hat und kann den Phaeaken noch nicht enthüllt haben, was hier vorausgesetzt wird, dass er einer der Heroen vor Troja gewesen. Im elften Buche musste die Häufung von drei Versen in dem Raume von 582 bis 595 wieder befremden: und nun sind es die vielfach schon als nicht ursprünglich in Anspruch genommenen *καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον* u. s. w. Dann bemerkt man das Zusammendrängen solcher Verse in *ρ* bis 134, wobei freilich 134 als in dem wiederholenden Bericht der Worte des Menelaos aus einem frühern Buche weniger zählen mag; vielleicht indess erkennt man noch Spuren des Bearbeiters von *π*, der etwa seinen heimkehrenden Telemachos noch bis in sein eignes Haus und zum ersten Wiedersehen der Mutter geführt. Endlich in *σ* bis 135, d. h. in dem Abenteuer mit Iros.

7. Ein gewisses Schwanken in der Anwendung wird man zumal in jenen Zeiten, wo ja nur ein Instinkt hierbei leitete, zugeben. Aber dies stellt sich in Ilias und Odyssee verschieden. In der Ilias ist

überwiegend das Verhältniss so, dass éin solcher Vers kommt je auf weniger als 100 Verse bis hinansteigend und mehrmals ganz oder ganz nahe erreichend auf je 50 Verse. In der Odyssee ist das überwiegende Verhältniss: noch nicht auf 100 Verse einer und zwar wiederholt auffallend darunter bleibend, ja bis auf weniger denn einen auf 200. Ich schreibe noch folgende Tabelle, bei deren Gebrauch man jedoch der vorangegangenen Bemerkungen auch gedenken muss:

Ilias			Odyssee		
877	20	*Β*	501	13	*χ*
713	16	*Ι*	481	9	*π*
424	9	*Τ*	347	*5	*η*
897	19	*Ψ*	604	8	*τ*
565	10	*Θ*	548	6	*ω*
461	8	*Γ*	640	*7	*λ*
848	14	*Λ*	394	4	*υ*
482	8	*Η*	428	4	*σ*
761	12	*Ρ*	331	3	*ζ*
837	13	*Ν*	493	4	*ε*
867	13	*Π*	497	4	*γ*
544	8	*Δ*	606	4	*ρ*
522	6	*Ξ*	847	5	*δ*
579	7	*Κ*	566	3	*ι*
617	8	*Σ*	574	3	*κ*
909	10	*Ε*	586	*3	*θ*
804	8	*Ω*	434	2	*φ*
529	5	*Ζ*	440	2	*ν*
515	5	*Χ*	453	2	*μ*
611	6	*Α*	557	2	*ο*
503	4	*Υ*	372	1	*ψ*
611	4	*Φ*	533	1	*ξ*
471	3	*Μ*	444	0	*α*
746	3	*Ο*	431	0	*β*

Noch stelle ich eine Vergleichung mit Abzug der Nomina propria an, einbegriffen Patronymica und Adjectiva wie *Ἀγαμεμνονέη*. Etwa so. In der Odyssee geht die Anzahl solcher Verse über die Hundertzahl der Verse des ganzen Buches hinaus (da *η* mit den beiden ganz sicher interpolirten Versen wegfällt) zweimal, in der Ilias siebenmal:

π—481—8	*Β*—877—12
τ—604—7	*Γ*—461— 5
	Η—482— 5
	Θ—565— 7
	Ι —713—11
	Τ—424— 6
	Ψ—897—13

In der Odyssee geht die Anzahl solcher Verse bis auf die Hälfte der Hundertzahl des Buches und darunter herab vierzehnmal, in der Ilias achtmal:

δ—847—3	Α—611—3
ϑ—586—2	Ε—909—4
ι—566—2	Μ—471—2
κ—574—2	Ο—746—2
μ—453—2	Ρ—761—2
ν—440—2	Σ—617—3
ξ—533—1	Υ—503—1
ο—557—2	Φ—611—3 (oder ohne die Götterschlacht, wovon unten, 481—2)
ρ—606—2	
φ—434—2	
ψ—372—1	
α—444—0	
β—434—0	
γ—497—0	

Ich denke, es bleibt dabei, das Verhältniss in beiden Gedichten ist kein zufällig verschiedenes, und es scheint schwer, darin nicht einen Beweis zu sehen erstens für den verschiedenen Ursprung beider Gedichte, und sodann, da doch nicht eben nur solche Sänger, die in ihrer Versbildung in diesem Punkte zur grössern Sparsamkeit hinneigten, sich für die Lieder der Odyssee können zusammengefunden haben, auch dafür, dass der grösste Theil der Odyssee von éinem Verfasser ist. Denn für die Odyssee erscheint dieser Schluss berechtigter, weil alles für die Annahme zu sprechen scheint, dass der grössere Theil der Sänger zu jener laxern Praxis neigte.*) Verlangen wenigstens darf man, dass dieser Grund wiegen dürfe gegen hundert solche Gründe, wie sie für das Gegentheil so häufig geltend gemacht werden.

8. Es war wesentlich, auf die unzweifelhaft interpolirten Verse dieser Art in der Odyssee aufzumerken. In der Ilias ist die Lage so, dass für das Ganze, worauf es uns zuerst ankommt, keine Aenderung hervorgeht, selten, soweit ich sehe, für ein einzelnes Buch. Der Vers *βέβληται δὲ καὶ Εὐρύπυλος κατὰ μηρὸν ὀϊστῷ* ist an der éinen Stelle Λ, 662 anerkannt falsch, fehlt auch im Venetus. Mit der allerentschiedensten Sicherheit muss gesagt werden, dass die Götterschlacht Φ, 385

*) Ich setze das Resultat der Hesiodea, so wie sie vorliegen, roh hierher: denn es hat für gewisse Erwägungen seinen Nutzen.

Erga — 830 — 18 — kein Nomen proprium
Theogonie — 1022 — 21 — wovon neun propria
Schild — 480 — 7 — wovon zwei propria.

(denn auch *Ἀτλαγενέων* 385 kann man doch nicht so nennen.)

—515 unverkennbar von einem unebenbürtigen Autor herrührt. Es ist einer der so sehr seltenen Fälle, dass eine Homerische Interpolation erkennbar ist durch eine schlechte Ausführung. Die Intention, die Götter gesammt gegen einander zum Kampf zu führen, hat etwas grossartiges, und das ist es, wodurch das Stück immer eine gewisse Wirkung übt. Aber wo ist in der Ausführung auch nur ein Hauch der Meisterschaft, wie wir sonst, wie wir aus dem Wasser- und Feuerkampf des Skamandros und Hephaestos sie kennen? Hier ist nichts ich will nicht sagen von einer Hoheit, aber nichts von einer Grossheit der Götter; Rohes und Unschönes wiederholt haben wir hier für Empfindung und Phantasie und eine merkliche Armuth der Erfindung für Handeln und für Reden. Das alles wäre nicht gleich so, wenn Ares mit einem Steinwurf mattgelegt niederstürzt, Aphrodite ihn anfhebt, um sogleich auch durch einen Schlag vor die Brust wieder mit ihm zusammen nicht nur zu Boden zu fallen, sondern liegen zu bleiben, bis sie, nachdem der Vorhang gefallen, wol beide werden aufgestanden sein (V. 518)? Und dies alles geschieht stumm, ein wahres „dumb show"! Und was wird denn aus diesem unter Dröhnen des Himmels und der Erde angekündigten Kampf? Ein Kampf wird es gar nicht: das Ganze verläuft als ein Schattenspiel an der Wand. Die einen sind kampfunfähig, die andern kampfunlustig und eben noch zur rechten Unzeit sich ihrer Vetterschaft erinnernd becomplimentiren sie sich. — Von der Unechtheit des Nereidenkatalogs bin ich nicht überzeugt. Die Herrlichkeit der sieben letzten Bücher der Ilias beginnt am Anfange des achtzehnten mit einer Partie, welcher die Poesie der Jahrtausende hoffentlich manches gleiche zur Seite gesetzt hat, übertreffendes gewiss niemals. Solch eine Tiefe und Fülle von Liebe und Schmerz ist in diesen hundert und funfzig Versen zusammengedrängt, verbunden mit eindringlich erfundenem Fortgang der Handlung, der Scenen, und in vollendetster und schönster Plastik. Zu der letzten gehört der Zug der Nereiden durch das Raum gebende Meer und ihr Hinansteigen an das Ufer hintereinander. Dieses Bild gestaltet sich der Phantasie noch anschaulicher, wenn wir vorher bei der Aufzählung Einzelner verweilt, wodurch die Einzelnen und die Fülle zugleich sich trefflich eingeprägt. Allein auch sogleich in der Scene der theilnehmenden Schwestern und klagenden Göttinnen ist für Phantasie wie für die Hoheit und Innerlichkeit der Sache, welche ist aus sterblichem Leid unter die Götter fortgepflanzte Trauer und Klage, das Verweilen bei der Fülle dieser um die Schwester gesammelten und sich sammelnden Göttinnen zum Schönen noch ein Schöneres. Dies ist natürlich kein Beweis für die Echtheit, aber es ist ein Grund, jedem es freizustellen, wenn er viel-

mehr glauben will, der Katalog gehöre ursprünglich dahin und habe nur (wozu es bekanntlich an sonstigen Beispielen nicht fehlt) eine unbedachte Verunstaltung erlitten, indem aus dem frühern Verse auch in den letzten *Νηρηΐδες ἦσαν*, was allerdings nicht sein kann, hineingesungen wurde statt *Νηρηΐδες εἰσίν*. — In der Rede des Aeneas, die Y, 200 anfängt, liegt eine doppelte Form des Vortrags vor, wol auch ziemlich sicher noch scheidbar: die eine 200 bis 212. 244 u. s. w., die andere 200 bis 207. 215 (das *αὖ* in *Δάρδανον αὖ* zeigt, dass diese Verse jetzt aus ihrer eigentlich gemeinten Verbindung gewichen) bis 239. 208. 209. 241 u. s. w. Die scheinbare Verbindung ist übel vermittelt durch V. 213. 14 (aus *Z*, 150. 51) und durch V. 240 statt der nun nicht zu wiederholenden 208. 209. In dieser ausgeführtern Genealogie steht V. 237 *Λαομέδων δ' ἄρα Τιθωνὸν τέκετο Πρίαμόν τε*. — Buch *M* kann man wenigstens nicht ansehen, ohne daran erinnert zu werden, dass in ihm die Widersprüche gegen andere Bücher zu den allerreellsten gehören (man sehe die übersichtliche und erwägende Darstellung bei Friedländer „Homerische Kritik von Wolf bis Grote" S. 46 und Anhang II).

9. In Versen, wie die behandelten, pflegen wir zu sagen, sie haben die Caesur nach der vierten Länge. Dies dürfte schwerlich die richtige Ansicht sein. Vielmehr ist wol ihre Caesur hinter der dritten Länge, ist aber ausnahmsweise nicht durch ein Wortende unterstützt. Wodurch denn also hörbar? Durch die Modulation, welche überhaupt hauptsächlichstes Erkennungszeichen der Caesurstelle ist. Wir wenden in Prosa diese Modulation an, wenn wir einen Satz zu erkennen geben als Vordersatz (im rhetorischen Sinn), bei dem wir zu seinem Abschluss in ein Ganzes jedenfalls noch eines zweiten Gliedes gewärtig sein sollen:

Wenden wir uns zu den Pflanzen!

Wenden wir uns zu den Pflanzen, so wird unsere Behauptung noch auffallender bestätigt.

Ein Hinaufgehen mit der Stimme auf der Länge und ein Zurückschleifen auf der angeschlossenen Kürze oder Thesis, oder wenn diese nicht vorhanden, noch auf der ordentlichen Länge selbst. Diese Modulation wird bei Versen angewendet, um die rhythmischen Glieder als ein Ganzes erkennbar zu machen, selbst — denn man ist auf idealem Gebiete der Kunst — wider den Sinnverhalt und wider die Gliederung, welche man bei prosaischem Lesen anwenden würde.

Also ich selbst; und sogleich | antwortet' er grausames Herzens.

Standen umher, und es haucht' | uns Muth in die Seelen ein Dämon.

Auch so:

Niemand den verzehr' ich | zuletzt nach seinen Genossen.

Und ein etwaiges:

Wieder entrollte mit Don | nergetön der tückische Felsen.

Man wird sich wol das Zerhämmern in drei Stücke abzugewöhnen haben und nach derselben Art lesen auch

μήτε σὺ τόνδ᾽ ἀγαθός | περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην Α, 275
ἀλλὰ καὶ ὧς τοίη | περ ἐοῦσ᾽ ἐν νηυσὶ νεέσθω Γ, 159.

Auch *ἆ δείλ᾽, οὐδέ τοι ἐσθλὸς | ἐὼν χραίσμησεν Ἀχιλλεύς* Π, 837.
ἀλλ᾽ ωὑτὸς τοιοῦτος | ἐὼν βοτὰ χίλια βόσκω Theokr. XI 34,

nicht anders als

Ἡρακλέα δεκάμηνον | ἐόντά ποχ᾽ ἁ Μιδεᾶτις Theokr. XXIV 1.

Wie schrecklich verdirbt man die Musik, wenn man anders liest als so:

κεῖται καλὸς Ἄδωνις ἐν ὤρεσι μηρὸν ὀδόντι,
λευκὸν μηρὸν ὀδόντι | τυπείς, καὶ Κύπριν ἀνιῇ — Bion I, 7.

Vorzüglich angelegen lässt man sich's sein, jene Modulation voll auszudrücken, wo der rhythmischen Gliederung durch einen sehr in die Nähe fallenden, vielleicht noch sonst an ungünstiger Stelle eintretenden stärkern Sinnverhalt gleichsam Concurrenz gemacht wird:

Fromm sind wir liebende, still verehren wir alle Dämonen.

Oder:

Wenn Antigone kommt, die schwesterlichste der Seelen,
Und Polyxena trüb' noch von dem bräutlichen Tod.

Solche Verse wie diese Goethe'schen mögen nicht die bequemsten sein. Aber die rhythmische Trennung und Verbindung der Glieder zum rhythmischen Ganzen an der Caesurstelle ist unverloren: sie wird durch die Modulation geflissentlich zur Erscheinung gebracht. Ebenso in Hexametern wie jene:

οἱ δ᾽ ὡς οὖν ξείνους | ἴδον, ἀθρόοι ἦλθον ἅπαντες γ, 34.
ἣ θέμις ἀνθρώπων | πέλει, ἀνδρῶν ἠδὲ γυναικῶν Ι, 134.

Eine Bildung, welche bekanntlich bei den Römern gar nicht selten ist.

ἄνδρα φέρουσα θεοῖς | ἐναλίγκια μήδε᾽ ἔχοντα ν, 98.
οὐδὸς δ᾽ οὐχὶ θύραν | εἶχ᾽, οὐ κύνα· πάντα περισσά Theokr. XXI 15.

Dieselbe Modulation spielt eine vorzügliche Rolle, um zu erkennen, ob gemeint sei

Asien riss sie von Europen,
Doch die Liebe schreckt sie nicht.

oder

Asien riss sie von Europen, doch die Liebe schreckt sie nicht.*)

*) Das wäre doch ein schlimmer Leser, der den unverkennbaren Intentionen unserer Dichter, deren Erscheinung beim Vortrage sie voraussetzten, nicht nachzukommen wüsste, der nicht anders läse:

Doch eben an den Tetrameter wollte ich noch mit einem Worte erinnern. Es ist wol nicht die Meinung, ich wenigstens müsste sie zurück-

Meine Ruh' ist hin,
Mein Herz ist schwer u. s. w.

und anders:

Das Wasser rauscht, das Wasser schwoll,

ja der, um bei Goethe zu bleiben, in der humoristischen Epistel:

Meine liebe Christel, heuer kriegst du zwar
Keine Festepistel, wie die letzte war,
Die ich dir vorm Jahre aus der See gesandt,
Denn dermalen fahre ich auf trocknem Land u. s. w.

nicht die lange epische Geschwätzigkeit zu hören gäbe — trotz der Beimischung der Binnenreime: obgleich der Regel nach der Reim eines der wichtigsten Zeichen ist, dass Verse gemeint sind und nicht Versglieder. Er kommt in der modernen Poesie als ein sehr wichtiges Erkennungszeichen hinzu zur Modulation, die sich weiter erstreckt als nur auf die oben besprochene Stelle der Caesur, die sich — man dürfte sagen als eine erste Stufe des Singens — mit einer natürlichen Nothwendigkeit für gewisse Rhythmen einstellt. Selbst die Wirkung des stärkern Athems, mit welchem man in dem Gefühl, ein grösseres Ganze beherrschen zu müssen, den längern Vers anhebt, giebt eine andere Färbung und vibrirt vom Anstoss des Anfanges noch weiter fort. Ferner die Vortragspausen: denn im allgemeinen ist es wahr, dass, auch wo der Versschluss keine taktische Pause aufweist, man am Schluss des Verses sich einer grössern Vortragspause bedient (wiewol gehörige Modulation auch bei innerm Verhalt den Schein fern hält, dass man zu Ende sei).

Westphal führt in Fleckeisen's Jahrbüchern 1860 S. 189 ff. den Satz aus, die Vereinigung der Glieder zu einem Verse und wiederum der Verse zu einem grössern Ganzen geschehe erst durch die musikalische Composition: und ich kann dies nicht zugeben. Der rhythmische Bau hat seine primären, von einem natürlichen Gefühl ausgehenden und dem natürlichen Gefühl sich insinuirenden Gesetze, und in menschlicher Rede zu Versen gestaltet, auf den Grundpfeilern geregelter, auch gesprochener Ictus errichtet, zieht er alsbald eine gewisse natürlich sich anschmiegende Modulation, Melodie nach. Von Einzelversen ist oben gesprochen. Sehen wir nach den grösseren rhythmischen Ganzen. Ueberall ist auffallender Weise des Reimes nicht gedacht.

Westphal sagt (S. 199): „aber nicht bloss zu Tetrametern, sondern auch zu längeren Perioden werden die Reihen des modernen Liedes in der Melodie vereinigt. Wir erinnern an das Uhland'sche Lied „Wir sind nicht mehr am ersten Glas", dessen Anfang in der Kreutzer'schen Melodisirung zu einer *περίοδος τρίκωλος* geworden ist:

Wir sind nicht mehr am ersten Glas, | drum denken wir gern an dies
und das | was rauschet und was brauset.

Den Abschluss, welchen die Melodie in dem Goethe'schen Liede („Hier sind wir versammelt zu fröhlichem Thun") mit dem Ende der zweiten Reihe fand, findet sie hier erst am Ende der dritten. Wir haben ein den Umfang des Verses um eine Reihe überschreitendes System." Mich dünkt, wir haben auch vor der Kreutzer'schen Melodisirung ein sich als ein zusammengehöriges Ganzes kenntlich machendes rhythmisches Gefüge: kenntlich sich machend durch den

weisen, dass die Tetrameter bei den Komikern nicht selten keine Caesur hätten, z. B. solche drei Verse hintereinander in den Wolken 607:

Reim, der die beiden ersten Glieder zusammenschliesst, und durch den abschliessenden katalektischen Bau des dritten: wir haben ein aus drei Versen (den kleinsten rhythmischen Ganzen) gefügtes grösseres rhythmisches Ganzes, eine Versgruppe. Und wiederholt sich dieselbe Fügung noch einmal und schliesst das dritte Glied dann mit „sauset" zum Beispiel, so haben wir auch ohne musikalische Composition vernehmbar und erkennbar eine Vereinigung von zwei Versgruppen zu einer grössern Versgruppe (man mag das etwa nennen zu einer Strophe). Wir hören die acht Verse der Octavstrophe durch die Reimverschlingung als ein Ganzes, und wir hören noch längere Gefüge.

Bei den Alten, wo das Hülfsmittel des Reims zu diesem Zwecke fehlt, ist der innere rhythmische Bau ausgebildeter. Ich erinnere an die Alcaeische Strophe, in der bekanntlich, nachdem die erste Zeile, welche ein iambisches und ein logaoedisches Motiv enthält, nach einem beim Rhythmus wie bei der Melodie naturgemässen Gefühl sich noch einmal insinuirt hat, die dritte Zeile dann das iambische, die vierte das logaoedische Motiv ausführt. Wie das Distichon einen rhythmisch befriedigenden Abschluss giebt, empfand Schiller mit Wohlgefallen und drückte es in jenem bekannten Epigramme poetisch aus. Wir wollen es prosaisch ausdrücken. Aus dem Hexameter, welcher durch die den Taktschlüssen nicht entsprechende Rhythmisirung wie eine besondere energische Lebhaftigkeit und Abwechslung (der zweite Rhythmus, wie er nach der Caesur anhebt, wird aufsteigend), so aber auch innerhalb immer eine gewisse Beunruhigung erhält, erwächst der Pentameter, welcher die beiden Dreizweitelrhythmen mit zwei selbst zu bequemerem Verweilen Raum gebenden Haltpunkten rein zur Erscheinung bringt. Es erwächst hier zur Bildung einer eben so lebhaften als beruhigend sich auslebenden Versgruppe — verständlich und hörbar ohne alle Composition — ein neuer Vers, und zwar — was sehr merkwürdig ist und für manche Erwägungen sehr beachtenswerth — ein Vers, den man zu selbständigem Gebrauch gar nicht anwendbar fand. Ist er deshalb kein Vers? — Man hat gemeint, diese beiden Principe, der innern Entwicklung und der Reimverbindung, vereinigen zu können. Alcaeische Strophen hörten wir neulich von Gottschall:

O zage vor dem kühneren Schwunge nicht,
Der alten Brauches sklavische Fessel bricht,
Der um die Regel, die uns bindet.
Zartere Blüthen des Reimes windet.

Was ist geschehen? Die Einheit des Baus ist in eine aufdringliche Zweiheit zerrissen, und das ist keine Alcaeische Strophe mehr.

Vom Hexameter hatte ich (im litterarischen Centralblatt 1859. 21) gesagt, „es könne eine Anschauung der Caesur nicht richtig sein, welche nicht die Nöthigung auferlege, den wesentlichen Unterschied der wirklichen Caesur von allen anderen bei Wortende entstehenden, ja beabsichtigten Einschnitten auf das entschiedenste festzuhalten, eine Anschauung, welche z. B. bei dem Hexameter die Annahme gestatte, die Normalform des Hexameters sei diejenige, in welcher zugleich eine Caesur im dritten und im vierten Fusse gewahrt sei: vielmehr es sei ein organischer Bau aus den zwei grossen Dreizweitelrhythmen, welche die Ictus und die Melodie (ein unentbehrliches Wort, wie die Sache

ἡνίχ' ἡμεῖς δεῦρ' ἀφορμᾶσθαι παρεσκευάσμεθα,
ἡ Σελήνη ξυντυχοῦσ' ἡμῖν ἐπέστειλεν φράσαι
πρῶτα μὲν χαίρειν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖς ξυμμάχοις:

sondern dass die Komiker sich erlaubt, die Unterstützung der Caesur durch ein Wortende zu unterlassen. Hingegen in solchen komischen Trimetern wie

ἀρχαιομελισιδωνοφρυνιχήρατα

würde man sich eine sehr unzweckmässige Mühe geben, die Caesur zu melodiren. Dieser Vers hat wirklich keine Caesur. Hier soll man nichts hören als das unauflösliche iambische Gerattel oder Geschnatter. Hexameter, Trimeter, Tetrameter ohne Caesur sind Monstra, und nicht drei monströse Verse hinter einander wird man oben dem Aristophanes zutrauen. Jenes *τίς ὕβρις ἔμολεν ἐπὶ Διονυσιάδα πολυπάταγα θυμέλαν* ohne Caesur, für mich hat das gar keinen Sinn.

Warum jene Hexameter an der nächst möglichen Stelle ein Wortende suchen? man lese gut und versuche, ob man das Naturgemässe dabei nicht bemerkt.

10. Eine Lehre, dass die Caesur nicht nothwendig mit einem Wortende verbunden sei, wird vielleicht schwer Eingang finden. Dennoch wird sie es mit der Zeit, wie manche andere, z. B. dass die Caesur des Trimeters hinter der zweiten Arsis eine regelrechte Caesur sei. Die Lehre von der Caesur überhaupt leidet immer noch durch zwei Voraussetzungen, welche vom rechten Wege ablenken. Erstens

---

wesentlich ist, auch für die Metrik) des Gefüges bestimmen und als Vorder- und Nachsatz das innere einheitliche Leben dieser sechstaktigen Periode zur Erscheinung bringen." — Meine Meinung dabei wird jetzt wol ganz deutlich sein. Auch dass ich dreigliedrige Hexameter, welche ein ganz verschiedener Bau sind, nicht gestatten kann. Glaubte es jemand einmal ausnahmsweise bei Aufzählungen, z. B. wie *Χρυσόθεμις καὶ Λαοδίκη καὶ Ἰφιάνασσα*, so würde selbst das zweifelhaft sein. Freilich eher ginge es noch immer als in lusisti satis, edisti satis atque bibisti. *Κέκλυτέ μευ πάντες τε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι* Θ, 5 ist nicht anders als V. 20 *πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι.*

Westphal giebt uns die antike Musik zu zwei Hexametern. Hierauf heisst es (S. 202): „also auch vom Hexameter gilt dasselbe wie vom Tetrameter. Die erste Tripodie giebt musikalisch keinen Abschluss, sie ist bloss der Vordersatz eines musikalischen Ganzen, welches erst mit der zweiten Tripodie sein Ende findet. Der Ton auf der Schlusssilbe eines jeden Hexameters ist weiter nichts als ein Ueberleitungston zum folgenden Verse, das Ende der eigentlichen Melodie tritt schon bei der letzten Arsis eines jeden Hexameters auf." Dann geht diese Melodie einen andern Weg als der Vers und gelangt nicht zum Ziel des Hexameters, dessen innerer Organismus dahin geht, dass er in seinem aufsteigend begonnenen rhythmischen Nachsatz in logaoedischer Senkung seinen Stillstand finde.

wird immer noch nicht entschieden genug die ideale Natur des Verses gedacht, wonach seine rhythmische Gliederung und Melodie andere Wege geht als die prosaische. Obgleich die Natur selbst es lehrt. Die einfachsten Worte wird man anders sprechen, sobald sie in einem Verse stehen, als wenn man sie als Prosa zu lesen sich anschickt. Man singt sogleich, und ganz mit Recht, wenn auch nicht immer ganz recht. Und es braucht lange noch nicht so aufdringlich zu kommen, als etwa ein *οἰδ' ἐπ' ἀριστερά, οἰδ' | ἐπὶ δεξιὰ νωμῆσαι βῶν* oder die oben bei *οἱ δ' ὡς οὖν ξείνους | ἴδον, ἀθρόοι ἦλθον ἅπαντες* angeführten Beispiele oder *αὐτὰρ ὁ μήνιε, νηυσὶ | παρήμενος ὠκυπόροισιν* oder *ἔσκε Μέδων, Αἴαντος | ἀδελφεός· αὐτὰρ ἔναιεν* oder *ἀλλ' ὅγ' ἄρ' ἔτρεσε, θηρὶ | κακὸν ῥέξαντι ἐοικώς* oder wenn, wie im Lateinischen, so häufig die Caesur hinter et oder ac fällt. Gewiss giebt es in dem Widereinanderstreben der prosaischen Sinnbewegung und der rhythmischen Versbewegung gewisse Grenzen der Schönheit. Aber heraustretende etwa seltnere Fälle würden wir doch besser beurtheilen, wenn wir nicht an einer gewissen Neigung zum Realismus auch in dieser Beziehung litten.

Das Zweite ist, dass man für die Caesur überwiegend oder allein die eine Seite in's Auge fasst, wonach sie scheidet, die andere übersieht, wonach sie verbindet. Die Caesur ist wie ein Gelenk, das zwei Glieder eben sowol scheidet als verbindet, wie ein Ring, der zwei Glieder einer Kette trennt und verbindet. Man findet diesen Gegenstand nach meinen Anschauungen besprochen bei Preuss de senarii Graeci caesuris Regim. 1859. So macht man sich denn auch und dadurch, dass man vergisst, die Caesur markire sich hauptsächlich durch die Melodie, von einer Pause nach der Caesur nicht zutreffende Vorstellung. — Wenn in Fällen wie *τέκν' ἔφαγε στρουθοῖο καὶ αὐτήν, τοῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων* die Entscheidung über das Augment, ob so oder *τέκνα φάγε, τοῦ δὲ κλύε, μῆρα κάη* allein wegen der Caesur, welche wol nicht mit dem Versende verglichen werden sollte, für das letzte entschieden werden soll, als wäre das eine sichere Norm (Bekker S. 114), so darf man dagegen sich erklären. Vielleicht bringt *τέκν' ἔφαγε* die beiden vereinigten Momente der Caesur viel besser zur Erscheinung. Mir fällt dabei zunächst ein, dass bei der Caesur des Trimeters, wenn sie nach der dritten Arsis fällt, der Apostroph recht gern angewendet wird, wie ich glaube, um die Theile näher an einander zu ziehen und eine Pause zu verhüten, durch welche der Vers statt eines Trimeters mit Mittelcaesur ein Alexandriner (d. h. ein verkappter Tetrameter) werden würde. Doch wer zweifelt an Apostrophen in der Caesur bei allen Versen? Auch *οἰδ' ἐπ' ἀριστερά, οἰδ' | ἐπὶ*

δεξιὰ νωμῆσαι βῶν haben wir eben schon angewendet. *σμερδαλέῳ κεκάλυφθ'· | ὁ δ' ἄρ' ἀσπίδος ὀμφαλὸν οὖτα N*, 192. *Πριαμίδης, πρόσθεν δ' | ἔχεν ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην N*, 157. — An die richtigere Ansicht von der Caesur gewöhnt, liest man denn ohne Befremden Caesur hinter der Präposition: *ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ | στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο A*, 53. Und zweifelt nicht im geringsten, dass die Caesur nirgend anders liegt, sei's in *καὶ τότε δή με διὰ | δμωὰς κύνας οὐκ ἀλεγούσας τ*, 154. *Ἰδομενεὺς μὲν ἐνὶ | προμάχοις συὶ εἴκελος ἀλκήν Δ*, 253 und ähnlichen, sei's in *καὶ μὴν οἵ τότε γ' εἰς | ἀγορὴν ἴσαν, οὕνεκ' Ἀχιλλεύς T*, 45. *καρπαλίμως, τὴν δ' εἰς | ὅρμον προέρυσσαν ἐρετμοῖς A*, 435. Oder hinter dem Artikel: *ἥμενος, οὐδέ τι τοῦ | σκοποῦ ἤμβροτον, οὐδέ τι τόξον φ*, 425. Und ebenso dann *ὀπταλέων, ἅ ῥα τῇ | προτέρῃ ὑπέλειπον ἔδοντες π*, 50. Oder Präposition auch nachgesetzt *μνηστήρων, οἳ δῶμα | κατ' ἀντιθέου Ὀδυσῆος υ*, 369. *τοίω τὼ χείρεσσιν | ὑπ' Αἰνείαο δαμέντες E*, 359. *παίζουσαν κούρῃσι | σὺν Ὠκεανοῦ βαθυκόλποις* h. Dem. 5. Und so kämen wir denn auch wol zu dem *ὅν πέρ φασι θεᾶς | ἐξ ἔμμεναι· ἀλλ' ὅδε λίην Z*, 100. Das liest sich ganz schön und weich. Und wenn Bekker *ἐξέμμεναι* nur wegen der Caesur schrieb (*Ω*, 397. 377 schreibt er *Μυρμιδόνων δ' ἔξ εἰμι* und *τέων ἔξ ἐσσι τοκήων;*), so wird dem gegenüber der Zweifel, ob man sagte *θεᾶς ἔξεστι* dea natus est, berechtigt bleiben. Arat. 934 *δὴ τότε τις πελάγει | ἔνι δείδιε ναυτίλος ἀνήρ, μή* oder, wogegen man sich unnöthig sträubt, Apollon. I, 94 *Πηλεὺς δὲ Φθίῃ ἔνι δώματα ναῖε λιασθείς*. Oder auch ohne Aratus und Apollonius: *πάντων ὅσσα τε γαῖαν | ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει P*, 447. *θήσειν γὰρ ἔτ' ἔμελλεν | ἐπ' ἄλγεά τε στοναχάς τε Τρωσί τε καὶ Δαναοῖσι διὰ κρατερὰς ὑσμίνας B*, 39.*) — *κλαῖον ἀηδονίδων θαμινώτερον αἵ τ' ἐνὶ βήσσῃς Σιθονίῳ κούρῳ | πέρι μυρίον αἰάζουσιν* Parthen. fr. XXXII.

11. Die alexandrinischen Epiker haben sich dieser Bildung des Hexameters auf eine überraschende Art enthalten. Bei Apollonius sind zwei solche Verse:

I 176 *Ἀστέριος δὲ καὶ Ἀμφίων Ὑπερασίου υἷες*

und II 387 *Ὀτρηρή τε καὶ Ἀντιόπη, ὁπότ' ἐστρατόωντο.*

Und, um vom Epos zur Idylle zu gehen, Theokrit hat drei:

VIII 61 *ταῦτα μὲν ὦν δι' ἀμοιβαίων οἱ παῖδες ἄεισαν*

XIII 41 *κυάνεόν τε χελιδόνιον χλοερόν τ' ἀδίαντον*

XXII 72 *ὀρνίχων φοινικολόφων τοιοίδε κυδοιμοί.*

---

*) *τοιά νύ που βένθεσσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης* Cyneg. III, 179 ist also wie *χείρεσσιν ὑπ' Αἰνείαο*. Apollon. Rh. IV, 316 liest man *τηλόθεν· εἰαμεναῖσι δ' ἐν ἄσπετα πώεα λεῖπον Ποιμένες ἀγραυλος*. II, 381 ist wol *ἐνοίκια* richtig. —

Oder zu den Olympiern: bei Kallimachus in den Hymnen keiner. Hierauf wollte ich sehen, was Völker- und Städtenamen und feststehende Namen von Pflanzen, von Thieren vermögen. Dionysius der Perieget hat zwei solche Verse:

630 *ἐν δ' Ἀσίῃ πολὺς Ὠκεανός* (steht an dieser Stelle Hes. Schild 314)· *τρισσοὺς γὰρ ἑλίσσων*
753 *οἵ τε βόας μὲν ἀναίνονται καὶ ἴφια μῆλα* (vgl. Hes. Erga 456 *ῥηΐδιον δ' ἀπανήνασθαι, πάρα δ' ἔργα βόεσσιν*).

Nikandros in beiden Gedichten einen:

Ther. 894 *εἰρύσιμόν τε καὶ ἀγροτέρου σπερμεῖ' ἐρεβίνθου.*

Der Halieutiker bietet hier in Betracht kommende Verse:

I 72 *παλλόμενον καὶ ἑλισσόμενον πεπεδημένον ἰχθῦν*
I 714 *βαλλόμενος καὶ ἐρεικόμενος πάσῃσι βολῇσι,*

beide also nach dem Vers der Odyssee *βαλλόμενος καὶ ἐνισσόμενος.*
Dann I 623 *Πυγμαίων τ' ὀλιγοδρανέων ἀμενηνὰ γένεθλα.*

In den vier folgenden Büchern keinen. Der Kynegetiker (bei dem man doch auch die Verse mit Völkernamen I 170 ff. 370 ff. ansehe) auch spärlich:

I 411 *καὶ μεσάτου, ποτὲ δ' ἑσπερίου, ποτὲ δ' αὖτε καὶ ὄρφνῃ*
II 411 *πόσσα νοεῖς, πόσα κοιρανέεις, πόσα δαῖμον ἀθύρεις*

(dass diese beiden Verse nachgeahmt scheinen nach Kallimachus H. a. Delos 280 und Theokrit XX 6, erweist sich für unsern Gegenstand als gleichgültig)

II 628 *οὐ μὲν θὴν οὐδ' ἀσπαλάκων αὐτόχθονα φῦλα*
III 209 *παιδὶ λυγρῷ πολεμιζομένῳ μήτηρ ἐπαμύνει*
IV 3 *οἰωνῶν τε διηερίων περικαλλέα ταρσά* (vgl. Hymnus auf Aphrod. 4 *οἰωνούς τε διιπετέας*).

Also wo keine Neigung ist, wirken auch alle solche Namen nichts, weder geographische — freilich, dass geographische Namen eine Nöthigung nicht auferlegen, sieht man schon aus dem Schiffskatalog — noch naturgeschichtliche: die man doch (beide Gattungen) für verführerischer halten sollte als Heroennamen, von denen erstens ein grosser Theil augenblicklich fingirt ist, dazu eine Menge Epitheta, die für jeden passen, zur Versfüllung und zu jeder Bequemlichkeit der Versbildung herkömmlich und leicht bildsam, wie denn die meisten solcher Verse mit Heroennamen wirklich leicht umzugestalten sind. Auch ihre Anwendung bedingt sich nur im Verhältniss der sonstigen Neigung. Dies kann man schon aus Homer lernen. Und Quintns Smyrnaens führt uns noch auf eine Bemerkung. Im ersten Buche des Quintus sind in den 830 Versen elf Verse von unserer Art, von denen neun nach dem Muster jener Verse in der Ilias mit Heroennamen, wie *Εὐάνδρῃ τε καὶ Ἀντάνδρῃ καὶ δῖα Βρέμουσα* oder *Εὐάνδρην δ' ἄρα Μη-*

ριόνης ἰδὲ Θερμώδωσαν. Und nun finden wir hier etwas, was uns erinnert, dass wir es in der Ilias niemals finden, drei so gebildete Verse hintereinander:

I 228 *Ἐλισσόν τε καὶ Ἀντίθεον καὶ ἀγήνορα Λέοντα*
229 *Ἱππαλμόν τε καὶ Αἱμονίδην κρατερόν τ' Ἐλάσιππον·*
230 *Δηριόνη δ' ἕλε Λαόγονον, Κλονίη δὲ Μένιππον.*

In der Ilias stehen überhaupt nie drei solche Verse hintereinander, also auch nicht mit Heroennamen gebildete, ja es stehen in der Ilias auch niemals z w e i mit Heroennamen gebildete unmittelbar hintereinander (denn *I*, 623. 624 wird man doch nicht in diese Reihe setzen); dies findet einmal statt im Homer, in jenem Buch *χ* der Odyssee. — Nach dem ersten Buch aber scheint Quintus selbst erschrocken zu sein und fängt an, sich anders und zeitgemäss einzurichten. Wirklich muss dies für den richtigen Ausdruck gelten, wenn man namentlich an die Schlachten und Tödtungen denkt, welche auch das weitere Gedicht enthält, z. B. im sechsten achten, zehnten, elften Buch, und der Einfluss so gering sich findet. Im zweiten, dritten, vierten Buche hat er keinen Vers — denn die beiden, wahrlich auch sonst verdächtigen III, 537 und IV, 396 rühren von den Herausgebern her — und dann geht es sehr spärlich fort, so dass in den 13 Büchern nach dem ersten noch achtzehn Verse sind, unter ihnen mit dem obigen Iliasbau sieben. Und wie diese fast alle an bestimmte Verse der Ilias erinnern, durch welche sie veranlasst — denn es sind entweder dieselben Namen wie dort oder ähnliche oder Nachahmung in der Art wie *Μηριόνης τε καὶ Ἰδομενεύς, ἀριδεικέτω ἄμφω* (nach *N*, 500 *Αἰνείας τε καὶ Ἰδομενεὺς ἀτάλαντοι Ἄρηϊ* und *H*, 276 *Ταλθύβιός τε καὶ Ἰδαῖος, πεπνυμένω ἄμφω*) — so sind auch die übrigen Verse Homerische Entlehnung, wobei sich wieder sein ihm vorzugsweise eigenthümliches Schwanken zwischen Homerisch und Nichthomerisch zeigt. Er hat an der betreffenden Stelle das Homerische *μενεπτόλεμος* (*T*, 48 *Τυδείδης τε μενεπτόλεμος*) und fügt hinzu *φιλοπτόλεμος* (XI, 67. 340. I, 30). Er hat nicht das Homerische *καλλιπλόκαμος* an der Stelle (*Σ*, 407 *πάντα Θέτι καλλιπλοκάμῳ*), sondern er hat *ἐϋπλόκαμος* (I, 50) und *πολυπλόκαμος* (XIV, 14). Nach *ἀλλήλοισί τε κεκλόμενοι* (*O*, 368) hat er zweimal *ἀλλήλοις ἐπικεκλομένων* (VI, 338. XII, 437), nach *πρὶν πυρὶ νῆας ἐνιπρῆσαι* hat er *ὃς τάχα νῆας ἐνιπρήσει* und *μὴ δὴ πάντας ἐνιπρήσῃ* (V, 417. VIII, 457). Dann *κασιγνήτῳ* (VI, 468) und *ἡμιόνων* (*B*, 852. XII, 133). Nur *ἐϋμμελίην* (VI, 317), *Τιτήνων ἐριδαινομένων* (V, 105) sind nicht nach Homer.*)

*) Hier sind die Verse aus Quintus hintereinander: I, 43. 45. 50. 228.

Auch Quintus macht von der herrschenden Art der Alexandriner in diesem Punkte keine Ausnahme. Wol aber zeigen ein anderes Verhältniss Aratus, auf 1154 Verse 8 (201. 263. 398. 494. 502. 547. 804. 973) und die Orphischen Argonautika, auf 1384 Verse 11 (24. 48. 51. 426. 432. 466. 551. 580. 920. 924. 971). Die Lithika, 768 Verse, haben keinen.

12. Da wo der dritte Fuss seine Caesur nicht durch ein Wortende bezeichnet hat, kommt dort natürlich ein längeres Wort zu stehen und demgemäss natürlich auch oft ein zusammengesetztes Wort. Dass die Caesur**stelle** dabei in einer Art überwiegend in die Zusammensetzungs**stelle** falle, dass man dies heranszuheben hätte, ist nicht der Fall, wie man an den obigen Beispielen sehen wird. Es würde für das Griechische nur missleiten. So gar ängstlich (nnd das könnte sich etwa jemand nach den Beispielen bei Bekker S. 310 vorstellen) sind auch etwa die Lateiner nicht gewesen: Si curatns inaeqnali tonsore capillos. Conticuit lyra, fraternis cessisse putatur. Ut matrona meretrici dispar erit. — Quaerit opes et amicitias. Cui simul infnla virgineas. — Discntiant sed naturae. Quod fieret naturali. Cur vitam dedit aeternam? cur mortis ademta est. Qui nullam tibi dicebas iam posse nocere. Campus equis aut sanguinei magna ostia belli. Devoveant, rape cunctantes et foedere turba. Dies sind Beispiele, die zufällig znr Hand waren, aus Lucretius, Virgil, Horatius, Propertins, Statins. Eben so wenig hatte ich mich entschliessen können, anf die Nomina propria ein besonderes Gewicht zu legen. Ich habe mich darüber im Verlanf oben hinreichend erklärt und man sehe sich nur die Menge der übrigen Beispiele wieder durch. Ich habe von einem Iliasbau gesprochen, Verse, welche mehr als einen Herosnamen enthalten, meistens bei Aufzählungen, Tödtungen u. dgl. Solche sind in der Ilias mehrfach angewendet und haben hin und wieder Nachahmnng bei Späteren nach sich gezogen. Es ist bemerkenswerth, wie selten. Beiläufig bemerke ich, dass wir oben wieder für Quintus ein merkwürdiges Beispiel seiner Doppelstellung hatten, in der er den Homer nachahmend ihn immer wieder meidet. Die Nichtübereinstimmung des Quintus mit Homer hat Koechly in seiner Abhandlung wol zu wenig hervorgehoben. Wenn auch grossentheils die Elemente dieselben sind, so sind doch die Mischungsverhältnisse ganz verschieden und ändern so Farbe nnd Geschmack auf das unverkennbarste. In den

---

229. 230. 254. 260. 529. 530. 531. — II, III, IV, 0. V, 105. 417. VI, 317. 338. 468. VII, 484. VIII, 457. IX, 0. X, 87. 111 (*Ἀμφίων* wie bei Apollonius). XI, 67. 85. 183. 340. XII, 133. 320. 325. 437. XIII, 0. XIV, 14.

Ausdrücken, wodurch Quintus Krieg und Schlacht und die dahin gehörigen Verbindungen bildet, ist vielleicht (ich mag es nicht genau jetzt nachsehen) kein Wort, das im Homer nicht vorkäme, doch aber wie sehr verschieden nehmen sich in Menge oder Anwendung sein *μόθος*, *πόνος*, *δῆρις*, *δηιοτής* aus, und wenn *πόνος*, *πονεῖσθαι* auch schon bei Homer nicht selten vorzugsweise von der Kampfarbeit gebraucht wird, welch ein Fortschritt bis zu dem von Quintus angewendeten *πονέεσθαί τινι* für *μάχεσθαί τινι*! Und *ἐς ἄρεα καρτύνασθε* (VIII, 20), *ἐς ἄρεα μαιμώοντες* (II, 110), *ἐς ἄρηα μεμαότες* (IX, 110). Oder der erweiterte Gebrauch von *ἑός* (auch *ἕ*). Oder das gewöhnlich substantivirte *Ἠριγένεια* und *βοῶπις Ἠριγένεια*, *φαέσφορος Ἠριγένεια*, *ῥοδόσφυρος Ἠριγένεια* oder auch so: *κοῖτον ἕλοντο μέχρις ἐπ' ἠριγένειαν εὔθρονον* (VI, 190), *μένον δ' ἄχρις ἠριγενείης* (IX, 433). Zwei Epitheta verbunden durch *καί*, oder die Stellung des Adjectivs am Schluss eines Verses mit dem im nächsten Verse folgenden Substantiv, oder die vielfache Anwendung der genetivi absoluti, oder *αἴθ' ὄφελον*, oder die Anknüpfung der Gleichnisse, namentlich mit *εὖτε* u. s. w. Und wenn Koechly z. B. sagt p. XLIX: „sed etiam in his quae si numerum spectes haud pauca novavit tam feliciter plerumque Homericum colorem retinuit ut vel diligentissimus lector Homeri ea percurrens pro Homericis habere possit", so lässt sich zweifeln, ob Quintus selbst mit diesem Lobe zufrieden sein würde. Ihm, wenn ich nicht irre, war wenigstens eben so sehr daran gelegen, dass wir seine Abweichungen und Ausschreitungen aus der Homerischen Sprache bemerken sollten. Er w o l l t e seine eigne Sprache sehen lassen und seinen Sprachwitz, der freilich dürftig genug erscheint. Für mich ist dieser ewige Homerische Nichthomer mit der immerfort hervortretenden Armuth, mit der Entkräftung des im Homer in ausdrucksvoller Begrenztheit Geschaffenen und Angewendeten zur unbedeutenden Allgemeinheit, äusserst unerquicklich.

DRITTES KAPITEL.

Das Proömium der Odyssee.

Immanuel Bekker findet in den einleitenden Versen der Odyssee durchweg Unbestimmtheit des Ausdrucks und Undeutlichkeit der Meinung, und zwar, wie seine Nachweise des Einzelnen zeigen, in so hohem Grade, dass wen es ebenso dünkte, diese Einleitung nur als ein grosses Aergerniss empfinden müsste.

Bekker hatte diese Ansicht bereits vor zwanzig Jahren: vor zehn Jahren wurde sie durch den Druck bekannt. Er hält sie heute fest, wie die Wiederholung jenes Aufsatzes „über den Anfang der Odyssee“ in den Homerischen Blättern zeigt. Mich weht aus diesen Anfangsversen erquickender Hauch naiver Ursprünglichkeit an. Und nach wie vor habe ich diese Empfindung: auch nachdem ich seit Bekker's Einsprüchen, wie sich geziemt, wiederholt diese Empfindung nachgeprüft, ist sie mir geblieben: nur dass ich besser mir bewusst geworden, auch mit welchem Rechte. Ich denke zunächst eingehend nur von den eigentlichen Einleitungsversen, den zehn ersten, zu sprechen.

„Sage mir, Muse, den vielwendigen Mann, welcher sehr viel verschlagen ward, nachdem er ein Zerstörer Troja's gewesen.“ Mich sollte bedünken: einer von den Helden, die Troja zerstört, der nach dieser Zerstörung sehr viel herum verschlagen und dessen hervorstechende Eigenschaft ist „vielwendig“ zu sein — es ist bezeichnend genug, um auf keinen eher zu fallen, als auf Odysseus. Gar nicht in Anschlag gebracht, dass auch jenes Publikum, dem diese Verse bestimmt waren, ebenso gut wusste als wir, wenngleich es gehört, dass auch andere Heimkehrende verschlagen worden, wie sehr Odysseus an erster Stelle stand: und so ist es immer geblieben: Odysseus' Irrfahrten bildeten sich zu einem eigenen grossen Gedicht: die Irren aller Uebrigen konnte ein *νόστος* zusammenfassen. Aber auch dies gar nicht in Anschlag gebracht: welcher von den umirrenden, den sehr umirrenden Helden Troja's hiesse denn mit Recht *πολύτροπος*? Wem käme jene Art von schmiegsamer Geistesgewandtheit zu, die unter den Heroen nur dem Odysseus und unter den Göttern nur dem Hermes eignet? Und diese drückt das *πολύτροπος* vortrefflich aus: ja es ist für die Stelle im prägnanten Augenblick, wo es darauf ankam, gerade diese besondere Art der Klugheit des Odysseus zu zeichnen triftig — wahrscheinlich erfunden: zu bezeichnen den *εὐτράπελος*, den *πολυτράπελος*. Dass jene, welche das Wort *πολύτροπος* hörten, darauf fielen, „vielgewandert“ zu verstehen, haben wir allen Grund zu leugnen. Die Zusammensetzung *εὐτράπελος* zeigt, wie natürlich es der Sprache war, zur Bezeichnung der Gewandtheit in der Zusammensetzung *τρέπεσθαι* zu gebrauchen. Sodann *πολύτροπος* selbst ist in der nachherigen Sprache gar nicht ein seltenes Wort: vom Hymnus auf Hermes (13. 439) und Herodot an durch Prosa und Vers: die Wörterbücher geben der Stellen genug.*) Aber nie ist es doch anders angewendet als von Vielwen-

*) Bei *πολυτροπία* sollte der Hinweis auf Gellius 11, 4 nicht fehlen. Auch Diog. Laert. IV, 47 *καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς ὁ Βίων τὰ μὲν ἄλλα πολύτροπος καὶ*

digkeit, *ποικιλότης*. Und an unserer Stelle verstanden so Antisthenes, wenn dem Scholiasten zu trauen ist und er etwas anderes bezeichnet als den Verfasser des Hippias minor, der allerdings auch so verstand. So Livius Andronikus „insece — versutum“, Horatius ep. I, 2, 19: providus, Quintus Smyrnaeus *υἱὸς Λαέρταο πολύτροπα μήδεα νωμῶν* V, 238. So die griechischen Commentatoren und Lexikographen. Und soll etwa auch Kirke, nachdem sie erstaunt gesagt: „ich muss mich wundern, wie du allein hast den Nachstellungen meines Trankes entgehen können“ fortfahren: wahrlich du bist der vielgereiste Odysseus — und nicht: wahrlich du bist der verschmitzte Odysseus? Was könnte irgend bewegen so zu verstehen? was könnte uns bewegen? Weil wir nirgend in der ganzen griechischen Sprache das Wort von „Wanderung“ finden? oder weil das Verständniss flach und nichtssagend wird, während jenes das Treffende, dem Zusammenhang treffend Entsprechende giebt? Und was tritt dem allen an die Seite für *τρέπεσθαι* wandern? Von Seiten des Zusammenhanges gar nichts und weniger, von Seiten ähnlicher Composita gar nichts, von Seiten des fortdauernden Gebrauchs der spätern Sprache gar nichts. Nichts, so viel ich weiss, als das augenblickliche *τραφθῆναι ἀν' Ἑλλάδα* Od. ο, 80: und auch dieses nicht einmal: wenn du nicht nach Hause kehren willst, sondern dich Hellas hinauf wenden. Ständen übrigens die Sachen anders, so müsste noch gesagt werden: es wäre weder ein Unglück noch ein Fehler, wenn den Zuhörern nicht augenblicklich ausgesprochen verdeutlicht wäre, wer der Mann ist, sondern nur dass es diesmal ein Gedicht geben werde, nicht z. B. von Krieg, sondern von Irrfahrt und Seegefahr, und einen Mann, dessen Bewährung auf diesem Gebiete liegt. Aber die Sache steht durchaus nicht so, dass man dieses zu sagen Veranlassung hätte: was an und für sich zu sagen auch für berechtigt gelten müsste.

Die Beschreibung und Bezeichnung geht weiter: „und der vieler Männer Städte gesehen und ihren Sinn erkannt hat.“ Wem wäre es nicht begegnet, sich dieses Verses einmal sprichwörtlich zu bedienen? Zum Beweise, wie eindringlich und inhaltsvoll er gebildet ist. Was

---

σοφιστὴς ποικίλος verdient eingetragen zu werden. — Beiläufig will ich anführen, dass für das Adverbium *πολυτρόπως* die bemerkenswerthe Stelle fehlt Aristaen. ep. 17 *ὁ γὰρ Ἔρως ὡς ὕδωρ ἀνὰ τοὺς κήπους ἀμαρεύων ἄγει με πολυτρόπως*. — Der Ausdruck bei demselben ep. 26 *κινήματα πολυτρόπου σιγῆς* von pantomimischen Tanzbewegungen erinnert an das *εὐτραπέλως* in jener Stelle des Thucydides 2, 42 *ἐπὶ πλεῖστα εἴδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέχεσθαι*, wo auch an Tänzer oder Ringer gedacht ist.

seine Stelle hier betrifft: „er hat vieler Menschen Städte gesehen", das wird man von jedem weit Herumgeworfenen sagen dürfen, ohne ängstliche Nachrechnung anzustellen; aber auch: er hat ihren Sinn erkannt? Nicht doch: das ist ja wieder recht wie für den Odysseus gemacht. Und doppelt und dreifach passend hat es sich dem Sänger hier eingestellt aus der Uebersicht einer Dichtung, in welcher ein Hauptreiz in den Erzählungen lag, die der Held mit so kluger Schilderung von den gesehenen Völkern zu geben weiss. Dies Erzählen, so anschliessend an das, was das *νόον ἔγνω* sagen will, ist demjenigen Charakter des Odysseus, aus welchem die ganze Odyssee in solcher Breite herauskeimte, so natürlich, dass mich es nicht wundern sollte, wenn es zu den allerältesten Zügen der Anlage gehört hätte, wenn schon seit den frühesten Stadien das Gros der Abenteuer nicht anders wäre gesungen worden, als aus seinem eigenen Munde. Jener Charakterzug, aus welchem heraus von allen Helden eben Odysseus zum Reisenden *κατ' ἐξοχήν* erwuchs. Indess wie dem sei: da der *ἀπόλογος Ἀλκίνου* von solchen Stümpern herrührt, dass wir nach zweitausend Jahren ihr Ungeschick in der Umsetzung aus der dritten in die erste Person entdecken konnten, so sagen wir: eingefunden hat es sich doch und es hat sich ausserordentlich im Charakter eingefunden: und die Stümper haben das recht klug gemacht, ganz ungemein treffend für den Mann, der *ἀνθρώπων νόον ἔγνω*. Dass ich mich jedesmal freue, wenn ich das „vieler Männer Städte gesehen und ihren Sinn erkannt" lese, ist eine Kinderei von mir. Aber aus welchen Gründen ich auf das „ihren Sinn erkannt" einen besondern Werth lege, diese Worte für sehr wichtig halte, habe ich gesagt. Und so kann ich es denn allerdings nicht verstehen, wie Bekker, indem er sich weitläufig über diesen Vers verbreitet, so spricht als stände das *καὶ νόον ἔγνω* gar nicht da: es wird ganz und gar nicht erwähnt. Freilich auch schon die früheren Worte dieses Verses müssen sich einen Abzug gefallen lassen. „Vieler Menschen Städte gesehen, was so viel sein wird wie viele Städte gesehen —". Nicht doch: auf die Menschen kommt es hier wesentlich an: es erhebt sich und soll sich erheben vor unserer Phantasie der Begriff Menschenkenntniss, mores hominum qui vidit — et urbes. Die epische Formel für „weit herumgekommen sein" zeigt sich sonst *πολλὰ βροτῶν ἄστεα* ο, 492. π, 63. τ, 170. ψ, 267. Dass er an dieser Stelle mit geänderter Wendung sagte *πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα*, geziemt dem Verfasser dieser Verse wohl. Gegen die Ungunst solcher Abzüge, die in diesem Verse freilich gar nichts übrig gelassen, wäre auch sonst Einspruch zu erheben. Z. B. oben, wo bei Gelegenheit des *πολύτροπος* immer gesprochen wird von ge-

wandten Leuten, von gewanderten, gereisten Leuten. Aber es steht ja vielgewandte oder jedenfalls vielgewanderte. Wäre denn das für Phantasie wie für die Begrenzung der Begriffssphäre nicht wesentlich?

Bekker sagt: „V. 3 und 4 enthalten nur eine Ausführung des *πλάγχθη* und würden in Prosa mit Participien angeschlossen sein, *πολλῶν μὲν ἀνθρώπων ἄστεα ἰδών, πολλὰ δὲ παθών*“. Ich muss leugnen, dass dem so sei. Den ersten dieser beiden Verse zu den vorausgehenden würde die Prosa nur etwa in so weit anders gestalten, als sie das *ἴδεν* ins Participium setzte: also (nur auf das Syntaktische kommt es an): *πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἄστεα ἰδὼν τὸν νόον αὐτῶν ἔγνω.* Auch könnte man in Prosa hinter *ἔπερσεν* vielleicht ein Komma setzen wollen, in Homerischer Sprache ist das gewiss nicht richtig, sondern das Kolon. Er enthält eine mit prägnanten neuen Zügen ausgestattete und individualisirende Fortführung des klugen Mannes, der viel herumgeirrt, der nun in Folge dessen, wie er vieler Menschen Städte gesehen, auch ihren Sinn erkannt. Natürlich wird von den Erfahrungen des klugen Mannes das Gedicht mittheilend sein. Das wird interessant genug sein. Allein es wird noch viel interessanter und inhaltvoller: denn auch von Leiden wird zu sagen sein. Mit dem *πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ* hebt ein neuer Punkt an, wie auch das *ὅγε* signalisirt: *πολλὰ δὲ καὶ ἔπαθεν οὗτος.* — Viele aber hat er (derselbe) auch auf seiner Meerfahrt (*κύματα πείρων ν,* 91 ohne Betonung zu lesen) Leiden geduldet in seinem Herzen, da er immerfort sich zur Aufgabe stellte, nicht nur sein Leben zu erhalten, sondern auch seine Genossen heim zu bringen. Aber doch gelang ihm nicht die Genossen zu retten, wie sehr er strebte.

Die Angabe des zweiten Punktes, wodurch das Gedicht interessirt, der Leiden des Odysseus, ist vortrefflich so verinnerlicht (man erlaube mir das Wort) im Ausdruck, zunächst gleich durch die Anwendung des Ausdrucks *ἄλγεα κατὰ θυμόν* (vgl. besonders *ν*, 90), dass zugleich damit der zweite Hauptzug seines Charakters erscheint: seine ausdauernde Strebsamkeit. Und indem dann drittens noch geschickt wie natürlich zu der entgegengesetzten Eigenschaft der Genossen übergegangen wird, zu dem Mangel jener Eigenschaften in ihnen und ihr dadurch selbstbegründetes Schicksal — denn an ihm lag es nicht — so erhalten wir zugleich noch die Moral von der Geschichte.

Nun es ist wol des Stoffes genug, um noch einmal sich an die Muse zu wenden, die diesmal nicht mit Muse angeredet wird, sondern mit Bezeichnung ihrer Macht: Göttin, Tochter des Zeus: denn aus ihrer Macht — *ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα* — möge

sie mittheilen auch uns: *ἡμεῖς γὰρ κλέος οἶον ἀκούομεν.* Und wie soll einer denn in solcher Masse des Stoffs selbst wissen, wo er anfangen soll? *πόθεν ἑλών* er singen soll? *ϑ*, 500. Weiss ja schon jene in ihrer Liebesgeschichte nicht *πόθεν τὸν ἔρωτα δακρυσῶ;* Theokr. II, 64. Nun so wird es wol am besten sein, auch dies woher ihr zu überlassen. Also getrost eingesetzt mit einer Liedesformel: die Göttin wird schon weiter helfen: *ἔνθ' αὖ Τυδεΐδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη.* . . . . .

Nur in diesen zehn ersten Versen wollte ich dem Stande der Sache so Schritt für Schritt nachgehen, zur erneuten Ueberzeugung für mich und vielleicht auch für andere. Bekker fährt fort mit weitern Bemerkungen, zunächst für die unmittelbar folgende Partie, wobei mitunter auch auf andere Punkte des Gedichts zu weisen ist, in ähnlicher ungünstiger Art sich auszusprechen. Sowie es mir aber gleich mit den beiden zunächst folgenden Versen 11 und 12 ergeht, so ergeht es mir überall. Bekker findet sie, eigentlich gesagt, unsinnig: „sie sagen fast nicht mehr aus, als dass die dem Untergang entgangen sind, die dem Untergang entgangen sind". Mir scheinen sie klar und einfach bedeutend mehr auszusagen: dass alle übrigen diejenigen, welche dem Tode entgangen waren sei's während des Krieges, sei's auf dem Meere bei der Heimfahrt, bereits zu Hause waren: nur er —. Und so, wie gesagt, kann ich wenigstens in allem, was gesagt wird, nichts richtig finden, mit Ausnahme eines einzigen Punktes, der falschen Rechnung in den Tagen, die Telemachus abwesend bleibt. Worüber alle eben so einig sein werden, als in der Beurtheilung, wodurch das gekommen, auseinander gehen. In allem übrigen muss ich anders urtheilen. Wohin ich sehe, treffe ich auf Dinge, die ich anders anschaue. Z. B. „Dass Poseidon zu den Aethiopen geschickt wird, geschieht ohne Zweifel in Nachahmung des Besuchs der Götter bei demselben Volk in der Ilias: die Notiz von den zwiefachen Aethiopen steht wieder durchaus an unrechter Stelle. Denn wenn der Gott zu den Aethiopen geht, die aber theils im Osten, theils im Westen wohnen, an zwei entgegengesetzten Rändern der Erdscheibe, so wissen wir ja gar nicht, wohin er geht, und das *ἔνθα* V. 26 wird noch problematischer, als es V. 11 war". Die Nachahmung aus der Ilias soll wol kein Tadel sein, wie sie jedenfalls ein Tadel nicht sein könnte. Doch würde ich meinerseits selbst in diesem Punkte mich anders ausdrücken. Denn gerade dies war wol auch in der Ilias keine Originalerfindung. Es gehörte das wahrscheinlich zu den stehenden Motiven der alten Epik: wenn eine längere Entfernung der Götter nöthig

war, so schickte man sie zu den Aethiopen. Ferner kann ich natürlich nicht zugeben, dass irgend etwas darauf ankomme, dass wir wissen, ob Poseidon zu den Ost- oder Westäthiopen gegangen sei, dass man eine solche Frage überhaupt nur aufwerfen dürfe. Sollte sich aber jemand durch die Frage doch genirt fühlen, so giebt es eine, ich sage wohl überlegt, unanfechtbare Antwort. Er sage dreist: zu beiden. Zeit hatte der Gott ja auch, ich weiss nicht gleich wie viele zwanzig Tage.

Die Notiz aber über die doppelten Aethiopen steht ganz in der Homerischen Art: wo er einen Gegenstand oder Menschen erwähnt, dass er da vorübergehend und beiläufig etwas interessantes über ihn einflicht: ein besonderer Reiz ja im Homer, wodurch immer die Phantasie neu angeregt wird und oft, schon durch die Naivität seiner eignen Theilnahme, das Gemüth, die Empfindung lieblich berührt. Wie wäre es denn also nicht angemessen, bei Erwähnung der Aethiopen an ihre ganz besondere Eigenthümlichkeit zu erinnern, an die merkwürdige Erscheinung jener Nation der Brandgesichter, die natürlich nur an den äussersten Rändern der Erde sind, und da natürlich zwiefache, Brandgesichter des aufgehenden und des untergehenden Helios: denn eben dadurch, dass der aufgehende und untergehende Helios ihnen nahe kommt, sind sie Aethiopen. Das heisst es.*)

Oder wenn gesagt wird: „Zeus eröffnet die Versammlung. Wovon wird er sprechen, bei einem Dichter, der semper ad eventum festinat? Sicherlich von Odysseus. Nicht doch! Sondern Aegisthos fällt ihm ein" u. s. w. Dagegen müsste ich sagen: da gleich von Odysseus zu sprechen das gewöhnliche und erfindungsleere sein würde, so müsste die Zweckmässigkeit und Nothwendigkeit allerdings unausweichbar sein. Nein, unser Poet macht es anders. Er führt uns in einen jener gemüthlichen Cirkel des Zeus mit seiner Familie. Da beginnt Vater Zeus, natürlich nach mancherlei anderer Conversation, ein Gespräch, wie es ihm wohl ansteht, über Menschenschicksal und Menschenverschuldung: das er an eine bestimmte hervorragende Persönlichkeit knüpft. Ja wohl, sagt Minerva, der hat sein Schicksal gar sehr verdient, — aber Odysseus, was hat der gethan? Und so hat er wunderschön die Umstände so gefügt, uns gleich sehen zu lassen, wie Athene gewissermassen jeden Angenblick passt,

*) Es hilft und schadet uns zu nichts, dass Philostratus die Stelle abgeschrieben vit. Apollon. p. 69 *τὸν θεὸν οἶδα κέρατα τῆς γῆς ξυμπάσης Αἰθίοπάς τε καὶ Ἰνδοὺς ἀποφαίνοντα μελαίνοντά τε τοὺς μὲν ἀρχομένου ἡλίου, τοὺς δὲ λήγοντος.*

ihrem Odysseus zu helfen, und damit sie, welche durch das ganze Gedicht als Beschützerin des Odysseus und seiner Familie wesentlich mitspielen wird, so herrlich und innerlich einzuführen.

Und was das festinare ad eventum betrifft, so ist es hier unsere Aufgabe nicht, nachzusehen, ob Horatius sich wohl ausgedrückt hat. Dass Homer in einem gewissen Sinne gar nicht eilt, dass es recht zu seinen Eigenthümlichkeiten gehört, meistens — wenn nicht einmal ein besonderer Grund ist — bei den einzelnen Scenen, Gegenständen mit liebevollem Interesse zu verweilen, um von dem, was Goethe als episches Retardiren bemerkte, noch gar nicht zu sprechen, das ist ja wol anerkannt. Dass er aber bei alle dem immer zum Ziele strebt — daran muss doch wol etwas sein: ich sollte meinen, z. B. gleich dem Nibelungenliede gegenüber empfände sich das: es muss doch wol etwas sein an dem, was Aristoteles, dieser den cyclischen Epen gegenüber, Horatius, Goethe und Schiller immer wieder empfunden haben.

Eile freilich kann ein wunderlich Wort erscheinen für diese Gedichte, welche nicht auf Scenen, auf Hauptscenen angelegt sind, sondern bereits ebenso wie die grossen Romane, wenn man will, der neuesten Zeit, eines Goethe, eines Walther Scott, eines Boz — deren jeder übrigens durch fabelhaft schöpferische Kraft und Leichtigkeit, durch Geist und durch Gemüthstheilnahme an der Menschen Schicksal und Antheil in jener Zeit hätte ein Homerus sein können — also ein grosses, breites, fortfliessendes Lebensbild zu entwickeln: Gedichte, in denen man zu den Hauptscenen allmählich und in Approchen gelangt. Man denke etwa z. B. an den Gang vom Wiederauftreten des Achill, bis es, wohin es fort und fort hinzielt und hindrängt, zum Zweikampf mit Hektor kommt. Was den Anfang betrifft, — „und er beginnt nicht den trojanischen Krieg vom Ei der Leda“ — so würde Horatius heute vielleicht sagen: derjenige, der beginnt „vom verderblichen Zorn des Achilles werde ich singen — wie also geschah's, dass Achill und Agamemnon sich entzweiten? Also —“, wie weit ist der einem, der etwa begonnen: „es wuchs bei Myrmidonen ein göttergleicher Held“ zum Ziele vorausgeeilt.

Wenn das Prooemium alles hätte berühren sollen, was S. 102 als in dem Gedicht, nicht aber in dem Prooemium, enthalten aufgereiht wird, so hätte das Prooemium ein vorläufiger Index für das Gedicht werden müssen. Der Zweck solcher Prooemien ist aber nur, für ein grösseres Gedicht einen Anfang zu gewinnen, anzuzeigen, dass wir ein Gedicht haben werden, nicht ein Lied: dies geschieht am natürlichsten in kurzer Angabe des Gegenstandes, den das Lied vorzuführen gedenkt, kurzer oder kürzester. Es genügt bei dem ange-

gebenen Zweck begreiflich fast ein Schlagwort: Ihr werdet hören das Gedicht vom Zorn des Achilles. Doch verräth auch das Prooemium der Ilias noch etwas mehr. Ihr werdet hören das Gedicht vom Zorn des Achilles, welcher nach dem Willen des Zeus (der nämlich seiner Mutter Vergeltung versprochen) für das griechische Heer die traurigsten Folgen nach sich zog. Und dies, kann man etwa noch hinzusetzen, wird so ausgedrückt, dass man sieht, es wird Schlachten geben. Aber über das Stadium des Irrthums sind wir doch nun hoffentlich hinaus, weil das Prooemium sich auf diese Art seiner Aufgabe entledigt hat, deshalb könne das Gedicht nicht fortgeführt sein über die Zeit, dass es den Griechen schlecht ging, und bis zur endlichen Beschwichtigung seines Zorns.

Derjenige, der das Prooemium der Odyssee gemacht, bezeichnet das Gedicht als das Gedicht von der Irrfahrt und Heimkehr des Odysseus und hat dabei den Charakter und Ausgang jener, die bezeichnende Verstandes- und Charaktereigenthümlichkeit dieses auf eine wahrhaft geniale Art zu verbinden gewusst.

Wolf versuchte für die Ilias ein angemesseneres Prooemium und begann: Κῦδος ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.
„Den Zorn des Achilles": das besagt doch etwas und es darf immer, wie ich oben sagte, ein Schlagwort heissen. Aber „den Ruhm" ist ganz farblos und ausserdem lag es den vorschwebenden Zielen jener Sänger ganz fern. Sie wollten so wenig den Ruhm des Achilles besingen, als den Ruhm der Andromache. Wie sie in dieser die Gattinliebe besingen wollten, so in Achilles etwas ganz anderes, innerlicheres und seelenhafteres als den Ruhm.

Wenn es doch heute gar keine Spuren gäbe, dass man sich wol noch vorstellt, die Odyssee, die Ilias seien Heldengedichte, den Ruhm der Vorfahren zu verherrlichen: und gar keine Spuren, dass man nicht immer mit jener Stimmung daran gehe, wie weit das Homerische Epos über eine solche Epoche hinaus ist: wie es bereits die Bestimmung verfolgt, die alle spätere Poesie, in weitestem Umfange alles, was des Griechen Herz bewegt und seine Seele erfüllt, auszusprechen, in derjenigen Form allerdings, welche der Grieche damals dafür allein hatte, dass er zur Darstellung dieser Interessen Personen und Geschichten in die Vorwelt legt, Personen und Geschichten der Vorwelt erfindet. Gattinliebe bewegt sein Herz, er erfindet Andromache: erst die Figur: die hatte vielleicht schon der sprungweis erfindende Mythus geschaffen: dann wahrscheinlich ein Sänger, durch den Zusammenhang angeregt, da Hektor zum letzten Male aus dem Thore geht, um nicht wiederzukehren, die Abschiedsscene am Skäischen Thor. In anderer

Gestalt die bewährte und geprüfte Gattintreue: Penelope wird dem lange abwesenden, schon todt geglaubten Gemahle beigegeben. Der eben aus der Kindheit zur Mündigkeit heraustretende Sohn im wüsten Hause, dem er Schutz gewähren soll: Telemachus. Das eben erblühende Mädchen, das ihre eingeborne entschlossene Königsnatur in wahrlich kritischer Lage bewährt. Der sich abhärmende Vater. Der treue Knecht und der untreue Knecht — ja der treue Hund. Und so fort. *ἔστιν θάλασσα, τίς δέ νιν κατασβέσει;* Und das alles in ein Ganzes, in ein grosses sich fortspielendes und abspielendes Drama vereinigt.

Die einzig schöne Frau, mit dem Fehltritt der Schönheit, mit dem Stachel des Vorwurfs im Herzen. Das greise trauernde Königspaar, dem der unabsehbare Krieg vor den Mauern wüthet und einen ihrer Söhne nach dem andern verschlingt, bis zu dem, der die Perle unter ihnen ist. Der nicht rechts nicht links blickende, mit eben so viel Pflicht- als Ehrgefühl vor seiner Stadt stehende Vertheidiger, mit dem Wahlspruch: ein Wahrzeichen ist das beste, wehrend zu kämpfen für das Vaterland. Unter den Angreifern der anführende König mit dem Herrscherzug: der alte erfahrene und seine Erfahrungen mit der Geschwätzigkeit des Alters und des Rathgebers vorbringende Berather: und die bewundernswerthen Abstufungen bis zu dem fast noch knabenhaften Antilochus. Der herrlichste Jüngling, der Sohn der göttlichen Mutter, mit der energischen Erregbarkeit, mit der leidenschaftlichen Freundschaft, die alles adelt, mit dem melancholischen Bewusstsein seines kurz dauernden Lebens. Die Göttin mit der menschlich mütterlichen Zärtlichkeit. Und so fort. Und wieder alles zu einem Drama zusammengefasst und in einen übersichtlichen Rahmen gefasst. Es ist in neuern Zeiten der Gedanke gekommen, der Mittelpunkt der Ilias sei die Hybris des Achill. Man versuche einmal den Anfang statt jenes Wolfischen *Κῦδος ἄειδε* — mit *ὕβριν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος*. Man wird vielleicht erschrecken. Es mag eine Probe sein, dass dieses nicht das richtige trifft. Und wirklich muss ich die Meinung aussprechen, man habe aus dem Gedichte etwas hinausgesucht, was der unbefangene Eindruck, wenn man sich ihm überlässt, nicht hergiebt. Die Vertiefung der Hybris fällt in eine spätere Zeit. Ich muss mir die Freiheit nehmen, auf meine Ausführungen über die Hybris in den populären Aufsätzen hinzuweisen, und darf mir die Freiheit nehmen, für mich die Erfahrung festzuhalten, wie wenig sich mir bei fortgesetzter Betrachtung jener griechischen Idee die Hybris in der Ilias bemerklich gemacht.

Meine Vorstellung von dem innersten Kern der Achillesfabel und

des Achillesgedichts ist eine andere. Es ist das Gedicht von der göttlichen Mutter mit ihrem Schmerzenssohn, „von der göttlichen Mutter, die ach! wie göttlich auch, wie begünstigt von Zeus, einmal in Menschenloos verflochten, sich nur den geliebten Schmerzenssohn gebar." Populäre Aufsätze S. 99. Und er das Gegenbild: die herrlichste Menschenerscheinung mit dem hinfälligen Leben, mit früher Kränkung und herbstem Seelenschmerz. — Aus dieser Tragik schöpft die Ilias ihre unerschöpfliche Tiefe, ihre nie vergehende und stets ergreifende Bedeutung.

Der Ausdruck jener Tragik ist nicht das erschütternde Pathos der Tragödie, sondern die trauernde Wehmuth, wie sie der Zeit und dem Epos ziemt. Ich bin allerdings auch der Meinung, dass dieser Grundzug des Mythus auch in dem Namen *Ἀχιλεύς*, der mir ganz offen zu liegen scheint, gleich *Πενθίλος*, ausgedrückt liegt. Vielleicht wusste die Mythe, dass die Göttin selbst in Vorausbewusstsein dem Sohne den Namen gab, der ihren Schmerz ausdrückte, ganz ähnlich wie der Sänger des Hymnus der Aphrodite diese für ihren Sohn den Namen *Αἰνείας* bestimmen lässt, wie es ausgelegt wird, aus dem was ihr schmerzliches begegnet, 200, vgl. 247 ff. Doch schon der Name mag es sagen oder nicht: die Sache sagt es. Unter den weiblichen Charakteren Homers die Thetis, eine der herrlichsten Gestalten, die jemals geschaffen worden, bei Nitzsch übergangen zu finden (Beiträge S. 309) darf befremden.

Nur aus jener Tiefe tauchte am Wendepunkte des Gedichtes das achtzehnte Buch in seiner wunderbaren Innerlichkeit hervor. Und wenn, indem der Kummer der Mutter sich löst zur sorgenden Thätigkeit für Verherrlichung und Schutz ihres Sohnes, diese Besorgung zu einer Scene wird der friedlichen Idylle, so entsteht für das Gedicht etwas, was die berechnendste Sorgfalt eines Planes nicht kunstvoller hätte anlegen können. Zwischen den Aufregungen des Krieges und des Gemüthes, die uns lange gehalten, und welche nun mit erneuter Heftigkeit sich eröffnen werden, liegt dieses Stück zum Ausruhen und zur Erholung des Gemüthes. Beschäftigt und angenehm und sinnvoll beschäftigt und angezogen werden wir schon bleiben auch wo wir der Arbeit des Gottes zusehen, unter dessen Händen nicht etwa einige zufällige Einzelscenen oder mythische Geschichten hervorgehen, sondern — ein Lied von der Glocke, die Hauptscenen menschlichen Lebens, Krieg und Frieden, Stadt und Land, Gericht, Saat, Ernte, Weinlese, Hirtenleben. Die heitere und segensvolle Seite mit Vorliebe: auch sehr schön und passend: und aus diesem Gefühl ist der Extratanz zum Schluss hervorgegangen, entweder von demsel-

ben Dichter oder von einem andern zu der richtigen Stimmung erwärmten.

Es ist schwer, sich des Glaubens zu erwehren, die, wenn man aufrichtig reden soll, was man freilich nicht soll, erschreckenden Urtheile über die Homerischen Gedichte oder einzelne Partien, welche die neuere Zeit vielfach zum Vorschein gebracht, seien wenigstens unbewusst von Voraussetzungen über die Entstehung der Homerischen Gedichte beeinflusst worden. Es ist nichts nothwendiger, als dies für die Theile wie für das Ganze zu meiden; auch die ganze Frage über Planmässigkeit, ja Einheit der Gedichte hängt nicht ab von der Frage über die Einheit der Dichter. S. litter. Centralblatt 1863 No. 4.

VIERTES KAPITEL.

Zur Homerischen Interpolation.

1. Im drei und zwanzigsten Buche der Ilias hat Bekker folgende Verse als unecht ausgesondert:

92 *χρύσεος ἀμφιφορεύς, τόν τοι πόρε πότνια μήτηρ*
479 *λαβραγόρην ἔμεναι· πάρα γὰρ καὶ ἀμείνονες ἄλλοι*
565 *Εὐμήλῳ δ' ἐν χερσὶ τίθει· ὁ δ' ἐδέξατο χαίρων*
757 *στὰν δὲ μεταστοιχεί· σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεύς*
806 *ψαύσῃ δ' ἐνδίνων, διά τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα*
810 *καί σφιν δαῖτ' ἀγαθὴν παραθήσομεν ἐν κλισίῃσιν*
824. 5 *αὐτὰρ Τυδεΐδῃ δῶκεν μέγα φάσγανον ἥρως*
σὺν κολεῷ τε φέρων καὶ ἐϋτμήτῳ τελαμῶνι
843 *χειρὸς ἄπο στιβαρῆς καὶ ὑπέρβαλε σήματα πάντων.*

Diese Verse sämmtlich hatte auch Aristarch verworfen. In der ersten Partie bis 757 — man muss diese aus bald auszuführenden Gründen für sich betrachten — wissen wir nicht, ob Aristarch den Vers 565 *Εὐμήλῳ* — überhaupt in seinem Texte hatte. Er fehlt im Venetus. Dem Sinne nach könnte er ganz wohl stehen. Die Unechtheit der drei anderen ist ganz unzweifelhaft: das Nothwendige darüber ist kurz und gescheit bei Aristarch bemerkt. V. 757 hier wider die Sache und wiederholt von da, wo er richtig steht, 358. V. 92 nach *ω*, 74. Und 479 ist ein ganz dummer Vers, zum unnöthigen Ausfüllen des *οὐδέ τί σε χρή*.

Aber Aristarch hatte noch einige andere Verse verworfen:

405. 6 *Τυδείδεω ἵπποισι δαΐφρονος, οἷσιν Ἀθήνη*
νῦν ὤρεξε τάχος καὶ ἐπ' αὐτῷ κῦδος ἔθηκεν
471 *Αἰτωλὸς γενεήν, μετὰ δ' Ἀργείοισιν ἀνάσσει*
581 *Ἀντίλοχ', εἰ δ' ἄγε δεῦρο, διοτρεφές, ἣ θέμις ἐστίν*
772 *γυῖα δ' ἔθηκεν ἐλαφρά, πόδας καὶ χεῖρας ὕπερθεν*
(aus *E*, 122. *N*, 61).

Und allerdings zwei von diesen Versen sind noch unbedenklich zu verbannen, 471, wo diese Bezeichnung des Diomedes unter den vier jedem bekannten wettfahrenden Personen ohne allen Sinn und Anlass ist, und 772, wo man, einmal aufmerksam gemacht, Aristarchs Bemerkung so fein wie sicher finden muss. Der Dichter hat das ganz nahe Hinterherlaufen hinter Aias, das stete ihm auf die Fersen Treten so eben recht mit Liebe und mit Gleichniss sich ausgemalt, 760 ff., und steht ihm das klar vor der Phantasie, so ist es ganz sicher: wenn Minerva unter diesen Umständen dem Odysseus die *γυῖα* leicht macht, so muss er mit einem Schritt jenem voran sein, und das war dann gleich zu sagen: dass sie, den Zweck zu erreichen, Aias noch in den Koth ausgleiten lässt, könnte neben jenem nicht bestehen. Dagegen werden wir auf die beiden andern Athetesen nicht eingehen. Der Grund zu 581 *ὅτι ἀκαίρως λέγει διοτρεφὲς ὀργιζόμενος αὐτῷ* erscheint uns heute nicht schlagend, so wenig hier als wo er sonst etwa auf die ähnliche Erscheinung Verdacht begründet, wie bei *δῖον Ἀλέξανδρον — Γ*, 352 *καὶ δῖον ἀκαίρως ὁ Μενέλαος τὸν ἐχθρὸν λέγει.* V. 405. 6 betreffend, ist es zwar wahr, dass wir auch ohne sie verstehen würden, es seien des Diomedes Pferde gemeint; es ist auch wahr, dass die Erwähnung der Athene als der vermutheten Helferin des Diomedes dem unten vorkommenden Falle 783, den sich Aristarch ohne Zweifel auch selbst verglich, nicht ganz gleich steht: wo trotz dem, dass Odysseus' Begünstigung durch Athene eine viel ausgeprägtere ist, gleichwohl des Aias Vermuthung ausdrücklich ausgesprochen auf die Göttin fällt, welche dem Odysseus schon immer wie eine Mutter beisteht und hilft. Dennoch werden wir sagen dürfen, auch Diomedes' Begünstigung durch Athene spiele doch in der Ilias hinreichend, um auch den Kampfgenossen als bekannt beigelegt zu werden. Und sodann, dass uns die blosse Hinweisung durch *κείνοισιν*, wenn auch verständlich, doch einigermassen kahl und wider den Stil erscheint. Aber Anstoss erregen die Verse doch. Es sind ja dieses die schon ihrer Natur und Abstammung nach überschnellen Rosse (*E*, 262), jene Troischen — *οὕς ποτ' ἀπηύρα Αἰνείαν*, 292.*)

*) *ποτέ* einst, bei einer Gelegenheit, an die man denkt, ohne alle Rücksicht

Wie wird denn nun gesagt, Athene habe ihnen jetzt Schnelligkeit gewährt? Denn der Begriff, der wenigstens erforderlich wäre, „denen die Schnelligkeit, welche sie jetzt zeigen, wie schnell sie auch von Natur sind, dennoch Athene eingegeben haben muss“, wäre doch aus den jetzigen Worten wol nur heraus zu pressen. Wir werden nicht irren, wenn wir eine Verderbung in den Versen annehmen, etwa aus einem ursprünglichen *οἷσιν Ἀθήνη νῦν ὦτρυνε τάχος καὶ ἐπ' αὐτῷ κῦδος ὄρεξεν.* *E*, 225 *εἴ περ ἂν αὖτε Ζεὺς ἐπὶ Τυδεΐδῃ Διομήδεϊ κῦδος ὀρέξῃ.* 260 *αἴ κέν μοι πολύβουλος Ἀθήνη κῦδος ὀρέξῃ ἀμφοτέρω κτεῖναι.* Das *καὶ ἐπ' αὐτῷ κῦδος ἔθηκεν* wäre hier eingewandert aus V. 400 und veranlasste eine Verschiebung des *ὄρεξε.*

Nun bleibt aber noch eine Stelle übrig, die nicht bestehen kann:

638 *οἴοισίν μ' ἵπποισι παρήλασαν Ἀκτορίωνε,*
πλήθεϊ πρόσθε βαλόντες, ἀγασσάμενοι περὶ νίκης,
οὕνεκα δὴ τὰ μέγιστα παραυτόθι λείπετ' ἄεθλα.
οἱ δ' ἄρ' ἔσαν δίδυμοι· ὃ μὲν ἔμπεδον ἡνιόχευεν,
ἔμπεδον ἡνιόχευ', ὃ δ' ἄρα μάστιγι κέλευεν.

Das soll heissen, wird gesagt: durch die Menge — dies soll bedeuten „durch die Ueberzahl“, gesagt von zweien gegen einen — mich überholend. Oder es soll heissen: durch die Volksmenge die Oberhand behaltend. Und dies soll bedeuten: durch Entscheidung der zuschauenden Volksmenge die Oberhand behaltend, da es ihnen streitig gemacht wurde, dass sie als zwei neben den übrigen einzelnen ihre Wagen lenkenden zum Wettkampf eintreten durften. Von diesen beiden Erklärungen that Aristarch recht die zweite zu wählen, weil bei der erstern doch die Anwendung von *πλῆθος* wirklich noch auffallender ist, der Zusammenstoss der Gedanken aber, der beiden Gründe, durch ihre Ueberzahl und zugleich weil sie den andern durchaus nicht den Sieg gönnen wollten der herrlichen Preise wegen — völlig verwirrend. Aber Befremdliches behält die Stelle nach der andern Erklärung auch, sie behält es sogar, wenn ich einmal das unzweideutigere und dem Homerischen Sprachgebrauch sonst eignende *πληθυῖ* hineinsetze. Erstlich weil der Ausdruck, „durch das Volk die Oberhand behaltend, missgünstig beeifert um den Sieg, weil nämlich“ immer noch etwas unklares behält, und weil es äusserst befremdlich erscheint,

auf nahe oder ferne Zeit, hier (dann von hier imitirt in dem falschen Verse *Θ*, 108) wie *χ*, 290 und *Ξ*, 45. Wie weit sich der Gebrauch von *τότε* „da“ zum Hinweis auf eine Gelegenheit, auf die man hinweist, erstreckt, selbst wenn diese der Zeit nach in allernächster Nähe liegt, sieht man aus Antigone 476 (*αὕτη δ' ὑβρίζειν μὲν τότ' ἐξηπίστατο —*). Und konnte *τότε* so gebraucht werden, so auch *ποτέ*.

dass jenes πρόσθε βάλλειν, welches 572 in eigentlicher Bedeutung stand τοὺς σοὺς πρόσθε βαλών „deine Pferde gewaltsam den meinigen voranbringend“ hier, so bald darauf, in allgemeiner Metapher (dann doch wol vom Speer- oder Diskuswurf hergenommen) für „Oberhand behalten“ gebraucht sein sollte von demselben Dichter. Nein, das sieht vielmehr einem nachahmenden ähnlich. Die Frage ist allein die, ob alle vier Verse hinweg müssen. Ich glaube jedoch, dass die beiden letzten gar wohl zu vertheidigen sind und dass sie nicht nur bleiben können, sondern gut und für den Entschuldigung suchenden Nestor recht hübsch sind.

2. Schiller sprach einmal: „Wenn man auch nur gelebt hätte, um den dreiundzwanzigsten Gesang der Ilias zu lesen, so könnte man sich über sein Dasein nicht beschweren.“ Wol ist es ein entzückendes Buch und das Werk eines ausserordentlichen Meisters. Diesen Eindruck hatte ich empfangen mehrere Jahre ehe ich (in dem Buche der Frau von Wolzogen) auf jene Aeusserung von Schiller — gewiss zu meinem grossen Vergnügen — traf. Worauf denn auch eine Stelle von Goethe im westöstlichen Divan die Aufmerksamkeit erregte, die so lautet: „Was wir aber inständig bitten, ist, dass man Firdusi nicht mit Homer vergleiche, weil er in jedem Sinne, dem Stoff, der Form, der Behandlung nach, verlieren muss. Wer sich hiervon überzeugen will, vergleiche die furchtbare Monotonie der sieben Abenteuer des Isvendiar mit dem dreiundzwanzigsten Gesang der Ilias, wo, zur Todtenfeier Patroklos', die mannichfaltigsten Preise, von den verschiedenartigsten Helden, auf die verschiedenste Art gewonnen werden.“ — Auch Schiller scheint, nach seinem überschwänglichen Ausdruck, davon einmal wie überrascht worden zu sein. Es ist wol eine Neigung, an dieses Buch mit einem Vorurtheil heranzugehen als an ein Füllstück, das im besten Falle doch etwas gar besonderes nicht werde zu bieten haben. Kein Sturm und Drang des Krieges, der heroischen Leidenschaft, kein Fortschritt der Handlung. Aber nun wird man inne, was der Dichter auf diese leere Tafel hinzuwerfen verstand, welche Fülle und welchen Reiz. Jene selbigen Helden, welche wir in Schlacht und Gefahr gesehen, sehen wir nun beim Spiele mit demselben energischen Ernst, wir sehen sie beeifert wie die Kinder, ja bis zu Thränen, streitend und sich versöhnend, die Alten wie die Jungen, alle liebenswürdig und der Knabenjüngling Antilochus zum Küssen. Eine Figur hinzustellen wie allein dieser Antilochus, und mit so wenigem: Schiller wäre der Mann gewesen, mit freudiger Bewunderung zu erkennen, wie weit das über sein eigenes Gestaltungsvermögen hinausging! — Die ethische Feinheit, die im Herzen des Dichters war

und die in seine Schöpfung strömte, ihren Gipfel erreicht sie in der Art und Weise wie Achilles den Wirth macht, mit einer wahrhaft ritterlichen Höflichkeit, die sich auf alle erstreckt, auf den eben noch so verhassten Agamemnon, welcher in einer gewissen unnahbaren Königlichkeit gehalten ist, in welchem der Königlichkeit ihr Vorzug wird wie in Nestor dem Alter seine Ehre. Hätte auch das in der Seele des Sängers gelegen, eine Gelegenheit zu erfinden oder auszunutzen, um uns den Helden des Gedichts, den wir bisher fast nur, freilich in prachtvoller Leidenschaft gesehen, jetzt bevor wir ihn in der abschliessenden Besänftigung und in den Thränen menschlichster Rührung empfangen werden, vorbereitend in seiner friedlichen Liebenswürdigkeit sehen zu lassen, hätte dies, sage ich, auch in der Seele des Sängers gelegen, so wäre auch der Gedanke trefflich, wie es die Ausführung ist, und die Einheit des Gedichts nur eine reichere und vollere. Alles kommt aus dem Innern; daher man auch herauszufühlen glaubt, dass bei dem roheren Faustkampf sein Herz nicht war. Und keine der bekannten und geehrten und liebgewordenen Gestalten nimmt er dazu. Ueberall in Wahl und Verlauf trifft er das angemessenste und erfreulichste, z. B. ich will gar nicht sagen, dass er für den Ringkampf List und Kraft in Aias und Odysseus sich messen lässt, sondern dass er beide unüberwunden davongehen lässt. Und wie die Sachen, so ist der Ausdruck.

3. Alles dies aber gilt bis V. 797, Wagenkampf, Faustkampf, Ringen, Lauf, woran sich die wenigen Verse des Speerwerfens 884—897 schliessen. Alles übrige ist unverständig, ja unverständlich in Sache und Ausdruck. Denn da haben wir einen ohne alle Anschauung, mit Phrasen, missangewendeten epischen Phrasen hantirenden Verfasser. Im Stechen z. B. ist die Art, wie Diomedes immer nach dem Halse sticht und Aias gar nichts dagegen thut, komisch und undenkbar. Und die wunderbare Voraussetzung, dass Diomedes bloss Scheines halber ihn ohne Schaden berühren soll. Eine wunderbare Zumuthung! als so unthunlich sich fühlbar machend, obgleich angenommen, dass der Verfasser doch sogleich und zugleich die Achäer für Aias fürchten lässt. Solchen Kampf führt man vernünftiger Weise mit unschädlich gemachter Spitze. Das ist nicht gesagt, gar nicht in Betracht gezogen, dass das *ταμεσίχροα χαλκόν* 803 davon abführt, und eben dass sie für Aias fürchten, beweist auch, dass es nicht gedacht ist. Ja es soll ja sogar durch Schild und Panzer durchgestochen werden, aber also nur gerade so viel, dass es nicht tief geht. Weiter: sie treten auf *δεινὸν δερκομένω, θάμβος δ' ἔχε πάντας Ἀχαιούς*. Wie werden sie denn zum gymnastischen Spiel kommend *δεινὸν δερ-*

κομένω sein? Diesen Vers müsste man athetiren, stände er nicht eben in dieser ganz unberechenbaren Umgebung. Ferner: *ἀλλ' ὅτε δὴ σχεδὸν ἦσαν ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰόντες, τρὶς μὲν ἐπήϊξαν, τρὶς δὲ σχεδὸν ὡρμήθησαν* 816 — also was geschah diese drei Male? prallten sie von einander ab? Nein, wie gesagt, dieser Mensch redet in lauter unbedachten epischen Phrasen, ohne alle Anschauung der Sachen, und so ist für Herauswerfung von 824. 5 kein Grund. Wer die dumme Anordnung der Kampfpreise gemacht 808. 9, indem er die *ἀέθλια ἶσα* aus V. 736, wobei er sich etwas unbestimmtes und dummes dachte, als Phrase herübernahm, dass man dem den Unsinn 810 nicht auch zutrauen dürfe, lässt sich nicht behaupten. Und den Blödsinn 806 zu athetiren, welchen ihm nicht zuzutrauen auch alle Sicherheit fehlt, es lohnt jedenfalls nicht. Es folgt zu bemerken 832 „wenn er auch sehr weit entfernt fette Aecker hat, so wird er fünf Jahre lang nicht nach Eisen in die Stadt zu schicken brauchen“ im Charakter der obigen Absurditäten mit der Phrase *ἀπόπροθι πίονες ἀγροί* aus Odyssee *δ*, 832. V. 840 das *γέλασαν δ' ἐπὶ πάντες Ἀχαιοί*, niemand weiss worüber. Ein verfehlter Ansatz, den Wurf jedes einzelnen zu charakterisiren, was ihm auch bei den beiden folgenden nicht fliessen will. Dass er im Gefühl, es müsse doch so etwas geschehen, für Aias aus Od. *ϑ*, 192 den Vers 843, mit *πάντων* statt *πάντα*, herübergenommen, wäre wieder ganz im Charakter dessen, was wir kennen. Wichtig ist noch, dass hier für sämmtliche Bewerber nur ein Preis ausgesetzt ist. Oben ging niemand, der sich betheiligt, leer aus. Und wer dies fallen liess, in dessen Seele war der oben bezeichnete Achilles nicht mehr. Nun folgt endlich noch beim Vogelschiessen die absurde Bestimmung vom Schiessen in den Vogel und in die Schnur mit der Wunderlichkeit der Gradation, von der ihm etwas ahnte, wie er durch das *ἥσσων γὰρ δὴ κεῖνος* 858 verräth. Gewiss fand es Virgil nöthig, in diese Dinge Vernunft zu bringen. In V. 870—881 ist zum wenigsten bedeutende Unklarheit. Vielleicht wird jemand sagen: mehr Fluss als in der bisherigen Interpolation scheint in dem Vogelschiessen doch zu sein, und dies ist wol wieder von einem andern Interpolator hinzugefügt. Dies ist möglich, nicht zu streiten, weil nicht zu entscheiden.

In einem solchen Stücke nun wie hier 798—884 ist es nicht mehr thunlich, einzelne Verse hinauszuweisen. Das Ganze natürlich muss als Interpolation kenntlich gemacht werden. (Der Vorschlag kleines Druckes im fortgehenden Text für solche lange, völlig unbestreitbare Interpolationen, wie z. B. auch die Götterschlacht, ist wol sehr zweckmässig).

4. Es trifft sich, dass gerade auch der Schluss des vorangehenden Buches *X* für Interpolation sehr merkwürdig ist, von V. 487.

Die Schilderung eines verlassenen und verstossenen Waisenknaben als allgemeine ist vortrefflich, die Andichtnng hier für den Astyanax, auf dessen Verhältniss es ganz und gar nicht passt, ist ohne alle Ueberlegung. Das ist ganz sicher, wie Aristarch es wahrgenommen und das Nöthige angemerkt. Aber hier ist noch eine andere Erscheinung. Während die Schilderung des Waisenknaben vortrefflich ist bis 499, folgen mit 500 *Ἀστυάνακτ'* — Verse, welche weder an V. 499 vernünftiger Weise ansetzen noch in sich etwas anderes sind als der nnverständlichste Unsinn. Wie von dem auf dem Arme getragenen, noch nicht redenden Astyanax, von dem es anch hier heisst, dass er in den Armen der Amme schläft, gesagt werde *μυελὸν οἶον ἔδεσκε καὶ οἰῶν πίονα δῆμον* (man wird anch wol hinzusetzen dürfen *θελέων ἐμπλησάμενος κῆρ*), habe ich nicht erfahren können. Es ist hier zu der ersten an sich guten Interpolation eine andere ganz sinnlose hinzngekommen. Den ursprünglichen Bestand werden wir so erhalten:

483 *παῖς δ' ἔτι νήπιος αὔτως,*
ὃν τέκομεν σύ τ' ἐγώ τε δυσάμμοροι· οὔτε σὺ τούτῳ
ἔσσεαι, Ἕκτορ, ὄνειαρ, ἐπεὶ θάνες, οὔτε σοὶ οὗτος,
Ἀστυάναξ, ὃν Τρῶες n. s. w.,

wo das *Ἀστυάναξ* mit schmerzlicher Ironie zu sprechen.

Aber wir stocken noch einmal, wir können durchaus nicht hindurch, wenn wir von V. 510 nicht also geordnet lesen:

erste Recension *λεπτά τε καὶ χαρίεντα, τετυγμένα χερσὶ γυναικῶν.*
ἀλλ' ἤτοι τάδε πάντα καταφλέξω πυρὶ κηλέῳ,
οὐδὲν σοί γ' ὄφελος, ἐπεὶ οὐκ ἐγκείσεαι αὐτοῖς.

Oder andere Recension *λεπτά τε καὶ χαρίεντα, τετυγμένα χερσὶ γυναικῶν,*
οὐδὲν σοί γ' ὄφελος, ἐπεὶ οὐκ ἐγκείσεαι αὐτοῖς,
ἀλλὰ πρὸς Τρώων καὶ Τρωιάδων κλέος εἶναι.

Dies letzte kommt nur so in Znsammenhang und Construction. Es kann nichts anderes heissen als: gefertigt das alles so kunstreich, um nichts zu sein als ein blosser leerer Ruhm für mich von Troern und Trojanerinnen (über die schöne Arbeit und den weiblichen Fleiss).

5. Diejenigen Interpolationen in Homer, die an sich trefflich sind, sich aber dadurch verrathen, dass sie in irgend einer Beziehung dem Znsammenhange nicht anpassen, sind deshalb sehr bemerkenswerth, weil sie zeigen, wie auch poetische Rhapsoden ihren Homer vortrugen, ohne etwa mit ihren Gedanken sehr im Zusammenhange zu sein. Die dummen Interpolationen, ja geradezu unerklärlich dummen fangen im Homer an und finden sich durch alle Zeiten. Und selbst ihnen ist die Macht gegeben, uns lange zu äffen. Ein Paar der offen liegenderen

Beispiele im Vorübergehen ans zwei Dichtern, die wir täglich in Händen haben. In Horazens zweiter Epistel ist der Zusammenhang einfach und leicht zu verfolgen. V. 44 ff. wird erfordert: man sucht sich Vermögen durch eine reiche Frau, gründet ein Haus und cultivirt ein Landgut. Allein nicht Haus, nicht Landgut, nicht Geld, — so wenig sie, wenn du körperlich krank bist, dich gesund machen, so wenig heilen sie dich von der Seelenkrankheit. Aber der dazwischen stehende Vers 46: Quod satis est cui contingit nil amplius optet zerstört alles. Dann ferner ist alles gut bis V. 70: testa diu. Die abschliessenden Worte aber: quod si cessas aut strennus anteis nec tardum opperior nec praecedentibus insto sind abgeschmackt, fast dünkt mich auch an und für sich. Aristoteles ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν προκόπτοιεν οἱ μαθηταὶ sagte was das natürliche scheint ἐὰν τοὺς προέχοντας διώκοντες τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσι Diog. La. V. 20. Doch in diesem Zusammenhange und in dem Verhältniss, in welchem Horaz zu Lollius diese Epistel schrieb, sind jene Worte abgeschmackt ganz ohne Zweifel. Sie müssen den echten Schluss verdrängt haben. Vers 69 —72 in Epistel I, 16 sollten uns auch nicht ferner zum besten haben. Und wie kann denn Horaz in Ep. II, 1, wo er Griechenland in der Beweglichkeit, mit der es, einmal zum Glück des Friedens gelangt, eine friedliche Kunst nach der andern ergriff und nicht immer nur das Alte lobte, wo er Griechenland hierin den Römern zum Muster aufstellt, das mit dem schnellen Ueberdruss eines Kindes an seinen Spielen vergleichen?

quod cupide petiit mature plena reliquit.

Wenigstens dieser Vers ist ganz gewiss unerträglich, wie es aber auch ganz gewiss schon das Wort vitium in V. 95 ist, das auch schon gar nicht mit dem dabei stehenden fortuna aequa sich verträgt. Es kann von Horaz nicht ein tadelndes Wort wie vitium, nur ein Wort etwa im Sinne von lusum ausgegangen sein. Und in der ersten Epistel ist V. 101 insanire putas solemnia me neque rides verkehrt und unmöglich. Und wie lange und wie sehr lässt denn der alte Oedipus die göttliche Stimme mit Rufen sich bemühen? Nichts ist sicherer, als dass der Vers Oedip. Col. 1626 καλεῖ γάρ αὐτὸν πολλὰ πολλαχῇ θεός, angenommen auch in sich selbst wäre der Sinn ein gehöriger, der ganzen Lage, dem ganzen erzählten Hergang entgegen ist und eine grausame Verunstaltung einer herrlichen Stelle.

6. Wie dem Homer die Seele ausgeklopft wird, kann beim Vorübergehen nach Umständen lächerlich oder betrübend erscheinen. Wer in der unglücklichen Lage wäre, eingehender dabei zu verweilen, dem könnte es wol nicht anders als Ekel erregen. Wenn unter den Thor-

heiten und Seelenlosigkeiten anch aufgetaucht ist, in dem Stadium, wohin die Odyssee VII, 237 gelangt, müsse Odysseus alsbald mit Namen und Schicksalen sich hergeben und ansgeben, so ist die Antwort: ja, wenn er ein Gimpel wäre, und sein Sänger anch. Die Art, wie er es verredet, ist sehr gut. Er hat oben gesagt, dass er ein kummervoller Mann sei (211—15). Als nun Arete, überrascht, die Kleider ihres Hauses an ihm wahrzunehmen, die Frage der Verwunderung an ihn thnt: wer bist dn, wo bist du her, dass dn diese Kleider trägst? Dn sagst ja irrend über's Meer gekommen zu sein — erwidert er: schwer (vielmehr ἀργαλέον) wäre es von Anfang bis zu Ende zu erzählen meine Bekümmernisse, da mir viele die Götter gegeben (κήδε', ἐπεί — ist hier die richtige Interpnnction, wenn auch ι, 242 anders). Doch auf deine Frage will ich dir antworten. Ueber's Meer hieher verschlagen bin ich so und zu den Kleidern komme ich so. Das ist vortrefflich. Und nachdem man gemerkt, er nenne eben seinen Namen nicht, dass er nicht weiter ansgefragt wird, es ist schlimm, wenn wir für dieses Zartgefühl keinen Sinn haben und gar bei einem Mustervolke der Gastfreundschaft wie die Phäaken dies befremdend finden. Auch das Folgende ist alles in der Ordnung, ist anch nicht etwa in einem andern, etwa weitläufigern Stil als wir überhanpt hier haben, als z. B. 215 ff. — bis auf eine Kleinigkeit. Nach dem *ἔνθα μὲν Ἄτλαντος θυγάτηρ δολόεσσα Καλυψὼ ναίει ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεός* V. 245 kann man sich wol nicht wieder dieselbe ausführliche Bezeichnung gefallen lassen V. 254 *νῆσον ἐς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί, ἔνθα Καλυψὼ ναίει ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεός, ἥ με λαβοῦσα ἐνδυκέως ἐφίλει τε καὶ ἔτρεφεν.* Es wird ursprünglich geheissen haben *νῆσον ἐς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί· ἡ δὲ λαβοῦσα.* Die Veränderung hat ihren Anlass in dem *νῆσον ἐς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί, ἔνθα Καλυψὼ ναίει ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεός* aus *μ*, 448. Aristarch wie Bekker haben die acht Verse 251—258 ausgesondert. Es gelingt mir nicht, ausser dem genannten Anstoss einen Grund zn finden. Wol aber geht mehreres dadurch verloren, was man, nm das geringste zu sagen, ungern vermisst. Ich rechne dazu auch die einzelnen, Theilnahme und Aufmerksamkeit des Ungewöhnlichen erhöhenden Züge, . . . *αὐτὰρ ἐγὼ τρόπιν ἀγκὰς ἑλὼν νεὸς ἀμφιελίσσης ἐννῆμαρ φερόμην:* dann aber dass wir nicht erfahren (259), warum er denn sieben Jahre dort geblieben, und das etwa aus dem *ἢ καὶ νόος ἐτράπετ' αὐτῆς* 263 herausrathen sollen.

Eine interessante Verirrung des Gedächtnisses ist Il. *B*, 250 ff. Was versucht worden, stellt weder den Zusammenhang noch die Rede in Ordnung. *τῷ οὐκ ἂν βασιλῆας ἀνὰ στόμ' ἔχων ἀγορεύοις* kann doch

nur heissen: dann wirst du es wol unterlassen die Könige durch die Nase zu ziehen (vgl. z. B., wiewol es unnöthig ist, *σ*, 379). Die Verse *τῷ οὐκ ἂν βασιλῆας* — und die drei folgenden (wiewol an die Ursprünglichkeit der zwei letzten schwächlichen Verse schwer zu glauben) gehören an den Schluss der Rede des Odysseus, nach *αὐτὸν δὲ κλαίοντα θοὰς ἐπὶ νῆας ἀφήσω πεπληγὼς ἀγορῆθεν ἀεικέσσιν πληγῇσιν· τῷ οὐκ ἄν.* — Anlass der Verirrung gab der gleiche Klang und ähnliche Wendung mit dem dort wirklich hingehörigen *τῷ νῦν Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι καὶ Μενελάῳ ἧσαι ὀνειδίζων.*

Dagegen Il. *Α*, 43 ff. heisst mir: „So sprach er betend, und es hörte ihn Phöbus Apollo. Und er setzte seinen Schritt hinab vom Haupte des Olympos, zürnend im Herzen, den Bogen auf der Schulter habend und den ringsgedeckten Köcher. Da erklangen die Pfeile auf den Schultern des zürnenden, des selbst sich in Bewegung setzenden (wie er sich selbst in Bewegung setzte, so natürlich in Bewegung gesetzt erklängen die Pfeile): und er ging ähnlich der Nacht.“ Was ist dagegen einzuwenden?

7. Mit dem dreiundzwanzigsten Buche kann man sich nicht beschäftigen, ohne sich zu verwundern, wie wohl erhalten es vorliegt, wie weniges uns stört, nachdem wir die grosse Interpolation erkannt. Welche uns jetzt nur Vergnügen macht, weil sie auf kleinem und sicherem Gebiete uns das Beispiel eines allerdings sehr natürlichen Vorgangs in der Fortpflanzung der Homerischen Gedichte vorlegt. Dann ist interessant zu bemerken, wie sicher die Interpolation in denselben Vers des ursprünglichen echten Bestandes, an den sie anknüpfte, wieder eingesetzt, 798. 884 *αὐτὰρ Πηλεΐδης κατὰ μὲν δολιχόσκιον ἔγχος*, d. h. mit welcher Sicherheit dieser Interpolator oder Interpolatoren ihren Text im Gedächtniss hatten. Diese „professionelle Zucht“ ist von Grote mit Recht mehr als man gewöhnt war betont worden. Und wie früh mochte der künftige Rhapsode oft anfangen zu lernen, oft von dem Vater, da es sehr natürlich ist, dass gerade auch Rhapsoden ihre Söhne, wie heute Schauspieler, wieder früh anleiteten. Man möchte dabei auch das annehmen: seitdem die Ilias, die Odyssee als ein Gedicht gewusst wurden, gehörte es zu einem schulmässig gebildeten, tüchtigen Homerrhapsoden, die Gedichte ganz auswendig zu wissen. Dies setzte auch die sogenannte Solonische Einrichtung voraus. Der attische Staatsmann hatte dabei (dies allein scheint für jene Zeit verständlich und natürlich) einen agonistischen Zweck. Er wollte die schwierigste Art des Rhapsodenagon bei sich einführen, zu dem sich nur die sichersten Rhapsoden einfinden konnten. Die Verpflichtung zum Auswendiglernen der ganzen Gedichte in die Organisation des Rhapsoden-

thums als eine ganz neue einzuführen, das war doch wahrlich nicht eine Sache aus seinem Bereich oder in seinem Bereich. So wurden auch die heimischen und Winkelrhapsoden ausgeschlossen, deren es ohne Zweifel eine Menge gab, die einzelne Partien der Homerischen Gedichte auswendig wussten, welche sie häufig zugleich als Schulmeister benutzten, auch um bei öffentlichen Gelegenheiten im Lande etwa als Arnoden sich einen ländlichen Preis zu erwerben.*) Diese Art Leute waren von gehörigen, auch für grössere Feste geschulten Rhapsoden wenigstens eben so verschieden als ein Gymnasiast von einem Athleten. — Für die Stelle über Solons Einrichtung Diog. La. I, 57 darf man bemerken, dass ein ganz guter Gedankenzusammenhang herauskommt, wenn man versteht: durch diese nach Attika eingeführte Sitte, den Homer hintereinander vorzutragen, hat Solon die Bekanntschaft und Berühmtheit desselben in Attika mehr verbreitet als Pisistratus dadurch, dass er ihn den Atheniensern durch eingeschobene Verse zu ihrem Ruhme anziehend machte. Ob dieser Zusammenhang der beiden Thatsachen dem Dieuchidas angehöre oder dem Diogenes ist gleichgültig oder einer von seinen unmittelbaren Quellen. Den Ausdruck *ἐφώτισε* hat er wieder IV, 67 *διεδέξατο Κλειτόμαχος τὸν Καρνεάδην καὶ τὰ αὐτοῦ μάλιστα διὰ τῶν συγγραμμάτων ἐφώτισεν.* (Plut. Lyk. 4 *γνωρίμην δὲ αὐτὴν*, nämlich *τὴν Ὁμήρου ποίησιν, καὶ μάλιστα πρῶτος ἐποίησε Λυκοῦργος*). Die genannten Momente und daneben das oben besprochene der äussersten Unachtsamkeit auf den Zusammenhang bei dem Vortrage erklären ziemlich den Zustand des Homerischen Textes, wie er aus dem Munde der Rhapsoden in die Schrift überging, immer doch merkwürdig gute Erhaltung im Ganzen, aber oft unpassend angebrachte Interpolationen, selbst wenn sie übrigens gut, ja trefflich sind, und Confusion vielfach im Einzelnen, namentlich auch, wogegen kein Gedächtniss schützte, Hinübersingen derselben Verse an ähnliche und doch nicht gleiche Stellen, ferner Durcheinander oder unvermitteltes oder schlecht vermitteltes Hintereinander mehrerer Recensionen. Denn auch dieses möchte wol seinen Ursprung schon im Munde der

*) *ἀρνῳδός* scheint doch ein überliefertes Wort. Nicht aber *στιχῳδός*, sondern das scheint an Eustathius und die Byzantiner gekommen aus dem bereits wie jetzt geschriebenen schol. Pind. Nem. 2 in., wo nämlich höchst wahrscheinlich zu stehen hat: *Μέναιχμος δὲ τοὺς ῥαψῳδοὺς οἷον στιχῳδοὺς καλεῖσθαι διὰ τὸ τοὺς στίχους ῥάβδους λέγεσθαι ὑπό τινων.* Das *οἷον* ist herausgefallen. — Jene Verbindung von Rhapsodik und Schulmeisterei liegt so sehr in der Natur der Sache, dass sie ohne ausdrückliche Belege sicher ist. Die Mythen, welche Homer zu einem Schulmeister machen, beruhen darauf. Und wahrscheinlich die Tyrtäusmythe, wo, denk' ich, schon Grote es bemerkt hat.

Vortragenden gefunden haben — für die geringste ruhige Ueberlegung scheint es oft unerklärlich. Darf man annehmen, dass Homer zuerst nicht nur von Rhapsoden, sondern für Rhapsoden aufgeschrieben worden, so stellt sich hier für unvermitteltes Hintereinanderschreiben verschiedener Abfassungen derselben Stelle dasselbe ein, was mir in den Hymnen entgegentrat: der Rhapsode verstand das (Pop. Aufs. S. 235). Bei späterer Nachrevision, wie sie damals gemacht wurde oberflächlich und zufällig, ward wol noch eine und die andere Stelle der Art, ungeschickt meistens, auch einmal durch einen oder ein paar eingeschobene Verse scheinbar zusammengefügt.*) Dass übrigens, sobald

*) Obgleich wir allmählich auf mehr Verderbungen aufmerksam geworden, so besteht es dennoch, dass die Erhaltung des Homer, im Vergleich ich will z. B. sagen der Hesiodischen Theogonie, im Grossen und im Kleinen eine merkwürdig gute gewesen. Es dürften dabei folgende Punkte gelten: 1) Eine vorzugsweise ernste und anhaltende Aneignung der beiden grossen Homerischen Gedichte in der Rhapsodenschule als der Grundlage, was sie wol empfanden, der ganzen Profession. 2) Der Zusammenhang nicht nur im grossen Gange, sondern auch die naturgemässe Fortströmung und Forterzeugung im Einzelnen, welche dem Gedächtnisse zu Hülfe kam, namentlich auch so lange noch viele Rhapsoden selbst einen poetischen Sinn, eine poetische Anempfindung hatten. Für jene Zeiten darf man, wenn ich nicht irre, wol eine Analogie finden in der Erfahrung, wie Männer von musikalischer Anlage, oft gar noch nicht musikalischer Schöpferkraft, auch umfangreiche Musikstücke, und zwar in grösster Menge, aus dem Gedächtnisse vorzutragen wissen, aus einem Gedächtnisse, das ohne Zweifel durch Reproduction unterstützt wird, wo und in dem Grade wie ein innerlich fortwachsendes Produkt vorliegt. 3) Gerade der Umfang und die Masse der Gedichte gereichte ihnen zum Heil. Denn eben sie musste auch mit ein Moment werden zu der unter No. 1 erwähnten grösseren Application und vielleicht auch zur früheren Fixirung durch Schrift: während man die kleineren Gedichte auch so fortzutragen meinte. — Die innere Fortströmung im Homer vergleiche man nun mit der in der Theogonie z. B., wie man sich auch die erste Gestalt denken mag. Gewiss liess sie überall etwas hinein. Den wirklichen Zustand der Hesiodischen Gedichte sollten wir uns in keiner Weise verreden, z. B. von der Stelle über die Hekate nicht sagen, sie sei Mystisch oder Orphisch, wovon doch gar nichts zu sehen ist, sondern sie sei, was sie ist, ein Jargon. Auch nicht meinen, wir könnten uns Rechenschaft geben, wie Hekate zu dem allen kommt. Läse man einem Unbefangenen die Stelle vor und fragte ihn, auf welche Göttin passt dies, so müsste er antworten: es passt für Tyche, für welche auch ein öfteres (nicht ein unendliches) sie giebt „wenn sie will", „wem sie will" eine verständliche Berechtigung hätte. — Aus der Verwirrung durch doppelte Recensionen ist nichts merkwürdiger als wenn eine zusammenhängende Geschichte in ihren verschiedenen Kapiteln aus verschiedenen Recensionen geflossen und erhalten ist. Wovon ein durchaus unzweideutiges Beispiel die Pandorageschichte in den Werken und Tagen. Ein solcher Fall könnte auch in ein paar ganz nahe zusammengehörigen Homerischen Rhapsodien sein (Ξ. O ?).

man einigermassen mit Schreiben umzugehen wusste, ein Rhapsode es unternahm, diesen Schatz der Zunft zu Schrift zu bringen, vielleicht das erste grosse Unternehmen in Schrift, das will mir natürlich scheinen, was gar nicht ausschliesst, dass die lebendige Art mündlichen Lernens, die überhaupt in der griechischen Sitte lag, fortdauerte, um so mehr, da ja auch Vortragsart gelernt werden musste, und häufige Exemplare des umfangreichen Gedichts zu schaffen stets seine Schwierigkeiten hatte. Es hat etwas für sich, anzunehmen, dass die Aufzeichnung erfolgte, als sich für die grossen Partien, deren ohne Zweifel manche in verschiedener Gestalt vorhanden waren, schon ein bestimmtes Herkommen bei den Rhapsoden befestigt hatte. Dass übrigens, wenn überhaupt Bedürfniss oder Sinn für die Sache war, man nicht erst auf den ägyptischen Papyrus wartete, sondern dass man das Werk auch ausführte auf schlechterem und kostspieligerem Papier (das Pergament, auf welchem die Ionier früher schrieben, nach Her. V, 58), das würde wol mit der Geschichte aller und so vieler Künste und Anstalten übereinstimmen, die mit der Zeit grosse technische Erleichterungen erfahren, über deren Anwendung und verhältnissmässige Ausbreitung bei der früheren sei es Unvollkommenheit, sei es Umständlichkeit und Kostspieligkeit man späterhin sich verwundert. Eine Vergleichung aber mit schriftlicher Gesetzgebung darf man von vorn herein abweisen. Die Homerischen Gedichte waren da und der Sinn dafür war da. Schriftliche Gesetze mussten erst gemacht werden. Da musste erst ein Mann erstehen, der sie abfasste und dem man sich unterwarf, und vorher noch musste das ganz neue Stadium politischer Bildung sich entwickeln, welches das Begehr schriftlicher Gesetzgebung voraussetzt, in welches z. B. die Lacedämonier niemals gelangten.

8. Doch der ganze Traum entschwindet! Die Nachricht von der Sammlung des Pisistratus lässt ja dies alles nicht zu. Und der Gang müsste vielmehr der folgende gewesen sein.

1) Es gab bis zu Pisistratus nicht, oder hatte es in frühern Zeiten gegeben, so gab es doch zur Zeit des Pisistratus nicht mehr Rhapsoden, welche die Ilias, die Odyssee ganz auswendig wussten.

2) Pisistratus empfand den Wunsch, die Homerischen Trojalieder, Odysseuslieder in ihrer Folge, ihrem Verlauf zu hören, und er war der erste, wenigstens der neben dem Wunsche auch die Mittel oder die Energie besass, zur Ausführung zu schreiten.

3) Da nun also die Homerischen Lieder damals nur so gingen, dass hier ein Rhapsode eine Anzahl Lieder wusste, dort ein anderer eine Anzahl anderer, so liess Pisistratus eine Zahl Rhapsoden zusammen entbieten.

4) Und als er nun aus ihrem Munde die Lieder aufnehmen liess, so geschah es, wunderbar oder nicht, es geschah: trotz jener zufälligen Fortpflanzung, da der eine dies, der andere jenes wusste, waren die Lieder so vollständig erhalten und in dem Zusammenhange, welchen wir kennen: welcher unter andern diejenigen, welche von den drei eben genannten Voraussetzungen ausgehen, mit Recht so sehr genirt, dass er nicht geduldet werden kann, ja allmählich eine instinktive Verfolgung eingetreten ist.

5) Aus den einzelnen Partien, wie sie aus dem Rhapsodenmunde aufgenommen wurden, war zwar im Grossen vielfach was voran, was hinten nach gehörte, zu ersehen nicht schwer: wenn man sich aber eine Reihe vorliegender Stücke denkt etwa, natürlich nur etwa nach den Namen bei Aelian 13, 14*), so darf man die Frage aufwerfen, ob nicht damals eine der grössten kritischen Unternehmungen aller Zeiten mit wahrhaft gelehrter Akribie und bewundernswürdigem Erfolge geleistet worden. Analogien dafür und für die Erscheinung unter 4, und unter gleichen Umständen, scheint es nicht zu geben. — Daran brauchen wir wol nicht besonders zu erinnern, weil wir es von selbst bedenken werden, dass Ausfüllungen der Redaktoren aus Pisistratischer Zeit im Homer keine vorhanden sind und keine zugegeben werden könnten, wenn so etwas, was aber durchaus nicht der Fall, in der Tradition angedeutet wäre, als etwa in einzelnen oder wenigen Versen bestehende.

6) Hierauf machte Hipparchus — denn nun ist die Nachricht über Solon aufzugeben und es muss die Nachricht die glaubwürdigere sein, welche freilich durch die unmittelbar dabei stehende, Hipparchus habe den Homer zuerst nach Attika gebracht, ihrer Wahrhaftigkeit nicht das beste Zeugniss ausstellt — also Hipparch machte die Einrichtung, dass alle fünf Jahre bei den grossen Panathenäen Homer gesungen werde und zwar durchaus nicht anders als in Reihenfolge hinter einander. Also darf kein Rhapsode concurriren, der nicht den ganzen Homer auswendig weiss. Und die Rhapsoden verstanden sich dazu, um alle fünf Jahre einmal in Athen, das später sehr berühmt und kunstpflegend wurde, aufzutreten.

So muss man wol die Ereignisse und die Reihenfolge der Ereignisse annehmen, wenn man mit Hinwegsehen über die eklatantesten Dummheiten, z. B. vom Zusammensuchen einzelner Verse, sich an den Ausdruck hält ἤθροισε (συνάγειν, συναγείρειν, an sich zweideutiger ist schon συνθεῖναι) σποράδην ἀειδόμενα, διεσκεδασμένα τε καὶ ἄλλα

*) Wo zweimal μέρη statt ὑπὲρ zu schreiben.

ἀλλαχοῦ μνημονευόμενα. Es gab aber noch eine in etwas sich unterscheidende, mit den obigen Bedenklichkeiten übrigens auch behaftete Vorstellung, deren reinster Ausdruck bei Cicero ist. Quis doctior iisdem illis temporibus aut cuius eloquentia litteris instructior fuisse traditur quam Pisistrati? qui primus Homeri libros, confusos antea, sic disposuisse dicitur ut nunc habemus.*) Hier ist an vorliegende schriftliche Partien gedacht (und dass einzelne Partien Homers vor Pisistratus vielfach geschrieben waren, wäre wol abenteuerlich nicht anzunehmen), und betont jedenfalls wird an erster Stelle nicht die Sammlung, sondern die Anordnung. War ja unter den vielen Nachrichten über Homer und die Ausbreitung seiner Gedichte, aus denen nun gerade jene über Pisistratus mit besonderem Vertrauen beschenkt worden, auch die von Lykurg, vor welchem (Plut. c. 4) schon wenn auch οὐ πολλοὶ ἐκέκτηντο μέρη τινὰ τῆς ποιήσεως, bis er sich die grössere Verbreitung angelegen sein liess. Hält man sich blos an die Worte des Cicero, so konnte vor Pisistratus schon mancher eine sehr bedeutende Anzahl von Homerusrollen unter einzelnen Titeln besitzen, ja er konnte sie zufällig vollständig besitzen. Allein sie in Ordnung zu stellen Ἰλιάς Ὀδύσσεια. Ἰλιάδος Α Μῆνις· Ἰλιάδος Β Ὄνειρος, u. s. w. dafür hatte niemand vor ihm in Ionien und Hellas einen Sinn gehabt, kein Liebhaber, kein Dichter, kein Rhapsode.

Einen Sinn? Oder muss man sogar annehmen (was man vielleicht durch Cicero's Ausdruck nicht ausgeschlossen finden wird), es gab den Gedanken gar nicht, dass jene Lieder einen Zusammenhang bildeten? Das war eine Wahrnehmung des Pisistratus oder seiner gelehrten Genossen.**) Also eine Wolfische Entdeckung der damaligen Zeit. Und wir hätten die wunderbar verfrühte Kritik, die damals erschien, oben unter No. 5 noch nicht hinlänglich bezeichnet.***) Doch wir haben ja eine ganz specielle Nachricht, die uns aufklären wird. Eustathius fand in irgend einer seiner Quellen oder Scholien die Nachricht von der Dolonie: φασὶν οἱ παλαιοὶ τὴν ῥαψῳδίαν ταύτην ὑφ'

*) Aus den griechischen Stellen wird man meinen dürfen, die griechischen dem Cicero vorliegenden Ausdrücke seien gewesen συγκεχυμένα und συνθεῖναι.

**) An der einen Stelle im Tzetzescholion des cod. Mediolan. συντέθεικεν σπουδῇ Πεισίστρα͞τ παρὰ τῶν τεσσάρων τούτων σοφῶν scheint παρά Dittographie aus στρατ. Vorher hiess es τεσσάρων ἀνδρῶν ἐπὶ Πεισιστράτου συνθέντων τὸν Ὅμηρον.

***) Von etwaigen noch anderen anatomischen und syntomischen Vornahmen hätte Cicero sagen müssen: Homeri libros dispositos antea sic confudisse dicitur ut nunc habemus.

Ὁμήρου ἰδίᾳ τετάχθαι καὶ μὴ ἐγκαταλεγῆναι τοῖς μέρεσι τῆς Ἰλιάδος, ὑπὸ δὲ Πεισιστράτου τετάχθαι εἰς τὴν ποίησιν. Wie also? So viel Lärm um eine Rhapsodie? Alle übrigen Stücke waren die von Homer von Anfang an, um ein Gedicht Ilias zu bilden, geschaffenen Partien.

9. Doch derselbe Pisistratus hat auch die Sammlung, mit welcher er dem Homer einen so grossen Dienst leistete, dazu benutzt, ihn zu interpoliren. Andere Interpolationen mag Onomakritus verantworten, wie jene, von der man gar keinen Zweck sieht, ganz unschuldige λ, 603, aber dem Pisistratus kam es auf attische Ruhmesverse an. Ueber diesen Punkt lässt sich etwas ganz sicheres sagen, und es ist schon gesagt von Sengebusch diss. Hom. II, 109: aber man muss es zweimal sagen.

Nach dem mühevollen und erfolgreichen Strymonischen Feldzuge, der die Perser in Eion vernichtete, erhielten die Anführer, namentlich Cimon, die auszeichnende Erlaubniss, drei Hermen zu errichten, mit Aufschriften über den Ruhm der Athener, dessen nun auch diese Strymonischen Sieger sich würdig bewiesen, und mit Hindentung, dass ihren Anführern die Ehre gewährt worden, diese Gedenkhermen aufzurichten. Aeschines adv. Ctes. 60. Plut. Cim. 7. Auf die eine derselben liessen sie (oder „Cimon“ namentlich, nach Plutarch) folgendes schreiben:

Ἔκ ποτε τῆσδε πόληος ἅμ' Ἀτρεΐδῃσι Μενεσθεὺς
Ἡγεῖτο ζάθεον Τρωικὸν ἐς πεδίον;
Ὅν ποθ' Ὅμηρος ἔφη Δαναῶν πύκα θωρηκτάων
Κοσμητῆρα μάχης ἔξοχον ὄντα μολεῖν.
Οὕτως οὐδὲν ἀεικὲς Ἀθηναίοισι καλεῖσθαι
Κοσμηταῖς πολέμου τ' ἀμφὶ καὶ ἠνορέης.

Und doch diese Verse des Homer, deren sie sich jetzt rühmten, Il. *B*, 553

τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς·
553 *τῷ δ' οὔ πώ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ*
κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.
Νέστωρ δ' οἶος ἔριζεν, ὁ γὰρ προγενέστερος ἦεν,

diese Verse waren von Pisistratus untergeschoben worden, Diog. La. I, 57. Nun also! Pisistratus hatte seinen Betrug mit dem vortrefflichsten Erfolge durchgesetzt. Mussten sich ja wol gar die Rhapsoden alle, welche nach Athen kamen, überhören lassen! In Athen, das sehen wir, war die Sache vergessen. Ebenso ausserhalb Athen. Herodot VII, 161 lässt die Atheniensischen Gesandten vor Gelon also sich rühmen: *μάτην γὰρ ἂν ὧδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν πλεῖστον εἴημεν κεκτημένοι εἰ Συρηκοσίοισι ἐόντες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς*

ἡγεμονίης, ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μοῦνοι δὲ ἐόντες οὐ μετανάσται Ἑλλήνων· τῶν καὶ Ὅμηρος ὁ ἐποποιὸς ἄνδρα ἄριστον ἔφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι τάξαι τε καὶ διακοσμῆσαι στρατόν. Und doch nicht so ganz vergessen. Ganz reiner Mund war nicht gehalten. Und unter das Publikum zwar nicht ausgekommen erhielt sich, vermuthlich durch die Reihe der vorzüglich auf die feinste Kritik gerichteten Köpfe, zu denen Herodot nicht gehörte, diese specielle litterarische Nachricht dennoch von Generation zu Generation, und zur Zeit der ausgebildeten Alexandrinischen Gelehrsamkeit, als der Stand der Gelehrten eingetreten war, dessen Bestimmung es bekanntlich nach göttlicher Ordnung ist alles zu wissen, der auch heute in Homerischen Dingen das Gräschen wachsen hört, fand jene Nachricht sich dennoch vor. Diogenes Laertius fand sie bei dem Dieuchidas ἐν πέμπτῳ Μεγαρικῶν I, 58, wo trotz der Lücke doch dieser Inhalt vollkommen sicher ist, wie Ritschl bemerkt hat und gar nicht bezweifelt werden kann. Allein — so wenig als Cimon und Herodot und das Publikum, auf das sie rechneten, wussten etwas davon Zenodot und Aristarch: da Zenodot zwar die Verse für eingeschoben hielt, aber aus innern Gründen, und Aristarch, jene innern Gründe nicht für dringend anerkennend, sie für echt erklärte und beibehielt. Aristonikus zu *B*, 553 ἡ διπλῆ περιεστιγμένη ὅτι Ζηνόδοτος ἀπὸ τούτου τρεῖς στίχους ἠθέτηκεν, μήποτε διότι διὰ τῶν ἐπὶ μέρους οὐδέποτε αὐτὸν διατάσσοντα συνέστησεν· πολλὰ μέντοι Ὅμηρος κεφαλαιωδῶς συνίστησιν, αὐτὰ τὰ ἔργα παραλιπών, ὡς τὴν Μαχάονος ἀριστείαν „παῦσεν ἀριστεύοντα μάχης" *Λ*, 506. Wo wir wieder bestätigend lesen wie sich gebührt: ἡ διπλῆ ὅτι μηδὲν προδιασυστήσας κατὰ συμπέρασμα „παῦσεν ἀριστεύοντά" φησιν· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ „τῷ οὔ πώ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας."

Neben Dieuchidas wusste von solchen Einschiebungen und zu demselben Zweck Ausmerzungen des Pisistratus Ἡρέας ὁ Μεγαρεύς. Hesiodus hatte gesagt, von Theseus ward die Ariadne verlassen, weil ihn eine andere Liebe ergriffen: ἀπολειφθῆναι δὲ τοῦ Θησέως ἐρῶντος ἑτέρας

δεινὸς γάρ μιν ἔτειρεν ἔρως Πανοπηΐδος Αἴγλης·

τοῦτο γὰρ τὸ ἔπος ἐκ τῶν Ἡσιόδου Πεισίστρατον ἐξελεῖν φησιν Ἡρέας ὁ Μεγαρεύς, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ὁμήρου νέκυιαν (λ, 630)

Θησέα Πειρίθοόν τε θεῶν ἀριδείκετα τέκνα·

χαριζόμενον τοῖς Ἀθηναίοις, Plut. Thes. 20.

Indem wir es dahin gestellt sein lassen, durch welche sympathetische Tinte dem Hereas der fortgelassene Vers des Hesiodus wieder

sichtbar wurde, bemerken wir, wie zärtlich besorgt Pisistratus in dem Liebespunkte der alten Heroen war, aber ganz besonders seine Bescheidenheit, mit welcher er, entschlossen freilich seinem Theseus eine Stelle in der Odyssee zu schaffen, sich mit einem einzigen so bescheidenen Verse begnügte und so ungeschickt angebrachten

καί νύ κ' ἔτι προτέρους ἴδον ἀνέρας οὓς ἔθελόν περ,
Θησέα Πειρίθοόν τε θεῶν ἀριδείκετα τέκνα,

vielleicht um nicht unbescheiden noch einige Verse mit Heroennamen hinzuzudichten, wo dann wenigstens die Unechtheit dieses Verses nicht so ganz offen läge.

Ja, wenn er seiner Commission, welche er doch aus drei oder vier Dichtern zusammengesetzt, gesagt hätte: ihr sorgt mir dafür, dass die Söhne des Theseus eine ordentliche Rolle spielen! Macht mir eine *ἀριστεία* derselben! Und in der *νέκυια* sorgt mir für eine in die Augen fallende Ruhmeserwähnung des Theseus, welche dem Herkules die Wage halte!

Doch noch einmal, so sicher wie wichtig, Zenodot, Aristarch wussten von diesen Pisistratischen Einschiebungen nichts, so wenig als von der Interpolation des *στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες*, von welcher die Wissenden nicht wussten, ob sie dem Solon oder Pisistratus gehöre, über welche wir jene ebenso nur nach inneren Gründen urtheilend finden. Eine schlechter erfundene Geschichte als die von *στῆσε δ' ἄγων* kann es kaum geben. In der Rhetorik I, 15 spricht Aristoteles über die sogenannten *ἄτεχνοι πίστεις*. Das sind theils Zeugen der Gegenwart, theils alte Zeugen: *λέγω δὲ παλαιοὺς μάρτυρας τούς τε ποιητὰς καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί, οἷον Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς.* Ob Aristoteles dies Beispiel für passend erachten konnte, wenn er mehr gehört, als dass die Athener sich auf jene Verse berufen, wenn er auch gehört, dass sie selber sie gemacht, das möchte man unparteiischem Urtheil überlassen können. Wie lahm die Sache wird, wenn die Echtheit des Verses gleich verdächtigt wird, empfindet man auch bei Quintilian sogleich V, 11, 40. Doch wie dem sei, man könnte sich nur berufen auf den Vers, wenn, welches Exemplar des Schiffskatalogs man aufschlug, oder welchen Rhapsoden man vortragen liess, man diesen Vers zu finden gewöhnt war. Dass Solon oder Pisistratus nur hintreten durften und es sagen, und dass es ohne weiteres als diplomatisches Zeugniss galt, — welche Naivität man auch den fünf spartanischen Diplomaten (Plut. Solon 10) zutrauen will, das ist doch etwas zu viel. Und geschah ihm und ihnen denn nicht ganz recht,

wenn die Megarenser auftraten und dagegen sagten: o nein, so heisst ja die Stelle gar nicht, sie heisst vielmehr: *Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν νέας ἔκ τε Πολίχνης ἔκ τ' Αἰγειρούσσης Νισαίων τε Τριπόδων τε.* Denn so geht ja die Geschichte weiter (Strabo 394). Warum lassen wir das immer aus? Und wenn Solon wirklich seinen Vers selbst machen durfte, warum machte er einen so nichtssagenden, der nichts beweist als höchstens gute Nachbarschaft? — Also Aristarch wusste von nichts oder sollte er vielleicht etwas davon gehört haben, so setzte er sie in die Reihe solcher Nachrichten, wie dass der Hesiodische Vers (erga) *μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω* von dem weisen Pittheus herrühre: *τοῦτο μὲν οὖν καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος εἴρηκεν* Plut. Thes. 3. Ein Pröbchen beiläufig voralexandrinischer Kritik.

Und ganz ebenso viel wusste Aristarch von Onomakritus als Urheber des Verses Od. λ, 603 *τέρπεται ἐν θαλίῃς καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην*, von dem in den Scholien steht *τοῦτον ὑπὸ Ὀνομακρίτου πεποιῆσθαί φασι.**) Er notirt überall die anderweitigen Verse im Homer, welche beweisen, dass Hebe Jungfrau sei, um zu beweisen, dass der Vers zu verwerfen sei, ja dass dieser Vers ein Mitbeweis sei für die Unechtheit einer längern athetirten Stelle: *πρὸς τὰ ἐν τῇ νεκυίᾳ ἀθετούμενα.* *E*, 905. *Δ*, 1. *γ*, 464. Und diejenigen, welche gegen Aristarch offenbar den Vers zu retten suchten, von denen es im Scholion heisst *ἔνιοι δὲ οὐ τὴν οἰνοχόον Ἥβην ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀνδρείαν* waren doch auch ganz unbekümmert um Onomakritus, und diejenigen, welche nur die beiden Verse 602. 3 verwerfen (schol. bei Buttm. zu 385), berufen sich nicht auf Onomakritus.

Es steht also fest: es kam eine Zeit, in welcher man verdächtige Verse auf Pisistratus und Genossen zurückführte. Und nach diesen jetzt gesicherten Beispielen darf wol dreister gefragt werden, was freilich für meine Anschauung ich auch früher dreist hätte fragen dürfen, wenn nach Eustathius einige sagten *φασὶν οἱ παλαιοὶ τὴν ῥαψῳδίαν ταύτην ὑφ' Ὁμήρου ἰδίᾳ τετάχθαι καὶ μὴ ἐγκαταλεγῆναι τοῖς μέρεσι τῆς Ἰλιάδος, ὑπὸ δὲ Πεισιστράτου τετάχθαι εἰς τὴν ποίησιν,* hält man das für eine Ueberlieferung oder für eine Spekulation in derselben Art, nachdem man die verhältnissmässige Unabhängigkeit der Dolonie wahrgenommen. Und hält man für eine Ueberlieferung jene Specialität bei Pausanias VII, 26, 6 zu dem Verse Ilias *B*, 573 *Αἰγείρας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ Πελλήνης πόλισμα ὑπήκοον Σικυωνίων Δονοῦσα*

---

*) Dass 603 gemeint ist und nicht 604 (über den auch ein Wort zu verlieren nicht lohnte), ist aus den Worten selbst klar. Aber weiter ist gar nichts überliefert, und es fehlt jedes Recht, ja Wahrscheinlichkeit zu einem mehreren.

καλουμένη ἐγένετο μὲν ὑπὸ τῶν Σικυωνίων ἀνάστατος, μνημονεύειν δὲ καὶ Ὅμηρον ἐν καταλόγῳ τῶν σὺν Ἀγαμέμνονί φασιν αὐτῆς ποιήσαντα ἔπος

Οἵ θ' Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινὴν Δονόεσσαν.

Πεισίστρατον δέ, ἡνίκα ἔπη τὰ Ὁμήρου διεσπασμένα τε καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ μνημονευόμενα ἠθροίζετο, ἢ αὐτὸν Πεισίστρατον ἢ τῶν τινα ἑταίρων μεταποιῆσαι τὸ ὄνομα ὑπὸ ἀγνοίας. Diesen einen geographischen Namen und das wusste man (und wer? bei andern fand Pausanias in altgriechischen Geschichten eine Γονοῦσσα ἡ ὑπὲρ Σικυῶνος II, 4, 4. V, 18, 2)? Oder mehrere? Wer jemals in den Partien des Strabo hat verweilen müssen, wo die Homerischen Ortsnamen, so bezweifelt oft und zu Aenderungen Veranlassung gebend, behandelt werden, muss sich doch wahrlich fragen: warum geschieht doch bei Strabo, also bei jenen Geographen und Philologen, auf die er dort zurückgeht, keine Erwähnung der Art? Doch hiermit sind wir überhaupt auf die nicht unbeachtet gebliebene Frage gekommen: warum wird in den Quellen der Aristarcheer nie auf Lesarten des Pisistratus zurückgegangen? Ritschl fand die wahrlich gute Auskunft: das Pisistratische Exemplar war nun einmal die Grundlage aller Vulgata, die man hinnehmen musste, da das Pisistratische Exemplar selbst verloren war. Allein ein Bedenken ist es doch immer, wenn sie bestimmt wussten, alle unsere Texte gehen auf eine Redaction des Pisistratus zurück, ob dann bei so ausgebildetem Zurückgehen auf die Lesarten sich nicht gar zu natürlich der Gedanke einstellen musste, dies oder jenes trage den Stempel jenes Ursprunges an sich, zumal da Aristarch den Homer für einen Athener hielt und die Atticismen im Homer beobachtete. Und doch also finden wir wenigstens in den Aristarchisch kritischen Nachrichten, so weit sie uns erhalten sind, bei den Lesarten dies ebenso wenig als bei eingeschobenen Versen die Vermuthung eines Pisistratischen διασκευαστής.*)

Dass nun bei dieser Lage der Dinge eine Verpflichtung vorhanden

*) Derselbe Pausanias, der den Pisistratus nebst Genossen schuldig gesprochen fand jenen Homerischen Buchstaben aus Δ in Γ geändert zu haben und das nacherzählt, hat übrigens so wenig die bestimmte Ansicht von dem Pisistratischen Einfluss, dass er den Vers Θησέα Πειρίθοόν τε θεῶν ἐριχυδέα τέκνα ohne weiteres als echt gebraucht, X, 29, 4. Auch jenen (daselbst) A, 265 Θησέα τ' Αἰγείδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν, der wahrscheinlich aus Hes. Scut. 182 eingewandert, den der Venetus nicht kennt, der „a plerisque probatis libris abest neque cum ullus scholiasta nec Eustathius usquam agnoscit“ (Wolf. prol. XXVIII). Pausanias hatte ihn in seinem Exemplar. Als echten Vers benutzt er auch jenen τέρπεται ἐν θαλίῃς καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην, II, 13, 3.

wäre, an eine besondere kritische Bedeutung der Pisistratischen Leistung zu glauben, kann nicht gesagt werden. Es muss frei gestellt werden, zu sagen: auf welchen vielleicht äusserst kleinen Anlass das Renommée der Pisistratischen Leistung entstand, und wann, wissen wir nicht: wir wissen, dass sich daran ganz unbegründete, den alten Alexandrinischen Kritikern, einem Zenodot, einem Aristarch unbekannte oder durch und durch verachtete Annahmen und Vorstellungen erhöhend angesetzt. Vielleicht an den allgemeinen Ruf anknüpfend, dass der Regent Pisistratus ein Bücherfreund war (klingt das Wort Bibliothek für jene Zeit schon etwas vornehm, Wolf p. CXLV, so verstehen wir sehr wohl, wenn sich zu Gellius' Zeiten die Phantasie eine eröffnete öffentliche Bibliothek vorgestellt, Grote III, S. 353 Fischer), zog man Parallelen mit dem, was unter den Ptolemäern geschah und geschehen war. Und nun gelangte man auch dahin, seine Gelehrten ausfindig zu machen, in Namen von Dichtern, die man aus andern Nachrichten als seine Zeitgenossen und in Verbindung mit ihm fand. Haben die Heraclides Pontici der griechischen Litteraturgeschichte dergleichen nirgend gethan? Es ist jedesmal eine so schwere Anmuthung, auf ein äusseres Zeugniss zu bauen, zumal wenn das innere Verständniss der Sache sich klarer Anschauung entzieht und wenn es mit andern nachweisbar falschen Zeugnissen in Verbindung treten soll, auf ein äusseres Zeugniss, von dem wir nicht zu sagen wissen, von wannen es kommt und saust, und das wir nun zuletzt aus den Händen eines Tzetzes empfangen, nachdem sich an die drei alten guten Namen bereits der *ΕΠΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ* als vierter Mitarbeiter angesetzt.

10. Jetzt mögen noch ein paar Stellen erwähnt sein, die abweichend genug, um nicht für richtig zu gelten, doch eben nur auf Berichtigung der Lesart, nicht auf Interpolation führen.

Il. *N*, 611 *ὁ δ' ὑπ' ἀσπίδος εἵλετο καλήν*
ἀξίνην εὔχαλκον
Π, 104 *δεινὴν δὲ περὶ κροτάφοισι φαεινή*
πήληξ βαλλομένη καναχὴν ἔχε, βάλλετο δ' αἰεί
κὰπ φάλαρ' εὐποίητα —

Diese zwei Stellen haben etwas von sonstiger Homerischer Gewohnheit abweichendes. Sie haben eine leichte Veränderung aus ihrer ursprünglichen Gestalt erlitten. Es könnte in der ersten Stelle *καλῆς* geheissen haben (*σάκος καλόν X*, 314. *τεύχεα καλά*), und in der zweiten, auf welche jetzt wol *N*, 805 *ἀμφὶ δέ οἱ κροτάφοισι φαεινὴ σείετο πήληξ* eingewirkt hat, z. B. *ἀμφὶ κροτάφοισι μένοντος* oder auch das in mehr als einer Beziehung sehr verschiedene *περὶ κροτάφοις ἀραρυῖα*.

Denn ein beschreibendes Adjectiv am Schluss des Verses mit seinem am Anfange des nächsten Verses unmittelbar folgenden Substantiv (ich will heute nur von diesen engsten Grenzen reden) ist wider den Gebrauch in den Homerischen Gedichten. Nicht wie bei Quintus z. B.

I, 58 ὑπ' ὀφρύσι δ' ἱμερόεντες
ὀφθαλμοὶ μάρμαιρον
I, 195 ἀφ' αἵματός εἰμεν ἀγανοῦ
Δαρδάνου
I, 305 ἐπὶ λυγρῷ
πένθεϊ μυρομένη
I, 540 ἠΰτε λυγρὴ
πόρδαλις ἐν ξυλόχοισι
I, 771 ἀγανοῦ
Τυδέος ὄβριμος υἱός.

Oder bei Apollonius II, 68 ἀνασχόμενοι ῥεθέων προπάροιθε βαρείας | χεῖρας ἐπ' ἀλλήλοισι, II, 91 κὰδ δὲ βαρεῖαν | χεῖρ' ἐπί οἱ πελέμιξεν. Nicander Ther. 187. 198. 449. (108). Oder wie orac. Herod. V, 92 οἳ περὶ καλὴν | Πειρήνην οἰκεῖτε. Emped. 381 διά τ' εὐρυμέδοντος | αἰθέρος —. Oder Hes. Theogon. 190 ἀμφὶ δὲ λευκὸς | ἀφρός —. Erg. 113 οὐδέ τι δειλὸν | γῆρας ἐπῆν. Homerisch jedenfalls γῆρας δειλὸν ἐπῆν. Wie ω, 249 ἀλλ' ἅμα γῆρας | λυγρὸν ἔχεις. Und so π, 450 ὄφρα οἱ ὕπνον | ἡδὺν ἐπὶ βλεφάροισι βάλε, nicht ἡδὺν ὕπνον. Und καὶ δύο δοῦρε | μάκρ' ἐν χερσὶν ἑλών μ, 228, χερσί τε δοῦρα | μακρὰ τινάσσοντας χ, 149. Und ἀλλ' οἰωνοὶ | ὠμησταί — Λ, 454. Es ist *B*, 625 die richtige Verbindung diese

οἳ δ' ἐκ Δουλιχίοιο Ἐχινάων θ' ἱεράων,
νήσων, αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα.

Und *Γ*, 44 ἦ που καγχαλόωσι καρηκομόωντες Ἀχαιοί,
φάντες ἀριστῆα πρόμον ἔμμεναι, οὕνεκα καλόν
εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐκ ἔστι βίη φρεσίν, οὐδέ τις ἀλκή

ist zu verstehen οὕνεκα τὸ εἶδος ἔπεστι καλόν τι ὄν.

Und α, 428 τῷ δ' ἄρ' ἅμ' αἰθομένας δαΐδας φέρε κέδν' εἰδυῖα
Εὐρύκλει' Ὦπος θυγάτηρ Πεισηνορίδαο

steht nichts entgegen reines Participium zu verstehen, wiewol auch diese Form aus construirten Wörtern bereits den Gesetzen des reinen Adjectivs könnte enthoben sein.*) Dagegen darf es wahrscheinlich als eine erlaubte Ausnahme von der allgemeinen Regel aufgestellt werden, wenn es ein feststehendes, schon ohne das hinzutretende Subst. ver-

*) Auch wo nicht so vollkommen ausgefüllter Begriff entsteht wie *B*, 30. 67 οὐ γὰρ ἔτ' ἀμφὶς Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες ἀθάνατοι φράζονται.

ständliches Epitheton ist, wenn auch die Beispiele im Homer nicht häufig sind, zunächst folgende drei:

Ἥρη μὲν μετ' ἀγῶνα νεῶν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
ἠδὲ Ποσειδάων γαιήοχος ἠδ' ἐριούνης
Ἑρμείας, ὃς ἐπὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσι κέκασται Y, 34.
ἦλθε Ποσειδάων γαιήοχος, ἦλθ' ἐριούνης
Ἑρμείας, ἦλθεν δὲ ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων Θ, 322.
καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
ἀνθρώπους τίνυσθον — Γ, 278.

Aber es müssen dahin gehören auch

εὗρε Λυκάονος υἱὸν ἀμύμονά τε κρατερόν τε
ἑστεῶτ'· ἀμφὶ δέ μιν κρατεραὶ στίχες ἀσπιστάων
λαῶν, οἵ οἱ ἕποντο ἀπ' Αἰσήποιο ῥοάων Δ, 91.
ἑστεῶτ'· ἀμφὶ δέ μιν κρατεραὶ στίχες ἀσπιστάων
λαῶν, οἵ οἱ ἕποντο Τρίκης ἐξ ἱπποβότοιο Δ, 201,

(vergleiche Θ, 214 *πλῆθεν ὁμῶς ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν ἀσπιστάων*, und zur adjectivischen Verbindung auch *Ἀργείοισι θωρηκτῇσι, Λυκίων, Τρώων πύκα θωρηκτάων*) und

περὶ δὲ κνήμῃσι βοείας
κνημῖδας ῥαπτὰς δέδετο ω, 228

wenn man diese Stellen so interpungirt, was nicht nothwendig, auch wol nicht das näher liegende, aber wie ich denke, unanstössig ist. Dagegen wo noch die Ungewöhnlichkeit z w e i e r am Versschluss so vorgesetzter unverbundener Adjective hinzukommt, wird man sich erklären für

ἧχι ἑκάστῳ δῶμα περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
Ἥφαιστος ποίησεν ἰδυίῃσι πραπίδεσσιν, A, 607,

(wie sonst *περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις* allein, z. B. Σ, 383 und *κλυτὸς Ἐννοσίγαιος* u. a.) und für

Ἥρῃ δ' ἀντέστη χρυσηλάκατος Κελαδεινή,
Ἄρτεμις ἰοχέαιρα Y, 70.

Das *σμερδαλέος δέ οἱ ἀμφὶ περὶ στήθεσσιν ἀορτὴρ*
χρύσεος ἦν τελαμών, ἵνα θέσκελα ἔργα τέτυκτο

λ, 609, wenn ohne Komma geschrieben, muss jedenfalls verstanden werden *ἀορτὴρ ὤν*, als ein Träger.*) In der Odyssee ζ, 276 würde Ich jedenfalls interpungiren

*) Zu Vergleichungen mit den eben besprochenen Fällen mögen hier am Rande ein paar Stellen stehen: *δύο δὲ προβλῆτες ἐν αὐτῷ ἀκταὶ ἀποῤῥῶγες λιμένος ποτιπεπτηυῖαι* ν, 97. — *ἥ τε κατ' αἶσχος ἔχευε καὶ ἐσσομένῃσιν ὀπίσσω θηλυτέρῃσι γυναιξί, καὶ ἥ κ' εὐεργὸς ἔῃσι* λ, 433. . . . *ἣν ἄρα χαλκεὺς Ἥφαιστος Διὶ δῶκε φορήμεναι* O, 309. (H, 9.)

τίς δ' ὅδε Ναυσικάᾳ ἕπεται καλός τε μέγας τε;
ξεῖνος· ποῦ δέ μιν εὗρε; πόσις νύ οἱ ἔσσεται αὐτῇ·

weil es so viel ausdrucksvoller und neugieriger ist, auch wenn die Form zweier Adjective mit dem doppelten *τε* gleichfalls nicht mehr unter das Gesetz fallen sollte. Die Stelle *I*, 636 *σοὶ δ' ἄλληκτόν τε κακόν τε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι θεοὶ θέσαν* ist nicht parallel (Mimnerm. Fr. 11 Bach *τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται*).

Unbeengt und häufig stehen so am Schluss, auch mit unmittelbar folgendem Substantiv, alle adjectivischen Wörter mit dem Begriff der Zahl, der Menge, Zusammenfassung, Reihe, Ordnung, örtlicher Scheidung: alles nicht eigenschaftlich an dem Gegenstande selbst haftende Eigenschaft, *πάντες, ἄλλοι, πολλοί: ἀκοντίζουσι θαμειὰς | αἰχμὰς ἐκ χειρῶν* *M*, 44 (*ἔνθα θαμειαὶ | Μυρμιδόνων εἴρυντο νέες* *Σ*, 68). *ἄκρος· οὐδέ οἱ ἵπποι τόλμων ὠκύποδες, μάλα δὲ χρεμέτιζον ἐπ' ἄκρῳ | χείλει ἐφεσταότες* *M*, 51. *εἰσωποὶ δ' ἐγένοντο νεῶν, περὶ δ' ἔσχεθον ἄκραι | νῆες, ὅσαι πρῶται εἰρύατο* *O*, 653. *ἀμφὶ δέ τ' ἄκραι | ἠιόνες βοόωσι* *P*, 264. *τὸν βάλ' ὑπὸ κληῖδα μέσην, διὰ δ' ἀμπερὲς ἄκρη | αἰχμὴ χαλκείη παρὰ νείατον ὦμον ἀνέσχεν.* Dahin gehören Zahlwörter (*Ξ*, 148) und Pronomina wie *οὐδέ ποτ' ἀμῆς | γῆς ἐπέβην* *λ*, 166, 481.

Bei *πολλοί* kann noch ein mit *καί* verbundenes Adjectiv sein

β, 312 *ἦ οὐχ ἅλις ὡς τὸ πάροιθεν ἐκείρετε πολλὰ καὶ ἐσθλά*
κτήματ' ἐμά, μνηστῆρες; ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα

Ω, 204 *ὅς τοι πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς*
υἱέας ἐξενάριξε

Ω, 167 *τῶν μιμνησκόμεναι, οἳ δὴ πολέες τε καὶ ἐσθλοί*
χερσὶν ὑπ' Ἀργείων κέατο ψυχὰς ὀλέσαντες

B, 577. 817 *ἅμα τῷ γε πολὺ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι*
λαοὶ ἕποντ' (θωρήσσοντο)

wiewol der Superlativ auch schon an und für sich unter diese Klasse der Verhältnissbegriffe fällt. Man kann es keinem ansehen, dass er der schönste sei

Π, 314 *ἔνθα πάχιστος*
μυὼν ἀνθρώπου πέλεται

A, 525 *τοῦτο γὰρ ἐξ ἐμέθεν γε μετ' ἀθανάτοισι μέγιστον*
τέκμωρ

ψ, 124 *σὴν γὰρ ἀρίστην*
μῆτιν ἐπ' ἀνθρώπους φάσ' ἔμμεναι

P, 21 *οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος οὔτε λέοντος*

οὔτε συὸς κάπρου ὀλοόφρονος, οὗ τε μέγιστος
θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι περὶ σθένεϊ βλεμεαίνει
O, 37. ε, 185 καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν.

Etwas mehr Aufmerksamkeit auf diesen Punkt, namentlich auch in kleinern Versen, finden wir bei der Lectüre unserer Dichter wol Ursache zu wünschen. Gewiss ist nicht angenehm

Seht ihr dort die altersgrauen
Schlösser sich entgegenschauen?

Oder:

Die der Schiffer in dem öden
Wellenreich in Sturmesnöthen. —

FÜNFTES KAPITEL.

Wiederholung derselben Worte und Wortwurzeln.

1. Wenn man an dem ἔχον und ἔχε in den ersten beiden Versen von Il. *I* schon Anstoss nimmt, so dass man darin irgend etwas sucht, (s. oben am Ende des ersten Kapitels), was will man denn sagen zu folgendem:

ἤδη γὰρ δηρὸν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται
εὐνῆς καὶ φιλότητος, ἐπεὶ χόλος ἔμπεσε θυμῷ.
εἰ κείνω γ' ἐπέεσσι παραιπεπιθοῦσα φίλον κῆρ
εἰς εὐνὴν ἀνέσαιμι ὁμωθῆναι φιλότητι,
αἰεί κέ σφι φίλη τε καὶ αἰδοίη καλεοίμην, Ξ, 207;

oder wenn man uns sagt, wir müssten nicht gleich so klüftig kommen, auch nur zu solchen Versen:

ὣς ἄρα φωνήσασα θεὰ κατὰ τεύχε' ἔθηκεν
πρόσθεν Ἀχιλλῆος· τὰ δ' ἀνέβραχε δαίδαλα πάντα.
Μυρμιδόνας δ' ἄρα πάντας ἕλε τρόμος *T*, 13.

Oder: πέντε δ' ἄρ' αὐτοῦ ἔσαν σάκεος πτύχες· αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
ποίει δαίδαλα πολλὰ ἰδυίῃσι πραπίδεσσιν Σ, 481.

Wenn allerdings die Neigung gelten soll, überall, wo Homer der natürlichen Ausdrücke sich bedient (wozu φυλακὰς ἔχειν und φύζα ἔχει με auch gehören), sei es ganz gangbarer, sei es in seinem Dichterfluss sich darbietender, ohne sich durch Wiederholung oder Gleichklang oder Anklang stören zu lassen, da also gleich Nachlässigkeit oder Spielerei zu sehen, dann würden wir einen überaus nachlässigen oder überaus spasshaften Homeros erhalten. Man wird doch auch

keines von beiden der Göttin Minerva zutrauen wollen, wenn sie ihr angelegentliches Anliegen an Zeus also schliesst:

οὔ νύ τ᾽ Ὀδυσσεὺς
Ἀργείων παρὰ νηυσὶ χαρίζετο ἱερὰ ῥέζων
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ· τί νύ οἱ τόσον ὠδύσαο Ζεῦ; α, 60.

Und hätte sie etwa schon in derselben Rede vorher dergleichen getrieben, V. 48: ἀμφί νύ μοι Ὀδυσῆϊ δαΐφρονι δαίεται ἦτορ? Oder absichtliches rhetorisches Kunststück?

Das erste ist wol herbeigeführt durch vorschwebende Erinnerung an ἐπεὶ μέγας ὠδύσατο Ζεύς Il. Σ, 292. Es hätte ihm auch kommen können ohne solche Erinnerung. Er hatte nicht Absicht, er hatte nicht einmal Bewusstsein.

Doch führen wir nns weiter eine Zahl Beispiele vor.

τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων Δ, 323
und νηήσας εὖ νῆας I, 358. νῆα ἅλις χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ νηησάσθω I, 137.

Zwei Beispiele, welche zugleich die beiden Hauptarten des entsprechenden Klanges darstellen: bei gleichem Stamm und bei verschiedenem Stamm. Die nahe Wiederholung des gleichen Wortes oder Stammes ist die eigentliche Aufgabe, welche ich mir stelle. Aber da sind Abstufungen nach grösserer oder geringerer Erkennbarkeit des Stammklanges und der Stammbedeutung. Es wird dies zur Sprache kommen. Strenge Scheidnng, am wenigsten sogleich, ist nicht thunlich noch zweckmässig. Eben bei diesen Beispielen wird man wol leicht sich entschliessen, nicht festsetzen zu wollen, weder ob dem Homer ein Bewusstsein beigewohnt von der gleichen Wurzel in γέρας und γερόντων, noch ob von der ungleichen in νῆας νηησάσθω, die nach dem Aristarch dieselbe scheinen konnte (s. Ariston. daselbst). — So fahren wir in Aufführung von Beispielen also fort:

•τράπεζαν καλὴν κυανόπεζαν ἐΰξοον Λ, 628.
οὔτ᾽ ὄμβρος περάασκε διαμπερές ε, 480.
τῆλε δ᾽ ἀπὸ κρατὸς βάλε δέσματα σιγαλόεντα,
ἄμπυκα κεκρύφαλόν τε ἰδὲ πλεκτὴν ἀναδέσμην X, 468.
αὐτὰρ Θρήϊκας ἦγ᾽ Ἀκάμας καὶ Πείροος ἥρως
ὅσσους Ἑλλήσποντος ἀγάῤῥοος ἐντὸς ἐέργει B, 844.
ἐξ ἀκαλαῤῥείταο βαθυῤῥόου Ὠκεανοῖο H, 422. τ, 434.

Sollte es vielleicht einem Leser begegnen, eines oder das andere dieser Beispiele zweimal ansehen zn müssen, um seinem Ohre, auch wol seiner Etymologie zu Hülfe zu kommen, so will ich bitten, diese Erfahrung wohl festzuhalten.

διὰ μὲν ἄρ ζωστῆρος ἐλήλατο δαιδαλέοιο
καὶ διὰ θώρηκος πολυδαιδάλου ἠρήρειστο Δ, 136.

Er bemüht sich nicht, so gering für ihn die Mühe sein würde, ein anderes Epithet zu erfinden, er behält den Vers, wie er aus der Verbindung herstammte *διὰ μὲν ἀσπίδος ἦλθε φαεινῆς ὄβριμον ἔγχος καὶ διὰ θώρηκος πολυδαιδάλου ἠρήρειστο*, in der Ilias vorkommend Γ, 358, auch Η, 252. Λ, 436. — Nein, die Sachen stehen vielmehr so, dass man da stutzig zu werden hat, wo diese Unschuld verlassen scheint, so zumal, dass ein neues und einmaliges *στεροπηγερέτα* gebildet erscheint, Π, 298

ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλοιο
κινήσῃ πυκινὴν νεφέλην στεροπηγερέτα Ζεύς.

Wo man geneigt sein darf, den Anstoss gegen *νεφεληγερέτα* wol eher in missfällig sich geltend machender Häufung des *ν* oder der E-laute als in der gemiedenen Wiederholung des Wortes oder Wortklanges zu suchen. In φ, 189

βουκόλος ἠδὲ συφορβὸς Ὀδυσσῆος θείοιο·
ἐκ δ' αὐτὸς μετὰ τοὺς δόμον ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεύς

wird man sich erinnern, dass überhaupt der Genitiv *θείοιο* eintritt für das vermuthlich doch auch aus Wohlklangsgründen, so wenig wir das empfinden mögen, gemiedene *δίοιο*.

αὐτὰρ ἐμοὶ δειλῷ κάκ' ἐμήδετο μητίετα Ζεύς ξ, 243.
ὣς φάτ', Ἀθηναίη δὲ χολώσατο κηρόθι μᾶλλον,
νείκεσσεν δ' Ὀδυσῆα χολωτοῖσιν ἐπέεσσιν χ, 224.

Und eine etwaige aus dem Ausdruck hergenommene Verdächtigung eines trefflich dort angemessenen Verses müsste zurückgewiesen werden Ω, 772

ἀλλὰ σὺ τόνγε, ἔπεσσι παραιφάμενος, κατέρυκες
σῇ τ' ἀγανοφροσύνῃ καὶ σοῖς ἀγανοῖς ἐπέεσσι.

Das *ἔπεσσι παραιφάμενος* wird man verbinden wie *παρφάμενος ἐπέεσσι* Μ, 249. β, 189.

βῆν δ' ἰέναι ἐπὶ νῆα θοὴν καὶ θῖνα θαλάσσης·
εὗρον ἔπειτ' ἐπὶ νηὶ θοῇ ἐρίηρας ἑταίρους κ, 408.

Doch es blieben uns noch einige der besten Scherze anzuführen.

ὦ Σῶχ', Ἱππάσου υἱὲ δαΐφρονος, ἱπποδάμοιο Λ, 450.
Διώνη δῖα θεάων Ε, 381.
οὐ γάρ σφιν ἅδε μῦθος ἐνὶ φρεσίν, ἀλλ' Εὐπείθει
πείθοντ'· αἶψα δ' ἔπειτ' ἐπὶ τεύχεα ἐσσεύοντο ω, 465.

Und das Meisterstück Β, 756

Μαγνήτων δ' ἦρχε Πρόθοος, Τενθρηδόνος υἱός,
οἳ περὶ Πηνειὸν καὶ Πήλιον εἰνοσίφυλλον

ναίεσκον· τῶν μὲν Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν.
τῷ δ' ἅμα τεσσαράκοντα μέλαιναι νῆες ἕποντο.

Es ist wol kaum nöthig zu erinnern, dass *δῖα θεάων* auch sonst Schlussformel im Verse ist und dass *Ἀτρέος υἱέ* und *Τυδέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο B*, 23. *Δ*, 370 steht und dies also wieder Fälle der ungestört beibehaltenen Formel sind. Und es wird mit dem Epithet *θοός* wol nicht anders sein. Bei Eustathius kann man sich bei dem *Πρόθοος θοός* an dem Vergleich mit *Σαμία μία ναῦς* und anderem erfreuen, bei Eustathius, der an einer andern Stelle S. 124 ein komisches Gemisch von menschlicher Vernunft und rhetorischer Unvernunft zum besten giebt, bei *Αἰγαίων* — *ὁ γὰρ αὖτε βίῃ οὗ πατρὸς ἀμείνων, ὅς ῥα παρὰ Κρονίωνι καθέζετο κύδεϊ γαίων Α*, 405. Er rechnet es dem Homer hoch an, dass er nicht, was leicht zu machen gewesen, zusammengestellt ein *Αἰγαίων γαίων κύδεϊ* und eine „selbstgenügsamere" (*αὐθαδεστέραν*) rhetorische Figur hervorgebracht: *ὁ δὲ οὐκ ἐποίησεν οὕτως, οἷα μὴ θέλων ἄκαρπον ἄνθος γραφῆς ἐνθεῖναι τῇ ποιήσει παρὰ καιρὸν καὶ ἀμεθόδως καλλωπίσαι τὸν λόγον. οὐ γὰρ ἔδει τοιαῦτα ποιῆσαι παίζειν πενθοῦντα τὸν Ἀχιλλέα.* Uebrigens wird man in diesen Schwankungen ihn auch sonst finden, theils zum Homer, theils zum Dionysius. Jede Neigung zum Richtigen darf man ihm um so mehr anrechnen wegen schlechter Erziehung und unter den byzantinischen Vocalklängen, wonach er *Ἥρη* wie *Ἶρι* hörte und zweimal *πίθεσθε* in dem Verse, zu dem er die *θεωρία παρηχήσεων* ausführlich bespricht, *Α*, 274, *ἀλλὰ πίθεσθε καὶ ὔμμες, ἐπεὶ πείθεσθαι ἄμεινον.* Nun also: bald spricht Ajax tautologisch, weil er aus Angst keine Worte finden kann (*Π*, 226), bald macht der Dichter Gleichklänge *ἱλαρύνων διὰ παρηχήσεως καὶ παρισώσεως τὴν ἱστορικὴν σκυθρωπότητα* (*Z*, 201). Dann aber wieder ist er plötzlich so klug, dass er nur sieht (*ι*, 415) *παρήχησιν οὐ σπουδασθεῖσαν ἴσως, ἀλλὰ* — wie er sich treffend ausdrückt — *εἰκῇ καὶ οὐκ ἐκ περιέργου παραπεσοῦσαν διὰ τὸ τῶν ὁμοφώνων λέξεων καίριον.* Oder wie er zu Dionysius V. 592 spricht — wo er V. 646 zu *ἐπωνυμίαν μίαν*, denn so liest er, wieder die *Σαμία μία ναῦς* zum besten giebt! — also zu V. 592: *παρηχοῦνται γάρ πως ἡ κολώνη καὶ ἡ Κωλιάς, τάχα δὲ οὐδὲ τοῦτο παρήχησις, ἀλλ' οὕτω παρατυχὸν συνέπεσεν οὐ περιεργασαμένου τοῦ ποιητοῦ.*

So dringt der göttliche Strahl des einfachen Geschmacks selbst in diese byzantinische Bischofseele. Und wir müssen es erleben, dass uns die göttlich grossartige Gestalt einer Aeschyleischen Kassandra mit Farben angepinselt wird und mit Narrengeklingel zum Tode geht.

Dich, Pforte, grüss' ich, Pforte mir in's Schattenreich!
Doch fleh' ich eins, mich treffe gleich der Todesstreich;
Auf dass, wenn mein sanftsterbend Blut zur Erde fliesst,
Sich ruhig ohne Todeskampf mein Auge schliesst.

Das ist empörend.

Was den *Πρόθοος θοός* anbetrifft, so kann dahin gestellt bleiben, nachdem der Sänger eben den Namen *Πρόθοος* gebildet oder gebraucht, einen Namen gerade, der seine Bedeutung sehr an der Oberfläche trägt, ob er bei der Wiederholung das Beiwort *θοός* gerade hinzusetzte, um verstehen zu lassen „der schnell wie er hiess auch war". Das kann man zugeben: das ist keine Geschmacklosigkeit, es ist auch keine Figur. Aber sicher ist nicht einmal so viel. Man darf auch sagen: indem er zu *Πρόθοος* ein Beiwort suchte und ihm sehr natürlich das Beiwort der Schnelligkeit nahe lag, gebrauchte er nicht einmal *ταχύς*, weil ihm ohne Zusatz, wie z. B. *πόδας ταχύς*, *θείειν ταχύς*, das *θοός* in seiner Sprache für schnelle Krieger noch geläufiger war und des Gleichklangs wegen es zu vermeiden ihm so fern lag als das Beiwort nahe, ja auch, wenn jeder Grund zur Abwechselung des Tones und Wortes wegfiel, Zunge und Sinn nach dem *Πρόθοος* leichter zu *θοός* glitt als zu *ταχύς*.

2. Diese naive Sorglosigkeit zeigt sich auch in den Stellen mit lang fortgeführten Namenbildungen. Da sind bei den Phäaken (*θ*, 111) dicht hinter einander *Ὠκύαλος* und *Ἀγχίαλος* und *Ἀμφίαλος* und *Εὐρύαλος* und noch bald darauf *Ἅλιος*. Und, ausser einem *Ναύτης* 112 und *Ναυβολίδης* 116, *Ἀκρόνεως* 111 und *Ἀναβησίνεως* 113: *Πολύνηος* 114, und bald darauf noch 119 ein *Κλυτόνηος*. Wobei uns also nicht bemerkenswerth ist, dass die Namen der Phäaken überwiegend aus der Schiffs- und Seesphäre genommen werden, wir begreifen, wenn das bei den Phäaken sogar mit einer gewissen Lust geschieht, sondern dass ein Bestreben dabei dieselben Stämme und selbst in hörbar gleichen Formen etwa zu meiden durchaus nicht vorhanden ist.

Noch merkwürdiger und unausweichlicher ist der Katalog der Nereiden *Σ*, 39, wo wahrlich der Dichter weder mit seinen Göttinnen Spass treibt noch mit der hochtragischen Situation. Da ist *Θόη* 40, *Κυμοθόη* 41: Hesiodus hat sogar beide in denselben Vers gebracht 245 *Κυμοθόη Σπειώ τε Θόη θ' Ἁλίη τ' ἐρόεσσα*. Vor jener *Θόη* also und *Κυμοθόη* ging vorher V. 39 *Κυμοδόκη* und folgt V. 42 *Ἀμφιθόη*. Und 44 am Schluss *Καλλιάνειρα*, 46 am Schluss *Καλλιάνασσα*. Und dann gleich 47 *ἔνθα δ' ἔην Κλυμένη Ἰάνειρά τε καὶ Ἰάνασσα*, die eben gehörten selbigen Theile der Zusammensetzung

und beidemal derselbe Anfangsbestandtheil, und — gereimte Hexameter? Nun wenn wir nicht einen Spassmacher haben oder einen Rhetor, der ein aufgegebenes Kunststück löst, so haben wir eben das, was ich hinreichend bezeichnet habe. Und nichts ist erklärlicher als der psychologische Vorgang. Eine Reihe von Namen, welche zehn Verse füllen und die sich grossentheils in einem ähnlichen Element der Bedeutung zu bewegen haben, in Stegreifdichtung zu schaffen, das ist eine Aufgabe, wo es auch dem Erfindsamsten natürlich ist, sich irgendwie anzulehnen, also an gewisse nächst liegende Stämme sich anzulehnen, auf schon angewendete, die eben noch in der Seele haften, zurückzukommen, auch an der Assonanz fortzugleiten und Consonanz, *Ἰάνειρά τε καὶ Ἰάνασσα, Δωτώ τε Πρωτώ τε:* natürlich ist, nämlich in einer noch nicht gewitzigten Seele, in der Seele des Naturdichters. Und wem das etwa nicht so durchsichtig wäre, als es mir allerdings ist, der hätte es als Thatsache aus Homer zu lernen.*) Und aller-

*) Auch für etwas anderes sind diese längern Namensverzeichnisse lehrreich, wie ich Popul. Aufsätze S. 99 zu bemerken hatte, dass selbst da, wo eine Neigung sichtbar ist, Namen nach Eigenschaften zu bilden, wie eben bei den Nereiden, das durchaus nicht pedantisch durchgeführt wird. Und die Peinigungen, welche in diesem Bereich versucht worden, sind um so sicherer zurückzuweisen auf Gebieten, wo die Neigung dazu in der alten Mythenbildung überhaupt sich doch eingeschränkt zeigt. Wir werden uns nicht unsere sonstige gute Empfindung verderben lassen, nicht unsere Sprachempfindung etwa mit dem Ausinnen, die vaga Io sei eine Gängerin benannt worden: wovon unten. Auch nicht mit dem, bei *Τριπτόλεμος* nicht zu denken an *Νεοπτόλεμος, Δημοπτόλεμος, Ἀρχεπτόλεμος, Ἀμφιπτόλεμος* und etwas anderes zu verstehen als einen allgemeinen Heroennamen, einen dreimal kriegerischen, mit der Verstärkung wie in *τρισόλβιος, τρισάθλιος*, nämlich einen *τρίπολος*. Die Söhne des Keleos hatten Heroennamen, und als einer derselben nachher vorzugsweise die Aufgabe erhielt, die Saat des Getreides zu verbreiten, fand man es nicht nöthig, dazu einen Namen zu erfinden, indem man etwa einen so sehr verbreiteten Trieb nach solchen bezeichnenden Namen gehabt hätte. Die Homerischen Sänger sind in einigen Sphären, namentlich wenn sie selbst bilden, dazu geneigt: bei Sängern, Wahrsagern, Herolden, Handwerkern, vielleicht bei *δημιουργοῖς*, wo das Uebergehen und die Bestimmung für das väterliche Gewerbe häufig war, auf dem Lebensgebrauch fussend. Aber überall sind Ausnahmen. Bei den namhaften Sehern der Mythe ist *Τειρεσίας* ein bezüglicher Name, *τείρεα*, aber man denke gleich an *Ἀμφιάραος, Ἀμφίλοχος, Μελάμπους*. — Bei den Phäaken sollen auch die See- und Schiffsnamen Ohr und Phantasie mit der Vorstellung des Schiffervolkes füllen: aber selbst da sind *Ἀλκίνοος, Ἀρήτη, Λαοδάμας*. Von den Freiern hat kein einziger einen Namen, der auf das Freien oder auf den Uebermuth ginge, sämmtliche führen allgemeine Heroennamen. Jene höchste Freiheit ihrer Idealität, welche die Poesie sich nimmt und welche die ernste wie die komische Poesie sich vielfach nimmt, den Personen die Namen von ihren Lebensschicksalen zu geben oder von des Menschen Charakter, wie er im

dings ganz vorzüglich aus diesen längeren Verzeichnissen. Wiewol man sich erinnern muss, dass alles dies auch sonst seine Beispiele hat. Das Haften am Namenstamm. Il. *Z*, 20 heisst es: *Δρῆσον δ' Εὐρύαλος καὶ Ὀφέλτιον ἐξενάριξεν*, und die nächste hierauf erfolgende Tödtung ist V. 29 und beginnt: *Ἀστύαλον δ' ἄρ' ἔπεφνε μενεπτόλεμος Πολυποίτης*. Dass bei der plötzlichen Bildung dieses sonst nicht vorkommenden Namens, und zwar Trojanernamens, zugleich auch Erinnerung an den *Ἀστυάναξ* mitgespielt, kann auch sein. Leicht mochte so des *Ἀλκίνοος* Herold, unmittelbar nach ihm genannt (s. *η*, 178, auch *ϑ*, 65), entstanden sein, *Ποντόνοος*, sei es erst in unserer Odyssee, sei es schon früher. „Der Führer der ersten Myrmidonenschaar ist *Μενέσθιος Π*, 175, *ὃν τέκε Πηλῆος θυγάτηρ καλὴ Πολυδώρη*, der Führer der zweiten heisst *Εὔδωρος* 179, *τὸν ἔτικτε χορῷ καλὴ Πολυμήλη*. Und *E*, 705 *ἀντίθεον Τεύθραντ', ἐπὶ δὲ*

Leben erst sich zeigen wird, kann, wenn nicht mit Diskretion angewendet, wenn aufdringlich und in Consequenz, zu der grössten Geschmacklosigkeit führen, wie man sie bei Alciphron und Aristänetus studiren kann. Die Anwendung in alter Mythenbildung, wie sie z. B. im Homer vorliegt, ist denn doch eine eingeschränkte und weist keine Berechtigung nach, dass z. B. *Πολύφημος*, wie Wilhelm Grimm will (die Sage vom Polyphem 26), heissen müsse „der Weitbrüllende". Allein das heisst es ja nicht, sondern der Vielberufene überhaupt oder speciell der Vielbesungene, von der *φήμη*, die der Sänger verbreitet, für den deshalb ein allerdings bezeichnender Name *Φήμιος* ist. Nun werden ja die Namen *Πολύφημος* und *Εὔφημος* auch von Heroen sonst als allgemeine Namen geführt, die schon jeder Vater seinem Sohn gern in die Welt mitgeben kann. Also konnte auch der Cyklop so heissen. Doch kam der Anstoss für den Sänger, der ihn zuerst so nannte, vielleicht daher (das ist aber etwas ganz anderes und dadurch wird es kein bezeichnender Name), dass er ihn, der unter den Cyklopen allein eine Rolle spielte, auch vorzugsweise Cyklop genannt ward, als ihm doch ein Specialname nothwendig ward, z. B. in der Utisscene, als denjenigen benannte *οὗ πολλὴ φήμη ἵκετο ἐς ἀνθρώπους*. — I. Bekker „möchte Homonymie wünschen in die Familie des Dolios" Homer. Bl. 110. Es ist keine Berechtigung zu solchen Wünschen für die Namenbildung, keine Berechtigung, die freier um sich greifende schöpferische Art jener Sänger, *ὧν ἐστι πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα*, fest zu binden. Auch *Δολίος*, *Μέλανθος* und *Μελανθώ* sind gleichgültige Namen. Bei *Δολίος* wäre nur zu bemerken, dass *δολόμητις* zu sein nicht ohne weiteres einen Vorwurf in sich schliesst. Auch ein Heros könnte ganz ehrenvoll so heissen: wenn gleich der *Δόλων* im elften Buche vielleicht in malam partem gemeint war, der doch *Εὐμήδεος υἱός* ist. Wollte jemand annehmen, der Name *Δολίος* sei gerade in solchem Zusammenhange zuerst geschaffen worden, in dem er jetzt zuerst erscheint, *δ*, 735, als der zuverlässige und anstellige Vermittler in einer mit Klugheit zu behandelnden Sache zwischen Laertes und Penelope, und in dieser Ideenverbindung sei dem Sänger ein an Merkurius erinnernder Name entstanden, so wäre dagegen nichts einzuwenden.

πλήξιππον Ὀρέστην, Τρῆχόν τ' αἰχμητὴν Αἰτώλιον Οἰνόμαόν τε Οἰνοπίδην θ' Ἕλενον καὶ Ὀρέσβιον αἰολομίτρην" Friedländer, Homerische Homonymie S. 817. — Das baldige Zurückkommen auf sonst einen ähnlichen Namen. Y, 460 tödtet Achill einen *Δάρδανος* und zunächst nach ihm 463 einen *Τρώς*. Sonstiger Anstoss aus der Situation: *ἔνθ' ἤτοι Πρόνοον πρῶτον βάλε δουρὶ φαεινῷ Π*, 399. Bei gleicher Wurzel stellt sich Gleichklang oder Anklang leicht ein. Aber auch Fortgleiten blos an anlautendem Gleichklang durch Vokale oder Consonanten. *Ὀρσίλοχον μὲν πρῶτα καὶ Ὄρμενον ἠδ' Ὀφελέστην Θ*, 274: ein Vers, der beides giebt. *ἔπειτα δὲ Πάνδοκον οὖτα, οὖτα δὲ Λύσανδρον καὶ Πύρασον ἠδὲ Πυλάρτην*. S. Friedländer an der angeführten Stelle. *Πείσανδρός τε Πολυκτορίδης Πόλυβός τε δαΐφρων χ*, 243. Auch nicht gerade im Anlaut. Der Wahrsager, der zu den Cyklopen gekommen, erhält den Namen *Τήλεμος* in einer nicht eben ganz geläufigen Formbildung, und gleich wird der Vater ebenso *Εὔρυμος, Τήλεμος Εὐρυμίδης ι*, 509.

Das geheime Wirken des Klanges bei Zusammenreihung von Namen kann man, glaube ich, auch in folgender Stelle eines späten Kunstdichters wahrnehmen: Quint. I, 227

ἔνθ' ἕλε Πενθεσίλεια Μολίονα Περσίνοόν τε
Εἴλισσόν τε καὶ Ἀντίθεον καὶ ἀγήνορα Λέρνον
Ἵππαλμόν τε καὶ Αἱμονίδην κρατερόν τ' Ἐλάσιππον,
Δηριόνη δ' ἕλε Λαόγονον, Κλονίη δὲ Μένιππον.

Von den drei letzten Versen wird man im ersten den Vokal *ε* vorherrschend finden, im zweiten *α*, im dritten *ο*.

3. Doch kehren wir zu Homer zurück und knüpfen wir dort, wo wir eben stehen blieben, mit der Bemerkung an, dass es hiernach denn wol auch einmal geschehen konnte, dass auch bei der Bildung von Geschwisternamen oder Verwandtennamen Erscheinungen vorkamen, wie Günter, Giseler und Gernot oder wie Hildebrand und Hadubrand, Siegfried, Siegmund, Siegelind. Erscheinungen wie diese. Denn die Motive, wie wir sie für die Homerische Poesie zu verstehen suchten, sind denn doch mit den bekannten dort mächtig wirkenden Motiven nicht gleichzustellen, es gelte Verwandtennamen oder andere, wie Rumolt und Sindolt und Hunolt und ähnliche, an die wir schon früher wol denken durften, des Vergleiches aber uns lieber enthielten. Auch hier müssten wir uns doch (wie denn Homer und Nibelungen grundverschieden sind) der Schlüsse für Wesen oder Umfang im griechischen Epos und Mythos entschlagen.

Die Töchter des Keleos, welche die Demeter am Brunnen finden, heissen im Hymnus an die Demeter V. 110

Καλλιδίκη καὶ Κλεισιδίκη Δημώ τ' ἐρόεσσα
Καλλιθόη θ', ἣ τῶν προγενεστάτη ἦεν ἁπασέων.

(Der letzte Vers offenbar nach dem Hesiodischen *Καλλιόπη θ', ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.*) Hier hat man denn alles zusammen, was man wünschen kann. Jene Verse, wie man bei den Herausgebern den Nachweis finden wird, kannte Pausanias nicht. Es gab also jedenfalls Exemplare, in denen sie nicht standen. Es ist aber auch nachgewiesen, dass sie in unsern Hymnus nicht passen. Ursprünglich also sind sie jedenfalls in diesem Hymnus nicht. Doch hätten auch einem alten Dichter zwei solche Verse begegnen können. Wir werden darauf zurückkommen.

4. Neueren Dichtern hat wol die oben besprochene Art der Namenbildung mitunter dazu gedient, um in Nachahmung derselben ihre Armuth zu decken. Quintus zählt die Amazonen her I, 42

ἔνθ' ἄρ' ἔην Κλονίη Πολεμοῦσά τε Δηριόνη τε,
Εὐάνδρη τε καὶ Ἀντάνδρη καὶ δῖα Βρέμουσα,
ἠδὲ καὶ Ἱπποθόη, μετὰ δ' Ἁρμαθόη κυανῶπις,
Ἀλκιβόη τε καὶ Ἀντιβρότη καὶ Δηριμάχεια,
τῇς δ' ἐπὶ Θερμώδωσα μέγ' ἔγχεϊ κυδιόωσα.

Nach diesem Beispiel ist es nicht für begründet zu erachten, wenn *X*, 88 in dem Verse

Μνήσαιον δ' ἐπὶ τοῖσι καὶ Εὔνομον Ἀμφίνομόν τε

dies letzte ohne Autorität geändert ist in *Ἀμφίνοον* mit der Bemerkung: „*Ἀμφίνοον* ego scripsi propter praecedens *Εὔνομον*". Was übrigens auch V. 118 gegen sich hat. — Jene Namen der Amazonen machen auf mich den Eindruck der Armuth. Es ist zunächst zu bemerken (doch ist es nicht dies, was ich tadeln würde), dass seine *Ἱπποθόη* von Hesiodus ist, aus dem Nereidenkatalog 251 *Ἱπποθόη τ' ἐρόεσσα καὶ Ἱππονόη ῥοδόπηχυς*, und überhaupt fand er gerade für diese Art von Gleichbildungen wie *Ἱπποθόη καὶ Ἁρμαθόη*, *Εὐάνδρη τε καὶ Ἀντάνδρη* dort die allerdings interessanteren Vorbilder *Λειαγόρη τε καὶ Εὐαγόρη* 257 und im Katalog der Okeaniden 353 *Πληξαύρη τε Γαλαξαύρη τε*. Denn das eben ist es: in jenen wenigen Versen des Quintus wie wohlfeil sind die Erfindungen! Bei jenen Alten aber, bei Homer und Hesiodus, welche Fülle schöpferischer Erfindung liegt in den Namenbildungen, auch da, wo ganz erkennbar und unverkennbar dieselben Stämme verwendet sind, in der Mannigfaltigkeit der Bildungen durch Endung oder Zusammensetzung und auch nicht immer sogleich zu entziffernder Bedeutung. *Θόη*, *Θόωσα*, *Κυμοθόη*, *Ἀμφιθόη*, *Λαοθόη*, *Θόας*, *Θόων*, *Ἀρηίθοος*, *Πάνθοος*, *Πρόθοος*, *Πειρίθοος*, *Προθόων*, *Προθοήνωρ*, *Ἀντήνωρ*, *Ἀγήνωρ*,

Εὐήνωρ, Εὐχήνωρ, Ὑπερήνωρ, Ὑψήνωρ, Ἀγαπήνωρ, Ῥηξήνωρ, Δεισήνωρ, Πεισήνωρ, Ἀλεγήνωρ, Ἐλπήνωρ, Ἐλεφήνωρ. Alle im Homer. Diese Namen waren ein herrlicher Schatz: sie wurden ebenso weiter geleitet wie die gefundenen trefflichen und treffenden Wörter, Beiwörter und Formeln. Und wenn man etwa in der Odyssee angelangt sich wundert oder wol gar tadelt, dass auch aus dem Namenschatz der Ilias geschöpft wird, so ist man nicht in der richtigen Auffassung. — Ich sprach von ganz erkennbarem gleichen Stamm: ich denke dabei im Gegensatz etwa an *Ταλαός, Τάνταλος, Ἄτλας, Ἀταλάντη*, alle vier dasselbe und gleichbedeutend.

5. Also Anklänge und selbst volle Gleichklänge, wie *Δωτώ τε Πρωτώ τε*, stellten sich aus den genannten Gründen, ohne musikalischen Zweck, bei Namenbildungen und Namenreihen in der alten griechischen Epik ein. Und wie sich dergleichen einfindet, wo man die Namen erst schafft, so findet sich's auch zusammen, wo man schon vorhandene Namen aufzuzählen hat, wie Theog. 135 *Θείαν τε Ῥείαν τε* (nicht *Θείην τε Ῥεῖάν τε*). Es ist dies dieselbe Operation des Geistes, wie wenn er eine Menge Sprüche hinter einander vorzutragen veranlasst, zu bildende oder bereits überkommene, an der Wortgleichheit fortgeleitet wird. — In dem Verzeichniss der Gespielinnen im Hymnus auf Demeter 419—424, welches fast ganz ausgehoben ist aus dem Verzeichnisse der Okeaniden bei Hesiodus, Theog. 349, mit einer Herübernahme aus dem Nereidenkatalog (*Μελίτη* Theogon. 246. *Σ*, 42) und drei neugebildeten, *Λευκίππη* (diese jedoch nach der *Ἱππώ* im Okeanidenkatalog 351), *Φαινώ* und *Ἰάχη*, stehen die von dort herausgehobenen Namen in zufälliger Ordnung; jedoch dass *Ἀκάστη τ' Ἀδμήτη τε*, bei Hesiodus getrennt stehend V. 356, 349, hier sich nach der Anfangsassonanz zusammengefunden, wird nicht zufällig sein. Aber weiter zu gehen und zusammen zu behalten *Πληξαύρη τε Γαλαξαύρη* (er hat nur *Γαλαξαύρη τ' ἐρατεινή*) oder *Ἀμφιρώ Ὠκυρόη τε* (er hat nur *Ὠκυρόη καλυκῶπις*), während es uns gerade auffallen darf, dass er so Zusammengewachsenes, möchte ich sagen, in seinem Gedächtniss auseinander hielt, ist vielleicht doch gemieden aus einem Gefühl, dass dergleichen für die erzählende Persephone nicht ebenso passend ist als im Munde des herzählenden Dichters.

6. Wir wurden oben auf die Verse im Hymnus auf Demeter geführt, welche die Töchter des Keleos nennen:

Καλλιδίκη καὶ Κλεισιδίκη Δημώ τ' ἐρόεσσα
Καλλιθόη θ', ἣ τῶν προγενεστάτη ἦεν ἁπασέων.

Wir bemerkten, dass auch einem alten Dichter dies einmal schon in

dieser etwas auffallenden Gestalt hätte begegnen können in Folge der dort besprochenen natürlich sich einstellenden Art, bei Namenbildungen in Reihen auch an Aehnlichkeit des Klanges sich anzulehnen. So auch bei Bildung überhaupt zusammengehöriger Namen gleicher Klang oder auch gleicher Stamm. Und so kann es leicht auch bei verwandtschaftlichen Namen geschehen. Dass dies nicht der erste Ursprung der anklingenden Namen *Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος* sei, wäre mit Sicherheit nicht zu behaupten. Vater und Sohn *Αὐτόφονος* und *Πολυφόντης: υἱός τ' Αὐτοφόνοιο μενεπτόλεμος Πολυφόντης* *Δ*, 395. Denn dieses haben wir nun näher zu beachten, dass nicht nur bei Aufzählungen diese Art der Thätigkeit des Geistes sich einstellt, sondern dass überhaupt der begreifliche Zug, bei Namenbildungen sich nicht ganz der Wildniss zu überlassen, innerhalb zusammengehöriger, zusammenspielender Sphären Namensgleichheit hervorlockt. Solche Fälle, wo ganz bewusste Absicht offen liegt, wie in dem seinem *Προμηθεύς* zugeschaffenen *Ἐπιμηθεύς*, schliessen wir aus.

In den sieben Paaren vor Theben, wie sie bei Aeschylos genannt werden, finden wir zwei Eteokles, einen Hippomedon und Melanippos, einen Polynices und Polyphontes. — In der Hekubatragödie spielen Bruder und Schwester *Πολύδωρος* und *Πολυξένη* und ausserdem *Πολυμήστωρ*.*) Die ihrem Gemahl so sehr angehörige Gattin des *Πρωτεσίλαος* hiess zwar in den Kyprischen Gedichten *Πολυδώρα*, gewöhnlich bekanntlich *Λαοδάμεια*. Des Jason korinthische Braut, die Tochter des Kreon, hiess theils *Γλαύκη*, mit einem korinthischen Stamm darf man sagen, theils *Κρέουσα* (Apollod. I, 9, 28. schol. Med. 19). *Ἰώ*, Tochter des *Ἴασος* oder des *Ἴναχος*. In beiden Fällen ist es derselbe Stamm *ἴς* vis, der ohne Zweifel auch Fortbildung ohne das *ν* erhielt und in Quantität nach Bedürfniss wechselte. Kaum möchten *Ἰοβάτης* (wie *Εὐρυβάτης*, *Στρατοβάτης* Apollod. II, 4, 5), *Ἰάσων*, *Ἰασίων*, *Ἰάνασσα* gleich *Ἰφιάνασσα* und manche andere besser und natürlicher sich erklären. *Ἰώ* und *Ἰνώ* sind derselbe Name. Die Ableitung, dass die vaga Io eine Geherin heissen soll, ist Thorheit. Doch ich wollte hier nur vorläufig die Sache bezeichnen. Kehren wir zu Homer zurück.

Zuerst sei ein Fall erwähnt, der seine Eigenthümlichkeit hat. Der Name Mentor, unter dem Athene die Begleitung des Telemachus

*) Weil hier Drama erwähnt ist, so ist es wunderbar, dass aus weiter Ferne die dennoch aus ähnlichem Trieb erwachsenen Gleichklänge zusammengehöriger Personen auftauchen dürfen wie Erwin und Elmire, Jery und Bätely.

vollführt, stand fest. Als die Scene gebildet ward, eine treffliche Einleitungsscene zu einer ausgeführten Odyssee, wo sie ihn vorläufig unter den Freiern besucht, nahm sie einen Namen an, jenem nachgeschaffen, *Μέντης*. Dass die beidemal verkappte selbige Göttin beidemal sich denselben verkappten Namen giebt, ist eine liebenswürdige Erfindung. — Neben der Eurykleia bewegt sich im Hause der Penelope eine Schaffnerin. Als diese etwas persönlicher mitzuspielen anfängt und es zweckmässig wird, ihr einen Namen zu geben, wird dieser Name *Εὐρυνόμη* (ρ, 495). Aber auch auf die Schaffnerin der Nausikaa hat Eurykleia schon gewirkt, *γρηῦς Ἀπειραίη θαλαμηπόλος Εὐρυμέδουσα* η, 8. Ist ja doch in der Ilias Agamemnons Herold *Εὐρυβάτης* Α, 320 (*Ταλθύβιός τε καὶ Εὐρυβάτης*) und ganz des gleichen Namens der Herold des Odysseus Β, 184: *κῆρυξ Εὐρυβάτης Ἰθακήσιος*. Und ein Wagenlenker des Agamemnon Δ, 228 *Εὐρυμέδων υἱὸς Πτολεμαίου Πειραΐδαο*, und Nestors Wagenlenker heisst auch *Εὐρυμέδων* Θ, 114. Λ, 620. Diese Beispiele aus der Ilias sind bemerkt bei Friedländer, Homonymie S. 815. 821. Allein eine Folgerung wie diese, jenen Vers Δ, 228 mit dem Wagenlenker des Agamemnon, einen allerdings entbehrlichen Vers, habe „vermuthlich jemand in Erinnerung an jenen Wagenlenker Nestors eingeschoben und um den Vers zu füllen ihm noch Vater und Grossvater gegeben" wird wol Friedländer nach dem Obigen nicht mehr aufrecht erhalten wollen. Man wird doch auch fragen müssen: wer war jener jemand? Einer so arm an Namenserfindung? Was konnte den so dringend veranlassen, einen entbehrlichen Vers mit drei Namen zu bilden? War es aber nicht Armuth, so that er, gesetzt es rührte der Vers auch nicht von dem allerersten Sänger her, der die *Ἀγαμέμνονος ἐπιπώλησις* sang, eben auch nur, was die alten Sänger überhaupt zu thun sich nicht scheuten, sich durch Reminiscenzen bei Namenbildungen anstossen zu lassen.

Wie allmählich in der Odyssee, je nachdem der Fortgang und die Scenerie es nöthig machen, aus der Schaar der Freier einzelne bestimmte und zu benennende in die Scene treten, auch hienach in ihrem Charakter modificirte, ist merkwürdig zu verfolgen. Es geschieht einheitlich und zweckmässig. Einen Namen etwa, der auf ihre Uebermüthigkeit ginge oder die besondere Lage, in der sie in der Odyssee auftreten, hat keiner. Alle allgemeine Edelnamen, von Krieg, Klugheit, Kühnheit, Herrschaft, Besitz. Aber sie entstehen nicht ohne Reminiscenz unter einander. Sie treten also auf und neu hinzu:

α	Ἀντίνοος Εὐπείθεος υἱός nnd Εὐρύμαχος Πολύβου παῖς
β	Εὐρύνομος*) Λειώκριτος Εὐηνορίδης
δ	Μέδων ihr Herold
π	Ἀμφίνομος (Νίσου φαίδιμος υἱὸς Ἀρητιάδαο ἄνακτος)
σ	Εὐρυδάμας nnd Πείσανδρος Πολυκτορίδης
υ	Κτήσιππος und Ἀγέλαος (auch χ, 131. 247 Ἀγέλεως) Δαματορίδης
φ	Λειώδης Οἴνοπος υἱός
χ bei der Ermordung.	Ἀμφιμέδων Δημοπτόλεμος Πόλυβος Εὐρυάδης Ἔλατος

Wie das Homerische Volksepos sich wiederkehrender Wörter, Formeln, Namen bedient, so auch mancher wiederkehrender Motive. Wird längere Abwesenheit eines Gottes nöthig, so schickt man ihn zu den Aethiopen. Soll eine Kriegsscene interessant sein, so scheut man nicht wiederkehren zu lassen z. B. das Motiv, dass zwei Brüder sich helfen. Die stehenden Zahlen gehören auch dahin: neun Jahre oder Tage, die Pest und was nicht —, elf Tage, und wie dicht hinter einander, Φ, 45. 156. Auch die Gleichnisse: „wie ein Löwe —“. Und sollte jemand behaupten wollen, ein wörtlich wiederholtes Gleichniss, Λ, 550. Ρ, 663, könne aus dem Munde eines und desselben Sängers wenigstens nicht gekommen sein, so würde man eine Behauptung dieser Art — so wenig jemand so thöricht sein wird, die Gewähr für die Ursprünglichkeit zu übernehmen — auf das entschiedenste abzuweisen haben. Welchen Grund hatte ein damaliger Sänger, dies nicht auch einmal zu thun? Und so gehört es in der Ilias zu den stehenden Motiven, wo ein Trojaner vorübergehend einzutreten hat, dadurch ein Interesse zu vermitteln, dass er ein Sohn des uns nicht fremden Antenor ist, wie ja die Ζ, 298 nothwendig gewordene Priesterin der Athene, Theano, seine Frau wird. So hat Antenor zehn Söhne erhalten: es hätte ebenso noch eine Anzahl mehr werden können. —

Die Namen betreffend, heisst einer jener Söhne des Antenor Ἀγή-

*) Blos einmal ganz beiläufig β, 22 erwähnt; aber in χ bei dem Freiermorde ist sein Name nicht vergessen.

νωρ, dann ist ein Ἰφιδάμας Λ und ein Λαοδάμας Ο und ein Λαοδόκος Δ. Dass dieser letzte eine Schwägerin hat Λαοδίκη Γ, 123, darauf ist schon aufmerksam gemacht worden (Friedl. S. 821). Nach dem Gange unseres Gedichtes also Λαοδίκη Γ, Λαοδόκος Δ, Ἰφιδάμας Λ, Λαοδάμας Ο.

Hiermit wären wir also auf die Aehnlichkeit in Verwandtennamen gelangt. Vater und Sohn Ἀντήνωρ und Ἀγήνωρ sind eben erwähnt. Ἀμφιάραος mit seinem Sohne Ἀμφίλοχος kennt auch die Odyssee schon, ο, 248. υἱὸς Αὐτοφόνοιο μενεπτόλεμος Πολυφόντης aus Δ, 395 ward schon erwähnt. Χρυσηΐς und Βρισηΐς sind nicht als Patronymika gebraucht, sondern als Eigennamen wie Tullia, gar nicht anders als Νυκτηῒς Νυκτέως θυγάτηρ bei Apollod. III, 5, 5. — Geschwister Μελάνθιος und Μελανθώ, Ἀλέξανδρος Κασσάνδρα, welche später ja auch selbst Ἀλεξάνδρα wurde. — Von Grossvater und Enkel wird man ja wol der Homerischen Zeit zuschreiben können Αἴας und Αἰακός.*)

7. Man sieht also zu alle dem in den Homerischen Mythen und bei den Homerischen Dichtern die Anlage und Beispiele. Sehr weit ist es auch in der nachhomerischen Mythologie, wenigstens so weit sie einigermassen alt und volksmässig scheint, wol nicht verbreitet gewesen. Aber freilich genealogisch logographische Ausfüllungen müsste man abziehen. Man gehe sich nur Geschwister, Söhne, Väter, Grossväter, namentlich diejenigen, die wirklich eine Rolle spielen, durch, etwa in den trojanischen, thebanischen Sagen. Oder gehe das Verzeichniss der Argonauten, z. B. bei Apollonius, durch. Wo man ausnahmsweise betroffen wird von einem τῷ δ' ἐπὶ δὴ θείοιο κίεν Δαναοῖο γενέθλη Ναύπλιος· ὃς γὰρ ἔην Κλυτονήου Ναυβολίδαο, Ναύβολος αὖ Λέρνου, Λέρνον γε μὲν ἴδμεν ἐόντα Προίτου Ναυπλιάδαο· Ποσειδάωνι δὲ κούρη πρίν ποτ' Ἀμυμώνη Δαναῒς τέκεν εὐνηθεῖσα Ναύπλιον, ὃς περὶ πάντας ἐκαίνυτο ναυτιλίῃσιν I, 134. Für Geschwisternamen wol noch am meisten. Wobei hin und wieder einmal noch Homerische Stellen eigenthümlich mitwirkten. Der aus der Odyssee bekannte Sohn des Nestor Πεισίστρατος steht mit seiner dortigen Mutter Εὐρυδίκη (nach Späteren war auch er ein Sohn der Anaxibia Apollod. I, 9, 9) auch einmal nahe zusammen, nur durch einen

---

*) Αἴας heisst der Adler. Auch bei Αἰήτης empfand man wol „Adler" mehr als das allgemeine „Stürmer" (aquilo aquila ἀ-ί-ω, ἀΐσσω), wodurch er seiner Schwester Κίρκη ganz parallel ward. Kinder des Helios von der Schnelligkeit benannt und zwar von zwei schnellen stürmenden Vögeln. Αἶα ward erst aus Αἰήτης gebildet.

Vers getrennt, γ, 452. 454. Um so eher geschah es, dass er eine Schwester *Πεισιδίκη* nach sich zog (Apollod. am angef. Orte)*). — Die *Αἰγιάλεια περίφρων Ἀδρηστίνη* durfte wol unvergessen bleiben. Sie erhielt einen Bruder *Αἰγιαλεύς*, der auch unter den Epigonen vor Theben genannt wird. — *Ἰφιάνασσα* erhielt die Schwester *Ἰφιγένεια*, sollte auch möglicherweise dies ursprünglich zwiefache Form für dieselbe Tochter Agamemnons gewesen sein. — *Ἡρακλῆς* und *Ἰφικλῆς*. — *Τηλέμαχος* erhielt einen Halbbruder *Τηλέγονος*, den andere, scheint es nach Eustathius, noch anklingender *Τηλέδαμος* bildeten.**) Die Kalypsosöhne *Ναυσίθοος* und *Ναυσίνοος*, Theogon. 1016.***)

*) Nach der wohl ausgerechneten Heraklidengeschichte verjagen die Herakliden aus Messenien seinen Sohn, der auch *Πεισίστρατος* heisst, Pausan. II, 18, 7. — Väterliche oder grossväterliche wiederkehrende Namen findet man in den spartanischen Königsgeschlechtern erst näher der historischen Zeit. Im Hause der Eurystheniden geschieht nicht, was zuletzt im Hause der Prokliden auffallend geschieht. die Beschränkung auf ein paar Namen, namentlich mit *δάμας* zusammengesetzte, und *Ἆγις*, *Ἀγησίλαος*.

**) Eust. 1796. Mützell Hes. 178. Der auch nachweist, dass daselbst V. 49 *ἐκ Καλυψοῦς υἱὸν Τηλέγονον* nichts sein kann als Verschreibung für *Κίρκης*. Eine Verschreibung, die nun wenigstens nicht solche Folgen und Folgerungen nachgezogen, als jene schol. Antigon. 126 *ἐγεγόνει ὁ δράκων ἐξ Ἄρεως καὶ Τιλφώσσης ἐρινέος*. Wo *ἐρινέος* nichts als byzantinische Verschreibung ist aus *κρήνης*. —

***) Die Unkunde in so vielen Fällen, wie alt und wie volksmässig die Erfindungen sind, macht eine durchgeführte Behandlung dieses angedeuteten Punktes sehr schwierig, welche dennoch einmal zu unternehmen sein wird. Durch welche Phasen ist wol eine Zusammenstellung hindurchgegangen wie folgende? Der Heraklide *Ἀ ρ ι σ τ ό μ α χ ο ς* hat drei Söhne, *Τήμενος*, *Κρεσφόντης* und *Ἀ ρ ι σ τ ό δ η μ ο ς*. *Τήμενος* vernachlässigt seine Söhne (unter denen einer bei Apollodor, *Καλλίας*, nicht epischen Ursprung haben kann) und bevorzugt den Gemahl seiner Tochter *Δηιφόντης*. Des Temenos Bruder *Κρεσφόντης* heirathet die Merope, wird aber mit zwei Söhnen getödtet von *Πολυφόντης*. Ein dritter, gerettet, kommt als Rächer: dieser heisst bei Hygin *Τηλεφόντης*, bei andern, man glaubt in dem Stück des Euripides (s. zu den Fragmenten des Euripideischen Kresphontes), hiess er selbst auch *Κρεσφόντης*. In anderer, es scheint der ältern, Mythe hiess er aber *Αἴπυτος*. -- Hier jetzt noch einiges. Namentlich an der Hand des Apollodor. Telegonos erinnert an einen andern *Τηλέγονος*, des Proteus Sohn, der einen Bruder hat, *Πολύγονος* Apollod. II, 5, 9: wo man schon zweifeln darf, ob er als *Πολύγονος* aus dem Epos stamme. — *γίνεται Προίτῳ ἐκ Σθενεβοίας Λυσίππη καὶ Ἰφινόη καὶ Ἰφιάνασσα* Apoll. I, 2. 2. Unter den Söhnen des Elektryon sind *Φιλονόμος* und *Λυσινόμος*, *Ἀμφίμαχος* und *Χειρόμαχος*. *Ἀνάκτωρ* unter ihnen nach der Mutter *Ἀναξώ*. Und die Schwester *Ἀλκμήνη* nach dem Grossvater *Ἀλκαῖος* oder der Grossvater nach ihr. Wie ja nach Spätern auch Herakles ursprünglich selbst hiess. Apollod. II, 4, 5. Unter den Söhnen der Niobe, welche Ovid

8. Doch was über die Namenbildungen sich zu sagen fand, dürfen wir hiemit verlassen und zu den übrigen Fällen fortgehen.

ὢ πόποι, ἦ μάλα δή με παλαίφατα θέσφαθ' ἱκάνει.

Dieser Vers steht zweimal ι, 507 und ν, 172. Dort spricht ihn der Cyklop, hier Alkinoos. „Für den Cyklopen, sagt der alte Damm, will diese *θαυμασία παρίσωσις* kaum passen, für den König Alkinoos ziemt solche Eleganz des Ausdrucks mehr.“ Und wie hätte er sich gefreut, wenn er auch noch bemerkt hätte, dass der König seine „elegantiam dictionis“ noch in dem folgenden Verse fortsetzt mit den Worten

πατρὸς ἐμοῦ, ὃς ἔφασκε Ποσειδάων' ἀγάσασθαι.

Denn von jenen eben bemerkten Feinheiten bleibt ihm doch nicht das Eigenthum. Dass die *θαυμασία παρίσωσις* von Eustathius sei, war leicht zu vermuthen: aber indem ich dort nachsehe, finde ich mehr.

Met. V fast ganz übereinstimmend mit Apollodor III, 5, 6 nennt, ist ein Tantalos, aviti nominis heres, Ov. 239. Stammähnlichkeit, wie wir sie besprechen, unter den Brüdernamen ist daselbst nicht. Unter den Namen der Töchter, die Ovid überhaupt nicht nennt, bei Apollodor nur *Ἀστυόχη* (bei Hygin Astynome) und *Ἀστυκράτεια*. Aber bekanntlich werden die Kinder der Niobe auch noch sehr verschieden genannt und da fand sich hin und wieder noch jene Uebereinstimmung ein, wie bei Hellanikos Archenor (bei Apollodor Agenor, bei Ovid Alphenor) und Archagoras, Schol. Phoen. 162, bei Pherecydes (daselbst) ein Bruder Lysippos und eine Schwester Lamippe. — *Τελχίν* und *Θελξίων*, welche den Apis tödten, sind doch wol Brüder, Apollod. II, 1, 1. Nach der Sicyonischen Genealogie bei Pausan. II, 5, 5 *Τελχίν* Vater, *Θελξίων* Sohn des Apis. — Unter den funfzig Söhnen des Lykaon bei Apollodor III, 8 nur *Λυκίος* (*Λυκεύς* bei Pausanias), *Ἁρπάλυκος*, *Ἁρπαλεύς*. Es will doch auch wenig sagen, wenn unter einem so grossen Verzeichniss von Söhnen des Priamos III, 12, 5 *Μελάνιππος*, *Ἱππόθοος*, *Ἱπποδάμας*, und gerade eben mit einer so gewöhnlichen Bildung, wie der Heroenname mit *ἵππος*, sind. Auch nicht viel, wenn unter fünf Söhnen des Eurystheus (II, 8, 1) einer an den Vater erinnernd Eurybios heisst. Und ähnlich etwa noch ein paar Fälle bei Apollodor. — Der eben genannte Harpalycos erinnert an jene, die equos Threissa fatigat Harpalyce (Aen. I, 317), deren Vater auch Harpalycos heisst (Serv., Hygin. 193). *Πολύδωρος, Θηβῶν βασιλεὺς γενόμενος, Νυκτηίδα γαμεῖ, Νυκτέως θυγατέρα* Apollod. III, 5, 5. — Palias heirathet *Ἀναξιβίαν τὴν Βίαντος* Apollod. I, 9, 10. — Für Grossvater und Enkel will ich hier an *Μενοικεύς* erinnern, Vater des Kreon und auch Sohn, den andere *Μεγαρεύς* nannten (s. Herm. Antig. 1288): nach Hermann gehört dies vielmehr zu den oben besprochenen Fällen. Und so lange *Ἐρεχθεύς* und *Ἐριχθόνιος* dieselbe Person waren, gehörte dies auch dahin. — Ich erinnerte oben an Mann und Frau, *Πρωτεσίλαος* und *Λαοδάμεια*. So *Ἀντιόπη* und *Ἐπωπεύς*. Bei der Verbindung der Söhne des Aigyptos mit den Töchtern des Danaos heisst es Apollod. II, 1 p. 85 *ἀκληρωτὶ δὲ ἔλαχον δι' ὁμωνυμίαν τὰς Μέμφιδος οἱ ἐκ Τυρίας, Κλειτός Κλειτήν, Σθένελος Σθενέλην, Χρύσιππος Χρυσίππην.* —

An erster Stelle: τὸ δὲ παλαίφατα θέσφατα θαυμάσιά ἐστι παρίσωσις καὶ οὐκ ἀξία τοῦ ἀγρίου Κύκλωπος. An der zweiten: τὸ δὲ παλαίφατα θέσφατα πάρισον μέν ἐστι σχῆμα ἐπαινετόν. δηλοῖ δὲ παλαίφατον χρησμόν. Freilich wird es schwer, solche Thorheiten abzuweisen, so lange man es überhaupt unter die Gleichklänge setzt und nicht vielmehr anerkennt, dass der Homerische Sänger das gar nicht hörte, weil die einfache Bedeutung in beiden Wörtern oder wenigstens in dem einen, θέσφατον, Orakel oder Bestimmung (vergleiche ein οὔ σοὶ θέσφατόν ἐστι σαωθῆναι), ihm die Zusammensetzung und die Wurzel verbarg. Oder falls er es noch hörte, er in vollkommen ungewitzigter Gleichgültigkeit diese sich natürlich darbietenden Wörter für die Sache eben so gebrauchte wie auch noch das ἔφασκε. Für das παλαίφατα θέσφατα halte ich das erstere für das richtigere. Schon Homer hatte für die Composition nicht mehr Bewusstsein als Quintus Smyrnaeus, wenn er den Kalchas sagen lässt XIII, 336

τὸν (Aeneas) γὰρ θέσφατόν ἐστι θεῶν ἐρικυδέϊ βουλῇ
Θύμβριν ἐπ' εὐρυρέεθρον ἀπὸ Ξάνθοιο μολόντα
τευξέμεν ἱερὸν ἄστυ —

Oder Aeschylus: εἴ τι πιστεῦσαί γε χρὴ θεῶν θεσφάτοισι Pers. 802.

Man hört ja doch nicht alles, was gleich oder ähnlich klingt. Man hört es auch nicht etwa, weil es von gleicher Wurzel ist. Ich behaupte, wenn Cicero schrieb (de or. 3, 20) Metrodorum illum, de cuius memoria commemorat Antonius, dass er das nicht gehört. Oder (Verr. V, 12) perditae civitates hos solent exitus exitiales habere. Oder cuius fulgore collucere atque illustrari Iovis optimi templum oportebat, Verr. IV, 32. sol omnia clarissima luce collustrans nat. d. II, 36. Auch terra solida et globosa et undique ipsa in sese nutibus suis conglobata (nat. d. II, 39) vielleicht nicht. aliorum speciosiora primo aspectu consilia Liv. 28, 40. sed in experiendo cum periculum nullum videret Hirt. bell. Gall. 8, 36. his igitur rebus effecit ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet exercitum Nep. Ages. 3. Wobei er schwerlich einen andern Eindruck hatte, als wenn man sagte accidit casu, z. B. Hann. 12. Und wieder auch nicht anders, wenn man sagte facile factu, perfacile factu, was doch auch ein ganz unaffectirter Schriftsteller wie Cäsar sagt: an der einen Stelle auch perfacile factu esse conata perficere (b. G. I, 3). Da wäre denn wol ein in summa opinionum perversitate versamur (Tusc. III, 1) gar nicht mehr zu erwähnen. — Und solche wie statuam equestrem statui placere, alieno in loco collocantur wol auch nicht.

Man würde doch auch dem Aratus Unrecht thun, wenn er schrieb ἀργυρέῳ δ' ὀλίγη τε καὶ οὐκέτι πάμπαν ὁμοίῃ Ὡμίλει Phaen. 114, dass

er dabei durch Anklang oder Anwendung derselben Wurzel eine rhetorische Figur beabsichtigt habe. Wer so scharf zu passen gewöhnt ist, wie der Kritiker oder Rhetor sich leicht verwöhnt, der sieht — wehe dem, der sich so weit verdorben hätte, das alles zu hören! — Anklang und Gleichklang auch in den Fällen, welche der lebendigen Sprache den gleichen oder ähnlichen Klang verbergen. Ein solcher Fall ist, wo der allerdings gleiche Stamm durch Ableitung oder Zusammensetzung oder auch nur durch geänderte, durch specialisirte Bedeutung sich dem Bewusstsein und zugleich dem Ohre entzieht. Wir, ist zu fürchten, können dahin kommen, auch an dem entgegengesetzten Falle Anstoss zu nehmen, wo die Bedeutung den gleichen Stamm nahe legen würde, aber eine etwas stärkere Veränderung der Stammform dem lebendigen Bewusstsein dies entzieht, und dass wir anfangen, unelegant oder beabsichtigt elegant zu finden auch bei Homer

βαθείης βένθεσι λίμνης *N*, 62,

vielleicht auch

οὔρεος ἐν βήσσῃς βαθέην πελεμιζέμεν ὕλην *II*, 766.

Denn zu der Feinheit in *ὥστ' ἴρηξ ὠκύπτερος ὦρτο πέτεσθαι* (*N*, 62) wird man sich allerdings wol nicht entschliessen.

Es wird ja wol gut sein, die Fälle, von denen wir sprachen, auch an einigen Beispielen aus der Muttersprache erinnernd vorzuführen. Das gewöhnlichste Leben wie die Dichtersprache bietet sie überall. Der Spielraum, der ihnen eingeräumt wird, ist ausserordentlich gross: wenn auch feine Leute vor einem und dem andern sich allmählich in Acht nehmen, z. B. glaube ich vor: es scheint mir wahrscheinlich. — Wer würde nicht unanstössig sagen: der deutsche Bund hat unzählige Bündel Akten gehäuft? — Da kommt wieder ein Geschenk. Löse ab das Band. Welch' ein prächtiger Einband! Was ist's? Schiller's Werke in einem Bande. — Dass ihr mir keine andern als anstellige Leute anstellt! — Bist du nun doch wirklich an's Werk gegangen? Und so fort und fort.

Ihr selbst seid Väter, Häupter eines Hauses.
Und wünscht euch einen tugendhaften Sohn,
Der eures Hauptes heil'ge Locken ehre.

Ein solches war im Lande nie erlebt,
So lang ein Hirte trieb auf diesen Bergen.
Walther F. Ja, es ist ohne Beispiel wie sie's treiben.

Ich bin Regent im Land an Kaisers Statt
Und will nicht, dass der Bauer Häuser baue

Und eine Schandthat schändlich rächend mich
Durch ihren Wink zu Grund gerichtet. Glaube,
Sie haben es auf Tantals Haus gerichtet. (Iphigenie.)

Il. *N*, 499 heisst es

δύο δ' ἄνδρες ἀρήιοι ἔξοχον ἄλλων,
Αἰνείας τε καὶ Ἰδομενεὺς ἀτάλαντοι Ἄρηϊ.

Da muss doch der Zusammenhang des *ἀρήιος* mit *Ἄρης* schon sehr verdunkelt gewesen sein.

Quintus II, 212

ὣς δὲ καὶ ἐν Τρώεσσιν ἀρήιος ἤιε Μέμνων,
Ἄρεϊ μαιμώωντι πανείκελος.

Wie denn wenn einer *ἀρήια τεύχεα δύνει* nicht gefürchtet wird, dass man *Ἀρήια* verstehen werde.

Nicht mehr Bewusstsein war bei einem *ἀρετῇ δ' ἔσαν ἔξοχ' ἄριστοι δ*, 629. Unter die Fälle der Verdunkelung, welche wir besprechen, gehören wol schon manche der obigen zuerst aus Homer zusammengestellten Beispiele. Wir wissen gar nicht, wenn Homer sang *περάασκε διαμπερές*, ob er von der gleichen Wurzel und Klang ein Bewusstsein hatte. Auch nicht wenn er nach den *δέσματα* die speciell benannte *ἀναδέσμη* aufführt u. a. In fremder Sprache entgeht uns oft das sichere Gefühl, wie weit der Stamm noch gewusst und gehört wird.*) Wenn Virgil schrieb uteroque recusso insonuere cavae gemitumque dedére cavernae Aen. II, 53, was doch wol etwas anderes ist als amoena amoenitas und dergleichen, so soll wol das in cavernae etwas verblasste Bewusstsein des cavus aufgefrischt werden. Was den Homer betrifft, so soll aber ja nicht es irgend zurückgedrängt werden, dass auch, wo er gleiches Wort und gleichen Klang ohne Zweifel gehört, er sich gar nicht hindern lässt, das gangbare Wort zu wiederholen. So, ausser schon mehreren anderen, in der oben angeführten Stelle mit *φίλος* und *φιλότης*. Wo er von Unersättlichkeit spricht *κορέσασθαι, κόρος, ἀκόρητος* hinter einander *N*, 636. Und wo er von den Wachtfeuern spricht *πυρά, πυρά, πυρός* dicht hinter einander *Θ*, 561. Und wenn er von Mahlzeit spricht *αὐτὰρ ἐπεὶ παύσαντο πόνου τετύκοντό τε δαῖτα δαίνυντ' οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.* Und wo er von tiefer Waldschlucht spricht *ὡς δ' ἀνα-*

---

*) So leicht werden wir nicht nachempfinden, wie sich dem römischen Ohr ausnahm ein Ibi Androclus rem mirificam narrat atque admirandam Gell. VI, 3, 8. Oder dem griechischen ein *εἴποτε εὐημερίας ἡμέραν ἐπιτελοίη* Alciphr. ep. I, 21. Um ein paar zufällige Beispiele aus Spätern herzuschreiben, bei denen die Frage, ob Absichtlichkeit, dringender wird.

μαιμάει βαθέ' ἄγκεα θεσπιδαὲς πῦρ οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ καίεται ὕλη Y, 490. Und wo er vom einschlagenden Blitze spricht *Ζεὺς δ' ἄμυδις βρόντησε καὶ ἔμβαλε νηὶ κεραυνόν, ἡ δ' ἐλελίχθη πᾶσα Διὸς πληγεῖσα κεραυνῷ* ξ, 305, selbst an der Schlussstelle des Verses, welche ja mehr ins Ohr fällt. Und ein Kunstdichter bessert sich vielleicht auch hinaus ein gleichförmiges *εἴσω* so nahe hinter einander im Versschluss wie Σ, 57

τὸν μὲν ἐγὼ θρέψασα φυτὸν ὣς γουνῷ ἀλωῆς
νηυσὶν ἐπιπροέηκα κορωνίσιν Ἴλιον εἴσω,
Τρωσὶ μαχησόμενον· τὸν δ' οὐχ ὑποδέξομαι αὖτις
οἴκαδε νοστήσαντα δόμον Πηλήιον εἴσω.

ἐοικώς — *ἐοικώς* oder *ἐῴκει* λ, 606. 8.

ἥμισυ δ' αὖτ' ἔστησεν ἐν ἄγγεσιν, ὄφρα οἱ εἴη
πίνειν αἰνυμένῳ καί οἱ ποτιδόρπιον εἴη ι, 248.

Und so scheut er nicht die Wiederholung

εἰ μὴ χωσάμενος προσέφη ποταμὸς βαθυδίνης,
ἀνέρι εἰσάμενος, βαθέης δ' ἐκφθέγξατο δίνης. Φ, 212.

Hiernach ist denn wol von *ἐνόμευε νόμον κάτα, τοῖσι δ' ἀοιδὸς ἄειδε, ἐς δ' ἀγορὴν ἀγέροντο* und unzähligen ähnlichen gar nicht zu reden in einer Sprache wie die griechische, welche von der etymologischen Figur so ausgedehnten Gebrauch macht.

Doch hoffentlich findet nun alles seine richtige Auffassung, und auch weil jede zufällige Lektüre die Beispiele zu dem besprochenen Punkte reichlich entgegenbringt. Wie wenn ich aus zufällig angemerktem noch einiges hier anführen soll, ein *εἰ μὴ Κοίρανος ὦκα ποδώκεας ἤλασεν ἵππους* P, 614. *Ποσειδάων γαιήοχος ἐννοσίγαιος* N, 43 (I, 183), dem man doch auch keine Feinheit unterlegen wird. *πρὸς σταθμὸν ἐϋσταθέος μεγάροιο ἔκλιν' ἑστάμεναι* χ, 120 (127 *παρ' οὐδὸν ἐϋσταθέος μεγάροιο*). *πολλοὶ δ' ἐν τάφρῳ ἐρυσάρματες ὠκέες ἵπποι ἄξαντ' ἐν πρώτῳ ῥυμῷ λίπον ἅρματ' ἀνάκτων* Π, 370. *βριήπυος ὄβριμος Ἄρης* N, 521. *ὄβριμον ἔγχος, ὄβριμος Ἄρης* N, 519. 521. *θυμὸν καταθύμιος* P, 200. 1. *ῥαπτὸν ῥαπτάς* ω, 228. 229. *χειρός χεῖρα* Y, 479. 480. *ξίφει ξίφος* Y, 475. 6. Φ, 116. 8. *γαίῃ γαῖαν* Φ, 118. 9. *σάκος σάκος* 164. 5. *ὄχθην ὄχθης* 171. 2.

9. Freilich giebt es auch den Fall, dass man auf demselben Worte absichtlich verweilt, um das Verweilen auf der Sache, auf diesem Begriffe auffällig zu machen. *ὄψιμον ὀψιτέλεστον* B, 325. *κεῖτο μέγας μεγαλωστί.* Ich denke, es sind dergleichen nicht viele im Homer. Aber *αἰνόθεν αἰνῶς, οἰόθεν οἶος* gehören doch dahin. *μηδ' ὁπότ' ἂν Τροίη μαλερῷ πυρὶ πᾶσα δάηται δαιομένη, δαίωσι δ' ἀρήιοι υἷες Ἀχαιῶν* Φ, 375.

Flamme flammet, roth in Gluten
Steht das schwarze Moosgestelle.

Goethe.

Derselbe: Die Nacht scheint tiefer tief hineinzudringen.

Und: Hab' ich euch Thränen in's Auge gelockt und Lust in die Seele
Singend geflösst, so kommt, drücket mich herzlich an's Herz.

Oder jene Worte des Arnold von Melchthal:

Blind also? wirklich blind nud ganz geblendet?

Vielleicht auch, aber nur vielleicht, das *ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται* λ, 221. Doch *αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἤγερθεν ὁμηγερέες τ' ἐγένοντο* ist ganz unschuldig und hat mit dadurch seinen Reiz. Aber *πολλὰ δ' ἄναντα, κάταντα πάραντά τε δόχμιά τ' ἦλθον* gehört auch dahin: es ist eine Abart: es wird verweilt auf dem Begriffe der Richtung, aber der sich ändernden Richtung.

10. Das gesteigerte, namentlich das tragische Pathos und die Musik haben die Wiederholung, auch die unmittelbare Wiederholung ganz desselben Wortes, *αἰνῶς αἰνῶς, ὦ πόλις ὦ πόλις*, viel verwendet. Bekker hat von der unmittelbaren Wiederholung Beispiele aus den Tragikern gesammelt S. 194 und macht die schöne Bemerkung, dass dies im Homer niemals vorkomme. Nur dem Schlusse, den er daraus für das *Ἄρες, Ἄρες βροτολοιγέ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα* E, 31. 455 zieht, kann ich nicht beistimmen. Wenn Homer zu vorwurfsvoller Anrede doch gesagt hat *μῆτερ ἐμή, δύςμητερ, ἀπηνέα θυμὸν ἔχουσα* ψ, 97, dasselbe anredende Wort wiederholt mit Verstärkung, so konnte er diese Verstärkung ein andermal in vorwurfsvoller Anrede auch so hinzufügen, dass sie nicht gerade in Zusammensetzung erschien, und konnte sagen *Ἄρες, Ἄρες βροτολοιγέ*, — denn so werden wir gliedern. Den Bedenken gegen Quantität und Accent gestehe ich nichts abgewinnen zu können.*) — Ein paar Stellen der Epanalepsis, wo sie nicht nur zur Fortleitung der Rede dient, sondern wo die wiederholte Formel einer lebhaften Vorstellung der Phantasie, durch welche auch wol die Empfindung mit Bitterkeit ergriffen wird, Ausdruck und Nachdruck giebt (Ψ, 641. X, 127. Y,

*) Den Homerischen Vers *μῆτερ ἐμή* u. s. w. hat Nonnus nachgeahmt 46, 191 *μῆτερ ἐμή, δύςμητερ, ἀπηνέος ἴσχεο λύσσης.* Der Vers 21, 51 *μίμνε μοι, αὐτόθι μίμνε* war so zu interpungiren (nicht hinter *αὐτόθι*), wie ich in der Vorrede zum Didotschen Oppian S. V erinnert hatte, wie zugleich über *μέλλε γὰρ, ἤδη μέλλε* und *θάμβος, ἔφυ τόδε θάμβος ἀθέσφατον* aus den Oppianischen Gedichten. — Uebrigens auch für das anerkannt falsche *τικτομένῳ δέ οἱ ἦεν Ἔρις τροφός* Nonn. 25, 489 hätte Köchly das vorgeschlagene (quaest. ep. 265) *τικτομένῳ δ' Ἔρις ἦεν, Ἔρις τροφός* nur aufnehmen sollen. Es wird wol das richtige sein.

371), sollen nicht betont werden: aber angemerkt zu werden verdienen sie doch. — Allein bei den berührten tragischen Wiederholungen noch etwas zu verweilen, wird der Mühe verlohnen. Von Euripides hat Bekker die Beispiele aus der Andromache gesammelt. Es wird gut sein, die Sache einmal in ihrer Blüthe anzusehen und etwa folgendes zu lesen, Hecuba 677:

ἄπιστ' ἄπιστα, καινὰ καινὰ δέρκομαι.
ἕτερα δ' ἀφ' ἑτέρων κακὰ κακῶν κυρεῖ.
οὐδέποτ' ἀστένακτος ἀδάκρυτος ἁ-
μέρα 'πισχήσει.
δεῖν, ὦ τάλαινα, δεινὰ πάσχομεν κακά.
ὦ τέκνον, τέκνον ταλαίνας ματρός
τίνι μόρῳ θνήσκεις; τίνι πότμῳ κεῖσαι;
πρὸς τίνος ἀνθρώπων;

Doch es sei genug. Man mag auch noch etwas vorwärts und rückwärts lesen. Freilich das ist eine ganz andere Welt als die Homerische. Wie sehr das Musikalische mitspielt, das empfindet man besonders an Stellen, wo es nicht gescheut worden, wenn diese Wiederholung selbst auf ein Wort unbedeutsamen Sinnes trifft, wie jenes *ἐδάην ἐδάην* Phoen. 680. *ἄλλος ἄλλος* daselbst 132.

Gewiss, das war für die Homerische Zeit noch eine Zukunftsmusik: und es war eine Stimmung der Seele, eine Farbe der Empfindung, die damals noch in der Zukunft lag. Jene Stimmung, die sich allmählich alle Formen der lyrischen Poesie erschuf, aus welcher die alten Rhetoren ein hieher gehöriges Beispiel der Sappho entlehnen (fr. 109 Bergk) *Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λίποισ' οἴχῃ; Οὐκέτι ἥξω πρὸς σέ, οὐκέτι ἥξω*, und durch diese hindurch gehend die Tragödie mit dem selbsteigen ausgesprochenen Leiden und Pathos der verschiedenen Personen.

11. Wenn aber der eigentliche Reim selbst hier ein kaum nennenswerthes, fast verschwindendes Element bildet, wie darf es gerechtfertigt werden, einem plastischen Verse wie der Hexameter und der Homerischen Welt den Reim aufzudrängen? Wie doch fährt man fort, Reime zu finden, wo das Natürlichste von der Welt und das Unvermeidliche geschieht, dass die ausgebildeten Declinations- und Conjugationsendungen *οντο οντο, οιο οιο, ησι ησι* und so fort im Substantiv mit seinem Adjectiv, in fortgeführter Rede mit demselben Casus sich wiederholen: was auch nur inne zu werden durch das Gehör schon ein Raffinement voraussetzt und ein Bewusstsein vom Reim, welches man alle und jede Veranlassung hat dem Homer abzusprechen. Und ohne Bewusstsein vom Reim wird selbst viel wirklicher

Reim am Ohre vorübergehen: wie man einem Deutschen lange Strecken assonirender spanischer Verse vorlesen kann, ohne dass gemerkt wird, was vorgeht. Und wir müssen es immer wieder schmerzlich erleben, dass gereimte Hexameter bei Homer beabsichtigt sein sollen, gereimte am Schluss, ja — die Ausgeburt der äussersten Spielerei, der äussersten und spätesten Geschmacklosigkeit und der schlechtesten Art den Hexameter zu — leiern — leoninische! Noch heute macht man uns den Schmerz, auch jenen Vers, wie er bei ausgebildeten Endungen der Declination sich auch einmal ganz natürlich einstellte, *ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι* (Versstelle für die angerufene Muse wie *ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα*) *Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι* für beabsichtigte Reimerei aufzudringen. Deren Schönheit der Hesiodische Dichter vermuthlich schmerzlich opferte, als sein Gang ihm eine andere Stellung empfahl *Ταῦτ' ἄρα Μοῦσαι ἄειδον Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι* Theog. 75. Homer hörte das gar nicht und der Unverbildete hört es auch heute nicht. Und wie liest man denn Hexameter, etwa so:

οἱ δύ' ὀπυίοντες, τρεῖς δ' ἠΐθεοι θαλέθοντες?

Ob man denn auch leoninische Anapästen annimmt bei Aeschylus,

ὕπατοί τε θεοὶ καὶ βαθύτιμοι Suppl. 24.
ἀπὸ προσιομίων λεπτοψαμάθων 3
οἴμαι σφ' ἐραιῶν ἐκ βαθυκόλπων Sept. 846,

darf ich nicht fragen. Denn warum sollte man mir nicht antworten: ja. Sinniger als im Hexameter wäre es immer noch. Wer bei Homer leoninische Hexameter annimmt, der wird sie bei spätern griechischen Dichtern wol um so mehr festhalten, und in einem Verse des Quintus Smyrnaeus *X*, 184

ἄρκτοι ἔσαν βλοσυροὶ καὶ ἀναιδέες· ἀμφὶ δὲ θῶες
σμερδαλέοι καὶ λυγρὸν ὑπ' ὀφρύσι μειδιόωσαι
πορδάλιες· τῶν δ' ἄγχι λύκοι ἔσαν ὀβριμόθυμοι
καὶ σύες ἀργιόδοντες ἐϋσθενέες τε λέοντες

macht vielleicht noch jemand Ernst mit dem Spass, den ich mir mache, dass von ihm die leoninischen Hexameter den Namen haben.

Auch für die lateinischen hexametrischen Dichter sind, und allerdings von einem Manne, wie Wilhelm Grimm, in dem Aufsatze zur Geschichte des Reimes, Unrichtigkeiten und Uebertreibungen nicht gemieden. Wir sollen Reime hören in einem Lucrezischen Verse, wie tuto res teneras effert in luminis oras oder quae nos foecundas vertentes vomere glebas oder quae miseros homines cogunt transscendere fines. Aber auch an die zweisylbigen wie saepe salutantum tactu praeterque meantum zu glauben erfordert wol Gewalt. Wir müssen zu Lachmanns schönen Bemerkungen zurückgehen. Zu Pro-

pertius I, 18, 5. Und seine Bemerkungen über das gute und richtige Lesen des Hexameters dürfen auch für das Griechische zu der ausdrücklichen Warnung von neuem veranlassen gegen das Hämmern auf den Arsen, und namentlich auf der dritten und sechsten Arsis, welche auch nach der ursprünglichen Rhythmisirung des Hexameters durchaus nicht den Hauptton haben. Bei Grimm hätten wir wohl geschieden gewünscht die musikalische Anwendung des Reims, um welche es sich eigentlich handelt, von der rhetorischen. Dass limus ut hic durescit et haec ut cera liquescit absichtlich sei, wird niemand bezweifeln. Aber mit dem Hexameter hat das nichts zu thun. Das würde in Prosa ebenso gemacht sein, um die einförmige Kadenz der Zaubersprüche nachzuahmen. — Aus den Sammlungen und Bemerkungen von Grimm selbst scheint hervorzugehen, dass mit den Endungen orum, arum Ovid anfing musikalische Spielerei zu treiben, dass aber bei den elegantern spätern Dichtern dies nicht einmal Nachahmung fand, welche jenes orum, arum, das nun auffällig gemacht war, lieber mieden. — Wir hatten oben gleichklingende Schlusssylben in Anapästen erwähnt. Dies kann im Lateinischen bisweilen eine Bedeutung erhalten, wenn es mitspielt da, wo nach lateinischer Art ganze Versgruppen (denn es handelt sich sehr gewöhnlich nicht allein um einzelne Verse) auf Alliterationen, Assonanzen und Consonanzen gebaut sind. Etwa in einem Schriftsteller wie der Tragiker Seneca, in dem man auch die Alliteration ganz vorzüglich gut studiren kann, Herc. fur. 132. 133 (?). 134. 141. 145. 148. 154. 156. 160. 168 (?). 172.

12. Auf die obigen Ansichten über Wiederholung derselben Wörter und Wortsylben im Homer wird es kaum für das eine oder andere Beispiel einen Einfluss haben, wenn die Frage wird behandelt sein, inwiefern der Homerische Mund, nachdem man Formelhaftes und Malerei abgezogen (*ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω, χθιζά τε καὶ πρωΐζ', τριχθά τε καὶ τετραχθά*), zur Alliteration, mitunter unter Hinzukommen gleiches Vokales, hinneigt. Der Mund und der Sinn. Dass dieses bis zu einem Grade der Fall ist, glaube ich: nicht sowol, scheint es, als Forderung des Ohres, als durch einen physiologisch-psychologischen Process der Sprachorgane und des Hingleitens der Erfindung, des Fortrankens in der Nähe, was vorzugsweise bei Stegreifpoesie natürlich scheint. Was oben von Anlehnungen bei Namenerfindung wahrzunehmen war, was bei dem *Πρόθοος θοός* gesagt wurde, dass, „wenn jeder Grund zur Abwechselung des Tones und Wortes wegfiel, Zunge und Sinn nach dem *Πρόθοος* leichter zu *θοός* glitt als zu *ταχύς*", das möchte ich auch glauben von einem *Τί-*

ῥυνθά τε τειχιόεσσαν B, 559, einem *ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ* A, 155. *ἀμφηρεφέα τε φαρέτρην*. Die, wie es scheint, nicht blos innerhalb des Zufalls stehenden Beispiele, dass ein längere Zeit ausgebliebener Consonant, einmal wieder angeschlagen, sich nun gern wiederholt, führen auch auf eigenthümliche Neigungen der Sprachorgane. Doch dieser ganze Gegenstand kann nicht blos innerhalb des Homer behandelt werden, ja nicht allein innerhalb des Griechischen: schon damit man das Gebiet des wirklichen, reinen Zufalls einigermassen übersehe und nicht zu den Thorheiten gelange, denen man dabei sehr ausgesetzt ist. Wenn sich z. B. jemand das Vergnügen machen will, ι, 506 *ὣς ἐφάμην, ὁ δέ μ' οἰμώξας ἠμείβετο μύθῳ* bis 510 vorzugsweise auf das *μ* anzusehen und die ersten vier Verse der Odyssee auf das *π*, so mag er sich doch erinnern lassen, vor diesen *ἐν ἄκροις χείλεσι* sitzenden Buchstaben, die in der griechischen Sprache eine sehr grosse Anwendung gefunden, sich an erster Stelle zu hüten, um nicht geäfft zu werden.

Das Thema über Wiederholung derselben Wörter und Wortwurzeln erfordert ein Buch. Durch alle Zeiten und Gattungen griechischer und lateinischer Schriftstellerei hätte die Beobachtung zu gehen und die Erklärung, da dieselbe Erscheinung verschiedenes bedeutet und hier das duo si dicunt idem non est idem sehr sich geltend machen wird. Für Homer konnte der Gegenstand abgeschlossen behandelt werden. Aber ich selbst, sobald ich aus Homer hinauszugehen begann, fand auf allen Punkten, die ich mir bezeichnet, so vieles zu besprechen, dass ich für diesen Ort es aufzugeben habe. Für Hesiodus ist die Erscheinung bemerkt. Schrader in dem noch immer beachtenswerthen dreizehnten Kapitel zu Musäus bringt aus Hesiodus einige Stellen bei, andere Mützell S. 46; doch finde ich bei beiden sogleich nicht z. B. Scut. 143, zu den auffallenderen Stellen gehörend, oder 71. In den bekannten Versen des Dionysios Chalkus lässt auch ein so kühner Kritiker wie Bergk stehen (allerdings auch V. 5 *συμπόσιον κοσμῶν* für das erforderliche *συμποσίου κόσμον*) — *δέχου τήνδε προπινομένην τὴν ἀπ' ἐμοῦ ποίησιν, ἐγὼ δ' ἐπιδέξια πέμπω σοὶ πρώτῳ χαρίτων ἐγκεράσας χάριτας.* Was doch unmöglich ist und ganz einfach *κύλικας* erfordert, entstanden durch die bekannteste natürlichste und häufigste Art von Verschreibung. Bei Quintus Smyrnaeus wäre auch damit anzufangen, wie mehrere Stellen auch jetzt noch durch dieselbe Verschreibung leiden, nach sichern Anzeichen, besonders auch des Sinnes. Auch für Nonnus, der bekanntlich mancherlei Absicht damit treibt, haben doch die Abschreiber durch dasselbe Versehen, das in der Ueberlieferung

seines Textes gar häufig ist, zu viel gethan. Dass Köchly, dies erkennend, eine Anzahl trefflicher Herstellungen gemacht, dass dennoch manches einzelne zurückgebliebene erscheint, wie z. B. Nonnus 48, 53 nicht schrieb ἀρτιχύτοις δὲ πορφυρέοις ῥοθίοισιν ἐπορφύροντο χαράδραι, sondern ἐφοινίσσοντο, wie 41, 259, und manches noch eine zusammenhängende Untersuchung verlangt, hatte ich Gelegenheit anzudeuten in der Recension über Köchly's Nonnus in Fleckeisens Jahrbüchern 81, 3 (1860) S. 217. —

Zu den Tragikern bringt in dem Augenblick, da ich dies schreibe, mit Beachtung jener Bemerkung Meineke's über Sophokles (zu Electra 341) „proprium Sophocleae dictionis esse eandem notionem eodem in versu diversis nominibus efferre", Heimsöth eine Ausführung. Vollständigkeit lag nicht in der Absicht des Verfassers: wie denn nicht alle Stellen der Antigone berührt werden, z. B. πεδίον ὅλης πεδιάδος 419, γᾶ γᾶν 110. Es ist eine sehr scharfsinnige und ansprechende Ausführung, nach entgegengesetzter Richtung als sich wol Porson, Hermann (Hek. 600), Lobeck (Aj. V. 310) geäussert. Unter allen Umständen wird es gut sein, immer zu bedenken, dass wir auch wol der Verwöhnung uns hinzugeben geneigt sind. Uns könnte es leicht nicht gefallen, bei Thukydides zu lesen, der doch schon stylistisches Bewusstsein hatte, in der Leichenrede II, 40 φιλοκαλοῦμεν γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας, πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινι αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον· ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι. Und sehr bald darauf folgt wieder ἔργοις und ἔργῳ. Es mag schon sein, dass Isokrates, der in den Gedanken vertieft zu sein nicht in Gefahr war, sich ganz anderer Vorsicht darin befliss: und ohne Ausnahme doch auch nicht. Benseler zum Areopagitikus K. 6 S. 166 ff. und 178 ff. — Zur Sprache müsste noch kommen jene Stelle bei Athenaeus 363 c, wo er aus Versen des Komikers Ephippus schliesst, die dort nahe auf einander folgenden Wörter ἱλαρός und ἵλεως hätten gleiche Bedeutung. Es müsste aufmerksam gemacht werden, dass gerade das Gegentheil anzunehmen nöthig ist, und würde man dadurch zu der reichen Zusammenstellung über Fälle wie στροβεῖ καὶ στρέφεται, προςκαθεδεῖται καὶ προςεδρεύσει und noch auffallendere geführt werden bei Lobeck zu Ai. V. 145: dessen Auffassung, wie mir scheint, man nicht ganz theilen könnte.

INDEX.

Corrigenda et addenda:

p. 47, 34. l. *αὐαίνω θείς.*
p. 62, 25. l. *ἐπετοξάζοντο.*
p. 82, 3 l. *ἀπαρχαῖς.*
p. 83, 15 l. valuit.
p. 119, 8. l. interjectio.
p. 141 versu tertio a fine l. Aristoniceis.
p. 152 post „Porphyr. ad I, 90." adde: Porphyrii ipsius impeditam sententiam tabula illustratam invenies a Kammero, Porphyrii scholia Homerica emendatiora. cett. p. 59.
p. 160 not. l. Apollonium *A*, 82.
p. 277, 5 delo in
p. 289, versu paenultimo *Χίτων — Βιστωνία* delenda.
p. 297 in fine scholii scribere debebam *τρυγαῖος*. Nam tantum patere videtur, in hoc scholio doceri, *τρυγαῖος* ab *τρυγῶ* hoc accentu esse epitheton Dionysii, *Διονύσιος τρυγαῖος*: et putes additum fuisse: *τὸ δὲ κύριον τὸ παρὰ Ἀριστοφάνει Τρύγαιος.* Quod si ita est et si scholio Aristophaneo fides, scholion illud ad Iliadem Herodianum non integrum refert.
p. 337 v. ultimo l. plura multoque plura.
p. 386, 4 l. nationelle.
p. 392, 31 l. *γρῦν*,.
p. 395. Desidero apud Lachmannum Lucr. VI, 1067 versum Vergilianum V, 127 Tranquillo silet immotaque attollitur unda. Ubi vitium latere certissimum est. — Paginas 414. 415 cum scriberem haesitaveram, Plautini hiatus an mentionem inicerem. Sed in Ritschelii et Fleckeisenii modestia, quamquam vel de paucioribus his hiatibus in caesura admissis restat scrupulus, non opus videbatur. Nunc tamen cum inveniantur qui in re, quae anceps et dubitabilis esse debet, tanquam re bene gesta licenter exsultent, id mihi notum esse monendum duxi: ut et alios rhythmos Plautinos nuper vidi, qui si sunt Plautini, sane Plautus fecit barbare.
p. 429, 38 l. Gericht, Hochzeit,.
p. 455, 28 l. noch

Lipsiae. typis J. B Hirschfeld.